

UNIVERZITET U BEOGRADU FILOLOŠKI FAKULTET

Xiaolei S. Jin

ASPEKT I TEMPORALNA PROGRESIJA
U NARATIVNOM DISKURSU

DOKTORSKA DISERTACIJA

Beograd, 2019

UNIVERSITY OF BELGRADE FACULTY OF PHILOLOGY

Xiaolei S. Jin

ASPECT AND THE TEMPORAL
PROGRESSION IN NARATIVE
DISCOURSE

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2019

Mentor: prof. dr Vesna Polovina, redovni profesor Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Članovi komicije:

1. prof. dr Jasmina Moskovljević-Popović, redovni profesor Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu
2. prof. dr Chao Ding, redovni profesor Fakulteta za istočne evropske jezike, književnosti i kulture Pekinškog univerziteta za strane jezike

Datum odbrane:

SAŽETAK

Xiaolei Jin

Aspekt i temporalna progresija u narativnom diskursu

Ovaj rad predstavlja diskursno istraživanje aspekta u kineskom jeziku u kontrastiranju sa srpskim jezikom. Iz ugla temporalne strukture narativnog diskursa, i na osnovu hipoteze o progresiji referentnog vremena, postulata o strukturi „istaknutosti i pozadine” narativnog diskursa i teorije retoričke strukture, istražujemo funkcionalno-semantička značenja aspekta i njegovu ulogu u izražavanju temporalne progresije (TP) u narativnom diskursu. Polazeći od karakteristika kineskog jezika, pri čemu je aspekatska kategorija predstavljena kao tročlani sistem koji čine različiti jezički izrazi (glagolske osnove, aspekatske konstrukcije, aspekatski markeri), bavićemo se aspekatskim sistemom u kome se mogu na osnovu semantičnog značenja [+ograničenost] klasifikovati dve podgrupe koje čine privativne opozicije, i to ona koja izražava ograničenu radnju i ona u čijoj je semantici odsutno ovo značenje.

U okviru našeg istraživanja, putem korpusne, kvantitativne, empirijske i kontrastivne analize, detaljno se istražuju temporalno-aspekatska značenja sva tri člana aspekatskog sistema, uključujući i njihove podgrupe, klase i članove, kao i njihove korelacije i diskursne funkcije u izražavanju TP narativnog diskursa. U tom pogledu, preispituju se i sličnosti i razlike u aspekatskom izražavanju temporalne progresije između dva kontrastirana jezika. Potvrđeno je da aspekatsko značenje, odnosno, ograničenost, igra važnu ulogu u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa, posebno u kineskom jeziku gde ne postoji gramatička kategorija vremena. Takođe je potvrđeno da između kineskog i srpskog jezika postoji bitna razlika u načinu izražavanja aspekta, koja se ogleda prvenstveno u tome što u srpskom jeziku postoji aspekatska kategorija čije jezgro predstavlja prototipska gramatička kategorija glagolskog vida, dok u kineskom jeziku centar aspekatskog sistema predstavlja glagolski opšti aspekt, kao nemarkirani jezički izraz za aspektualnost. Gramatički aspekt u kineskom jeziku sastavljen je od nekoliko aspekatskih markera (rečca), koji opciono vrše aspekatsku modifikaciju značenja glagolske lekseme i predstavljaju markirani član aspekatskog sistema. Pored toga, ovaj rad će nastojati da pokaže da glagoli u opštem aspektu u kineskom jeziku u TP narativnog diskursa najviše pokazuju vidsku vrednost svršenih glagola u srpskom jeziku, a da su srpski semantički ekvivalenti aspekatskih konstrukcija uglavnom akciono modifikovani glagoli, kao i to da, uz

primetno nepoklapanje kako po gramatičkom značenju, tako i po diskursnoj funkciji, ipak postoji primarna usklađenost u vidskoj vrednosti između gramatičkih aspekatskih markera u kineskom jeziku s jedne, i vidskih glagolskih oblika u srpskom jeziku s druge strane.

Ovaj rad će, dakle, osim ukazivanja na razlike između predmetnih jezika, pokazati i da postoji nešto što im je zajedničko, a što se pre svega vidi u organizaciji temporalne strukture na makro nivou diskursa i drugim diskursnim principima. Sve ovo govori u prilog tezi da je, bez obzira na kom se jeziku pripovedalo, čovekovo iskustvo o narativnom vremenu slično. U pronalaženju tih sličnosti i razlika otkriva se značaj i perspektiva diskursne analize u lingvističkom istraživanju.

Ključne reči: aspekt, temporalna progresija, ograničenost, glagol, aspekatska konstrukcija, aspekatski marker, narativni diskurs, kineski jezik, srpski jezik

Naučna oblast: opšta lingvistika, tekstlingvistika, sinologija

UDK:

ABSTRACT

Xiaolei Jin

Aspect and the temporal progression in narative discourse

This dissertation presents a discursive investigation of aspect in Chinese language in comparison with Serbian language. The functional-semantic meaning of aspect and its role in expressing temporal progression (TP) in narrative discourse is examined from the perspective of the temporal structure of narrative discourse, and is based on the hypothesis about the progression of the referent time, the postulate of the foregrounded-backgrounded structure of narrative discourse, as well as on the theory of rhetorical structure. Starting from the characteristics of Chinese language, with the category of aspect presented as a three-layered system comprised of language expressions of different rank (the general or lexical aspect, the aspectual constructions, and the grammatical aspect), we will deal with aspectual system where two subgroups could be delineated on the basis of semantic meaning [+boundedness], namely, the subgroup expressing bounded action, and the other whose semantics lacks this meaning.

Within the framework of our research we will use statistical corpus analysis, as well as empirical and contrastive analysis for a detailed investigation of the temporal-aspectual meanings of all three layers of the aspectual system, including its subgroups, classes and members, as well as their correlations and discursive functions in expressing TP of the narrative discourse. In that regard both the similarities and the differences in aspectual expression of TP between the two contrasted languages will be investigated. It has been confirmed that the aspectual meaning, that is, the boundedness, plays an important role in TP in the narrative discourse, particularly in Chinese language in which the grammatical category of time does not exist. It has also been confirmed that there is a significant difference in the aspectual expression between the Chinese and Serbian language, which is primarily reflected in the fact that Serbian does have an aspectual category the core of which is the prototypical grammatical category of aspect, while in Chinese, the center of the aspectual system is represented by the general aspect of the verb, as an unmarked linguistic expression for aspectuality. Grammatical aspect in Chinese is made up of several aspectual markers which optionally effect the aspectual modification of the meaning of the verb's lexeme and represent the marked members of the

aspectual system. In addition, this dissertation will endeavor to show that verbs in general aspect in Chinese in TP of narrative discourse show to the largest degree the aspectual value of perfective verbs in Serbian, and that the Serbian semantic equivalents of the aspectual constructions are predominantly the aktionsart modified verbs, as well as that, with noticeable discrepancy in both grammatical meaning and discursive function, there is nevertheless a primary correspondence in the aspectual value between, the grammatical aspectual markers in Chinese language on one hand,, and aspectual verbal forms in Serbian on the other.

Therefore, in addition to pointing out the differences between the two languages in question, this dissertation will also show that they share some things in common, evident primarily in the organization of temporal structure on the macro level of discourse and in other discursive principles. All this goes to support the thesis that, no matter what is the language used to tell stories, human experience of narrative time is similar. It is in the discovery of these similarities and differences that the significance and the perspective of discursive analysis in linguistic research is revealed.

Keywords: aspect, temporal progression, boundedness, verb, aspectual construction, aspectual mark, narrative discourse, Chinese, Serbian

General Linguistics, textlinguistics, Sinology

UDK:

Vreme postaje ljudsko vreme u onoj meri u kojoj je organizovano na pripovedni način, i priča dobija svoje puno značenje kada postane uslov vremenskog postojanja.

Pol Riker¹

¹ P. Riker (P. Ricoeur 1983): "Time becomes human to the extent that it is articulated through a narrative mode, and narrative attains its full meaning when it becomes a condition of temporal existence." Prevod je preuzet iz knjige *Vreme i priča*, prvi tom, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižnica Zorana Stojanovića. 1993: 73.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Prirodni jezici i aspektualnost.....	1
1.2. Narativni diskurs i temporalnost.....	6
1.3. Postulati o temporalnoj progresiji (TP) u narativnom diskursu.....	13
1.3.1. Hipoteza o progresiji referentnog vremena.....	13
1.3.2. Postulat o strukturi „istaknutosti i pozadine” narativnog diskursa.....	16
1.3.3. Teorija retoričke strukture.....	20
1.4. Predmet, metodološki pristup i cilj ovog istraživanja.....	22
2. Osnovne karakteristike savremenog kineskog jezika i njegov aspekatski sistem.....	24
2.1. Osnovne karakteristike savremenog kineskog jezika.....	24
2.1.1. Karakteri i kineski jezik.....	24
2.1.2. „Rečenica neprekidnog toka” i teorija rečenice konstelacije.....	27
2.2. Temporalni sistem savremenog kineskog jezika.....	37
2.2.1. Vreme.....	38
2.2.2. Aspekt.....	42
3. Metodologija istraživanja i formiranje korpusa za analizu.....	54
3.1. Teorija retoričke strukture.....	54
3.2. Formiranje korpusa za analizu.....	66
3.2.1. Sadržaj korpusa.....	66
3.2.2. Obrada korpusa.....	67
4. Opšti aspekt (OPŠ. ASP) i TP u narativnom diskursu.....	82
4.1. Glagolska situacija.....	83
4.1.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	83
4.1.2. Klasifikacija glagolskih situacija u ovom radu.....	89
4.2. Glagolske klase i njihova značenja.....	91
4.2.1. Glagoli STANJA.....	92
4.2.2. Glagoli AKTIVNOSTI.....	96
4.2.3. Glagoli α -TELIČNOSTI i β -TELIČNOSTI.....	97
4.2.4. Teličnost i ograničenost.....	102

4.3. Kvantitativna distribucija glagola OPŠ. ASP u narativnom diskursu.....	106
4.4. Funkcija glagola OPŠ. ASP u narativnom diskursu.....	111
4.4.1. Glagoli ATELI;NOSTII u OPŠ. ASP u narativnom diskursu.....	111
4.4.2. Glagoli TELIČNOSTI u OPŠ. ASP u narativnom diskursu.....	120
4.5. Kontrastivna analiza glagola OPŠ. ASP i njegovih prevoda na srpski jezik.....	130
4.5.1. Glagoli STANJA u OPŠ. ASP i njihovi prevodi na srpski jezik.....	130
4.5.2. Glagoli AKTIVNOSTI u OPŠ. ASP i njihovi prevodi na srpski jezik.....	137
4.5.3. Glagoli α -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP i njihovi prevodi na srpski jezik.....	144
4.5.4. Glagoli β -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP i njihovi prevodi na srpski jezik.....	148
4.6. Zaključna razmatranja ovog poglavlja.....	156
5. Aspekatske konstrukcije (ASP. KON) i TP u narativnom diskursu.....	162
5.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	163
5.2. Semantika i ograničenost ASP. KON.....	171
5.2.1. ASP. KON za inhoaktivnost.....	172
5.2.2. ASP. KON za durativnost.....	175
5.2.3. ASP. KON za rezultativnost.....	179
5.3. Kvantitativna distribucija ASP. KON u narativnom diskursu.....	188
5.4. Funkcija ASP. KON u narativnom diskursu.....	191
5.4.1. ASP. KON za inhoaktivnost u narativnom diskursu.....	191
5.4.2. ASP. KON za durativnost u narativnom diskursu.....	197
5.4.3. ASP. KON za rezultativnost u narativnom diskursu.....	199
5.5. Kontrastivna analiza ASP. KON i njihovih prevoda na srpski jezik.....	219
5.5.1. ASP. KON za inhoaktivnost i njihovi prevodi na srpski jezik.....	219
5.5.2. ASP. KON za durativnost i njihovi prevodi na srpski jezik.....	224
5.5.3. ASP. KON za rezultativnost i njihovi prevodi na srpski jezik.....	226
5.6. Zaključna razmatranja ovog poglavlja.....	236
6. Gramatički aspekt i TP u narativnom diskursu.....	242
6.1. Aspekatski marker <i>LE</i>	243
6.1.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	243
6.1.2. Kvantitativna distribucija markera <i>LE</i> u narativnom diskursu.....	251
6.1.3. Funkcija markera <i>LE</i> u narativnom diskursu.....	252

6.1.4. Kontrastivna analiza oblika „gl. + <i>LE</i> ” i njegovog prevoda na srpski jezik.....	269
6.2. Oblik udvajanja glagola <i>GL-GL</i>	279
6.2.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	279
6.2.2. Kvantitativna distribucija oblika <i>GL-GL</i> u narativnom diskursu.....	285
6.2.3. Funkcija oblika <i>GL-GL</i> u narativnom diskursu.....	286
6.2.4. Kontrastivna analiza oblika <i>GL-GL</i> i njegovog prevoda na srpski jezik.....	292
6.3. Aspekatski marker <i>YI</i>	295
6.3.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	295
6.3.2. Kvantitativna distribucija markera <i>YI</i> u narativnom diskursu.....	299
6.3.3. Funkcija markera <i>YI</i> u narativnom diskursu.....	300
6.3.4. Kontrastivna analiza oblika „ <i>YI</i> + gl.” i njegovog prevoda na srpski jezik.....	305
6.4. Aspekatski marker <i>GUO</i>	308
6.4.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	308
6.4.2. Kvantitativna distribucija i funkcija markera <i>GUO</i> u narativnom diskursu.....	312
6.4.3. Kontrastivna analiza oblika + „gl. + <i>GUO</i> ” i njegovog prevoda na srpski jezik.....	316
6.5. Aspekatski marker <i>ZHE</i>	319
6.5.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	319
6.5.2. Kvantitativna distribucija markera <i>ZHE</i> u narativnom diskursu.....	325
6.5.3. Funkcija markera <i>ZHE</i> u narativnom diskursu.....	326
6.5.4. Kontrastivna analiza oblika „gl. + <i>ZHE</i> ” i njegovog prevoda na srpski jezik.....	337
6.6. Aspekatski marker <i>ZAI</i>	347
6.6.1. Pregled prethodnih istraživanja.....	348
6.6.2. Kvantitativna distribucija markera <i>ZAI</i> u narativnom diskursu.....	353
6.6.3. Funkcija markera <i>ZAI</i> u narativnom diskursu.....	354
6.6.4. Kontrastivna analiza oblika „ <i>ZAI</i> + gl.” i njegovog prevoda na srpski jezik.....	358
6.7. Zaključna razmatranja ovog poglavlja.....	360
7. Zaključak.....	371
Literatura.....	383

1. UVOD

1.1. Prirodni jezici i aspektualnost

Sve što se zbiva u ovom svetu nalazi se u stanju neprekidnog kretanja, a kretanje je, opet, ontološko značenje zbivanja. Budući da se svako zbivanje, kao kretanje događaja, nužno ostvaruje u određenom prostoru i vremenu, ono zauzima određeni prostor i određeno vreme. Zato prostornost i temporalnost možemo smatrati osnovnim osobinama događaja, kroz čije kretanje možemo da spoznamo i vreme i njegovo proticanje. O tome je Aristotel odavno govorio, izrekavši sledeće: „glagol je reč koja, pored ostalog, znači i vreme.”² Aristotelova misao, koja podrazumeva da glagol nosi i konkretno i temporalno značenje, predstavlja temelj na kome se zasniva celokupno tradicionalno izučavanje vremena u lingvistici. Dakle, jedna od ključnih lingvističkih i logičkih propozicija jeste da rečenica o događaj može biti istinita jedino kada su mesto i vreme datog događaja određeni, tj. kada ih i govornik i slušalac potvrđuju. Stoga, rečenice prirodnih jezika nužno poseduju funkciju izražavanja kategorijalnog značenja prostora i vremena.

Sasvim je jasno da lingvističko vreme nije vreme koje objektivno protiče u realnom svetu, niti se može izjednačiti s vremenom o kome govore fizika ili filozofija. Jezik gradi svoj vremenski sistem samo po modelu i načinu na koji mi percipiramo objektivno vreme. Dakle, u prirodnim jezicima vremenski sistem jeste funkcionalno-semantička kategorija, a rečenice predstavljaju osnovni jezički iskaz vremena. U toj organizaciji rečenice učestvuju konstituenti različitih jezičkih nivoa, uključujući glagolske oblike u predikatu, kao i ostale više ili manje gramatikalizovane izraze. Kao što P. Piper (2005: 746) navodi: „Semantička kategorija temporalnosti organizovana je od jezičkih jedinica različitih nivoa, od kojih one koje su morfološki ili sintaksički gramatikalizovane čine centar te semantičke kategorije, a one koje su slabije gramatikalizovane, a više leksikalizovane, pripadaju njenoj periferiji.” Takve osobine imaju gotovo svi prirodni jezici. Generalno govoreći, u jezicima se izražavaju značenja tri aspekta kategorije vremena: vreme u užem smislu, koje se izražava vremenskim glagolskim

² Aristotel (1966: 27), *O pesničkoj umetnosti*, XX.9. (Ovde je preuzet prevod M. Đurića).

oblicima i sintaksom glagola, glagolski vid i temporalni taksisni odnos. Dakle, prilikom opisa neke radnje, može se opisivati i spoljašnje i unutrašnje vreme tog procesa, kao i njen vremenski odnos sa drugom radnjom. Spoljašnje vreme radnje se odnosi na lokalizaciju radnje na vremenskoj osi, drugim rečima, to je sve ono što se odnosi na pitanje „kada se nešto desilo”, a čije se značenje izražava vremenskim glagolskim oblicima. Dalje, u zavisnosti od referentnog vremena za lokalizaciju radnje, ovo vreme se može deliti na dve referencijalne vremenske potkategorije, tj. na vreme indikativa i vreme relativa. Što se unutrašnjeg vremena procesa tiče, fokus pažnje se nalazi u pitanjima „koliko dugo je nešto trajalo” i „da li se okončalo”, i ovakva se značenja izražavaju nereferencijalnom vremenskom potkategorijom. Ova kategorija obuhvata i kvalitativne i kvantitativne aspekte radnje, kao što su opisi „da li se to desilo samo jednom ili u više navrata”, „da li zauzima vremensku tačku ili interval na temporalnoj osi”, „kojim intenzitetom i učestalošću se odigrava neka radnja u vremenu” itd. Ponekad je naša preokupacija usmerena ka protezanju ili distribuciji događaja u vremenu, što su posebni momenti u procesu odigravanja neke radnje, kao na primer početna tačka ili završna tačka procesa vršenja neke radnje, i tome slično. Sva jezička sredstva kojima se izražavaju pomenute kvalitativne i kvantitativne karakteristike vršenja radnje pripadaju kategoriji aspekta. Ponekad je ono što privlači našu pažnju vezano za temporalne odnose dveju i više radnji, odnosno, neka radnja se desila pre, kasnije ili istovremeno u odnosu na drugu radnju u istom vremenskom planu, a sva jezička sredstva kojima se izražavaju takva vremenska značenja pripadaju kategoriji temporalnog taksisa.

Generalno govoreći, svaki jezik sadrži kategorije ovih triju aspekata vremena, a razlika između jezika po ovom pitanju leži jedino u tome što neki jezik ima ovakvu, a neki drugi ima onakvu perspektivu posmatranja događaja, te u skladu s tim, određeni jezik upotrebljava i određena, posebna sredstva za opisivanje svog iskustva o vremenu. Dakle, neki jezik može imati razvijenija sredstva za vreme u užem smislu reči, tj. razvijeniji sistem glagolskih vremena, dok se u nekom drugom jeziku više favorizuju sredstva za aspekatsko značenje. Ipak, jezička sredstva za izražavanje ova tri kategorijalna značenja nisu izolovana jedna od drugih u konkretnoj jezičkoj upotrebi, već se ukrštaju, prepliću, susreću i dopunjuju, pružajući tako celovitu sliku o vremenu. Stoga se ova tri aspekta temporalnosti: sistem glagolskih vremena, glagolski vid i taksis, razlikuju samo po značenju, ali ne i po izražajnim jezičkim formama.

U slovenskim jezicima, na primer, glagolsko vreme, glagolski vid i taksis pripadaju trima gramatičkim kategorijama, a glavno jezičko sredstvo za izražavanje ovih značenja jesu jače gramatikalizovani glagolski oblici, odnosno, morfološka sredstva. Posmatrano iz ugla različitih jezika sveta, vidski sistem slovenskih jezika predstavlja „prototipsku“ kategoriju, zato što je značenje opozicionih vidskih parnjaka perfektivnosti i imperfektivnosti kodirano na morfološkom nivou, pri čemu su ova opoziciona vidska značenja i odgovarajući vidski oblici prisutni kod velike većine glagola u jeziku. Dakle, vidski glagolski oblici prožimaju većinu jezičkih formi za izražavanje temporalnog značenja, tj. na osnovno vidsko značenje se naslanjaju i vremenska značenja u užem smislu i značenja vremenskog taksisnog odnosa.³ Vidski oblik i značenje u slovenskim jezicima pripadaju imanetnoj prirodi glagola, što se ogleda i u određenoj jezičkoj situaciji kada isticanje vidskog značenja nije neophodno za izražavanje temporalnosti, ali je ipak nužno napraviti izbor između vidskih glagolskih oblika, npr. u infinitivnim glagolskim oblicima, u irealnim i zapovednim iskazima, itd. Zato A. Belić (1998a: 234) poručuje da „slovenski jezici svojim gotovim vidskim značenjem i vidskom upotrebom mogu poslužiti kao merilo glagolskog aspekta i u drugim jezicima.”

Srpski jezik, kao jedan od dvaju predmetnih jezika kontrastivne analize ovoga rada, jeste predstavnik južnoslovenskih jezika. Opšte prihvaćena definicija o svršenom vidu u gramatičkoj tradiciji srpskog jezika glasi da on označava „vremensku ograničenost trajanja procesa”, ili „vremensku granicu kao signal promene statusa događaja ili stanja”, dok nesvršeni vid podrazumeva da je reč o „neograničenom trajanju procesa” ili „odsustvu značenja vremenske granice kao signala promene neke situacije” (M. Stevanović 1969: 507; P. Piper 2005: 781). Iz tog razloga je srpski jezik, po svojim vidskim značenjima, sličan zapadnoslovenskim jezicima, ali se, s obzirom na osobenosti na planu funkcija glagolskog vida u konkretnim jezičkim situacijama, nalazi negde na sredini, između istočnih i zapadnih slovenskih jezika.⁴ Naime, u

³ Na primer, značenje prezenta se u sintaksičkom indikativu u srpskom jeziku oslanja na značenje nesvršenog vida, a svršeni glagolski oblici gotovo da mogu da se jave u svim vremenima u relativnoj upotrebi. Za određene vremenske glagolske oblike, kao što je aorist i imperfekat, u današnjem srpskom jeziku se upotrebljava samo svršeni, odnosno nesvršeni glagolski vid. Više o odnosima glagolskog vremena i vida videti: T. Maretić (1931/1963), A. Belić (1927/2000, 1998a), M. Stevanović (1969), S. Tanasić (2005), P. Piper (2005), P. Piper i I. Klajn (2013:387) i dr.

⁴ Prema istraživanju E. Fortujina i J. Kamfujisa (E. Fortuin; J. Kamphuis, 2015), semantička značenja aspekta u slovenskim jezicima ipak, nisu identična, što je i prouzrokovalo da se glagolski vid u tim jezicima ponaša na sistematski različite načine. Dakle, slovenski jezici, na osnovu različitosti u značenju i funkcijama glagolskog vida, generalno mogu da se podele na dve grupe: istočnu i zapadnu. Istočni slovenski jezici obuhvataju ruski, ukrajinski, beloruski, bugarski itd, a zapadni su češki, slovački, slovenački i dr. Pored ove dve glavne grupe, postoje i severni i južni slovenski jezici koji se, po vidskom ponašanju, nalaze u međuzoni između istočnih i zapadnih slovenskih jezika. Prema njihovoj tvrdnji, osnovni koncept perfektivnosti u istočnim

odnosu na druge južnoslovenske jezike, srpski jezik ima veoma bogate vremenske glagolske oblike, čija su značenja i funkcije takođe veoma raznovrsne, fleksibilne i situaciono zavisne, što posebno važi za njihove relativne upotrebe u narativnom kontekstu. Vremenski i vidski glagolski oblici u korelaciji izražavaju širok spektar temporalnih značenja i imaju različite funkcije. Ponekad je, kako A. Belić (1998a: 234) navodi, „glagolski vid u sintaksičkom indikativu potčinjen glagolskom vremenu; a da se u sintaksičkom relativu glagolsko vreme gubi i potčinjava glagolskom vidu.” Lj. Popović (2012) takođe potvrđuje koliko je važno značenje glagolskog vida u izražavanju taksisnog odnosa u srpskom jeziku. Ona ističe da kombinovanje vidskih oblika glagola u upravnoj i zavisnoj klauzi, predstavlja jedno od ključnih sredstava za izražavanje taksisnog odnosa, iako za to postoje i druga jezička sredstva (kao što su veznici i vremenski glagolski oblici), i to naročito onda kada je veznik taksisno neprofilisan za određivanje tipa taksisnog odnosa. Dakle, po svemu što je rečeno možemo zaključiti da je glagolski vid od važnog značaja za izražavanje temporalnosti u srpskom jeziku.

S druge strane, u kineskom jeziku, koji je glavni predmet ovog istraživanja, ne postoji jako gramatikalizovana kategorija glagolskog vremena, zbog čega se u njemu sreću druga, brojna jezička sredstva za izražavanje aspekatskih značenja na različitim jezičkim nivoima. To nam govori da se u jezičkim iskazima u kineskom jeziku ističe osobita perspektiva i preokupacija posmatrača (govornika). Vodeći kineski lingvista L. Vang (王力 1943/1985: 151) svojevremeno je govorio da razlika između kineskog i romanskih jezika leži u odnosima događaja i vremena. On konstatuje da je u romanskim jezicima (npr. u francuskom, italijanskom i španskom) važnije da se izrazi vreme kada se događaj desio, dok je u kineskom jeziku važnije da se ukaže na to koliko je dugo taj događaj trajao, odnosno, da li je on započeo ili se okončao, dok pitanje kada se on desio, nije tako bitno. Osim toga, neki lingvisti smatraju da, budući da kineski jezik nema razvijene morfološke promene oblika reči, glagol nije glavni nosilac vremenske informacije jezičkog iskaza, već su to vremenske imenice i prilozi, obeležja aspekatskog značenja, kao i kontekst, s tim što aspekatska kategorija ima posebnu važnost u tumačenju temporalne informacije jezičkog iskaza, tj. značenja koje je u indoevropskim jezicima obično izraženo

slovenskim jezicima jeste „temporalna određenost” (*temporal definiteness*), ili „sekvencijalna povezanost” (*sequential connection*), dok je značenje „totalitet” (*totality*) najbitnije za zapadne slovenske jezike. Što se imperfektivnosti tiče, u istočnim slovenskim jezicima osnovni koncept predstavlja „kvalitativna temporalna neodređenost” (*qualitative temporal indefiniteness*), dok je za zapadne slovenske jezike to „kvantitativna temporalna neodređenost” (*quantitative temporal indefiniteness*). (2015: 169-172).

vremenskim glagolskim oblicima. To se posebno odnosi na značenje relativa i taksisa.⁵ Stoga, L. Vang (1943/1985) i drugi kineski lingvisti smatraju da je kineski jezik jezik u kome se ističe kategorijalno značenje aspekta.

Međutim, iako se u kineskom jeziku aspekatsko značenje ističe više od kategorijalnog značenja glagolskog vremena, ono se, ipak, iskazuje slabije gramatikalizovanim sredstvima. Drugim rečima, njegovo izražavanje se više oslanja na leksička sredstva. Naime, za razliku od slovenskih jezika čija je aspekatska kategorija prototipska, a jezgro jezičkih sredstava za izražavanje različitih vidskih značenja čine morfološka sredstva,⁶ kineski jezik je analitički jezik čije glavno gramatičko sredstvo za izražavanje aspekatskih značenja, odnosno, aspektualnosti, jeste vrsta reči, poput klitika, koje se spajaju sa glagolima ispred ili iza sebe. Takve reči u ovom radu nazivamo gramatičkim aspekatskim markerima, u koje spadaju: 了/LE, 着/ZHE, 过/GUO, 在/ZAI, 一/YI i dr. Ovim markerima se u kineskom jeziku izražavaju različita aspekatska značenja, kako kvalitativno, tako i kvantitativno, kao što su: aspekt perfektivnosti, aktualnosti, durativnosti, iskustva, trajnosti i kratkotrajnosti, i sl. Jedna od distinktivnih osobina gramatičkog aspekta u kineskom jeziku jeste da on, u odnosu na aspekatsku kategoriju slovenskih jezika, nije okarakterisan binarnom opozicijom svršenosti i nesvršenosti. Dakle, u kineskom jeziku s istim glagolom mogu da se spajaju različiti aspekatski markeri, a ponekad u istoj rečenici uz glagol mogu istovremeno stajati dva markera. Štaviše, upotreba ovih aspekatskih markera u jeziku nije obavezna, već opciona. Tačnije rečeno, za njihovo pojavljivanje ili nepojavljivanje u konkretnim jezičkim situacijama odgovorni su različiti gramatički ili pragmatički faktori ili korelacija ovih faktora, kao što su: semantičko značenje glagola, (ne)ograničenosti radnje ili stanja, kontekst, itd.

⁵ U lingvističkim krugovima postoje tri različita mišljenja o kategorijama vremena i aspekta. Naime, neki istraživači, kao što su L. Vang (1943/1985), M. Gao (高名凯 1948/2011), J. Dai (戴耀晶 1997) i dr., smatraju da kineski jezik ima samo kategoriju aspekta, a nema kategoriju vremena. S. E. Jahontov (S. E. Jahontov 1958), Đ. Č. Džang (张济卿 1996, 1998a, b), T. Li (李铁根 2002), H. Džang (张会森 2003), Đ. H. Džang (张家骅 2004) i dr. smatraju da kineski jezik ima obe pomenute kategorije, pri čemu se oba kategorijalna značenja prepliću u istoj jezičkoj formi, tj. u istoj funkcionalnoj reči. Predstavnici trećeg mišljenja, kao što su: Š. Lju (吕叔湘 1942/2002), S. Džang (张秀 1957), L. Li (李临定 1990) i dr., zastupaju stav da kineski jezik ima obe pomenute kategorije i da se svako kategorijalno značenje izražava zasebnim obeležjima, tj. jezičkim izrazima. Vremenskoj kategoriji u kineskom jeziku pripadaju određene jezičke forme u širem smislu, kao što su: funkcionalne reči, pomoćne rečice, veznici i dr., koje obeležavaju određene gramatičke odnose i značenja. Jedno od takvih gramatičkih sredstava svakako jeste i linearni poredak reči u rečenici. J. Gu (顾阳 2007) čak smatra da se vremensko značenje rečeničkog iskaza u kineskom jeziku određuje na osnovu kvantitativne osobine glagolske situacije, pri čemu ta kvantitativna granica zapravo predstavlja referencu vremena.

⁶ P. Piper (2005:780-781) za aspekatski sistem u srpskom jeziku kaže: „Aspektualnost kao semantička kategorija ima u svom gramatičkom centru kategoriju glagolskog vida. Međutim, kao što jezici koji nemaju u glagolskom sistemu kategoriju vida aspekatska značenja iskazuju leksički i sintaksički, slično tome i u srpskom jeziku pored glagolskih sredstava u iskazivanju aspektualnosti učestvuju i druga sredstva.”

Dž. Čen (陈忠 2009) čak postavlja hipotezu da glagol sa aspekatskim markerima i glagol bez tih markera, kao markirani i nemarkirani članovi koji čine privativnu opoziciju, zapravo predstavljaju vidске opozicione parnjake u kineskom jeziku.

J. S. Maslov (Ю. С. Маслов 1978: 24)⁷ navodi da se tek onda kada je neko aspekatsko značenje obavezno izraženo opozicionim gramatičkim oblicima istog glagola, što se odnosi na većinu, pa čak i na gotovo sve glagolske lekseme u nekom jeziku, takvo aspekatsko značenje može nazvati gramatičkom kategorijom aspekta. Dakle, ako sledimo ovo Maslovljevo mišljenje, onda se značenja izražena ovim aspekatskim markerima u kineskom jeziku ne mogu tretirati kao gramatička kategorija aspekta u strogom smislu te reči jer je upotreba ovih aspekatskih markera uslovljena, a njihove distribucije u jeziku još uvek nisu precizno utvrđene. U stvari, aspekatsko značenje u kineskom jeziku, u velikoj meri izražava se direktno glagolskim leksemama ili posebnim glagolsko-dopunskim konstrukcijama, bez prisustva ovih markera. Dakle, sve te činjenice nam govore da je u tipologiji svetskih jezika, aspekatski sistem kineskog jezika periferan, za razliku od slovenskih jezika, koji poseduju prototipsku aspekatsku kategoriju.

1.2. Narativni diskurs i temporalnost

I. Diskurs kao pristup proučavanju aspekta

Kao opšti jezički fenomeni, vanrečenični faktori mogu uticati na sintaksu rečenice. To je naročito izraženo u kineskom jeziku, koji ne poseduje precizna morfološka obeležja za označavanje glagolskog vremena, glagolskog vida, načina, broja, itd. Dakle, sintaksičko pravilo je u kineskom u još većoj meri ograničeno i uslovljeno drugim faktorima. Na primer, da bi se ostvarila tekstualna kohezija, neka određena sintaksička pravila možda neće više biti na snazi kada se klauza ili rečenica pripoji nekom većem jezičkom iskazu, pa je u ovom slučaju, nužno da se primene izvesna diskursna pravila (npr.: promena linearnog poretka rečeničnih konstituenata, upotreba anafora, postizanje leksičke kohezije, itd.), Č. Ću (屈承熹 2006) i drugi, zapažaju da proučavanje aspekatskih markera tradicionalnim statičnim pristupom, ne pruža mogućnost dobijanja zadovoljavajućih odgovora na niz pitanja. Na primer, marker *LE* se, kao obeležje

⁷ Ovde je dato autorkino tumačenje, a prema kineskom prevodu Đ. H. Džanga (张家骅 2013b: 177): “只有当某些体的意义，在语言的大多数、甚至是全部动词词汇的范围之内，通过呈现对立关系的、同一动词的不同语法形式强制表达时，才宣称之为体的语法范畴。”

perfektivnosti u kineskom jeziku, često upotrebljava za označavanje radnje izvršene u prošlosti. Međutim, takođe se često dešava da se ovaj marker u pragmatičkoj upotrebi izostavlja u takvim situacijama, a i kada se u nekom slučaju pojavi, on tada može imati neko drugo značenje (v. Č. Ću i V. Džang/Ch. Chu; V. W. Chang/: 1987; V. Džang/V. W. Chang/: 1986: 105-114; C. N. Li i S. A. Tompson/C. N. Li; S. A. Thompson/: 1981: 640-641; Č. Ću 2006: 6). Drugim rečima, često se primenjuje strategija kojom se marker *LE* izostavlja iza svih glagola, osim poslednjeg u nizu glagola kojima se izražavaju događaji, da bi se ostvarila tešnja povezanost ovih radnji. Stoga, aspekatski marker *LE* ne samo da obeležava perfektivnost, već ima i diskursnu funkciju, tj. ulogu povezivanja rečenice sa susednim rečenicama ili s nekom većom jezičkom jedinicom u tekstu. Slične diskursne funkcije imaju i drugi aspekatski markeri.

Gorepomenuta zapažanja istraživača pokrenula su brojna pitanja oko kojih se vode rasprave između pristalica različitih mišljenja. To su, pre svega, pitanja: da li uopšte postoje pravila kojima se određuje (ne)pojavlјivanje, dupliranje ili zamenјivanje aspekatskih markera, kao i pitanje vezano za varijacije njihovih značenja i funkcija, i to kako sintaksičkih, tako i diskursnih. Do sada obavljena istraživanja većinom su se bavila istraživanjima njihovih nevariranih značenja i gramatičkih osobina u okviru rečenice. Ova istraživanja su došla do značajnih rezultata i svakako su postavila dobar temelј za buduća izučavanja. Pa ipak ona i uprkos tome nisu uspela da daju odgovore na gorepomenuta pitanja.

Stvar se bitno promenila otkada je P. Hoper (P. Hopper 1979, 1982) postavio čuveni postulat koji je kasnije uticao na pravac istraživanja aspekta u kineskom jeziku. Naime, P. Hoper tvrdi da je glagolski aspekt, između ostalog, i diskursna kategorija, što u nekom smislu ima i univerzalni karakter, pošto su izbor vidske vrednosti i restriktivnost glagolskog vida u pragmatičkoj jezičkoj upotrebi, u suštini, „gramatikalizovani semantički izražaj njihovih diskursnih funkcija” (1982: 4).⁸ Izražavanje temporalnog značenja u prirodnim jezicima, i to kroz opisivanje radnji ili događaja, inače se ostvaruje u konkretnoj jezičkoj upotrebi, tj. u diskursu. Zato je određivanje značenja temporalnosti, u nekoj meri, kontekstualno zavisno ili uslovlјeno pragmatičkim faktorima. Dakle, vremenski opseg predikatske situacije ponekad može da prevaziđe granicu same rečenične situacije, odnosno, može da obuhvata i temporalnu situaciju izraženu potonjim

⁸ P. Hoper (1982: 4): “*I look at aspect [...], suggesting a core function which is discourse-derived and in some sense universal, and a set of additive functions which are not universal (though some of them may be common) and which represent grammaticized semantic extensions of the discourse function.*” (autorkin prevod)

rečenicama, pa čak i onu izraženu tekstualnom celinom. Zato je proučavanje temporalnosti iz ugla diskursa sasvim prirodno i opravdano.

S. A. Tompson (S. Thompson 1987) je obavila rad koji je bio veoma značajan za potonja lingvistička istraživanja. Naime, ona je na osnovu proučavanja tzv. „klauze sa nezavisnim participom” (*independent participle clause*) u engleskom jeziku došla do zaključka da se svaki jezički fenomen može posmatrati i iz ugla diskursa i iz ugla gramatike. Pomenuta klauza, na primer, pored gramatičke, ima i diskursnu funkciju, tj. funkciju pružanja pozadinskih informacija glavnom događaju. Stoga, zahvaljujući toj funkciji, nezavisni particip ima svoje specifične gramatičke osobine, kao što su: slabija tranzitivnost, statičnost, imperfektivnost, trajnost, itd. S. A. Tompson je svojim radom pokazala u kojoj meri je gramatika zavisna od diskursa. Značaj njenog pokušaja ogleda se u saznanju da, ukoliko želimo da razumemo gramatiku, moramo da razumemo i sva pravila na osnovu kojih govornik (pisac) organizuje ceo diskurs. E. Fortujin i J. Kamfujis (E. Fortuin, J. Kamphuis, 2015), dele isti pogled na odnos između gramatike i pragmatike. Oni takođe, iz perspektive diskursa, tj. u habitualnom, narativnom i retrospektivnom kontekstu,⁹ obavljaju tipološko istraživanje značenja i funkcija aspekta slovenskih jezika i postavljaju hipotezu *East-West Theory of Slavic aspect*.¹⁰ Rezultati njihovog rada pokazuju da tekstualni kontekst i jezička situacija u velikoj meri utiču na izbor vidске vrednosti glagola što predstavlja univerzalni karakter svih slovenskih jezika. U tradiciji srbistike se takođe razvio pristup po kome se značenja i funkcije vremenskih i vidskih glagolskih oblika proučavaju u narativnom diskursnom kontekstu, pogotovo onda kada je njihova korelacija u pitanju (M. Stevanović 1969; M. Savić 1982; S. Tanasić 2005; V. Polovina 1996; V. Stanojević 2013). U poslednjih dvadeset godina, kineski lingvisti su takođe obavili brojna dragocena istraživanja u vezi sa ovim pitanjima, kao što su: značaj ograničenosti u oblikovanju strukture narativa, aspekatsko iskazivanje vremenskog odnosa u narativu, uticaj diskursnog modela na izgradnju temporalne strukture teksta, itd.

Po svemu gorerečenom može se zaključiti da proučavanje aspekta iz ugla narativnog diskursa predstavlja za nas veoma važan koncept i pristup istraživanju. Smatramo da bez uzimanja u obzir diskursnih principa, gramatički opis kategorije aspekata u kineskom jeziku nije

⁹ Termin „retrospektivna upotreba”, prema E. Fortujinu i J. Kamfujisu (2005), skovao je A. A. Barentsen (1992), a Fortujin i Kamfujis ga upotrebljavaju u širem kontekstu koji obuhvata upotrebu perfekta, perfektivnih i imperfektivnih glagola u narativu.

¹⁰ Ovu hipotezu je, prema E. Fortujinu i J. Kamfujisu (2015: 164), uspostavio S. M. Dikei (2001).

kompletan. N. Telin (N. Thelin 1990: 75) poručuje da problematiku aspekta moramo pručavati dinamičnim pristupom, pri čemu je takođe neophodno da imamo integrativni pogled na korelaciju semantike, diskursa i našeg opšteg znanja o svetu jer su kreiranje i recepcija diskursa odraz složenih kognitivnih aktivnosti. To je u saglasju i sa navodom Ć. Lijaoa (廖秋忠 1992: 3): „Put koji vodi od proučavanja rečenice do proučavanja diskursa neizbežan je put razvoja lingvistike.”¹¹

II. Temporalnost narativnog diskursa

U humanističkim smislu, a prema opšte prihvaćenoj definiciji kod naratologa, narativ se može definisati kao diskurs koji jasnim sekvencijalnim redosledom, na smislen način, povezuje događaje i određenoj publici pruža uvid o svetu i/ili ljudskom iskustvu. (v. Dž. Eliot/J. Elliott/, 2005: 3)¹² V. Labov (W. Labov 1972: 359) tvrdi da narativ predstavlja metod za rekapituliranje prošlog iskustva putem nizanja glagolskih klauza prema redosledu događaja koji (može se zaključiti da) su se zaista dogodili.¹³ Dakle, iz takvih definicija se vidi da je temporalni hronološki sled događaja jedna od najznačajnijih odlika narativnog diskursa.

Na tesnu povezanost narativa i temporalnosti ukazuje i francuski filozof P. Riker (P. Ricoeur 1983) u svom kapitalnom delu *Vreme i priča*. On veruje da između delatnosti pripovedanja priče i vremenskog karaktera ljudskog iskustva postoji korelacija koja predstavlja oblik transkulturne nužnosti. On dalje smatra da je svet kakav je prikazan u priči uvek vremenski svet, i „da vreme postaje ljudsko vreme u onoj meri u kojoj je organozovano na pripovedni način; a priča dobija svoje puno značenje kada postane uslov vremenskog postojanja.”¹⁴ Prema njemu, bez obzira da li je vreme narativa razmatrano iz ugla funkcionalne strukture narativa ili iz potrebe za istinom, ono, na kraju krajeva, jeste vreme ljudskog iskustva. Polazeći od Aristotelove tvrdnje da je priča *mimesis* akcije, Riker smatra da mimetička funkcija priče nije ograničena samo u domenu *mimesis* akcije, već i u preslikavanju temporalne vrednosti, odnosno, ljudskog iskustva o temporalnosti. Ova *mimesis* akcije se nalazi između sveta akcije i imaginarnog sveta.

¹¹ Ć. Ljao (1992: 3): “从句子到篇章的研究，这是语言学发展的必然结果。” (autorkin prevod)

¹² Đ. Eliot (J. Elliott 2005: 3): “Narratives (stories) in the human sciences should be defined provisionally as discourses with a clear sequential order that connect events in a meaningful way for a definite audience and thus offer insights about the world and/or people’s experiences of it.” (autorkin prevod)

¹³ V. Labov (1972: 359): “We define narrative as one method of recapitulating past experience by matching a verbal sequence of clauses to the sequence of events which (it is inferred) actually occurred.” (autorkin prevod)

¹⁴ Videti P. Riker (P. Ricoeur 1993:73), prevod S. Miletić.

S druge strane, kako je to na više mesta istakao, on vreme u konfiguraciji priče posmatra kao višeslojno. U tom smislu, vreme „u” kome svakodnevno delamo, tj. „intratemporalnost” ili „unutarvremenitost” (*within-time-ness*), kako ga naziva Riker, jeste vreme u kome se najbolje određuje temporalnost događaja, i to je zapravo vreme kakvo se obično predstavlja u narativu. Vremenski odnos koji je prikazan u vremenu narativa nije obično predstavljanje vremena, već je, pre svega, predstavljanje fokusa naše pažnje, naše brige o sebi „u” vremenu. Dakle, vreme narativa nije u potpunosti prikazano kao objektivno i prirodno, već je obojeno subjektivnošću naratora, a kretanje vremenskog toka unapred u priči je naprosto samo promena i pomeranje fokusa pažnje (i „brige”) naratora. Vreme nije prosti niz sadašnjih trenutaka, već građenje mosta između poretka priče i Brige.¹⁵ Iz tog razloga, svako naše iskustvo ima neku vrstu početne narativnosti, koja ni po čemu nije projekcija književnosti na život, već, u najboljem smislu te reči, autentična potreba za pričom.¹⁶

Naratološki pristup ovaj problematici je, s druge strane, takav da se sa nivoa narativnog diskursa proučava temporalnost.¹⁷ Pitanja koja često okupiraju pažnju naratologa jesu: na koji način je priča u vezi sa sadašnjim trenutkom? Kakav je odnos između hronološkog sleda događaja fabule i redosleda njihovog predstavljanja u diskursu? Kakav je odnos između vremena trajanja predstavljenog u diskursu i trajanja aktuelnog događaja u priči? Kako se iskazuju učestali događaji u diskursu? (v. S. Četman/S. Chatman/, 1978: 62-63). M. Bal (M. Bal 2009: 95) navodi da u narativnom diskursu postoji dvostruki poredak, jedan predstavlja nizanje rečenica u narativnom diskursu, odnosno linearni redosled reči i rečenica u tekstu, dok drugi predstavlja temporalni sled događaja fabule. Priča preslikava poseban ugao iz kojeg pisac posmatra fabulu, drugim rečima, priča jeste rezultat piščevog uređivanja fabule. Dakle, vremenski sled događaja kakav je pisac uredio u priči ne mora da bude identičan realnoj vremenskoj hronologiji događaja fabule, i u tome se, zapravo, ogleda veština naratora, kao i tehnika pripovedanja. Tačnije,

¹⁵ Riker ovde uvodi Hajdegerovu „egzistencijalnu analizu” iz *Bivstvovanja i vremena*, pod, kako on kaže, jasno utvrđenim uslovima, pozivajući se na praksu, koja indirektno ima ontološki značaj. Vezujući se za pojedine aspekte Hajdegerove slike sveta, Riker „intratemporalnost” („unutarvremenitost”) definiše preko osnovne karakteristike Brige, koja nije ništa drugo do stanje bačenosti među stvari sveta, gde se onda temporalnost dovodi u zavisnost od opisa predmeta naše Brige. Hajdeger, a to jeste i Rikerova namera, nastojeći da razluči ova, po mnogo čemu, egzistencijalna obeležja, u prvi plan ističe upravo ono što govorimo i radimo s vremenom. U tom smislu se najizvorniji oblik iskušavanja vremena „desupstancijalizuje”, te, u tom kontekstu, „buduće”, „prošlo” i „sadašnje” iščezavaju, a samo vreme se javlja kao raspršeno jedinstvo te tri vremenske ekstaze. Ta dijalektika jeste vremensko konstituisanje Brige. Detalje videti P. Riker (1993: 83-87).

¹⁶ Isto, str.97

¹⁷ Videti Dž. Prins (G.Prince 1982), Đ. Tan (谭君强 2014) i dr..

vremenski sled događaja fabule kakav je prezentovan u priči, može biti različit u zavisnosti od različitih perspektiva posmatranja ili različitih fokusa pažnje pripovedača, što i dovodi do različitog narativnog efekta. Da bi privukli pažnju čitaoca na konsekutivnost događaja, na dalji razvoj naracije, kao i na druge sadržaje priče, s ciljem da se ostvari književni, estetski i psihološki efekat čitanja, često se u jednoj priči prepliće nekoliko različitih niti, koje ne predstavljaju jedinstvenu, preciznu temporalnu hronologiju. Kineski naratolog Đ. Tan (谭君强 2014) smatra da kineska narativna tradicija pridaje veliku važnost hronologiji, te prikazuje upečatljive osobine linearnog poretka narativa. J. Džao (赵毅衡 2013) takođe smatra da pitanje o meri u kojoj vreme o kome se priča treba biti određeno, ne samo da stoji u vezi sa žanrom, stilom pisanja, već ima veze i s nacionalnim osobinama. Na primer, u kineskoj tradiciji se poštuje istorija, te u raznim narativnim žanrovima važi princip vremenske determinacije, dakle, vreme dešavanja je gotovo uvek jasno istaknuto, čak i u mitovima i legendama.

Predstavnici praške škole (R. Jakobson i drugi) su bili među prvima koji su počeli da primenjuju lingvističke metode u književnoj kritici, i napravili su vezu između Sosirove lingvističke teorije i književne kritike.¹⁸ S. Četman (1978: 19), naratolog i zastupnik strukturalizma, pokušao je da, na osnovu strukturalističke teorije, pokaže da svako narativno delo obuhvata dva segmenta, jedan jeste priča (*histoire*), odnosno sadržaj priče ili nizovi događaja (radnje, dešavanja), kao i sve ono što postoji u priči (junaci priče, struktura priče); a drugi segment jeste diskurs, koji obuhvata iskaze i načine kojima se sadržaj priče pripoveda. Jednostavnije rečeno, priča je ono *što* je predstavljeno u narativu, a diskurs je ono *kako* je to predstavljeno u narativu. Struktura narativnog diskursa (*structure of narrative transmission*), prema njegovom viđenju, obuhvata i segmente kao što su: vremenski aspekt, tačka gledišta i jezik. Dakle, ta struktura je izgrađena kombinacijom iskaza o procesima (o onome šta se izvršilo ili dešavalo) i iskaza o stanju (o onome kako nešto jeste), kojima narator pripoveda događaje i opisuje pozadinske informacije. S druge strane, diskurs je, prema S. Četmanu, zapravo proces selekcije i nizanje događaja.¹⁹

Na osnovu strukturalističke teorije, pitanje kako se pomoću glagolskih vremena i vida, ostvaruje uređivanje sekvencijalnih nizova događaja u narativnom diskursu, često predstavlja

¹⁸ Detalje videti u prikazu A. Andresena (A. Andreassen 1982).

¹⁹ Detalje videti u S. Četman (1978: 25-26).

dodirnu tačku interdisciplinarnih istraživanja u lingvistici i naratologiji. Ova istraživanja (B. Partee 1984; H. Kamp i C. Rohrer 1983; H. Kamp 2013; E. Hinrichs 1986; M. Caenepeel 1995; C. Smith 2003 i dr.) su veoma zanimljiva i plodonosna, tj. dala su brojne važne postulate i hipoteze. Na primer, jedno od važnih zapažanja jeste da narativni tekst nema deiktički centar koji povezuje tekst sa radnjom govorenja, odnosno, aktuelne deiktične vremenske reference nisu u mogućnosti da se uspostave jer stanja i događaji opisani u tekstu ne mogu da se, zajedno sa stvarnim vremenom govora, stave u isti vremenski kontinuum, već samo mogu da se stave u imaginarni „narativni vremenski tok“, koji unutar teksta stvara nekakav interni sistem vremenskih referenci. Dakle, vremenski glagolski oblici u narativnom tekstu, gubeći svoju deiktičnu funkciju kakvu imaju u drugim modelima diskursa, samo igraju ulogu anafore koja se odnosi na neku nezavisnu referentnu tačku dobijenu iz konteksta u diskursu. Drugim rečima, ti vremenski glagolski oblici u narativu služe više kao sredstvo za ostvarivanje narativnog konteksta i održavanje diskursne kohezije. Polazeći od gorepomenute činjenice da je narativni kontekst nezavisan od deiktičkog referentnog vremena, tj. momenta govora, vremenska lokalizacija događaja se usmerava prema drugom događaju u narativnom vremenskom toku, dakle, određuje se međusobni temporalni odnos događaja (tj. temporalni taksisni odnos događaja), koji predstavlja suštinsko značenje temporalnosti u narativnom diskursu.

R. Longejkr (R. E. Longacre 1983/1996: 63-67) uspostavlja važan postulat o vremenskim odnosima događaja i stanja. On izdvajanje značenja temporalnog preklapanja (*temporal overlap*) od temporalne sukcesije (*temporal succession*) smatra lingvističkom univerzalijom jer se u gotovo svim jezicima, na neki način, gramatički ili leksički, razlikuju ova dva temporalna značenja. R. Longejkr upotrebljava termine „span“ (*span*) i „događaj“ (*event*) da bi opisao sve moguće tipove vremenskih odnosa u prirodnim jezicima. „Span“ se, po njemu, odnosi na stanje ili aktivnosti koje imaju vremenski span (raspon) u tekstu, dok se „događaj“ odnosi na radnju ili aktivnost koja nema vremenski span u tekstu. Stoga u tekstu odnosi između spanova, odnosi između događaja, i odnosi između spana i događaja, mogu biti „vremensko preklapljeni“ i „vremenski sukcesivni“.

Dakle, proučavanjem vremena u okviru diskursa, predmet i fokus istraživanja se na neki način pomeraju iz polja vremenske logičke propozicije na polje vremenskog taksisa. U takvom trendu, kontekstualna korelacija glagolskog vremena i aspekata, kao i njihovo zajedničko

delovanje na vremenski sled događaja u narativu, postaju važni segmenti gramatičkog opisa diskursa.

1.3. Postulati o temporalnoj progresiji (TP) u narativnom diskursu

Temporalna progresija (TP) je jedan od najvažnijih pojmova o vremenskom sledu događaja koji predstavlja osnovnu karakteristiku narativnog diskursa. Isto kao što je to slučaj i s drugim lingvističkim terminima ili pojmovima, značenje „temporalna progresija” narativnog diskursa u relevantnoj literaturi imenuje se različitim terminima. Na primer, V. Labov (1972) ovo značenje naziva „*skeleton of narrativ*”, P. Riker (1980) ga naziva „*development of a plot*”, H. Dryaj (H. Dry 1981) „*time movement*”, P. Hoper (1979) „*foreground*”, T. Rajnhart (T. Reinhart 1984) „*reference time progression*”, H. Kamp (1983, 2013) i K. Smit (C. Smith 2003) „*narrative progression*”, a Đ. Vu (J. Wu 2003), H. Žao (饶宏泉 2012), V. Stanojević (2013) „*temporal progression*”. Dakle, temporalna progresija je „hronološko nizanje događaja kojim se tok priče pomera unapred”.²⁰ Istina, različiti termini nam otkrivaju i različite pristupe ovoj problematici. Ovde ćemo predstaviti tri uticajna postulata koji istovremeno čine teorijski temelj našeg istraživanja, a to su: hipoteza o progresiji referentnog vremena, postulat o strukturi „istaknutosti i pozadine” (*foreground-background*),²¹ narativnog diskursa i teorija retoričke strukture.

1.3.1. Hipoteza o progresiji referentnog vremena

Sušтина ove hipoteze jeste da je temporalna progresija narativnog diskursa u biti progresija referentnog vremena. Ovakav stav zastupaju V. Labov (1972), H. Kamp i K. Rorer (H. Kamp, C. Rohrer 1983), H. Kamp i U. Rajl (H. Kamp, U. Reyle 1993), B. Parti (B. H. Partee 1984), E. Hinriks (E. Hinrichs 1986), R. Longejkr (R. Longacre 1983/1996) i drugi. Oni tvrde da je temporalni odnos između referentnog vremena, s jedne strane, i događaja ili stanja, s druge, takav da je događaj obuhvaćen (sadržan) u svom referentnom vremenu, dok samo stanje obuhvata (sadrži) referentno vreme. Tačnije, podrazumeva se da prvi događaj iskazan u narativnom diskursu obično predstavlja početnu vremensku referencu; s druge strane, kada se u

²⁰ Citiran prema: V. Stanojević (2013: 93).

²¹ T. Prčić (2010: 413) u radu *Mali englesko-srpski rečnik pragmatičkih termina*, opisuje *foregrounding* kao „dovođenje u prednji plan”.

diskurs uvodi novi događaj, a budući da je vreme događaja sadržano u njegovom referentnom vremenu, pokreće se proces kojim se zamenjuju vremenske reference, što je i nagoveštaj da se tok priče pomera unapred. Nasuprot tome, uvođenje stanja u diskurs ne dovodi do uvođenja nove vremenske reference jer to stanje obuhvata još uvek aktuelnu vremensku referencu, tako da pomeranja toka priče unapred uopšte nema.

V. Labov (1972: 360-362) je bio među prvima koji su pokušali da pronađu mehanizam temporalne progresije narativnog diskursa. On konstatuje da svaki narativni diskurs ima svoju okosnicu (*skeleton of a narrative*) koju čine klauze nanizane u hronološkom sledu. Između takve dve klauze, koje on naziva „narativnim klauzama”, nalazi se „temporalni spoj” (*temporal juncture*), tačnije rečeno, svaki minimalni diskursni span (koga, po njegovom mišljenju čine dve narativne klauze) sadrži jedan „temporalni spoj”. (1972: 360) On je još uočio da narativni diskurs ne čine samo narativne klauze, već i druge vrste klauza²². Njegov koncept o „temporalnom spoju” je postao prototip kasnijeg pojma „referentna tačka” u hipotezi o progresiji referentnog vremena. H. Kamp i K. Rorer (1983), H. Kamp i U. Rajl (1993) su u okviru teorije diskursne reprezentacije (TDR) proučavali vreme narativnog diskursa. Polazeći od postulata da je značenje dinamično i promenljivo i da svaki iskaz, između ostalog, prenosi određene informacije, oni pažnju svog istraživanja usmeravaju na način kako se informacije novih iskaza uklapaju u već obrađenu informacionu strukturu teksta, kao i na to kako će taj ažurirani informacioni sistem uticati na obradu potonjih iskaza. Oni tvrde da se rečenice u preteritu u narativnom diskursu mogu deliti na one koje „pokreću akciju” i one koje to ne čine. Rečenice sa glagolima aktivnosti u preteritu u narativnom diskursu pokazuju tendenciju da to čine, dok rečenice sa stativnim glagolima ili one u prošlom trajnom vremenu to gotovo da ne čine.²³ Na osnovu ovih jezičkih činjenica, H. Kamp i drugi su transformisali čuvene Rajhenbahove postulate o referentnom vremenu, i proširili su njihovu primenu i na opisivanje međusobnog temporalnog odnosa rečenica. Oni konstatuju da je referentno vreme uvedeno prvom rečenicom (R₁) isto kao i vreme događaja (D₁) koji ona opisuje; druga rečenica se zatim tumači kao vremenska lokalizacija drugog događaja (D₂) prema već datom referentnom vremenu (R₁),

²² V. Labov (1972: 361) naziva rečenice koje ne poseduju vremenski spoj „slobodnim klauzama” (*free clause*), koje mogu da se javljaju u bilo kojoj poziciji teksta, odnosno, bez obaveze da se ispoštuje hronološki sled. Takva rečenica ne doprinosi temporalnoj progresiji narativa.

²³ Videti H. Kamp (2013: 117).

odnosno posle tog referentnog vremena, i na taj način se taj događaj (D_2) uključuje u diskurs i tako se utvrđuje novo referentno vreme (R_2) za potonji događaj (D_3). Dakle, kako se rečenice kojima se iskazuju događaji, jedna za drugom uvode u sam diskurs ($D_1, D_2, D_3, \dots D_n$), tako se i referentna vremena, jedno po jedno, nižu u priči ($R_1, R_2, R_3, \dots R_n$), čime se signalizira da se narativno vreme pokreće unapred.

B. Parti (1984) i E. Hinriks (1986) generalno se slažu sa idejom zasnovanom u TDR-u da se prelazom iz prve u drugu rečenicu (koje iskazuju događaje) u tekstu postiže efekat kojim se referentno vreme pomera unapred. Međutim, događaj se kod njih više ne smatra apstraktnom tačkom na makro nivou, već je pre konkretan proces koji sadrži i interval trajanja. Drugim rečima, vreme događaja se ne može više izjednačiti sa referentnom tačkom. Oni tvrde da tek nezavisna rečenica (ili upravna klauza) čiji je predikatski glagol nestativni i koja iskazuje odigran događaj ili dostignut cilj radnje, može da uvede referentno vreme. Stoga je referentno vreme, prema E. Hinriksu (1986:73), „specijalno referentno vreme” (*a special Reference Time*), koje više ne obuhvata događaj, već hronološki sledi prethodni ostvareni događaj, a zatim se interakcijom ovih specijalnih vremenskih referenci sa događajima koji su u zapletu, gradi temporalna struktura priče. Tačnije, nestativna rečenica kojom se iskazuje ograničena situacija uvodi u referentno vreme (R_1) koje dolazi (samo) posle završetka određenog događaja (D_1). Ovo se referentno vreme (R_1) može smatrati vremenom u kome otpočinje potonji događaj (D_2). Zatim, rečenica kojom se iskazuje taj potonji događaj (D_2), uvodi novo referentno vreme (R_2) nakon kojeg odmah sledi završetak datog događaja (D_2). Dakle, specijalno referentno vreme u diskursu može da se pomera u zavisnosti od ograničenosti rečenice. Konkretno rečeno, kod ograničene situacije (tj. situacije OSTVARENJA ili DOSTIGNUĆA), specijalno referentno vreme se pomera; nasuprot tome, kod neograničene situacije (tj. situacije STANJA ili AKTIVNOSTI), kao i kod događaja u trajanju, vremenska referenca se ne može pomerati. Pored ostalog, oni konstatuju da vremenski veznici i adverbijali takođe mogu da uvedu novo referentno vreme u narativni diskurs.

M. Almeida (M. Almeida 1995) na osnovu rezultata istraživanja E. Hinriksa i drugih, još preciznije opisuje odnose između referentnog vremena i predikatske situacije. On takođe smatra da se događaj proteže u jednom temporalnom intervalu i da ne treba da se izjednači sa referentnom tačkom. Pritom, on uvodi i koncept „tačke narativne sadašnjosti“ (*Narrative*

Now-point), tj. tačke koja predstavlja momenat o kome se upravo priča, a temporalna progresija, po njemu, jeste pomeranje „tačke narativne sadašnjosti“ unapred. U suštini, „tačka narativne sadašnjosti“ u narativu, funkcioniše manje-više, na isti način kao tačka prave sadašnjosti u realnom svetu. Jednom rečju, „priloženo vreme“ jeste sastavni deo referentnog sistema vremena. Na primer, za statičnu ili trajnu situaciju, „priloženo vreme“ predstavlja subinterval procesa događaja; dok je za situaciju dostignuća, ono identično vremenu događaja; za situaciju ostvarenja, ono predstavlja završni subinterval procesa događaja; dok za situaciju aktivnosti ili neostvarenu situaciju, ono predstavlja početni ili bilo koji subinterval procesa događaja.²⁴ Dakle, završetak svakog takvog „priloženog vremena“, može aktivirati ažuriranje „tački narativne sadašnjosti“.

Stoga, referentni sistem, po M. Almeidi, u zavisnosti od konkretne događajne situacije, može obuhvatiti i atelične situacije i neostvarene telične situacije koje sadrže početak ili neku drugu specifičnu, značajnu tačku (promene) u procesu događaja, pri čemu takve situacije, takođe mogu doprineti temporalnoj progresiji narativa. Zato M. Almeidino razmatranje, po nama, na najbolji način otkriva prirodu dinamičnog referentnog sistema vremena u narativnom diskursu. Osim toga, njegove pretpostavke o kretanju „tački narativne sadašnjosti“, što podrazumeva da se i vreme događaja, i „priloženo vreme“, a i referentno vreme, odnose na određeni interval na temporalnoj osi, i da je čak između tih vremena moguće naći određenu distancu, pomažu nam da jasnije sagledamo pitanja, kao što su: „distanca“, „trajanje“, „ritam“, koja se nalaze u žiži pažnje naratologije.

Temporalna struktura se, s druge strane, ipak razlikuje u zavisnosti od različitih modela diskursa, pa se tako, u narativnom diskursu obično nalazi i više modela, te hipotezom o progresiji referentnog vremena ne možemo sprovesti temporalnu analizu u celoj paradigmi narativnog diskursa.

1.3.2. Postulat o strukturi „istaknutosti i pozadine” narativnog diskursa

Pojmovni parnjaci „istaknutost i pozadina” (*foreground* i *background*) su veoma važan koncept u teoriji diskursne analize. Među pristalicama ovog postulata su: V. Labov (1972), P. Hoper (1979, 1982), S. Voles (S. Wallace 1982), P. Hoper i S. A. Tompson (P. Hopper i S. Thompson 1980), H. Draž (1981), D. Dauti (D. Dowty 1986), T. Givon (T. Givón 1987), i drugi.

²⁴ Videti M. Almeida (1995: 167-171).

Oni na osnovu ovog postulata pokušavaju da prouče model temporalne strukture narativnog diskursa, kao i semantički model aspekta i njegove funkcije u narativnom diskursu.

V. Labov (1972), P. Hoper (1979) i drugi, među prvima su, na osnovu učenja o funkcionalno-semantičkoj strukturi diskursa, uspostavili koncepte „istaknutosti i pozadine” u narativnom diskursu, mada je ta ideja bila prisutna i kod drugih istraživača samo pod drugačijim terminološkim određenjima.²⁵ V. Labov navodi da svaki narativni diskurs u svojoj strukturi sadrži funkcionalne celine „istaknutosti i pozadine”, pri čemu deo „istaknuti” predstavljaju realni događaji u hronološkom sledu, koji čini pomeranje toka priče unapred, dok je deo „pozadine” sastavljen od opisa pozadine događaja ili piščevog komentara i procena, koji ne čini napredak priče. P. Hoper (1979: 213-241) je napravio i korak dalje povezujući značenje strukture „istaknutosti i pozadine” sa određenim jezičkim formama. Dakle, strukture „istaknutosti i pozadine” se mogu razlikovati i po jezičkim formama (morfološkim i sintaksičkim), tj. one kojima se predstavlja glavni tok priče (koji čine radnje ili događaji koji se ističu u prvi plan), razlikuju se od onih kojima se opisuju pomoćni materijali, pozadinski prilozi (uključujući i pozadinske situacije), i to je, na neki način, jezička univerzalija. P. Hoper i S. A. Tompson (1980: 280), H. Draj (1983), T. Rajnhart (1984), S. Erlih (S. Ehrlich 1987) i dr. su svojim samostalnim istraživanjima obogatili ovaj postulat, dajući precizniju odrednicu pojmu „istaknutosti” i „pozadine”. Naime, „istaknutost”, po njima, čini jezički materijal s temporalnom strukturom, koji iskazivanjem događajnih nizova u hronološkom sledu, kao i u samoj realnosti, ostvaruje temporalnu progresiju narativnog diskursa; dok je „pozadina”, nasuprot tome, priložni ili deskriptivni materijal koji služi kao opis nečega što je trajno, što ukrašava, ili detaljnije razrađuje pozadinske materijale (prostorne ili karakteristične informacije kvalifikativne prirode), čime se daje podrška delu „istaknutosti”.²⁶

Neki istraživači, kao što su Polani-Bovdič (Polanyi-Bowditch 1976), P. Hoper (1979), P. Hoper i S. A. Tompson (1980), Č. Ču (2006) i drugi, tvrde da određene jezičke forme imaju funkciju uspostavljanja strukture „istaknutosti” u narativnom diskursu. Na osnovu rezultata

²⁵ R. E. Longejkr (1983/1996: 100), na primer, naziva *foreground* „osloncem priče” (*backbone of a story*); P. Hoper (1979: 213) ga naziva „aktuelnim tokom priče” (*actual story line*); V. Labov (1972: 363) modelom *foreground* predstavlja složene radnje (*complicating action*) u narativu, realizovane tzv. „narativnim klauzama”.

²⁶ O strukturi *foreground-background* rađena su i istraživanja iz ugla informacione strukture. Č. Ču (2006: 163) i dr. smatraju da se pojmovi *foreground* i *background* vezuju za nepoznate, odnosno poznate informacije. Naime, nova informacija kao ono što se ističe u tekstu, obično je prenesena strukturom *foreground*, dok se već poznata informacija, kao pozadinska, prenosi strukturom *background*.

dosadašnjih istraživanja, jezičke forme kao što su aspekatski i vremenski glagolski oblici, tranzitivni glagoli, itd. imaju predispoziciju da vrše ovu diskursnu funkciju. P. Hoper (1979) na osnovu tipološkog istraživanja, konstatuje da se distinkcija između strukture „istaknutosti i pozadine” odražava na aspekatsku opoziciju u jezičkom iskazu. Konkretnije rečeno, perfektivni aspekt se više primenjuje u strukturi „istaknutosti”, dok se imperfektivni aspekt više primenjuje u strukturi „pozadine”. K. Čvani (C. Chvany 1990: 219) aspekt proučava iz ugla rečenične situacije i njegove diskursne funkcije za formiranje strukture „istaknutosti i pozadine”. Ona je od tipova situacija, po konkurentnosti u pogledu građenja strukture „istaknutosti”, napravila sledeću skalu²⁷:

DOSTIGNUĆA—OSTVARENJA—AKTIVNOSTI—HABITUALNOSTI I ITERATIVNOSTI—STANJA

Prema K. Čvani, rečenice kojima se opisuju situacije koje se nalaze na levoj strani ove skale, pokazuju veću konkurentnost za izražavanje „istaknutosti”, dok se one rečenice kojima se opisuju situacije koje se približavaju desnom kraju skale, obično javljaju u strukturi „pozadine”. S. Voles (1982: 201-223), C. N. Li, S. A. Tompson i R. Tompson (C. N. Li, S. A. Thompson, R. Thompson 1982: 20) smatraju da se situacije koje sadrže semu [+trajanje] vezuju za pozadinske informacije, dok se sema [-trajanje] vezuje za terminativne događaje u strukturi „istaknutosti”. N. Telin (1990: 61) smatra da struktura „istaknutosti i pozadine” predstavlja način organizacije temporalne perspektive u diskursu, pa su stoga u korelaciji sa aspekatskom distinkcijom [±vreme], tj. s temporalnom određenošću i neodređenošću.

P. Hoper i S. A. Tompson (1980) smatraju da postoji relacija između tranzitivnosti i strukture „istaknutosti”. Budući da se tranzitivnost, prema njima, odražava na niz jezičkih osobina, oni navode sledećih deset osobina vezanih za tranzitivnost (1980: 252):

	HIGH	LOW
(1) A. PARTICIPANTS	2 or more participants, A and O. ¹	1 participant
B. KINESIS	action	non-action
C. ASPECT	telic	atelic
D. PUNCTUALITY	punctual	non-punctual
E. VOLITIONALITY	volitional	non-volitional
F. AFFIRMATION	affirmative	negative
G. MODE	realis	irrealis
H. AGENCY	A high in potency	A low in potency
I. AFFECTEDNESS OF O	O totally affected	O not affected
J. INDIVIDUATION OF O	O highly individuated	O non-individuated

²⁷ Tj. stepen isticanja raznih situacija u našoj percepciji. Detaljnije videti K. Čvani (1990: 219).

P. Hoper i drugi tvrde da jezički iskazi koji su okarakterisani po ovim navedenim jezičkim osobinama, tj. više profilisani tranzitivnošću, imaju i veću mogućnost da izraze „istaknutost”, iako to, po mnogo čemu, zavisi i od određenog konteksta. Oni dalje navode da neki jezički faktori vezani za tranzitivnost utiču i na izbor aspekatske vrednosti u konkretnoj jezičkoj upotrebi, tačnije, jača tranzitivnost je u korelaciji sa perfektivnošću, a slabija tranzitivnost sa imperfektivnošću (1980: 252). Međutim, ove gramatičke i semantičke osobine, s druge strane, nisu uvek *ad hoc* date, već su međusobno tesno povezane u jezičkoj upotrebi i suštinski podležu određenim principima organizacije diskursa. U nastavku je data objedinjena tabela na osnovu pretpostavke P. Hopera (1979: 217) i drugih istraživača o jezičkim karakteristikama vezanim za strukturu „istaknutosti i pozadine” u diskursu.

Tabela 1: Struktura foreground-background narativnog diskursa i njene jezičke karakteristike

jezičke/diskursne odlike	„istaknutost”	„pozadine”
gl. vreme	preterit	prezent, futur, habitual
hronologija	+	-
trajnost	kratkotrajnost/punktualnost	trajnost/durativnost
ograničenost	+	-
svršenost	+	-
aktivnost	jaka	slaba
tranzitivnost	jaka	slaba
zavisnost klauze	upravna	subordinirana
temporalna određenost	+	-
informativnost	nova/važna info.	poznata/pozadinska info.
temporalna progresija	+	-
diskursna struktura	glavni tok/u prvom planu	cirkumstancijal(i)

Postulat o strukturi „istaknutosti i pozadine” je veoma značajan za proučavanje strukture diskursa, a naročito pomaže u primarnom određivanju glavne niti u tematski koherentnom diskursu, kao i u diskursnoj analizi iz gramatičko-semantičke perspektive. Međutim, nedostatak ovog postulata je takođe vidljiv. Budući da je ovaj postulat zasnovan na binarnom sistemu, diskursna analiza koja se oslanja na njega može biti isključiva i nefleksibilna, i u toku analize mogli su da se pojave brojni izuzeci koji narušavaju ovakvu pretpostavku o korelaciji jezičkih

formi i strukture „istaknutosti i pozadine” narativnog diskursa. Na primer, subordinirana rečenica u određenom kontekstu, kako je već dokazano,²⁸ može da se javlja i u delu „istaknutosti”; a takođe su veoma složeni odnosi između izbora vidске vrednosti i vremenskih glagolskih oblika s jedne strane, i strukture „istaknutosti i pozadine” s druge strane, gde se mešaju i drugi faktori, pre svega leksički aspekt glagola.²⁹ Stoga nas T. Givon (1987) upozorava na opasnost isključivog i subjektivnog pristupa jer struktura uvek može da diskredituje funkciju. Zato nam on nudi dinamičniji pristup, tj. perspektivu „težišta rečenice”. Naime, odnos „istaknutosti” i „pozadine” za njega je relativan u diskursu, drugim rečima, varirana je pripadnost težišta rečenice prvom ili drugom planu teksta, što znači da se težište rečenice menja na događajnom nizu: ono što se već desilo, predstavlja pozadinu onome što se aktuelno dešava (tj. što izražava „istaknutost”), a ono što je aktuelno postaće pozadina za buduće dešavanje. On navodi da formiranje odnosa „istaknutosti” i „pozadine” tokom kreiranja diskursa jeste dinamičan proces jer se kontekst u diskursu može menjati, reorganizovati i rekonstruisati, te se za određivanje toga šta je „istaknutost” a šta „pozadina” u konkretnom slučaju, mora uzeti u obzir tačna pozicija rečenice u određenom tekstualnom kontekstu (1987: 176).

H. Kamp (2013: 118) takođe napominje da je iz današnje perspektive tumačenje temporalnih odnosa rečenica u nizu preterita jako složeno jer je nužno da se istovremeno uzima puno drugih faktora u razmatranje. Među ovim faktorima, on navodi da su posebno važni retorički odnosi između svake novouvedene rečenice u tekst i prethodnih rečenica, kako bi se diskurs, kao koherentna celina, mogao razumeti.

1.3.3. Teorija retoričke strukture

Drugačiji pristup problematici temporalne progresije narativnog diskursa ima teorija retoričke strukture (*Rhetorical Structure Theory*, TRS), koju su 1987. godine u zajedničkom radu predstavili V. Man (W. C. Mann), K. Matisen (C. Matthiessen), S. A. Tompson (S. A. Thompson) i drugi. Kao teorija o organizaciji teksta, ona na deskriptivan način opisuje karakteristike diskursne strukture, kao što su načini funkcionisanja teksta, kao i reči, fraze, gramatičke strukture i druga jezička sredstva, koji zajedno deluju na njegovo formiranje. Retorička relacija,

²⁸ Videti: S. A. Tompson (1987:451)

²⁹ Videti: S. A. Tompson (1987), E. Kouper-Kulen (E. Couper-Kuhlen, 1989).

kao relacija propozicije, predstavlja odnosne koherencije između dve funkcionalno kompletivne tekstualne jedinice, kroz koje se mogu videti načini organizacije pišćeve komunikacione namere i načini povezivanja koncepata u diskursu. V. C. Man (2005) je ponudio preko 35 vrsta retoričkih relacija, čije su definicije takođe sastavni deo ove teorije. To su one relacije, prema rezultatima analize velikog korpusa tekstova, koje su najčešće upotrebljavane u diskursu. Pošto je ova teorija osnovna metoda kojom obrađujemo korpus našeg istraživanja, o njoj ćemo detaljnije govoriti u drugom poglavlju ovog rada.

M. Kanepil (M. Caenepeel 1995), Đ. Vu (2003), H. de Swart (H. de Swart 2007), H. Žao (2012) i drugi, smatraju da retorička relacija između dve diskursne jedinice igra važnu ulogu u određivanju njihovog temporalnog odnosa u diskursu, tj. određuje da li postoji temporalna progresija u datom slučaju. Generalno govoreći, relacije NIZANJA, POSLEDICA, KONSEKUTIVNOSTI, itd. podstiču pomeranje toka priče unapred, dok relacije, kao što su: POZADINA, ELABORACIJA, TUMAČENJE itd., nemaju nikakav učinak na temporalnu progresiju narativnog diskursa. M. Kanepil (1995) ističe da su odnosi između rečenica u tekstu mnogo složeniji, tj. ne pripadaju prosto samo temporalnom sukcesivnom ili preklopnom tipu. Dakle, događaji u nizanju mogu biti u anaforičnoj korelaciji, tj. konsekutivnoj, uzročno-posledičnoj relaciji, kao i u relacijama OMOGUĆAVANJA, IZAZIVANJA, itd. Osim toga, odnos između rečenice koja opisuje događaj i rečenice koja opisuje stanje, nije samo temporalno preklapanje, već može biti i odnos POZADINE, INTERPRETACIJE, NAPOREDNI, KONTRASTIVNI, itd.³⁰ Đ. Vu (2003) zapaža da aspekt, retoričke relacije i temporalna progresija u kineskom jeziku stoje u korelaciji, i da aspekt, putem retoričkih relacija vrši uticaj na temporalne odnose između rečenica. Tačnije, određeni aspekatski marker je, ili u korelaciji sa određenim retoričkim relacijama koje se podrazumevaju, ili ograničava da se neka retorička relacija pojavi u datoj situaciji.

Naravno, treba istaći da o ovom problemu, pored gorepomenutih hipoteza i postulata, postoje i druge teorije, pristupi, metode, i da su ove tri hipoteze ili postulata, s druge strane, iako svaka ima svoj pristup, ipak komplementarne i oslanjaju se jedna na drugu. Konkretno, hipoteza o progresiji referentnog vremena, predstavlja temelj za proučavanje diskursne strukture „istaknutosti i pozadine”, dok se teorijom retoričke strukture obogaćuje, proširuje sadržaj i

³⁰ M. Kanepil (1989) naziva ove relacije „tematskim relacijama” (*topical relations*).

domen postulata o strukturi „istaknutosti i pozadine” pa se ova tri postulata često istovremeno primenjuju u analizi diskursa. Na primer, K. Smit (C. Smith 2003), primenjuje postulat o strukturi „istaknutosti i pozadine” i hipotezu o progresiji referentnog vremena u opisu mehanizma temporalne progresije za svaki model diskursa. Ovi pokušaji su nas inspirisali i ukazali na novu dimenziju proučavanja diskursa.

1.4. Predmet, metodološki pristup i cilj ovog istraživanja

Predmet ovog istraživanja jeste jedna od ključnih tema modernog proučavanja aspekta, tj. uloga aspekta u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa u kineskom jeziku, kao i u srpskom jeziku u kontrastu. Dakle, pokušaćemo da iz prizme narativnog diskursa sagledamo značenja i diskursne funkcije celog aspekatskog sistema u kineskom jeziku, koji obuhvata leksički aspekt glagola, aspekatske konstrukcije i aspekatske markere, kao i njihove semantičke ekvivalente u srpskom jeziku. Takođe, pokušaćemo da otkrijemo i njihovu interakciju, međusobno preplitanje kako u semantici, tako i u funkcijama u pragmatičkoj jezičkoj upotrebi, kao i uticaj diskursnih faktora na (ne)pojavlјivanje gramatičkih aspekatskih markera u diskursu.

U ovom radu istraživanje ćemo sprovesti oslanjajući se na teorije funkcionalne i diskursne gramatike, i to u teorijsko-metodološkom okviru koji čine hipoteza o progresiji referentnog vremena, postulat o strukturi „istaknutosti i pozadine” narativnog diskursa i TRS. Tokom istraživanja primenićemo sledeće metode: diskursnu analizu, opisni metod (kvalitativni i kvantitativni), empirijsku analizu, kontrastivnu analizu, itd. Kao građu za analizu odabrali smo osam kratkih priča i njihove prevode na srpski jezik. Glavni razlog za takav izbor jeste to što kratke priče imaju jednostavniju narativnu strukturu u kojoj se, uglavnom, ističe jedan glavni tok priče bez preplitanja više narativnih tokova i drugih propratnih niti. To nam omogućava da bolje sagledamo ulogu aspekta u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa. Drugi razlog je to što u tekstu nema previše opisa, komentara, i sl. To nam svakako olakšava postupak diskursne analize.

Cilj ovog rada jeste da na osnovu gorepomenutog istraživanja, korpusnom i kontrastivnom analizom, pronađemo argumente koji će potvrditi da aspekatsko značenje, odnosno, ograničenost, igra važnu ulogu u temporalnoj progresiji u narativnom diskursu, kako u kineskom, tako i u srpskom jeziku. Ovakvo istraživanje je svakako potrebno za izučavanje aspekta kako na polju

tipološkog izučavanja, tako i na polju pragmatike. S druge strane, ono može da bude i od koristi za proveravanje i eventualno proširenje dosadašnjih važnih postulata i hipoteza o ulozi aspekta u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa. Možemo reći i da je ova vrsta istraživanja korisna i u didaktičke svrhe, kao i za sve one koji prevode sa kineskog i srpskog jezika.

Posmatrano iz ugla opšte lingvistike, upoređivanje aspekatskih sistema kineskog i srpskog jezika, odnosno, poređenje jednog perifernog sa jednim prototipskim aspekatskim sistemom, ima tipološki značaj. Osim toga što ćemo u boljem svetlu sagledati aspekatski sistem u kineskom jeziku, još jednom ćemo potvrditi stav da su svi jezici u mnogome slični, ali su, istovremeno, na svoj način, i različiti; ono po čemu se razlikuju jeste polje fonetike, leksike, sintakse, itd., a ono po čemu su slični jeste diskurs.

Na kraju ovog uvodnog dela, treba reći da ćemo u pet sledećih poglavlja iz pet aspekata, obrazložiti osnovnu tezu ove disertacije. Poglavlja su sledeća: 1) Osnovne karakteristike savremenog kineskog jezika i njegov aspekatski sistem; 2) Metodologija istraživanja i formiranje korpusa za analizu; 3) Opšti aspekt i temporalna progresija u narativnom diskursu; 4) aspekatske konstrukcije i temporalna progresija u narativnom diskursu; 5) Gramatički aspekt i temporalna progresija u narativnom diskursu; i na kraju, Zaključak.

2. Osnovne karakteristike savremenog kineskog jezika i njegov aspektski sistem

Kada pristupamo savremenom kineskom jeziku iz ugla bilo kog istraživačkog postupka, neophodno je pojasniti ono što je bitno za razumevanje našeg istraživačkog puta. U prvom delu ovog poglavlja govorićemo o osobenostima savremenog kineskog jezika, a u drugom delu ćemo se pozabaviti temporalno-aspektskim sistemom savremenog kineskog jezika. Na osnovu rezultata do kojih su istraživači došli u prethodnim istraživanjima, daćemo klasifikaciju aspektskog sistema, koja će ujedno biti i teorijska pretpostavka i okvir našeg istraživačkog postupka.

2.1. Osnovne karakteristike savremenog kineskog jezika

2.1.1. Karakteri i kineski jezik

Kada se govori o karakteristikama nekog jezika, obično se ističu one njegove osobine koje ga razlikuju od drugih jezika. Iz tog razloga jezičko kontrastiranje i komparacija, kao bitne metode proučavanja prirode jezika, zauzimaju važno mesto u kineskoj lingvističkoj tradiciji. Možemo, na neki način, slobodno reći da je gramatika savremenog kineskog jezika u velikoj meri zasnovana na kontrastivnim istraživanjima. Gramatička teorija indoevropskih jezika, posebno engleskog jezika, dosta je uticala na oblikovanje pojmovno-terminološkog sistema i gramatičkih kategorija, pa čak i na polje metodološkog pristupa jeziku. Ove uticaje nije teško uočiti još od prve gramatike klasičnog kineskog jezika, koju je sastavio Đ. Ma (马建忠) 1898. godine, pa sve do različitih gramatičkih pristupa savremenom kineskom jeziku, uključujući i teorije o glagolskom vremenu i aspektu. Poznati kineski lingvista Š. Lju (吕叔湘, 1986) zato i kaže: *Kina u prošlosti nije imala sistematski napisanu gramatiku, tako da nije imala ni svoj lingvistički teorijski sistem. Sve teorije su bile preuzete iz zapadnih naučnih krugova.*³¹

To se odnosi i na popularno mišljenje o tipološkoj pripadnosti kineskog jezika, koje je nastalo pod uticajem Fon Šlegela (F. von Schlegel, 19. vek). Naime, on je u oblasti morfologije,

31 Š. Lju (1986): “过去中国没有系统的语法论著，也就没有系统的语法理论，所有理论都是外来的。” Iz predgovora monografije 中国语法学史稿, Č. Gong (龚千炎), 1987. (autorkin prevod)

prema načinu obrazovanja reči, uspostavio tipološku klasifikaciju jezika, deleći ih na korenske, aglutinativne, flektivne i polisintetičke. Prema toj klasifikaciji, koja je, inače, u istoriji lingvistike veoma uticajna, kineski jezik je stavljen u opoziciju s flektivnim jezicima, tako da je on, do današnjih dana, opisivan kao korenski jezik. Međutim, iz današnjeg ugla gledano, ovakav opis kineskog jezika imao je svoja istorijska ograničenja. Bio je, pre svega, ograničen vremenom svog nastanka, a s druge strane, ograničen time što se u pomenutom tipološkom istraživanju uzimao klasičan kineski jezik, tako da zaključci, po mnogo čemu, više ne odgovaraju prilikama savremenog kineskog jezika. Istina je da su reči klasičnog kineskog jezika uglavnom jednosložne, tj. karakter predstavlja jedan slog, a slog ukazuje na jedan pojam. Drugim rečima, karakteri su, u suštini, samostalna jedinica jezičkog koda. Takva slika se promenila početkom 20. veka, nakon pokreta za reformu pisma i jezika i uvođenje „govornog jezika” (白话), na čijem je temelju nastao savremeni kineski jezik. On se, za razliku od klasičnog kineskog, procesom udvosložnjavanja reči, razvijao tako da ogromnu većinu čine dvosložne i višesložne reči. Da uzmemo imenice kao primer. Nastali su brojni afiksi za tvorbu imenica, kao i veliki broj kvazisufiksa koji imaju veliku tvorbenu moć. Ovde ćemo navesti neke od njih, to su: 老-/lao-, 第-/di-, 阿-/a-, -子/-zi, -儿/-er, -头/-tou, -者/-zhe, -化/-hua, -性/-xing, itd., koji putem srastanja sa jednosložnim rečima tvore veliki broj novih imenica. Sličan proces se dešavao i kod glagola, tako da je nastao veliki broj glagolskih složenica pomoću gramatikalizacije pojedinih reči, kao što su, recimo, složenice glagolsko-dopunske strukture: 提高/TIGAO/podići (gl.: 提/TI/dići + DOP.: 高/GAO/visoko → *podići*), 加快/JIAKUAI/ubrzati (gl.: 加/JIA/dodati + DOP.: 快/KUAI/brz → *ubrzati*), itd. Osim toga, pored široke primene glagolskih pomoćnih reči (npr.: 了/LE, 着/ZHE, 过/GUO, itd.), sve više se za izražavanje aspekatskih značenja, upotrebljavaju određeni glagoli orijentacionog ili rezultativnog značenja, kao što su: 上/SHANG (*ići gore*), 下/XIA (*ići dole*), 来/LAI (*doći*), 去/QU (*ići*), 起/QI (*ustati*), 到/DAO (*stići*), 见/JIAN (*videti*), 完/WAN (*završiti*), itd. Ovi glagoli u svojstvu dopune, u procesu gramatikalizacije u manjoj ili većoj meri gube svoje prvobitno značenje³² i postaju funkcionalne i zavisne reči, tako da se oni u relevantnoj literaturi nazivaju *glagolskim sufiksima* ili *aspekatskim obeležjima*³³. Na osnovu

32 Detalje videti u: S. Ćin (X. Jin 2014).

33 Videti u: J. Ž. Džao (Y. R. Chao, 1968), Š. Lju (1942), J. Dai (1997) i dr.

ovih činjenica, neki autori³⁴ smatraju da je u savremenom kineskom jeziku zastupljen viši stepen morfoloških promena.

Prema opštem mišljenju, karakter i koren reči, s druge strane, predstavljaju jezičke jedinice koje pripadaju različitim jezičkim nivoima, tako da nije adekvatno staviti znak jednakosti između njih, tim pre što ih nije moguće uzeti kao osnov za tipološku klasifikaciju. U tradiciji proučavanja klasičnog kineskog jezika, bez obzira da li je predmet istraživanja bilo pismo, fonetika ili semantika, ne pominju se pojmovi *morfema* i *koren*, niti su prisutni drugi slični termini u opisu jezika, već se isključivo govori samo o karakterima. T. Sju (徐通锵, 1994) za kineske karaktere kaže: *Karakteristi nisu samo jedinice pisma, već su i strukturne jedinice koje u sebi objedinjuju forme, glasove i značenja jezika.*³⁵ On i B. Lju (吕必松, 2011) smatraju da su karakteri najmanje jezičke i gramatičke strukturne jedinice koje imaju jasnu unutrašnju strukturu s precizno opisanim i zatvorenim spoljašnjim okvirom. Stoga su karakteri presudno uticali na to da način „slaganja” postane osnovno gramatičko sredstvo za generisanje jezičkih izraza, i da se taj princip uvažava na svakom nivou jezičke strukture. Naime, svaka reč i svaki jezički iskaz generišu se tako što počinju od karaktera. Oni nastaju tako što se karakteri spajaju tvoreći jedinice različite dužine, od manjih ka većim, i od nižih ka višim jezičkim nivoima. Takav način slaganja istovremeno jeste i kompozicija značenja, samo što je takva kompozicija značenja zasnovana na realnim osnovama (npr. po principu jezičke ikoničnosti) i u skladu je sa konvencionalno ustanovljenim pravilima kombinacije karaktera. Možemo reći da se u kineskom jeziku značenje iskazuje pomoću određenog reda karaktera, i to bez promene njihove unutrašnje strukture. Karakteri, koji su po broju ograničeni, na taj način mogu generisati neograničeni broj reči i rečenica, zadovoljavajući potrebu kako usmene tako i pisane komunikacije. Zato se i slažemo s mišljenjem gorepomenutih istraživača da su karakteri nosioci pisma, foneme i značenja, kao i gramatičke strukture kineskog jezika, i da su tvorba reči, sastavljanje rečenica i diskursa takođe razvijeni na ovim temeljima³⁶. U ovom procesu karakteri sa svojim značenjem, a

34 Vidi H. Džang (张会森, 2003), Đ. H. Džang (2004).

35 “‘字’不仅仅是一种文字的书写单位，实际上是形、音、义三位一体的结构单位。” T. Sju (1994: 1). (autorkin prevod)

36 T. Sju (1997) smatra da je „srastanje” jezičkih izraza na svim nivoima zasnovano na analitičkim odnosima, a to su: subjekatsko-predikatski, glagolsko-objekatski, glagolsko-dopunski, modifikujući, sastavni, itd. U ovom procesu, s druge strane, poštuje se princip „1+1=2”, na osnovu koga se, od najmanjeg, generišu najveći jezički iskazi, što ilustruje sledeća shema: karakter → grupa karaktera/reč → veća grupa karaktera/sintagma → klauza → iskaz. B. Lju (吕必松 2006, 2007, 2012) konstatuje da karakteri, reči i rečenice u kineskom jeziku nisu jasno omeđani i da oni formiraju „kontinuum”.

ponekad i svojim jezičkim okruženjem, pa i namerama govornika i slušalaca, ulaze u jednu složenu „mrežu”, koja pruža neograničene mogućnosti izražavanja, pri čemu na nivou površinske strukture rečenice ne postoji sintaksička restrikcija među konstituentima. Stoga, takvi jezički iskazi mogu biti prilično fleksibilni.

Na kraju, slažemo se sa mišljenjem H. Džang (2004: 43) da nema ni jednog jezika na svetu koji je stopostotno sintetički ili analitički. Kineski jezik, kao tipični analitički jezik, razvija se i u polju sintetičke strukture jezika, međutim, karakteri kao kardinalne tačke kineskog jezika, bitno utiču na način lingvističkog istraživanja savremenog kineskog jezika.

2.1.2. „Rečenica neprekidnog toka” i teorija rečenice konstelacije

2.1.2.1. „Rečenica neprekidnog toka”

Č. C. Čen (陈承泽, 1922: 14) je prvi istakao da se „gramatika kineskog jezika razlikuje od zapadnih jezika, tako da, na primer, rečenicu čine: tema i komentar, koji nisu izraženi samo glagolima”.³⁷ Ovu tezu je J. Ž. Džao (1968) dalje razvio u svojim istraživanjima kineskog jezika, smatrajući da je za kineski jezik „adekvatnije govoriti o temi i remi, nego o subjektu i predikatu.”³⁸ Dakle, u komunikacionom iskazu u kineskom jeziku se ističe struktura „tema + rema”, odnosno, informaciona struktura „poznata info. + nova info.”, pri čemu je nova informacija iskaza isto što i prirodan fokus iskaza.³⁹ Veliki broj lingvista takođe podržava ovu pretpostavku i naziva kineski jezik „jezikom u kome se ističe tema” (*Topic- prominent language*, v. C. Chu 2006), ili jezikom koji je „orijentisan ka diskursu” (*discourse oriented language*, v. H-Y. Tai 1985). S. Šen (申小龙 2013) na osnovu svog istraživanja tvrdi da je čak 90% verbalnih komunikativnih rečenica u kineskom jeziku organizovano po strukturi „tema + rema”, štaviše, da tema i rema nemaju čvrste sintaksičke veze, tj. da je rečenica nastala zajedničkim delovanjem jezičkog okruženja i komunikacionih namera. Stoga, sintaksa proste rečenice u kineskom jeziku u velikoj meri podleže pravilima gramatike diskursa.

³⁷“文法上发展之径路，与西文异。如‘标语’ (topic)，如‘说明语’(comment)之不限于动词字……”。Videti T. Sju (1994: 8) (autorkin prevod)

³⁸ Iako u naučnim krugovima vlada mišljenje da je termin „tema” prvi pomenuo Hockett 1958. godine, on je ipak u jednom nezvaničnom razgovoru sam rekao da su J. Ž. Džao i on, zajedno, prvi put upotrebili taj termin. Videti Č. Ču (2006: 215).

³⁹ U ovom slučaju rečenični konstituent koji se nalazi na kraju određenog iskaza (rečenice), kao što je objekat i glagolska dopuna, često je nosilac nove informacije ili prirodan fokus istog.

Budući da je kinesko pismo — karakteri, kardinalna tačka kineskog jezika, kao i to da je kineski jezik takav da se u njemu, u prvi plan, ističe tema, a ne subjekat, određeno je da je **otvorenost** osnovna priroda narativa kineskog jezika. Dakle, rečenice se u izražavanju, pod uslovom da imaju istu temu, mogu slobodno nizati jedna za drugom u neprekidnom toku poput vode. Ova karakteristika je posebno prisutna u književnom žanru govornog stila ili verbalnoj komunikaciji, koju ilustruje sledeći primer:

(1) ①那时有几辆手扶拖拉机从坡上隆隆而下, ②拖拉机也停在汽车旁, ③跳下一帮大汉开始往拖拉机上装苹果, ④那些空了的箩筐一只一只被扔了出去。

..① *a onda se s padine spustilo i nekoliko traktora.* ② *Zaustavili su se pored kamiona i iz njih je iskočila gomila grdosija.* ③ *Ubacivali su jabuke u svoje traktore, bacajući unaokolo prazne košare.* (Ju Hua, prev. Z. Skrobaović)

① 那时 有 几辆 手扶拖拉机 从坡上 隆隆而 下,
ono vreme imati nekoliko traktor s padine onomat. spustiti
tj. u ono vreme se pojavilo nekoliko traktora koji su se s padine hukajući spustilo
gram. S₁ P.₁ gram. O.₁ (S₁') P.₁'

tema/poz. info.: ono vreme (gram. S.₁), rema: P₁, fokus/nova info.: pojavilo se i spustilo nekoliko traktora (tj. gram. O.₁). Up. prevod: ① *a onda se s padine spustilo i nekoliko traktora.*

② 拖拉机 也 停 在 汽车 旁,
traktor takođe zaustavljati pred. ZAI kamion strana
tj. traktori su se takođe zaustavili pored kamiona
gram. S.₂ P.₂

podtema1/poz. info.: ovi traktori (gram. S.₂, tj. gram. O.₁), rema: P₂, fokus/nova info.: traktori su se zastavili pored kamiona. Up. prevod: ② a. *Zaustavili su se pored kamiona...*

③ 跳 下 一帮 大汉 开始 往 拖拉机上 装 苹果,
skočiti DOP. XIA/siçi gomila grdosija početi pred. WANG traktor gore ubacivati jabuka
tj. (Ø) iskočila je gomila grdosija koja je počela da u traktore ubaci jabuke
(gram. S.₃) P.₃ gram. O.₃ (S.₃') gl.₃' gram. O.₃'

(Ø podtema1)/poz. info.: traktori (gram. SUB₃, tj. gram. SUB₂), rema: P₃, fokus/nova info.: u traktore se ubacuju jabuke (tj. gram. O.₃'). Up. prevod: ② b. *iz njih je iskočila gomila grdosija.* ③ a. *Ubacivali su jabuke u svoje traktore,*

④那些 空了的 箩筐 一只一只 被 扔 了 出去。
one isprazne košare jedna jedna pred. BEI/za pasiv bacati LE DOP. CHUQU/izaći
tj. one isprazne košare su jedna po jedna izbačene napolje
gram. S.₄ P.₄

podtema2/poz. info.: košare s jabukama (gram. SUB₄, tj. gram. OBJ₃'), rema: P₄, fokus/nova info.: jabuke su sve utovarene u traktore. Up. prevod: ③ b. *bacajući unaokolo prazne košare.*

U prikazanom primeru, može se videti da je ova „mega-rečenicu”, kao tekstualna celina, sačinjena od četiri predikatske rečenice (i to s različitim subjektima), a da pritom postoji samo jedan znak tačke na kraju tog teksta, dok su predikatske rečenice odvojene samo zarezima. Takva „rečenica” uobičajno otpočinje s temom, koju u ovom slučaju predstavlja vremenska imenica „那时 /ono vreme, onda” i kojoj četiri predikati u istoj „rečenici” ispisuju svo dešavanje u tom trenutku. Jedan od bitnih odlika takve „rečenice” jeste da gramatički objekti tih predikatskih rečenica često postanu nosioci novih informacija i predstavljaju prirodne fokuse istih rečenica, a pritom u svojstvu nosilaca već poznatih informacija postanu gramatički subjekti narednih predikatskih rečenica, tj. nove teme ili podteme. Na taj način oblikovana tekstualna celina, kako semantički i strukturno, tako i metrički, veoma je dinamična i „protočna”. Ova osobina veoma podseća na proticanje vode, pa su joj zato kineski lingvisti dodelili termin „rečenica neprekidnog toka” (流水句). Naime, kako će se u kineskom jeziku grupisati karakteri u linearnom nizu i pritom formirati rečenica, ne zavisi od toga šta je u ovom nizu „subjekat” ili „predikat”, niti koliko ih ima, već zavisi od toga da li je iskazana misao završena (kompletna). S druge strane, kada nju uporedimo s prevodom na srpski jezik, možemo se suočiti s tim da je „neprekidan tok” teme (tema) u originalu zapravo prekidan s tri samostalne rečenice, završenim s znakom tačke, a pritom je došlo i do zamene teme („grdosija” je postala nova tema u rečenici ③ u prevodu, a u originalu je)pod)tema i dalje „jabuke). Stoga, dajemo sebi slobodu da konstatujemo da termin „rečenica” u kineskom jeziku ne odgovara pojmu „rečenice” u zapadnoj lingvističkoj tradiciji. Za ovaj problem Ž. Stanojčić i Lj. Popović (2002: 189-191) nam nude rešenje s terminom „komunikativna rečenica” u srpskom jeziku, navodeći da je to „rečenica u širem smislu”, kojom se iskazuje celovita poruka. Komunikativna rečenica, prema autorima, iako može da ima jednu ili dve, pa čak i više predikatskih rečenica, međutim, u suštini je ona složena rečenica, koja predstavlja najvišu jedinicu sintakse. Prema tome, smatramo da se „rečenica neprekidnog toka” u kineskom jeziku ipak nalazi na višem jezičkom nivou u odnosu na „komunikativnu rečenicu” u srpskom jeziku, naime, ona pripada kategoriji diskursa.

Najranija definicija „rečenice” u starokineskoj literaturi o jeziku jeste da je to izgovorena celina koja se završava kada se iscrpi dah govornika u govornom činu. Drugim rečima, ono što je izgovoreno, do trenutka predaha, pauze, zastajkivanja, u kineskom jeziku se nazivalo „rečenica”

(句).⁴⁰ Primećujemo da je „rečenica” u proučavanju jezika u staroj Kini, bila u tesnoj vezi sa predahom tokom govorenja⁴¹, odnosno, u vezi sa verbalnim izražavanjem. Zato u pisanim tekstovima toga doba, nije bilo formalnih znakova interpunkcije, pa su čitaoci pri čitanju tih tekstova, bili primorani da na osnovu ličnog stila čitanja i načina „disanja” teksta, prave pauze, da bi odredili gde je završetak govorne celine, odnosno „rečenice”. Zanimljivo je da se na osnovu toga određivao i smisao misli autora, tačnije, značenje samog teksta. Zato možemo slobodno reći da je kineska „rečenica” nastala kao rezultat diskursne analize, i da je takva analiza, pritom, po svemu sudeći, bila krajnje subjektivna.

U Kini su se veoma rano pojavile teorije o tome kako se „čitaju rečenice”. Te teorije su uglavnom iz ugla tekstualne analize služile kao okvir za proučavanje „rečenice”. Tako imamo određenja koja kažu da: „rečenice” nose posebne semantičke namere; „rečenice” izlažu jedan celovit događaj; „rečenice” komentarišu neku temu, ili da „rečenice” objašnjavaju odnose povezanosti dva ili više događaja. Da li je jedan jezički iskaz „rečenica”, zavisi najviše od toga da li su pišćeva namera ili cilj ostvareni. Ako poruka nije celovita (kompletna), onda se stavlja znak za razdvajanje „malih rečenica” (小句/*xiaojū*); a tačka — znak za završetak „rečenice”, stavlja se tek kada se iskaže celovita misao⁴². Pojam „mala rečenica/*xiaojū*”⁴³, u klasičnoj literaturi označava prirodnu jezičku jedinicu sa kompletnim sadržajem i strukturnim značenjem nekog iskaza, a to je, po svojoj prirodi, zapravo ona rečenica, u pravom smislu te reči, u zapadnoj gramatičkoj tradiciji. Što se tiče diskursne funkcije interpunkcijskih znakova zareza i tačke, ona se do danas zadržala u tradiciji pisanog teksta na kineskom jeziku. Š. Lju (吕叔湘 1979) je prvi skovao termin „rečenica neprekidnog toka” u proučavanju tekstualne strukture

40 Čen Boju (陈伯喈) iz dinastije Tang u svojoj knjizi Prikaz poezije Maoa (毛诗指说) daje sledeću definiciju rečenice: „(ono što je) nalik vijugavom sokaku, jeste rečenica (ju)” (“如途巷之有委曲，乃谓之句。”). Videti u S. Šen (2013).

41 Sju Šen (许慎), iz dinastije Istočni Han, u rečniku O tekstu i pismu (说文解字), sa etimološkog gledišta daje sledeće objašnjenje o karakteru 句 (句): njegovo izvorno značenje je „krivudav”, „izvijen”, što govori da postoji veza između ovog karaktera i načina artikulacije. On zapravo opisuje ton govora i rečeničnu melodiju koja se uzdiže i spušta. (其本义是“曲也”，与“弯曲”，说明它和语音有关，如言说时声调的起伏延绵、辞气的抑扬顿挫。) (autorkin prevod) Detalje videti S. Šen (2013: 88-90).

42 Cheng Žuili (程端礼) iz dinastije Juen, Godišnji nastavni plan privatne škole porodice Chenga, Vol 2 (《程氏家塾读书分年日程》卷二). Videti S. Šen (2013: 89)

43 „小句/*xiaojū*”, tj. „mala rečenica”, u starim spisima je nazivana i „odlomkom sa tačkom i zarezom” (句读段) ili samo „odlomkom sa tačkom”(句段). Stoga, ona se ipak razlikuje od termina „klauza” koji se primenjuje u današnjoj gramatici i označava predikatsku rečenicu u određenom iskazu. Na primer, „mala rečenica” može sadržati više klauza (videti primere 7 i 8 u daljem tekstu). Đ. Šen (2012) daje sledeću definiciju „male rečenice/*xiaojū*” ili „odlomka sa tačkom”: to su krnjene ili celovite rečenice koje se određuju pauzama ili tonom (用停顿和语调划定的零句和整句). U tradiciji kineskog jezika, takvi odlomci poseduju sledeće osobine: 1) nisu samostalne u izražavanju značenja; 2) ritam izgovaranja iskaza je sa prekidima, što predstavlja periodične pauze u kojima govornik uzima dah; 3) značenje takvog dela je u skladu sa značenjem celog iskaza.

kineskog jezika. On ističe: „*Xiaoju* jeste osnovna tekstualna jedinica, a ne rečenica. To odgovara prirodi kineskog jezika, budući da se u verbalnom izražavanju pretežno upotrebljavaju ‘rečenice neprekidnog toka’ u kojima su nanizane ‘male rečenice/*xiaoju*’. One su u tekstu negde povezane, a negde ne.”⁴⁴(1979: 27) M. Hu i S. Ćin (胡明扬, 劲松 1989) smatraju da „male rečenice” u tekstu nisu semantički tesno povezane. Drugim rečima, njihova retorička relacija se ne uspostavlja veznicima ili drugim formalnim jezičkim obeležjima, već su one kontekstualno povezane. Ukoliko se takve „male rečenice/*xiaoju*” izdvoje iz određenog konteksta ili komunikacione situacije, one ne bi mogle da budu samostalne rečenice.

Stoga, „male rečenice/*xiaoju*”, kao najmanji jezički iskazi u kineskom narativnom tekstu, teku u određenoj vremenskoj i prostornoj dimenziji. Dakle, redosled nizanja „malih rečenica/*xiaoju*” nije proizvoljan, već je određen komunikacionom namerom govornika koja se odvija u skladu sa vremenskim poretkom, logičkim sledom i racionalnim prostornim rasporedom, koji omogućavaju da se u potpunosti ostvari njihova izražajna moć. S. Šen (2013) u svom radu konstatuje, da se u „rečenici neprekidnog toka” nalaze „središta opažanja” (视点) i da je njeno proticanje „dimenzionirano” (向度). On dalje ističe da „središta opažanja” u takvoj komunikativnoj rečenici (tj. iskazu) predstavljaju fokuse opažanja učesnika u procesu komunikacije, i da se takvi fokusi odlikuju dinamičnošću i pokretljivošću. Dakle, pokretljivost tih tačaka usredsređenosti pažnje u takvom iskazu, prema njemu, predstavlja dinamičan proces u izražavanju komunikacione namere u govornom toku. U pokretnom sledu ispoljava se racionalan način razmišljanja i zaključivanja govornika, i prikazuje se narativna nit nekog događaja, kao i stil pripovedanja. Na osnovu komunikacionih namera, „rečenica neprekidnog toka” ima tri „modela proticanja”: glagolski, imenski i relacioni. To su u stvari tri različite dimenzije u organizaciji rečenice. „Glagolski model” se odnosi na funkciju pripovedanja nekog događaja. Takva se komunikativna rečenica karakteriše grupisanjem glagola. Pošto je temporalnost osnovni karakter narativa, pripovedanje se najčešće razvija prateći vremenski tok. Zato reči kojima se izražavaju vreme i mesto, čak i reči koje ukazuju na vršioca radnje, u narativnom tekstu na kineskom jeziku, organizovanom u takvoj vremenskoj dimenziji, nisu neophodne za izražavanje značenja i prenošenje informacija jer te informacije učesnici komunikacionog čina

44 Š. Lju (1979: 27), “用小句而不用句子做基本单位, 较能适应汉语的情况, 因为汉语口语里特多流水句, 一个小句接一个小句, 很多地方可断可连。” (autorkin prevod)

moгу dobiti i iz samog konteksta. Na taj način, jezgro narativa ili tok događaja predstavljaju samo reči (koje su uglavnom glagoli) kojima se opisuju radnje. One su, kako kaže V. Labov (1972: 361), „okosnica” narativa (*skeleton of narrativ*).

Glagolski model dimenzioniranja „rečenice neprekidnog toka” može se ostvarivati kako u jednoj tekstualnoj celini, kao u gore datim primerima, tako i u jednom celovitom iskazu, koji ilustruje sledeći primer:

- (2)她二话没说，穿鞋下地搬来一块大石头。
 ... ona reč nije prozborila, samo se obula, izašla napolje i odatle dovukla veliku kamenčinu.
 (Či Cidijen, prev. U. Mišković)
 ①她 二话 没说, ②穿鞋 下地 搬 来 一块 大 石头。
ona reč ne govoriti obuti se silaziti nositi DOP. LAI/doći KVAN. veliki kamen
 S. P.1 P.2 P.3 P.4 O.
 tj. ①ona reč nije prozborila, ②samo se obula, izašla napolje i odatle dovukla veliku kamenčinu.
 S. P.1 P.2 P.3 P.4

U ovom primeru se nalaze dve „male rečenice/xiaoju”, odvojene znakom zapeta, a u drugoj su se grupisala čak četiri glagola (poslednji „来 /doći” je doduše glagolska dopuna), koji čine tri predikate, predstavljajući sukcesivne radnje u temporalnom toku naracije. Ova „mala rečenica/xiaoju” u prevodu na srpski jezik iskazana je pomoću tri predikata odvojene znakom zapeta i veznikom *i*.

Naravno, nije prirodno da „rečenica neprekidnog toka” u tekstu zaista protiče bez prekida. Statistički podaci iz Šenovog istraživanja (S. Šen 2013: 90) pokazuju da je u glagolskom modelu dimenzioniranja, „rečenica neprekidnog toka” sa dve „male rečenice/xiaoju” najzastupljenija, zatim sledi ona sa tri *xiaoju*, a retkost je ona sa više od sedam *xiaoju*. S. Šen smatra da je broj *xiaoju* u glagolskom modelu dimenzioniranja, u tesnoj vezi sa mehanizmom ljudskog kratkoročnog pamćenja. Zato što kad ukupan broj radnji jednog vršioca premaši granicu našeg kratkoročnog pamćenja (7 ± 2), potencijalna moć za dalje prenošenje informacija o istom vršiocu radnji slabi, i za govornika je nužno da prekine tok takve „mega-rečenice” i otpočne novi iskaz sa ponovljenim isticanjem imena vršioca niza radnji.

Imenski model dimenzioniranja „rečenica neprekidnog toka” najčešće se javlja u tekstu deskriptivnog tipa, odnosno, u netemporalnoj strukturi narativnog diskursa, kao i u tekstu komentara i obrazloženja neke teme. Karakteristika ovog modela jeste nizanje imenica ili imenskih fraza koje predstavljaju teme: ISKAZ \rightarrow S_{NP1}+ S_{NP2}+ S_{NP3} (oznaka „S_{NP}” predstavlja

„malu rečenicu/xiaoju” sa subjektom/temom „NP”). Ž. Sung (宋柔 2013) konstatuje da se tema u narativnom diskursu u kineskom jeziku može široko shvatiti. Ona podrazumeva sve sadržaje o entitetu, vremenu, mestu, presupozicija, kao i sadržaje sa priloškim, predikatskim značenjem. Tok proticanja „rečenice neprekidnog toka” se proteže „s leva na desno, odozgo nadole” u linearnoj i semantičkoj strukturi jezičkog iskaza. Stoga, ovaj model dimenzioniranja iskaza, liči na vodu koja s planine teče ka dolini, a zatim se razliva u različite pritoke, da bi se na kraju opet ulila u jedan neprekidni tok. Međutim, dve različite teme se ne mogu preplitati u okviru jedne celine „rečenice neprekidnog toka”. Takav imenski model mogu ilustrovati sledeći primeri.

- (3) ①再美的东西, 让②人见多了, ③那种垂涎欲滴的感觉就像深秋的树叶一样经不起风雨, ④很快就凋零了。
 ①Ali i lepše stvari dosade ②kada ih prečesto gledamo, ③a zavisno balavljenje je kao lišće u kasnu jesen ④koje zbog vetra i kiše brzo opadne. (Či Ciđijen, prev. U. Mišković)

Ova „rečenica neprekidnog toka” ima jednu glavnu temu, tj. „再美的东西/lepše stvari”, kojoj se pripisuje karakterna crta pomoću tri predikatske rečenice, a te predikatske rečenice, čineći remu iste „rečenice”, opet imaju svoje podteme. Složenu strukturu „rečenice neprekidnog toka” ćemo prikazati na sledeći način:

- tema celog iskaza ①: 再美的东西/lepše stvari (tj. S_{NP1})
 rema1: 让②人见多了, ③那种垂涎欲滴的感觉就像深秋的树叶一样经不起风雨, ④很快就凋零了/dosade ②kada ih prečesto gledamo, ③a zavisno balavljenje je kao lišće u kasnu jesen ④koje zbog vetra i kiše brzo opadne
 rema obuhvata rečenicu ②: 人见多了/kada ih prečesto gledamo
 ③: 那种垂涎欲滴的感觉就像深秋的树叶一样经不起风雨/zavisno balavljenje poput lišća u kasnu jesen ne bi moglo da podnese vetar i kišu
 ④ (深秋的树叶)很快就凋零了/(lišće u kasnu jesen) brzo bi opalo
- (a) 人 见 多 了
ljudi/mi gledati često mod. reč. LE
 tj. (kada ih) mi gledamo prečesto
 S_{NP2}: P₂
 podtema1: ljudi (tj. S_{NP2}), rema2: P₂
- (b) 那种垂涎欲滴的感觉 就 像 深秋的树叶 一样 经 不 起 风 雨
zavisno balavljenje zapravo kao išće u kasnu jesen isti podneti ne DOP. OI^{potencijal} vetar i kiša
 tj. zavisno balavljenje poput lišća u kasnu jesen ne bi moglo da podnese vetar i kišu
 S_{NP3} P₃
 podtema2: zavisno balavljenje (tj. S_{NP3}), rema3: P₃

(c) (Ø)很快 就 凋零 了
brzo već opadati LE

tj. (lišća u kasnu jesen) brzo opada

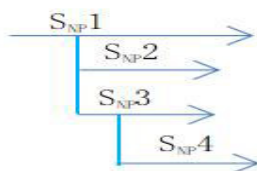
SNP4

P4

podtema3: lišća u kasnu jesen (SNP4), rema4: P4

U gorenavedenom iskazu nalaze se glavna tema i rema, dok remu čine tri *xiaoju* koje opet imaju svoje podteme (imeničke fraze u svojstvu subjekata predikatskih rečenica). Njihova povezanost po značenju, tj. tok proticanja (pod)tema u strukturi iskaza može se prikazati sledećom shemom:

Shema 1: Tok proticanja tema u diskursu

Naravno, prikazana shema samo ilustruje jednu od mogućih struktura tzv. „rečenice neprekidnog toka”, ali ona dovoljno jasno ukazuje na princip organizacije takve tekstualne celine. Naime, u takvom iskazu (tj. u „rečenici neprekidnog toka”) postoji samo jedna glavna tema, dok sve podteme moraju da budu, na neki način, povezane s glavnom. Kada se u tekstu menja glavna tema, onda i „rečenica neprekidnog toka” prirodno dolazi do svog okončanja.

Relacioni model ima diskursnu funkciju izražavanja logičkih veza ili odnosa između dva događaja. Takve „rečenice neprekidnog toka” najčešće se koriste za objašnjenja, sumiranja i obrazloženja. U ovom modelu pomeranje tački usmeravanja pažnje prati racionalan način razmišljanja i zaključivanja, pri čemu su odnosi između „malih rečenica/*xiaoju*” implicitni, što znači da ne traže parataksisne veznike.

Najzad, „rečenice neprekidnog toka” koje se odlikuju dinamičnošću i pokretljivošću „fokusa usmeravanja pažnje” i dimenzioniranjem proticanja, posmatrano iz fonetskog, strukturnog i semantičkog aspekta, ilustruju prirodu diskursa kineskog jezika. One su, s druge strane, prirodno nastale delovanjem kako gramatike tako i retorike kineskog jezika. Iako takve „mega-rečenice” nemaju strogo utvrđenu sintaksu, zbog čega se čini da kineskim jezikom ne vladaju gramatička pravila, one zapravo ukazuju na to da i te kako slede više jezičke principe, tj. pravila „metagramatike”. To se može opisati kao *priroda diskursa*.

2.1.2.2. Teorija rečenične konstelacije

Anotiranje i analiza tekstualne strukture kineskog jezika su se u jednom dugom periodu bazirali na tradicionalnoj kineskoj lingvističkoj teoriji— teoriji rečenične konstelacije (句群理论, TRK). Ova teorija predstavlja bogate rezultate temeljnih proučavanja tzv. rečenice „neprekidnog toka”, ili „rečenične konstelacije”, kako je nazivaju neki kineski istraživači, kao što su: Š. Džang (张寿康 1986), F. Sing (邢福义 1996), V. Vu i S. Tijen (吴为章, 田小琳 2000) i drugi. Ovi autori su iznedrili važne teorijske postulate, uključujući i sam pojam „rečenične konstelacije” (句群, *juqun*), a među njima su V. Vu i S. Tijen dali najprecizniju i najadekvatniju definiciju ovog pojma: „Rečenična konstelacija je skup rečenica koje su povezane logičkim značenjima, gramatičkim strukturama i tekstualnom koherencijom. Ona se, kao jezička jedinica, nalazi između rečenice i pasusa, odnosno, po strukturi je veća od rečenice, a manja od pasusa. U koherentnom diskursu, rečenična konstelacija predstavlja relativno samostalnu semantičko-gramatičku jedinicu, tako da može da se, na osnovu načina svog obrazovanja, kao obeležja, odvoji od toka diskursa.”⁴⁵

Proučavanje unutrašnje strukture „rečenične konstelacije” na osnovu ove teorije zasniva se, u suštini, na proučavanju složenih rečenica, i to u skladu sa konstatacijom da postoji jednakost u odnosima između konstituenata unutar strukture jezičkih jedinica različitih nivoa. V. Vu i S. Tijen (2000: 32-48) su klasifikovali strukturne odnose unutar „rečenične konstelacije” na dvanaest osnovnih vrsta, u koje spadaju: sastavni, sukcesivni, progresivni, rastavni, uzročno-posledični, ciljni, uslovni, suprotni, hipotetički i koncesivni, kao i odnos sažetka i razdvajanja, odnos interpretiranja i elaboracije. Štaviše, one su takođe proučavale sredstva kojima se ostvaruje tekstualna kohezija u različitim tipovima tekstova. U narativnom tekstu, po njima, često se kao sredstva za tekstualnu koheziju primenjuju temporalna sekvencija, prostorna promena, kao i logička relacija, dok se u sklopu „rečenične konstelacije” često sreću sukcesivni, sastavni, progresivni, uzročno-posledični, kao i drugi odnosi. Autori ovih radova su takođe razmatrali i proučavali načine koherencije unutar ovih strukturnih odnosa, kao i načine povezivanja „rečenične konstelacije” sa većim tekstualnim celinama. Oni smatraju da se

45 V. Vu i S. Tijen (2000:18): „句群是在语义上有逻辑关系, 有语法上有结构关系, 在语流中衔接连贯的一群句子的组合, 是介于句子和段落之间的, 或者说是大于句子, 小于段落的语言单位。在连贯话语中, 句群是相对独立的语义-语法单位, 它以一定的方式为组合标志, 可以从语流中切分出来。”(autorkin prevod).

koherencija unutar strukturnih odnosa može ostvariti leksičkim, semantičkim, sintaksičkim, retoričkim, fonološkim, kao i drugim jezičkim sredstvima, dok se tekstualna koherencija najčešće postiže semantičkim sredstvima, što podrazumeva da se jezičke komponente asindetno parataksično slažu i ne oslanjaju se na hipotaksička sredstva. V. Vu i S. Tijen konstatuju da se jezičke komponente mogu slagati kako na osnovu jezičkih formi tako i na osnovu značenja, samo što u različitim situacijama forma i značenje nemaju isti značaj. Zatim, dve takve „rečenične konstelacije” mogu se povezati na isti način, formirajući veću tekstualnu celinu (pasus, odeljak, itd.).

Unutrašnja struktura „rečenične konstelacije” je, s druge strane, višeslojna, i njeno raslojavanje predstavlja glavni zadatak analize odnosa u unutrašnjoj strukturi rečeničnih konstelacija. V. Vu i S. Tijen, a na osnovu teorije TRK i pomoću metoda analize složenih rečenica, razdeonim linijama prikazuju slojeve i odnose unutrašnje strukture „rečenične konstelacije”. Sledeći primer ilustruje način tekstualne analize koje su one primenjivale:

- (4) 1 (1) 船上人，她们把这件事也像其余地方一样称呼，这叫做“生意”。(2) 她们都是做生意而来的。(3) 在名分上，那名称与别的工作同样，既不与道德相冲突，也并不违反健康。2 (4) 她们从乡下来，从那些种田挖园的人家，离了乡村，离了石磨同小牛，离了那年青而强健的丈夫，跟随到一个熟人，就来到这船上做生意了。3 (5) 做了生意，慢慢的变成城市里人，慢慢的与乡村离远，慢慢的学会了一些只有城市里才需要的恶德，于是这女人就毁了。(6) 但那毁，是慢慢的，因为需要一些日子，所以谁也不去注意了。(7) 而且也仍然不缺少在任何情形下还依然会好好的保留着那乡村纯朴气质的妇人，所以在市的小河妓船上，决不会缺少年青女子的来路。

[Prevod na srpski jezik:

1 (1) *Žene s brodova to zovu istim imenom kao i bilo gde drugde: **trgovanjem**.* (2) *Tu su, dakle, došle da **trguju**.* (3) *Pošto se ne kosi s moralom, niti šteti zdravlju, na taj posao gleda se kao i na bilo koji drugi.* 2 (4) *To su žene sa sela, iz porodica koje obrađuju zemlju i kopaju bašte. Ostavile su svoja sela, vodenice, telad, kao i svoje mlade i snažne muževe, pošle su s nekim poznanikom i došle na ove brodove da **trguju**.* 3 (5) *Dok tako **trguju**, polako se pretvaraju u gradske žene, polako se otuđe od sela i polako se odaju porocima koji su korisni samo u gradovima. I tako te žene propadnu.* (6) *No, kako to propadanje teče sporo – jer za to je potrebno vreme – niko ništa i ne primećuje.* (7) *Štaviše, i dalje ima dovoljno žena koje su kadre da u svakoj prilici još sačuvaju onu prostu seosku narav, tako da na*

rečnim brodovima s javnim kućama u gradu nikada ne nedostaje mladih devojaka. (Šen Cungven, prev.

M. Pavlović)]

Ovaj tekst se, prema teoriji TRK, sastoji od sedam rečenica (prema znaku interpunkcije, tački), i može se podeliti na tri „rečenične konstelacije/*juqun*” označene rednim brojevima. Ove tri *juqun* povezuju se leksičko-semantičkim relacijama pomoću tri izraza „做生意 (*trgovati*)”.

Strukturna shema ovog pasusa izgleda ovako:

1 (reč. konstelacija) | 2 (reč. konstelacija) || 3 (reč. konstelacija)
sastavni sukcesivni

Odnos unutrašnje strukture prve i treće rečenične konstelacije/*juqun* shematski je ilustrovan ovako:

1: (1) | (2) || (3)
interpret.-elabor. interpret.-elabor.

3: (5) | (6) || (7)
suprot. progres.

Kroz ovaj primer jasno se vidi da se tekstualna analiza, koja je urađena na osnovu teorije TRK, ne razlikuje bitno od načina analize složene rečenice u kineskom jeziku, gde se težište stavlja na logičko-semantičko značenje slojeva, i da se ne obraća posebna pažnja na komunikacionu nameru teksta.

2.2 Temporalni sistem savremenog kineskog jezika

Temporalnost kineskog jezika pre svega predstavlja semantičko-gramatičku kategoriju. Temporalno značenje u analitičkom jeziku, kakav je savremeni kineski, uglavnom se ne iskazuje morfološkim, već drugim jezičkim sredstvima, kao što su: rečice kojima se izražavaju vremensko-aspekatska značenja, vremenske imenice, adverbijali, itd. Ova sredstva su u jednom jezičkom iskazu međusobno zavisna, i na analitički i kompozicioni način, iskazuju značenja temporalnosti. L. Vang (1943/1985) uzima u obzir da se neka vremenska značenja koja se u drugim jezicima izražavaju pomoću glagolskih vremena, u kineskom jeziku, implicitno ili eksplicitno, iskazuju aspekatskim sredstvima, i smatra da se kineski jezik više oslanja na značenje aspekta u izražavanju vremenskih značenja. Drugim rečima, kineski jezik jeste „jezik u kome se ističe glagolski aspekt” (*aspect prominent language*). Opšte prihvaćeni teorijski okvir o temporalnom sistemu savremenog kineskog jezika uspostavili su P. Čen (陈平 1988), Č. Gong

(龚千炎 1995), T. Jang i D. Sju (杨同用, 徐德宽 2007) i drugi. Prema njihovom mišljenju, temporalni sistem kineskog jezika obuhvata „vremensku fazu”(时相), glagolsko vreme (时制) i glagolski aspekt (时态). Vremenska faza predstavlja imanentne vremenske osobine i semantičko značenje glagolske lekseme, a značenje faznosti se takođe može izražavati drugim jezičkim izrazima u rečenici. P. Čen (1988) i Č. Đing (竟成 2004) konstatuju da vremenska faza prikazuje vremensko značenje prirodnog jezika koji prevazilazi osobenosti pojedinačnih jezika i ulazi u domen univerzalija. Glagolsko vreme se odnosi na vreme zbivanja događaja i prikazuje odnos između vremena događaja i vremena govora o događaju ili nekog drugog referentnog vremena. Aspekt ukazuje na posebno stanje ili situaciju u nekoj određenoj fazi trajanja događaja ili bivanja. Vremensko značenje predikatske situacije u kineskom jeziku se određuje pomoću ova tri segmenta, a ponekad i pomoću konteksta. U nameri da objasnimo kategorije temporalnosti kineskog jezika krenućemo od sistema glagolskih vremena.

2.2.1 Vreme

Činjenica je da značenja glagolskog vremena u kineskom jeziku, s jedne strane, nisu izražena striktno utvrđenim i ujednačenim gramatičkim formama. Tako, na primer, glagoli u obliku infinitiva (glagolska leksema) mogu označavati neku trajnu radnju u prezentu, mada takođe mogu opisivati i radnju u perfektu pa čak i neku buduću radnju jer se to šta će oni tačno označavati nužno oslanja na druga jezička sredstva. Iz tog razloga se tradicionalna kineska gramatika uglavnom bavila glagolskim vremenom kao sredstvom izražavanja odnosa vremena događaja i vremena govora, a nije obraćala posebnu pažnju na odnos vremena događaja i drugih referentnih vremena. Stoga, po ovom pitanju, postoje tri različita mišljenja u kineskim lingvističkim krugovima.

Jedan broj stručnjaka, kao što su: Đ. Li (黎锦熙 1924/2007), L. Vang (1943/1985), M. Gao (高名凯 1948/2011), D. S. Džu (朱德熙 1982), J. Dai (戴耀晶 1997), i K. Smit (1991/1997, 1994), zastupa stav da kineski jezik nema kategoriju glagolskog vremena već da ima samo glagolski aspekt. Oni na formalističko-teorijskoj osnovi, smatraju da glagolski oblici predstavljaju glavno sredstvo za izražavanje vremenskih značenja, pa stoga zaključuju da, budući da kineski jezik nema kategoriju glagolskog vremena, on pripada jezicima koji se nazivaju *tenseless languages*. Oslanjajući se na kontrastiranje sa engleskom gramatikom, Đ. Li (1924)

uočava da se neke pomoćne rečice koje stoje iza glagola, kao što su 了/*LE*, 着/*ZHE*, 起来/*QILAI*, mogu uzeti kao glagolski završeci za izražavanje završetka ili trajanja neke radnje, dok se glagolska vremena, s druge strane, izražavaju uslovnom kombinacijom ovih pomoćnih reči i priloga za vreme. L. Vang (1943/1985: 151-160) isto ceni da je u kineskom jeziku mnogo važnije da se naglasi duže ili kraće vremensko trajanje nekog događaja, ili početak i završetak neke radnje, dok je manje važno obraćati pažnju na to kada se nešto desilo. Zato on tvrdi da u kineskom jeziku postoji tzv. „lik situacije” (情貌, *qimao*), a da glagolskog vremena nema. J. Dai (1997) zastupa istu tezu da gramatička obeležja za aspekt kao što su *LE* i *GUO* ne pripadaju gramatičkoj kategoriji glagolskog vremena. On smatra da njihova referencijalna funkcija za vreme nije samodovoljna jer oni nisu u mogućnosti da lokalizuju događaje na vremenskoj osi. Među novijim istraživanjima, S. Šang (尚新 2005) smatra da, iako se kineski jezik pretežno oslanja na aspekt u izražavanju vremenskih značenja, vremensko značenje se, ipak, može ostvariti pomoću aspekatskih obeležja, kao „lokatora vremena”. Međutim, ova činjenica nije dovoljna da potvrdi da kineski jezik ima gramatičku kategoriju glagolskog vremena. G. Čen i L. J. Čen (陈国亭, 陈莉颖: 2005) takođe tvrde da *LE*, *ZHE*, *GUO*, kao gramatička obeležja, mogu izražavati, pored aspekatskih značenja, i značenja glagolskih vremena. Međutim, takva obeležja, po mišljenju ovih lingvista, ipak ne mogu predstavljati gramatičku kategoriju vremena jer su njihova temporalna značenja neodređena i ne mogu da u konkretnim situacijama, bez konteksta, nose kompletne vremenske informacije.

Drugačije mišljenje o ovome zastupaju Š. Lju (1942/2002), S. Džang (张秀 1957), L. Li (李临定 1990), i dr., koji smatraju da kineski jezik ima i kategoriju glagolskog vremena i kategoriju glagolskog aspekta, i da svaka od njih ima zasebna gramatička obeležja. Značenja glagolskog vremena u kineskom jeziku, prema njima, izražavaju se nepromenjenim jezičkim formama u širem smislu, tj. pomoću leksičkih sredstava, koja se mogu proučavati kao gramatička kategorija. Š. Lju (1942/2002) u proučavanju glagolskog vremena, jasno razlikuje referentno vreme koje se odnosi na vreme govora i ono koje se ne odnosi na vreme govora. On određuje „apsolutnu referentnu tačku” (绝对基点) i „relativnu referentnu tačku” (相对基点), i predlaže da se tri glagolska vremena (prošlo, sadašnje i buduće vreme) preimenuju u „vreme na referentnoj tački” (基点时), „vreme pre referentne tačke” (基点前时) i „vreme posle referentne tačke” (基点后时). On je takođe dao iscrpne opise jezičkih izraza kojima se izražavaju značenja relativnog vremena.

B. Komri (B. Comrie 1985) kasnije takođe konstatuje da u kineskom jeziku ima jezičkih izraza koji izražavaju značenja relativnog glagolskog vremena⁴⁶, dok L. Li (1990:10-20) ide korak dalje, i potvrđuje da u kineskom jeziku postoje tri apsolutna glagolska vremena i tri relativna glagolska vremena, koja se izražavaju različitim analitičkim sredstvima i glagolskom osnovom, tj. tzv. glagolskim oblikom u „infinitivu” (零形式)⁴⁷. On je uspostavio sistem glagolskog vremena sa 11 tipova i dao detaljne opise za svaki tip. Osim toga, izneo je takođe i originalne i vrlo zanimljive stavove o pojedinim jezičkim formama i izrazima. Na primer, on ne smatra *GUO* aspekatskim markerom, već ga uvrštava u kategoriju za obeležavanje glagolskog vremena. Osim toga, takođe tvrdi da je rečenični završetak LE_2 ⁴⁸, znak za izražavanje prošlog vremena. Č. Gong (1995: 4) je dao dopunski opis glagolskog vremena u tradicionalnoj kineskoj gramatici. On konstatuje da glagolsko vreme ukazuje na vreme događaja kojeg opisuje rečenica, i relativnu lokalizaciju tog događaja na vremenskoj osi u odnosu na vreme govora ili neko drugo referentno vreme. Takođe dalje ističe da kineski jezik nema gramatičku kategoriju apsolutnog glagolskog vremena, pa se zato u kineskom jeziku vreme događaja često prikazuje u odnosu na vreme druge referentne tačke, tako da su veoma prisutni koncepti anteriornosti, posteriornosti i simultanosti nekog dešavanja. S. Džang (1957: 155-156) je bio među prvima koji su počeli da ističu da kineski jezik ima gramatičke forme kojima se izražava relativno vreme. Štaviše, on razlikuje relativno vreme i aspekt u kineskom jeziku, konstatujući da relativno vreme poseduje svoja obeležja u vidu rečeničnih završetaka, kao što su 呢/*NE* i LE_2 .

J. Gu (顾阳 2007) originalnim pristupom u proučavanju vremena konstatuje da aspekt predstavlja stanje neke situacije u prostoru, dok glagolsko vreme označava stanje te situacije u vremenskoj dimenziji. Ona dalje ističe da glagolsko vreme i aspekt, pomoću gramatičkih sredstava, omogućavaju govorniku da neki događaj ili stanje predstavi u vremensko-prostornoj dimenziji. Dakle, glagolsko vreme kao neki vremenski orijentir, lokalizuje entitete neke situacije

46 B. Komri (1985) na osnovu Rajhenbahovog „trodeobnog sistema” glagolskog vremena, konstatuje da se u ovom sistemu može nalaziti više referentnih vremena, i na osnovu relacija vremena događaja, vremena govora i drugog referentnog vremena, deli kategoriju glagolskog vremena na podkategorije: apsolutnog, relativnog i apsolutno-relativnog vremena. On takođe smatra da glagolski oblik u kineskom jeziku izražava značenje relativnog vremena.

47 Ovde se termin „infinitiv” upotrebljava za opisivanje glagolskog oblika koji se u predikaciji javlja samo kao glagolska leksema, a ispred i iza kojeg se ne nalazi nikakvo gramatičko obeležje, kao što su glagolski nastavci, dopune, itd. Takav glagolski oblik u kineskom jeziku imenuje se pomoću dva termina, jedan je 零形式, u značenju „glagoli nulte gramatičke forme”, tj. glagoli u infinitivu, a drugi je 光杆动词, u značenju „glagolske osnove”.

48 Da bi se razlikovali glagolska rečca *LE* i rečenični završetak *LE*, prvu označavamo kao LE_1 , dok drugu kao LE_2 .

u vremenu. Ona, polazeći od gramatičko-funkcionalnog koncepta referencijalnosti, smatra da glagolsko vreme pomoću referencijalnih tački u prostorno-vremenskoj dimenziji, kao i određene kvantitativne osobine situacije, regulišu i potvrđuju vremenski sled govora i događaja, dok se temporalne informacije određuju, pre svega, na osnovu aspekatskog značenja; tako da se na glagolsko vreme i aspekt gleda kao na dva različita koncepta.

Treće viđenje glagolskog vremena u kineskom jeziku predstavlja hipoteza „multifunkcionalnosti aspekta”, čiji su zagovornici bili sovjetski sinolozi, a čiji su najznačajniji predstavnici S. E. Jahontov (С. Е. Яхонтов) i A. A. Dragunov (А. А. Драгунов). Oni smatraju da kineski jezik ima obe gramatičke kategorije, odnosno i glagolsko vreme i aspekt, i da se pri tome ove dve kategorije u nekim slučajevima ukrštaju. A. A. Dragunov (龙果夫 1952)⁴⁹ smatra da neki završeci u kineskom jeziku imaju funkciju izražavanja i vremenskog i aspekatskog značenja, pa se zato mogu uzeti kao „aspekatsko-vremensko” obeležje. S. E. Jahontov (雅洪托夫 1958:116)⁵⁰, sledbenik Dragunovog mišljenja, takođe tvrdi da kineski jezik ima kategoriju glagolskog vremena. On je kontrastirao kineski sa ruskim jezikom, gde se glagolsko vreme definiše kao „sredstvo za prikazivanje odnosa vremena vršenja radnje i govora (tj. apsolutnog vremena), ili odnosa vremena vršenja radnje i nekog drugog vremena (tj. relativnog vremena)”, i konstatovao da se ova definicija glagolskog vremena u potpunosti može primeniti i u gramatici kineskog jezika. To bi značilo da gramatička obeležja za aspekt imaju veze i s glagolskim vremenima, tj. obeležja *LE* i *GUO* mogu da ukazuju na to da se radnja odigrala u prošlosti, dok drugo gramatičko obeležje *ZHE* radnju može da veže za neki određeni vremenski trenutak (koji ne mora nužno da bude vreme govora). Stoga Jahontov smatra da je adekvatnije da se ova gramatička obeležja nazovu „aspekatsko-vremenskim obeležjima”. Osim *LE*, *ZHE* i *GUO*, u ovu grupu gramatičkih obeležja za izražavanje vremena on je još uvrstio i 在 /*ZAI*, 一 /*YI*, kao i udvojeni oblik glagola (GL-GL). Kineski lingvisti S. Cuo (左思民 1998, 1999), Đ. Ć. Džang (张济卿 1996, 1998a, 1998b, 1998c), T. Li (李铁根 1999, 2002) i drugi, zastupaju slično mišljenje. Jezički izraz “gl.+*LE*”, po njihovom mišljenju, može označavati i svršeni vid i anteriornost. Đ. Ć. Džang (1996) konstatuje da se apsolutno glagolsko vreme u kineskom jeziku zasniva na opozicionim parnjacima: tj. buduće vreme nalazi se na jednoj strani, a sva ostala glagolska

49 Videti u S. E. Jahontov (1958).

50 С. Е. Яхонтов, КАТЕГОРИЯ ГЛАГОЛА В КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ, prevod: К. Ćen (陈孔仑 1959).

vremena (prošlost i sadašnjost) na drugoj opozicionoj strani. U takvom vremenskom sistemu, buduće vreme je markirano (markerima: 将/*JIANG*, 会/*HUI*, 要/*YAO*), dok su ostala vremena nemarkirani gramatički oblici. On je zatim uspostavio 15 tipova gramatičkih formi u kineskom jeziku⁵¹, kojima se pomoću sinteze tri tipa jezičkih sredstava⁵², izražavaju aspekatsko-vremenska značenja. T. Li (1999: 15, 2002) vremenski sistem gradi na osnovu dva opoziciona para: 1) realizovano (已然/*yiran*, „ono što se već dogodilo”) i nerealizovano (未然/*weiran*, „ono što će se tek dogoditi”); 2) simultano i nesimultano, koji služe za označavanje apsolutnog i relativnog vremena. Po njemu, aspekatska obeležja *LE*, *ZHE*, *GUO*, u određenim sintaksičkim uslovima ukazuju na apsolutno vreme, a u nekim drugim na relativno vreme.

Ovo je, u kratkim crtama, prikaz najznačajnijih pravaca i pogleda na glagolsko vreme i njegov odnos sa aspektom. Generalno govoreći, proučavanje vremena i aspekta u kineskom jeziku ima istoriju dužu od sto godina. Međutim, oko nekih osnovnih pitanja lingvisti ni do danas nisu postigli saglasnost. To naročito važi za međusobni odnos vremena i aspekta. Stoga je proučavanje značenja temporalnosti u kineskom jeziku, što ujedno jeste i predmet našeg istraživanja, i danas veoma aktuelno.

2.2.2. Aspekt

L. Vang (1943-44/1985) i drugi predstavnici tradicionalne kineske gramatike smatraju da u kineskom jeziku aspekatski sistem predstavlja viši stepen gramatikalizacije od glagolskog vremena, te zato smatraju da je kineski jezik jezik u kome više dominira glagolski aspekt u izražavanju značenja temporalnosti. Za razliku od slovenskih jezika, koji poseduju prototipsku aspekatsku kategoriju, aspekatski sistem kineskog jezika, u širem smislu, predstavlja jednu semantičko-funkcionalnu kategoriju u čijem je centru gramatička kategorija aspekta, dok se na periferiji nalaze glagolsko-dopunske konstrukcije, glagolske lekseme i druga jezička sredstva. Pošto je kineski analitički jezik, gramatička sredstva za izražavanje aspekatskih značenja predstavljaju samostalne funkcionalne lekseme. Većina lingvista se slaže s tim da se one nazovu „aspekatskim markerima” ili „aspekatskim operatorima”. To su: *LE*, za svršeni vid radnje; *ZHE*,

51 Detalje videti u Đ. Ć. Džang (1996, 1998).

52 1) Gramatička obeležja, kao što su: 将/*JIANG*, 会/*HUI*, 要/*YAO*, 在/*ZAI*, 了/*LE*, 过/*GUO*, 着/*ZHE*; 2) analitički način; 3) tip predikatske situacije.

za trajnost radnje; *GUO*, za iskustvo u prošlosti; *ZAI*, za radnju koja je u progresiji; *QILAI*, za inhoativnost (početna faza procesa), itd. Odavde se vidi da u gramatičkoj kategoriji aspekta kineskog jezika nije zastupljen opozicioni parnjak svršeno-nesvršeno, već je u njoj zastupljena „multipolarnost”. Naime, „mulipolarnost” se ogleda u tome što glagoli u infinitivu mogu da imaju više vidskih oblika, što ilustruje sledeći primer: glagolska leksema 看/*KAN*/*čitati*, može se javiti u različitim vidovima 看/*KAN* + 了/*LE* (看了, u značenju svršene radnje: *pročitati*), 看/*KAN* + 着/*ZHE* (看着, u značenju trajnosti aktuelne radnje: (*on*) *čita*), 看/*KAN* + 过/*GUO* (看过, u značenju svršene radnje u davnoj prošlosti: *čitao je*), 看/*KAN* + 起来/*QILAI* (看起来, u značenju inhoativnosti: *počeo je da čita*) itd. Osim toga, ova obeležja u kineskom jeziku ne nose obavezujući karakter, njihovo izostavljanje i pojavljivanje u rečenici predstavlja zajedničko delovanje više faktora (semantičkog značenja, (ne)ograničenosti situacije, čak i diskursnog faktora). Dž. Čen (2009) čak smatra da pojavljivanje i izostavljanje tih aspekatskih obeležja predstavlja opozicione parnjake u gramatičkom smislu. Međutim, prema Maslovljevoj definiciji (1978)⁵³ o gramatičkoj kategoriji aspekta, kineski jezik i nema aspekatsku kategoriju kakvu imaju slovenski jezici, tako da se on u tipologiji jezika svrstava u grupu perifernih jezika.

I. Tradicionalno proučavanje aspekta u kineskom jeziku

Proučavanje aspekta savremenog kineskog jezika je započelo istraživanjima L. Vanga (1943/1985), M. Gaoa (1948/2011), J. Ž. Džaoa (1968), Š. Ljua (1942/2002) i drugih. L. Vang (1943/1985:151-160) je skovao termin „lik situacije” (情貌, *qingmao*) za prikazivanje vremenske udaljenosti, trajnosti ili vremenske faze. On *likove situacije* klasifikuje prema obeležjima kojima se izražavaju aspekatska značenja, i izdvaja šest tipova čija se značenja lika izražavaju pomoću obeležja i jedan tip kome takvo obeležje nije potrebno. To su: a) lik progresivnosti, koji je obeležen sa 着/*ZHE*; b) lik perfektivnosti, koji je obeležen sa 了/*LE*; c) lik skorije prošlosti, koji se obeležava rečeničnim završetkom 来着/*LAIZHE*; d) lik inhoativnosti, koji je obeležen sa 起来/*QILAI*; e) lik sa značenjem produžavanja, koji je obeležen sa 下去/*XIAQU*; f) lik puntualnosti, koji se obeležava oblikom udvajanja glagola. Lik situacije kome nije potrebno aspekatski marker, Vang Li naziva „opštim likom” (普通貌, *putong mao*) i ističe da se samo u narativnim rečenicama upotrebljava „lik situacije”, pri čemu u takvim rečenicama

53 Citiran prema: Đ. H. Džang (2004: 361).

uopšte i ne mora da se iskaže vreme događaja. To je vreme u naraciji i čitaocima je prepušteno da to sami dožive. S druge strane, ukoliko se deskriptivnim i determinativnim rečenicama dodaju ova obeležja, tada te rečenice, manje-više, poprimaju narativni karakter. Vang Lijevu klasifikaciju aspekatskih značenja, zbog sveobuhvatnosti i razložnosti, prihvatila je većina lingvista (D. S. Džu 2010, Č. Gong 1995, J. Dai 1997 i dr.), koji su kasnije svojim istraživanjima dopunili i obogatili Vangovu teoriju.

M. Gao (1948/2011), J. Ž. Džao (1968) i Š. Lju (1942/2002) daju drugačiju klasifikaciju aspekatskih značenja, pri čemu daju i drugačija određenja jezičkih formi kao aspekatskih obeležja, ali i drugačiju definiciju za ovu grupu aspekatskih obeležja, tretirajući ih kao glagolske pomoćne rečce, završetke reči ili kao sufikse.⁵⁴ Š. Lju (1942/2002) i J. Džao (1968) konstatuju da izraz nastao udvajanjem glagola označava iterativno značenje, a da 过 /GUO ima i „perfektivno” značenje. Oni takođe smatraju neke vremenske priloge (在/ZAI, 正在/ZHENGZAI) aspekatskim obeležjima koja izražavaju značenje trajnosti, dok su rezultativne dopune (着 /ZHAO, 到 /DAO, 见 /JIAN, 完 /WAN, 过 /GUO, itd.) aspekatska obeležja sa značenjem terminativnosti.

Rezultati istraživanja ovih kineskih lingvista su postavili dobar temelj za sva kasnija istraživanja, a neke njihove tvrdnje i pretpostavke, prema mišljenju S. Đin (2014b), bile su daleko ispred svog vremena, dok su njihovu opravdanost potvrdile savremene teorije o aspektu. Na primer, pojam sličan „osnovnom liku situacije” nalazi se i kod S. E. Jahontova (1958) i L. Vanga (1943/1985) samo što je on dat pod drugim nazivom „opšti aspekt” (一般体, *yibanti*), dok se u klasifikaciji S. Džanga (1957) i K. Smitove (C. Smith 1991/1997), on javlja pod imenom „neutralni aspekt”. Oni su takođe postavili temelje drugih važnih koncepata o aspekatskom značenju u modernoj aspektologiji, kao što su pojam faznosti, koncepti kvantitativnosti (forma udvajanja glagola) i načina (glagolska dopuna) radnje. Na kraju, L. Vang i J. Ž. Džao su uočili da pojavljivanje ili izostavljanje aspekatskih obeležja stoji u tesnoj vezi sa tipovima teksta. Ova problematika je bila glavna tema istraživanja M. Oslena (M. Oslen 1994) u vezi sa „opozicionim parnjacima jezičkih izraza sa i bez određenog obeležja” (*privativna opozicija*).

Tradicionalna proučavanja aspekta u kineskom jeziku preliminarno su oblikovala strukturu sistema koji podrazumeva razlikovanje glagolskog vremena i glagolskog vida. Međutim, budući

54 Detalje videti u S. Đin (2014b).

da su ovi autori bili ograničeni duhom vremena u kom su stvarali, njihova istraživanja obiluju nedorečenostima i neodgovarajućim mestima. Njima, na primer, nedostaju objektivni kriterijumi klasifikacije, kroz njihove strukture se ne vidi sistematičnost i hijerarhičnost, ne vidi se ni da su razdvajali gramatička i leksička sredstva, zbog čega su mešali značenja vremena i aspekta, a ni za vidiska značenja i funkcije nisu dali precizne i adekvatne opise i definicije. Treba istaći da na osnovu njihovih teorijskih postavki, mi nismo u mogućnosti da objasnimo neke jezičke pojave u određenim situacijama, kao što su pojava obeležja u istoj rečenici, ili činjenicu da se ona mogu međusobno zamenjivati.

II. Moderno proučavanje aspekta u kineskom jeziku

Od 90-ih godina prošlog veka, izučavanje aspekta u kineskom jeziku napravilo je veliki pomak i objavljen je veliki broj značajnih radova. U to vreme kineski lingvisti su se susretali i sa novim teorijama i rezultatima istraživanja Z. Vendlera (Z. Vendler 1967), H. Ferkela (H. Verkuyl 1972), B. Komrija (1976), D. Dautija (1979), K. Smit (1991/1997) i drugih značajnih autora i dela o aspektu drugih jezika. Na taj način su se u modernom izučavanju aspekta kineskog jezika, pored tradicionalnog, pojavili i kontrastivni, sistematski i multidisciplinarni pristupi, koji su omogućili da se dublje i preciznije proučava priroda aspekta u kineskom jeziku. Polje istraživanja se takođe proširilo od gramatičkog aspekta (aspekatskih markera) na aspekatsko značenje glagolskih klasa i situacije predikacije. Jedan od važnijih rezultata takvih pokušaja jeste otkriće da se značenje aspekta u kineskom jeziku izražava uz pomoć zajedničkog delovanja aspekatskih obeležja i drugih rečeničnih konstituenata, pri čemu između njih postoji uzajamna selekcija i ograničavanje. Ovakvo mišljenje zastupa sve više kineskih istraživača, čija proučavanja otvaraju novu dimenziju izučavanja aspekta u kineskom jeziku. L. Džang (张黎 1996) sledeći mišljenje K. Smit (1991/1997), tvrdi da je leksički aspekt glagola u stvari semantička kategorija i smatra ga jezičkom univerzalijom, dok gramatički aspekt, čija su značenja izražena aspekatskim obeležjima, nosi osobine određenog jezika. H. Y. Tai (H-Y. Tai 1984), S. Cuo (1997), U. V. Džang (1986), Č. Ču (2006), Đ. Vu (J-Sh Wu 2003) i drugi, zastupaju mišljenje da aspekt predstavlja semantičko-gramatičko-pragmatički koncept i da se aspekt, u širem smislu, može iskazati gramatičkim i leksičkim sredstvima.

H. Y. Tai (1984), Š. Deng (邓守信 1985), P. Čen (1988), K. Smit (1991/1997), Ž. Guo (郭锐 1993) i drugi među prvima su na osnovu Vendlerove tipologije i semantičkih kriterijuma za klasifikaciju glagolskih situacija počeli da proučavaju leksički aspekt u kineskom jeziku, i pritom postavljali svoje kriterijume i testove za klasifikaciju glagolskih situacija. O pojedinim njihovim stavovima i tipologijama kasnije ćemo više govoriti. Ovde treba napomenuti da se, sudeći po dosadašnjim istraživanjima, u konkretnoj analizi kineskog jezika, glagolske klase i predikatske situacije teško mogu klasifikovati koristeći samo Vendlerove semantičke kriterijume jer se temporalne strukture pojedinih glagolskih klasa kineskog jezika razlikuju od engleskog, koji je, inače, bio predmet Vendlerove klasifikacije. Osim toga, neke testove za klasifikaciju glagola kineskog jezika zapravo čine aspekatska obeležja koja su istovremeno obeležja gramatičkog aspekta, a, s druge strane, ona sama po sebi, imaju osobine glagolskog sufiksa i samostalne reči. Primera radi, oblik udvajanja glagola i glagolske dopune *QILAI* i *XIAQU* Smit (1991/1997) tretira i kao obeležja za izražavanje leksičkog i gramatičkog aspekta. Prema tome, čini se da linija razdvajanja podkategorija aspekta kineskog jezika nije uvek jasno određena, i da ove podkategorije aspekta ne predstavljaju potpuno nepovezana funkcionalno-semantička polja, već se ona prepliću i dodiruju tvoreći aspekatski sistem kineskog jezika.

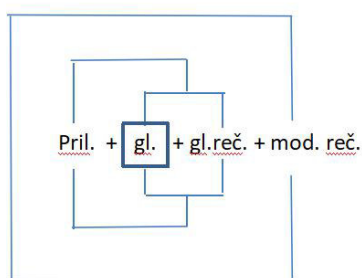
Uporedo s produbljanjem istraživanja aspekta, primetno je i da se pažnja sve više poklanja sistematskom pristupu ovoj problematici. Predstavnicima ovakvog modernog pristupa su: Č. Gong (1995), J. Dai (1997), Č. Čen (陈前瑞 2008), J. Sun (孙英杰 2006) i drugi. Pre nego što razmotrimo stavove i rezultate njihovih istraživanja, potrebno je pomenuti kineskog slavistu S. Džanga (1957), koji je skoro pola veka pre gorepomenutih istraživanja primenjivao sistematski pristup u istraživanju aspekta kineskog jezika. On je svojim istraživanjem ponudio jedan izuzetan i jako inspirativan način za razumevanje aspekatskog sistema kineskog jezika.

S. Džang je, pre svega, kategoriju temporalnosti podelio u tri potkategorije: apsolutno vreme, relativno vreme i aspekt, i konstatovao da u kineskom jeziku nema podkategorije apsolutnog vremena, ali da zato ima drugih podkategorija. Zatim je na osnovu semantičkog obeležja [+ograničenost] klasifikovao aspekt u tri tipa: opšti aspekt (一般体), durativni aspekt (持续体) i ograničeni aspekt (限界体) (1957:164-165). Posmatrano iz ugla glagolskog značenja, opštom aspektu dalje pripadaju sledeće potkategorije glagola: glagoli kojima se označava ograničenost (限界动词); trajni glagoli (持续动词) i neutralni glagoli (中性动词). S druge

strane, aspekt kojim se izražava ograničenost dalje se deli na: perfektivni/telični (完成体/终结体); inhoativni (开始体); iskustveni (经验体); rezultativni (结果体) i progresivni (继续体). Prema njegovim definicijama i primerima, „opšti aspekt” se u ovoj klasifikaciji odnosi na leksički aspekt, dok „ograničeni glagoli”, „trajni glagoli” i „neutralni glagoli”, generalno odgovaraju glagolskim klasama Vendlerove klasifikacije. S druge strane, možemo takođe videti da S. Džang u širem smislu razume aspekt, i da je njegov sistem zasnovan na funkcionalno-semantičkoj osnovi. Njegov pogled na aspekt u kineskom jeziku ogleda se i u kasnijim istraživanjima drugih naučnika.

Ć. Gong (1995:108) tvrdi da „aspekt prikazuje posebno stanje nekog događaja u određenoj fazi”⁵⁵. On takođe smatra da su jezički izrazi koji pripadaju temporalnoj kategoriji hijerarhijski raspoređeni u jezičkoj strukturi. Jezgro ove strukture čine glagoli, a na njegovoj periferiji su: jezički izrazi glagola sa aspekatskim obeležjima, vremenski adverbijali u kombinaciji sa glagolom i aspekatskim obeležjima, pa se tako modalna rečca nalazi na spoljašnjoj granici temporalne strukture jezičkog izraza. Među ovim jezičkim sredstvima, aspekatska obeležja imaju najbližu povezanost sa glagolima i predstavljaju najveći stepen gramatikalizacije; vremenski adverbijali su najbrojniji i najraznovrsniji za izražavanje značenja temporalnosti u jeziku, dok modalne rečce poseduju najveći obuhvatni domen. Temporalnu strukturu Ć. Gong ilustruje sledećom shemom (1995:109).

Shema 2: Gongova shema o temporalnoj strukturi rečenice u kineskom jeziku

Iz date sheme možemo videti da Ć. Gongova hijerarhijska struktura temporalnosti, u stvari, predstavlja linearni raspored konstituenata rečenice po veličini domena. On ipak nije uspeo da

⁵⁵ Ć. Gong (1995: 108): “时态表现事件 (event) 处于某一阶段的特定状态.” (autorkin prevod)

prikaže jezičku hijerarhijsku strukturu ovih izraza, niti je uspeo da prikaže stepen njihove gramatikalizacije.

J. Dai (1997), na osnovu teorija Z. Vendlera (1967), B. Komrija (1976), K. Smit (1991/1997) i drugih, smatra da je aspekt način posmatranja temporalne strukture događaja. Tako on deli aspekt na perfektivni i imperfektivni. Perfektivni aspekt, po njemu, predstavlja način posmatranja događaja sa spoljašnje strane, a rečenica s perfektivnim aspektom opisuje kompletivan događaj kao jednu nedeljivu celinu. Tu su tri aspekatska obeležja za perfektivnost: 1) *LE*: vid aktuelnosti; 2) *GUO*: vid iskustva; 3) oblik udvojenih glagola (GL-GL): vid puntualnosti. Imperfektivni aspekt, s druge strane, predstavlja način posmatranja događaja iznutra, a rečenica opisuje nekompletivan događaj koji je deljiv. aspekatska obeležja za imperfektivnost su: 1) *ZHE*: vid durativnosti; 2) *QILAI*: vid inhoativnosti; 3) *XIAQU*: vid progresije. Dakle, on u proučavanju aspekatskog sistema u kineskom jeziku nije uzeo u obzir leksički aspekt i aspekatske konstrukcije (glagolske rezultativne dopune).

Ć. Čen (2005) na osnovu postulata K. Smitove (1991/1997) o „dualnom sistemu aspekta”, dalje deli gramatički aspekt (tzv. *viewpoint aspect*) na jezgreni i periferni, a situacioni aspekt (tzv. *situation aspect*) na fazni i akcionalni. Kategorija aspekta kineskog jezika se, prema njegovom viđenju, hijerarhijski deli na četiri nivoa, što se vidi iz sledeće tabele⁵⁶:

Tabela 2: Čenov aspekatski sistem u kineskom jeziku

jezgreni gramatički aspekt	imperfektivni: <i>ZHE</i>			perfektivni: <i>LE</i>		
periferni gramatički aspekt	progresivni: <i>ZHENG, ZHENGZAI, ZAI, NE</i>			perfektivni: rečenični završeci <i>LE₂</i> , <i>GUO, LAIZHE, LAI, LAILE</i> , itd.		
fazni aspekt	inhoativni: <i>QILAI</i>	durativni: <i>XIALAI, XIAQU</i>	kompletivni: <i>WAN, HAO</i>	rezultativni: <i>DAO, ZHAO, DE</i>	punktualni: GL-GL	iterativni: GLGL ₁ -GLGL ₂
akcionalni	Stanja		Aktivnosti	Ostvarenja	Dostignuća	

⁵⁶ Tabela je adaptirana, odnosno pojednostavljena na osnovu tabele koju je dao Ć. Čen (2008:68)

Ć. Čenov četvorodelni sistem daje kompletan opis kategorije aspekta. Osim toga, on je izvršio i korekciju klasifikacije faznosti koju je dao Š. Lju (1942/2002), deleći je na gramatički i fazni aspekt. Ovaj sistem, pored već utvrđenih gramatičkih aspekatskih obeležja u tradicionalnoj gramatici, obuhvata i rečenične završetke (modalne rečce), adverbijale, kao periferna leksička obeležja kojima se izražavaju aspekatska značenja. Međutim, u ovom smislu, on nije ponudio jasan kriterijum za podelu jezgrenog i perifernog gramatičkog aspekta, s obzirom da su obeležje *GUO*, rečenični završeci *LE₂* i *LAIZHE* uvršteni u periferni, dok je obeležje *ZHE*, koje ima isti stepen gramatikalizacije, uvršteno u kategoriju jezgrenog aspekta. Dalje, takođe je izostavljeno i objašnjenje za podelu faznog aspekta na kompletivni i rezultativni, među kojima nema imperfektivno-perfektivnog opozicionog odnosa.

U kasnijim istraživanjima, kao što su istraživanja Dž. Džanga (张志军 2000), Đ. H. Džanga (2004), J. Suna (2006) i drugih, nazire se ideja o trodelnom aspekatskom sistemu. Dž. Džang (2000) smatra da funkcionalno-semantička kategorija aspekta obuhvata semantičko značenje glagola, načine radnje i gramatički aspekt. Način radnje, po njemu, odnosi se na konkretne karakteristike kretanja i distribucije u domenu vremena, kvantiteta, stepena, rezultata, itd. J. Sun (2006), koji je takođe uspostavio hijerarhijski vremensko-aspekatski sistem, smatra da idealna rečenica nosi četiri osnovne karakteristike: 1) aspekatsku osobinu glagola (tj. leksički aspekt); 2) aspekatsku osobinu predikatske grupe (tj. aspekatsko značenje izraženo glagolsko-dopunskim i glagolsko-argumentskim konstrukcijama); 3) ugao posmatranja govornika (aspekatsko značenje iskazano aspekatskim markerima *LE*, *ZHE* itd.); 4) vremensku lokaciju događaja koje opisuje rečenica (vremenski adverbijali, modalna rečca *LE₂*, itd.). Ova četiri faktora zajedno deluju na određivanje temporalnosti događaja, pri čemu je njihov raspored u rečenici određen i oni čine kompletnu hijerarhijsku strukturu temporalnosti, koju je on ilustrovao sledećem shemom (2006: 33):

Shema 3: Sunov temporalni sistem u kineskom jeziku

[glagolsko vreme [gramatički aspekt [aspekt predikata [glagol]]]]

4 3 2 1

J. Sunov sistem jasno predstavlja hijerarhijsku strukturu vremensko-aspekatskog kompleksa u kineskom jeziku, i celishodno postavlja jezička sredstva za izražavanje aspekatskog značenja u relaciji jezičkih formi i značenja, iako on glagolsko vreme stavlja na viši nivo u odnosu na aspekt, što je, po našem mišljenju, uprostilo složeni odnos vremena i aspekta.

III. Aspekatski sistem sa tri podsistema u kineskom jeziku

Na osnovu rezultata prethodnih istraživanja, ovaj rad uzima aspekatski sistem kineskog jezika kao okvir istraživanja. Značenje aspekta u ovom sistemu, kao što je odredio J. S. Maslov, jesu osobine trajanja i distribucije neke radnje u vremenu, i to gledano sa tačke gledišta govornog lica. Aspekatsko značenje obuhvata i kvalitativnu i kvantitativnu stranu aspekta. Kvalitativno aspekatsko značenje se odnosi na: dinamičnost/statičnost, teličnost/ateličnost, rezultativnost/proces, itd, dok se kvantitativno značenje aspekta odnosi na: singularnost/pluralnost, ograničenost/neograničenost, stalno/povremeno, itd.⁵⁷ S druge strane, sledimo princip funkcionalno-sistemske gramatike (v. M. A. K. Halliday 2004), po kome je jezički sistem slojevit, a komponente su mu povezane sintagmatskim i paradigmatskim odnosima. Pošto paradigmatski odnosi predstavljaju osnovni princip jezičke organizacije u čijem središtu se nalazi „princip selektivnosti”, što znači da „selekcija određuje značenje”, smatramo da je i aspekatska kategorija kineskog jezika, zapravo, organizovana na istom principu. Ona treba da predstavlja takav funkcionalni sistem koji čine jezička sredstva različitih nivoa jezika, kao što su: leksičke i gramatičke kategorije. Polazeći od osnovnih karakteristika kineskog jezika, tj. činjenice da su kineski karakteri osnovne i funkcionalno-semantičke i gramatičke jedinice, na čijim temeljima se, posredstvom sintagmatskih odnosa, obrazuju veće jezičke komponente, u ovom radu pretpostavljamo aspekatski sistem sa tri podsistema, kojeg čine: glagoli opšteg aspekta, odnosno, leksički aspekt (prvi jezički nivo); aspekatske konstrukcije, odnosno glagolsko-dopunske konstrukcije (drugi jezički nivo), dok treći nivo ove kategorije predstavljaju aspekatski markeri, kao najjače gramatikalizovano sredstvo za izražavanje aspekatskog značenja u kineskom jeziku. Takav aspekatski sistem, po našem mišljenju, celovito odslikava karakteristike kineskog jezika. Naime, karakteri (ovde je reč o glagolskim leksemama), čine osnovu celog aspekatskog sistema; dok aspekatske konstrukcije i aspekatski markeri

⁵⁷ Prema prevodu Đ. H. Džang (2003b: 177).

predstavljaju drugi, odnosno najviši nivo u ovom sistemu. Stoga, možda bolje reći da kategorija aspekta u kineskom jeziku zapravo predstavlja funkcionalno-semantički sistem u širem smislu, tj. „aspektualni sistem”, u kome su ova tri podsistema međusobno čvrsto povezani i među njima postoji uzajamna selektivnost i ograničavanje.

Budući da je odnos aspekta i temporalne progresije u narativnom diskursu predmet našeg istraživanja, a na osnovu postulata prethodnih istraživanja koji kažu da temporalna progresija stoji u vezi sa pomeranjem završnih tačaka događaja, za klasifikaciju aspekatskog sistema uzimamo semantičko značenje [+ograničenost] kao markirano značenje. Tako smo dobili privativno-opozicioni aspekatski sistem koji je prezentovan u sledećoj tabeli.

Tabela 3: Tri podsistema aspekta u kineskom jeziku

	+ ograničenost	Ø
gramatički asp. markeri (GRA. ASP)	<i>LE, YI, GUO, GL-GL</i>	<i>ZAI, ZHE, GL-GL</i>
aspekatske konstrukcije (ASP. KON)	rezultativne ASP. KON	inchoativne i durativne ASP. KON
opšti/leksički aspekt (OPŠ. ASP)	telični glagoli	atelični glagoli

Glagoli u opštem aspektu u ovom sistemu, mogu se na osnovu inherentnog semantičkog značenja [+teličnost] glagolske lekseme, podeliti na: one koji poseduju semu [+ograničenosti] i one koji nemaju tu semu. Opšti aspekt igra važnu ulogu u određivanju temporalnog značenja celog događaja ili situacije koju opisuje klauza ili rečenica. U nekim situacijama ili kontekstima, glagoli opšteg aspekta mogu čak i samostalno da budu nosioci kompletnog aspekatskog i temporalnog značenja. Na primer: 他<爱>_{STA}她 (他/TA/on + 爱/AI/voleti + 她/TA/ona, tj. *On je voli.*), 他<赞扬>_{OST}我们的奋斗精神 (他/ON/on + 赞扬/ZANYANG/ceniti + 我们的奋斗精神 /WOMEN DE FENGDOU JINGSHEN/naš borbeni duh, tj. *On je cenio naš borbeni duh.*), 红队大<胜>_{DOS}蓝队 (红队/HONG DUI/crveni tim + 大/DA/veliko + 胜/SHENG/pobeđivati, pobediti + 蓝队/LAN DUI/plavi tim, tj. *Crveni tim je izvojevao veliku pobedu nad plavim timom.*)⁵⁸

Aspekatska konstrukcija je izgrađena od glagola i dopune. Na osnovu prethodnih istraživanja, potvrđeno je da dopune zajedno sa predikatskim glagolima opisuju kvalitativnu i

⁵⁸ Ovde su autorkini primeri i prevodi.

kvantitativnu promenu u različitim fazama procesa ili stanja. Uopšteno govoreći, glagolske dopune sa značenjem inhoativnosti, durativnosti, kompletivnosti i rezultativnosti, služe da označe, između ostalog, i početnu, intraterminativnu i završnu fazu nekog procesa. Sintaksičke funkcije i aspekatska značenja pojedinih glagolskih dopuna ćemo u kasnijim poglavljima detaljnije opisati. Ovde ćemo, kroz primere, samo ilustrovati kako to aspekatska konstrukcija samostalno izražava aspekatsko značenje situacije koju ona opisuje. Na primer:

(5) 他在大门口也 <听> 到 许多 路人 的 议论。

on na kapiji takođe slušati dospevati mnogobrojan prolaznici DE_{ATRIBUT} komentar

Dok je sedeo na kapiji, <čuo je> mnogobrojne komentare prolaznika. (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

(听到: gl.: 听/*TING*/slušati + DOP_{rez}: 到/*DAO*/dospevati, stići, tj. čuti)

(6) 土地 的 利用率 真 高, 并且<划分> 得 那么精致细巧。

zemlja DE_{ATR} iskorišćenost zaista visok i deliti DE_{DOP} tako precizan

Gotovo svaki komad zemlje <bio je> iskorišćen i, pritom, <razdeljen> s velikom preciznošću. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

(划分得那么精致细巧: gl.: 划分/*deliti*, + 得/*DE* + DOP_{DUR}: 那么精致细巧/*velika preciznost*)

(7) 心, 怦怦 地 <跳动> 起来。

srce onomatopeja DE_{ADV} lupati QILAI

srce mu snažno <zalupa>. (Isto)

(跳动起来: gl. 跳动/*lupati* + DOP_{INH}: 起来/*QILAI*)

Najzad, na osnovu prethodnih istraživanja, a u službi našeg koje smo sprovedi za potrebe ovog rada, izdvajamo grupu aspekatskih markera koji izražavaju značenja aspekta na najvišem gramatičkom nivou, i to: 了/*LE*, 一/*YI*, 过/*GUO*, 着/*ZHE*, 在/*ZAI*,⁵⁹ kao i dvovidsko obeležje — oblik udvajanja glagola (GL-GL). Ova obeležja, kao gramatička sredstva, ukazuju na aspekatska značenja [+ ograničenost] ili [Ø ograničenost]. Istina je da su ove rečice veoma fleksibilne u upotrebi, odnosno u njihovim sintaksičkim odnosima sa drugim jezičkim komponentama, ali one kao aspekatski markeri, u korelaciji s drugim jezičkim komponentama vrše svoju funkciju: neki od njih se ponekad nalaze ispred glagola, neki se koriste kao glagolski nastavci; u nekim situacijama se pojavljuju, a u nekima se izostavljaju, ponekad se čak pojavljuju zajedno, jedni uz druge, da izraze vremensko-aspekatska značenja. Stoga, aspekatski

59 U drugim istraživanjima često se uzima 下去/*XIAQU* kao jedno od takvih obeležja sa značenjem progresivnosti. Međutim, u našem korpusu se nalazi samo jedan takav primer, i to u pripovetci *Zid*, autora Lu Venfua: 会议的时间已到, 再<谈>下去也很难有具体的结果... (谈下去: gl. 谈/*razgovarati* + DOP_{PRO}: 下去/*XIAQU*, tj. *Sastanak se već bližio kraju, pa kako bi dalja rasprava teško dala konkretna rešenja...*), iz kog razloga ga nismo stavili u fokus razmatranja.

sistem kineskog jezika se, zapravo i zbog njih, razlikuje od aspekta drugih jezika. Ova obeležja, koja znamo i pod nazivom „glagolske rečce” ili „aspekatski markeri”, prema opštem mišljenju, predstavljaju najviši stepen gramatikalizacije ili kvazigramatikalizacije leksičkog aspekta, i poznačavaju markirana aspekatska značenja u kineskom jeziku. Treba istaći da je tek nakon markiranja, moguće dalje utvrđivanje i klasifikovanje pojedinih aspekatskih značenja.⁶⁰ O tome ćemo detaljnije govoriti u narednim poglavljima.

⁶⁰ O markiranosti jezičkih izraza kojima se izražava značenje aspekta u kineskom jeziku, videti u: S. Cuo (1998).

3. Metodologija istraživanja i formiranje korpusa za analizu

Za analizu strukture teksta u našem radu, oslanjamo se na teorijsko-metodološki pristup Teorije retoričke strukture (*Rhetorical Structure Theory*, u daljem tekstu: TRS). U ovom poglavlju ćemo prvo dati kratak opis osnovnih principa i važnih pojmova ove teorije, a zatim ćemo pokazati kako će se ona primenjivati u našem istraživanju, odnosno u postupku formiranja korpusa za ovaj rad.

3.1. Teorija retoričke strukture

Teorija TRS je nastala osamdesetih godina dvadesetog veka, kao rezultat iscrpnog istraživanja grupe naučnika na polju generisanja prirodnog jezika i informacionih nauka. Među ovim istraživačima su bili V. C. Man (W. Mann), K. Matiesen (C. Matthiessen), S. A. Tompson (S. A. Thompson) i drugi, koji su 1987. godine, prvi put ovu teoriju predstavili u svom zajedničkom izveštaju, kao metodološko-teorijski okvir za analizu organizacije teksta. TRS nam nudi deskriptivnolingvistički pristup za objašnjavanje niza problema u diskursnoj strukturi (npr. način organizacije i funkcionisanja jezičkih struktura unutar teksta, tj. kako se reči, fraze, gramatičke strukture i drugi lingvistički entiteti prepliću u tekstu, itd.), i ona se, zahvaljujući svojoj fleksibilnosti i otvorenosti, kao konceptualna polazna tačka, široko primenjuje ne samo u računarskoj lingvistici, već i u drugim lingvističko-naučnim disciplinama, kao što su: anotiranje i opisivanje strukturnih relacija tekstova; otkrivanje konceptualne strukture retoričkih relacija i njihove veze sa koherencijom teksta; kao i kod komparativnih i kontrastivnih proučavanja retoričkih struktura diskursa. Osim toga, ona pripada najpopularnijim teorijama diskursa u poslednjoj deceniji XX veka.

I. Opšte crte i važni pojmovi teorije retoričke strukture (TRS)

TRS proučava retoričku strukturu teksta opisivanjem retoričkih relacija na način kako su konvencionalno prihvaćene. Kroz ove relacije mogu se videti oblici konceptualne koherentnosti teksta, kao i oblici organizacije piščeve namere i koncepata. Osnovne pretpostavke TRS su sledeće:

- 1) Jedan od osnovnih principa TRS jeste da tekst ima hijerarhijsku strukturu koju čine funkcionalni delovi. Struktura teksta se gradi na sledeći način: dve osnovne jedinice povezanog teksta formiraju jedan veći segment (*text span*), zatim taj segment sa drugim segmentom formira još veću strukturu, i tako se postupno dolazi do formiranja celog teksta.
- 2) Potpunost (*completeness*) i povezanost (*connectedness*) su dve osnovne osobine teksta bez kojih tekst ne bi bio tekst. Ove dve osobine pritom, proizilaze iz inherentne funkcije teksta, budući da svaka osnovna tekstualna jedinica direktno ili indirektno služi istoj glavnoj nameri autora.
- 3) Polazeći od postulata da je tekstualna struktura hejerarhijska i povezana, TRS smatra da se tekstualna koherencija postiže putem retoričkih relacija.⁶¹TRS razlikuje tri tipa tekstualne strukture: tipsku, sintaksičku i retoričku i opisuje njihove uzajamne odnose, ali prvenstveno analizira strukturu retoričkih relacija i daje deskriptivne opise o njoj.
- 4) TRS tvrdi da je unutrašnja struktura retoričkih relacija unificirana, tj.strukturni modeli relacija su jednaki na svim nivoima hijerarhijske strukture teksta.
- 5) Struktura retoričkih relacija predstavlja najvažniju strukturu u diskursu. Skup takvih brojno ograničenih relacija, primenjuje se u povezivanju dve nepreklapajuće tekstualne jedinice u jednom tekstualnom spanu, i tako se ona rekurzivno primenjuje na ceo tekst.
- 6) U strukturama retoričkih odnosa dominantna je asimetričnost, tj. odnos „nukleus-satelit” (*nukleus-satelit*, tj. N-S), što predstavlja suštinu drugog osnovnog principa TRS — tzv. „princip nuklearnosti“.
- 7) Retoričke relacije prikazuju odnose dubinskih struktura teksta i određuju se, pre svega, prema funkcionalnim i semantičkim kriterijumima, a ne na osnovu morfoloških i sintaksičkih obeležja.
- 8) Sve te relacije mogu se prikazati različitim vrstama efekata iz perspektive piščeve namere ili piščeve pretpostavke, da ga čitaoci mogu bolje razumeti. Tako tekstualna struktura, zapravo, otkriva afinitet autora prema tipu struktura relacionalnih odnosa i formulama njihovih jezičkih iskaza.

⁶¹Retoričke relacije se nazivaju i „koherentnim relacijama”, „diskursnim relacijama”, kao i „konjunktivnim relacijama” u literaturi. Videti u: V. C. Man i S. A. Thompson (W. C. Mann, S. A. Thompson 1988) i Đ. Đ. Sju (徐赳赳 1996).

- 9) Iako teorijski ne postoji ograničenje u razvrstavanju tipova retoričkih relacija u analizi diskursa se, međutim, u velikoj većini slučajeva, primenjuje samo jedan mali broj tipova relacija u građenju teksta.
- 10) Određenje retoričkih relacija tekstualne strukture uvek predstavlja samo jednu, a pritom ne isključuje drugu eventualnu „mogućnost“.

Važni pojmovi TRS su sledeći⁶²:

Struktura teksta (*Text Structure*) jeste relacioni sistem koji strukturalno ide od manjeg ka većem, drugim rečima, jedan tekst može da se segmentiše na parove tekstualnih spanova (*pairs of text spans*) na različitim nivoima.

Tekstualni span (*text span*) je segment tekstualne strukture i ima TRS strukturu i punu tekstualnu funkciju.

Diskursna jedinica (*discourse unit*) je površinska tekstualna jedinica kojom se realizuje strukturni span.

Retorička relacija jeste odnosna koherencija između dva funkcionalno kompletna strukturalna spana. Ona u suštini predstavlja relacijsku propoziciju, koja je sačinjena od najmanje dve propozicije koje funkcionalno stoje u implicitnom odnosu i koja prikazuje piščevu komunikacionu nameru.

Definicija relacija određuje osnove i kriterijume za određivanje relacija. Definicija relacija obuhvata tri koncepta: nuklearnost, ograničenost i efekat.

Nuklearnost (*Nuclearity*) predstavlja koncept koji govori o tome da je u paru propozicija uvek jedna važnija od druge, tj. dve tekstualne jedinice imaju različitu semantičku ulogu u celom tekstu; ona koja je važnija predstavlja „nukleus“, a ona manje važna po značenju, predstavlja „satelit“. Hijerarhičnost teksta zapravo ilustruje koncept nuklearnosti. Pored odnosa „nukleus-satelit“, postoji i višenuklearna relacija, koja ima više diskursnih jedinica u koordiniranom odnosu, a nema „satelit“.

Odnos „nukleus-satelit“: „nukleus“ služi za izražavanje piščeve komunikacione namere, i mnogo je važniji od „satelita“, a „satelit“ je zavisen i podređen u odnosu na „nukleus“. Drugim rečima, ukoliko nedostaje nuklearna jedinica u datom tekstu, satelitska jedinica gubi puno

62 Definicije su date prema određenjima koje su dali V. C. Man i S. A. Tompson (1988) i D. Marku (2003).

značenje i postaje nerazumljiva. „Satelit” je, u ovom smislu, zamenljiv, i pritom se funkcija celog teksta ne menja; dok „nukleus” ne može da se zameni, niti može da se promeni.

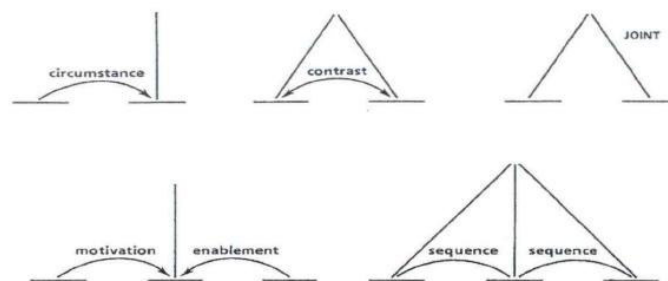
Ograničenosti predstavljaju nužne uslove za istinitost relacione propozicije, i to su ograničenosti koje se odnose na: nukleus, satelit, a istovremeno i na pripajanje nukleusa i satelita.

Efekat se odnosi na uticaj koji pisac želi da, pomoću određenih retoričkih relacija, ostvari kod čitalaca. U definiciji se određuje i mesto gde se ostvaruje taj efekat.

Shema (Schemas) jeste semantički koncept, tj. apstraktni model, koji se odnosi na diskursne semantičke odnose. Prema V. C. Manu i S. A. Tompson (W. C. Mann i S. Thompson 1988), sheme mogu da odrede strukturalnu organizaciju svih diskursnih konstituenata i one se sastoje od tri ključna faktora: (i) određeni broj konstituentnih diskursnih jedinica (DJ); (ii) objašnjenje relacija između DJ i (iii) objašnjenje relacija između nukleusa i celog diskursa.

Strukturalne sheme se sastoje od vertikalne, kose i lučne linije. Vertikalnom i kosom linijom se obeležavaju nuklearne jedinice u tekstu, dok se lučnom linijom obeležava relacija diskursnih konstituenata i definisanje takvih relacija, a strelicom lučne linije se pokazuje „nukleus”. Sve diskursne jedinice u tekstu se pritom obeležavaju brojevima. TRS, kako L. Karlson i D. Marku (L. Carlson, D. Marcu 2001) ilustruju, ima pet tipskih shema ili modela⁶³:

Shema 4: Pet osnovnih retoričkih relacija TRS

II. Osnovna pravila analize i skup retoričkih relacija TRS

V. C. Man i S. A. Tompson (1988) na osnovu TRS uspostavljaju tri načela za tekstualnu analizu, koja čine osnovna pravila prema kojima se gradi hijerarhijsko stablo teksta. To su:

⁶³ Videti u L. Karlson i D. Marku (2001).

- 1) Pravilo „kompletnosti” ili „unifikacije”, koje podrazumeva da u analizi teksta na makro nivou postoji samo jedna kompletna strukturalna shema (koren) kojom se povezuje ceo tekst;
- 2) Pravilo „jedinственosti”, koje podrazumeva da u analizi srednjeg nivoa teksta, svaka strukturalna shema sama po sebi jeste jedinstvena jer ona predstavlja jedinstveni skup DJ različitih delova teksta;
- 3) Pravilo „povezanosti” ili „susedstva”, podrazumeva da svaka elementarna diskursna jedinica (EDJ ili ED jedinica) u analizi na mikro nivou teksta, treba da bude povezana retoričkom relacijom sa susednom (prethodnom) diskursnom jedinicom, i da pritom zajedno s njom postaje sastavni deo jedne veće diskursne jedinice.

Retoričke relacije pre svega predstavljaju model organizacije piščevih misli i stavova izraženih tekstem, pri čemu ukazuju i na načine povezivanja koncepata u tekstu. Ove relacije su takođe određene jezičkim, odnosno, konceptualnim, komunikacionim i tekstualnim funkcijama. Budući da su ove tri metafunkcije jezika, prema M. A. K. Halideju (M. A. K. Halliday 2004), temelj svakoga jezika, tako retoričke relacije diskursa predstavljaju jezičku univerzaliju, koja se ne razlikuje od jezika do jezika.

IV. C. Man i S. A. Tompson (1988) su prvo ponudili preko 20 vrsta retoričkih relacija, čije su definicije takođe sastavni deo ove teorije. To su one relacije, prema rezultatima njihove analize velikog korpusa tekstova, koje su najčešće upotrbljavane u diskursu. Kasnije je V. C. Man (2005) na ovim osnovama dopunio ovaj skup novim relacijama, formirajući „prošireni skup retoričkih relacija”, koji se primenjuje kao opšti standard za TRS analizu. U sledećoj tabeli dat je skup od 32 retoričke relacije koji je prikazan na zvaničnom sajtu TRS.⁶⁴

64 Videti u: <http://www.sfu.ca/rst/01intro/definitions.html> [datum poslednjeg pristupa 05.05.2018.]

Tabela 4: 32 često upotrebljivane retoričke relacije TRS

nuklearno-satelitske relacije		višenuklearne relacije
tematske (<i>Subject Matter</i>)	prezentativne (<i>Presentational</i>)	
ELABORACIJA (<i>Elaboration</i>)	ANTITEZA (<i>Antithesis</i>)	SPONA (<i>Conjunction</i>)
INTERPRETACIJA (<i>Interpretation</i>)	POZADINA (<i>Background</i>)	KONTRAST (<i>Contrast</i>)
VOLJNA POSLEDICA (<i>Volitional Result</i>)	KONCESIJA (<i>Concession</i>)	RAZDVAJANJE
VOLJNI UZROK (<i>Volitional Cause</i>)	OMOGUĆAVANJE	(<i>Disjunction</i>)
NEVOLJNA POSLEDICA (<i>Non-Volitional Result</i>)	(<i>Enablement</i>)	SASTAVLJANJE (<i>Joint</i>)
NEVOLJNI UZROK (<i>Non-Volitional Cause</i>)	DOKAZ (<i>Evidence</i>)	NABRAJANJE (<i>List</i>)
USLOV (<i>Condition</i>)	OPRAVDANOST (<i>Justify</i>)	PREFORMULACIJA
REŠENJE (<i>Solutionhood</i>)	MOTIVACIJA (<i>Motivation</i>)	(<i>Multinuclear</i>
OSIM AKO (<i>Unless</i>)	PRIPREMA (<i>Preparation</i>)	<i>Restatement</i>)
U SUPROTNOM (<i>Otherwise</i>)	PREFORMULACIJA	NIZANJE (<i>Sequence</i>)
OKOLNOSTI (<i>Circumstance</i>)	(<i>Restatement</i>)	
SVRHA (<i>Purpose</i>)	SAŽETAK (<i>Summary</i>)	
EVALUACIJA (<i>Evaluation</i>)		
BEZUSLOVNOST (<i>Unconditional</i>)		
SREDSTVA (<i>Means</i>)		

U nastavku ćemo, prema definicijama koje su dali V. C. Man i S. A. Tompson (1988) i L. Karlsonu i D. Markuu (2001), primerima ilustrovati definicije pet retoričkih relacija koje su veoma prisutne u narativnom korpusu.

i. Relacija NIZANJA

To je relacija višenuklearnih EDJ kojima se izražava niz događaja u hronološkom sledu.

Ograničenja *N* (nukleus): višenuklearan

Ograničenja kombinacije *N+S*: niz relacija između događaja je predstavljan nukleusima

Efekat: čitalac prepoznaje niz relacija među nukleusima

Mesto efekta: više nukleusa

Tekstualni primer:

(1) ¹[急性子的人脱了鞋], ²[站在椅子上取行李了]。

¹[Neki nestrpljivi čovek skinu cipele] i ²[pope se na sedište da dohvati prtljag.] (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

Strukturalna shema:

ii. Relacija OKOLNOSTI

U ovoj relaciji *S* opisuje okolnosti (a ne uzrok ili motivaciju) u čijim okvirima se tumači događaj predstavljen u *N*, a pišćeva namera se, pritom, ne dovodi u vezu sa pitanjem da li postoji takav odnos između DJ ili ne. Osim toga, situacije opisane u *N* i *S* su kotemporalne.

Ograničenja *S*: *S* predstavlja situaciju.

Ograničenja kombinacije *N+S*: *S* predstavlja okvir dešavanja unutar koga čitalac tumači situaciju predstavljenu u *N*.

Efekat: čitalac prepoznaje da situacija predstavljena u *S* pruža okvir za tumačenje *N*.

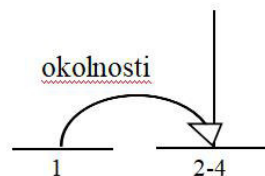
Mesto efekta: *N* (nukleus) i *S* (satelit)

Tekstualni primer:

(2) ¹[当火车开动时], ²[他却挤上前]³[抓住陈信的手], ⁴[跟着火车跑]。

¹[Kada je voz krenuo], ²[on se ipak probio kroz gužvu napred], ³[stegao Čen Sinovu ruku] i ⁴[potrčao za vozom]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

Strukturalna shema:

iii. Relacija PRETHODNE INFORMACIJE

U ovoj relaciji *S* predstavlja kontekst ili pozadinu (a ne uzrok ili motivaciju) koji sadrži informacije na osnovu kojih čitalac može bolje tumačiti ili razumeti situaciju predstavljenu u *N*,

dok čitaočeva ili piščeva namera ne utiče na određivanje da li postoji takav odnos između N i S ili ne. Situacije iskazane u N i S , s druge strane, često se zbivaju u različito vreme, a ne kotemporalno kao u odnosu OKOLNOSTI.

Ograničenja N : Čitalac neće dovoljno dobro razumeti N pre nego što pročita S .

Ograničenja kombinacije $N+S$: S povećava mogućnost čitaoca da razume N .

Efekat: povećava se čitaočeva sposobnost da razume N .

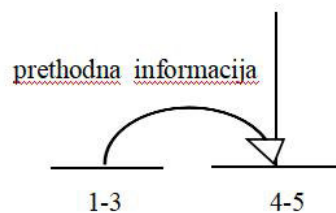
Mesto efekta: N

Tekstualni primer:

(3) ¹[三天前, 民兵队长带着人来]²[把院门和房门借走了], ³[说是绑担架要用]。……⁴[此刻, 在抖动不止的强光映照下, 被卸了门板的门口, 就像没了牙的大嘴], ⁵[断断续续地在她的眼前黑洞洞地张开]。

¹[Komandir narodne milicije dolazio je pre tri dana zajedno sa svojim ljudima] ²[da pokupi vrata s kuće i kapije]. ³[Rekao je da su mu potrebna da od njih naprave nosila...]. ⁴[Sada je taj ulaz bez vrata pod neprekidnim treperavim blesecima podsećao na džinovska krezuba usta], i ⁵[kao neka mračna jama joj je, na mahove, iskrsavao pred očima.] (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

Strukturalna shema:

iv. Relacija ELABORACIJE

U ovoj relaciji S daje dodatne informacije ili detalje o situaciji predstavljenoj u N . Ova se relacija javlja gotovo na svim nivoima strukture diskursa i posebno se upotrebljava za prikazivanje relacije na velikom rasponu informacija.

Ograničenja N : nema

Ograničenja S : nema

Ograničenja kombinacije $N+S$:

Efekat: Čitalac prepoznaje situaciju predstavljenu u S kao dodatnu informaciju za N . Čitalac identifikuje element predmeta kome je dodat detalj.

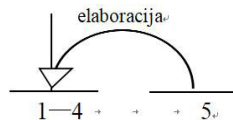
Mesto efekta: N i S

Tekstualni primer:

(4) ¹[他们加快了步伐], ²[很快接近了那人], ³[当那人意识到来人不是换牛的人的时候], ⁴[他就撒腿往俄罗斯那一岸跑去], ⁵[然而已经迟了]...

¹[Ubrzali su korak], ²[i brzo se približili toj figuri]. ³[Kada je ovaj shvatio da to nisu oni koji su došli po krave], ⁴[potrčao je ka ruskoj obali]. ⁵[Ali već je bilo kasno]... (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

Strukturalna shema:

v. Relacija SASTAVLJANJA

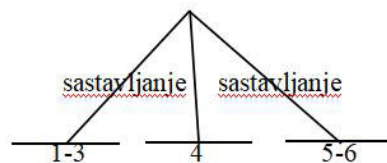
Shema sastavljanja je višenuklearna, ali nuklearne EDJ nemaju međusobni odgovarajući odnos, već su nizane proizvoljno.

Tekstualni primer:

(5) ¹[决定在哥哥房间里进行], ²[嫂嫂把房间扫了一遍], ³[抹了一遍]。 ⁴[哥哥去买了点心水果], ⁵[并商量决定早早地把囡囡哄睡], ⁶[免得他说出叫人难堪的话]。

¹[Pošto su odabrali sobu najstarijeg brata za susret], ²⁻³[snaha je počela s brisanjem prašine i ribanjem poda.] ⁴[Najstariji brat je otišao da kupi voće i kolače], ⁵[a usput su rešili da sinčića ranije uspravaju] ⁶[da ne bi pred gostima pričao svašta.] (Vang Anji, prev. I. Elezović)

Strukturalna shema:

III. Primena TRS u analizi tekstova na kineskom jeziku

Treba naglasiti da su TRS i teorija „rečenične konstelacije” (TRK), koja je pomenuta u prvom poglavlju, istovrsne po osnovnim pretpostavkama i najbitnijim svojstvima, a posebno po stavovima o hijerarhičnosti, kompletnosti i koherentnosti tekstualne strukture. Štaviše,

kriterijumi za razvrstavanje retoričkih relacija TRS i rečeničnih odnosa TRK su na isti način zasnovani, kako na bazi jezičkih formalnih obeležja tako i na bazi implicitnih, tj. logičko-semantičkih odnosa. Međutim, u odnosu na TRK, TRS nudi još preciznije definicije tih odnosa sa njihovim utvrđenim diskursnim funkcijama, i ona, pored toga, u teorijsko-metodičkom smislu, ima veću primenljivost te stoga i prednost u strukturalnoj analizi teksta što se ogleda u sledećim aspektima:

- 1) U tekstualnoj analizi, TRS ne samo da otkriva semantičke informacije EDJ i njihove međusobne semantičko-funkcionalne relacije, već otkriva i učinak EDJ u realizaciji glavne namere pisca teksta; S druge strane, TRK se u analizi teksta više fokusira na logičko-semantičko značenje EDJ, zapostavljajući pritom njihove komunikacione funkcije, te iz tog razloga, njena analiza ne prevazilazi sintaksički okvir.
- 2) Tekstualna analiza bazirana na TRS počinje od najmanje diskursne jedinice (DJ), a sama segmentacija teksta na DJ pritom ima relativno jedinstven kriterijum, tj. klauza se uzima kao EDJ; isti kriterijum se primenjuje i u segmentaciji subordiniranih rečenica⁶⁵. TRK, s druge strane, ne nudi takav kriterijum za strukturalnu analizu teksta (rečenične konstelacije), već razdeljuje tekst na tekstualne segmente isključivo prema obeležjima interpunkcije, zareza i tačke, što vodi do toga da ti segmenti nisu najmanje diskursne jedinice. Osim toga, i zbog različitih kriterijuma analitičara, nastaju velike razlike u segmentaciji teksta, što nije zahvalno za anotiranje korpusa.
- 3) Analizom na osnovu TRS dobija se grafikon u obliku stabla, kao vizuelno vrlo jasna i pregledna strukturalna shema u kojoj se ističu nuklearne EDJ. Strukturalno „stablo” može da nam u velikoj meri pomogne u razumevanju samoga teksta. TRK, s druge strane, za analizu upotrebljava samo vertikalnu grafičku liniju, koja ne daje jasnu i preglednu sliku, a taj nedostatak se posebno ističe u slučaju kada je u pitanju višeslojan tekst (v. primer 12 u drugom poglavlju, str. 39), u kome se teško dolazi do jedinstvene sheme kojom bi se prikazali svi odnosi u svim slojevima teksta.
- 4) TRS otkriva jezičke univerzalije i ima široku primenu u kontrastivnoj analizi, dok je TRK dosta izolovana i više se bavi „rečeničnim konstelacijama” kineskog jezika. Zbog toga smo

⁶⁵ Na osnovu D. Markuovih instrukcija (2003), zavisne klauze u svojstvu priloških odredbi se segmentišu u EDJ, dok se one atributske ne tretiraju kao samostalne klauze.

se, na osnovu rečenog, u ovom radu opredelili za TRS kao metodološki okvir za diskursnu analizu kineskog i njeno kontrastiranje sa srpskim jezikom⁶⁶.

TRS se zapravo u diskursnoj analizi kineskog jezika prvo primenjivala u kontrastivnim istraživanjima (v. M. Taboada i W. Mann 2006a)⁶⁷. U skorije vreme, J. Hu i L. Čen (胡苑艳, 陈莉萍 2011) su na osnovu TRS analizirale tekstualne strukture kineskog jezika. One konstatuju da tekstualne strukture na kineskom jeziku nemaju kvalitativne razlike u odnosu na tekstove na engleskom jeziku. Budući da svi tekstovi imaju sličnu komunikacionu funkciju, iste su i retoričke relacije koje izražavaju piščevu nameru. J. Džang i drugi (张益民等 2000) prvi su primenili TRS u kompjuterskoj analizi tekstualne strukture kineskog jezika. Nakon njihovog pokušaja, veći broj istraživača je na osnovu TRS, primenjujući analitički alat *RSTtool* programa, vršio anotiranje tekstova na kineskom jeziku. Među njima su bili J. Li i drugi (李毅等 2005), koji su standardizovali anotiranje semantičkih elemenata u korpusu diskursa vezanog za Olimpijske igre. L. Čen (陈莉萍 2008) je, tako, uspostavila načine i principe u formiranju strukturnog stabla tekstova, kao i kriterijume za anotiranje tekstova na kineskom jeziku, dajući korisne predloge za usavršavanje kompjuterskih programa za jezičku obradu, kako bi ih prilagodila tekstovima na kineskom jeziku. Njeni predlozi su sledeći: viši stepen prilagođavanja kineskom jeziku, poboljšati interfejs za segmentaciju, ojačati mogućnost programa za prepoznavanje relacija nukleusa i satelita u tekstovima na kineskom, itd. M. Le (乐明 2007) je anotirao 97 tekstova kritike iz oblasti ekonomije; K. Lou (娄开阳 2008) je anotirao nekoliko stotina novinskih vesti; S. Vang i drugi (王荀等 2015) su u okviru TRS i teorije centriranja (*centering theory*), a upotrebljavajući obeležja za sadržaje i relacije, anotirali tekstove iz oblasti medicine i vesti na preko sto hiljada karaktera. Našu pažnju je posebno privukao rad Č. Kng (孔庆蓓 2008), koja je prva na osnovu TRS izvršila komparativnu analizu narativnih i deskriptivnih tekstova. Nakon anotiranja korpusa, konstatovala je da se u narativnim tekstovima ne sreću sve

66 Teoriju retoričke strukture primenjuju i srpski stručnjaci u svom istraživačkom radu koji se bavi tekstualnom analizom. I. Trifunjagić (2015) pomoću teorijsko-metodološkog pristupa TRS, proučava vezu između semantike strukturalnih relacija i diskursne funkcije novinske književne kritike; J. Šafran (2008) takođe se oslanja na TRS kao analitičku metodu i izučava retoričke organizacije lida poslovnih vesti na korpusu Financial Times.

67 S. Cui, 1986. A Comparison of English and Chinese Expository Rhetorical Structures. Unpublished Master's thesis, UCLA.; Kong, Kenneth C. C. 1998. Are simple business request letters really simple? A comparison of Chinese and English business request letters. *Text*, 18 (1), 103-141.; Ramsay, Guy. 2000. Linearity in rhetorical organization: A comparative cross-cultural analysis of newstext from the People's Republic of China and Australia. *International Journal of Applied Linguistics*, 10 (2), 241-258; Ramsay, Guy. 2001. What are they getting at? Placement of important ideas in Chinese newstext: A contrastive analysis with Australian newstext. *Australian Review of Applied Linguistics*, 24 (2), 17-34. (M. Taboada i W. Mann 2006a)

retoričke relacije, kao i da su najfrekventnije relacije: NIZANJA, OKOLNOSTI, PRETHODNE INFORMACIJE, SASTAVLJANJA, ELABORACIJE, UZROKA, SREDSTVA, SVRHE, POSLEDICE, itd. Od navedenih, prve četiri su osnovne relacije, dok je odnos koji se najviše javlja u narativnom tekstu odnos NIZANJA i to sa procentom od 41,25%. Ona je takođe na osnovu strukturne sheme TRS, brišući satelitske EDJ i ostavivši samo nuklearne EDJ, otkrila da se 80% nuklearnih EDJ pojavljuje u drugom sloju u strukturnom stablu TRS, a da one koje se javljaju u prvom i trećem sloju zauzimaju po 10%. Na osnovu njenog korpusnog istraživanja uočeno je da su sve nuklearne EDJ u odnosu NIZANJA i da se pre pojavljivanja prvog takvog niza EDJ, obavezno pojavljuju diskursne jedinice koje su sa ovim nizom u odnosu OKOLNOSTI, pružajući temporalni okvir događajima iskazanim u nuklearnim jedinicama. Ovakvu strukturu narativnog teksta ona prikazuje sledećim shemom (2008: 102):

Shema 5: Temporalna struktura narativnog diskursa

PRIČA: DOGAĐAJ₁ → DOGAĐAJ₂ → → DOGAĐAJ_n

Okvir ovde predstavlja vremensku okolnost u kojoj se razvija priča, a strelice ukazuju na vremenske sekvence koje su jednosmerne i koje ne mogu da se obrnu. Kung konstatuje da centralnu strukturu narativnog teksta čine relacija OKOLNOSTI i relacija NIZANJA. Relacija OKOLNOSTI pruža informaciju o vremenu događaja, dok se relacijom NIZANJA povezuju tekstualne funkcionalne celine (tekstualni spanovi), koje se nižu u nepromenjenom, jedinstvenom vremenskom sledu.

H. Žao (2012) je takođe na osnovu teorije TRS analizirao osam kratkih priča, ispitujući strukturne karakteristike na srednjem nivou teksta, odnosno, na nivou tekstualnih spanova. Cilj njegovog istraživanja bio je da se utvrdi sadejstvo određenih EDJ u progresiji narativa s drugim prilično udaljenim spanovima u tekstu. On konstatuje da ukoliko tekstualni span koji se nalazi u narativnoj niti ima nuklearno-satelitsku strukturu, onda nuklearne EDJ utiču na razvoj narativa; ukoliko je pak tekstualni span višenuklearan, onda svaka EDJ ima udela u razvoju narativa.

3.2. Formiranje korpusa za analizu

3.2.1. Sadržaj korpusa

Budući da je ovaj rad zasnovan na korpusnoj i kontrastivnoj analizi tekstova na kineskom i srpskom jeziku, a da dostupni, postojeći korpusi ne zadovoljavaju zahteve našeg istraživanja, bilo je nužno da sami formiramo dvojezični istraživački korpus. Tako smo za korpus odabrali kratke priče poznatih savremenih kineskih pisaca od kojih su neki dobitnici prestižnih književnih nagrada, dok su dela drugih uvršćena u školske udžbenike, ili se nalaze na listi obavezne literature za srednje škole u Kini. Takodje, sve ove priče su istovremeno prevedene na srpski jezik i zvanično objavljene u relevantnim književnim časopisima ili zbirkama u Srbiji.

Korpus za analizu predstavljalo je sledećih osam tekstova, to su:

1. 来过一个客/*IMALI SMO GOSTA* (He Baoguo), prevod R. Pušića, objavljen u časopisu *Mostovi*, br 110, 1997.
2. 十八岁出门远行/*DALEKO OD KUĆE U OSAMNAESTOJ* (Ju Hua), prevod Z. Skrobanovića, objavljen u zbirci *U prvom licu: Antologija savremene kineske priče*, Geopoetika, 2015.
3. 嘱咐/*SAVET NA RASTANKU* (Sun Li), prevod T. Bokić, objavljen u časopisu *Beogradski književni časopis*, decembar 2014.
4. 丈夫/*MUŽ* (Šen Cungven), prevod M. Pavlović, objavljen u zbirci *Antologija moderne kineske priče*, Geopoetika, 2014.
5. 本次列车的终点/*POSLEDNJA STANICA VOZA* (Vang Anji), prevod I. Elezović, objavljen u zbirci *U prvom licu*, Geopoetika, 2015.
6. 儿子的敌人/*SINOVLJEV NEPRIJATELJ* (Mo Jen), prevod A. Jovanović, objavljen u zbirci *U prvom licu*, Geopoetika, 2015.
7. 换牛记/*TRAMPA* (Či Ciđijen), prevod U. Mišković, objavljen u časopisu *Beogradski književni časopis*, decembra, 2014.
8. 围墙/*ZID* (Lu Venfu), prevod M. Pavlović, objavljen u zbirci *U prvom licu*, Geopoetika, 2015.

Korpus kineskih priča osam pisaca sastoji se od 77,833 karaktera, a korpus prevoda različitih prevodilaca na srpski jezik čini 265, 205 znakova.

3.2.2. Obrada korpusa

U cilju istraživanja funkcije aspekta u narativnom diskursu, prvo ćemo prema uputstvu o postupku anotiranja teksta V. C. Mana i S. A. Tompson (1988), uraditi segmentaciju tekstova na elementarne diskursne jedinice. Zatim ćemo na osnovu postulata o vezi između distribucija retoričkih relacija i tipa struktura tekstova, razdelili EDJ na one koje su sa svojom susednom EDJ u relaciji NIZANJA ili POSLEDICE, tj. one koje utiču na temporalnu progresiju (TP EDJ), i one koje su sa svojom susednom EDJ u drugim relacijama osim gorepomenutih dveju relacija, tj. one koje ne utiču na razvoj narativa u temporalnom planu (NTP EDJ). Sledeći korak jeste anotiranje aspekta glagola koji čine jezgreni deo predikata. S obzirom da smo uspostavili tri podsistema aspekta u kineskom jeziku, u ovom postupku smo EDJ razvrstali u tri grupe: prvu grupu čine EDJ s glagolima opšteg aspekta (sa eventualnim objektom); drugu grupu čine EDJ s glagolima faznog aspekta; treću grupu čine EDJ s glagolima koji stoje uz gramatička aspekatska obeležja. Poslednji postupak jeste anotiranje glavnih glagola u EDJ prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku. Ovi anotirani glagoli ispitanih jezika su uzorci naše kvantitativne i kontrastivne analize.

I. Segmentacije tekstova

Segmentacija EDJ predstavlja jedan od važnijih postupaka retoričke strukturne analize⁶⁸. Uprkos različitim stavovima o definisanju EDJ, ipak je postignuta saglasnost oko jedne stvari: EDJ su povezane, nepreklopljene i nezavisne funkcionalne celine kojima se gradi tekstualni span. U ovom postupku načelno poštujemo principe TRS i uputstva koje su dali V. C. Man i S. A. Tompson (1988) i D. Marku (2001). S druge strane, moramo da uzmemo u obzir i specifičnosti „rečenica” kineskog jezika. Na osnovu iskustava drugih kineskih istraživača, koja kažu da segmentisanje EDJ treba da bude što detaljnije, usitnjenije, a imajući u vidu i da su odnosi

⁶⁸ Postoje različiti stavovi o tome šta konstituiše EDJ. Neki smatraju da su EDJ klauze (J. Grimes 1975, T. Givón 1983, R. Longacre 1983/1996); neki tvrde da su EDJ prosodične jedinice (Hirschberg; Litman 1993), da su one turnusi govora (H. Sacks i dr. 1974), ili da su, pak, rečenice (L. Polanyi 1988). Neki drugi, opet, smatraju EDJ „hotimično definisanim diskursnim segmentom” (B. Grosz, C. Sidner 1986). Detalje videti: V. C. Man i S. A. Tompson (1988) i M. Taboada i V. C. Man (2006a, 2006b).

između klauza implicitni, te da klauze u „rečenici neprekidnog toka” obično nisu obeležene formalnim obeležjima, određujemo sledeće kriterijume kao i posebne mere za segmentaciju tekstova na EDJ u korpusu:

- i. **Svaka EDJ poseduje samo jedan prost predikat** (bilo da je reč o glagolskim i imenskom predikatu);
- ii. **uzimaju se zapeta ili druga obeležja** (tačka, znak pitanja, znak uzvika, trotačka, tačka zapeta, itd) **kao oznake za desnu granicu EDJ.**⁶⁹

Primećujemo da se u našem korpusu nalazi veliki broj EDJ koje su razdvojene zapetom, i koje predstavljaju blokove semantičkog značenja, kao što su: osobenosti likova ili prirode stvari, agens ili pacijens glagola, sredstva, načini ili uslovi vršenja radnji, uzroci ili posledice događaja, ili informacije o svrsi ili okolnosti nekog događaja, itd., što ilustruju sledeći primeri:

(6) ¹[也许是夏天穿惯了不一路鞋的缘故], ²[到了冬天], ³[彭大步虽然穿的是两只棉鞋], ⁴[但左右脚的鞋也是各不相同的], ⁵[常常是右脚登着只威武的大头鞋], ⁶[而左脚则套着只矮矮趴趴的棉乌拉]。

^{1a}[Možda zato što beše navikao]^{1b}[da leti bude u različitim cipelama], ²⁻³[zimi je i dalje na levoj i desnoj nozi nosio različitu obuću], ⁴[iako bi tada obe cipele bile postavljene]. ⁵[Često je na desnu navlačio masivnu cokuletinu], ⁶[a na levu mekanu debelu čizmu od platna]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

Međutim, u korpusu srećemo i jedan broj uzoraka u kojima je zapeta samo razdvojila teme i reme⁷⁰, koje čine istu diskursnu jedinicu (SAME-UNIT). Za takve slučajeve, uključujući i one gde zapeta odvaja prilošku odredbu od glavnog glagolskog predikata, moramo da primenimo posebne, fleksibilnije mere, tako da nećemo uzeti zapetu kao obeležje mesta segmentacije. To se može videti u sledećim primerima:

(7) ¹[这伙人, 是从全国各地大学毕业后去到新疆的], ²[有北京人], ³[有福州人], ⁴[有江苏人]。

¹[**Tu grupu** činili su ljudi iz svih krajeva zemlje koji su posle velike mature poslali u Sindijang]. ²⁻⁴[Bilo ih je iz Pekinga, Fudžoua, Dijangsua]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

⁶⁹ U prethodnim istraživanjima (J. Hu i L. Čen 2011, M. Le 2008, itd.) nailazimo na dva različita stava po pitanju toga da li se kao obeležje mesta segmentacije EDJ uzima zapeta ili tačka. Pošto se u „rečenici neprekidnog toka” upotrebljava isključivo samo zapeta sve do završetka cele „rečenice” koji se obeležava tačkom, mi se slažemo sa J. Hu i L. Čen, koje zapetu uzimaju kao oznaku za obeležje EDJ.

⁷⁰ M. Le (2008) je anotirao kritičke tekstove iz oblasti finansija i ekonomije i primetio da zapeta kao znak zauzima 40% od ukupnog broja znakova interpunkcije upotrebljenih u korpusu, a da se 27.5% od upotrebljenih zapeta nalazi između teme i reme u klauzi. Iako se do ovakvog zaključka došlo anotiranjem korpusa kritičkih tekstova, ova osobenost teksta kineskog jezika je često primećena i u našem korpusu narativnih tekstova.

(8) ¹[她只说了一声“小心”], ²[两脚轻轻地一用劲], ³[冰床就像受了惊的小蛇一样, 抬起头来], ⁴[窜过去了]。

¹[Samo je rekla „Pazi!“], ²[malo jače nagazila zadnji kraj saonica], ³[a prednji deo podiže se kao uplašena zmija] i ⁴[projuri preko]. (*Sun Li, prev.T.Bokić*)

U primeru 6 prvi znak zapeta se nalazi iza teme 这伙人/*ZHE HUO REN/grupa ljudi*, da bi je odvojio od reme 是从全国各地大学毕业后去到新疆的/*SHI CONG QUANGUO GEDI DAXUE BIYE HOU DAO XINJIANG DE/...(ljudi) su iz svih krajeva zemlje koji su posle velike mature poslali u Sindijang*. U primeru 7 znak zapeta u ³EDJ ima funkciju odvajanja priloške odredbe (就像受了惊的小蛇一样/*JIU XIANG SHOU LE JING DE XIAO SHE YIYANG/kao uplašena zmija*) od predikata ove EDJ (抬起头来/*TAI QI TOU LAI/podiže se*).

iii. Segmentacija eliptičnih složenih rečenica

Eliptične složene rečenice u kineskom jeziku su takve rečenice koje imaju formu proste rečenice, a u semantičkoj strukturi imaju dve predikatske rečenice koje nisu razdvojene zapetom. Na primer, uslovne, uzročne, vremenske i prostorne klauze mogu se kao teme nalaziti na početku eliptične rečenice, što je karakteristično za narativni tekst, a posebno za savremene pripovetke koje su bliže stilu govornog jezika (J. Ž. Džao 1968, S. Šen 2012). U takvim slučajevima, moramo odvojiti dve predikatske rečenice (klauze) kao zasebne EDJ. Pogledajmo sledeće primere:

(9) ¹[她和彭大步在一个屋檐下生活], ²[见了丈夫]³[也不爱理睬的]。

¹[Kraći Peng i njegova žena živeli su zajedno pod istim krovom], ³[ali ona nije obraćala pažnju na njega]²[kad ga vidi]. (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

(10) ¹[马而立不积极]²[已经够快的了], ³[一积极]⁴[更加了不得]。

¹[Čak i kad nije oran], ²[Ma Erli je prilično brz], ³⁻⁴[a sad će biti fantastičan]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

Ista je situacija u primeru 9, se nalazi u jednoj *xiaoju*, a ³EDJ (一积极/*a kada bude bio oran*)i ⁴EDJ (更加了不得/*tada će biti fantastičan*) u drugoj bez razdvajanja.

U primeru 8, ²EDJ i ³EDJ predstavljaju dve predikatske rečenice u eliptičnoj složenoj rečenici sa relacijom ANTITEZE. U primeru 9 ima dve eliptične složene rečenice, a svaka obuhvata dve predikatske rečenice, tj. ¹EDJ i ²EDJ u jednoj, a ³EDJ (一积极/*a kada bude bio oran*)i ⁴EDJ (更加了不得/*tada će biti fantastičan*) u drugoj složenoj rečenici u relaciji USLOVA.

iv. Segmentacija rečenica sa glagolima u nizu i stožernih rečenica

Rečenice sa glagolima u nizu i stožerne rečenice u kineskom jeziku⁷¹ obuhvataju više predikatskih glagola u sebi, a da pritom između tih predikacija nema zapete. U takvim rečenicama glagoli se najčešće nižu po određenom sledu, i tu ima nekoliko različitih slučajeva: (1) nižu se po određenom vremenskom redosledu; (2) radnja koju opisuje drugi glagol u nizu najčešće predstavlja nameru radnje koju opisuje prvi glagol; (3) pacijens prvog glagola istovremeno je agens drugog glagola. Stoga smo, pri segmentisanju tekstova, ove predikacije morali da razdvojimo kao samostalne EDJ. Sledećim primerima ilustrujemo načine segmentacije rečenica sa više predikacija :

(11) ¹[她二话没说], ²[穿鞋]³[下地]⁴[搬来一块大石头]。

¹[ona reč nije prozborila], ²[samo se obula], ³[izašla napolje] i ⁴[odatle dovukla veliku kamenčinu]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

(12) ¹[水保来船上]²[请远客]³[吃酒], ⁴[只有大娘同五多在船上]。

¹[Kad je rečni čuvar došao po gosta iz daleka]²⁻³[da ga vodi na ručak], ⁴[na brodu je zatekao samo Vuduo i gazdaricu]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

(13) ¹[船上的大娘自然还得留他]²[上三元宫]³[看夜戏]...

¹⁻³[stara gazdarica koja vodi računa o brodu, naravno, hoće da ga vodi u Dvoranu San juen na večernju pozorišnu predstavu]... (Isto)

Primeri 10 i 11 ilustruju glagolski dimenzionirane „rečenice neprekidnog toka”. Dakle, u drugoj *xiaoju* u primeru 10, a u prvoj u primeru 11, grupisale su se tri predikatske rečenice, kojima je nužno da se odvoje kao zasebne EDJ. Tako da smo prvu „malu rečenicu/*xiaoju*” u primeru 10, segmentisali u tri predikatske rečenice nanizane po vremenskom redosledu: ²EDJ: 穿鞋/*samo se obula*, ³EDJ: 下地/(*sišla s kreveta*)/ *izašla napolje*, ⁴EDJ: 搬来一块大石头/*odatle dovukla veliku kamenčinu*. Prva „mala rečenica/*xiaoju*” u primeru 11 je po istom principu segmentisana takođe u tri EDJ: ¹EDJ 水保来船上/(*kad*) *je rečni čuvar došao na brod*, ²EDJ 请远客/*pozvao je gosta izdaleka*, ³EDJ 吃酒/*ići na piće*, (koje su u prevodu preoblikovane u dve EDJ). U ovom primeru, ²EDJ i ³EDJ predstavljaju nameru prve radnje (¹EDJ). Primer 12 predstavlja tzv. stožernu rečenicu u kineskom jeziku, u kojoj je pacijens glagola u ¹EDJ agens glagola u ²EDJ i ³EDJ. Pogledajmo:

⁷¹ To je rečenica složene strukture, tj. pacijens prvog glagola istovremeno je agens drugog glagola, a pritom dve klauze nisu razdvojene zapetom.

¹ DEJ: <u>船上的大娘</u>	自然	<u>还得</u>	<u>留</u>	他
<i>stara gazdarica</i>	<i>naravno</i>	<i>hoće</i>	<i>zadržati</i>	<i>on</i>
<i>koja vodi računa o brodu</i>				
tj. <u>stara gazdarica koja vodi računa o brodu</u> , <i>naravno, hoće da ga zadrži</i>				
	<i>S₁</i>		<i>P₁</i>	<i>O₁</i>
² EDJ: (他) <u>上</u>	<u>三元宫</u>	³ EDJ: 看		夜戏
<i>íci</i>	<i>Dvorana Sanjuen</i>	<i>gledati</i>	<i>večernja pozorišna predstava</i>	
tj. <i>vodi ga (da ide) u Dvoranu San juen na večernju pozorišnu predstavu</i>				

Dakle, pacijens glagola 留/zadržati u ¹EDJ, tj. 他/on (ga), jeste agens glagola 上/ići u ²EDJ i 看/gledati u ³EDJ. On je „stožer” kojim se povezuju dve EDJ u okviru „male rečenice/xiaojū”.

Postoji još jedna, drugačija vrsta rečenica sa glagolima u nizu u kojoj prvi glagol iskazuje način, sredstvo ili okolnosti u kojima se razvija radnja izražena drugim glagolom. Ove dve situacije su ili istovremene, ili prva situacija predstavlja temporalni fon drugoj radnji. U takvim slučajevima mi ove predikacije ne odvajamo kao posebne EDJ. To je ilustrovano sledećim primerima:

(14) ¹[不料他用黑乎乎的手推了我一把],

²[Na moje zaprepašćenje, on me je samo odgurnuo od sebe **garavom rukom**],... (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

(15) ¹[我站在路旁朝那辆汽车挥手],

¹[Zastao sam pored puta i mahnuo rukom prema kolima],... (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

U primeru 13, prva glagolska situacija u nizu 用黑乎乎的手 (gl.: 用/YONG/upotrebljavati, OBJ.: 黑乎乎的手/HEI HUHUU DE SHOU/garava ruka) opisuje sredstvo za realizovanje druge (glavne) radnje 推了我一把 (gl.: 推/TUI/gurati + 了/LE + OBJ.: 我/WO/ja + 一把/YI BA/KVAN., tj. *on me je samo odgurnuo*); dok u primeru 14, glagolska situacija 站在路旁 (gl.: 站/ZHAN/stajati) opisuje okolnost pod kojom se odigrava glavna radnja ove EDJ: (朝那辆汽车) 挥手 /mahnuo rukom (prema kolima), tako da ovde nema sukcesivnog vremenskog sleda situacija.

v. Pristup rečenicama oblika „来/去+V” (LAI/QU +gl.)

Glagoli 来/去 (LAI/QU, doći/otići) često se javljaju ispred drugih glagola ili glagolskih fraza kojima se izražava namera ili svrha, npr: (到四海春) 去喝清茶 (gl.1: 去/QU/otići + gl.2: 喝/HE/piti + OBJ.:清茶/QINGCHA/čaj, *hoće da ga vodi (u Svuda proleće) na čaj*) (Šen Cungven, prev. M. Pavlović). C. Meng i drugi (孟琮等 1999) smatraju da glagoli LAI/QU u takvim

situacijama nemaju konkretno značenje, već nose apstraktno značenje *činiti, obaviti*. S druge strane, J. Ž. Džao (1968) i Š. Lju (1942/2002) smatraju da su glagoli *LAI/QU* u takvim slučajevima obeležja za buduće vreme. Naš stav jeste da ne odvajamo glagole *LAI/QU* od ostalih delova rečenice, pri čemu ih tretiramo kao i druge pomoćne glagole 要/*YAO*/*hteti*, 想/*XIANG*/*želeti*, kojima se opisuju potencijalne, neaktuelne radnje. Isti pristup imamo i kada se glagol *QU* /*ći* u istoj upotrebi javlja iza druge glagolske situacije, npr:

(16) ¹[老七同掌班、五多上岸]²[烧香去了]...

...¹[stara Ći je zajedno s gazdaricom i Vuduo **otišla na obalu**]²[da u hramu **zapali mirišljave štapiće**]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U ²EDJ u ovom slučaju ne odvajamo glagol 去/*QU* od prethodne glagolske fraze 烧(香)/*SHAO* (*XIANG*)/*paliti* (*mirišljave štapiće*), niti ga tretiramo kao dopunu za pravac.

vi. Pristup umetnutoj klauzi

V. C. Man i S. A. Tompson (1988) i D. Marku (2001) tretiraju zavisne klauze u službi priloške odredbe kao samostalne EDJ, i smatraju da one sa svojom susednom EDJ čine retoričke relacije OKOLNOSTI; a druge umetnute klauze, kao što su odnosne subjekatske, odnosne objekatske, dopunske, atributske klauze, smatraju sastavnim delom klauze u kojoj se one nalaze i ne odvajaju ih kao samostalne EDJ. Pošto je u kineskom jeziku odnos zavisne i samostalne klauze najčešće implicitan, bez formalnog obeležja, mi za svaki uzorak ponaosob moramo da izvršimo segmentaciju. Ovde ćemo na konkretnim primerima objasniti naš pristup.

a) „gl.+*ZHE*” u službi priloške odredbe

Pošto aspekatski marker 着/*ZHE* predstavlja jedan od ključnih predmeta našeg istraživanja, „gl. + *ZHE*” u korpusu smo odvajali kao samostalne EDJ bez obzira da li se iza njih nalazi zapeta ili ne. Ove zasebne EDJ sa svojom susednom EDJ formiraju određene retoričke relacije. Uporediti:

(17) ¹[民夫<摇>着头], ²[躲到一边去了]。

¹[Nosači su i dalje odmahivali glavom], ²[sklanjajući se u stranu]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

(18) ¹[她大声<答应>着]²[坐起来]。

¹[Ona se javila što je glasnije mogla] i ²[podigla u sed]. (Isto)

U primeru 16, izraz „gl. + *ZHE*” (摇着头: gl.: 摇/*YAO*/*mahati* + 着/*ZHE* + OBJ.: 头/*TOU*/*glava*, tj. *odmahivati glavom*) je znakom zapeta odvojen od glavne predikatske situacije

iskazane u ²EDJ: 躲到一边去了 /*sklanjajući se u stranu*, dok se u primeru 17, između „gl. + ZHE” (答应着/*javljati se*) i glavne predikatske situacije „坐起来/*dignuti se u sed*” ne nalazi znak zapeta. Glagolska fraza „gl. + ZHE” u oba slučaja u postupku segmentacije se tretira kao zasebna EDJ.

b) Zavisna vremenska klauza „(当).....的时候/后”/kada...; za vreme..., nakon..., podle...

Kod takvih umetnutih klauza primenjujemo Markuov metod, odnosno, ukoliko se sreće glagol koji imenuje radnju ili događaj, onda takvu vremensku klauzu odvajamo kao samostalnu EDJ i anotiramo taj glagol; u slučaju da umetnuta vremenska klauza u sebi ne sadrži glagol već samo imeničku frazu za imenovanje referentnog vremena, onda nju ne odvajamo kao samostalnu EDJ. To je ilustrovano sledećim primerima:

- (19) ¹[当她<弄>明白担架夫跪倒的原因后], ²[就转过来]³[拉着她的胳膊]⁴[说:.....]
¹[Kad je shvatila razlog nosačevog pada], ²[okrenula se], ³[povukla je za ruku] i ⁴[rekla:...] (Mo Jen, prev. A. Jovanović)
- (20) ¹[当黄昏的时候<走>近了自己的村庄], ²[望见.....]
¹[Kad bi se vraćao nazad i u sumrak približavao svom selu], ²[pa spazio...] (Sun Li, prev. T. Bokić)

U primeru 18, u vremenskoj klauzi „当.....后 /kada...” je umetnuta glagolska predikatska rečenica: 她弄明白担架夫跪倒的原因 (SUB.: 她/*ona* + gl.: 弄/*činiti* + DOP.: 明白/*jasan* + OBJ.: 担架夫跪倒的原因/*razlog nosačevog pada*, tj. (*kad*) *je shvatila razlog nosačevog pada*), stoga se cela klauza tretira kao zasebna EDJ. U primeru 19, u vremenskoj klauzi je umetnuta imenica 黄昏/sumrak, te se izraz „当黄昏的时候/kada je u sumrak...” ne kao zasebna EDJ, izdvaja od glagolskog predikata 走近了自己的村庄 (gl.: 走/*ići* + DOP.: 近/*blizu* + 了/*LE* + OBJ.: 自己的村庄/*svoje selo*, tj. *približavao se svom selu*).

c) Umetnuta klauza u službi dopune za rezultat „得/DE+klauza”

U ovakvim slučajevima određujemo da li postoji temporalna sukcesija između glavne situacije i situacije koja je predstavljena dopunom, što istovremeno predstavlja i kriterijum segmentisanja umetnute klauze ovoga tipa. Videti primere:

- (21) ¹[彭大步兴奋得在屋里走来走去], ²[他觉得生活忽然间变得阳光明媚了].
¹[*Krakati Peng je uzbuđeno šetkao gore-dole po sobi*]. ²[*Pomislio je kako je život odjednom postao blistav i sunčan*]. (Či Čidijen, prev. U. Mišković)
- (22) ¹[说得村长笑了], ³[他将一口唾沫吐在灶坑的残火前],
¹⁻²[*Ovo nasmeja starešinu*] i ³[*on pljunu u vatru koja je gorela u peći*]. (Či Čidijen, prev. U. Mišković)

U primeru 20, ¹EDJ sadrži klauzalnu dopunu „在屋里走来走去” (ADV.: 在屋里/*u sobi* + gl.: 走/*ići* + 来/*LAI* + 走/*ići* + 去/*QU*, tj. *šetkati gore-dole po sobi*), koja samo daje dopunski opis o glavnoj predikatskoj situaciji ove EDJ: 兴奋/*biti uzbuđen*. Stoga takvu sentencijalnu dopunu ne tretiramo samostalnom EDJ. U drugom primeru 21, radnja opisanom sentencijalnom dopunom „村长笑了” (SUB.: 村长/*starešina* + gl.: 笑/*smejati se* + 了/*LE*, tj. *nasmejao se starešina*) zajedno sa radnjom iskazanom predikatskim glagolom u ¹EDJ „说/*govoriti*”, čini temporalni sukcesivni niz, tako da to jeste zasebna EDJ.

d) Objekatska klauza

Ponekad se zapeta javlja između objekatske klauze i glavne predikacije, ali mi ne smatramo ovu zavisnu klauzu elementarnom diskursnom jedinicom, već je tretiramo kao da je konstituent rečenice. Ponekad se u pripovetkama upotrebljavaju glagoli za percepciju 看/*videti* i 听/*čuti*, koji su iz glagolske klase AKTIVNOSTI i slabije dinamični, tada samo služe kao sredstvo za izmenu ugla posmatranja naratora, odnosno, pisac tako opisuje ili priča događaj iz ugla protagoniste priče. U takvim slučajevima mi ne anotiramo ove percepcijske glagole, već glagole zavisne objekatske klauze. To se vidi u sledećim primerima:

(23) 她看到,[那个昨天在场院里见过的女卫生兵手里<提着>一盏放射出黄色光芒的马灯],.....

Ugledala je ¹[*onu bolničarku od juče, s gumna, kako u ruci <nosi> fenjer iz kojeg se širila žućkasta svetlost*],... (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U primeru 22, predikat rečenice čini glagolsko-dopunska konstrukcija „(她)看到”/(SUB.: 她/*ona* +) gl. 看/*videti* + DOP.: 到/*DAO/dospevati*, tj. *ugledala je*), koja predstavlja samo gorepomenuti ugao piščevog pripovedanja, a pravu situaciju na narativnoj niti opisuje glagol „提着” (gl.: 提/*nositi* + 着/*ZHE*, tj. *nositi*) u objekatskoj klauzi „那个昨天在场院里见过的女卫生兵手里提着一盏放射出黄色光芒的马灯” (*ona bolničarka od juče, s gumna, kako u ruci nosi fenjer iz kojeg se širila žućkasta svetlost*), koju i tretiramo zasebnom EDJ.

e) Zavisna kaluza u relaciji PROJEKTOVANJA⁷²

Ove klauze predstavljaju sadržaj govornog čina ili umne aktivnosti i uglavnom se ne odvajaju kao EDJ. U našem korpusu se najčešće sreću glagoli govora: 说 (*reći*), 道 (*govoriti*),

⁷² L. Karlson i D. Marku (2001) odvajaju ovu vrstu objekatske klauze kao zasebnu EDJ, koja gradi retoričku relaciju ATRIBUCIJE sa EDJ čiji glavni glagol iskazuje kognitivnu aktivnost, kao što su: *think, believe, know, imagine, suppose, conjecture, wish, hope, predict, fear, estimate, calculate, anticipate, expect, dream*, i dr.

问 (*pitati*), 叫喊 (*vikati*), 骂 (*psovati; grditi*), 批评 (*kritikovati*), 建议 (*savetovati*), 嘟囔 (*mrmljati*), 吆喝 (*uzvikivati*), kao i glagoli umne aktivnosti: 想 (*misliti*), 觉得 (*osećati*), itd.

Videti primere:

(24) [彭大步<想着>时间紧迫, 事不宜迟, 不能老是抒情而不切入正题,]

[*Krakati Peng <je pomislio> kako nema mnogo vremena i da ne sme više odlagati. Ne može se samo grliti i ljubiti, a preskočiti posao.*] (Či Ciđijen, prev. U. Mišković)

(25) [她曾对彭大步<说>, 她打小就觉得活着没意思,]

[*Ranije <je govorila> Krakatom Pengu kako je od malena osećala da život nema nikakvog smisla.*] (Isto)

U primeru 22, predikat rečenice čini glagol „想着” (gl.: 想/*misliti* + 着/*ZHE*), objekat čini tri klauze odvojene znakom zapeta: „时间紧迫” (*nemati mnogo vremena*), „事不宜迟” (*ne sme više odlagati*), „不能老是抒情而不切入正题” (*ne može se samo grliti i ljubiti, a preskočiti posao*). Za razliku od objekatske klauze u primeru 21, koja opisuje dimaničnu radnju na glavnom toku priče, ove klauze uglavnom daju komentare, opisuju stanje ili irealne radnje. Stoga ih ne tretiramo kao zasebne EDJ. U primeru 23, glavni glagol je glagol govora „说/*govoriti*”, dok objekatska klauza „她打小就觉得活着没意思/*od malena je osećala da život nema nikakvog smisla*”, sa glavnom radnjom u relaciji PROJEKTOVANJA, takođe opisuje statično stanje, a ne situaciju ili radnju na glavnom toku priče, pri čemu i nije zasebna EDJ.

U našem korpusu se nalazi jedan broj dijaloškog reda, odnosno, turnusa koji direktno utiču na razvoj narativne niti. Videti primere:

(26) [他问: “你上哪?”]

[我说: “随便上哪。”]

[他又亲切地问: “想吃苹果吗?”]

[*uz širok prijateljski osmeh upitao: „Kuda si krenuo?”*]

[*Rekoh: „Kud god, svejedno mi je.”*]

[*Ponovo je usledilo ljubazno pitanje: „Jedu li ti se jabuke?”*] (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

(27) [老七问他, “你不是昨天晚上答应过干爹, 今天到他家中吃中饭吗?”]

[“.....”][摇摇头], [不作答]。

[“人家特意为你办了酒席, 好意思不领情?”]

[“.....”]

[“戏也不看看么?”]

[“.....”]

[“满天红的晕油包子, 到半日才上笼, 那是你欢喜的包子。”]

[“.....”]

[„Zar nisi sinoć obećao poočimu da ćeš danas ići kod njega na ručak?“ upitala ga je stara Ći.]

[samo je odmahnuo glavom.]

[„Pa čovek samo za tebe priređuje gozbu! Čet'ri glavna jela, čet'ri priloga plus vruć lonac. Ukazuje ti veliku čast! Zar te nije sramota da budeš tako nezahvalan?“]

[„...“]

[„A ni predstavu nećeš da gledaš?“]

[„...“]

[„Šta ćemo sa onim knedlicama od svinjskog mesa iz restorana Ružičasto nebo? Služe ih tek u podne. Ti ih baš voliš.“]

[„...“]

(Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

Kao što je predstavljeno u datim primerima, svaki takav iskaz tretiramo kao zasebnu EDJ, međutim, ne anotiramo glagole koji se nalaze u navodnicima, čak i ako je u pitanju duži direktan navod. Na primer:

(28) [吴所长用圆珠笔敲敲桌面：“好啦，现在我们就来研究一下围墙的问题。老实说，我早就知道围墙要倒，只是由于经费有限，才没有拆掉重修。现在果然倒了，也好。旧的不去新的不来，一百零八条好汉都是被逼到梁山上去的。嗯，造新的……”]

[Direktor Vu kucnu hemijskom olovkom o sto: „Pa dobro, hajde odmah da proučimo pitanje tog zida. Da budem iskren, još odavno je meni bilo jasno da će se srušiti, nego što nismo mogli da ga sami srušimo i ponovo izgradimo, jer su nam sredstva ograničena. Zato nije ni loše što se na kraju srušio. Neće zora svanuti dok sunce prvo ne zađe. Eto, i u onoj čuvenoj priči sto osam hajduka je moralo prvo da se odmetne u planinu Lijang. Dobro, izgrađićemo nov...“] (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

Kroz ovaj primer možemo videti da se u takvim navodima uglavnom iznose ili pozadinske informacije aktuelnog događaja, ili se daje opis, obrazloženje nečega, što ne utiče na temporalnu progresiju u narativu.

Generalno govoreći, prilikom obrade korpusa pridržavamo se gorenavedenih principa i kriterijuma, a najbitnije u svemu tome jeste da svi glagoli u EDJ koje se nalaze u relaciji NIZANJA i kojima se, inače, iskazuju događaji ili radnje u razvoju narativne niti, budu anotirani, i to sve u cilju da rezultati naše kvantitativne analize budu što pouzdaniji.

II. Anotiranje retoričkih odnosa

Nakon postupka segmentacije EDJ, sledeći korak jeste određivanje retoričkih relacija između EDJ i tekstualnih spanova. U ovom koraku analize pridržavamo se uputstava prethodnih istraživača (Ć. Kung 2008, V. Vu i S. Tijen 2000, Đ. Vu 2003⁷³), i to na način koji je opisan kao „(kretanje) od većeg spana ka manjem”, a u cilju da se dođe do lakšeg, praktičnijeg načina anotiranja retoričkih odnosa. S druge strane, u skladu s predmetom našeg istraživanja, grupisali smo i smanjili tipove retoričkih relacija koje je ponudio program RST-tool V.3.41, kao što smo gore naveli, i tako smo uspeali da ih svedemo na pojednostavljeni skup relacija⁷⁴. Videti sledeću tabelu:

Tabela 5: Relevantne retoričke relacije u analiziranom korpusu

nuklearno-satelitske relacije		višenuklearne relacije
tematske (<i>Subject Matter</i>)	prezentativne (<i>Presentational</i>)	
ELABORACIJA	POZADINA	NIZANJE
OKOLNOSTI	KONCESIJA	SASTAVLJANJE
SREDSTVA	MOTIVACIJA	KONTRAST
POSLEDICA	ANTITEZA	RAZDVAJANJE
UZROK		
USLOV		
SVRHA		

Nakon analize retoričkih struktura tekstova, izdvajamo sve EDJ koje sa svojom susednom EDJ čine relacije NIZANJA, kao i sve nuklearne EDJ iz relacija UZROKA i POLEDICE koje se nalaze na glavnoj narativnoj niti, i uvrštavamo ih u grupu EDJ, koje kao temporalne strukture utiču na temporalnu progresiju narativa, i u tekstu koji sledi ih obeležavamo kao TP EDJ. Ostale satelitske EDJ, odnosno, EDJ koje sa svojom susednom EDJ stoje u relaciji OKOLNOSTI, POZADINE, ELABORACIJE, INTERPRETACIJE,

⁷³ Đ. Vu (2003: 38) je u svom istraživanju upotrebljavao skup relacija koje su definisali N. Ašer i A. Laskarajdez (N. Asher, A. Lascarides 2003), i odvojio najčešće videne relacije iz tog skupa, a to su: POZADINA (*Background*), KONSEKUTIVNOST (*Consequence*), PARALELNOST (*Parallel*), NARATIVNOST (*Narration*), ELABORACIJE (*Elaboration*), OBRAZLOŽENJE (*Explanation*), POSLEDICE (*Result*), itd.

⁷⁴ Na primer, nismo dalje podelili relacije UZROKA i POSLEDICE na VOLJNE i NEVOLJNE, niti smo uzimali u obzir neke relacije koje se ne pojavljuju ili se retko pojavljuju u narativnim tekstovima, kao što su: MOTIVACIJA, OMOGUĆAVANJE, RAZDVAJANJE, PREFORMULACIJA, SAŽETAK, DOKAZ, OPRAVDANOST, itd.

EVALUACIJE, kao i EDJ iz višenuklearnih struktura (SASTAVLJANJE i KONTRAST), koje se nalaze van glavne narativne niti, stavljamo u grupu EDJ netemporalnih struktura, koje ne utiču na temporalnu progresiju narativa, i u daljem tekstu ih nazivamo NTP EDJ.

III. Anotiranje glavnih glagola u EDJ

U ovom koraku anotiramo glagole ili glagolske fraze u svim EDJ. Prvo, obeležavali smo EDJ u kojima se uz glavne glagole nalaze aspekatska obeležja kojima se izražavaju značenja gramatičkog aspekta, a to su: 了/*LE*, 过/*GUO*, 一/*YI* i oblik udvajanja glagola, s jedne strane, kao obeležja kojima se izražava značenje ograničenosti; na opozicionoj strani su pak: 着/*ZHE*, 在/*ZAI*, kao obeležja čija semantika ne sadrži semu [+ ograničenost]. U toku anotiranja, sreću se one EDJ u kojima se javljaju istovremeno dva gramatička aspekatska obeležja, kao što su EDJ u kojima se javljaju 过/*GUO* i 了/*LE* zajedno: [他们有的甚至<见>过了十次八次]/*Neki od njih videli su je već nebrojano puta (Či Cidijen, prev. U. Mišković)*; ili se 一/*YI* i 了/*LE* javljaju zajedno: [不过一<到>了白天, 他又满怀信心了]/*Ali čim osvane dan, ponovo se ispunio samopouzdanjem (Či Cidijen, prev. U. Mišković)*. O posebnosti ovih EDJ, kao i o diskursnim funkcijama ovih aspekatskih obeležja biće više reči u šestom poglavlju.

Drugi korak jeste obeležavanje EDJ u kojima se nalaze glagolsko-dopunske konstrukcije kojima se izražavaju značenja faznog aspekta (početna, intraterminativna i završna faza), i to su: glagolska dopuna za pravac, glagolska dopuna za rezultat, predloška dopuna, dopuna za stanje i mogućnost i sl..

Treći korak jeste obeležavanje EDJ čije predikacije čine same glagolske lekseme sa eventualnim imenskim dopunama, ali bez drugih aspekatskih obeležja. U ovoj grupi EDJ smo dalje zasebno odvojili EDJ sa glagolima STANJA, AKTIVNOSTI, α -TELIČNOSTI i β -TELIČNOSTI⁷⁵.

IV. Anotiranje prevodnih ekvivalenata glagola na srpski jezik

Poslednji postupak obrade korpusa jeste anotiranje glavnih glagola u EDJ koji su prevodni ekvivalenti na srpskom jeziku. U ovom koraku naša pažnja nije bila usmerena na glagolsko vreme, već na glagolski aspekt, odnosno, na načine kako se aspekatska značenja u kineskom jeziku izražavaju na srpskom. Konkretno, da li se ta značenja izražavaju pomoću glagolskog vida

⁷⁵ Definicije o α -TELIČNOSTI i β -TELIČNOSTI date su u glavi 4.2.3.

(svršenog ili nesvršenog) ili akcionalnih klasa glagola, ili, pak, nekih sintaksičkih (taksisnih) ili leksičkih sredstava. Kad je reč o problemu glagolskog vremena u narativu, slažemo se sa mišljenjem A. Belića (1926/27: 102-132), koji kaže da svi oblici glagolskih vremena (istorijski prezent, perfekat, aorist, futur), u pripovedanju, tj. u relativnoj upotrebi, imaju samo jedno opšte vremensko značenje — prošlost, jer oni nisu glagolski oblici apsolutnog vremena, i da u takvoj upotrebi oni imaju samo značenje glagolskog vida, što označava svršenost ili nesvršenost neke radnje ili događaja u prošlosti. Polazeći od takvog stava, sadržaj anotiranja tekstova prevodnih ekvivalenata na srpskom jeziku obuhvata: vidski oblik glavnog glagola u EDJ, taksisni odnos između EDJ (nezavisni ili zavisni/gerundski), ostvarene situacije (istorijski prezent, perfekat, aorist, koji označavaju realizovane situacije, dok istorijski futur, glagolski načini ili negativni oblici predstavljaju nerealizovane situacije), itd.

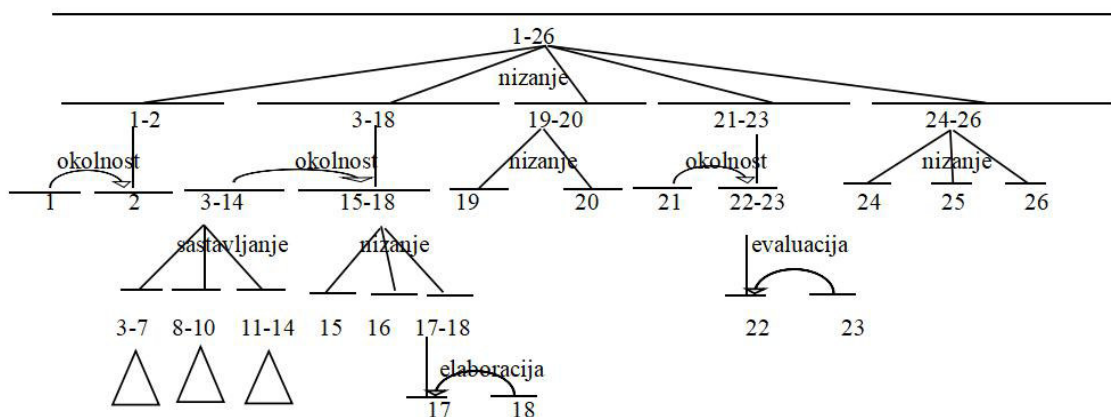
Najzad, u postupku anotiranja korpusa sledimo princip „pojednostavljenja”, što podrazumeva da se što manje upotrebljavaju oznake, a da se, s druge strane, što jasnije obeležava odnos između (ne)ograničenosti i EDJ. Tako smo različitim oznakama anotirali strukturne relacije teksta i (ne)ograničenost ovih diskursnih jedinica. Strukturnim stablom TRS i relacionim shemama prikazuju se odnosi diskursnih jedinica, a posebnim oznakama (ne)ograničenost EDJ. U svim primerima u ovom radu, EDJ se obeležavaju uglavnom zagradama: [EDJ], umetnute EDJ se prikazuju manjim fontom, nuklearne EDJ normalnim fontom, satelitske EDJ kurzivnim fontom, a brojevima u superskriptu označava red EDJ u određenom tekstualnom spanu. Glagolski aspekt se anotira pomoću izlomljenih zagrada, npr. <gl.>_{STA}, „gl.” je glavni glagol predikacije, a subskriptom se obeležava aspektna klasa glagola, dok se aspekatska konstrukcija anotira donjom crtom: DOP, dok se aspekatski markeri obeležavaju oznakama naglasaka: 着 ZHE. Na primer:

- (29) ¹[一刻钟后, 警犬在前面<带>_{AKT}路], ²[三名边防军向大江<走>_{AKT}去]。 ³[空中果然<有>_{STA}轮月亮], ⁴[不过没有<圆满>_{STA}], ⁵[<让>_{STA}人觉得它先前还圆满着], ⁶[只不过被这深夜的冷风一<吹>_{AKT}], ⁷[给<冻>_{AKT}掉了<LE>一块肉]。 ⁸[冰封的江面上<凝>_{STA}着<ZHE>一些月光], ⁹[这月光似<是>_{STA}被冻伤了], ¹⁰[<寡白寡白的>_{STA}]。 ¹¹[脚步声在寂静而干冷的空气中<听>_{AKT}起来非常清脆]。 ¹²[三个人都默不<作>_{α-TEL}声], ¹³[他们不约而同地<想>_{AKT}起了<LE>故乡], ¹⁴[想家的滋味有时比寒冷还难以<抵御>_{α-TEL}]。 ¹⁵[他们大约<走>_{AKT}了<LE>十分钟], ¹⁶[忽然<听>_{AKT}

见警犬叫了起来), ¹⁷[他们抬眼一 \dot{YI} <望> \dot{AKT}], ¹⁸[见前方三十多米远<有> \dot{STA} 个人影在晃动]。 ¹⁹[他们<加快> β -TEL 了 \dot{LE} 步伐], ²⁰[很快<接近> β -TEL 了 \dot{LE} 那人], ²¹[当那人<意识> \dot{AKT} 到来人不是换牛的人的时候], ²²[他就撒腿往俄罗斯那一岸<跑> \dot{AKT} 去], ²³[然而已经<迟> \dot{STA} 了 \dot{LE}], ²⁴[警犬<冲> α -TEL 上去]²⁵[把他<扑> α -TEL 倒在地], ²⁶[三名赶上来的边防军很快<使> α -TEL 他束手就擒]。

Ova shema prikazuje struktarno stablo ovog tekstualnog spana:

Shema 6: Strukturno stablo TRS (pri. 38, 3. pogl.)

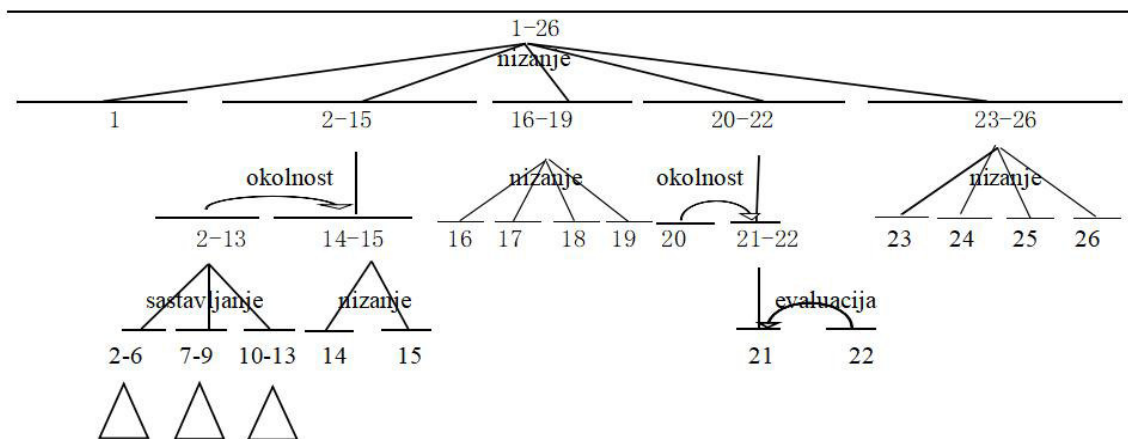
Prevod ovog teksta:

¹[Četvrt sata kasnije, sa patrolnim psom ispred sebe, trojica graničara su <se zaputila> \dot{SV} . ka reci]. ²[Na nebu je, zaista, <sjiao> \dot{NSV} mesec]. ³[Nije <bio> \dot{NSV} pun]. ⁴[<Izgledalo je> \dot{NSV} .kao da je do malopre bio], ⁵[ali da ga je nalet oštrog noćnog vetra <zaledio> \dot{SV}], ⁶[pa je od njega <otpao> \dot{SV} jedan komad mesa]. ⁷[Na zaleđenoj površini reke <stvrduo se> \dot{SV} njegov odraz]. ⁸[<Delovao> \dot{NSV} je promrzlo], ⁹[<bio> \dot{SV} je bled i beživotan]. ¹⁰[U tihom hladnom vazduhu, zvuk koraka <beše> \dot{AOR} rezak]. ¹¹[Nijedan od trojice graničara nije <izustio> \dot{SV} ni reči]. ¹²[Svi su istovremeno i bez ikakvog dogovora <mislili> \dot{NSV} na svoj rodni kraj]. ¹³[Čežnji za zavičajem <bilo> \dot{SV} je često teže odupreti se nego studeni]. ¹⁴[Nakon desetak minuta hoda] ¹⁵[iznenada <se začuo> \dot{SV} lavež psa]. ¹⁶[<Podigli> \dot{SV} su pogled] ¹⁷[i na oko tridesetak

metara udaljenosti ispred sebe <ugledali>_{SV} siluetu koja se niže].¹⁸[<Ubrzali>_{SV} su korak],¹⁹[i brzo <se približili>_{SV} toj figuri].²⁰[Kada je ovaj <shvatio>_{SV} da to nisu oni koji su došli po krave],²¹[<potrčao>_{SV} je ka ruskoj obali].²²[Ali već je <bilo>_{SV} kasno],²³[pas je <jurnuo>_{NSV} na njega]²⁴[i <oborio>_{SV} ga na zemlju],²⁵[a trojica graničara <pritrčase>_{AOR}].²⁶[i brzo mu <svezaše>_{AOR} ruke]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

Strukturno stablo teksta prevoda izgleda ovako:

Shema 7: Strukturno stablo TRS prevoda na srpski jezik (pri. 38, 3. pogl.)

U narednom poglavlju ćemo proučavati ulogu opšteg aspekta u izražavanju temporane progresije narativnog diskursa. Zbog lakšeg praćenja rada, u daljem tekstu ćemo anotirati tekstualni span samo gore primenjenim oznakama kojima se obeležavaju strukturne relacije spanova (nukleus-satelit) i (ne)ograničenost elementarnih diskursnih jedinica.

4. Opšti aspekt (OPŠ. ASP) i TP u narativnom diskursu

U prvom poglavlju predstavili smo semantičko-funkcionalni sistem aspekta savremenog kineskog jezika i na osnovu ranijih istraživanja i rezultata uspostavili tročlani aspekatski sistem koji je zasnovan na semantičkom privativnom obeležju [+ograničenost], što je istovremeno i okosnica našeg istraživačkog postupka. U ovom poglavlju bavićemo se prvim podsistemom aspekta u kineskom jeziku — opštim aspektom. Aspekatsko značenje opšteg aspekta, kao što je već pomenuto, isključivo se odnosi na glagolske lekseme ili glagolske fraze⁷⁶, i to bez sadejstva drugih jezičkih sredstava koja funkcionišu kao svojevrсни aspekatski markeri (kao što su glagolske dopune, rečice kojima se izražavaju aspekatska značenja i dr.). Stoga se opšti aspekt, u literaturi javlja i pod nazivom „leksički aspekt” ili „akcionalnost”⁷⁷, ili kako ga R. Deklerk (R. Declercq 2007) naziva, „ontološki aspekt”.

Iako se opšti aspekt, prema mišljenju mnogih, nalazi na periferiji kategorije aspekta, na osnovu naše korpusne analize, on se sasvim opravdano uzima kao osnova aspekatskog sistema kineskog jezika. Naime, nakon anotiranja glagola utvrđeno je da u korpusu ima skoro 47,62% EDJ čiji su predikati obrazovani samo od glagolske lekseme ili glagolske fraze bez drugih aspekatskih operatora. S druge strane, po našem mišljenju, budući da glagoli kao lekseme njihova ontološka aspekatska značenja mogu se ispoljavati jedino kroz jezičku upotrebu. Tačnije, leksičko aspekatsko značenje glagola može biti izraženo i utvrđeno samo u dinamičnim jezičkim situacijama, odnosno u diskursu.

U ovom poglavlju prvo ćemo dati određenja tipova opšteg aspekta i njihovog aspekatskog značenja, a zatim izneti postulat o ulozi opšteg aspekta u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa. Potom ćemo putem kvantitativne i korpusne analize pokazati kako i u kojoj meri glagolske lekseme mogu bez pomoći drugih aspekatskih operatora, samostalno izražavati

76 Ukoliko su glagoli prelazni, onda se oni sa svojim direktnim objektom, izraženim imenicom kvantifikovanog (određenog) oblika, nalaze u svojoj osnovnoj upotrebi (tj. nemarkirani su). Stoga se leksički aspekt sliva u polje „situacionog aspekta” u Smitinom aspekatskom sistemu (K. Smit 1991/1997).

77 Termin *aktionsart* ili leksički aspekt koristi se u većem delu stručne literature, dok se u kineskoj literaturi najčešće sreću nazivi „glagolska situacija” (动词情状, v. H. Y. Tai 1984, Š Deng 1985, S. Jang/杨素英 2000), „tip procesne strukture” (过程结构类型, v. Ž. Guo 1993), „tip vremenske faze” (时相类型, v. P. Čen 1988) i „glagolski aspekt” (动词体, v. Š. Deng 1985). U srpskoj literaturi, sreću se termini: *Aktionsart* (Đ. Grubor 1953, M. Riđanović 1976, v. P. Novakov 2005), „glagolska situacija” (P. Novakov 2005) i „akcionalnost” (Lj. Popović 2008, v. M. Ivanović 2012: 9; P. Piper i I. Klajn 2013). U ovom radu koristimo poslednje pomenuti termin koji se i najčešće sreće u najnovijoj literaturi na srpskom jeziku.

značenje [+ ograničenost] ili [Ø ograničenost] ED jedinice u narativnom diskursu, pri čemu ćemo otkriti i njihovu ulogu u temporalnoj progresiji samog tog diskursa. Kontrastivnom analizom kineskog originala i prevodnih ekvivalenata na srpskom jeziku, u ovom poglavlju takođe ispitujuemo i način izražavanja opšteg aspekta kineskog jezika na srpskom, određujući tako njegovo mesto u opštoj aspektologiji.

4.1. Glagolska situacija

4.1.1. Pregled prethodnih istraživanja

Iako se čini da je termin „situacija” u realnom svetu lako razumljiv, u lingvistici je, međutim, malo teže doći do pouzdane definicije ovog termina. Kada jezikom opisujemo svet koji doživljavamo pomoću naših čula, mi pripovedamo lično iskustvo i događaje, a kada iznova u jeziku kreiramo svet na način kako smo ga spoznali, često nije moguće, a nema ni potrebe, da zahvatimo celinu realnog sveta (događaja), već se on uvek uzima selektivno (ograničeno). Na primer, svako stanje i svaki događaj u realnosti ima početak, nastanak i okončanje, ali, u jezičkom izrazu i iskazu, nije moguće da se jednim glagolom opiše celovita situacija (sa sveobuhvatnim temporalnim osobinama: početkom, trajanjem i okončanjem). Ponekad je u našem procesu opisivanja događaja fokus stavljen na početak, ponekad na trajanje, a ponekad na sam kraj tog procesa. Na ovaj način se glagoli sa sličnim značenjem prirodno grupišu i tako opisuju određenu vremensku dimenziju radnje ili događaja, kao što su: inhoativnost, trajnost, terminalnost, itd. Istina, u filozofskom smislu, s druge strane, svaki događaj predstavlja izvestan proces, i ne postoji ni jedna radnja bez trajanja, ma koliko kratko ono bilo, kao što je na primer slučaj s radnjom opisanom izrazom *otvoriti vrata*. Isto tako, svaka radnja nužno mora imati i prirodnu tačku okončanja, kao što je npr. radnja glagola *trčati* jer nije moguće da ona večito traje. Međutim, radnja *trčati*, ukoliko u jezičkom izrazu ne dodamo spoljašnju završnu tačku, kao što je to na primer u izrazu *trčati jedan krug*, pokazivala bi osobinu AKTIVNOSTI, situacije koja može beskonačno trajati. Pa čak i ako se radi o istoj radnji, različiti jezici bi imali različite načine njenog izražavanja, koji bi pružali različite temporalne informacije. Na primer, radnja *napisati pismo* na kineskom jeziku bi se iskazala iskazom 写了一封信 (gl.: 写/XIE/pisati + 了/LE + KVAN.: 一封/YI FENG/jedan koverat + im.: 信/XIN/pismo), koji može značiti „da je neko

napisao pismo”, ali može i značiti „da je neko pisao pismo, a da to pismo nije dovršio”, kao što je to slučaj u iskazu 他昨天写了一封信，但没写完⁷⁸ (SUB.: 他/*TA/on* + ADV.: 昨天/*ZUOTIAN/juče* + gl.: 写/*XIE/pisati* + 了/*LE* + OBJ.: 一封信/*YI FENG XIN/pismo*, vez.: 但/*DAN/ali* + neg.: 没/*MEI/ne* + gl.: 写/*XIE/pisati* + DOP.: 完/*WAN/završiti*, tj. *juče je pisao pismo, ali ga nije završio*). Vidi se da se u srpskom jeziku ova radnja izražava drugačije jer iskaz *napisati pismo* ne poseduje dvosmislenost kao na kineskom, pa bi u tom kontekstu, iskaz „*juče je napisao pismo, ali ga nije završio*” bio gramatički neispravan. Navešćemo još jedan primer. Glagol 到/*DAO/dospevati, stići* jeste rezultativni glagol, koji u kineskom jeziku ističe ostvarenje cilja. Tako se na kineskom jeziku jedino može reći 我们快到上海了 (SUB.: 我们/*WOMEN/mi* + ADV.: 快/*KUAI/uskoro* + gl. 到/*DAO/stići* + OBJ.: 上海/*SHANGHAI/Šangaj* + mod. reč.: 了/*LE*, tj. *stižemo u Šanghaj*), dok se na srpskom to može izraziti na dva načina, tj. pomoću svršenog ili nesvršenog glagola, na primer: *Stižemo u Šanghaj* ili *Uskoro ćemo stići u Šanghaj*. Stoga, svet koji opisuje jezik i realan svet, ostaju razdvojeni jednom tankom niti, i oni se ne daju u potpunosti složiti i poklopiti. Otuda H. Žao (H. Žao 2012: 67) tvrdi da glagolske situacije jesu jezičko kodiranje kojim se pravi izbor o kojoj karakteristici vremenske strukture događaja želimo da pričamo. Stoga tipologija akcionalnosti nije ništa drugo do razvrstavanje tog koda, a različiti jezici jedan te isti događaj propuštaju kroz različite kodne matrice. Kontrastiranje akcionalnosti u različitim jezicima ukazuje na slične ili različite načine kodiranja koji nam otkrivaju kako mi to na isti ili različit način gledamo i poimamo svet.

Istraživanje imanentnih vremenskih osobina glagola ima dugu tradiciju u zapadnoj filozofiji i lingvistici. Tako je, na primer, Aristotel još pre nekoliko hiljada godina već delio glagole na *verbs of energiai* i *verbs of kinesis*⁷⁹. Međutim, u Kini je proučavanje ove problematike počelo relativno kasno, tek u drugoj polovini prošlog veka, kada pod uticajem istraživanja koja su sproveli Z. Vendler, D. Dauti, B. Komri, K. Smit i dr., dolazi do porasta interesovanja za ova pitanja i do ostvarenja zapaženih rezultata. Posebno treba izdvojiti Vendlerovu tipologiju (1967) jer je ona bila jedna od najvažnijih teorija na kojima su kineski istraživači zasnivali moderna istraživanja glagola. Brojna istraživanja na tom polju nastala su zapravo kao rezultat usvajanja

⁷⁸ Detaljnije videti u H. Tai (1984).

⁷⁹ Videti u R. Binik (R. Binnick 1991: 170-73). R. Binik je Aristotelovu klasifikaciju glagola, koja se razlikuje od Vendlerovog sistema, nazvao i „Aristotelovim aspektom”.

Vendlerove teorije kombinovane s osobenostima kineskog jezika. Vendlerova tipologija, koja se odlikuje jezičkom univerzalnošću, zasniva se na određenim distinktivnim semantičkim obeležjima: [+/-statičnost], [+/-trajnost], [+/-teličnost], na osnovu kojih se glagoli dele na četiri klase: glagoli AKTIVNOSTI (*activities*), OSTVARENJA (*accomplishments*), DOSTIGNUĆA (*achievements*) i STANJA (*states*)⁸⁰. Z. Vendler (1967: 98-103) je takođe ponudio nekoliko sintaksičkih testova za njihovu klasifikaciju. Na primer, osobina (a)teličnosti se može testirati na osnovu toga da li glagol može imati kvantifikovane objekte, kao što je to slučaj u primerima *running* i *running a mile*, dok se pomoću vremenskih adverbijala kao što su *in an hour* i *for an hour*, može napraviti razlika između glagola sa prirodnom završnom tačkom i onih koji tu tačku nemaju.⁸¹ Upravo zbog ovih sintaksičkih testova, Vendlerova glagolska klasifikacija u suštini predstavlja razvrstavanje različitih predikatskih situacija, te se u kasnijoj literaturi i naziva „tipom situacije” (*situation type*)⁸². Uticaj Vendlerove teorije je u manjoj ili većoj meri vidljiv u svim potonjim istraživanjima, tj. u Dautijevom sistemu sa četiri podele (D. Dauti 1979); K. Smitinom sistemu sa pet podela (K. Smit 1991/1997)⁸³, i Oslenovom sistemu sa šest podela (M. Olsen 1994)⁸⁴. Međutim, zbog nezavisne prirode kineskih karaktera, proučavanje aspekta u kineskom jeziku obuhvatalo je kako tipološka istraživanja predikatskih situacija, tako i aspekatsko značenje glagolskih leksema (tj. tzv. glagolske situacije). U lingviste koji se bave izučavanjem tipova predikacije spadaju: Š. Deng (1985), H. Y. Tai (1984), P. Čen (1988), J. Sun (2006) i drugi, dok se Č. Ma (马庆株 1981), Ž. Guo (1993), S. Jang (杨素英 2000), S. Jang i drugi (杨素英, 黄月圆, 王勇, 2009) i drugi bave istraživanjem glagolskih situacija. Generalno govoreći, ova dva pravca istraživanja zasnivaju se na dva različita pristupa, mada između njih ima i dodirnih tačaka. Kako je istakao Š. Deng (1985), glagoli koji se javljaju u predikatskoj

80 Na osnovu Z. Vendlerovog (1967) određenja: glagoli AKTIVNOSTI opisuju radnje koje nemaju prirodnu završnu tačku, kao što je to u engleskom slučaj s glagolima *run*, *walk*, *swim* itd. Glagoli OSTVARENJA opisuju radnje koje imaju proces i prirodnu tačku završetka, kao na pr. u engleskim izrazima *paint a picture*, *draw a circle*, *write a letter*, itd. Glagoli DOSTIGNUĆA opisuju radnje koje poseduju prirodnu tačku završetka, ali nemaju trajnost, kao što je to slučaj u primerima *reach the pot*, *recognize*, *find*, *lose*, *win*, itd. Glagoli STANJA opisuju statična stanja kao što su: *know*, *love*, *be tall*, *own*, itd. Prevodi naziva ovih tipova glagola preuzeti su od P. Novakova (2005).

⁸¹ Glagoli OSTVARENJA i glagoli DOSTIGNUĆA, mogu stajati uz iskaz *in an hour* u značenju vremenskog intervala koji obuhvata raspon od početka do završetka radnje. Ti glagoli ne mogu stajati uz iskaz *for an hour*, koji izražava dužinu vremenskog trajanja. Glagoli AKTIVNOSTI i STANJA pak mogu stajati uz *for an hour*, a ne mogu uz *in an hour*.

⁸² Videti u K. Smit (1991/1997)

⁸³ K. Smit (1991/1997) na osnovu semantičkih obeležja [+/-DINAMIČNOST], [+/-TRAJNOST], [+/-TELIČNOST] klasifikuje tip situacije na pet vrsta: STANJA, AKTIVNOSTI, OSTVARENJA, DOSTIGNUĆA, SEMELFAKTIVNOSTI.

⁸⁴ M. Olsen (1994) na istim osnovama klasifikuje situacije u šest tipova: STANJA, AKTIVNOSTI, OSTVARENJA, DOSTIGNUĆA, SEMELFAKTIVNOSTI i tzv. „*stage-level state*”, npr.: *pregnant*.

situaciji AKTIVNOSTI i OSTVARENJA su akcioni glagoli⁸⁵; predikatsku situaciju DOSTIGNUĆA opisuju „procesni glagoli”⁸⁶, a u situaciji STANJA javljaju se stativni glagoli. S druge strane, glagoli kao lekseme, mogu samo imenuju radnju, tako da njihovo inherentno temporalno značenje jedino može dobiti puno značenje i izraz u dinamičnoj komunikativnoj upotrebi, stoga isti glagol, zavisno od određenog konteksta, može da se pojavi i u predikatskoj situaciji AKTIVNOSTI, i u predikatskoj situaciji OSTVARENJA. Drugim rečima, ukoliko se glagoli odvoje od komunikacione situacije, temporalno značenje glagolske lekseme bi moglo postati neodređeno i nedefinisano. To potvrđuju i činjenice da je u postupku klasifikacije glagolskih leksema, nužno upotrebiti testove koji su tesno vezani za sintaksu i govornu situaciju⁸⁷. Č. Ma (马庆株 1981) u svom radu, oslanjajući se na test da li se glagoli mogu staviti uz aspekatski marker *ZHE* ili ne, deli glagole na glagole DURATIVNOSTI i glagole PUKTUALNOSTI. Puktualni glagoli, po njemu, ne mogu stajati uz *ZHE* — takvi su recimo glagoli: 死/*SI*/umreti, umirati, 伤/*SHANG*/povrediti se, povređivati se, 断/*DUAN*/(po)lomiti se, itd. Međutim, on je u svoj glagolski tipološki sistem uvrstio i glagolsko-dopunske konstrukcije, kao što su: 说明白 (gl.: 说/*SHUO*/reći + DOP.: 明白/*MINGBAI*/jasan, tj. jasno reći), 吃饱 (gl.: 吃/*CHI*/jesti + DOP.: 饱/*BAO*/sit, tj. najesti se), 画成 (gl.: 画/*HUA*/slikati + DOP.: 成/*CHENG*/postati, okončati, tj. naslikati), itd. Time se on opet vratio na klasifikaciju tipa situacije, i na taj način opravdao kritike Š. Denga (1985) i drugih, da nije u potpunosti dosledan u klasifikaciji glagolskih leksema.

Ž. Guo (1993) shvata akcionalnost kao strukturu glagolskog procesa. On je na osnovu troparnog krucijalnog obeležja temporalne faznosti: [+/-početna tačka], [+/-durativnost] i [+/-završna tačka], klasifikovao glagole u pet klasa. Međutim, nedostatak njegove podele jeste u tome što on nije razlikovao „unutrašnju granicu” i „spoljašnju granicu” nekog procesa, koja se nalazi van inherentnog značenja tog glagola i utvrđuje se predikatskom situacijom ili kontekstom. Stoga je Ž. Guo u postupku klasifikacije glagola morao da se oslanja na sintaksičku formu kao formalni kriterijum, tako da, u suštini, nije uspeo u nameri da proučava vremenske strukture

⁸⁵ H. Y. Tai (1984) je u svom glagolskom sistemu sa tri podele izdvojio posebnu klasu glagola - „akcione glagole”, i to tako što je glagole AKTIVNOSTI i glagole OSTVARENJA iz tipoloških sistema drugih istraživača objedinio u jednu klasu.

⁸⁶ „Procesni glagoli”, prema Š. Dengu (1985), opisuju procese u kojima se zbiva promena situacije. U kineskom jeziku većinu takvih glagola čine neprelazni glagoli.

⁸⁷ Na primer, proverava se da li glagoli u rečenici mogu stajati zajedno sa aspekatskim obeležjima za završetak ili trajanje radnje (*LE, ZAI, ZHE*), kao i sa nekim adverbijalima za vreme.

glagola van predikatske situacije. Osim toga, on takođe nije uspeo da uspostavi kriterijum za razdvajanje glagola statičnosti i glagola dinamičnosti čija su trajanja neograničena, pa je svrstavao glagole STANJA i glagole AKTIVNOSTI u jednu grupu. Bez obzira na sve pomenuto, ono što je inspirativno u njegovom radu jeste to što je struktura glagolskog procesa predstavljena u jednom vremenskom kontinuumu, čime je dat pravi opis temporalnih osobina glagolskog sistema kineskog jezika. Štaviše, on je takođe sproveo iscrpnu klasifikaciju skoro više od hiljadu najčešće korišćenih glagola, koja je od velike važnosti za buduća istraživanja. S. Jang (2000) je zapravo sledila Ž. Guov princip rada, ali je odabrala druga semantička distinktivna obeležaja kao kriterijum za klasifikaciju glagola. Naime, ona je na osnovu [+/-dinamičnost], [+/- teličnost] i [+/-rezultativnost] podelila glagole na pet klasa, i to na glagole: STANJA, AKTIVNOSTI, SEMELFEKTIVNOSTI, kao i telične glagole koji u sebi nemaju semu rezultativnosti i telične glagole koji u sebi nose semu rezultativnosti, tj. „rezultativne glagole”. Značaj njenog rada, po našem mišljenju, leži u tome što je otkrila posebnu klasu glagola u kineskom jeziku, — telične glagole koji u sebi nemaju semu rezultativnosti. Preciznije rečeno, to su glagoli čiji proces poseduje potencijalan cilj, što ih i čini teličnim, ali, s druge strane, za razliku od rezultativnih glagola, taj potencijalni cilj ne mora da se ostvari u toku trajanja glagolskog procesa. Stoga, u Janginoj tipologiji, utvrđivanje teličnosti se u suštini zapravo sprovodi na osnovu „temporalne krajnje tačke” (što znači da okončavanje procesa ne podrazumeva i ostvarenje rezultata — cilja) i „materijalne krajnje tačke” (nastanak rezultata — cilja). Po svemu gorerečenom, možemo reći da njena tipologija klasa „rezultativnih glagola” poseduje osobenost koju imaju glagoli OSTVARENJA i DOSTIGNUĆA iz Vendlerovog sistema. Štaviše, na osnovu stepena dinamičnosti i stepena određenosti cilja, ona dalje deli glagole na deset podgrupa, kao što su grupe jače dinamične aktivnosti i slabije dinamične aktivnosti, odnosno, teličnost s „jasnim” i „nejasnim” ciljem. Ono što je za nas značajno jeste da i Jang podržava Guoovo mišljenje da deset podgrupa glagola u tipološkom sistemu predstavlja kontinuum. Jang konstatuje da u svakoj grupi postoje tipični i atipični glagoli, kao i to da atipični glagoli iz jedne klase imaju slične temporalne osobine s onim glagolima koji su takođe atipični u susednoj klasi na linearnom kontinuumu. S. Jang je, pored toga, takođe iscrpno klasifikovala glagole koji su uvršćeni u *Rečnik upotrebe glagola kineskog jezika* (HDYCD), koji je priredio C. Meng sa saradnicima

(1999), i korigovala klasifikaciju koju je Ž. Guo ponudio. Guoova i Jangina klasifikacija su za nas dragoceni referentni izvori.

Što se tiče proučavanja predikatskih situacija kineskog jezika, uglavnom su zastupljeni tipološki sistemi sa tri, četiri ili pet podela. H. Y. Tai (1984) i J. Sun (2006) se zalažu za sistem situacionog aspekta sa tri podele. Poređenjem engleskog i kineskog jezika, H. Y. Tai dolazi do zaključka da u kineskom jeziku ne postoji tip OSTVARENJA kakav je Z. Vendler (1967) definisao. On ističe da iako u kineskom jeziku zaista postoje takvi glagoli čiji je proces nehomogen i aktivan sa krajnom tačkom, završetak tog procesa ipak ne vodi nužno i do ostvarenja cilja. Uzimajući kao primer izraz *pisati pismo*, koji je Vendler naveo kao ilustraciju situacije OSTVARENJA, on konstatuje da se rezultat ovog procesa u kineskom jeziku može poništiti negacijom. Prihvatajući mišljenje H. Y. Taija, J. Sun konstatuje da ono što je označeno glagolima u suštini predstavlja razne segmente procesne strukture, a da jedan idealan proces treba da bude koncipiran tako da je kompletan i kontinuiran, i da obuhvata radnju, promenu i stanje. On stoga na osnovu kriterijuma [+/-dinamičnost] i [+/-teličnost] klasifikuje predikatske situacije kineskog jezika u tri osnovna tipa: STANJE, AKTIVNOST i REZULTATIVNOST.

Pristalice sistema sa četiri podele su Š. Deng (1985), Č. Čen (2008) i drugi. Š. Deng je na osnovu tri temporalna obeležja procesa događaja: vremenski interval, vremenska tačka (trenutak) i učestalost, klasifikovao predikatske situacije na STANJE, AKTIVNOSTI, OSTVARENJE i DOSTIGNUĆE, i dao detaljne opise njihovih gramatičkih osobina. P. Čen (1988), K. Smit (1991/1997), J. Gu (2007) i drugi, zalažu se pak za sistem sa pet podela. P. Čen (1988) uzima semantičke kriterijume koje je odredio Z. Vendler (1967), izdvaja semu promene, i deli tip DOSTIGNUĆA na dve podgrupe: „prosta promena” (*simple change*) i „složena promena” (*complex change*). Situacija tzv. „proste promene” podrazumeva da se nastanak rezultata ili promene ostvaruje u momentu, dok se promena stanja u situaciji „složene promene” ne ostvaruje u jednom trenutku, već prirodno tokom celog trajanja te radnje. Takve predikatske situacije izražavaju se grupama posebnih glagolskih konstrukcija u kineskom jeziku, kao što su glagolsko-dopunske konstrukcije (npr. 长大/gl.: 长 + DOP.: 大/*veliki*, tj. *porasti*; 拉长/gl.: 拉 /*vući* + DOP.: 长/*dug*, tj. *izdužiti*). K. Smit (1991/1997) takođe smatra da su [dinamičnost], [durativnost] i [teličnost] tri karakteristična parametra glagolskog procesa koji predstavljaju jezičke univerzalije. Ona klasifikuje tipove situacija kineskog jezika na: STANJE, AKTIVNOST,

OSTVARENJE, DOSTIGNUĆE i SEMELFEKTIVNOST. J. Gu (2007), sledbenik istog mišljenja, smatra da tih pet tipova situacija imaju sličnosti i razlike, i da su same po sebi, kompoziciono sastavljene od različitih aspekatskih značenja, te su one po svojoj prirodi derivacione a ne bazične.

Po svemu sudeći, kineski aspektolozi su najviše podeljeni po pitanju da li treba da se razdvoje semelfektivni glagoli kao posebna klasa, kao i po pitanju da li teličnost podrazumeva i rezultativnost. Opšte prihvaćenih odgovora na ove polemike i dan-danas nema.

4.1.2. Klasifikacija glagolskih situacija u ovom radu

U ovom radu, a na osnovu prethodnih istraživanja i osobenosti glagola kineskog jezika, mi uzimamo [+dinamičnost], [+teličnost] i [+rezultativnost] kao markirana obeležja za klasifikovanje glagolskog opšteg aspekta. Ovde ne izdvajamo obeležje [+durativnost], zbog toga što je semantičko značenje durativnosti, prema našem mišljenju, osobina svih događaja i radnji, te nije markirano značaje, jer čak i radnje označene tzv. punktualnim glagolima, kao što su *trepnuti* ili *udariti*, na vremenskoj osi ipak zauzimaju izvestan interval, ma koliko kratak on, inače, bio. S druge strane, određivanje dužine trajanja radnje u velikoj meri zavisi od konteksta ili subjektivnog doživljaja. H. Ferkel (H. Verkuyl, 1972) i B. Komri (B. Comrie 1976) su takođe polemicali o ovom pitanju, uzimajući kao primer radnju 开酒瓶 (gl.: 开/otvarati + im.: 酒瓶/flaša, flaše, tj. *otvoriti flašu*), koja se, inače, obično tretira kao trenutnosvršena radnja. Međutim, u zavisnosti od situacije ova radnja, može biti dvosmislena. Na primer, otvarati flašu piva ne iziskuje isto toliko vremena koliko i proces otvaranja flaše vina, pri čemu, u određenom kontekstu, ona može da se interpretira i kao zbirna višekratna radnja: 开酒瓶/otvarati flaše piva, u kom slučaju bi glagol 开/otvarati imao durativno značenje, sa semantičkim obeležjima [+dinamičnost], a ne bi u svojoj semantici imao seme [+teličnost] i [+rezultativnost].

Obeležje [+dinamičnost], po opšte prihvaćenoj definiciji, označava osobinu svih radnji koje predstavljaju proces, te stoga predstavlja i procesualnost radnje. Glagoli koji nemaju semu [+dinamičnost], s druge strane, iskazuju homogeno i neograničeno stanje, koje nema osobinu procesualnosti. Obeležje [+teličnost] predstavlja veoma važan semantički koncept za aspektologiju. Teličnost podrazumeva proces koji ima inherentnu završnu tačku koja je, pre svega, potencijalna, tj. **nije uvek nužno i stvarno dostignuta**. Najzad, [+rezultativnost], kao

veoma važan koncept kako za semantičku, tako i za temporalno-aspektnu kategoriju kineskog jezika, takođe ima poseban značaj za naše istraživanje. Značenje rezultativnosti podrazumeva proces koji obuhvata segmente razvoja i **ostvarenja cilja**.

Glagolska klasifikacija koja će biti primenjena u ovom radu, zapravo je zasnovana na gorepomenutim semantičkim obeležjima, i deli glagole kineskog jezika na: glagole STANJA, AKTIVNOSTI, kao i Telično-nerzultatativne i Telično-rezultatativne glagole. Poslednje dve klase će, pogodnosti radi, u daljem tekstu biti obeležavane kao α -telične i β -telične. U našoj klasifikaciji, markiranim obeležjem [+ dinamičnost] razdvajaju se stativni i aktivni glagoli; obeležjem [+ teličnost] razdvajaju se atelični i telični, a po značenju [+rezultativnost] razlikuju se α -telični i β -telični glagoli. Ove četiri klase glagola i njihove semantičke osobine predstavljene su u sledećoj tabeli:

Tabela 6: Semantičke odlike četiri glagolske klase

	dinamičnost	teličnost	rezultativnost
gl. STANJA	∅	∅	∅
gl. AKTIVNOSTI	+	∅	∅
gl. α -TELIČNOSTI	+	+	∅
gl. β -TELIČNOSTI	+	+	+

Napomena: oznaka ∅ u tabeli označava da dotična klasa glagola ne poseduje određenu semu.

4.2. Glagolske klase i njihova značenja

Teličnost predstavlja jedno od osnovnih semantičkih obeležja glagola koje ima univerzalne karakteristike, a pomoću koga se mogu proučavati gramatički, situacioni i leksički aspekt glagola. Ona je, istovremeno jedan od najvažnijih koncepata vezanih za naše istraživanje. Stoga uzimamo ovo obeležje kao prizmu kroz koju posmatramo osobine i značenja četiri tipa opšteg aspekta kineskog jezika.

Imajući u vidu da se često u relevantnoj literaturi pored termina „(a)teličnost”⁸⁸ sreću i termini „(im)perfektivnost”⁸⁹, „(ne)ograničenost”⁹⁰ i „terminativnost”⁹¹, i da je stanje još haotičnije kada je reč o njihovim prevodima na kineski jezik⁹², smatramo da je nužno da se na početku ovog dela terminološki razlikuju „teličnost” i „ograničenost”⁹³. R. Deklerk (2007:49) predlaže da se pojmovi „(a)teličnost”, „(im)perfektivnost” i „(ne)ograničenost” zasebno vežu za ontološki (tj. leksički), gramatički i aktualizovani (tj. situacioni) aspekt. Prema njegovom mišljenju, (a)teličnost je semantička distinkcija, dok značenje (ne)ograničenosti spada u kategoriju pragmatike.⁹⁴ Njegovo mišljenje dele i O. Dahl (Ö. Dahl 1987), M. Moens (M. Moens 1987), B. Kapele i R. Deklerk (B. Cappelle i R. Declerck 2005), I. Depreter (I. Depraetere 1995), P. M. Bertineto i D. Delfito (P. M. Bertinetto i D. Delfitto 2000) i drugi. Za pristalice ovog mišljenja, teličnost se konceptualizuje kao vrsta aspektualne situacije koja teži prirodnom završetku, međutim, ovaj prirodni završetak ne poklapa se nužno sa temporalnom završnom tačkom, dok ograničenost podrazumeva aktualnu situaciju koja je dostigla temporalnu završnu tačku, bez obzira da li je ta završna tačka prirodna ili ne. Drugim rečima, telični proces ne mora da bude temporalno ograničen, a temporalna granica, s druge strane, ne mora da znači

88Vidi: Z. Vendler (1967).

89Vidi: B. Komri (1976)

90Vidi: R. Deklerk (1979, 2007)

91Vidi: A. Bondarko (1987) (citiran prema: M. Ivanovic 2012: 25)

92Na primer, termini „telic” i „perfective” se prevode na kineski rečju „完成”, sa značenjem „kompletivnost” (v. S. Jang 2000, J. Sun 2006 i drugi) , ili su pak termini „telic” i „boundedness” prevedeni na kineski rečju, „有界”, koja znači „sa granicom, ograničenost” (v. Đ. Šen 1995 i drugi) .

⁹³ Pojam „teličnost” (*telic*) se kod Z. Vendlera (1967), D. Dautija (1977, 1979), K. Smit (1991/1997) i drugih, odnosi na predikatsku situaciju, koju R. Deklerk (2007) naziva „ograničenost”. Z. Vendler (1967: 101) za „teličnost” upotrebljava naziv *terminus*, i daje sledeću definiciju „(*terminus*) which is logically necessary to their being what they are”. S druge strane, K. Smit (1991/1997) „teličnost” shvata kao promenu koja „označava završetak procesa”. Na konceptualnu razliku između ateličnih i teličnih događaja, D. Dauti (1979) ukazuje različitim logičkim implikacijama, koje on naziva „imperfektivnim paradoksom”, tj. atelična radnja u progresivu implicira istinitost radnje izražene u preteritu ili perfektu.

⁹⁴ Detaljnije o tome videti u R. Deklerk (2007: 54, 55).

da je neki završan proces „teličan”, bez obzira na to da li je taj proces usmeran ili ne na inherentni cilj. Na primer: 杨先生在写一本新书 (SUB.: 杨先生/*gospodin Jang* + 在/*ZAI* + gl. 写/*pisati* + KVAN. 一本/*jedan* + im. klasifikator za knjige + pri.: 新/*nov* + im.: 书/*knjiga*, tj. *gospodin Jang piše novu knjigu*) i 杨先生已经写了两本书了 (SUB.: 杨先生/*gospodin Jang* + ADV.: 已经/*već* + gl. 写/*pisati* + 了/*LE* + KVAN. 两本/*dva* + im. klasifikator za knjige + im.: 书/*knjiga* + mod. reč. 了/*LE*, tj. *gospodin Jang je već napisao dve knjige*).⁹⁵ Dve glagolske radnje u datim primerima imaju telično značenje jer su usmerene na izvesnu završnu tačku posle koje te radnje ne mogu da se nastave. Kada je reč o aktuelnoj situaciji, prva rečenica je neograničena zbog upotrebe prezenta (tj. aspekatskog markera za progresivnost 在/*ZAI*), dok je druga ograničena zbog upotrebe preterita (sa adverbijalom 已经...了/*već je...*).

Polazeći od osobenosti kineskog jezika, mi se slažemo sa stavom R. Deklerka (1979, 2007)⁹⁶, pa će se u našem radu termin „(a)teličnost” odnositi na inherentno značenje glagola, koje je ujedno semantičko obeležje leksičkog ili ontološkog aspekta glagola, a podela glagola na „telične” i „atelične” je zapravo zasnovana na takvom ubedenju.

4.2.1. Glagoli STANJA

Kao što je poznato, osnovne osobine ateličnosti jesu homogenost i trajnost, a stanje ili homogena radnja traju bez prirodnog kraja. Homogenost podrazumeva da stanje ili radnja nemaju kritične tačke promene, tj. da je svaki interval trajanja isti sa svim narednim intervalima i bez ikakvih promena. To se može ilustrovati primerima: 他姓杨 (SUB.: 他/*on* + gl. 姓/*prezivati se* + vlas. im.: 杨/*Jang*, tj. *on se preziva Jang*), 他喜欢小马 (SUB.: 他/*on* + gl. 喜欢/*voleti* + OBJ.: 小马/*mali Ma*, tj. *on voli malu Ma*), 他在跑 (SUB.: 他/*on* + asp. mar.: 在/*ZAI* + gl.: 跑/*trčati*, tj. *on trči*), itd.⁹⁷ Nehomogenost, s druge strane, jeste osobenost procesa koji ima prirodnu završnu tačku, što znači da njegovo trajanje nije bezgranično. Segmenti takvog procesa su različiti u različitim vremenskim intervalima, kao što je to slučaj u primeru: *povećavati brzinu*, a sam proces često u svom razvoju može posedovati i segment ostvarenja cilja (bez obzira da li se taj cilj ostvaruje aproksimativno ili momentalno, na primer: 靠近/*prići*, 盖

⁹⁵ Autorkini primeri i prevod.

⁹⁶ Z. Vendler (1967:106-107): *The concept of activities calls for periods of time that are not unique or definite. Accomplishments [...] imply the notion of unique and definite time periods. [...] while achievements involve unique definite time instants, states involve time instants in an indefinite and nonunique sense.* [Izdvojila autorka]

⁹⁷ Autorkini primeri i prevod.

(房子)/graditi (kuću), 赢/pobediti. Jedina razlika koja se uočava poređenjem homogenog stanja i homogenog procesa jeste njihova dinamičnost. Stanje je statično, tj. ne podrazumeva proces i, prirodno, ne poseduje segmente. Dinamičnost i statičnost su, inače, dva načina postojanja svega što jeste, i one čine akcionalnu opoziciju. Mi možemo, instinktivno ili na osnovu našeg saznanja, da procenimo šta je statično a šta je dinamično. Međutim, u jeziku, osim semantičkog značenja glagola, možemo i na osnovu temporalne strukture događaja doneti sud o tome. Tako Dž. Lejkof (G. Lakoff, 1966), D. Dauti (1979) i B. Komri (1976) konstatuju da stanje ne poseduje osobine „kontrolisanosti” (*controllability*), „volicionalnosti” (*volitionality*) i „agentnosti” (*agency*), tj. da za održavanje nekog stanja nije potrebna spoljašnja sila. Stanje, teorijski, može beskonačno da traje. Glagoli aktivnosti opisuju procese koji se sastoje od jednakih sukcesivnih segmenata, ali oni ne teže cilju. D. Dauti (1979) na osnovu B. Tejlorovog postulata⁹⁸ određuje logičke karakteristike i tako definiše stativnost i aktivnost:

If α is a stative predicate, then $\alpha(x)$ is true at an interval I just in case $\alpha(x)$ is true at all moments within I .

If α is an activity verb, then if $\alpha(x)$ is true at an interval I , there is some physically definable property P such that the individual denoted by x lacks P at the lower bound of I and has P at the upper bound of I .

D. Dauti (D. Dowty 1979:166, 168)

Definicija stanja u kineskoj relevantnoj literaturi (P. Čen 1988, Š. Deng 1985, H. Y. Tai 1984, S. Jang 2000, J. Sun 2006, i dr.) ne razlikuje se puno od definicija koje su dali Z. Vendler (1967), D. Dauti (1979) i K. Smit (1991/1997)⁹⁹. Tako i Đ. H. Džang (2003a:162) ističe da su glagoli STANJA stativni i atelični; J. Gu (2007) kaže da stanje ne predstavlja događaj; J. Sun (2006: 44) smatra da ono što glagoli STANJA opisuju jesu osobine kumulativosti i homogenosti.

Novija istraživanja, ipak, tvrde da nisu sva stanja apsolutno statična. Istraživanje S. Jang i dr. (2009) ukazuje na to da izvesni glagoli STANJA poseduju osobinu slabije dinamičnosti, tako da se glagoli STANJA mogu dalje deliti na dve podgrupe: one koji nemaju semu dinamičnosti (npr.: 姓/*prezivati se*, 是/*biti*, 象/*ličiti*, itd.) i one koji, u nekoj meri, imaju izvesne znakove dinamičnosti (npr.: 喜欢/*voleti*, 需要/*trebati*, itd.). Drugi istraživači takođe imaju slično mišljenje. Na primer, R. Sijao i T. Mek Eneri (R. Xiao, T. McEnery, 2004a) dele glagole

⁹⁸ v. B. Taylor (1977), citiran prema: D Dauti (1979).

⁹⁹K. Smit (C. Smith 1991/1997: 32): “States are stable situations which hold for a moment or an interval. They have the temporal feature [Static], [Durative]. States consist of an undifferentiated period without internal structure. They have no dynamics, and require external agency for change.”

STANJA na „individualni nivo stanja” i „fazni nivo stanja” (*individual-level state/ stage-level state*); J. Vu (2003) deli glagole STANJA na one koji imaju početnu tačku i one koji nemaju početnu tačku; a Š. Deng (1985) i K. Smit (1991/1997), smatraju da glagoli STANJA u kineskom jeziku opisuju „stabilna stanja” (*stable state*) i „privremene osobine” (*transitory properties*)¹⁰⁰. Prema njihovom mišljenju, „stabilna stanja” su stanja na individualnom nivou koja pripadaju inherentno-nepromenljivoj osobini, kao što je to slučaj u primerima: 他是个诚实的人 (SUB.: 他/*on* + KOPULA: 是/*biti* + KLAS.: 个/*GE* + pri.: 诚实/*pošten* + str. reč.: 的/*DE* + im. 人/*čovek*, tj. *on je pošten čovek*), 他姓杨 (SUB.: 他/*on* + gl. 姓/*prezivati se* + vlas. im.: 杨/*Jang*, tj. *on se preziva Jang*). Privremeno stanje je nešto što nije permanentna osobina, poput stanja izraženih glagolima: 生气/*ljutiti se*, 饿/*gladovati*. itd. Oni takođe ističu da ove dve podgrupe glagola STANJA poseduju različite sintaksičke osobine.

Univerzalni testovi o utvrđivanju glagola STANJA važe i za kineski jezik. Generalno govoreći, glagoli stanja u kineskom jeziku se ne javljaju u progresivnoj rečenici, niti se mogu javiti u prostoj zapovednoj rečenici. U kineskom jeziku postoji i poseban test za stativne glagole, tj. aspekatski marker za progresivnot 在/*ZAI*, koji ne može stajati uz glagole STANJA (v. P. Čen 1988, Ž. Guo 1993, S. Jang i drugi 2009), niti uz njih može stajati prilog za stepen 很/*HEN*/*veoma*. S druge strane, tzv. glagoli privremenog stanja već u sebi nose semu faznosti pa se tako implicitno vezuju za početnu tačku, zbog čega je to stanje moguće i prekinuti, na primer: 饿/*gladovati*. Stoga, glagoli privremenog stanja mogu stajati uz aspekatski marker za durativnost 着/*ZHE* ili aspekatski marker za promenu stanja 了/*LE*, čime se aktivira implicitna početna tačka stanja, a samo stanje pritom može da poprimi osobinu događaja, na primer 饿了 (gl. STA: 饿/*gladovati* + 了/*LE*, tj. *ogladneti*). Osim toga, kako je gore već pomenuto, za održavanje nekog statičnog stanja nije potrebna spoljašna sila, pa glagoli STANJA ne stoje uz reči kojima se izražava „snaga”, npr. *用力饿 (gl. 用/*upotrebljavati* + im. 力/*snaga* + gl. STA: 饿/*gladovati*, tj. ne kaže se: **snagom gladovati*), itd. Iako se glagolima STANJA koji su u potpunosti statični ne može dodati početna tačka, glagolima STANJA koji, pak, poseduju znake dinamičnosti i imaju implicitnu početnu tačku, može se dodati kritična tačka promene. Tako se ova implicitna

¹⁰⁰ Đ. Karlson (G. Carlson 1977, v. K. Smit 1991/1997: 33) ističe da neki glagoli stanja opisuju stabilnu osobinu, a neki opisuju prelaznu osobinu, što se odražava i na nivou predikacija koje se na osnovu toga, dele na „individualne” (*individual-level predicate*) i „fazne” predikacije (*stage-level predicate*). Š. Deng (1985) konstatuje da postoji i treća grupa stativnih glagola u kineskom jeziku, tj. glagoli stanja koji istovremeno opisuju i permanentnu i prelaznu osobinu, npr.: 客气/*biti učitiv*.

početna tačka stanja može aktivirati pomoću drugih jezičkih sredstava ili konteksta, npr. početno-fazni glagol 开始/*početi*. Uporedi sledeće primere:¹⁰¹

- (1) a. *宝玉在姓贾 (SUB.: 宝玉/*Baoju* + 在/*ZAI* + gl. STA: 姓/*prezivati se* + vla. im.: 贾/*Đija*, tj. **Baoju se zapravo preziva Đija*)
 b. *宝玉姓着贾 (SUB.: 宝玉/*Baoju* + gl. STA: 姓/*prezivati se* + 着/*ZHE* + vla. im.: 贾/*Đija*, tj. **Baoju se u trajanju preziva Đija*)
 c. *宝玉很姓贾 (SUB.: 宝玉/*Baoju* + ADV.: 很/*veoma* + gl. STA: 姓/*prezivati se* + vla. im.: 贾/*Đija*, tj. **Baoju se veoma preziva Đija*)
 d. *宝玉开始姓贾 (SUB.: 宝玉/*Baoju* + FAZ. gl.: 开始/*početi* + gl. STA: 姓/*prezivati se* + vla. im.: 贾/*Đija*, tj. **Baoju je počeo da se preziva Đija*)
- (2) a. *他使劲迷信西药 (SUB.: 他/*on* + ADV.: 使劲/*silom* + gl. STA: 迷信/*biti sujeveran* + im.: 西药/*lekovi zapadne medicine*, tj. **on je silom sujeveran prema lekovima zapadne medicine*)
 b. 他饿着 (SUB.: 他/*on* + gl. STA: 饿/*gladovati* + 着/*ZHE*, tj. *on je gladan*)
 c. 他很饿 (SUB.: 他/*on* + ADV.: 很/*veoma* + gl. STA: 饿/*gladovati*, tj. *On je mnogo gladan*)
 d. 他开始饿了 (SUB.: 他/*on* + FAZ. gl.: 开始/*početi* + gl. STA: 饿/*gladovati* + 了/*LE*, tj. *on je počeo da oseća glad*)

Glagoli stanja u kineskom jeziku mogu se utvrditi i drugim posebnim sinatksičkim sredstvima (J. Sun 2006: 47-48), kao što su:

- (i) glagoli STANJA se ne upotrebljavaju u tzv. rečenici s predlogom 把/*BA*, koja se koristi kada je potrebno da se naglasi da se raspolaže nekom stvari i da se naglasi rezultat tog raspolaganja.¹⁰² Na primer, *约翰把这个故事相信了 (SUB.: 约翰/*Džon* + pred. 把/*BA* + NP: 这个故事/*ova priča* + gl. STA: 相信/*verovati* + 了/*LE*), ispravno je ovako: 约翰相信了这个故事 (SUB.: 约翰/*Džon* + gl. STA: 相信/*verovati* + 了/*LE* + NP: 这个故事/*ova priča*, tj. *Džon je verovao u ovu priču*);
- (ii) glagoli STANJA ne smeju se udvajati i formirati oblik „GL-GL” ili „gl.+ *YI* + gl.” (npr.: *相信相信/*„verovati-verovati”*; *相信一相信/*„verovati + YI + verovati”*);
- (iii) glagoli STANJA ne mogu stajati uz glagole za pravac 来/*LAI/doći*, 去/*QU/otići*, itd. formirajući izraz „gl.+ *LAI/QU*” (npr.: *相信来/*„verovati + LAI”*).

Na osnovu navedenih osobina glagola STANJA i poštujući princip „većinskog mišljenja”, mi smo uvrstili sledeće grupe glagola u ovu klasu: glagoli koji opisuju kvalifikativne osobine čoveka ili predmeta, npr.: 矮小/*biti nizak*, 安详/*biti smiren*, 昂贵/*biti skup*, 冰冷/*biti hladan* i sl.; glagoli koji opisuju karakteristike stanja, npr.: 差/*biti loš*, 符合/*biti u skladu*, 善于/*biti dobar*

¹⁰¹ Ovi primeri su preuzeti iz S. Jiang i dr. (2009: 486-488) (autorkin prevod).

¹⁰² Ovu definiciju videti u Dž. Đin (金志刚) i R. Pušić (2004: 17).

u, 习惯/*naviči (se)*, 需要/*trebati, biti potrebno* i sl.; glagoli koji opisuju permanentne odnose, npr.: 等于/*biti jednak; odgovarati (nečemu)*, 好像/*ličiti*, 叫/*zvati se*, 是/*biti*, 同/*biti isti* i sl.; glagoli koji opisuju psihičke aktivnosti, npr.: 爱/*voleti*, 懂/*razumeti*, 感谢/*biti zahvalan*, 害怕/*plašiti se*, 恨/*mrzeti* i sl.; glagoli percepcije ili mentalnih aktivnosti, npr.: 感到/*osećati*, 记得/*pamtiti*, 认识/*poznavati/upoznati*, 认为/*smatrati*, 知道/*znati* i sl.

4.2.2. Glagoli AKTIVNOSTI

Prema definiciji i stavovima koje su izneli Z. Vendler (1967), D. Dauti (1979), K. Smit (1991/1997) i drugi¹⁰³, kao i na osnovu određenja datih u kineskoj relevantnoj literaturi, aktivnosti su takođe univezalnog karaktera, a glagoli AKTIVNOSTI u kineskom jeziku isto opisuju dinamični, homogeni proces (P. Čen 1988, Š. Deng 1985, H. Y. Tai 1984, S. Jang 2000, J. Sun 2006 i dr.). To podrazumeva da glagoli AKTIVNOSTI ne poseduju inherentnu početnu i završnu tačku, već samo opisuju radnje, kao što su: 说/*pričati*, 跑/*trčati*, 看/*čitati*, 吃/*jesti*, 想/*misliti*, 练习/*vežbati*, itd. Iako glagoli AKTIVNOSTI, kao i glagoli STANJA, opisuju homogene događaje, homogeno stanje podrazumeva da je stanje u svakom trenutku potpuno isto, a kada je homogeni događaj u pitanju, homogenost se ne odnosi na vremenski trenutak, već na interval.¹⁰⁴ J. Sun (2006: 54) ovaj vremenski interval definiše kao „odredljiv minimalni događaj” (*minimal definable events*). Naime, događaj koji opisuje glagol AKTIVNOSTI može da bude istinit samo u takvom subintervalu, a ne i u samom trenutku, poput stanja. Pritom u minimalnom subintervalu, radnja aktivnosti nije homogena. Uzmimo, recimo, radnju 走/*hodati* kao primer. Radnja 走一步 (gl. 走/*hodati* + KVAN. 一/*jedan* + im. 步/*korak*, tj. *napraviti jedan korak*) predstavlja „odredljiv minimalni događaj” radnje *hodati*. Ukoliko je premisa „*x je hodao pola sata*” istinita, onda je i zaključak „*on je hodao*” istinit samo kad je on istinit u minimalnom subintervalu, tj. kada je „napravljen jedan korak”. Drugim rečima, zaključak „*on je hodao*” nije istinit u intervalu koji je manji od „minimalnog subintervala”, tj. manji od vremena potrebnog za pravljenje jednog koraka. Mi na isti način gledamo i na semelfektivne glagole, pa ih zbog toga, nismo ni izdvojili od glagola AKTIVNOSTI u posebnu glagolsku klasu. Ovi glagoli, kao što su: 敲(门)/*kucnuti (na vrata)*, 眨(眼)/*trepnuti (očima)*, itd., opisuju radnje koje

¹⁰³ Z. Vendler (1967:101) “Activities go on in time in a homogenous way; any part of the process is of the same nature as the whole”. K. Smit (1991/1997: 23): Activities are processes that involve physical or mental activity, and consist entirely in the process.

¹⁰⁴ Videti Dautijevu definiciju o glagolima aktivnosti (D. Dauti 1979:166, 168). H. Žao (2012) zapaža da određeni procesi koje opisuju glagoli AKTIVNOSTI ne moraju biti homogeni jer ih čini niz podradnji, na primer: 进攻/*napadati*, 学习/*učiti*, 生长/*rasti*, 维护/*održavati*, itd.

se zbog fizičkih ili fizioloških osobenosti, uglavnom, odigravaju u trenutku i ne mogu biti monosituacione. Ukoliko je premisa „*x je kucao pet minuta*” istinita, onda bi i zaključak „*on je kucao*” bio istinit samo u subintervalu koji je duži od vremena potrebnog za „*kucnuti jednom*”. S druge strane, glagoli AKTIVNOSTI u kineskom jeziku, s kvantifikovanim ili nekvantifikovanim direktnim objektom mogu označavati različite tipove situacija (ograničena ili neograničena, monosituaciona ili semelfektivna). Tačnije, ukoliko je direktan objekat glagola kvantifikovan, tada je predikatska situacija ograničena, u suprotnom, predikatska situacija je neograničena. Uporediti:¹⁰⁵

- (3) a. 他唱歌。(SUB.: 他/*on* + gl. AKT.: 唱/*pevati* + OBJ.: 歌/*pesma*, tj. On peva.)
 b. 他唱一首歌。(SUB.: 他/*on* + gl. AKT.: 唱/*pevati* + **KVAN.:** 一首/*jedan* + **klas. za pesme** + im.: 歌/*pesma*, tj. On peva pesmu.)

Što se tiče lingvističkih testova za utvrđivanje glagola AKTIVNOSTI, jedan od njih jeste onaj koji ispituje da li uz glagol može stajati aspekatski marker za progresiju 在/*ZAI*. Tačnije, Glagoli AKTIVNOSTI mogu stajati uz *ZAI* — kako u realnoj, tako i u irealnoj situaciji, kao što su upitne ili odrične rečenice. Up:¹⁰⁶

- (4) a. 他在打太极拳。(SUB.: 他/*on* + 在/*ZAI* + gl. AKT.: 打/*vežbati* + OBJ.: 太极拳/*taidi*, tj. On sada vežba taidi.)
 b. 他在打太极拳吗? (SUB.: 他/*on* + 在/*ZAI* + gl. AKT.: 打/*vežbati* + OBJ.: 太极拳/*taidi* + upit. mod. reč. 吗/*MA*, tj. Da li on sada vežba taidi?)

U navedenim primerima, direktan objekat *taidi* glagola AKTIVNOSTI *vežbati* nije kvantifikovan, pa je u ovom slučaju radnja atelična, a predikatska situacija neograničena, te se može upotrebljavati aspekatski marker za progresivnost 在/*ZAI*.

4.2.3. Glagoli α -TELIČNOSTI i β -TELIČNOSTI

Distinktivno značenje teličnosti, kako je već pomenuto, jeste da proces poseduje cilj, kao inherentnu krajnu tačku radnje koju opisuje telični glagol. H. Y. Tai (1984), S. Jang (2000) i J. Sun (2006) su u odvojenim istraživanjima došli do istog zaključka da se telične situacije u kineskom jeziku dele na dve podvrste: prva označava proces koji je usmeran na inherentnu završnu tačku — cilj, pri čemu sam proces ne obuhvata ostvarenje tog cilja; dok druga nužno obuhvata tu završnu tačku jer u protivnom, taj događaj uopšte i ne bi bio taj događaj. S. Jang (2000) smatra da značenje teličnosti u kineskom jeziku podrazumeva samo proces koji je

¹⁰⁵ Autorkini primeri i prevod.

¹⁰⁶ Ibid.

usmeren ka svom cilju, a da se taj cilj, međutim, ne mora nužno ostvariti. Drugim rečima, cilj je, pre svega, potencijalna mogućnost ili ono što se obično naziva „mogući cilj”. K. Smit (1991/1997: 264)¹⁰⁷ takođe zapaža da su u savremenom kineskom jeziku „terminalnost” i „teličnost” dva potpuno različita koncepta. Ona je još zapazila i da se u savremenom kineskom jeziku značenje teličnosti izražava glagolskim kompleksom, tj. glagolom sa rezultativnom dopunom ili nekim drugim leksičkim sredstvima. Mi se slažemo s mišljenjem koje su iznele S. Jang i K. Smit i ističemo da teličnost u kineskom jeziku samo ukazuje na postojanje ili odsustvo inherentne završne tačke procesa koji opisuje glagolska leksema, što ne obavezuje da će ta tačka (rezultat) biti dostignuta kada je proces okončan. Stoga, mi na osnovu markiranog obeležja [+ rezultativnost] dalje delimo telične glagole na dve podgrupe: 1) telični glagoli usmereni k cilju, s tim da značenje glagolske lekseme ne podrazumeva semu ostvarenja tog cilja; 2) telični glagoli usmereni k cilju, sa značenjem postizanja cilja bez kojeg ta radnja ne bi bila ta radnja. Da bi se terminološki razlikovale od termina 完成 /OSTVARENJA i 达成 /DOSTIGNUĆA koji se koriste sa drugačijom konotacijom, a i iz praktičnih razloga, kao što smo gore već pomenuli, u ovom radu se prva grupa teličnih glagola, tj. telični glagoli koji **ne poseduju semu** [rezultativnosti], imenuju kao „**α-telični**”, dok se druga grupa, tj. telični glagoli koji **imaju semu** [rezultativnosti], imenuju kao „**β-telični**” ili „rezultativni glagoli”.

Glagoli β-telične klase objedinjuju ono što se u literaturi naziva „rezultativnim glagolima”¹⁰⁸ ili „glagolima dostignuća”¹⁰⁹. U kineskom jeziku to su glagoli: 丢/(iz)gubiti, 忘/zaboraviti, 断/polomiti, 赢/pobediti, 毕业/diplomirati, 到/stići, stizati, 发现/otkriti, 获得/dobiti, 开始/(za)početi, 抛弃/(od)baciti; (na)pustiti, 碰见/sresti, i drugi. Klasa α-teličnih glagola, ukoliko sledimo mišljenje Ž. Guoa (1993) i S. Janga (2000) o kontinuumu, jeste grupa glagola koja treba da se nalazi između klase AKTIVNOSTI i β-teličnih glagola. Ovi glagoli s jedne strane, poput glagola AKTIVNOSTI, imaju semu [+dinamičnosti], a ipak se razlikuju od glagola AKTIVNOSTI, po tome što poseduju inherentnu krajnju tačku i stoga su nehomogeni. S druge strane, iako su α-telični glagoli trajni, svaki njihov subinterval se međusobno razlikuje, zato što su praćeni mogućom promenom stanja, što ilustruju primeri: 磨/mleti, 转变/menjati i sl.

¹⁰⁷ K. Smit (1991/1997: 264): „... *termination and completion are distinct concepts in Mandarin.*” [izdvojila autorka]

¹⁰⁸ V. Bondarko (1987: 56): „*Результат је она граница коју достиже процес усмерен на њу.*” (citiran prema: M. Ivanović 2012: 24)

¹⁰⁹ K. Smit (1991/1997: 31): “*Achievements are instantaneous events that result in a change of state.*”

U ovoj klasi glagola nalazi se i grupa glagola čiji se cilj radnje ostvaruje ne u momentu već procesualno, na primer: 耕/*orati*, 做/*činiti*, 抄写/*prepisivati*. Međutim, za razliku od β -teličnih, da bi krajnja tačka ovih glagola bila dostignuta, potrebna je kvantifikacija direktnog objekata, kao uspostavljanje spoljašnje granice procesa. U određenom kontekstu doduše, proces α -teličnih glagola može biti prekinut, i to u bilo kojoj tački razvojnog toka, a tačka prekida (terminalna krajnja tačka) ne mora biti inherentna krajnja tačka (materijalna krajnja tačka).¹¹⁰ Razliku između α -teličnih i β -teličnih glagola lepo ilustruju sledeći glagoli: 劝说/*nagovarati*, 说服/*nagovoriti*. Prvi glagol pripada klasi α -teličnih, a drugi β -teličnih glagola, pa zato situacija 我劝说了他 (SUB.: 我/*ja* + gl. α -TEL: 劝说/*nagovarati* + 了/*LE* + OBJ.: 他/*on*, tj. *ja sam ga nagovarao*) ne podrazumeva 我说服了他 (SUB.: 我/*ja* + gl. β -TEL: 说服/*nagovoriti* + 了/*LE* + OBJ.: 他/*on*, tj. *ja sam ga nagovorio*). Iako prikazana situacija koju opisuje α -telični glagol 劝说/*nagovarati*, poseduje terminalnu krajnju tačku označenu aspekatskim markerom za svršenost 了/*LE*, ona nema materijalnu krajnju tačku — rezultat. Da pogledamo još jedan primer: glagol 磨/*mleti* je takođe α -teličan, tj. u svom procesu poseduje inherentnu krajnju tačku i ukazuje na tendenciju da se žito samelje do poslednjeg zrna. Kada radnja dođe do te tačke, ona se prirodno okončava. Međutim, radnja u toku trajanja može biti prekinuta u izvesnom trenutku zbog nekog spoljašnjeg faktora (na primer, nestanak struje ili vršilac radnje ima neke druge obaveze pa zaustavi radnju, itd.). U ovom primeru, istinitost same radnje 磨/*mleti* ne zavisi od toga da li će prirodna krajnja tačka biti postignuta ili ne.

Pošto se u kineskom jeziku glagoli klasa AKTIVNOSTI, α -TELIČNOSTI i β -TELIČNOSTI na sintaksičkom nivou različito manifestuju, postoje jezički testovi za klasifikovanje ovih glagola. Na primer, testom „gl. + kvantifikovan dir. objekat” može se testirati da li glagolski proces poseduje inherentnu krajnju tačku, tako da se glagoli AKTIVNOSTI mogu razdvajati od α -teličnih. Primera radi, obe date situacije 开车 (gl. AKT: 开/*voziti* + OBJ.: 车/*kola*, tj. *voziti kola*) i 开一辆车 (gl. AKT: 开/*voziti* + KVAN.: 一辆/*jedan* + klas. za vozila + OBJ.: 车/*kola*, tj. *voziti jedna kola*) su atelične jer glagol 开/*voziti* pripada klasi AKTIVNOSTI, a kvantifikator 一辆/*jedna* ne menja tip glagolske situacije; dok su za α -telični glagol 写/*pisati*, situacije koje su izražene zajedno sa kvantifikovanim i nekvantifikovanim direktnim objektom

¹¹⁰ O pojmu „materijalna tačka” videti u Đ. Lindšted (J. Lindstedt 1995). On je postavio koncepte „*material bound*” i „*temporal bound*”. Slične ideje zastupao je i Bondarko (1987: 46ff, citiran prema: Đ. Lindšted 1995), koji je baratao konceptima „*internal bound*” i „*external bound*”.

različite po akcionalnosti. Naime, radnja 写信 (gl. α -TEL: 写/*pisati* + OBJ.: 信/*pismo*, tj. *pisati pisma*) je atelična, a 写一封信 (gl. α -TEL: 写/*pisati* + KVAN.: 一封/*jedan* + klas. za *pisma* + OBJ.: 信/*pismo*, tj. *pisati pismo*) telična, što znači da kvantifikator 一封/*jedno* menja tip situacije.

Testom „gl. + rezultativna dopuna” sa potvrdnim ili odričnim značenjem mogu se testirati glagoli čiji procesi poseduju segment ostvarenja cilja ili ne, i na taj način se razdvajaju α -telični i β -telični glagoli. Tačnije, glagoli koji mogu stajati uz rezultativnu dopunu su α -telični (npr. 画画, gl. α -TEL: 画/*crtati* + DOP_{REZ}: 完/*završiti* + OBJ.: 画/*slika*, tj. *nacrtati crtež*); dok nasuprot njima stoje β -telični glagoli. Ovaj test, u suštini, odražava princip jezičke ekonomičnosti jer β -telični glagol, npr. 赢/*dobiti, pobediti*, u sebi već nosi semu rezultativnosti koja je kodirana u semantiku glagolske osnove, tako da bi mu, po značenju, bilo suvišno dodati još i dopunu za rezultat, kao spoljašnju krajnju tačku (npr. *赢完比赛, gl. β -TEL: 赢/*pobediti* + DOP_{REZ}: 完/*završiti* + OBJ.: 比赛/*utakmica*, tj. **dobiti i završiti utakmicu*)¹¹¹. Postoje i drugi jezički testovi kojima se mogu razlikovati α -telični i β -telični glagoli. Na primer, aspekatski marker za progresivnost 在/*ZAI*, koji označava da je neki proces u toku (u prevodu: *upravo, sada*), može stajati uz α -telične glagole ali ne i β -telične. Uporediti:¹¹²

- (5) a. 他在画一幅画。(SUB.: 他/*on* + 在/*ZAI* + gl. α -TEL: 画/*pisati* + KVAN.: 一幅/*jedan* + klas. za *slike* + OBJ.: 画/*slika*, tj. *on (upravo/sada) crta neki crtež*)
 b. *他们在赢那场球。(SUB.: 他们/*oni* + 在/*ZAI* + gl. β -TEL: 赢/*pobediti* + KVAN.: 那场/*onaj* + klas. za *utakmice* + OBJ.: 球/*fudbal*, tj. **oni sada dobiju utakmicu*)

Primer (5a) izražava da se trajna radnja *crtati* *upravo* odigrava u trenutku govora, te da će se nakon izvesnog vremena okončati, a marker 在/*ZAI* označava *upravo* da je to trajanje u toku. Dok se u primeru (5b) rezultat radnje *pobediti protivnika* ostvaruje u trenutku, propozicija *pobediti protivnika* nije istinita pre te krajnje tačke, tj. u toku procesa takmičenja, pa se ne može označiti markerom 在/*ZAI*. Situaciju koju označava „在/*ZAI* + α -telični gl.” J. Sun (2005: 54) naziva „progresivnim paradoksom”, koji ilustruju sledeći primeri:

- (6) a. 约翰在画一个正方形。(SUB.: 约翰/*Džon* + 在/*ZAI* + gl. α -TEL: 画/*pisati* + KVAN.: 一个/*jedan* + opš. klas. + OBJ.: 正方形/*kvadrat*, tj. *Džon (sada) crta kvadrat*)
 b. 约翰在画一个长方形。(SUB.: 约翰/*Džon* + 在/*ZAI* + gl. α -TEL: 画/*pisati* + KVAN.: 一个/*jedan* + opš. klas. + OBJ.: 长方形/*kvadrat*, tj. *Džon (sada) crta pravougaonik*)

¹¹¹ Videti S. Jang i dr. (2009: 491-492), J. Sun (2006: 56) (autorkin prevod).

¹¹² Ibid.

Gorenavedeni primeri prikazuju iste situacije: obe radnje se upravo odigravaju u momentu govora, a njihovi ciljevi pritom još nisu ostvareni. To bi značilo da su u momentu govora radnja *crtati kvadrat* i radnja *crtati pravougaonik* identične i da ne postoji distinktivna razlika na osnovu koje se može definisati „odredljiv minimalni događaj”. Dakle, jedino što je moguće definisati u vremenskom intervalu koji obeležava 在/*ZAI* jeste da se događaji razvijaju tako da se usmeravaju na minimalne događaje — nastali kvadrat i pravougaonik. Ove dve radnje koje opisuju α -telični glagoli se u suštini razlikuju po minimalnom događaju.

S. Jang (2000) i H. Žao (2012) zapažaju da je kod nekih teličnih glagola u kineskom jeziku krajnju tačku teško utvrditi, odnosno, ciljevi se ostvaruju aproksimativno. Uzmimo α -telični glagol 批评/*kritikovati* kao primer. Po svojoj suštini, ova radnja, bez obzira na dužinu njenog trajanja, svojim okončanjem podrazumeva i kompletivnost, međutim, efekat (cilj) te radnje je jako teško uočiti i utvrditi. Zato se obično smatra da je po završetku te radnje postignuta, pak, neka vrsta apstraktnog cilja. Kod β -teličnog glagola 改善/*poboljšati*, granica ostvarivanja cilja je nejasna jer je postizanje tog cilja aproksimativno, tako da je teško odrediti gde je u ovome krajnja tačka — cilj. Po svemu gorerečenom zaključujemo da takvi glagoli i iz jedne i iz druge podgrupe teličnih glagola mogu stajati uz aspekatski marker za progresivnost 在/*ZAI*.

Neki β -telični glagoli, u čijem značenju sema trajnosti nije posebno istaknuta, ipak poseduju izvesno trajanje, a taj trajni segment u procesu, po R. Deklerku (2007), predstavlja „pripremi period” za konačno ostvarivanje cilja. Dakle, procesi koje opisuju glagoli ovog tipa, kao što su: 获得/*dobiti* ili 发现/*otkriti*, ne svode se na jednu tačku, iako je njihova kritična promena viđena kao trenutna. U značenju ovih glagolskih leksema, lako je uočiti tzv. „pripremi period” za ostvarenje konačnog cilja, samo što se ovo trajanje „pripreme” u jeziku ne izražava pomoću aspekatskog markera 在/*ZAI* ili 着/*ZHE* (obeležjima za progresivnost, odnosno, durativnost), već leksičkim sredstvima, kao što su prilozima sa značenjem trajanja: 渐渐/*vremenom*, 逐渐/*postepeno*, 慢慢/*lagano*, itd. Uporediti:

- (7) 她渐渐忘记了自己的身体,...(SUB.: 她/*ona* + ADV.: 渐渐/*vremenom* + gl. β -TEL: 忘记/*zaboraviti* + 了/*LE* + OBJ.: 自己的身体/*svoje telo*)
 ... *polako* je počela da zaboravlja na sopstveno telo, ... (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

Na osnovu gorepomenutog, opšti aspekt, kao ontološki aspekt glagola, predstavlja neku vrstu „jezičke selekcije” o vremenskoj informaciji nekog događaja ili radnje koji se opisuju. Neki glagoli ističu trajanje tog procesa (npr. atelični glagoli), a nekima se izražava usredsređenost na terminativnost i na to da li se ostvario cilj radnje ili ne (npr. telični glagoli).

Ipak, bez obzira na sve, sva su ta značenja glagolske lekseme samo inherentna, implicitna, apstraktna i neostvorena, a unutrašnja temporalna struktura glagola je statična. Naravno, kada se temporalni plan prezentuje u dinamičnoj situaciji, tj. na nivou diskursa, ova inherentna temporalna svojstva glagola nisu jednom za svagda data i nepromenljiva, niti su izolovana, već su međusobno prepletana.

4.2.4. Teličnost i ograničenost

Sada ćemo pažnju usmeriti na to kako se statična temporalna svojstva glagola ispoljavaju u dinamičnoj prostorno-temporalnoj dimenziji, odnosno, kako se u živoj jezičkoj upotrebi izražava ograničenost nekog događaja. Pre svega, verujemo da će se u konkretnoj upotrebi jezika neke imanentne osobine glagola, odnosno, neka značenja koja su u semantičkom kodiranju potisnuta, u određenim kontekstima aktivirati, te će tako glagoli prikazati drugačije osobine. Na primer, u temporalnoj strukturi ateličnih glagola ne sreću se vidljive kritične tačke promene, ali će se, pod određenim uslovima, one aktivirati, dok će se, s druge strane, neke druge imanentne kritične tačke teličnih glagola privremeno povući, izgubiti. Koncept kvantifikacije igra jednu od ključnih uloga u ovim promenama u kineskom jeziku, odnosno, kod označavanja ograničenja u dinamičkom jezičkom okruženju. U prvom poglavlju smo već pomenuli da izrazi za glagolsko vreme u kineskom jeziku nemaju gramatikalizovane i jedinstvene oblike, te da je usled toga lokalizacija radnje koju opisuje određeni glagol jedino moguća kada se ta radnja ili direktni objekat glagola kvantifikuje u nekoj temporalno-prostornoj dimenziji. Jedino će u tom slučaju taj jezički izraz biti istinit. U ovom kontekstu, pojam „ograničenost” predstavlja koncepciju o granici kvantitativnosti. Stoga, jezički iskazi kojima se izražava kvantitativnost, na neki način, igraju veliku i važnu ulogu u izražavanju temporalnosti rečenice, i u većini slučajeva određuju čak i strukturu rečenice.¹¹³

Postojanje „granica” jeste objektivna pojava u svetu. Ograničenost i neograničenost, kao koncepcijski opozicioni parnjaci, pripadaju osnovnom kognitivnom mehanizmu za spoznaju i organizovanje prostora i vremena. U lingvistici, „ograničenost” pripada semantičkoj kategoriji i odnosi se na granicu onoga što je označeno leksemom. Generalno govoreći, reči koje označavaju

¹¹³ Đ. Šen (1995, 2004), J. Gu (2007), J. Sun (2006) i drugi tvrde da, ukoliko se u rečenici nalazi kvantifikator, tada se gramatičko obeležje za vreme može izostaviti.

prostorno-vremensko razgraničenje onoga što je označeno, smatraju se celovitim i ograničenim; dok se reči koje omogućavaju tumačenje onoga što je označeno kao kontinuirano, smatraju neograničenim. Diferencijacija ograničenosti i neograničenosti takođe zavisi od deljivosti onoga što je označeno leksemom u različite segmente, ili njegove nedeljivosti¹¹⁴.

L. Blumfeld (L. Bloomfield 1933/2001) je među prvima upotrebio koncepte „ograničenosti” i „neograničenosti” za klasifikaciju imenica, pa je, po njemu, „ograničena imenica” brojiva imenica, a „neograničena imenica” nebrojiva imenica. R. Langejker (R. Langacker 1987: 78-81) je sumirajući distinktivne osobine „ograničenog” i „neograničenog”, između ostalog, konstatovao da je region koji je profilisan „ograničenom imenicom” heterogen i brojiv u svom inherentnom svojstvu, a takođe i ograničen u svom primarnom domenu u okviru predikacije. On dalje ističe da postoji paralela između (ne)ograničenog i (ne)ograničene radnje, a distinkcija između ograničene i neograničene radnje jeste u tome da li postoji krajnja temporalna tačka ili ne. Tačnije, ograničena radnja na vremenskoj osi poseduje početnu i završnu tačku, i predstavlja jednu individualnu radnju, dok neograničena radnja nije individualna jer nema početnu i završnu tačku, ili je takva da ima samo početnu tačku. To se odražava i na gramatiku i izražava se perfektivnim i imperfektivnim glagolima, tj. segmenti nesvršenog procesa tumače se tako kao da su svi identični i kao da se proces može neograničeno produžiti. Na primer, situacija „我想家” (SUB.: 我/*ja* + gl. AKT: 想/*misliti* + OBJ.: 家/*kuća*, tj. *nedostaje mi kuća*) jeste neograničena, a istinitost ove propozicije neće se promeniti bez obzira na dodavanje ili oduzimanje vremena trajanja. Ograničeni događaj izražen perfektivnim glagolom jeste specifično ograničen u vremenu u okviru predikacije, i on se može ponoviti. Na primer: „我跑到学校” (SUB.: 我/*ja* + gl. AKT: 跑/*trčati* + DOP_{REZ}: 到/*stići* + OBJ. 学校/*škola*, tj. *dotrčao sam do škole*) jeste ograničen događaj, pa se dodavanjem ili oduzimanjem vremena trajanja procesa, menja istinitost premise. To možemo i da proverimo u Vendlerovoj klasifikaciji i steknemo jasniji uvid o odnosu između kvantifikacionog svojstva glagolskog objekatskog argumenta i ograničenosti situacije koju opisuje predikacija.

Takav odnos M. Krifka (M. Krifka 1989) naziva homomorfizmom. Naime, on smatra da postoji homomorfički odnos između fizičke dimenzije ili gradualnog svojstva onog što je

¹¹⁴ Vidi R. Langejker (R. Langacker 1987), Đ. Šen (1995, 2004), P. Piper (2008), F. Jin (尹付 2011), N. Korver (N. Corver 2015) i dr.

označeno NP-om, s jedne, i vremenske progresije radnje, s druge strane. On ističe da su kumulativnost i kvantitativnost dva ključna pojma za određivanje ograničenosti predikacije. Tačnije, kumulativnost je osobina neograničene predikacije, dok kvantitativnost određuje ograničenost.¹¹⁵ Kasnije je D. Dauti (1991: 567), polazeći od principa kompozicione semantike, takođe konstatovao da domen NP objekatskog argumenta¹¹⁶ i ograničena predikacija imaju homomorfički odnos. M. Kanepil (1995) takođe postavlja postulat da se opozicija kumulativnost i kvantitativnost možda mogu uzeti kao aspekatska opoziciona značenja za određivanje događaja, stanja, progressa, kompletivnosti, stalnosti, itd. Po svemu sudeći, ovi istraživači, bez obzira da li je njihov pristup istraživanju sintaksički ili semantički, dele mišljenje da je kvantitativnost NP objekatskog argumenta jedan od ključnih faktora koji utiče na ograničenost predikatske situacije.

Đ. Šen (沈家煊 1995, 2004) je prvi primenio princip „koincidencije kvantifikovanog objekatskog argumenta i ograničenost situacije” u kineskoj gramatici. Dakle, on uspostavlja poznate postulate koincidencije: ako je radnja ograničena, onda se objekatski argument tumači kao ograničen, i obrnuto, tj. ako je objekatski argument ograničen, onda se i radnja tumači kao ograničena. Taj princip u kineskom jeziku važi kako za odnose između imenica i glagola, tako i za odnose između imenica i prideva, odnosno, između glagola i modifikatora.¹¹⁷ On dalje ističe da opozicioni par „nezavisne-zavisne” sintaksičke strukture kineskog jezika, u suštini, predstavlja opozicione parnjake „ograničenost-neograničenost”, tj. nezavisna rečenica opisuje ograničenu radnju, dok zavisna rečenica opisuje neograničenu radnju. Na primer:

- a. *他 吃 了 苹果 (Đ. Šen 2004: 44)¹¹⁸
 on jesti LE jabuka
 tj. **on pojevši jabuke*

115 Kumulativnost podrazumeva sledeće: ako je predikat P istinit za događaje e_1 i e_2 , onda je istinit i za $e_1 \cup e_2$. Na primer, *trčati* predstavlja događaj s kumulativnim osobinama jer čak i kada se dva takva događaja („trčati dvaputa”) spoje u jedan, događaj i dalje ostaje nepromenjen (takođe predstavlja trčanje), čime se pokazuje neograničenost događaja koji označava glagol *trčati*. Kvantitativnost podrazumeva sledeće: ako je predikat P istinit za događaje, onda P nije istinit za podskupove e' . Na primer: za događaj opisan izrazom „jesti tri jabuke”, ni jedan podskup tog događaja - subradnja „jesti jednu jabuku” ili „jesti dve jabuke” ne može predstavljati događaj izražen iskazom „jesti tri jabuke”. Stoga je P kvantifikovan, odnosno, ograničen.

116 D. Dauti (1991) je takve objekatske argumente nazvao „inkrementalnim temama” (*incremental theme*). Tipični glagoli s inkrementalnom temom su npr.: *jesti jabuku*, *piti flašu vode*, *graditi kuću*, itd. Ulogu inkrementalne teme imaju i glagolski objekatski argumenti koji označavaju promenu stanja (*rastopiti*, *zamrznuti*, *osušiti*), pri čemu argumenti „mere” ili omeđuju radnju na temelju određenog gradualnog svojstva, dok se kod glagola kretanja (*hodati*, *trčati*) progresija radnje određuje putanjom kojom se prolazi (v. D. Sarić 2015). H. Verkuyl (H. Verkuyl 1993) je pak uočio da nisu sve ograničene predikacije one koje poseduju inkrementalne teme, npr. *dobiti*, *eksplozirati*, itd.

117. O odnosu koincidencije između radnje i pacijensa L. Talmi (L. Talmy 2000: 55) je postavio sličnu tezu *Principle of Boundary Coincidence*. Prema njegovom postulatu, granica radnje se mora u potpunosti podudarati sa granicom pacijensa, da bi radnja bila ograničena.

¹¹⁸ Primeri su preuzeti iz Đ. Šen (2004: 44), a prevod je autorkin.

- b. 他 吃 了 一 个 苹 果。
on jesti LE jedan klas. jabuka
 tj. *On je (po)jeo jabuku.*
- c. 他 吃 了 苹 果 又 吃 梨
on jesti LE jabuka još jesti kruška
 tj. *On je prvo jeo jabuke, pa i kruške.*

Prema Đ. Šenu, rečenica u primeru (a) ne može biti samostalna jer je objekat 苹果 /*jabuka* nekvantifikovan, te glagolskoj situaciji 吃了 /*jesti* (koja iako sa markerom *LE* ima inherentnu završnu tačku) ipak nije dodeljena materijalna granica. Da bi rečenica postala samostalna, nužno je da se objekat kvantifikuje (npr. kvantifikatorom 一个 /*jedan*), kao što je prikazano u primeru (b), ili da se dopunjuje značenje iskaza dodavanjem nove klauze, kao što ilustruje primer (c).

Drugi stručnjaci su odredili kriterijume klasifikacije ograničene i neograničene imenice u kineskom jeziku i bavili su se problematikom kvantifikacije imenice, kao i uticajima ograničenih imenica, glagola, prideva i priloga na sintaksičku strukturu kineskog jezika (Đ. Šen 1995 i 2004, J. Sun 2006, D. Džu (祝东平)2010, S. Li (李思旭) 2011, F. Jin 2011 i drugi). Brojni rezultati njihovih istraživanja nam govore da kineski jezik nije samo jezik u kojem se ističe kategorija aspekta, već se ističe i semantička kategorija ograničenosti, što znači da postoji bogat korpus jezičkih izraza koji izražava značenje ograničenosti. S druge strane, ovaj semantički pojam prožima ceo jezički sistem, tj. on se prostire od leksike do diskursa. Sve ovo ima, u velikoj meri, direktan uticaj na kinesku gramatiku. Ovde ističemo neke činjenice u kineskom jeziku koje imaju veze s našim istraživanjem:

- (i) Imeničke lekseme imaju opšte značenje, i uglavnom su neograničene; dok su imenice modifikovane brojem i klasifikatorom, ograničene i brojive. Kvantifikatori obuhvataju: individualne, ograničene klasifikatore za predmete (个 /*GE*, 只 /*ZHE*, 块 /*KUAI*); merne jedinice, sekundarne klasifikatore (一桶水 /*jedan + kofa + voda*, tj. *kofa vode*) i neodređene klasifikatore (一些水 /*jedan + nešto + voda*, tj. *nešto vode*; 一些药 /*jedan + nešto + lek*, tj. *neka količina leka*). Ovi klasifikatori imaju funkciju da modifikuju neograničene situacije, sa ciljem da one postanu ograničene, ili da potencijalnu završnu tačku nekog procesa učine aktuelnom.¹¹⁹

¹¹⁹ Kvantifikator u kineskom jeziku podrazumeva i određene i neodređene oblike, kao i maksimalnu i minimalnu vrednost. Budući da se brojive i nebrojive imenice u kineskom jeziku ne izražavaju morfološkim sredstvima, te da se obične

- (ii) Glagoli STANJA i AKTIVNOSTI, kao i oblik udvajanja glagola sa habitualnim značenjem (看看书/*čitati knjige*; 听听音乐/*slušati muziku*) opisuju neograničenu radnju; dok glagoli TELIČNOSTI, glagoli sa dopunom rezultativnog značenja, i oblik udvajanja glagola sa multiplikativnim značenjem (他点点头/*klimati glavom*), s druge strane, opisuju ograničenu radnju.
- (iii) ograničene imenice i ograničene radnje, često se izražavaju istim jezičkim formama. Na primer, kada se neograničene imenice, kao što su: 苹果/*jabuka*, 水/*voda*, modifikuju brojem 一/*YI, jedan*, dobijaju se ograničeni izrazi: 一个苹果/*jedna jabuka*, 一桶水/*kofa vode*. Ovo pravilo se primenjuje i kod glagola, npr. glagoli 烧/*kuvati* i 坐/*sedeti*, opisuju neograničene radnje, međutim, kada stoje uz broj 一/*YI, jedan*, tada se dobija izraz „*YI + gl.*”, kojem se izražava značenje završetka ili javljanja kratkotrajne radnje, tj. ograničene radnje.
- (iv) Pomoću drugih leksičkih sredstava, kao što su vremenski adverbijali (已经/*već*) i modalne rečice (了 $\text{2}/LE_2$), neograničena predikacija može postati ograničena.
- (v) Postoji koicidencija (ne)ograničenih prideva i (ne)ograničenih imenica i glagola.
- (vi) Negacija 没/*MEI* negira ograničenost, dok negacija 不/*BU* negira neograničenost.
- Ova pravila će se u našem istraživačkom postupku često primenjivati u određivanju ograničenosti EDJ.

4.3. Kvantitativna distribucija glagola OPŠ. ASP u narativnom diskursu

Posle segmentacije teksta u našem korpusu dobijeno je ukupno 5825 EDJ. Zatim smo na osnovu retoričkih relacija ove EDJ podelili na dve grupe: temporalnu i netemporalnu. Prvu grupu čine 2335 EDJ, koje pripadaju temporalnoj strukturi teksta (TP EDJ) i utiču na temporalnu progresiju naracije; drugu čini 3490 EDJ, koje pripadaju netemporalnoj strukturi teksta i ne utiču

nekvantifikovane imenice odnose na koncepte, fizičku prirodu, one ne imenuju direktno kvantitativne osobine stvari. Stoga se kvantitativnost izražava raznim klasifikatorima. Prema K. Alan (K. Allan 1977), jezici koji nemaju kategoriju broja, kao što je kineski, sigurno imaju kategoriju klasifikatora, i on je takve jezike nazvao *numeral classifier language*. Za određivanje ograničenosti ili neograničenosti imenice, ponekad je potrebno uzimati u razmatranje i kontekst, npr. 一条路/, u zavisnosti od situacije, može da bude ograničena imenička sintagma *jedan put* (konkretnog značenja), a može da bude i neograničena *put* (u apstraktnom značenju). Isto važi i za imeničku leksemu. Na primer, kada se imenička leksema nađe u rečenici sa predlogom *BA*, tada se odnosi na neku određenu stvar, tako da je i ona ograničena.

na temporalnu progresiju narativnog diskursa (NTP EDJ). Potom smo izdvojili EDJ po formalnom obeležju aspekatskog sistema, dobivši tako 2773 EDJ čije jezgro predikacije čine glagoli opšteg aspekta. Nakon anotiranja glavnog glagola predikacije EDJ, dobili smo sledeće podatke u analiziranom korpusu.

Tabela 7: Distribucija četiri gl. klase u OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

	NAZIV PRIČE	VRSTA	br. EDJ	STA.	AKT.	α -TEL.	β -TEL.	OSTALI
1	<i>IMALI SMO GOSTA</i>	NTP	138	46	17	3	4	2
		TP	168	2	31	5	4	8
2	<i>DALEKO OD KUĆE U OSAMNAESTOJ</i>	NTP	256	107	31	5	5	2
		TP	173	2	19	18	17	5
3	<i>SAVET NA RASTANKU</i>	NTP	219	64	14	5	10	3
		TP	166	3	33	11	10	32
4	<i>MUŽ</i>	NTP	468	175	87	11	16	5
		TP	368	6	64	35	26	68
5	<i>POSLEDNJA STANICA VOZA</i>	NTP	794	317	98	14	36	24
		TP	517	7	92	37	35	73
6	<i>SINOVLJEV NEPRIJATELJ</i>	NTP	518	165	46	6	17	13
		TP	412	4	98	27	13	0
7	<i>TRAMPA</i>	NTP	544	203	92	18	22	33
		TP	232	1	51	25	13	0
8	<i>ZID</i>	NTP	553	255	78	24	17	32
		TP	299	0	44	15	17	102
	uku.	NTP EDJ	3490	1332	463	86	127	114
	uku.	TP EDJ	2335	25	432	173	133	288
	uku.	EDJ	5825	1357	895	259	262	402
	%			23,3%	15,36%	4,45%	4,5%	

Ovoj tabeli prikazani su nazivi kratkih priča u našem korpusu i podaci o ukupnom broju EDJ u NTP i TP svake priče, a takođe je prikazana i učestalost pojavljivanja svake glagolske klase u EDJ netemporalne i temporalne strukture teksta. U koloni *OSTALI* pod NTP prikazan je ukupan broj EDJ čiju predikaciju ne čine glagoli već imeničke fraze¹²⁰, idiomi, izreke, itd.; u koloni *OSTALI* pod TP prikazan je ukupan broj EDJ koje čine dijaloški red (turnus) u kojem nema

¹²⁰ To su rečenice čije predikative čine same imenice ili imeničke fraze, a da pritom nema kopulativnih glagola za povezivanje subjekta i predikata.

glagola govora, a sadržaj dijaloga inače nije predmet našeg istraživanja.¹²¹ Na osnovu ovih podataka istražili smo kvantitativnu distribuciju svake klase glagola, zatim distribuciju stativnih glagola u odnosu na dinamične, kao i ateličnih u odnosu na telične. Rezultati su prezentovani u donjim tabelama.

Tabela 8: Distribucija četiri klase gl. OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

		uku. EDJ	EDJ _{OPŠ. ASP}	STA.	AKT.	α-TEL.	β-TEL.
NTP	br.	3490	2008	1332	463	86	127
	%		57,54	38,17	13,27	2,46	3,64
TP	br.	2335	765	25	432	173	135
	%		32,76	1,07	18,5	7,41	5,78

Tabela 9: Distribucija stativnih i dinamičnih gl. OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

		uku. EDJ	EDJ _{OPŠ. ASP}	STATIVNI	DINAMIČNI		
				STA.	AKT.	α-TEL.	β-TEL.
NTP	br.	3490	2008	1332	676		
					463	86	127
	%		57,54	38,17	19,37		
TP	br.	2335	765	25	740		
					432	173	135
	%		32,76	1,07	31,69		

¹²¹ Do velike oscilacije u koloni *OSTALO* tabele 7 došlo je zbog neujednačene dužine tekstova u korpusu, kao i zbog nejednakog obima dijaloškog reda.

Tabela 10: Distribucija ateličnih i teličnih gl. OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

		uku. EDJ	EDJ _{OPŠ. ASP}	ATELIČNI		TELIČNI	
				STA	AKT	α-TEL	β-TEL
NTP	br.	3490	2008	1795		213	
	%		57,54	51,43		6,1	
TP	br.	2335	765	457		308	
	%		32,76	19,57		13,19	

Tabela 11: Relativna distribucija četiri klase gl. OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

		EDJ _{OPŠ. ASP}	STA.	AKT.	α-TEL.	β-TEL.
NTP	br.	2008	1332	463	86	127
	%	72,41	98,16	51,73	33,2	48,47
TP	br.	765	25	432	173	135
	%	27,59	1,84	48,27	66,8	51,53

Tabela 12: Rel. distribucija stativnih i dinamičnih gl. OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

		EDJ _{OPŠ. ASP}	STATIVNI	DINAMIČNI		
			STA.	AKT.	α-TEL.	β-TEL.
NTP	br.	2008	1332	676		
				463	86	127
	%	72,41	98,16	47,74		
TP	br.	765	25	740		
				432	173	135
	%	27,59	1,84	52,26		

Tabela 13: Relativna distribucija ateličnih i teličnih gl. OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

		EDJ _{OPŠ. ASP}	ATELIČNI		TELIČNI	
			STA.	AKT.	α -TEL.	β -TEL.
NTP	br.	2008	1795		213	
	%	72,41	79,71		40,88	
TP	br.	765	457		308	
	%	27,59	20,29		59,12	

Na osnovu gorenavedenih podataka iznosimo sledeće pretpostavke:

- (i) EDJ sa predikatskim glagolima u opštem aspektu zauzimaju prilično visok procenat korpusnih EDJ (od ukup. 5825 EDJ, 2773 su EDJ_{OPŠ. ASP}, što čini 47,61%); pored toga, vidi se i tendencija da se glagoli u opštem aspektu češće javljaju u NTP EDJ (72,41%).
- (ii) Stativni glagoli imaju snažnu tendenciju da se javljaju u NTP (98,16%), dok glagoli dinamičnosti, u odnosu na stativne, pokazuju blagu tendenciju pojavljivanja u TP (52,26%).
- (iii) Atelični glagoli imaju tendenciju da se javljaju u NTP (79,71%), dok s druge strane, telični glagoli imaju blagu tendenciju da se javljaju u TP (59,12%). Među teličnim glagolima α -TELIČNI glagoli pokazuju jaču tendenciju javljanja u TP (66,8%).

Distribuciji glagolskih klasa izraženi u procentima su pokazali da je potpuno opravdano što smo opšti aspekt (leksički aspekt) postavili kao osnovu aspekatskog sistema kineskog jezika. Rezultati korpusne analize takođe potvrđuju da glagoli u obliku opšteg aspekta mogu u narativnom diskursu da samostalno izražavaju temporalno-aspekatska značenja, ne oslanjajući se na aspekatske operatore ili neka druga jezička sredstva (glagolske dopune, adverbijale, itd.).

4.4. Funkcija glagola OPŠ. ASP u narativnom diskursu

Korpusna analiza je dokazala da se četiri tipa opšteg aspekta javljaju i u TP EDJ i u NTP EDJ. U ovom delu ćemo, na osnovu primera iz korpusa i pomoću kontrastiranja originala i prevod na srpski jezik, ispitivati diskursne funkcije svakog tipa opšteg aspekta u temporalnoj i netemporalnoj strukturi narativnog teksta.

4.4.1. Glagoli ATELIČNOSTI u OPŠ. ASP u narativnom diskursu

Distribucija glagola OPŠ. ASP u našem korpusu se slaže s rezultatima prethodnih istraživanja o odnosu između EDJ čiji su predikatski glagoli atelični (EDJ_{a-TEL}) i temporalne strukture narativnog teksta u kojoj se realizuje temporalna progresija. Naime, vidi se da se EDJ sa ateličnim glagolima frekventnije javljaju u NTP, a među njima one s glagolima STANJA pokazuju još veću naklonost javljanja u NTP u odnosu na glagole AKTIVNOSTI.

I. Glagoli STANJA opšteg aspekta u TP narativnog diskursa

U temporalnoj strukturi teksta u našem korpusu sreće se veoma mali broj EDJ čiji je predikatski glagol glagol STANJA (samo 25 EDJ_{STA}), što čini svega 1,84% od ukupnog broja EDJ_{STA}. To su uglavnom EDJ čiji je predikativ imenska fraza koja opisuje vreme, i to, obično, referentno vreme nekog događaja. Diskursna funkcija ovih EDJ jeste da na makro nivou diskursa daju prilično širok vremenski opseg i tako utiču na temporalnu progresiju. Da pogledamo sledeće primere:

- (9) ¹[我就这样从早晨里穿过],, ²[那时<是>_{STA} 中午], ³[那时我刚刚想搭车],
¹[Projezdio sam tako kroz jutro], ... ²[Ugledao sam ga negde oko podneva],³[a tek malo pre toga mi je palo na pamet da bih mogao nekog da zaustavim] (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)
- (10) ¹[太阳落到西边远远的树林里去了],²[水生望着树林的疏密], ³[辨别自己村庄],⁴[晚色<昏迷>_{STA} 的时候], ⁵[他走到了自己的村边],...
¹[Dok je sunce zalazilo iza dalekih šuma na zapadu],²[Daleko, u gustoj šumi, Šuišeng je prepoznao svoje selo]. ... ⁴⁻⁵[Stigao je u sumrak].¹²² (Sun Li, prev. T. Bokić)

¹²² Radi lakšeg poređenja, redne brojeve EDJ u prevodu smo zaveli prema istom redu EDJ u originalu. U slučaju kada dođe do spajanja dve EDJ originalnog teksta u jednu u prevodu, beležimo oba broja spojenih EDJ, kao u primeru: ⁴⁻⁵EDJ. Ovaj način obeležavanja EDJ važi za ceo rad.

Ova dva primera pružaju vremensku informaciju narativnih događaja, na sledeći način: u primeru (9) u ²EDJ sa predikatskim glagolom STANJA stoji 那时<是>_{STA} 中午 (SUB.: 那时/to vreme + KOP.: 是/*biti* + im. 中午/*popodne*, tj. *bilo je to popodne*, a ovo je značenje u prevodu iskazano vremenskim genitivom *oko podneva*), dok se u primeru (10), u ¹EDJ i ⁴EDJ opisuju okolnosti (sunce ili noćno nebo) različitih doba dana, da bi se ukazalo na proticanje vremena, tj. konkretnije, tu nailazimo na izraz u ⁴EDJ: 晚色<昏迷>_{STA} 的时候 (SUB.: 晚色/*boja noći* + gl. STA: 昏迷/*biti tmuran* + str. reč.: 的/*DE* + im. 时候/*vreme*, tj. *u sumrak*. ⁴EDJ i ⁵EDJ su u prevodu spojene u jednu rečenicu ⁴⁻⁵EDJ.). U prevodnim ekvivalentima oba primera to je izraženo predložko-padežnom konstrukcijom kojom se izražava vreme: *oko podneva, u sumrak*.

Takve EDJ_{STA} kojima se daju vremenske informacije imaju veliki značaj u kineskom jeziku, budući da je to jezik koji nema utvrđene gramatičke forme za glagolsko vreme. Oni se najčešće pojavljuju na početku pasusa ili nekih dužih tekstualnih spanova i ukazuju na određenu vremensku tačku ili interval. K. S. Y. Kao (1985) u svom radu o retorici i stilu kineskog narativa takođe zapaža da je jedna od karakterističnih crta tradicije narativa kineskih klasičnih i vernakularnih kratkih priča upravo to da imaju tendenciju da na početku daju informacije o vremenu i prostoru, koje služe kao pozadinska informacija za neki događaj. To podrazumeva da se pri opisu nekih konkretnih događaja, bilo na implicitni ili eksplicitni način, mora precizno označiti vreme i prostor. EDJ_{STA} koje daju tu vrstu informacija, kao u navedenim primerima, imaju diskursnu funkciju i igraju ulogu temporalnog lokalizatora prema kome se lokalizuju svi događaji obuhvaćeni ovim delom teksta, a sami događaji mogu da se lokalizaciju ili van, ili unutar lokalizatora. Na taj način su sve EDJ u ovom tekstualnom spanu koji opisuju događaje, bez obzira da li imaju u sebi gramatički ili leksički iskaz za vreme ili ne, na direktan ili indirektan način (preko drugog događaja ili situacije u istom spanu), temporalno determinisane. Prema tome, ove EDJ_{STA} na taj način direktno utiču na temporalnu progresiju naracije.

Među ovim EDJ_{STA} uočavamo i specifične veštine piščevog pripovedanja koje čine da naracija napreduje, što ilustruju sledeći primeri:

Takođe je važno pomenuti da, osim u odeljcima koji se bave kontrastiranjem kineskog originala i srpskog prevoda (4.5., 5.5., 6.1.4, 6.2.4., 6.3.4., 6.4.3., 6.5.4. i 6.6.4.), prevodi primera su dati samo u službi dopunske informacije o značenju iskaza navedenog u primeru, a ne u svrhu kontrastiranja aspekatskih sistema predmetnih jezika.

- (11) ①...¹[一面便用着吃惊的眼睛], ²[搜索女人的全身]。②...³[第二次惊讶, <是>_{STA} 烟管忽然被女人夺去], ⁴[即刻在那粗而厚大的掌握里, 塞了一枝哈德门香烟的缘故]。
 ①...¹⁻²[**iznenadenim** pogledom sve prelazeći preko njenog tela].②...³[Drugo **iznenadenje sledi** kad žena nenadano ščepa lulu], ⁴[pa mu u grubu, ogromnu šaku tutne jednu cigaretu marke „hademan“]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

Prva i druga EDJ u prvom tekstualnom spanu (①) opisuju prvo iznenađenje koje je glavni junak doživeo kada je došao u grad i video svoju ženu, a u ³EDJ drugog spana (②) istog primera, predikacijom sa stativnim glagolom 是/*jeste* opisuju se stvari koje mu po drugi put izazivaju iznenađenje, i na taj način se čitaocima pokazuje da se narativna radnja pomera unapred. Kada gledamo iz ugla koherentnosti teksta, u ovom primeru se nalaze reči 吃惊的/*iznenaden* u ¹EDJ i 惊讶/*iznenadenje* u ³EDJ, koje predstavljaju ključne reči za leksičku koheziju u povezivanju dva tekstualna spana.

II. Glagoli STANJA opšteg aspekta u NTP narativnog diskursa

Prema podacima koje smo dobili u toku naše korpusne analize, u NTP EDJ nalazi se 98,16% glagola STANJA ili glagola AKTIVNOSTI sa slabijom dinamičnošću. Ove EDJ uglavnom opisuju stativne osobine i karakter likova (godine starosti, ime i prezime, profesiju, izgled, narav, itd.), prirodni ambijent, kao i psihičke aktivnosti, ili daju objašnjenje o događaju (u retoričkoj relaciji: OKOLNOSTI, UZROKA, POZADINE, EVALUACIJE, OBRAZLOŽENJA, itd.). Pogledajmo sledeće primere:

- (12) ¹[女人说话时]²[口音自然也完全<不同>_{STA}了], ³[变成象城市里做太太的大方自由], ⁴[完全不<是>_{STA}在乡下做媳妇的神气了]。
¹⁻²[Naravno, i način na koji je izgovarala reči sasvim <je drugačiji>_{NSV}].³[Sad je fin i ležeran kao u gradskih gospođa], ⁴[<izgubivši>_{GER.SV} u potpunosti ton seoske snaše]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)
- (13) ¹[三村<是>_{STA}黑龙江上游的一个小村子], ²[只<有>_{STA}五十多户人家]。
¹[Treće Selo <je bilo>_{NSV} mali zaselak od tek pedesetak domaćinstava]²[koje <se nalazilo>_{NSV} na gornjem toku reke Heilungđijang]. (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)
- (14) ¹[他身不由己地跟随着人流向前走], ²[自己也不<知道>_{STA}走向哪里]。
¹[Po inerciji je išao napred nošen bujicom ljudi].²[<Nije imao>_{NSV} pojma kude ide]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)
¹[女卫生员弯下腰],²[伸出手],³[看样子是<想>_{STA}把她从地上拉起来]。
¹[Bolničarka se sagnula] i ²[ispružila ruku],³[verovatno u nameri da je podigne sa zemlje]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

- (15) ¹[她经验<多>_{STA}], ²[<懂得>_{STA} 这不是大事情]。
¹[Pošto <je bila>_{NSV} iskusna], ²[<znala je >_{NSV} da je to rutina]. (Isto)

U gorenavedenim primerima predikate u EDJ čine glagoli iz klase STANJA opšteg aspekta. Primeri 12 (gl. STA u ²EDJ: 不同/*biti drugačiji* i gl. STA u ⁴EDJ: (不)是/*(ne) biti*) i primer 13 (stativni glagoli su 是/*biti* i 有/*imati, nalaziti se*) opisuju lik i pružaju informaciju o pozadini ili okruženju u kojima se razvija naracija, i sa spanovima koji slede, formiraju retoričku relaciju POZADINE; primer 14 (gl. STA u ²EDJ: 知道/*znati*) je opis mentalne aktivnosti lika, koji takođe pruža pozadinske informacije ili objašnjenja za glavne događaje; primer 15 sadrži tri EDJ, od kojih prve dve EDJ opisuju događaje koji se nalaze na narativnoj niti, a treća EDJ sa stativnim glagolom 想/*hteti* (koji je preveden neglagolskim oblikom *u nameri*) daje dopunska objašnjenja za prethodne dve radnje; primer 16 ima dve EDJ (¹EDJ: 她经验多/*SUB.*: 她经验/*njeno iskustvo* + gl. STA: 多/*biti u velikom broju*; ²EDJ: 懂得这不是大事情/*gl. STA: 懂得* /*znati* + OBJ. KLAUZA: 这不是大事情/*nije to ozbiljno, tj. to je rutina*), čija oba predikata čine glagoli STANJA u obliku opšteg aspekta, pri čemu prva EDJ gradi retoričku relaciju UZROKA sa drugim EDJ.

III. Glagoli AKTIVNOSTI opšteg aspekta u TP narativnog diskursa

Prema podacima korpusne i kvantitativne analize, od ukupnog broja EDJ čije predikacije čine glagoli AKTIVNOSTI opšteg aspekta, 48,27% EDJ su one koje se pojavljuju u TP, a 51,73% onih koje se pojavljuju u NTP. Zato se za ovu klasu glagola može reći da su „neutralni” i da ne pokazuju naročitu sklonost ni prema temporalnoj, ni prema netemporalnoj strukturi narativnog diskursa.

U TP narativnog diskursa, situacije koje opisuju glagoli AKTIVNOSTI, čija je inherentna temporalna osobina [Ø ograničenost], na nivou diskursa mogu pomoću gramatičkih ili kontekstualnih sredstava dobiti spoljašnju krajnju tačku. Analizom korpusa otkriveno je nekoliko načina na osnovu kojih EDJ_{AKT} postaju ograničene situacije:

a) glagoli govora sa direktnim govorom

Spoljašnju, materijalnu, krajnju tačku u ovom slučaju daje direktan govor, što znači da se radnja okončava onda kada se završi govor u tekstu. U korpusu nalazimo 82% EDJ_{AKT} čije predikacije čine glagoli govora u direktnom ili indirektnom govoru, kao što su: 说/*reći*, 道

/govoriti, 骂 /grditi, itd. (koji se u prevodnim ekvivalentima najčešće javljaju u aoristu ili svršenom perfektu). Ovako visoka frekventnost upotrebe glagola govora pokazuje da dijalog (dijaloški red) igra veoma važnu ulogu u temporalnoj progresiji naracije. Pogledajmo sledeće primere:

- (16) ¹[“我走了。”男人<说>_{AKT}]. ²[男人站起身], ³[提起了他的破包].
⁴[“就走?”] ⁵[女人也站了起来].
¹[„Idem.” <Reče>_{AOR} muškarac]. ²[Ustao je] i ³[uzeo svoju pohabanu torbu].
⁴[„Ideš?”] ⁵[Žena takođe ustade]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

- (17) ¹[“能对付，姆妈好吧?”]
²[“还好，她在家烧饭。今天早上三点钟她就去买菜。”弟弟<说>_{AKT}].
¹[„Mogu da nosim. Kako je mama?”]
²[„Nije loše, kod kuće je, sprema ručak. U tri ujutru je išla na pijacu da kupi povrće”,
<odgovori>_{AOR} mlađi brat]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

Gorenavedeni primeri jasno pokazuju da završetak direktnog govora predstavlja krajnu tačku preseca aktivnog glagola 说/reći, govoriti, te je predikatska situacija ograničena, narativni tok priče se pomera unapred.

b) EDJ_{AKT} sa kvantifikativnim specifikatorom opisuju ograničene situacije, što ilustruju sledeći primeri:

- (18) ¹[彭大步很动情地<拍>_{AKT}下奶牛] ²[说：“.....”]
¹[Krakati Peng s ljubavlju <potapša>_{AOR} kravu] ²[„.....”]. (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)
- (19) ¹[她<叹息>_{AKT}一声], ²[将双手伸到他的身下], ³[轻轻地一搬] ⁴[就把这个高大的 身体搬了起来]...
¹[<Uzdahnuvši>_{GER.SV}], ²⁻³[obe ruke je zavukla ispod njega lagano] i ⁴[podigla to kršno telo]...
(*Mo Jen, prev. A Jovanović*)

U primeru (19), glagol 拍 /tapšati u ¹EDJ inače pripada klasi AKTIVNOSTI i radnja tapšati kravu predstavlja neograničenu situaciju. Međutim, reč 下 /jednom, koja se nalazi iza glagola, kao specifikator za kvantifikaciju radnje, menja neograničenu situaciju tapšati kravu u ograničenu. U primeru (20), glagol 叹息 /uzdisati u ¹EDJ je takođe glagol AKTIVNOSTI, ali mu je objekatski argument određen kvantifikacionim iskazom 一声 /jedan glas. Ako imamo na umu da postoji skladnost između ograničene imenice i ograničene radnje (Đ. Šen 1995, 2004), onda glagol AKTIVNOSTI uz kvantitativno ograničeni objekatski argument, može da opiše ograničenu radnju i pritom učini da se naracija pomeri unapred.

c) EDJ_{AKT} u tzv. „rečenicama neprekidnog toka”

Kada se EDJ_{AKT} nalazi u „rečenici neprekidnog toka” gradeći sa susednom EDJ relaciju NIZANJA, ona opisuje ograničenu radnju i na taj način utiče na temporalnu progresiju. Za razliku od prethodnih primera, ograničenost radnje ostvaruje se ne unutar, već van EDJ_{AKT}, odnosno, u opsegu većeg tekstualnog spana. Pogledajmo sledeće primere:

(20) ¹[妈妈叫了声：“阿信。”]²[便低下头]³[<抹>_{AKT}眼泪]。 ⁴[三个儿子不知怎么安慰她], ⁵[...倒是嫂嫂有办法], ⁶[把妈妈<劝>_{α-TEL}止了泪]。

¹[majka je povikala: „Čen Sine!“] ²[zatim je spustila glavu] i ³[<obrisala>_{sv} suze]. ⁴[Nijedan od braće nije znao šta da kaže da je uteši]. ⁵⁻⁶[Tek je snaha <uspela>_{sv} da zaustavi majčine suze]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(21) ¹[女人笑了], ²[拍拍手], ³[挑起粪桶]⁴[往回<走>_{AKT}]. ⁵[女人<走>_{AKT}着], ⁶[突然看见什么], ⁷[颤悠悠的粪桶和整个人都<停>_{α-TEL}住了]。

¹[Žena se nasmejala], ²[pljesnula rukama], ³[podigla kofe za gnojivo] i ⁴[<krenula>_{sv} nazad]. I ⁵[dok je tako <išla>_{NSV}], ⁶[odjednom, spazi nešto], ⁷[zanjihane kofe se, zajedno s njom, <umiriše>_{AOR}]. (*He Baoguo, pred. R. Pušić*)

Gorenavedeni primeri predstavljaju tekstualne spanove sa tzv. rečenicama neprekidnog toka. Dakle, kada poslednja EDJ u nizu predstavlja situaciju AKTIVNOSTI, onda se njegova temporalna krajnja tačka nalazi u potonjem tekstualnom spanu. To ilustruje primer (21) gde neograničena radnja 抹眼泪/*brisati suze* u ³EDJ, čija je početna tačka aktivirana radnjom 低下头/*spustiti glavu* u ²EDJ, okončava se tek u ⁶EDJ (把妈妈劝止了泪: pred. 把/*BA* + OBJ₁: 妈妈/*mama* + gl. α-TEL: 劝/*nagovarati* + DOP_{REZ}: 止/*zaustaviti* + 了/*LE* + OBJ₂: 泪/*suze*, tj. *tek je snaha uspela da zaustavi majčine suze*). Kod primera 22, ³EDJ daje početnu tačku neograničenoj situaciji 走/*ići* u ⁴EDJ, a zatim se radnja proteže pomoću oblika „gl. + 着/*ZHE*” (走着/*tako je išla*) u ⁵EDJ. Najзад, krajnju tačku ove radnje *ići* tek „prečrtava” ⁷EDJ iskazom 停住了 (gl. α-TEL: 停/*miriti (se)* + DOP_{REZ}: 住/*stati* + 了/*LE*, tj. *umiriti (se)*).

d) EDJ_{AKT} i susedna EDJ realizuju koreferencijalne radnje sumirajućeg odnosa, formirajući relaciju NIZANJA. To je ilustrovano primerima:

(22) ¹[彭大步<伸>_{AKT}手] ²[一<拍>_{β-TEL}奶牛] ³[喜出望外地<说>_{AKT}: “.....”]

¹[Krackati Peng <ispruži>_{AOR} ruku] i ²[<potapšavši>_{GER.SV} kravu], ³[zadovoljno <reče>_{AOR}: „...“] (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

- (23) ¹[马而立<打躬作揖>_{AKT}], ²[<千谢万谢>_{AKT}], ³[把人们一一送上卡车],
¹[Ma Erli <se klanjao>_{NSV} do kolena] i ²[<zahvaljivao>_{NSV} na sva usta] i ³[tek kad je sve radnike otpratio do kamiona], ... (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

U primeru 23, radnje 伸手 /*pružiti ruku* u ¹EDJ i 拍奶牛 /*potapšati kravu* u ²EDJ su koreferencijalne radnje, što je slučaj i u primeru 24 打躬作揖 /*klanjati se* u ¹EDJ i 千谢万谢 /*zahvaliti se* u ²EDJ. Prema K. Smitinom (2003) modelu diskursa, koreferencijalne radnje mogu da se povezuju retoričkom relacijom SUMIRANJA i ELABORACIJE. Dakle, koreferencijalne radnje kod modela diskursa narativa i reportaže, povezane su relacijom SUMIRANJA i temporalno se lokalizuju u prošlosti, a da su pritom još i u temporalnom odnosu sukcesivnosti. Stoga, obe subradnje daju doprinos temporalnoj progresiji. U navedenim primerima, *potapšati kravu* i *zahvaliti se* predstavljaju iskaz sumiranja prethodnih radnji izražavajući njihov rezultat ili nameru.

e) EDJ_{AKT} pomoću modalne rečce 了 _{2/LE₂} sa značenjem promene stanja, opisuje ograničenu situaciju. Na primer:

- (24) ¹[他的眼睛还在看着我]。 ²[...他这才扭过头去] ³[<看>_{AKT} 公路了 _{LE₂}]。
¹[Još me je netremice posmatrao]. ²[...Tek onda je skrenuo pogled] i ³[<usmerio>_{SV} ga na drum ispred sebe]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

- (25) [<上>_{AKT} 班了 _{LE₂}].
 [Čen Sin <je počeo>_{SV} da radi u fabrici njegove majke.] (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U primeru 25, modalna rečca 了 _{2/LE₂} u ³EDJ (看公路了 /gl. AKT: 看 /*gledati* + OBJ.: 公路 /*drum* + 了 _{2/LE₂}, tj. (*počeo je*) *gleda drum*, odnosno, *usmerio ga (pogled) na drum ispred sebe*) obeležava okončavanje jednog velikog tekstualnog spana, pri čemu još čitaocu šalje signal da se situacija menja i usmerava mu pažnju na sledeći događaj ili novu situaciju. U primeru 26 jasnije se vidi kako prevod EDJ (上班了: gl. AKT: 上 /*odlaziti* + im. 班 /*posao* + 了 _{2/LE₂}) na srpski, na eksplicitan način, odnosno, pomoću faznog glagola *početi*, prenosi inhoativno značenje koje 了 _{2/LE₂} u sebi nosi.

f) EDJ_{AKT} pomoću taksisnih specifikatora sa susednom EDJ formiraju temporalni sukcesivni niz.

Pogledajmo primere:

- (26) ...¹[一上船]²[就<喊>_{AKT} “七丫头”].
 ...¹[pa je, **čim** se popeo],²[<viknuo>_{SV}: „Curo, Či!“] (Isto)

- (27) ¹[下了米], ²[便端起一羹瘪谷], ³[到天井里] ⁴[<撒>_{AKT} 给鸡们啄]。 ⁵[接着<收拾>_{AKT} 桌上的碗筷]。 ⁶[接着<擦洗>_{AKT} 灶台]。 ⁷[饭煮熟不久], ⁸[丈夫就回来了]。
¹[Stavila je pirinač], ²[uzela kotaricu sa žitom] i ³⁻⁴[malo <bacila>_{SV} u dvorište da nahrani kokoške]. ⁵[**Onda** je sa stola <sklonila>_{SV} činije i štapiće za jelo]. ⁶[**Onda** je <očistila>_{SV} ringlu na šporetu]. ⁷[Malo pošto je ručak bio gotov], ⁸[muž joj se vratio]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

Kao što ilustruju gorenavedeni primeri, u našem korpusu se najčešće sreću sledeći taksisni specifikatori: 一 就/čim ... (*odmah*) ... (v. primer 27), 便 /i (*odmah*) (v. u ²EDJ u primeru 28) 接着/*zatim* (v. u ⁵EDJ i ⁶EDJ u primeru 28), 就/*već, odmah* (v. u ⁸EDJ u primeru 28), kao i 于是/*tako da*, 到/当 时候/*kada, za vreme* ... i sl., koji nameću ED jedinicama taksisni odnos i ostvaruju temporalno sukcesivni niz radnji.

Na osnovu gorenavedene analize, glagoli AKTIVNOSTI koji su po svojoj prirodi atelični, pokazuju „neutralnost” po pitanju ograničenosti situacije ED jedinice. Drugim rečima, glagoli AKTIVNOSTI opšteg aspekta ne igraju značajnu ulogu u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa. Međutim, procesi koje opisuju ovi glagoli jače dinamičnosti, ipak, mogu da imaju temporalnu ili materijalnu krajnu tačku u narativnom diskursu, pomoću raznih sintaksičkih ili diskursnih sredstava. Tačnije, glagoli AKTIVNOSTI mogu se „uslovno” javljati u temporalnoj strukturi narativa, a njihov način pomeranja narativnog vremena unapred jeste indirektan. Prema našoj evidenciji, od ukupnog broja EDJ u temporalnoj strukturi, 17,88% EDJ su oni čije predikacije čine zapravo glagoli AKTIVNOSTI opšteg aspekta. Takođe smo evidentirali i veliki broj EDJ sa glagolima AKTIVNOSTI koji, pomoću aspekatskih konstrukcija i aspekatskih obeležja, opisuju ograničene situacije. O tome ćemo više govoriti u drugim poglavljima.

IV. Glagoli AKTIVNOSTI opšteg aspekta u NTP narativnog diskursa

U netemporalnoj strukturi narativnog teksta kineskog jezika, EDJ_{AKT} obično opisuju nereferencijalne radnje, kao što su: aktivnosti vezane za profesije, kolektivne radnje, radnje koje se vrše u nizu vremenskih intervala. Ali, oni mogu da iskazuju i referencijalne radnje koje su trajne, kao i radnje koje su kotemporalne s glavnim radnjama i označavaju sredstvo, način i okruženje u kome se vrši glavna radnja. Pogledajmo sledeće primere u kojim EDJ_{AKT} opisuju:

a) nereferencijalne autonomne radnje

- (28) ¹[客家人聚族而<居>_{AKT}], ²[一座土楼就是一个村寨],
¹[Ljudi nacionalnosti Hakas <žive>_{NSV} tako što se svi članovi zajednice okupljaju]; ²[zemljana „kuća” je, u stvari, selo ograđeno zidom]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

(29) ¹[在农村, 他<拉>_{AKT}犁], ²[<拉>_{AKT}耩], ³[收麦], ⁴[<挖河>], ⁵[<跑>_{AKT}招工], ⁶[<跑>_{AKT}招生]...

¹[Na selu <je plevio>_{NSV}], ²[<orao>_{NSV}], ³[žnjeo pšenicu], ⁴[kopao kanale], ⁵⁻⁶[<regrutovao>_{NSV} radnike, studente]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

U navedenim primerima, glagoli AKTIVNOSTI: 居/živeti u ¹EDJ u primeru 29, 拉/vući u ¹EDJ i ²EDJ, i 跑/juriti (tj. juriti radnike i studente, a u prevodu: regrutovati ...) u ⁵EDJ i ⁶EDJ u primeru 30, jesu autonomni, međutim opisuju habitualne (nereferencijalne) radnje, te ne doprinose temporalnoj progresiji narativa.

b) referencijalne trajne radnje:

(30) ¹[彭大步牵着白花奶牛], ²[打着响亮的喷嚏]³[在村中<游荡>_{AKT}].

¹[Vodeći kravu sa belim šarama na uzici], ²[Krkati Peng <je lutao>_{NSV} po selu] ³[glasno kijajući]. (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

(31) ¹[幸好有个囡囡], ²[在凳子上一会站起], ³[一会儿坐下]; ⁴[一会儿<要>_{AKT}这], ⁵[一会儿<要>_{AKT}那], ⁶[使空气活跃自然了一点].

¹[Srećom tu je bio sinčić] ²[koi se peo na stolicu], ³[pa opet sedao], ⁴[čas <tražio>_{NSV} ovo], ⁵[čas <iskao>_{NSV} ono]⁶[zahvaljujući čemu je atmosfera bila življa i prirodnija]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

Glagoli AKTIVNOSTI u gorenavedenim primerima, 游荡/lutati (u ³EDJ u primeru 31) i 要/tražiti (u ⁴EDJ i ⁵EDJ u primeru 32) opisuju trajne radnje koje su istovremene u odnosu na momenat o kome se pripoveda. Stoga su radnje referencijalne, ali u njihovom trajanju nema temporalne progresije.

c) prateće radnje koje predstavljaju okolnost ili način na koji ili sredstvo kojim se vrši glavna radnja

(32) ¹[他双手捧着茶杯], ²[<注目>]³[<凝神>_{AKT}], ⁴[正在洗耳恭听].

¹[U rukama je držao šolju čaja] i ²⁻⁴[netremice, uz dužno poštovanje, slušao govornika]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

U goredatom primeru, glagoli AKTIVNOSTI u ²EDJ i ³EDJ 注目/zuriti i 凝神/koncentrisati se opisuju prateće stanje u kome se odigrava glavna radnja u ⁴EDJ (听/slušati), i to značenje je interpretirano u prevodu na srpski prilogom netremice.

d) voluntativne radnje

(33) ¹[我正<要>_{AKT} 扑过去揍那些孩子], ²[有一只脚狠狠地踢在我腰部]。

¹[Baš kad <sam nameravao>_{NSV} da se bacim na derišta], ²[neko mi je krvnički zabio nogu u pojas]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

(34) ¹[<希望>_{AKT} 建筑设计所的同志们好好地考虑一下], ²[作一个学术性的总结]。

¹⁻²[Iskazana je nada da će drugovi iz Zavoda za projektovanje dobro razmisliti da naprave jedan naučni rezime]. (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

U analiziranom korpusu se nalazi jedan broj glagola AKTIVNOSTI koji su voluntativni, kao što su 要 /nameravati, hteti i 希望/nadati se, želeći u gorenavedenim primerima (u ¹EDJ u oba primera).

Ovim glagolima se opisuju irealne radnje koje ne doprinose temporalnoj progresiji narativa.

e) neautonomne radnje ili zbivanja čiji agens nije živo biće

(35) [身体随着担架的起伏而微微<抖动>_{AKT}]。

[Telo mu se lagano <drmusalo>_{NSV} u ritmu kojim su se truckala nosila]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

(36) ¹[公路高低起伏], ²[那高处总在<诱惑>_{AKT} 我],

¹[Drum je vodio čas uzbrdo čas nizbrdo] i ²[svako novo uzvišenje me <je mamilo>_{NSV}]... (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

U primeru 36, subjekt rečenice je 身体 /telo (u primeru 36), a radnja koju izražava glagol AKTIVNOSTI 抖动/drmusati se jeste neautonomna; dok je subjekat u ²EDJ u primeru 37 高处 /uzvišenje neživo biće, a glagol AKTIVNOSTI 诱惑/mamiti opisuje statično stanje, te u oba primera nema pomeranje naracije unapred.

4.4.2. Glagoli TELIČNOSTI u OPŠ. ASP u narativnom diskursu

Prema podacima korpusne i kvantitativne analize, telični glagoli opšteg aspekta mogu da se javljaju i u temporalnoj i netemporalnoj strukturi narativnog diskursa. Međutim, ipak se uočava tendencija njihovog češćeg javljanja u TP narativnog diskursa. Tačnije, oko 59,12% EDJ sa teličnim predikatskim glagolima u OPŠ. ASP se javljaju u temporalnoj strukturi narativa, od kojih su α -telični glagoli, sa procenatom od 66,8%, još konkuretniji za izražavanje TP narativnog diskursa u odnosu na β -telične glagole. Sada ćemo primerima dokazati diskursne funkcije dve podgrupe teličnih glagola kineskog jezika u narativnom diskursu.

I. Glagoli α -TELIČNOSTI opšteg aspekta u TP narativnog diskursa

Budući da α -telični glagoli označavaju procese koji su usmereni na cilj, a da pritom sami procesi ne moraju da sadrže segment cilja, njima su, kao glagolima AKTIVNOSTI, neophodna

leksička, sintaksička ili diskursna sredstva kojima bi se ostvario potencijalni cilj procesa. Drugim rečima, ograničenost situacije koju opisuje α -telični glagol je „uslovljena”. U nastavku ćemo kroz primere predstaviti načine na koje EDJ $_{\alpha}$ -TEL utiču na TP narativnog diskursa (tamo gde su slična jezička sredstva za izražavanje ograničenosti EDJ_{AKT}, navešćemo samo po jedan primer).

a) Pomoću kvantifikovanog direktnog objekta, realizuje se ograničavanje predikatske situacije:

- (37) ¹[接着, 那人又<比画> $_{\alpha}$ -TEL 一种圆圆的果子], ²[象征性地放到唇边咀嚼],
¹[Rus je zatim znakovima <pokazao>_{sv} okruglu vočku] ²[koju je simbolično **prineo** ustima]...
 (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

U prethodnom primeru, kvantifikator objekatskog argumenta u ¹EDJ čini sintagma 一种/*jedan + vrsta*, tj. *naka vrsta*. Ograničeni objekat predstavlja kraj radnje 比画/*pokazati* — završetak jednokratnog pokazivanja vočke i inicira početak naredne radnje 放到/*prineti* u ²EDJ. Na taj način se razvija narativna nit.

b) EDJ $_{\alpha}$ -TEL u glagolskoj dimenzioniranoj „rečenici neprekidnog toka” utiče na napredak vremenskog toka:

- (38) ¹[五多高兴到得意忘形], ²[放下碗筷]³[唱将起来], ⁴[被大娘结结实实打了一筷子头], ⁵[才忙着吃饭]、⁶[<收> $_{\alpha}$ -TEL 碗]、⁷[<洗> $_{\alpha}$ -TEL 锅子]。
¹⁻²[Van sebe od sreće, Vuduo je spustila činiju i štapiće] i ³[zapevala]. ⁴[Tek kad ju je gazdarica snažno udarila štapićem po glavi], ⁵[požurila je s jelom], ⁶[<pokupila>_{sv} činije] i ⁷[<oprala>_{sv} tiganj]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U ovom primeru se stvara neprekidni tok priče, pomoću šest EDJ (od ²EDJ do ⁷EDJ), među kojima su ⁶EDJ i ⁷EDJ sa α -teličnim glagolima opšteg aspekta 收(碗)/(po)kupiti (činije), 洗(锅子)/(o)prati (tiganj). Ove EDJ u glagolskoj dimenzioniranoj „rečenici neprekidnog toka”, kao što je već pomenuto, u kojoj postoji i temporalni tok, predstavljaju povezane događaje koji imaju odnos NIZANJA, čime doprinose razvoju naracije.

c) EDJ $_{\alpha}$ -TEL kao prva koreferencijalna podradnja sumirajućeg odnosa, ostvaruje temporalnu progresiju.

- (39) ¹[他等得心里发烦], ²[一赌气], ³[<转> $_{\alpha}$ -TEL 身]⁴[离开了车站], ...
¹[Čen Sin je bio sve nestrpljiviji] i ²⁻³[u nastupu gneva <okrenuo se>_{sv}] i ⁴[**otišao** sa stanice].
 (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U ovom primeru ³EDJ i ⁴EDJ sa glagolima 转(身)/obrnuti (se), okrenuti (se) i 离开/napustiti, otići čine dve koreferencijalne podradnje sumirajućeg odnosa, koje su temporalno sukcesivne. Radnja koju opisuje α -telični glagol 转(身) (glagol 转 znači *kružiti*) kao spona između dveju

svršenih radnji 赌气 /naljutiti se u ²EDJ i 离开 /otići u ⁴EDJ, doprinose dinamičnosti i koherentnosti naracije.

d) Pomoću 了 ₂/LE₂ ostvaruje se ograničena situacija EDJ_{α-TEL}.

- (40) ¹[急性子的人脱了鞋], ²[站在椅子上]³[<取>_{α-TEL}行李了]。
¹[Neki nestrpljivi čovek skinu cipele] i ²[pope se na sedište]³[da<dohvati>_{sv} prtljag]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

U ovom primeru 了 ₂/LE₂ ima inhoativno značenje i označava početak α-telične radnje 取行李 (gl. α-TEL: 取/hvatati + OBJ.: 行李/prtljag + 了 ₂/LE₂, tj. početi da uzimaju prtljag).

Na osnovu gorenavedenog, smatramo da EDJ_{α-TEL}, kao i EDJ_{AKT}, pomoću drugih gramatičkih ili diskursnih sredstava, tj, na indirektan način, može uticati na temporalnu progresiju narativnog diskursa.

II. Glagoli α-TELIČNOSTI opšteg aspekta u NTP narativnog diskursa

Prema rezultatima anotiranja glavnog glagola u EDJ, uočeno je oko 33,2% EDJ_{α-TEL} koji se javljaju u NTP narativnog diskursa. Njihove funkcije u netemporalnoj strukturi narativa prikazujemo dole:

a) Izražavanje nereferencijalnih radnji kao pozadinskih informacija naracije

- (41) ¹[看样子, 它的存在至少有百年以上的历史了], ²[几经<倒塌>_{β-TEL}], ³[几经<修补>_{α-TEL}].
¹[Po svoj prilici, postoji bar stotina godina] i ²[za to vreme rušio se] i ³[<popravljali su>_{NSV} ga već nekoliko puta]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

U ovom slučaju, u rečenici ili u kontekstu često se nalazi adverbijal sa značenjem višekratnosti ili frekventnosti, npr: 几经 /nekoliko puta, 往往 /često i sl. Radnja u ³EDJ, koju iskazuje glagol α-TELIČNOSTI 修补 /popravljati, zbog adverbijala 几经 /nekoliko puta postaje nereferencijalna.

b) Izražavanje taksisnog odnosa potpune ili delimične simultanosti u vremenskoj zavisnoj klauzi

- (42) ¹[他们噼哩喀啦地<卸>_{α-TEL}门板时], ²[她的心情很平静], ³[脸上没有难看的表情], ⁴[但民兵队长却说: ...]
²[Iako je bila smirena] i ³[ničim nije pokazivala nezadovoljstvo]¹[dok su oni, uz škripu, <skidali>_{NSV} vrata sa šarki], ⁴[komandir joj je ipak rekao: „...“] (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

- (43) ¹[把帶來的東西交給了女人], ²[一面使用著吃惊的眼睛, <搜索>_{α-TEL} 女人的全身].
¹[stvari koje je doneo predao bi ženi], ²[iznenađenim pogledom sve <prelazeći>_{NSV} preko njenog tela]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

U primeru 43, ¹EDJ sa α-teličnim glagolom 卸 /skidati (prikazana je u prevodu kao ³EDJ) opisuje radnju koja je istovremena u odnosu na situaciju iskazanu potonjim EDJ. U primeru 44, radnja

iskazana u ²EDJ_{α-TEL} takođe je istovremena radnji opisanoj u ¹EDJ. Ove EDJ su sateliti u tekstualnom spanu jer one sa EDJ nukleusima formiraju relacije OKOLNOSTI, te ne utiču na temporalnu progresiju. Značenje simultanosti se izražava eksplicitno pomoću taksisnih specifikatora ...时 /*dok, kada, u vreme...* (u ¹EDJ u primeru 43), 一面 /*istovremeno* (u ²EDJ u primeru 44).

c) EDJ_{α-TEL} kao druga koreferencijalna podradnja odnosa ELABORACIJE, što ne utiče na temporalnu progresiju

(44) ¹[待他走向江面时], ²[那人明显发现了彭大步], ³[他招了招手], ⁴[<示意>_{α-TEL} 彭大步走过去]。

¹[Dok je stigao do reke], ²[onaj s druge strane ga je očigledno već zapazio]. ³[Domahivao mu je rukom], ⁴[<dajući>_{NSV} mu znak da priđe bliže]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

U primeru 45, radnja u ³EDJ 招了招手 (gl. AKT: 招/*mahati* + 了/*LE* + 招/*mahati* + im. 手/*ruka*, tj. *mahati rukom*), iskazana oblikom GL-GL sa perfektivnim markerom 了/*LE*, i radnja u ⁴EDJ 示意彭大步走过去 (gl. α-TEL: 示意/*davati (znak)* + OBJ.: 彭大步/*Krakati Peng* + KLAUZA 走过去 /*ici* + *tamo*, tj. *davati Krakatom Pengu znak da priđe bliže*) realizuju koreferencijalne radnje odnosa ELABORACIJE, te se ne ostvaruje temporalna progresija. U prevodu se to realizuje gerundivnom konstrukcijom nesvršenog oblika, koja takođe ima funkciju označavanja koreferencijalne radnje.¹²³ U ovom slučaju gerund i predikat (招了招手/*mahati rukom*) nemaju taksisni odnos jer se njima ne opisuju dve različite situacije već se jedna situacija interpretira s različitih aspekata.

d) EDJ_{α-TEL} u funkciji opisivanja prirode ili okruženja

(45) ¹[这声音<使>_{α-TEL} 我恐惧], ²[<使>_{α-TEL} 我也像汽车一样浑身冰凉]。

¹[Taj zvuk me je <prestravio>_{SV}] i ²[<uneo>_{SV} u mene studen sličnu hladnoći karoserije]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

(46) ¹[火车进站了], ²[他把窗户推上去], ³[一阵凉风<扑>_{α-TEL} 面而来, 上海的风]。

¹[Kada je voz ušao u stanicu], ²[otvorio je prozor] i ³[*hladan vetar mu <zapahnu>*_{AOR} *lice. Šangajski vetar.*] (Vang Anji, prev. Elezović)

Kada je EDJ u funkciji opisivanja prirode ili entiteta iz okruženja, subjekat u EDJ često je bez obeležja animatnosti, kao što su to „声音/zvuk” i „凉风/hladan vetar” u primeru 46 i 47. Tada glagoli α-TELIČNOSTI 使/*dovesti* (u ¹EDJ u primeru 46) i 扑(面而来)/*zapahnuti* (u ³EDJ u

¹²³ O koreferencijalnoj funkciji gerundne konstrukcije vidi V. Polovina (1996)

primeru 47) ne iskazuju dinamičnost, te rečenice slabije tranzitivnosti i ne utiču na temporalnu progresiju.

e) EDJ_{α-TEL} u retropektivnoj strukturi narativa

- (47) ¹[这独眼就据说在年青时节因殴斗杀过一个水上恶人], ²[因为<杀>_{α-TEL}人], ³[同时也就被人把眼睛抠瞎了]。
¹[Priča se da je kad je bio mlad upao u tuču na reci s nekim zlikovcem] ²[kog <je ubio>_{svk}], ³[ali je i on tom prilikom izgubio oko]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U gorenavedenim primeru postoji kontekst s naznačenim iskazom u ¹EDJ: 年青时节/*kad je bio mlad*, koji signalizira zaustavljanje temporalnog toka naracije. Stoga α-telični glagol u ²EDJ 杀(人)/*ubiti* opisuje nereferencijalnu radnju i utiče na pomeranje naracije unapred.

f) EDJ_{α-TEL} označava irealne radnje

- (48) ¹[他的原则是要修一道新颖而别致的围墙], ²[为设计所<增添>_{α-TEL}光辉]。
¹[Hteo je originalan i drugačiji zid] ²[koji će Zavodu za projektovanje <dati>_{sv nov sjaj}]. (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)
- (49) ¹[下一步, 他该往哪儿走?] ²[人活着], ³[总要有个目的地]。 ⁴[<找>_{α-TEL}对象]、⁵[结婚]、⁶[建立小家庭?]]
¹[Šta je sad njegov sledeći korak?] ²[Čovek dok je živ] ³[mora da ima neki cilj]. ⁴[Da <nade>_{sv srodnu dušu}], ⁵[oženi se] i ⁶[zasnuje porodicu?] ... (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U tzv. irealnim EDJ često se nalaze voluntativni glagoli, kao što su: 要/*hteti*, 想/*želeti*, 希望/*nadati se*, uz koje ne stoji aspekatski marker. U primeru 49, glagol α-telične klase 增添/*dati se* nalaze u klauzi (²EDJ) koja je sa glavnom (¹EDJ) u valentnom odnosu. Primer 50 ukazuje na irealnu situaciju s upitnom ⁴EDJ i, prirodno, nema nikakv značaj za temporalnu progresiju.

Na osnovu kvantitativne i empirijske analize, zbog neodređenosti realizovanja cilja u svojoj semantičkoj strukturi, α-telični glagoli kineskog jezika ispoljavaju neutralnost u odnosu na ograničenost situacije u narativu. Oni na nivou EDJ mogu biti interpretirani kao neograničeni, a mogu se, opet, pod određenim sintaksičnim i diskursnim uslovima, interpretirati i kao ograničeni. Tako se može reći da je njihovo značenje ograničenosti situaciono ili kontekstualno. U netemporalnoj strukturi narativa, EDJ_{α-TEL} često izražavaju nereferencijalne radnje, a u nekim slučajevima referencijalne ali prateće radnje, kao i irealne situacije. Oni takođe mogu opisati događaje u retrospektivnoj niti priče s diskursnom funkcijom retrospektivne aktualizacije i regresivnosti. S druge strane, u temporalnoj strukturi narativa α-telični glagoli, slični glagolima

AKTIVNOSTI, pomoću određenih jezičkih sredstava, javljaju se u nekim glagolskim konstelacijama, formirajući tako sa susednim klauzama niz događaja u temporalnoj sukcesiji. Ponekad se spoljašnja krajna tačka α -telične situacije (bilo da je temporalna ili materijalna) označava jezičkim iskazima koji se nalaze u većem tekstualnom spanu, tako da se njihov efekat na temporalnu progresiju ostvaruje u srednjem nivou tekstualne strukture.

III. Glagoli β -TELIČNOSTI opšteg aspekta u TP narativnog diskursa

Prema podacima korpusne i kvantitativne analize, učestalost pojavljivanja β -teličnih glagola u temporalnoj i netemporalnoj strukturi narativnog diskursa je otprilike istog inteziteta, odnosno iznosi 51,53% u temporalnoj, a 48,47% u netemporalnoj strukturi. Ta razlika je tako mala da je možemo ignorisati. Budući da β -telični glagoli u svom procesu impliciraju rezultat (cilj), radnja koju opisuje EDJ $_{\beta$ -TEL u temporalnoj strukturi narativnog diskursa često služi kao uočljiva vremenska referenca za počinjanje naredne radnje, i može tako direktno, bez spoljašnjih faktora (sintaksičnih ili diskursnih) da utiče na temporalnu progresiju. Njihovo značenje i funkcija u narativnom diskursu, onako kako je to prezentovano u našem korpusu, biće predmet analize narednog dela.

a) u „rečenici neprekidnog toka” opisuje svršene događaje

(50) ¹[她<披> β -TEL 衣] ²[<下> β -TEL 床], ³[穿上蒲草鞋], ⁴[走到院子里]。

¹[Ogrnula se] i ²[<sišla>_{sv} s kreveta], ⁴[pa je, ³[obuvši rogozne papuče], izašla u dvorište]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

(51) ¹[马而立<进> β -TEL 门] ²[也没有下车], ³[老远便举起一只手来] ⁴[大喊: “同志们, 等一等!”]

¹[Ma Erli <je prošao>_{sv} kroz kapiju] ²[ne silazeći s bicikla], ³[podigao ruku] i ⁴[izdaleka viknuo: „Drugovi, čekajte!“] (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

U primeru 51, dve radnje s glagolima β -TELIČNOSTI: 披衣 u ¹EDJ (gl. β -TEL: 披/ogrnuti + OBJ.: 衣/odeća, tj. ogrnula se) i 下床 u ²EDJ (gl. β -TEL: 下/silaziti + OBJ.. 床/krevet, tj. silaziti s kreveta) u ²EDJ $_{\beta$ -TEL, s aspekatskim konstrukcijama u ostalim EDJ, čini dinamični niz događaja: 披衣 — 下床 — 穿上蒲草鞋 (gl.: 穿/oblačiti + DOP_{REZ}: 上/ići gore + OBJ.: 蒲草鞋/rogozne papuče, tj. obući rogozne papuče) — 走到院子里 (gl.: 走/ići + DOP_{REZ}: 到/stići + OBJ.: 院子/dvorište + 里/unutar, tj. izaći u dvorište.). U primeru 52, radnja s glagolom β -TELIČNOSTI 进门 u ¹EDJ (gl. β -TEL: 进/ući + OBJ.. 门/kapija, tj. proći kroz kapiju) takođe s drugim radnjima u ³EDJ i ⁴EDJ čini sukcesivni niz događaja: 进门 — 举起一只手

来 (gl. 举/*dići* + DOP_{REZ}: 起来/*uspraviti* + KVAN.: 一只/*jedan* + klas. + OBJ.: 手/*ruka*, tj. *podići ruku*) — 喊 (gl. α -TEL, *vikati*). Radnje koje opisuju ove EDJ _{β -TEL} svojim ostvarenim rezultatom uvode novu radnju u nizu.

b) EDJ _{β -TEL} čini koreferencijalnu radnju tipa SUMIRANJA. Na primer:

- (52) ¹[陈信好奇地<回> _{β -TEL} 头] ²[看看他], ³[见小伙子穿得衣帽整齐]...
¹[Čen Sin se radoznalo <okrenu>_{AOR}] ²[da ga još jednom odmeri]. ³[Momak je bio doteran]...
 (Vang Anji, prev. I. Elezović)

Glagoli β -TELIČNOSTI, kao i glagoli AKTIVNOSTI i α -TELIČNOSTI mogu da sa drugim glagolima formiraju koreferencijalne radnje tipa SUMIRANJA pri čemu utiču na temporalnu progresiju narativa. Koreferencijalnost u primeru 53 čine dve ograničene radnje u ¹EDJ _{β -TEL} i ²EDJ_{GL-GL}, tj. 回头 (gl. β -TEL: 回/*okrenuti (se)* + im. 头/*glava*, tj. *okrenuti se*) i 看看 (GL-GL: *gledati-gledati*, tj. *pogledati, odmeriti*).

c) u vremenskoj zavisnoj klauzi

- (53) ¹[她急忙从炕上爬起来], ²<下> _{β -TEL} 炕时] ³[糊糊涂涂地栽到了地上]
¹[Užurbano se pridigla], i ³[tako zbunjena se, ²<silazeći>_{NSV} s kanga], saplela] i ³[pala na pod].
 (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

Budući da se telična radnja u ²EDJ u datom primeru 下炕/*silaziti s kreveta* ostvaruje u jednom momentu, vremenska zavisna klauza sa β -teličnim glagolom 下/*silaziti*, za razliku od onih sa glagolima AKTIVNOSTI ili α -TELIČNOSTI, koje drugim radnjama čine temporalni fon, predstavlja referentnu vremensku tačku kao početak nove radnje u nizu. Subordinirana i upravna klauza tada imaju taksisni odnos anteriornosti. Drugim rečima, događaj u subordiniranoj vremenskoj klauzi takođe se nalazi na glavnoj narativnoj niti i može da izražava temporalnu progresiju.

d) β -telični glagol uz 了 $2/LE_2$ označava promenu stanja

- (54) ¹[商店<开> _{β -TEL} 门了 LE_2], ²[营业员都在卸排门板], ³[亮出了橱窗]。
¹[Prodavnice <su počele>_{SV} da <se otvaraju>_{NSV}]. ²[Prodavci su podizali šalone] i ³[svetlost je obasjala izloge]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)
- (55) ¹[火车<进> _{β -TEL} 站了 LE_2], ²[他把窗户推上去],
¹[Kada je voz <ušao>_{SV} u stanicu], ²[otvorio je prozor] ... (Isto)

Kao što smo već pomenuli, jedno od značenja modalne rečice 了₂/LE₂ jeste označavanje promene situacije. Semantički ekvivalent ovog značenja u prevodu u primeru 55 jeste početnofazni glagol *početi* sa glagolom zavisnog finitnog oblika u ulozi predikatskog aktanta. U primeru 56 odnos anteriornosti realizuje se pak taksisnim specifikatorom *kada*. U ovom slučaju glagol u subordiniranoj klauzi nužno se javlja u svršenom obliku¹²⁴. S druge strane, subjekti u navedenim primarima iako su neživo biće, ali događaji izraženi ovim EDJ obeležavaju nove momente u glavnoj temporalnoj osi naracije. Stoga postoji progresija referentnog vremena.

e) u nezavisnom spanu označava ograničenu situaciju

Najzad, primećujemo da se glagoli β-TELIČNOSTI, u odnosu na α-telične glagole, češće nalaze u poslednjoj EDJ u određenom tekstualnom spanu, pri čemu svojom inherentnom krajnom tačkom okončavaju ceo događajni niz. Pogledajmo:

(56) ¹[接着就翻下来十筐苹果], ²[下面三个人把筐盖掀开] ³[往他们自己的筐里<倒>β-TEL]。
¹[zgrabili desetak košara ...]. ^{2a}[Ovi su ih spremno dočekivali], ^{2b}[cepali poklopac]¹²⁵ i
³[<presipali>_{sv} jabuke u sopstvene kotarice]. (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

(57) ¹[先坐在办公室里点枝烟], ²[把自己的行动考虑一遍], ³[一枝烟还没有抽完], ⁴[便蹬起自行车] ⁵[直奔房屋修建站而<去>β-TEL]。
¹[Prvo je seo u kancelariji, zapalio cigaretu] i ²[porazmislio o tome šta treba da uradi]. ³[Pre nego što je ispušio cigaretu], ⁴⁻⁵[već je biciklom <jurio>_{NSV} ka Službi za održavanje]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

U primeru 57, tekstualni span predstavlja „rečenicu neprekidnog toka” koju čine tri EDJ u relaciji NIZANJA. Glagol iz klase β-TELIČNOSTI 倒/*presipati* se nalazi u poslednjoj EDJ, tj. ³EDJ u nizu. U primeru 58 se takođe s β-teličnim glagolom 去/*otići* u ⁵EDJ okončava niz radnji, a pritom završava i ceo pasus teksta.

Generalno govoreći, za razliku od glagola AKTIVNOSTI (čiji se završetak nalazi u potonjoj EDJ) i glagola α-TELIČNOSTI (s potencijalnim rezultatom), glagoli β-TELIČNOSTI s inherentnim i ostvarenim ciljem dinamičnog procesa pokazuju veću samostalnost u realizaciji ograničenosti na nivou klauze.

¹²⁴ Detalje videti kod Lj. Popović (2012: 43-47).

¹²⁵ U ovom primeru, ²EDJ u originalu je u prevodu predstavljena dvema klauzama, koje obeležavamo ^{2a}EDJ i ^{2b}EDJ.

IV. Glagoli β -TELIČNOSTI opšteg aspekta u NTP narativnog diskursa

Kvantitativnom analizom zabeleženo je ukupno 127 EDJ $_{\beta}$ -TEL koji se javljaju u netemporalnoj strukturi narativa. Pogledajmo sada, kroz primere, okolnosti u kojima se javljaju β -telični glagoli u netemporalnoj strukturi narativa.

a) u retrospektivnoj strukturi

U našem korpusu nalazi se jedan prilično veliki broj EDJ s β -teličnim glagolima koji opisuju ograničene događaje u retrospektivnoj strukturi. Iako su radnje koje opisuju β -telični glagoli ograničene, ti događaji ipak su se desili pre vremena o kome govori narator, oni pripadaju pozadinskim informacijama, te tako ne utiču na razvoj naracije. Na početku takvog tekstualnog spana, uglavnom stoje iskazi koji kao temporalni orijentir, prema P. Piperovoj teoriji o temporalnoj lokalizaciji (2005), usmeravaju događaj u relativno prošlo vreme u odnosu na „narativnu sadašnjost”. Na primer:

(58) ¹[岸上这几天来<发生> $_{\beta}$ -TEL 三次小抢案], ²[据公安局那方面人说, 是凡地上小缝小罅都找寻到了, 还是毫无痕迹]。

¹[**Poslednjih dana** su se na obali <desila>_{sv} tri slučaja sitne krađe]. ²[Policija tvrdi da su pretresli svaku pukotinu na zemlji i opet nisu pronašli ni jedan jedini trag]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

(59) ¹[十年前, 他从这里<离开> $_{\beta}$ -TEL], ²[上海越来越远], ³[越来越渺茫的时候], ⁴[他何曾想过回来]。

¹[<**Otišao je**>_{sv} odavde **pre deset godina**]. ²⁻³[Kako mu je Šangaj s vremenom postajao sve dalje i sve maglovitiji u sećanju], ⁴[bio je prestao da veruje da će se ikada u njega vratiti]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U gorenavedenim primerima, temporalni orijentiri su izraženi vremenskim imenskim sintagmama: 这几天来/*poslednjih dana* (u ¹EDJ u primeru 59) i 十年前/*pre deset godina* (u ¹EDJ u primeru 60). Ovi iskazi daju vremenski okvir ili distanciraju retrospektivne događaje od narativne „sadašnjosti” i u tom smislu imaju funkciju „blokatora” temporalne progresije.

b) u satelitskoj EDJ u relaciji POZADINE sa nuklearnim spanom

EDJ $_{\beta}$ -TEL u spanovima teksta koji se odvajaju od glavne niti naracije opisuju nereferencijalne radnje, kao pozadinske situacije (najčešće su uzroci ili kvalifikativne osobine entiteta u okruženju), koje ne utiču na razvoj naracije. Na primer:

(60) ¹[这围墙好]²[就**好在**既有民族风格], ³[又不盲目复古], ⁴[经济实用], ⁵[又和原有的建筑物的风格<统一>_{β-TEL}].

¹[A ovaj zid je dobar] ²[upravo zato što je građen u nacionalnom stilu], ³[ali ne podražava slepo tradiciju], ⁴[ekonomičan je] i ⁵[<uklapa se>_{NSV} s već postojećim zgradama]. (Lu Venfu, prev. Pavlović)

(61) ¹[.....而且她也讨厌过年], ²[觉得年让她的精力不如从前了], ³[因而<拒绝>_{β-TEL} 迎接它].

¹[Pored toga, ona je mrzela Novu godinu], ²[verovala je da joj ona odnosi mladost i životnu snagu], ³[pa <je odbijala>_{NSV} da je dočekuje]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

U primerima 61 i 62 se javljaju veznici koji na eksplicitan način označavaju odnos UZROKA. To su: 好在 /*upravo zato što* (u ²EDJ u primeru 61), 因而 /*pa zato* (u ³EDJ u primeru 62), i sl. Ovi veznici u kineskom jeziku nisu neophodni ukoliko je sled EDJ takav da prati logičko-sukcesivni niz uzročno-posledičnog zaključivanja, dok su u suprotnom obavezni. Ponekad frekventni adverbijali (npr: 平时 /*obično*, 一会儿...一会儿 /*čas...čas*, 几经 /*nekoliko puta*, itd.) takođe mogu da neutrališu ograničenost situacije koju opisuju β-telični glagoli (v. primer 42 ovog poglavlja, u ²EDJ).

c) u funkciji personifikacije

EDJ_{β-TEL} u funkciji personifikacije ne opisuju aktivne radnje koje predstavljaju ključne faktore za temporalnu progresiju. Na primer:

(62) ¹[旅店就这样重又<来>到了我脑中], ²[并且逐渐<膨胀>_{β-TEL}], ³[不一会便把我的脑袋塞满了].

¹[Misao o gostionici mi se najpre samo vrzerala po glavi], ²[a zatim <je narasla>_{SV}] i ³[celu je ispunila]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

U gorenavedenom primeru ²EDJ_{β-TEL} predmetu 旅店 /*gostionica* pripisuje se osobina dinamičnosti koju iskazuje glagol β-TELIČNOSTI u ²EDJ 膨胀 /*narastati, narasti*, radi jačanja efekta pripovedanja priče, tj. želja protagonista za odmorom (gostionicom) postaje sve veća, sve snažnija.

d) u irealnim situacijama

EDJ_{β-TEL} u irealnim situacijama iskazuju pogodbeno, modalno, imperativno, interogativno, odrično i voluntativno značenje. To ilustruju sledeći primeri:

(63) ¹[要是他考上了学校], ²[不就一切都<解决>_{β-TEL}], ³[皆大欢喜了吗?]

¹[Kad bi upisao fakultet], ²[to <bi rešilo>_{SV} sve], ³[svi bi bili srećni]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

(64) ...¹[民夫们摇着头], ²[不<肯定>_{β-TEL}], ³[也不<否定>_{β-TEL}].

...¹[ali su oni samo odmahivali glavom], ²[<ne potvrđujući>_{GER NSV}],³ [ali i <ne negirajući>_{GER NSV}]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

Kao što vidimo u gorenavedenim primerima, budući da radnja iskazana β -teličnim glagolom 解决/rešiti u ²EDJ u primeru 64 predstavlja hipotezu, a β -telični glagoli 肯定/potvrditi (u ²EDJ) i 否定/negirati (u ³EDJ) u primeru 65, nalaze se u odričnim rečenicama, te nisu realne radnje i ne pomeraju tok priče unapred.

4.5. Kontrastivna analiza glagola OPŠ. ASP i njegovih prevoda na srpski

4.5.1. Glagoli STANJA u OPŠ. ASP i njihovi prevodi na srpski jezik

Nakon anotiranja predikatskog glagola u EDJ u prevodu na srpski jezik, obavili smo kontrastivnu analizu aspekatskog značenja i diskursne funkcije glagola STANJA kineskog jezika sa njihovim prevodnim ekvivalentima i aspekatskim značenjima na srpskom. Nakon kontastiranja, primećujemo da se tekstovi originala i prevoda, u izvesnoj meri, razlikuju po ukupnom broju EDJ, veličini tekstualnih spanova, kao i po tipu relacije između pojedinih EDJ. Međutim, takvo neslaganje prevoda s originalima, po našem mišljenju, nije nastalo usled različite ontološke prirode narativnih tekstova kontrastiranih jezika, već zbog lingvističkih faktora, npr. drugačijeg jezičkog izražavanja, retoričke tradicije i tehnike pripovedanja, kao i individualnih faktora (npr. individualnog tumačenja prevodioca, koji su kao i svaki čitalac, tokom čitanja mogli da imaju različite predstave događaja). Ali uprkos svemu, kada posmatramo iz ugla razvijanja zapleta i glavne narativne niti priče, prevodi, uglavnom, poštuju originale, što posebno važi za organizaciju temporalne i netemporalne strukture tekstova. Stoga su ovi prevodi adekvatni i pouzdani, te stoga mogu poslužiti kao korpus za kontrastivno proučavanje funkcije aspekta u temporalnoj progresiji narativnog diskursa.

Rezultati kontrastivne analize pokazuju da je od ukupno 25 TP EDJ_{OPŠ. ASP} u korpusu ovog istraživanja, 48% prevedeno glagolima svršenog vida, a 32% glagolima nesvršenog vida u srpskom jeziku. Ostalih 20% je izraženo neglagolskim oblicima (imeničkim sintagmama, predložko-padežnim konstrukcijama i sl.), što je već ilustrovano primerima 9 i 10 u ovom poglavlju. Ovde ćemo dati još dva primera koji su na srpski jezik prevedeni rečenicama sa glagolskim predikatima.

(65) ¹[上海, 越来越近], ²[越来越具体了]. ³[陈信的眼眶<湿润>_{STA}了]。

¹[Šangaj – bio je sve bliži,] ²[sve konkretniji]. ³[Čen Sinove oči <se ovlažiše>_{AOR}], ...(Vang Anji, prev. I. Elezović)

(66) ¹[哭声进了胡同], ²[越来越<近>_{STA}], ³[转眼间就到了大门外]。

¹[Skrenuvši u sokak], ²[plač se sve više <približavao>_{NSV}], ³[da bi se za tren oka našao ispred kapije. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U primeru 66, stativni glagol se nalazi u ³EDJ (陈信的眼眶湿润了). Subjekt ove rečenice je „陈信的眼眶/Čen Sinove oči”, dok joj predikat čini stativni glagol 湿润/*biti ovlažen* sa modalnom rečcom 了/*LE₂*. Cela EDJ opisuje novonastalo stanje, tj. Čen Sinove oči su postale ovlažene, što je interpretirano kao nastanak nove situacije sa svršenim glagolom u aoristu.¹²⁶ Ovaj primer pokazuje da stativni glagoli u TP u kineskom jeziku mogu biti konkurentni glagolima svršenog vida u srpskom jeziku u pogledu izražavanja TP. U primeru 67, ²EDJ sa stativnim glagolom 近/*biti blizu*, uz prilog za temporalnu proksimalnost 越来越/*sve više*, iskazuje dinamičnu, kulminativnu situaciju u kojoj se aktant približava cilju. Ovo značenje je na srpskom jeziku izraženo trajnom radnjom koju opisuje nesvršeni glagol *približavati se*. U sledećoj tabeli dati su podaci o distribuciji vidskih glagolskih oblika u prevodu na srpski jezik svih NTP EDJ_{OPŠ. ASP} u našem korpusu:¹²⁷

¹²⁶ Ponekad je teško utvrditi da li se radi o aoristu ili narativnom perfektivnom prezentu, pošto su vidski oblici i jednog i drugog, u ovom slučaju, kao i u nekim drugim slučajevima koji su navedeni u ovom radu, identični. No, bez obzira na to, u svim ovim primerima na snazi je TP.

¹²⁷ Redni brojevi tekstova u ovoj tabeli su identični prethodnoj tabeli, a tekstovi u korpusu će biti obeležavani istim brojem kroz ceo rad.

Tabela 14: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] gl. STANJA u OPŠ. ASP [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV			ost.
		PERF real. klauzama	u SV u ireal. klauzama	PERF. u upr. klauzama	PREZ. u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	46	3	0	32	1	0	10
2	108	6	10	49	19	4	20
3	64	1	5	41	2	7	8
4	175	11	19	63	42	3	37
5	317	7	18	189	37	2	64
6	164	11	10	92	12	4	35
7	203	6	16	137	11	3	30
8	255	5	21	147	53	5	24
uku.	1332	50	99	750	177	28	228
uku. gl.	1104	149		955			
%		13,5%		86,5%			

Iz tabele se vidi da u NTP diskursa teksta ima oko 86,5% EDJ_{STA},¹²⁸ što je u prevodima dato kao EDJ sa glagolima nesvršenog vida, uključujući preterit, prezent i nelične glagolske oblike (uvršćeni su u kolone obeležene kao EDJ_{PERF.NSV}, EDJ_{PREZ.NSV} i EDJ_{ZVS.NSV} u datoj tabeli). Istina, svi događaji i situacije u narativu su se već dogodili u prošlosti, a kao što A. Belić (1927/2000: 295) tvrdi, glagolski oblici u narativu imaju samo vidsko značenje. Ipak smo zapazili da se u korpusu nalazi određeni broj EDJ s nesvršenim glagolima u prezentu, i to češće s glagolima STANJA u NTP narativnog diskursa (manje sa dimaničnim glagolima). Pošto u pripovedanju momenat govora ne služi kao referentna tačka, glagoliki oblici vremena su transponovano upotrebljeni (S. Tanasić 2005, P. Piper i I. Klajn 2013). Ove nesvršene EDJ uglavnom opisuju ili nereferencijalne događaje, odnosno neograničene situacije, ili pak neke referencijalne radnje i situacije koje su u pripovedanju istovremene sa „sadašnjim” trenutkom. O funkciji nesvršenog prezenta u opisu pozadinskih informacija u narativu slažemo se sa S. Tanasićem (2005: 377), koji smatra da se upotrebom nesvršenog prezenta „slušalac ili čitalac najneposrednije uvodi u

¹²⁸ Ovde nije uračunato 228 EDJ_{STA} koji nisu prevedeni klauzima sa glagolskim predikatom. Na istin način su izračunati i ostali procenati pojedinih glagolskih oblika.

vreme o kome se pripoveda” i „[...] sugeriše mu se da se on obreo u svojevrsnoj sadašnjosti”(izdvojila autorka).

S druge strane, onih koje su prevedene svršenim EDJ u preteritu ima samo 4,53%; onih koje opisuju irealne radnje ili situacije ima 8,97%, i to su: EDJ sa glagolskim oblikom futura I i II, potencijala ili su to EDJ odričnog oblika. U ovim situacijama, svršeni vid ne izražava aktualno-svršeno značenje, odnosno kompletivnost događaja ili ograničenu situaciju, već ima gramatički značaj za pojedine gl. oblike koji se grade isključivo, ili gotovo isključivo od glagola svršenog vida. U koloni „OSTALO” u datoj tabeli svrstane su EDJ u kojima se glagolski predikati prevode semantičkim ekvivalentima neglagolskih oblika, uključujući imeničke sintagme, predložko-padežne konstrukcije, ili su, iz već pomenutih razloga, glagoli u prevodima potpuno zamenjeni glagolima drugog značenja, tako da se oni ne mogu smatrati prevodnim ekvivalentima, te usled toga ne mogu biti predmet naše analize. Da pogledamo neke konkretne primere iz grupe OSTALO, koje mi ne uzimamo kao predmet naše analize:

- (67) ¹[这孩子有张生动的娃娃脸],²[面皮白净],³[嘴唇鲜红],⁴[双目晶亮],⁵[两道弯眉就<像>_{STA}用炭画上去的]。
¹[Lik mu je bio kao u deteta], ²⁻⁵[*imao je lep beo ten, krvavocrvene usne, par blistavih očiju i izvijene, kao ugljenom iscrtane obrve*]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)
- (68) ¹[但又<怕>_{STA}寡妇门前是非多], ²[没人敢正大光明地帮她], [...]
¹[*ali da se iz straha od baksuza koji čuči ispred udovičinih vrata*], ²[niko nije usuđivao da to otvoreno uradi]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)
- (69) ¹[轮胎被卸去后的汽车<显得>_{STA}特别垂头丧气], ²[它趴在地上]...
¹⁻²[Kamion bez guma bezvoljno je klonuo na zemlju]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

U primeru 68, stativni glagol 像/ličiti u ⁵EDJ je preveden priloškom konstrukcijom kao...; glagol STANJA u ¹EDJ u primeru 69 怕/bojati se predložko-padežnom konstrukcijom iz straha. U našem korpusu se pored gorepomenutih javljaju i predložko-padežne konstrukcije sa predlozima poput, od, s(a), kao i drugi frazeološki izrazi. Ima takođe i slučajeva kada je usred tzv. „prevodilačkih sloboda” ili jezičkog stila samih prevodilaca, došlo do promena osnovne strukture tekstualnog spana, kao u primeru 70 gde je značenje anotiranog glagola 显得/delovati, izgledati u originalu (u ¹EDJ), izostavljeno u prevodu.

Na osnovu kontrastiranja dva jezika koji su predmet našeg interesovanja, smatramo da su jezička sredstva kojima se opisuju stanja, kao kategorija fizičkog postojanja, raznorodna i u

kineskom i srpskom jeziku, ali su načini organizacije dva jezika slični, jer se u njima ističe prototip stanja, a to je ono što je stabilno, mirno i trajno, I. Grickat (1966/67: 201) naziva to prototipično stanje „neterminativnim” i „stalnim”, a D. Klikovac (2006: 139) smatra ga „načinom postojanja entiteta koji nije rezultat njegovog voljnog delovanja, kojim on ne upravlja i pri kome miruje”, tako da u retkim slučajevima glagoli STANJA mogu da opisuju dinamične situacije. Glagoli STANJA u narativnom diskursu srpskog i kineskog jezika, imaju i svoje sličnosti i svoje razlike. Evo nekih ključnih tačaka:

a) Glagoli STANJA u kineskom jeziku najčešće se u rečenici javljaju bez sintaksičkog ili gramatičkog sredstva za izražavanje temporalnosti i aspektualnosti, kao što su to aspekatski markeri. Oni u obliku „leksičkog aspekta”, tj. opšteg aspekta, opisuju osobine i relacije entiteta ili bića ontološkog tipa, uključujući i čovekovu percepciju, egzistenciju, (ne)svest, emociju, volju, nuždu i sposobnost, itd. Većina ovih glagola ima svoje prevodne ekvivalente u srpskom jeziku, tj. to su glagoli *imperfectiva tantum*, tj. glagoli koji ne podležu čistoj perfektizaciji, i „čija radnja ne ide ka sopstvenom iscrpljivanju, čijim se ostvarivanjem ništa ne približava cilju” (I. Grickat 1966/67: 201). Dakle, u našem korpusu najčešće se javljaju glagoli: 是/*biti*, 有/*imati*, 知道/*znati*, 懂得/*razumeti*, 喜欢/*voleti*, 讨厌/*mrzeti*, itd. U prevodima oni se najčešće javljaju u obliku narativnog perfekta nesvršenog vida s nereferencijalnim značenjem.

b) Oba kontrastirana jezika poseduju podgrupu glagola STANJA koja može da opisuje sekundarno stanje entiteta ili bića. Dakle, glagoli STANJA osim što opisuju permanentno stanje, mogu i da opisuju nešto što je privremeno ili kontekstualno, što pripada vrlo kratkom vremenu, i to vremenu kada se to konstatuje.¹²⁹ Otuda neki glagoli STANJA, kada su u funkciji opisivanja privremenog stanja, mogu da opisuju stanje sa početnom tačkom (većina ovih glagola u srpskom jeziku je izvedena od prideva, kao i oni koji poseduju određenu vrstu dinamičnosti npr: *beliti*, *veseliti*, *buditi*, *ljutiti* *misliti*, itd.). Tačnije, ova početna tačka stanja je implicitna i ona se može, u određenom kontekstu, kao kritična tačka, aktivirati određenim gramatičkim sredstvima, postajući tako kontekstualno izražena osobina nekog entiteta ili čoveka. Gramatičko sredstvo kojim se inicira kritična početna tačka nekog stanja u kineskom jeziku jeste dodavanje aspekatskog markera 了/*LE* ili modalne rečice 了₂/*LE₂*, kao rečeničnog završetka koji označava promenu ili

129 Detalje videti u: Đ. Grubor (1953:96), P. Piper i I. Klajn (2013: 149), M. Stevanović (1970: 579-580).

početak novog stanja¹³⁰. U srpskom jeziku, ova značenja se prenose morfološkim sredstvima, tj. ovi izvedeni glagoli STANJA se perfektizuju, kao npr. *obeliti*, *razveseliti*, *probuditi*, *naljutiti*, *pomisliti*, itd. Pored toga, za izražavanje nastanka novog stanja u oba kontrastirana jezika upotrebljava se početnofazni glagol. Uporedimo sledeći primer:

(70) ¹[这人<有>_{STA} 了钱], ²[成过家], ³[喝点酒], ⁴[生儿育女], ⁵[生活<安舒>_{STA}], ⁶[这人慢慢的转成了一个和平正直的人了]。

...¹[on <se obogatio>_{sv}], ²[zasnovao porodicu], ³[zavoleo čašicu-dve], ⁴[izrodio decu], ⁵[<počeo>_{sv} da vodi lagodan život], ⁶[te se postepeno pretvorio u mirnog i poštenog čoveka]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U navedenom primeru, ¹EDJ_{STA} ističe temporalnu „kritičnu” tačku promene iskazom 有了钱 (gl.STA: 有 /*imati* + 了 /*LE* + OBJ.: 钱 /*novac*, tj. *obogatiti se*). Ova vremenska tačka istovremeno je i početna tačka nastalog stanja koje opisuju potonji EDJ u ovom spanu. Međutim, stativni glagol u ⁵EDJ_{STA} 安舒/*biti lagodan*, za razliku od prethodne ¹EDJ_{STA}, nema rečce 了 /*LE* koja označava promenu, te se značenje promene stanja (početka novog stanja) izražava diskursnim sredstvima (recimo, kontekstualno se realizuje temporalna lokalizacija), dok se u prevodu ovo značenje izražava pomoću leksičkog sredstva, tj. početnofaznog glagola *početi* (tj. *počeo da vodi lagodan život* u ⁵EDJ u prevodu). U našem korpusu prevoda, osim faznog glagola *početi*, sreće se i veliki broj glagola STANJA perfektizovanih prefiksacijom koji izražavaju nastanak novog stanja, kao što su: 高兴/*obradovati se*, 生气/*naljutiti se*, 敢/*usuditi se*, 想/*poželeti*, 觉得/*pomisliti*, 感到/*osetiti*, *učiniti se*, itd.¹³¹

c) U kineskom jeziku za opis osobina likova, predela ili okruženja, često se upotrebljavaju glagoli STANJA koji izražavaju egzistenciju ili postojanje, kao što su 是/*jeste*; *biti* i 有/*imati*; *postojati*, čiji su prevodni ekvivalenti na srpski jezik glagoli svršenog oblika sa prefiksima, u značenju kvalifikativnog perfekta, npr.: 土墙下大约有二指厚的积雪 (LOK: 土墙下/*udno zida* + ADV.: 大约/*otprilike* + gl. STA.: 有/*imati* + KVAN.: 二指/*dva prsta* + 厚/*debljina* + str. reč.: 的/*DE* + im. 积雪/*sneg*, tj. *udno zida već se bio nakupio sneg debljine dva prsta* (Mo Jen, prev. A. Jovanović)).

¹³⁰ U kineskoj literaturi se ova dva *LE* razlikuju po oznakama 1 i 2, dakle, aspekatsko *LE* se obeležava kao *LE*₁, dok se rečenični završetak le označava kao *LE*₂. Dva *LE* se isto pišu ali imaju različito značenje.

¹³¹ O problematici „čiste” prefiksacije i o akcionalnoj modifikaciji ovih prefiksa vode se rasprave među srbistima i napisano je dosta radova. Detaljnije videti Đ. Grubor (1953), I. Grickat (1966/67), I. Klajn (2003) i dr.

Na osnovu sheme koju je K. Smit (1991/1997) dala za opisivanje situacije STANJA na nivou rečenice, predlažemo sledeću shemu kojom se može opisati situacija STANJA na nivou diskursa.

Shema 8: Temporalna struktura gl. STANJA u OPŠ. ASP u narativnom diskursu

Prava linija predstavlja homogenu, trajnu, permanentnu osobinu STANJA, a prazan krug van linije označava potencijalnu spoljašnju početnu tačku koja se određuje ili aktivira leksičkim, gramatičkim ili diskursnim sredstvima.

4.5.2. Glagoli AKTIVNOSTI u OPŠ. ASP i njihovi prevodi

na srpski jezik

I. Prevodni ekvivalenti [Sr] glagola AKTIVNOSTI opšteg aspekta [Kin] u TP narativnog diskursa

Nakon kvantitativne analize prevodnih ekvivalenata TP EDJ_{AKT} na srpski, dobili smo tabelu sa sledećim podacima:

Tabela 15: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] gl. AKTIVNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV		ost.
		PERF	AOR	PERF u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	31	4	25	0	0	2
2	19	13	4	0	0	2
3	33	13	12	0	3	5
4	63	39	2	6	9	7
5	92	47	26	3	6	10
6	98	51	15	2	9	21
7	52	20	16	2	6	8
8	44	11	16	3	10	4
uku.	432	198	116	16	43	59
uku. gl.	373	314		59		
%		84,18%		15,82%		

Prema ovim podacima, od ukupno 432 EDJ_{AKT}, 59 EDJ_{AKT} (oko 13,65%) je onih koji su prevedeni neglagolskim iskazima (uključujući i neprevedene EDJ); dok je od ukupno 373 EDJ sa glagolskom predikacijom, 84,18% svršenih EDJ u preteritu; kao i 15,82 % nesvršenih EDJ (uključujući nezavisne i zavisne klauze/gerundne konstrukcije). Nesvršene EDJ_{AKT} u perfektu u temporalnoj strukturi teksta, u našem korpusu, uglavnom izražavaju ograničena mnoštva radnji, kao što su distributivne, multiplikativne i zbirne višekratne radnje. U korpusu se takođe sreću i pojedini primeri nesvršenih EDJ_{AKT} u perfektu koji iskazuju samo prošle radnje koje su istovremene momentu o kome pripoveda pisac, što ilustruju sledeći primeri:

- (71) ¹[而妈妈却象是对他俩很抱歉似的], ²[一个劲儿地往他们碗里<夹>_{AKT}菜]。
¹[A mama je, kao da je na taj način htela da im se izvini],²[uporno <trpala>_{NSV} hranu u njihove tanjire]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)
- (72) ¹[三个儿子不知怎么安慰她],²[只是看着她], ³[轮流地<说>_{AKT}: “这有啥哭头? 这有啥哭头?”]
¹[Nijedan od braće nije znao šta da kaže da je uteš] i. ...³[Samo su je na smenu <tešili>_{NSV}: „Što plačeš? Pa čemu suze?“] (Isto)
- (73) ¹[到了晚上], ²[前舱盖了篷], ³[男子<拉琴>_{AKT}], ⁴[五多<唱歌>_{AKT}], ⁵[老七也<唱歌>_{AKT}]...
¹⁻²[Te večeri, kad su prednju kabinu prekrili ceradom], ³[muškarac <je zasvirao>_{SV} u citru] ⁴[a Vuduo <zapevala>_{SV}]. ⁵[<Pevala je>_{NSV} i stara Ći]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

Iz ugla leksičkog istraživanja, osnovne funkcije glagola AKTIVNOSTI opšteg aspekta u kineskom jeziku jesu da se njima iskazuju referencijalne ili nerefencijalne radnje. Budući da glagoli kineskog jezika nemaju morfološke promene, značenja trajnosti ili pluralnosti isključivo se određuju pomoću leksičkih ili kontekstualnih sredstava, što je ilustrovano izrazima „往他们碗里/u njihove tanjire” u ²EDJ u primeru 72 i „轮流地/na smenu” u ³EDJ u primeru 73. U primeru 74, pak, ³EDJ_{AKT} (男子拉琴/muškarac je zasvirao u citru), ⁴EDJ_{AKT} (五多唱歌/Vuduo zapevala) i ⁵EDJ_{AKT} (老七也唱歌/pevala je i stara Ći) opisuju referencijalne radnje koje su aktuelne u odnosu na momenat o kome se pripoveda, dok njihove prevodne ekvivalente čine tri EDJ sa glagolima u perfektu, od kojih su prva dva početnosvršeni (拉琴/zasvirati i 唱歌/zapevati), a poslednji nesvršeni (唱歌/pevati). U ovom slučaju nesvršeni ⁵EDJ_{AKT} u perfektu iskazuje trajnu situaciju koja je simultana u odnosu na momenat o kome se pripoveda. Za takvu upotrebu nesvršenog perfekta u srpskom jeziku S. Tanasić (2005: 409) konstatuje da se ovaj oblik „ponekad javlja u funkciji predstavljanja situacija koje traju”, gde se obično javlja nesvršeni pripovedački prezent, što je i potvrdila naša korpusna kvantitativna analiza.

EDJ_{AKT} u temporalnoj strukturi narativnog teksta, kao nezavisne klauze, što je već i pomenuto, jedino pomoću gramatičkih ili tekstualnih sredstava mogu da iskazuju ograničene situacije. To se u prevodu na srpski jezik, pretežno izražava na tri načina: a) u nezavisnoj klauzi, temporalna sukcesivnost sa susednom EDJ obeležava se veznicima *i, pa, tako, zatim, onda*, itd. Takvih primera ima najviše u korpusu, a kao ilustracija ovde mogu poslužiti primeri u ovom poglavlju: pri. 17, 21, 22, 23, 24, 25, 38, 39, 51, 54, itd. koji su dati u tekstu iznad; b) u taksisnoj zavisnosloženoj rečenici u kojoj se zavisna i upravna klauza vezuju suborniniranim veznicima kao što su: *da, pre*, itd. (izražava posteriornost, videti primere 11, 41, 53, 58 u ovom poglavlju),

kada (za prototipičnu anterionost ili delimičnu simultanost, videti primer 27 u ovom poglavlju), i drugi veznici *jer, što, kako* itd.; c) u gerundivnoj konstrukciji koja sa upravnom klauzom formira taksisni odnos (videti primer 20 u ovom poglavlju).

U srpskom jeziku ove taksisne konstrukcije postavljaju uslove ograničavanja glagolskog vida glavnog glagola u zavisnoj i upravnoj klauzi. Obično se perfektivni oblik u zavisnom delu taksisne konstrukcije javlja kao uslov realizacije značenja anterionosti kada je veznik *kada* u pitanju¹³², dok veznik *da* uz prezent u subordiniranom predikatu realizuje sekundarni taksis posterionosti.¹³³ Na osnovu rezultata anotiranja korpusa, glavni glagoli u zavisnoj klauzi u svršenom obliku pokazuju tendenciju korišćenja složenog glagola s posebnim prefiksima, pri čemu ti prefiksi igraju ulogu delioca spoljašnje krajne tačke u neograničenoj situaciji koju opisuju osnovni glagoli, npr.: *dohvatiti, povikati, presvući, preskočiti, ispariti, namestiti, doviknuti, iskrasti se*. Ovi prefiksi (kao što su: *za-, do-, po-, na-, iz-, pre-*, itd.), prema P. Piperu (2008), posebno su gramatikalizovani i izražavaju akcionalna značenja početka ili završetka, dok ih M. Ivanović (2012) određuje pojmom „akcionalna modifikacija”, a ove glagole naziva akcionalnim glagolima¹³⁴. Na osnovu kontrastivne analize, mi se slažemo s mišljenjem Pipera i Ivanović da ovi, prefiksacijom perfektizovani glagoli, nisu gramatički vidski parnjaci svojim osnovnim glagolima (koji su u ovim primerima glagoli AKTIVNOSTI), već su TELIČNI akcionalni glagoli. Dakle, ovi glagolski prefiksi mogu promeniti akcionalnu osobinu glagola.

II. Prevodni ekvivalenti [Sr] gl. AKTIVNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u NTP narativnog diskursa

Kada pogledamo prevodne ekvivalente EDJ_{AKT} u NTP narativa, od ukupno 392 EDJ koji su prevedeni rečenicama s glagolskim predikatom nalazimo da je 74,23% nesvršenih EDJ u preteritu, prezentu i u neličnim glagolskim oblicima. Osim toga, uočeno je i 25,77% svršenih glagola u irealnim klauzama (u negativu, futuru, potencijalu, interogativu, itd.), kao i u realnim klauzama u preteritu. Obeležena je 71 EDJ (koji pripadaju grupi „ostalo”) koje su ili prevedene neglagolskim izrazima, ili uopšte nisu prevedene (te samim tim nisu predmet naše analize).

¹³² Ipak, kao što ističu istraživači srpskog jezika (I. Antić 2001, citiran prema: Lj. Popović 2012: 43-48), korišćenje imperfektivnog zavisnog predikata u konstrukcijama s taksisnim značenjem anterionosti je moguće ako uz njega stoji taksisni kvantifikator koji ograničava imperfektivnu radnju u vremenu i uz perfektivni prezent u glavnom delu konstrukcije.

¹³³ Detaljnije o tome videti: Lj. Popović 2012:143-144

¹³⁴ Detaljnije o značaju ovih prefiksa za iskazivanje ograničenosti videti: I. Grickat (1966/67), I. Klajn (2003), P. Piper (2008), M. Ivanović (2012).

Podatke o distribuciji vidskih glagolskih oblika u prevodu na srpski jezik svih NTP EDJ_{AKT} u analiziranom korpusu iznosimo u sledećoj tabeli.

Tabela 16: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] gl. AKTIVNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV			ost.
		PERF u real. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF. u upr. klauzama	PREZ. u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	17	0	2	9	1	0	5
2	31	5	5	15	0	1	5
3	14	2	3	4	0	3	2
4	87	12	5	25	23	8	14
5	98	5	14	56	2	2	19
6	46	8	7	25	3	1	2
7	92	7	9	55	5	8	8
8	78	7	10	33	12	0	16
uku.	463	46	55	222	46	23	71
uku. gl.	392	101		291			
%		25,77%		74,23%			

Prema gorenavedenim podacima, najviše EDJ_{AKT} u netemporalnoj strukturi narativa je prevedeno nesvršenim EDJ. Primećen je i veliki broj EDJ koje su prevedene neglagolskim iskazima, tj. iskazima za opisivanje osobine ili stanja. U našem korpusu se sreće i jedan mali broj svršenih EDJ u preteritu. Prema A. Beliću (1998a) i S. Tanasiću (2005), svršenim narativnim perfektom se mogu iskazati događaji koji su već okončani u neodređenom vremenskom intervalu u prošlosti, odnosno događaji koji predstavljaju prošlost u odnosu na događaje iskazane pripovedačkim prezentom¹³⁵. Tako ove EDJ često opisuju događaje koji se razvijaju retrospektivno i koji se razdvajaju od glavne niti naracije, što ilustruju sledeći primeri:

- (74) ¹[这人有了钱], ²[成过家], ³[<喝>_{AKT}点酒], ⁴[生儿育女], ⁵[生活安舒], ⁶[这人慢慢的转成了一个和平正直的人了]。...
- ¹[on se obogatio], ²[zasnovao porodicu], ³[<zavoleo>_{sv} čašicu-dve], ⁴[izrodio decu], ⁵[<počeo>_{sv} da vodi lagodan život], ⁶[te se postepeno pretvorio u mirnog i poštenog čoveka].
(*Šen cunghven, prev. M. Pavlović*)

¹³⁵ Videti u: A. Belić, 1998a: 233-34.

- (75) ¹[他十三岁时<去>_{AKT} 江里]²[摸鱼], ³[没摸上鱼来], ⁴[倒让鱼把他给摸了]。
^{1a}[Kada mu je bilo trinaest godina], ^{1b} [<otišao je>_{SV} na reku] ²[da lovi ribu]. ³[Ribu nije uhvatio], ⁴[već je ona ulovila njega]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

U primeru 75 se ceo pasus koristi za pripovedanje o prošlosti protagoniste naracije; u primeru 76, konstrukcijom „klauza + 时/SHP” (他十三岁时: SUB.: 他/on + PRED.:十三岁/trinaest godina + 时/vreme, tj. *kada je imao trinaest godina*) se vidi da se sa retrospektivnom strukturom, priča vraća nazad u prošlost kada je „on” imao trinaest godina. Glagoli AKTIVNOSTI u ovim primerima (喝/piti u ³EDJ u primeru 75, 去/odlaziti u ¹EDJ u primeru 76) su prevedeni svršenim glagolima u perfektu: 喝点酒/zavoleo (je) čašicu-dve i 去江里/otišao je u reku (^{1b}EDJ u prevodu u primeru 76). U nekim primerima, svršene glagole u perfektu čine fazni glagoli, kao što su *nastaviti*, *početi*, kao i glagoli s akcionalnom modifikacijom u značenju faznosti.

Pogledajmo sledeće primere:

- (76) ¹[有时候她发现一个与儿子有点相似的面孔], ²[心便猛地撮起来], ³[接着便嘭嘭狂<跳>_{AKT}]。
¹[Kad god bi uočila neki lik koji bi je podsetio na sina], ² [srce bi joj se istog trena steglo] i ³[<počelo>_{SV} da tuče] kao pomahnitalo]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)
- (77) ¹[一早就出门], ²[去劳动局] ³[办了手续], ⁴[弟弟陪他一起<去>_{AKT}]。
¹⁻³[U rano jutro krenuo je na Biro rada da se prijavi], ⁴[a mlađi brat <je pošao>_{SV} s njim]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U gorenavedenim primerima, aktivni glagoli 跳/(srce) kucati i 去/odlaziti u ³EDJ u primeru 77, odnosno, u ⁴EDJ u primeru 78 prevedeni su s početnofaznim glagolom (*srce je*) počelo da tuče, kao i glagolom sa akcionalnom modifikacijom u značenju faznosti (*mlađi brat je*) pošao (s njim).

Treću grupu čine svršeni akcionalni glagoli u perfektu, tj. prefiksacijom perfektizovani glagoli, kojima su na osnovno značenje glagola dodata i druga leksička značenja:

- (78) ...¹[一面把含在口上那枝卷煙摘下來], ²[毫無目的的<眺望>_{AKT} 河中暮景]
¹[izvadio onu cigaretu iz usta] i ²[besciljno <se zagledao>_{SV} u ono što se dešavalo na reci u sumrak]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)
- (79) ¹[湿柴烧不燃], ²[烟子各处<窜>_{AKT}],
¹[Njegova vlažna drva nisu htela da gore], ²[pa se dim <razleteo>_{SV} na sve strane]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

Glagoli AKTIVNOSTI u gorenavedena primera su: 眺望 (u ²EDJ u primeru 79) sa značenjem „pogledati u daljinu sa visine; razgledati; gledati sa uživanjem” (XHCD); 窜(u ²EDJ u primeru

80) sa značenjem „rastrčati se, leteti naokolo” (XHCD), i oba opisuju neograničenu situaciju. Prevodni ekvivalenti ova dva glagola su *zagledati se*, odnosno *razleteti se*, koji pripadaju akcionalnoj klasi glagola perfektivnog oblika. Ovi glagoli su na osnovu značenja osnovnih glagola *gledati*, *leteti* dobili modifikovano značenje, i to dodavanjem prefiksa *za-*, koji značenje osnovnog glagola menja u „upreti i zadržati pogled” (RSJ), i prefiksa *raz-* kojim se dobija značenje „rasuti se, rasturiti se, raspršiti se” (RSJ), što je leksički označeno u originalu prilogom 各处/*na sve strane* u istoj EDJ.

Najzad, da pogledamo još nekoliko primera iz grupe „OSTALO”, gde su glagoli originala prevedeni imenskim iskazima ili predložko-padežnim konstrukcijama:

(80) ¹[来了客, 一个船主或一个商人], ²[<穿>_{AKT} 生牛皮长统靴子],³[摇摇荡荡的上了船]。
¹⁻³[Tad bi se gost – neki vlasnik broda ili trgovac – **obuven** u duboke kožne čizme, doteturao na brod]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

(81) ¹[船上的大娘自然还得留他]²[上三元宫]³[<看>_{AKT} 夜戏], ⁴[到四海春去]⁵[<喝>_{AKT} 清茶],
¹⁻⁵[Povrh toga, stara gazdarica koja vodi računa o brodu, naravno, hoće da ga vodi u Dvoranu Sanjuen **na večernju pozorišnu predstavu**, a zatim u Svuda proleće **na čaj**]... (Isto)

Kao u slučajevima sa EDJ_{STA}, većina tih glagola AKTIVNOSTI u kineskom jeziku prevedena je deverbijalima ili predložko-padežnim konstrukcijama. U primeru 81, u originalu se nalazi tri EDJ sa predikatima: 来了客 (gl. 来/*dolaziti* 了/*LE* + SUB.: 客/*gost*, tj. *došao je gost*), 穿生牛皮长统靴子 (gl. 穿/*oblačiti* + OBJ.: 生牛皮长统靴子/*duboke kožne čizme*) i 上了船 (gl. 上/*penjati se* + 了/*LE* + OBJ.: 船/*brod*, tj. *ukrcati se na brod*) koje su usred prevodilačke slobode spojene u jednoj EDJ u prevodu, a „穿生牛皮长统靴子/(*koji je*) *obukao duboke kožne čizme*” (²EDJ) je prevedena deverbijalom *obuven u duboke kožne čizme*. U primeru 82, pet EDJ u originalu čine „rečenicu neprekidnog toka” s glagolskim predikatima: 留他/*zadržati ga* — 上三元宫/*ići u Dvoranu Sanjuen* — 看夜戏/*gledati večernju pozorišnu predstavu* — 到四海春去/*ići u Svuda proleće* — 喝清茶/*piti čaj*. Među ovim glagolima, dva glagola AKTIVNOSTI 看 (夜戏)/*gledati (večernju pozorišnu predstavu)* i 喝 (清茶)/*piti (čaj)* su prevedeni predložko-padežnim konstrukcijama „*na* + AKU.” — *na večernju pozorišnu predstavu* i *na čaj*.

O suštini glagola AKTIVNOSTI, P. Novakov (2005:52) konstatuje da „glagoli u srpskom jeziku koji spadaju u aktivnosti označavaju proces koji se sastoji od segmenata istog kvaliteta, bez posebnog segmenta koji bi označio kraj ili cilj glagolske situacije.” Tako se akcionalno

značenje klase AKTIVNOSTI sliva na polje aspekatskog značenja nesvršenog vida, tj. „trajanjem”, „neograničenošću”. M. Ivanović (2012: 19) smatra da su atelični glagoli tipa *hodati*, karakteristični *imperfectiva tantum*, dok je broj glagola AKTIVNOSTI koji imaju vidске parnjake sa svršenim i nesvršenim oblikom mali.

Kada posmatramo iz ugla diskursa, glagoli AKTIVNOSTI u netemporalnoj strukturi narativnog teksta u većini slučajeva iskazuju dinamičan proces koji je permanentan i trajan. Takve radnje obično su nereferencijalne, odnosno neograničene. U temporalnoj strukturi narativnog teksta, ograničenost EDJ_{AKT} je uslovljena, odnosno, ona jedino uz leksička, gramatička i diskursna sredstva može tek postati ograničeni proces. Takva promena akcionalnog značenja glagola se u srpskom jeziku realizuje pomoću morfoloških sredstava, tj. tako što se na osnovu motivnog glagola AKTIVNOSTI dodaju prefiksi *po-*, *za-*, *od-*, *iz-*, *raz-*, itd. Tako se pomoću prefiksa kvantifikuju neograničene radnje koje na taj način postaju ograničene. S druge strane, ovi akcionalni glagoli, u zavisnosti od prefiksa, mogu imati različita značenja, kao što su: ograničeno trajanje, inhoaktivnost, terminativnost, itd. To još jednom potvrđuje da glagoli perfektizovani prefiksacijom nisu gramatički vidski parnjaci osnovnim glagolima.

Najzad, temporalna struktura glagola AKTIVNOSTI u narativnom diskursu može se ilustrovati i sledećom shemom u kojoj prekinuta linija predstavlja aktivni, a i homogeni proces, a dva prazna kruga koji se nalaze van linije, označavaju kontekstualno-zavisnu početnu, odnosno, završnu tačku procesa. To su vansituacione temporalne granice, koje se dodaju sintaksičkim, diskursnim i drugim sredstvima.

Shema 9: Temporalna struktura gl. AKTIVNOSTI u OPŠ. ASP u narativnom diskursu

4.5.3. Glagoli α -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP i njihovi prevodi na srpski jezik

I. Prevodni ekvivalenti [Sr] glagola α -TELIČNOSTI opšteg aspekta [Kin] u TP narativnog diskursa

Nakon korpusne analize prevodnih ekvivalenata EDJ $_{\alpha}$ -TEL u TP narativnog diskursa i anotiranja predikatskih glagola, dobili smo sledeće podatke koji su dati u sledećoj tabeli.

Tabela 17: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] gl. α -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV		ost.
		PERF	AOR	PERF u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	5	2	1	0	2	0
2	18	15	2	1	0	0
3	11	7	4	0	0	0
4	35	23	1	1	7	3
5	37	20	7	0	5	5
6	27	16	2	3	4	2
7	25	13	6	6	0	0
8	15	9	3	2	1	0
uku.	173	105	26	13	19	10
uku. gl.	163	131		32		
%		80,37%		19,63%		

Prema podacima u gorenavedenoj tabeli, od ukupno 163 EDJ koja su prevedena klauzama s glagolskim predikatom, 80,37% EDJ $_{\alpha}$ -TEL prevedeno je svršenim preteritom; a 19,63% EDJ $_{\alpha}$ -TEL je prevedeno nesvršenom predikacijom (uključujući nelični glagol nesvršenog vida). Uočeno je i 10 EDJ $_{\alpha}$ -TEL (oko 5,78% od ukupno 173 EDJ $_{\alpha}$ -TEL) među kojima su i one prevedene imenskim iskazima ili drugim glagolima koji se ne mogu smatrati semantičkim ekvivalentima, uključujući i one koji nisu prevedeni. Svršeni glagolski oblik u preteritu izražava kompletivne i ograničene događaje u prošlosti, pa je zato on i najčešće korišćeni glagolski oblik u narativu srpskog jezika. Prema našim podacima, pripovedački aorist je manje upotrebljavan od pripovedačkog perfekta, dok svršeni perfekat predstavlja primaran glagolski oblik u temporalnoj strukturi narativa za

iskazivanje ograničene predikatske situacije. U našem korpusu je, pored svršenog preterita, takođe prisutan mali broj EDJ s nesvršenim glagolima, bilo da je reč o ličnom ili neličnom obliku. Ovde ćemo samo istaći situacije u kojima se javljaju nesvršeni glagoli.

a) EDJ_{α-TEL} s NSV glagolima u perfektu iskazuje ograničenu pluralnu radnju: distributivnu, multiplikativnu ili zbirno višekratnu.

(82) ¹[大家都往陈信跟前<夹>_{α-TEL}菜], ²[连囡囡也夹],

¹[Svi <su posluživali>_{NSV} Čen Sina], ²[čak i mali bratanac]. (*Vang Anji, prev. I. Eleezović*)

(83) ¹[只是无限怜爱地<梳理>_{α-TEL}它身上的毛, 一遍又一遍的],

¹[samo mu je s bezgraničnom ljubavlju <češljala>_{NSV} dlaku, **jednom, pa još jednom**]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

U primeru 83, subjekat 大家 /*svi* u ¹EDJ je u množini, te α-telični glagol 夹 /*uzeti, uzimati (štapićima)* preveden je akcionalnim glagolom u imperfektivnom obliku (*svi su*) *posluživali*. U primeru 84, budući da se u EDJ_{α-TEL} nalazi adverbijal koji opisuje mnoštvo radnji 一遍又一遍 /*jednom, pa još jednom*, α-telični glagol 梳理 /*češljati* takođe je preveden glagolom nesvršenog oblika.

b) Gerundivna konstrukcija nesvršenog oblika s taksisnim značenjem kontaktne posteriornosti,¹³⁶ na primer:

(84) ¹[看到有人下来], ²[我心里十分高兴], ³[便迎上去] ⁴[<喊>_{α-TEL}道]:

¹⁻²[Svim srcem sam se obradovao ljudima pred sobom], ³[te im potrčah u susret] ⁴[<vičući>_{NSV}:] ... (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

(85) ¹[村长一大早把彭大步从被窝里揪出来], ²[<骂>_{α-TEL}他]:

¹[U rano jutro starešina sela je izvukao Krakatog Penga iz postelje] ²[<psujući>_{NSV}]:... (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

U gorenavedena primera, prevodni ekvivalenti α-teličnih glagola 喊 /*vikati* (⁴EDJ_{α-TEL} u primeru 85) i 骂 /*psovati* (u ²EDJ u primeru 86) su u obliku nesvršenog gerunda. Budući da su oba glagola glagoli govorenja, te se ciljevi (efekti) tih radnji ostvaruju tek nakon okončanja govornog čina, na koji način se zatvara desna granica situacije i pažnja čitaoca usmerava na narednu radnju.

¹³⁶ U taksisnom odnosu kontaktne posteriornosti na koju ukazuju konstrukcije sa imperfektivnim gerundima, kako zapaža Lj. Popović (2012: 114), finitni glagol uvek korelira s temporalnom zonom koja prethodi govornoj situaciji.

II. Prevodni ekvivalenti [Sr] glagola α -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u NTP narativnog diskursa

Podaci o distribuciji glagolskih oblika u prevodu na srpski jezik svih NTP EDJ $_{\alpha}$ -TEL u analiziranom korpusu dati su u sledećoj tabeli.

Tabela 18: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] gl. α -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV			ost.
		PERF u real. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF. u upr. klauzama	PREZ. u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	3	0	0	3	0	0	0
2	5	3	0	1	0	1	0
3	5	2	1	1	0	0	1
4	11	2	4	1	0	0	4
5	14	1	9	1	0	2	1
6	6	0	0	5	1	0	0
7	18	5	8	3	2	0	0
8	24	9	6	3	1	2	3
uku.	86	22	28	18	4	5	9
uku. gl.	77			27			
%		28,58	36,36	35,06%			

Zapaženo je da je oko 10,47% EDJ $_{\alpha}$ -TEL (podvedenih pod „ostalo”) prevedeno imenskim iskazima. Taj procenat je skoro duplo veći u odnosu na EDJ $_{\alpha}$ -TEL prevedenih imenskim iskazima u temporalnoj strukturi. Takođe je prisutan i veliki broj EDJ $_{\alpha}$ -TEL koje iskazuju irealne situacije (npr. negativne, potencijalne, hipotetičke, interogativne i buduće), u kojima se anotirani glagoli, u svršenom obliku, nalaze u zavisnoj klauzi. Ove EDJ zauzimaju 36,36% od ukupnog broja EDJ $_{\alpha}$ -TEL koje su prevedene klauzama s glagolskim predikatom. Ostale su svršene i nesvršene EDJ koje skoro ravnomerno čine drugu polovinu EDJ $_{\alpha}$ -TEL u korpusu (28,58%, odnosno 35,06%).

Analiza prevodnih ekvivalenata je pokazala da se α -telični glagoli u netemporalnoj strukturi više prevode nesvršenim oblikom, označavajući nereferencijalne radnje ili referencijalne

durativne radnje. Svršeni perfekt čini skelet narativa, te se α -telični glagoli u temporalnoj strukturi najviše prevode svršenim perfektom ili aoristom. Od ovih perfektivnih glagola, najviše ima onih koji imaju specifične leksičke prefikse. Takođe je primećeno da se temporalni sukcesivni odnos između ovih EDJ $_{\alpha}$ -TEL i drugih EDJ, koji se u kineskom jeziku iskazuju na implicitan način, realizuje u srpskom jeziku eksplicitnim načinom, tj. pomoću taksisnih specifikatora, kao što su: *i, da, kad(a), dok*, itd., ili pomoću taksisnih gerundnih konstrukcija. Međutim, u nekim slučajevima (up. pri 53) taksisni odnos simultanosti se takođe izražava veznikom *dok*, samo što se tada glagoli u zavisnim i upravnim klauzama javljaju u nesvršenom vidu, i opisuju dve istovremene trajne radnje¹³⁷. Gerundivna konstrukcija je takođe glavno sredstvo kojim se označava taksisno značenje simultanosti u srpskom jeziku (up. pri. 54), pri čemu se glagol u vremensko zavisnoj klauzi, pojavljuje u nesvršenom vidu, a glagol upravne klauze pojavljuje se u svršenom vidu¹³⁸.

Na kraju ovog dela, pogledajmo još neke primere u kojima EDJ $_{\alpha}$ -TEL nisu prevedene glagolskom predikacijom:

(86) ¹[新添的一套家具十分漂亮], ²[式样完全根据房间的大小长短样式<做> $_{\alpha}$ -TEL 的], ³[颜色也很别致]。

¹⁻³[Nov nameštaj, *napravljen po meri*, bio je vrlo lep, a boja neobična.] (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(87) ¹[老七咬着嘴唇] ²[不<作声> $_{\alpha}$ -TEL], ³[半天发痴]。

¹⁻²[Stara Ći se *ćutke* ugrizla za usnu] i ³[dugo zurila u prazno]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

U primeru 87, tri predikatske rečenice u originalu, ¹EDJ (新添的一套家具十分漂亮/Nov nameštaj je bio vrlo lep), ²EDJ (式样完全根据房间的大小长短样式<做> $_{\alpha}$ -TEL 的/*napraviti (nameštaj) po meri sobe*) i ³EDJ (颜色也很别致/*i boja (nameštaja) je neobično lepa*) prevedene su jednom rečenicom na srpski, dok je α -telični glagol 做/*napraviti* u ²EDJ preveden trpnim glagolskim pridevom *napravljen*. U primeru 88, α -telični glagol 作声/*kazati* je preveden

¹³⁷ Veznik *dok* u srpskom jeziku, zbog njegove limitativne prirode, može se koristiti u taksisnim konstrukcijama simultanosti (potpune i delimične), ali i anteriornosti i posteriornosti. Da li će se glagoli u zavisnoj i u upravnoj klauzi javiti u ovom ili onom vidu, zavisi od taksisnog odnosa između zavisne i nezavisne klauze. Na primer, potpuna simultanost u zavisnosloženim rečenicama s veznikom *dok* realizuje se i kada su obe radnje — u glavnoj i zavisnoj rečenici — **punktualno koncipirane**, što se formalno iskazuje perfektivnim glagolima (v. Lj. Popović 2012: 82-84).

¹³⁸ Glagolski oblici gerunda i predikata su formalni iskazi taksisnog odnosa gerunda i glavne situacije. Ukoliko su zavisna i glavna situacija u odnosu potpune simultanosti, tada glagolski oblici gerunda i predikata pripadaju istom vidu (v. M. Ivić 2008: 217, citiran prema: Lj. Popović 2012: 90).

kvalifikativnim genetivom *ćutke*. Kao što je rečeno, EDJ_{α-TEL} u netemporalnoj strukturi narativa u analiziranom korpusu neretko su prevedene jezičkim iskazima koji opisuju stanje (rezultat), kao što su: trpni glagolski pridev ili padežne konstrukcije.

4.5.4. Glagoli β-TELIČNOSTI u OPŠ. ASP i njihovi prevodi na srpski jezik

I. Prevodni ekvivalenti [Sr] EDJ sa β-teličnim glagolima u OPŠ. ASP [Kin] u TP narativnog diskursa

Nakon anotiranja glagola srpskih prevodnih ekvivalenata svih TP EDJ_{β-TEL}, dobili smo sledeće podatke, koji su prezentovani u sledećoj tabeli.

Tabela 19: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] gl. β-TELIČNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV		ost.
		PERF	AOR	PERF u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	4	2	2	0	0	0
2	17	14	0	3	0	0
3	10	3	2	1	0	4
4	26	21	0	1	0	4
5	35	30	3	1	0	1
6	13	7	2	0	1	3
7	13	8	0	1	2	2
8	17	12	3	1	0	1
uku.	135	97	12	8	3	15
uku. gl.	120	109		11		
%		90,83%		9,17%		

Na osnovu gorenavedenih podataka, uočeno je da ima 15 EDJ_{β-Tel} (oko 11,11%) koje nisu prevedene glagolskom predikacijom (uz pojedine slučajeve u kojima prevodi više nisu semantički ekvivalenti originalima). S druge strane, od onih koje su prevedene klauzama s glagolskim predikatom, oko 90,83% EDJ_{β-Tel} prevedeno je svršenim perfektom ili aoristom (za upotrebu perfekta vidi primere 51, 52, 56, 57 i dr., a za upotrebu aorista vidi primer 53). Podaci

iz našeg korpusa pokazuju da su β -telični glagoli ređe prevedeni nesvršenim vidom. Nesvršeni glagolski oblik u ovom kontekstu opisuje ograničene pluralne radnje (vidi primer 58). Naišli smo, doduše, i na po koji primer s gerundivnom konstrukcijom kojom se realizuje taksisni odnos kontaktne anteriornosti, a radnja koju iskazuje gerund se nalazi na glavnoj niti priče (vidi primer 54). Osim taksisne gerundivne konstrukcije, odnos anteriornosti koju opisuju β -telični glagoli, realizuje se i taksisnim specifikatorom *kada* u srpskom jeziku (up. pri. 56). U ovom slučaju, glagoli β -TELIČNOSTI su najčešće prevedeni svršenim vidom u vremenskoj zavisnoj klauzi s veznikom *kada*.

II. Prevodni ekvivalenti [Sr] glagola β -TELIČNOSTI opšteg aspekta [Kin] u NTP narativnog diskursa

Nakon anotiranja glagola u prevodu na srpski jezik svih NTP EDJ $_{\beta}$ -TEL, dobili smo sledeću tabelu sa podacima o distribuciji vidskih glagolskih oblika u analiziranom korpusu.

Tabela 20: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] gl. β -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV			ost.
		PERF u real. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF. u upr. klauzama	PREZ. u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	4	2	0	1	0	1	0
2	5	2	0	0	0	0	3
3	10	5	1	2	0	0	2
4	16	4	5	0	1	1	5
5	36	10	11	6	3	0	6
6	17	3	8	3	0	0	3
7	22	2	13	5	1	1	0
8	17	5	11	0	1	0	0
uku.	127	33	49	17	6	3	19
uku. gl.	108	82		26			
%		75,93%		24,07%			

Prema ovim podacima, u NTP narativnog diskursa u našem korpusu, od ukupno 127 EDJ $_{\beta}$ -TEL, 108 EDJ $_{\beta}$ -TEL je prevedeno klauzama s glagolskim predikatom. Od 82 svršene EDJ (75,93%), čak

49 EDJ opisuju irealne situacije, kao što su: pogodbeni, modalni, imperativni, interogativni, negativni, voluntativni, itd., i u prevodu, a anotirani glagoli se često javljaju u subordiniranoj klauzi u svršenom vidu. Ostala 33 svršene EDJ nalaze se u perfektu ili aoristu, i oni opisuju ograničene događaje u retrospektivnim strukturama. U korpusu se nalazi i 26 nesvršenih EDJ (uključujući nelični oblik), koji zauzimaju oko 24,07% od ukupnog broja EDJ s glagolskim predikatom. Ove nesvršene EDJ_{β-TEL} izražavaju nereferencijalne radnje ili imaju kvalifikativno značenje.

Kada je reč o morfološkim sredstvima kojima se izražava značenje β-teličnih glagola kineskog jezika, uočeno je da grupi svršenih glagola pripadaju i primarni i sekundarni svršeni glagoli, kao što su: *krenuti, vratiti, udariti, nestati, dovesti, iščeznuti, stignuti, otići, prekinuti*, itd. Nesvršeni glagoli takođe obuhvataju primarne i sekundarne nesvršene glagole, kao što su: *juriti, viđati, odgovarati, izgovarati*, itd. Prema našoj evidenciji, primarni nesvršeni glagoli obično opisuju nereferencijalne radnje, a sekundarni, uglavnom, opisuju i referencijalne radnje sa segmentom trajanja, tj. segmentom koji odmah prethodi ostvarenju cilja. Takođe je evidentirano i da je oko 15% EDJ_{β-TEL} u NTP prevedeno svršenim glagolima pasivnog oblika, kojima se izražava trajanje efekta (uticaja) ostvarenog rezultata radnje, kao što su: 败(齿)/(rajsferšlus) *iskrzan, 失去/izgubljena, (被灯光)笼罩/osvetljen i „razotkriven“*. Ima i onih koji su prevedeni priložima ili imeničkim frazama kojima se imenuju rezultati ili stanja. Na primer:

(88) ¹[在那方面就可以过了好日子], ²[名分不<失>_{β-TEL}], ³[利益存在],.....

¹[Od njene zarade tamo može lepo da se živi], ²[a pošto je **i dalje njen suprug**] i ³[pošto od toga ima koristi], ... (Šen Cunven, prev. M. Pavlović)

(89) [因为, 一切仅只刚刚<开始>_{β-TEL}呢!]

[Jer, sve <je ovo tek **početak**>!] (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U primeru 89, ²EDJ_{β-TEL} je odrična rečenica (名分不失: SUB.: 名分/status + neg. 不/ne + gl. β-TEL.: 失/gubiti, izgubiti, tj. *status se nije izgubio*), što znači da se stanje ne menja, odnosno, *on je i dalje njen suprug*. Glagol β-TELIČNOSTI 开始/početi, počinjati u primeru 90 (一切仅只刚刚开始呢: SUB.: 一切/sve + ADV.₁: 仅只/samo + ADV.₂: 刚刚/tek + gl. β-TEL.: 开始/počinjati + mod. reč.: 呢/uzvik, tj. *Sve samo tek počinje!*) je preveden imenicom *početak*, tj. *Sve je ovo samo početak!*

Na osnovu korpusne i kontrastivne analize, ovde ćemo izneti neka zapažanja o sličnostima i razlikama teličnih glagola u kineskom i srpskom jeziku. Teličnost, pre svega, pripada leksičkoj kategoriji u kineskom jeziku, odnosno, leksičko-gramatičkoj kategoriji akcionalnosti u srpskom jeziku. P. Piper i I. Klajn (2013: 176) određuju da kategorija akcionalnosti „prefiksanim i sufiksanim sredstvima izražava način na koji se predstavlja glagolska radnja”, i ima tri osnovne podkategorije, i to: temporalno-faznu, kvantitativnu i rezultativnu. Istina, u srpskoj literaturi značenje rezultativnosti, cilja i svršenosti u domenu semantike se često povezuje sa značenjem teličnosti. Konceptija teličnosti takođe se javlja u domenu perfektivizacije u tvorbi složenih glagola u srpskom gramatičkom opisu, posebno u analizama značenja i funkcionisanja pojedinih prefiksa u akcionalnoj modifikaciji (ovu problematiku u svojim radovima analiziraju I. Grickat 1966/67, M. Ivić 1982, M. Stevanović 1970, I. Klajn 2003, Lj. Šarić 2011, D. Sarić 2015 i dr.)¹³⁹. P. Piper (2005) takođe vezuje značenje *teličnosti* sa semantičkom kategorijom cilja, ali se u njegovom pristupu *teličnost* ne odnosi na imanentno svojstvo glagolske lekseme, već pripada kategoriji kompleksa kauzalnosti, odnosno, ograničenosti situacije klauze, i kao što P. Piper tvrdi, lokalizacija se u značenju ciljne konstrukcije ogleda u kognitivnoj percepciji cilja kao dostizanja krajnje tačke nekog procesa (2005: 803-812). Da bi se cilj ostvario, prema P. Piperu, potrebno je da se ispuni nekoliko sintaksičko-semantičkih i kontekstualnih uslova, kao što su: agentivnost, uzrok, temporalna sukcesivnost, modalnost i dr. P. Novakov (2005: 54) smatra da teličnost, kao glagolska situacija, označava da situacija teži cilju i ima završni segment „kojim se situacija prirodno okončava”. Stoga, on tvrdi da imperfektivnost obuhvata atelične klase glagola, a perfektivnost telične. Dakle, vidske parnjake trenutnih teličnih glagola u obliku NSV (npr. *prepisivati*, derivat od *prepisati*) on smatra da su atelični i to su glagoli AKTIVNOSTI s prefiksom i sufiksom, što bi značilo da se sufiksacijom može ukinuti cilj, a tim i promeniti glagolska akcionalna klasa. Prema M. Ivanović (2012), teličnost je povezana s akcionalnim značenjem faznosti-završenosti. Od akcionalnog značenja glagolske lekseme, zavisi vidska korelativnost, odnosno, to u kom posebnom vidskom značenju će se realizovati grameme NSV ili SV, kao i mogućnost pripajanja akcionalnih značenja, itd. Dakle, parne oblike vida mogu imati samo telični glagoli kod kojih krajna granica postoji (npr.: *peći – ispeći*), dok atelični glagoli imaju samo nesvršeni oblik (npr.: *hodati*). Stoga, rezultativnost, prema njoj, jeste

¹³⁹ Lj. Šarić (2011) i D. Sarić (2015) su proučavale ovu problematiku u hrvatskom jeziku, koji je veoma sličan srpskom jeziku.

uključena u pojam teličnosti. Tačnije, rezultativni glagoli su telični glagoli u svršenom obliku, dok nesvršeni vidski parnjaci odgovarajućih teličnih glagola ukazuju na usmerenost ka unutrašnjoj granici, odnosno na rezultat u perspektivi ili potencijalni rezultat (2012:18-19).

Po svemu sudeći, oko problematike o opsegu kategorije teličnosti (tj. da li se ona odnosi na ontološko značenje glagolske lekseme ili, pak, na realizovanu situaciju prezentovanu na nivou klauze), odnosno, značenja teličnosti sa značenjem rezultativnosti, kao i sa vidskim značenjem, u krugu srbista vladaju različita mišljenja.

U prevodnim ekvivalentima, telični glagoli kineskog jezika (obe podgrupe) prevode se i svršenim i nesvršenim glagolima, i onima sa i onima bez prefiksa. Generalno govoreći, da li će oni biti prevedeni u svršenom ili nesvršenom obliku u velikoj meri zavisi od strukture narativnog teksta. Tačnije, u temporalnoj strukturi narativnog teksta, tj. u tekstualnom spanu koji utiče na temporalnu progresiju, pokazuje se tendencija pojavljivanja svršenih teličnih glagola za izražavanje referencijalne (ograničene) radnje; dok se u NTP EDJ često upotrebljava nesvršeni oblik istih glagola za označavanje aktuelnih trajnih radnji u momentu o kome govori narator, pri čemu se radnje sigurno usmeravaju na cilj, što važi i za nerefencijalne (neograničene) radnje u narativu. Drugim rečima, za realizaciju ograničenosti radnji, odnosno, ostvarivanje potencijalnog cilja radnji koje opisuju α -telični glagoli, potrebno je, kad je kineski jezik u pitanju, da je glagolski objekatski argument kvantifikovan, ili da se to ostvaruje drugim jezičkim sredstvima (npr. prisustvom aspekatskih operatora i diskursnih sredstava). Kada je srpski jezik u pitanju, jedno od glavnih sredstava za realizaciju cilja radnje jeste perfektivizacija glagola pomoću prefiksacije na morfološko-tvorbenom nivou. U našem korpusu se sreće širok repertoar takvih, prema A. Beliću (1998b)¹⁴⁰ „sekundarnih” perfektivnih, a prema P. Piperu i I. Klajnu (2013), i M. Ivanović (2012), akcionalnih glagola, kao što su: *po-*: *pokupiti*, *počistiti*, *posavetovati*, *poviknuti*, *pokaziti*, *pozvati*; *za-*: *zasnovati*, *zapatiti*, *započeti*; *iz(s)-*: *ispričati*, *izvući*; *do-*: *dodati*, *dohvatiti*; *pro-*: *promumlati*; *od-*: *odavati*; *s(a)-*: *silaziti*, *savladati*, *sakriti se*; *pri-*: *prići*; *u-*: *upitati*, itd. Činjenica je da u srpskom jeziku postoji posebna grupa glagolskih prefiksa (od kojih je 13 najproduktivnijih)¹⁴¹, koji imaju veliku tvorbenu moć u obrazovanju perfektivnih složenih glagola, i ovi prefiksi igraju važnu ulogu u određivanju spoljašnje granice (završne tačke)

¹⁴⁰ Neki lingvisti takve glagole nazivaju leksički perfektizovanim glagolima (v. Lj. Šarić 2011; neki ih smatraju derivacionim perfektivom (videti P. M. Bertineto i D. Delfito, 2000).

¹⁴¹Videti I. Klajn 2003.

procesa. Granično-kvantitativno značenje može se smatrati bitnim semantičkim obeležjem ovih prefiksa.

Što se nesvršenog oblika α -teličnih glagola tiče, oni koji se često sreću u korpusu jesu imperfektizovani prefiksadni glagoli, tj. „sekundarni imperfektiv”, kao što su: *pogledavati*, *zadržavati*, *ispunjavati*, itd. Funkcije ovih imperfektizovanih glagola u narativnom diskursu, po našem mišljenju, jesu neutralisanje rezultativnosti nekog procesa, kao i isticanje segmenta ograničene trajnosti koji prethodi cilju procesa. U nekim slučajevima, ovi imperfektizovani glagoli mogu da iskazuju nereferencijalne radnje u relativnoj prošlosti.

Među prevodnim ekvivalentima grupe α -teličnih glagola kineskog jezika, zapazili smo i grupu glagola koju Đ. Grubor (1953: 41) naziva *verba caeca*, odnosno „slepim glagolima”. Govoreći o osobinama ovih glagola, Grubor tvrdi da njihova „izvršenost zavisi od stvari prikrivenih ili kojih možda i nema, a subjekat to ne zna”, navodeći pritom i primere: *loviti-uloviti*, *moliti-izmoliti*, *hvatati-uhvatiti*, itd. On dalje ističe da se ova grupa glagola, pak, razlikuje od pantivnih ili totivnih jer izvršena radnja ne mora biti i uspešna, odnosno, ona može biti i bez rezultata. I. Grickat (1966/67: 200) iznosi drugačije mišljenje o klasifikaciji ove glagolske klase. Ona, između ostalog, ističe da: „kod glagola tipa *gađati*, *moliti*, *tražiti* njihova eventualna kompleksivnost nije u činjenici pogotka ili dobijanja; toga može i biti i ne biti. Pogodak ili dobijanje, tj. uspeh, jeste spoljni faktor.” Uspešnost ili posledice ovih radnji ona naziva „vanglagolskom rezultativnošću”. Po pitanju ovih „slepih glagola”, iz ugla ovog istraživanja gledano, slažemo se s mišljenjem I. Grickat i drugih istraživača¹⁴² da glagoli tipa *pogađati*, *uhvatiti* nisu gramatički parnjaci glagolima tipa *gađati*, *hvatiti* jer su temporalne strukture procesa ovih dvaju tipova glagola različite i oni zapravo pripadaju različitim podgrupama teličnih glagola¹⁴³. Tačnije, glagoli tipa *gađati*, *hvatiti* su α -telični, dok su glagoli tipa *pogađati*, *uhvatiti*, *uloviti*, *izmoliti*, itd., β -telični.

Pogledajmo sada glagolske prevodne ekvivalente β -teličnih glagola kineskog jezika. Oni takođe obuhvataju dva tipa. Prvi čine oni koji imaju gramatičke vidske parnjake, kao što su: *ući-ulaziti*, *stići-stizati*, *vratiti se-vraćati se*, *nestati-nestajati*, *početi-počinjati*, *rešiti-rešavati*,

¹⁴²Za ovu klasu glagola A. Belić (1998b), I. Grickat (1966/67) i dr. uputili su kritiku uz komentare da u Đ. Gruborovim primerima, perfektivni glagoli nisu pravi aspektni par imperfektivnim jer ne ukazuju na njihovu izvršenost već posledicu. Pošto problematika o „čistim” vidskim korelatima nije fokus našeg rada, zbog obima istraživanja nećemo ulaziti dublje u to pitanje.

¹⁴³U Gruborovoj klasifikaciji jedino glagol *loviti* pripada tipu AKTIVNOSTI, koji nema čisti perfektivni korelat.

uspjeti-uspevati, videti, itd, a drugi čine glagoli sa prefiksima, kao što su: *odgovoriti, okrenuti se, osvrnuti se, ustati, izgovoriti, prevideti, pridobiti*, itd. U tekstualnim spanovima koji ne utiču na temporalnu progresiju naracije, β -telični glagoli kineskog jezika se prevode nesvršenim glagolima, i to zavisi od prvog ili drugog pomenutog tipa, kao što su: *viđati, vraćati se, dobijati, stizati, počinjati*, što su glagoli prvog tipa, a *izgovarati, izlaziti, odlaziti, iščezavati, odbijati*, glagoli su drugog tipa.¹⁴⁴ Značenja i funkcije ovih imperfektivnih teličnih glagola u netemporalnoj strukturi narativa, kao što smo gore već pomenuli, jesu neutralisanje rezultativnosti, isticanje segmenta trajanja — „perioda pripreme” za ostvarivanje cilja, izražavanje nereferencijalnih radnji, kao i opisivanje stanja, tj. trajanja uticaja određene svršene radnje. Na kraju, konkretno značenje u kom se nalaze ovi glagolski iskazi zavisi od značenja glagolskih osnova i konteksta.

Na osnovu kontrastiranja, čini se da nije adekvatno da se stavi znak jednakosti između gramatičke aspekatske opozicije „svršenost-nesvršenost” i leksičko-semantičke opozicije „teličnost-ateličnost”, odnosno, nije odgovarajuće izjednačiti atelične glagole s nesvršenim, a telične sa svršenim.¹⁴⁵ Ove dve grupe pojmova, prema našem mišljenju, pripadaju kategorijama različitog jezičkog nivoa. Naime, značenje teličnosti pripada leksičkoj kategoriji, koja opisuje statičke sematičke osobine [+/ \emptyset cilj], što nema direktne veze sa svršenošću aktualne glagolske situacije. Dok [+/ \emptyset svršenost], odnosno, [+/ \emptyset ograničenost], pripada višem jezičkom nivou, tj. gramatičkom i diskursnom nivou. Ograničenost odražava odliku dinamičnosti radnje, tj. opisuje svršenost ili nesvršenost radnji, kao i TP ili NTP strukture narativnog diskursa. Stoga, možemo konstatovati da teličnost samo ukazuje na prisustvo ili odsustvo cilja u unutrašnjoj temporalnoj strukturi glagolske lekseme. Što se tiče toga da li je taj cilj zaista dostignut ili ne, to se može odrediti tek u aktualnoj situaciji u zavisnosti od glagolskog vida. Dakle, predikatske situacije koje opisuju telični glagoli mogu biti ograničene u slučaju kada su glagoli upotrebljeni u svršenom vidu, a u suprotnom, one su neograničene. Stoga, u srpskom jeziku, morfološko-gramatička sredstva jesu primarna i neophodna za izražavanje ograničenosti, a akcionalnost, kao imanentno značenje leksičkog aspekta, samo indirektno učestvuje u

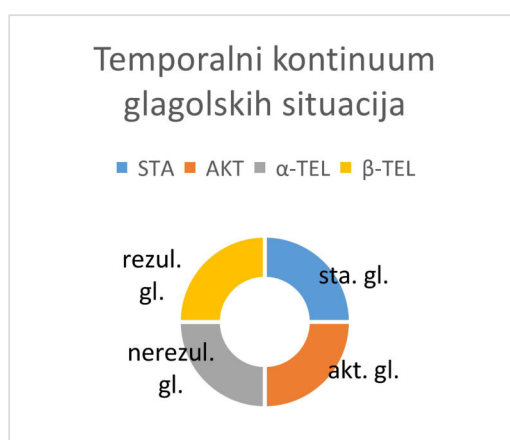
¹⁴⁴ Rezultativni glagoli u srpskom jeziku, prema M. Ivanović (2012), uglavnom nemaju imperfectiva tantum. tj. ne mogu da se ponovo imperfektizuju sufiksacijom.

¹⁴⁵Videti P. Novakov (2005) i drugi.

iskazivanju ograničenosti¹⁴⁶. S druge strane, prema podacima korpusne analize, u kineskom jeziku je leksički aspekt glagola, u velikoj meri, ključan faktor za određivanje ograničenosti glagolske situacije.

Pored toga, u kineskom jeziku postoji vidljivo manji broj rezultativno-teličnih glagola u odnosu na srpski jezik jer se značenje rezultativnosti češće iskazuje tzv. aspekatskim konstrukcijama, tj. glagolima sa rezultativnom dopunom, o čemu ćemo detaljnije govoriti u narednom poglavlju. Međutim, u grupi teličnih glagola nalaze se i neki neautonomni glagoli, kao što su: 暴露 / *otkriti se*, 延长 / *produžiti se*, 醉 / *napiti se*, itd. Ovi glagoli se često prevode svršenim glagolima pasivnog oblika kojima se opisuje stanje koje je nastalo po ostvarivanju rezultata radnje. To nam pokazuje da je teško povući razdelnu liniju između rezultativno-teličnih glagola i glagola stanja, kao što smo na početku ovog poglavlja već uočili na primeru glagola 挂 / *okačiti-okačen* i 坐 / *sesti-sedeti*, što podrazumeva da završetak procesa — rezultat, označava promenu, a promena podrazumeva nastanak novog stanja. Stoga možemo, na osnovu linearnog kontinuuma temporalne strukture glagolskog procesa koji su predložili Ž. Guo (1993) i S. Jang (2000), uspostaviti ciklični (spiralni) kontinuum koji je, po našem mišljenju, možda adekvatniji u predstavljanju temporalne strukture glagolskog procesa, i koji je, inače, u skladu sa kineskim tradicionalnim poimanjem vremena¹⁴⁷.

Shema 10: Ciklični temporalni kontinuum glagolskih situacija

¹⁴⁶ P. M. Bertineto i D. Delfito (2000: 209) na osnovu rezultata kontrastiranja bugarskog i ruskog jezika došli su do sličnog zaključka. Može se smatrati da je to jedna od opštih karakteristika slovenskih jezika.

¹⁴⁷ Detalje videti S. Ćin (X. Jin 2014b).

Najzad, temporalna struktura dve podgrupe teličnih glagola, može se ilustrovati sledećim shemama¹⁴⁸:

Shema 11: Temporalna struktura gl. α -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP u narativnom diskursu

U ovoj shemi isprekidanom linijom sa strelicom označen je dinamični proces koji je usmeren ka cilju; punim krugom je označena početna tačka tog procesa, dok je krugom s išaranim linijama označen potencijalni cilj, koji se nalazi van glagolskog procesa.

Shema 12: Temporalna struktura gl. β -TELIČNOSTI u OPŠ. ASP u narativnom diskursu

U ovoj shemi isprekidanom linijom sa strelicom predstavljen je dinamičan proces koji je usmeren ka cilju; dok je sa dva puna kruga označena početna, tj. završna tačka tog procesa.

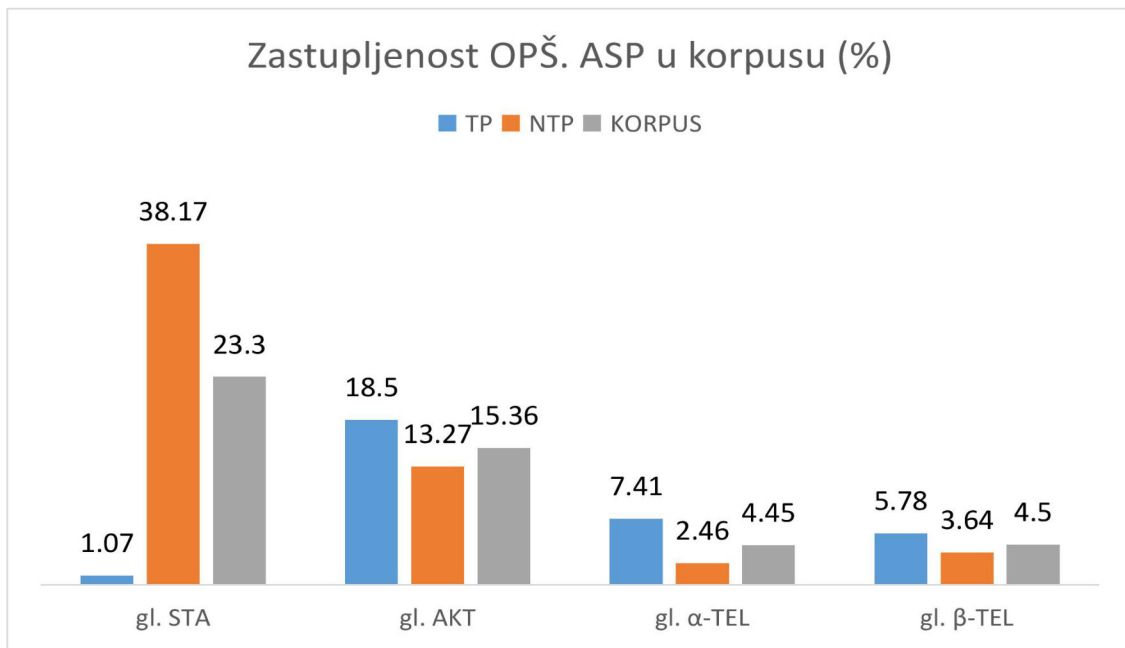
4.6. Zaključna razmatranja ovog poglavlja

Nakon anotiranja glagola koji se javljaju u originalnim tekstovima i njihovim prevodnim ekvivalentima, i obavljene kvantitativne i kontrastivne analize, dokazali smo da u kineskom jeziku glagoli opšteg aspekta imaju funkciju izražavanja temporalne progresije narativnog diskursa, i da različita akcionalna klasa glagola ima različitu ulogu. Naime, prema podacima

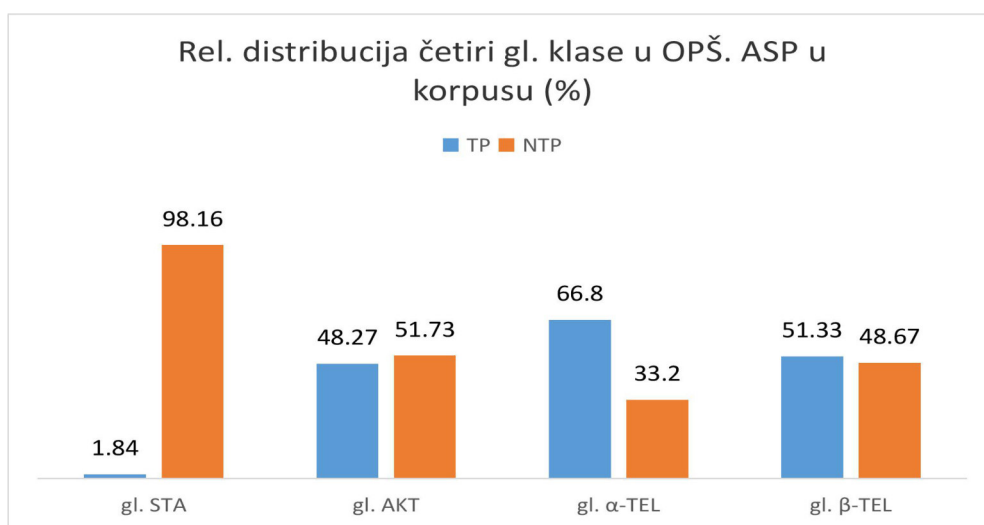
¹⁴⁸ Ove sheme su adaptacije shemi koje su ponuđene u K. Smit (1991/1997: 26, 30) i H. Žao (2012)

našeg istraživanja, EDJ s glagolima opšteg aspekta veoma su zastupljene u analiziranom korpusu, tj. od ukupno 5825 EDJ njih je 2773 (47,61%), od kojih je većina NTP EDJ (2008 NTP EDJ_{OPŠ. ASP}, odn. 72,41%). Detaljne rezultate kvantitativne analize o distribuciji svake glagolske klase u OPŠ. ASP našeg korpusa prezetujemo sledećim grafikonima:

Grafikon 1: Zastupljenost OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

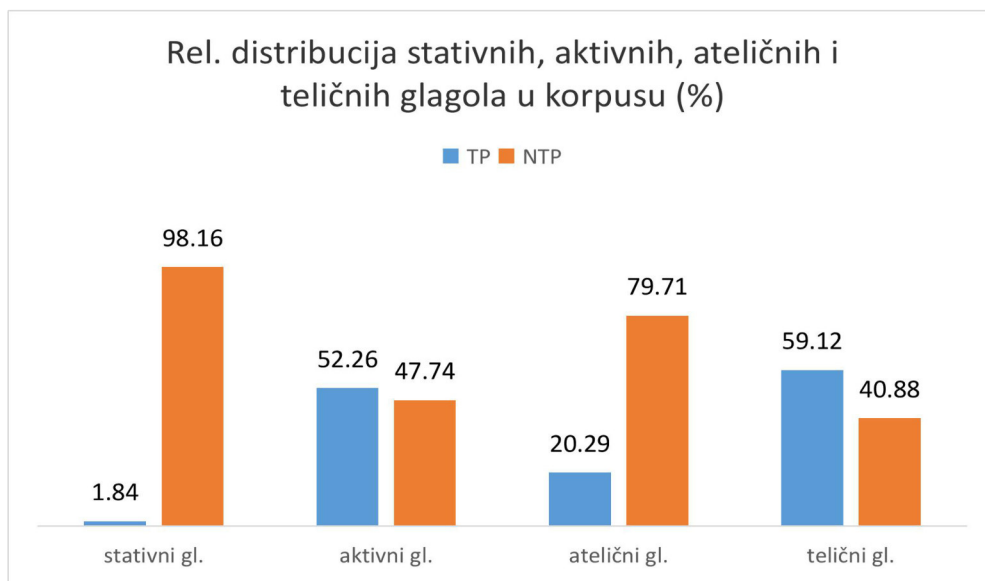
Grafikon 2: Relativna distribucija četiri glagolske klase u OPŠ. ASP u analiziranom korpusu

Gr. 1 pokazuje da su glagoli STANJA u OPŠ. ASP sa 23,3% najzastupljeniji u našem korpusu, a ovaj procenat još je i veći u NTP narativnog diskursa, tj. iznosi 38,17%, dok su glagoli AKTIVNOSTI u OPŠ. ASP, s druge strane, sa 15,36%, odnosno 18,5%, najzastupljeniji u TP narativnog diskursa.

Na osnovu Gr. 2, možemo utvrditi da α -telični glagoli pokazuju najveću tendenciju pojavljivanja u TP narativnog diskursa (66,8%), posle njih, po opadajućem redosledu, slede β -telični (51,33%), aktivni (48,27%) i stativni glagoli (1,84%).

Grafikon 3: Relativna distribucija stativnih, dinamičnih, ateličnih i teličnih glagola u analiziranom korpusu

Na osnovu Gr. 3 se vidi da stativni i atelični glagoli pokazuju snažnu tendenciju da se javljaju u NTP narativnog diskursa. Dakle ovi glagoli, u odnosu na glagole dinamičnosti i glagole teličnosti nisu konkurentni u pogledu izražavanja temporalne progresije.

Ovim podacima se potvrđuju da, prvo, tip glagolske klase vidno utiče na temporalnu progresiju: glagoli sa jačom dinamičnošću imaju vidno veću ulogu u izražavanju TP narativa, dok se stativni glagoli više sreću u strukturama teksta gde razvoj naracije stagnira i nema temporalnu progresiju. Drugo, semantičko privativno značenje [+ ograničenost], kao markirano, razlikuje dva tipa strukture narativnog teksta. Naime, ograničene EDJ uglavnom opisuju događaje koji se nalaze na temporalnoj razvojnoj niti, dok se neograničene EDJ više pojavljuju u pozadinskim strukturama narativnog teksta, gde temporalne progresije i nema.

Korpusnom analizom je takođe potvrđeno da se u TP narativnog diskursa u kineskom jeziku često upotrebljava „rečenica neprekidnog toka”, budući da su u EDJ sa glagolima opšteg aspekta odsutne gramatičke forme kojima se označava ograničenost situacije, kao i njihovi temporalni odnosi. U takvim tekstualnim strukturama se niz događaja ili radnji koje opisuju EDJ_{OPŠ. ASP}, međusobno povezuju po hronološkom i logičkom sledu (npr: po relaciji nizanja, uzročno-posledičnom, itd.), i na taj način EDJ_{OPŠ. ASP} u temporalno dimenzioniranoj „rečenici neprekidnog toka” sa susednom EDJ formira sukcesivni niz. Drugim rečima, redosled događaja prezentovan u narativnom diskursu jeste saobrazan redosledu zbivanja u realnom svetu, u skladu je s uobičajenim logičkim zaključivanjem i u velikoj meri preslikava sled događaja kakav mi percipiramo¹⁴⁹. Upravo zahvaljujući tome možemo bolje razumeti zašto i Aristotel i P. Riker aktivnost pripovedanja nazivaju *mimesisom*.

Osim upotrebe „rečenice neprekidnog toka”, taksisni specifikatori kao leksičko sredstvo, mogu na eksplicitni način da ostvaruju funkciju EDJ_{OPŠ. ASP} izražavanja TP narativnog diskursa. Kada je reč o temporalnoj progresiji na makro nivou narativnog teksta, tu EDJ sa glagolima STANJA igraju važnu ulogu i ove EDJ_{STA} obično pružaju veliki temporalni opseg koji služi kao temporalni lokalizator svim događajima koji se nalaze u ovom opsegu. Najzad, modalna rečca \overline{J} \overline{LE}_2 je obeležje rečeničnog i tekstualnog okončavanja, koje istovremeno označava i promenu stanja i asistira EDJ_{OPŠ. ASP}, naročito neograničenim glagolskim predikacijama, u pomeranju vremenskog toka naracije unapred.

Na kraju, kada bi se svi gorepomenuti spoljni faktori izostavili, tada bi temporalna struktura teksta koju čine EDJ_{OPŠ. ASP} morala da se organizuje na takav način da glagol određene EDJ_{OPŠ. ASP} po logičko-semantičkom značenju bude vezan s glagolima susednih EDJ. Takva leksička kohezija¹⁵⁰ podrazumeva sinonimnost dva glagola u širem smislu, tj. da su glagoli u koreferencijalnim strukturama, ili u specifičnom odnosu, na primer, u tzv. „konstrukciji s glagolima u seriji”.

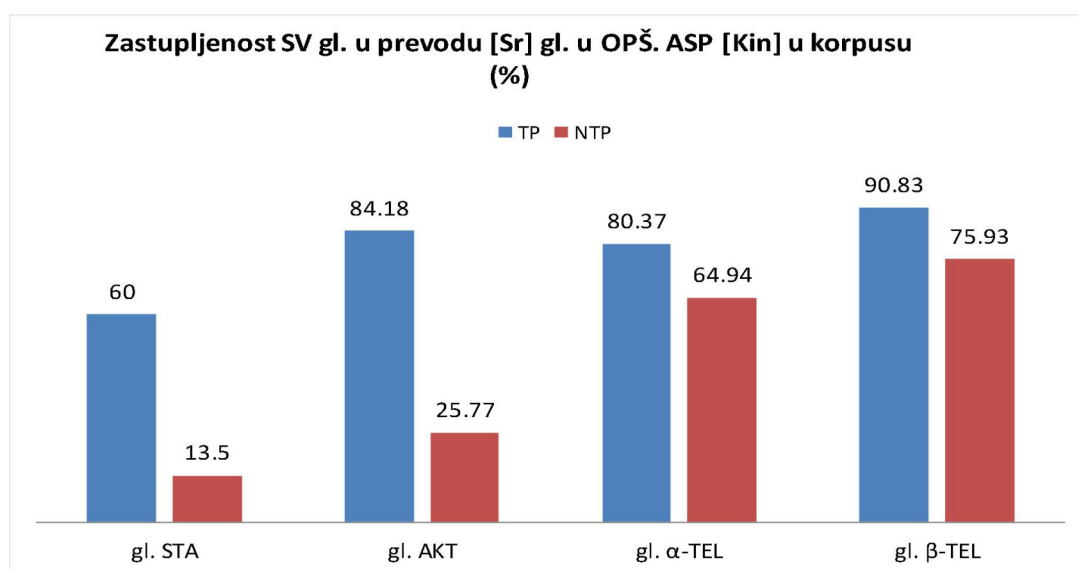
Kad se u razmatranje uzmu prevodni ekvivalenti takvih tekstualnih spanova temporalne strukture na srpskom jeziku, kao što su „rečenice neprekidnog toka”, lako je uočiti da su ove EDJ često prevođene složenim rečenicama sastavnog odnosa (često obeleženi veznikom *i*), ili

¹⁴⁹ H. Y. Tai (1985) smatra da je linearni redosled rečenice kineskog jezika tako organizovan da poštuje temporalno nizanje prirodnog sleda događaja, pa ga je i nazvao „principom temporalne sekvence”.

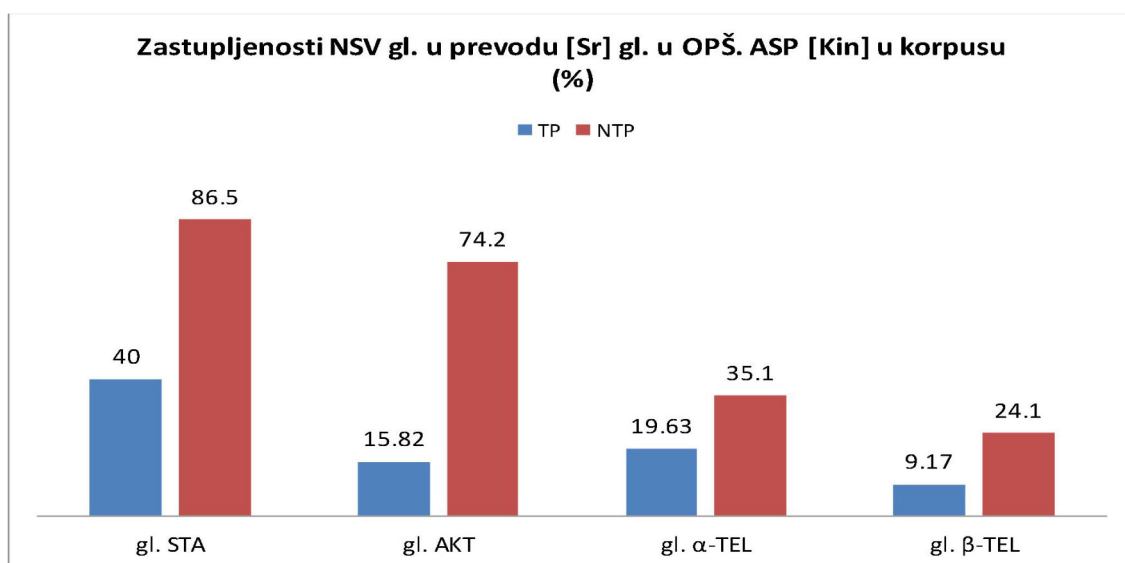
¹⁵⁰ O ovome videti: M. A. K. Halidej (2004: 570-578).

zavisnosloženim rečenicama (često obeleženi veznikom *da*, *kad(a)*, itd.). Nakon anotiranja glagola prevodnih ekvivalenata, pokazalo se da se glagoli opšteg aspekta u TP narativnog diskursa najviše prevode svršenim glagolima, koji čine 83,73% od ukupnog broja TP EDJ sa glagolskim predikatom na srpskom jeziku; dok se glagoli opšteg aspekta u NTP narativnog diskursa najviše prevode nesvršenim glagolima, koji čine 77,28% ukupnog broja NTP EDJ sa glagolskim predikatom na srpskom jeziku. Ovde ćemo grafikonom predstaviti rezultate anotiranja vidске vrednosti glagolskih oblika prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku svih EDJ_{OPŠ. ASP} u našem korpusu.

Grafikon 4: Zastupljenost SV glagolskih oblika u prevodu [Sr] glagola u OPŠ. ASP [Kin] u analiziranom korpusu

Grafikon 5: Zastupljenost NSV gl. oblika u prevodu [Sr] glagola u OPŠ. ASP [Kin] u analiziranom korpusu

Na osnovu goredatih grafikona možemo utvrditi skalu četiri glagolske klase u TP prema zastupljenosti SV glagolskih oblika u srpskom prevodu, i to po opadajućem redosledu: β -TELIČNI (90,83%), AKTIVNOST (84,18%), α -TELIČNI (80,37%), STANJE (60%). Skala četiri glagolske klase u NTP, po opadajućem redu, prema zastupljenosti NSV glagolskih oblika u srpskom prevodu je sledeća: STANJE (86,5%), AKTIVNOST (74,2%), α -TELIČNI (31,5%), β -TELIČNI (24,1%).

Dakle, konstatujemo da aktivni glagoli opšteg aspekta u TP u narativnom diskursu primarno izražavaju glagolima svršenog vida, dok stativni i atelični glagoli opšteg aspekta u NTP primarno izražavaju glagolima nesvršenog vida u srpskom prevodu. Diskursni faktor direktno utiče i na tumačenje ograničenosti situacije koje iskazuje stativni glagol u kineskom jeziku.

U sledećem poglavlju ćemo razmotriti ulogu aspekatske konstrukcije u izražavanju temporalne progresije i imaćemo priliku da iz drugačijeg ugla sagledamo sadejstvo leksičkog aspekta glagola s drugim članom aspekatskog sistema.

5. Aspekatske konstrukcije (ASP. KON)

i TP u narativnom diskursu

Temporalno-aspekatsko značenje događaja se, pored opšteg aspekta glagola, može izražavati i na druge načine u kineskom jeziku. U ovom poglavlju ćemo predstaviti još jedno od važnih jezičkih sredstava za izražavanje temporalnosti događaja ili situacije: aspekatske konstrukcije (ASP. KON). To su, u suštini, konstrukcije izgrađene od glagolske osnove i njene glagolske ili pridevske dopune, ili umetnute klauzalne dopune. Ove glagolsko-dopunske konstrukcije, kao podsistem kategorije aspekta u kineskom jeziku, obuhvataju takva značenja kojima se mogu opisati gotovo sve faze događaja i šire. U proučavanju aspekta u širem smislu te reči, uprkos tome što postoje različita tumačenja ili definicije o njoj,¹⁵¹ faznost događaja se smatra važnim delom aspekatskog sistema. Š. Lju (1942/2002), J. Ž. Džao (1968), Lj. Dženg (郑良伟 1988), Ž. Guo (1993), S. L. Cui (崔希亮 2003), Č. Čen (2008) i drugi potvrdili su svojim istraživanjima osnovna značenja i mesto ove kategorije u aspekatskom sistemu u kineskom jeziku. Ako sledimo tvrdnju R. Binika (1991: 179-180) da akcionalnost, u suštini, predstavlja svaku konkretnu fazu, odnosno podfazu samog procesa razvoja neke situacije, bez obzira da li je situacija prolazna ili trajna, možemo smatrati da aspekatske konstrukcije u kineskom jeziku zapravo predstavljaju sintaksičko sredstvo za izražavanje akcionalnosti.

U ovom radu se aspekatske konstrukcije izdvajaju u tri osnovne podgrupe sa značenjem: inhoativnosti, durativnosti i rezultativnosti. Razmotrićemo najpre forme i klasifikaciju aspekatskih konstrukcija i njihova osnovna značenja, a potom proučiti njihovu ulogu u temporalnoj progresiji narativnog diskursa i analizirati njihove prevodne ekvivalente na srpskom jeziku.

¹⁵¹ B. Komri (1976: 48), konstatujući da svaka „situacija” zauzima određen vremenski interval u vremenu, tvrdi da „faza” označava situaciju koja se odnosi na bilo koji trenutak u svom trajanju. Binik (1991: 179-180) smatra da „faza” predstavlja određen stadijum samog procesa razvoja situacija, bez obzira da li je situacija trenutna ili trajna. Hrakovski (1987: 153, citiran prema: M. Ivanović 2012: 34) smatra da se značenjem faznosti u semantici predikata može opisati određena faza u proticanju radnje ili stanja.

5.1. Pregled prethodnih istraživanja

I. Tradicionalna proučavanja o aspekatskim konstrukcijama

Jezgro aspekatskih konstrukcija čine glagolsko-dopunske konstrukcije, koje imaju posebno mesto u gramatičkoj tradiciji. One su se pojavljivale pod različitim imenima, kao što su „glagolski fazni aspekt” (动相体, v. Š. Lju 1942/2002) i „predikatski aspekt” (述谓体, v. J. Sun 2006). Š. Lju (1942/2002) i drugi, „glagolsku fazu” razmatraju u širem smislu, pa u faznost uvršćuju i taksisnu kategoriju (npr. anteriornu fazu/先事相 i posteriornu fazu/后事相)¹⁵². J. Sun (2006), s druge strane, na osnovu Čomskijeve (1957/2002) *VP-Internal Subject Hypothesis*,¹⁵³ smatra subjekat i objekat unutrašnjim glagolskim argumentom, tako da značenje predikatskog aspekta prema njemu ne samo da obuhvata aspekatsko značenje glavnog glagola ili glagolske konstelacije, već i značenje subjekta i objekta. Stoga, da bi se terminološki razlikovala kako od Š. Ljuovog „glagolskog faznog aspekta”, tako i od J. Sunovog „predikatskog aspekta”, mi u ovom radu glagolsko-dopunsku konstrukciju nazivamo „aspekatskom konstrukcijom”. Aspekatska konstrukcija, prema našem mišljenju, predstavlja glavno sintaksičko sredstvo kojim se mogu opisati sve faze glagolske situacije, tj. početak, trajanje, završetak i posledica (uticaj) nekog procesa. Osim toga, njome se može iskazati i neko dugotrajno, statično stanje.

U kineskoj gramatičkoj tradiciji, dopuna i objekat su posebni rečenični konstituenti. Dopuna se, za razliku od objekta, koji čine imenske sintagme, isključivo odnosi na pridev, glagol ili glagolsku konstelaciju, koji se u linearnom poretku rečenice nalaze odmah iza glavnog glagola. U funkcionalno-semantičkom smislu, funkcija objekta jeste da ukaže na stvari koje su vezane za radnju (pacijens i one koji su sa radnjom u odnosu dativa i instrumentala), dok dopuna opisuje rezultat ili stanje neke radnje (D. S. Džu, 1999:127). Prema D. S. Džu (1999: 132-34), kvantifikatori sastavljeni od imenskih sintagmi, tj. sintagme sastavljene od broja i klasifikatora, kao što su, na primer, 一次/*jedan put*, 一个月/*jedan mesec*, 一百倍/*sto puta*, takođe pripadaju objektu ili podkategoriji objekta (tzv. 准宾语, „kvazi-objektu”), koji može biti „objekat za

¹⁵² Lj. Dženg (郑良伟 1988) smatra da su objekat i izraz za količinu vršenja radnje jezička sredstva za izražavanje faznosti. S. L. Cui (2003) sledi Š. Lju, smatra da faza pre početka procesa radnje, koju označavaju prilog 将/*uskoro*, pomoćni glagoli 要/*trebati*, 将要/*biće*, takođe pripada „glagolskoj fazi”.

¹⁵³ Citiran prema: J. Sun (2006).

količinu vršenja radnje” (动量宾语), „objekat za vremensku količinu” (时量宾语) i „objekat za količinu” (数量宾语).¹⁵⁴

U našoj analizi, sledimo D. Džuoov kriterijum za odvajanje dopune i objekta i prihvatamo njegovu definiciju dopune. Dakle, dopune u aspekatskim konstrukcijama obuhvataju glagolske ili pridevske konstituente rečenice, kao i klauze koji se nalaze posle glavnog glagola. Glavna funkcija dopuna jeste da označavaju sve faze događaja ili stanja na koje ukazuje glavni glagol. Prema takvom kriterijumu, sintagme sastavljene od broja i klasifikatora nisu predmet naše analize u ovom poglavlju, što i ne bi uticalo na rezultat našeg celokupnog istraživanja, zato što se značenje količine vršenja ili trajanja neke radnje u kineskom jeziku obično izražava tzv. „realizovanim” rečenicama, u kojima se obično upotrebljava aspekatski marker 了/LE, koji će, kao jedno od najvažnijih gramatičkih sredstava za izražavanje značenja aspekta u kineskom jeziku, biti glavna tema diskusije u poglavlju VI ovog rada. Na kraju, aspekatska konstrukcija se u ovom radu definiše kao posebna sintaksična forma sastavljena od glavnog glagola i dopunskih konstituenata (koji imaju predikatski karakter, kao što su: glagoli, pridevi ili klauze). Glavna uloga ovih dopuna jeste izražavanje akcionalnog značenja nekog događaja ili situacije, kao što je faza u kojoj se nalazi neka radnja ili stanje.

Prema mišljenju D. S. Džua (朱德熙 1999), H. Č. Vanga (王红旗 1996), J. H. Liju i drugi (刘月华等 1983/2001), B. Huanga i S. Lijaoa (黄伯荣, 廖序东 2007) i drugih, aspekatska konstrukcija semantički obuhvata značenje dva predikata: primarnog predikata (glavnog glagola), tj. konstrukcije koja označava samu radnju ili događaj, i sekundarnog predikata (dopunskog konstituenta) koji opisuje ostvaren rezultat radnje. Drugim rečima, ove predikatske situacije su u sukcesivnom vremenskom odnosu, ili uzročno-posledičnoj logičkoj vezi. Ove konstrukcije se u gramatičkoj tradiciji obično klasifikuje na osnovu značenja dopune: dopune za pravac, dopune za rezultat, dopune za stepen, dopune za stanje, dopune za mogućnost, dopune za količinu, kao i dopune za mesto, itd.

¹⁵⁴ Drugi istraživači kao što su: J. Š. Hu (胡裕树 1981/1985), B. Huang, S. Lijao (2007), J. H. Liju i drugi (刘月华等 1983/2001), zastupaju mišljenje da se, na osnovu semantičkog značenja, ipak treba napraviti razlika između objekta i dopune jer prema njima, glagoli, pridevi i imenice, mogu činiti i dopune i objekte, ali kvantifikator, tj. sintagme sastavljene od broja i klasifikatora koje izražavaju količinu vršenja radnje, mogu biti samo dopune, a one koje označavaju kvantitativnost stvari, mogu biti samo objekat, dok one za vremensku količinu mogu biti i jedno i drugo.

i. Dopuna za pravac

Ova vrsta dopune se direktno, bez strukturne rečice, povezuje s glavnim glagolom, i označava smer u kome se odvija radnja ili u kome se pod uticajem te radnje kreće određeni predmet. Dopune za pravac čine glagoli koji poseduju semu pravca kretanja ili glagolske složenice s glagolom 来/*dolaziti* (radnja se usmerava ka govornom licu, koje se nalazi na završnoj tački tog kretanja) i 去/*ići, odlaziti* (radnja se odvija od govornog lica, koje se nalazi na početnoj tački tog kretanja). U kineskom jeziku nema puno glagola koji se mogu nalaziti u funkciji dopune za pravac. Oni koji se mogu naći u toj funkciji su: 来/*dolaziti, doći*, 去/*odlaziti, ići*, 上/*penjati se, popeti se*, 下/*silaziti, sići*, 进/*ulaziti, ući*, 出/*izlaziti, izaći*, 起/*ustatii, podići se*; dok su složenice koje oni grade: 上来/*popeti se* (ka govorniku), 上去/*ići gore* (udaljavati se od govornika), 下来/*sići* (ka govorniku), 下去/*ići dole* (udaljavati se od govornika), itd. Osnovno značenje ovih dopuna jeste izražavanje rezultata prostornog pomeranja lica ili predmeta nakon završetka radnje.

ii. Dopuna za rezultat

Ova vrsta dopuna, koju čine glagoli ili pridevi, takođe se direktno povezuje s glagolom. U kineskom jeziku postoji veliki broj glagola, kao i izvestan, doduše manji broj prideva, koji mogu da se nađu u funkciji dopune za rezultat. Oni, za razliku od glagola za pravac, čine jedan otvoren skup glagola i prideva koji označavaju rezultat neke radnje ili stanje koje je nastalo nakon izvršenja ili vršenja radnje, na primer:¹⁵⁵ 看完/*pročitati* (gl.: 看/*gledati* + DOP: 完/*završiti*, tj. *pročitati*), 摔伤/*povrediti se padom* (gl.: 摔/*pasti* + DOP: 伤/*povrediti se*, tj. *pasti i povrediti se*), itd.; dok se od prideva u funkciji ove dopune nalaze sledeći: 做好/*uraditi dobro* (gl.: 做/*uraditi* + DOP: 好/*dobar*, tj. *uraditi dobro*), 做多/*uraditi više* (gl.: 做/*uraditi* + DOP: 多/*više*, tj. *uraditi više*), itd.

iii. Dopuna za stanje

Ova vrsta dopune se pomoću strukturne pomoćne rečice 得/*DE*, povezuje s glavnim glagolom. Dopune za stanje mogu graditi glagoli, pridevi, pa čak i klauze, koje kao sekundarne predikacije opisuju rezultat ili stanje koji su nastali vršenjem ili izvršenjem glavne predikatske

¹⁵⁵ Ovi su autorkini primeri i prevod.

radnje. Na primer:¹⁵⁶ „看得累了” (gl.: 看/*čitati* + 得/*DE* + DOP: 累/*umoriti se* + 了/*LE*, tj. *umorio/-la sam se od čitanja*); „看得她脸红心跳的” (gl.: 看/*gledati* + 得/*DE* + DOP: 她脸红心跳的/*zacrvenilo joj se lice, zaigralo joj je srce*, tj. *lice joj se zacrvenelo, srce joj je zaigralo od onoga što je videla*).

iv. Dopuna za mogućnost

Ova dopuna se vezuje s glavnim glagolom preko strukturne pomoćne rečce 得/*DE* ili negativnog priloga 不/*BU/ne*. Svi glagoli ili pridevi koji se mogu naći u funkciji dopune za pravac ili rezultat, mogu obrazovati i dopune za mogućnost, kojima se izražava to da li subjektivni ili objektivni uslovi, okolnosti, dopuštaju da se glavna radnja realizuje i da se ostvari njen rezultat.

v. Dopuna za mesto

Dopune za mesto čine predloške konstrukcije prostornog značenja, tj. dopuna označava mesto gde se okončava radnja (kretanja), ili pravac u kom se odvija radnja. Strukturna rečca 得/*DE* nije potrebna za građenje konstrukcije koju čini glagol i dopuna za mesto.

Prema gore navedenom, može se uočiti da tradicionalna klasifikacija i definicije glagolskih dopuna imaju svoje nedostatke. Poslednjih decenija, neki istraživači, kao što su H. Č. Vang (王红旗 1996), J. Ši (石毓智 2003), L. Đin (金立鑫 2009), S. Deng 邓思颖 (2010), U. S. Džang (张旺熹 1999/2002), L. Cai (蔡丽 2012) i drugi, izneli su brojna pitanja i kritike u pogledu doslednosti u primeni kriterijuma klasifikacije (npr. u istom sistemu klasifikacije, za distinkciju nekih grupa dopuna se primenjuje formalni kriterijum, a za druge grupe dopuna se primenjuje semantički kriterijum.). Kritike su upućene i na nejasnu hijerarhijsku strukturu klasifikacije dopuna (npr.: dopuna za mogućnost, u suštini, obuhvata dopunu za pravac i dopunu za rezultat, dve hijerarhijski niže podgrupe, ali je u tradicionalnoj podeli dopuna za mogućnost klasifikovana kao zasebna vrsta dopune, ista kao i dopuna za pravac, odnosno dopuna za rezultat). Sve te nejasnoće nastale neadekvatnom podelom dopuna, posebno otežavaju razumevanje značenja i funkcija glagolsko-dopunskih konstrukcija.

J. Džao (1968/2011), C. N. Li i S. A. Tompson (1981), T. Tang (汤廷池 2002) i drugi uveli su nove kriterijume klasifikacije dopuna, tako što su ih podelili na dve grupe: dopune s rečcom

¹⁵⁶ Ibid.

得 /DE (tj. markirane) i one bez 得 /DE (nemarkirane). Prvu grupu čine dopuna za stanje i dopuna za mogućnost, koje na sintaksičkom nivou obrazuju aspekatske konstrukcije, dok se druge nemarkirane dopune tretiraju kao glagolsko-rezultativne složenice, koje pripadaju leksičkoj kategoriji. Ovakav pristup je kasnije široko prihvaćen u svetskim sinološkim krugovima.

Osim razvrstavanja semantičkih značenja i funkcija dopuna, proučavanje njihovih apstraktnih i temporalnih značenja predstavlja još jedno značajno polje istraživanja te problematike. J. H. Liju (刘月华 1998) je dala najkompletniji opis semantičkog značenja dopune za pravac, tvrdeći da ona nosi tri značenja: pravac, rezultat i stanje.¹⁵⁷ J. H. Liju smatra da značenje pravca jeste osnovno značenje ove dopune, dok rezultativnost, u zavisnosti od značenja glavnog glagola, predstavlja neko konkretno, a istovremeno i posebno značenje te vrste dopune. Drugim rečima, kad stoji uz različite glavne glagole, ista dopuna (ista glagolska ili pridevska leksema u funkciji dopune) može da izražava različito rezultativno značenje. Temporalno značenje predstavlja najapstraktnije značenje ove vrste dopune, koje više nema veze s prostornim značenjem, već označava stanje u vremenskom prostoru, kao rezultat izvršenja radnje na koju ukazuje glavni glagol. J. Li (李燕 2012) koji koristi kognitivni pristup u analizi ove vrste dopuna tvrdi da je značenje pravca osnovno kategorijalno značenje, dok se značenje rezultativnosti dobija putem metonimije, a temporalno značenje posredstvom metafore, te se tako značenje dopune za pravac premešta iz prostornog u vremensko polje. D. Liju (刘丹青 1994), Š. Gao (高顺全 2002), S. Huang i S. Č. Sje (S. Huang i S. Ch. Hsieh 2008), J. Li (2012) i drugi iz ugla dinamičnog procesa gramatikalizacije tvrde da su značenja dopune za pravac prolazila kroz sledeće faze: glagol za pravac > dopuna za pravac > dopuna za rezultat/dopuna za fazu > obeležje za aspekt¹⁵⁸. Neke dopune za pravac su, prema njima, čak dostigle visok stepen gramatikalizacije, dobivši nove funkcije, tj. funkcije izražavanja faznosti radnje, kao što su inhoativnost, durativnost, kompletivnost i rezultativnost.

¹⁵⁷ J. H. Liju (1998) smatra da sve dopune za pravac poseduju značenje pravca i rezultativnosti, ali da samo neke od njih imaju i temporalno značenje, kao što su dopune sastavljene od 起/QI, 上/SHANG, 下/XIA, 上来/SHANGLAI.

¹⁵⁸ S. Huang i S. Č. Sje (2008) na sledeći način objašnjavaju put gramatikalizacije ove dopune: *space movement* ⇒ *space* → *non-specific space* → *time* → *status*; Jen Li (2012) je, oslanjajući se na koncept dekategoriacije, obrazložila proces derivacije značenja rezultativnosti i temporalnosti dopune za pravac.

Veliki broj istraživača, čiji su predstavnici: M. Gao (1948/2011), J. Ž. Džao (1968), C. N. Li i S. A. Tompson (1981), Š. Lju (1980/2006), B. Huang i S. Lijao (2007), Đ. Liju, G. Cao i F. Vu (刘坚, 曹广顺, 吴福祥 1995), H. Ć. Vang (王红旗 1996), J. Sjuen (玄玥 2010) i drugi, istraživali su semantiku dopune za rezultat i njen proces gramatikalizacije. Oni tvrde da postoji grupa dopuna za rezultat koje u ovom procesu „gube” konkretno značenje, drugim rečima, njihovo značenje se više ne odnosi na vršioaca ili primaoca radnje (tj. značenje kauzativnosti), već se odnosi samo na završnu fazu datog procesa (C. N. Li i S. A. Tompson 1981).¹⁵⁹ Ove dopune za rezultat, zajedno sa gramatikalizovanim dopunama za pravac, u različitoj literaturi nose različite nazive, kao što su „dopune koje ukazuju na radnju (指动补语)”,¹⁶⁰ „reči kojima se izražava značenje aspekta (体词)”¹⁶¹, „aspekatski sufiksi (*Aspect Suffixes*)”¹⁶² ili “kvazi-sufiksi (准词缀)”.¹⁶³ Š. Lju (1942/2002) je među prvima ove gramatikalizovane dopune nazvao rečima kojima se izražava posebno značenje faznosti, na primer, dopune za pravac 起来/*QILAI* i 下去/*XIAQU*, koje po njemu, mogu da označavaju početnu, odnosno srednju fazu neke radnje.

Mi u ovom radu rezultativnost uzimamo u širem smislu te reči, što podrazumeva i okončavanje nekog procesa, odnosno, „završnu fazu” ili terminativnost neke radnje, tako da ne odvajamo ove visoko gramatikalizovane dopune od ostalih dopuna za pravac ili za rezultat. Takav pristup, prema našem mišljenju, odgovara i činjenici da ove dopune još uvek u sebi nose konkretno leksičko značenje, a ipak nisu u potpunosti postale funkcionalne reči kojima se izražava značenje aspekualnosti, kao što je to slučaj s rečcom *LE*. Da bi se uprostila klasifikacija aspekatskih konstrukcija u korist našeg istraživanja, primenićemo novu podelu dopuna koja je zasnovana na predlogu Jen Li (2012) i Dž. Džang (张志军 2003).

¹⁵⁹ C. N. Li i S. A. Tompson (1981:65-66): “There are certain RVCs in which the second verb expresses something more like the type of action described by the first verb or the degree to which it is carried out than its result.” Oni ističu da drugi deo složenice RVC-a izražava fazu radnje koju iskazuje prvi glagol u složenici. Neke od takvih dopuna su: 好/*dobro*, 完/*završiti*, 到/*stići*, 住/*stati*, 掉/*izgubiti*, 光/*isprazniti*” i druge.

¹⁶⁰ Videti: J. Ši i N. C Li (石毓智, 李讷 2001).

¹⁶¹ M. Gao (1948/2011) tretira gramatikalizovane dopune 着/*ZHE*, 住/*ZHU*, 得/*DE*, 到/*DAO*, 中/*ZHONG*, itd. kao „reči za aspekt” (体词), koje izražavaju svršenost i rezultativnost.

¹⁶² Videti: J. Ž. Džao (1968).

¹⁶³ Videti: Š. Gao (高顺全 2002).

II. Nova proučavanja aspekatskih konstrukcija

C. N. Li i S. A. Tompson (1981: 55-56) glagolsko-dopunsku konstrukciju kojom se izražava rezultativnost radnje nazivaju RVC (*Resultative Verb Compounds*), određujući njena četiri značenja rezultativnosti na sledeći način: a) kauzativno značenje (*cause*, npr.: 打破/gl.: 打 /udarati + DOP.: 破 /razbijen, tj. *razbiti*); b) dostignuće (*achievement*, npr.: 写清楚/gl.: 写 /pisati + DOP.: 清楚 /jasan, tj. *jasno napisati*); c) pravac (*direction*, npr.: 跑出来/gl.: 跑 /trčati + DOP.: 出来 /izaći, tj. *istrčati*); d) faznost (*phase*, npr.: 用完/gl.: 用 /koristiti + DOP.: 完 /završiti, tj. *potrošiti*). R. Sijao i T. Mek Eneri (2004a) značenje rezultativnosti RVC-a ipak dele na tri vrste: pravac, svršenost i rezultativno stanje. K. Smit (1991/1997: 282-283) smatra da RVC ima široku distribuciju u kineskom jeziku, tj. i značenje gramatičkog (*viewpoint*) i leksičkog aspekta (*situation type*). RVC sa dopunom za pravac, a u skladu sa njenom funkcijom za gramatički aspekt, ima deiktičnu funkciju i daje nam informacije o pravcu. RVC sa dopunom za rezultat ima dva tipa značenja: jedno je rezultativno stanje ili faznost, a drugo kompletivnost. RVC za rezultativno stanje ima funkciju sličnu perfektivnom aspektu, pri čemu dodaje i semantičku modifikaciju glagolskoj sintagmi, proširujući njen domen značenja i tako ukazuje na rezultativno stanje nekog teličnog događaja. RVC za fazu u aspekatskoj situaciji može doprineti teličnosti, dok u gramatičkom aspektu ona može doprineti ili već poseduje značenje perfektivnosti. Dopuna za fazu često od klase glagola AKTIVNOSTI stvara situaciju DOSTIGNUĆA (*Achievements*). Kasnije su K. Smit i M. Erbau (C. Smith; M. Erbaugh 2005) sledeći mišljenje K. Smitove (1991/1997), tvrdile da RVC poseduje i semantičko značenje koje se odnosi na temporalnu lokalizaciju jer dopuna u suštini jeste glagolski sufiks koji toj glagolskoj konstelaciji dodaje i leksičko i aspekatsko značenje. Tačnije, dopuna za rezultat i dopuna za pravac ukazuju na ostvaranje završne tačke određenog teličnog događaja i na direktan način daju jasnu informaciju o ograničenosti. S druge strane, S. Jang i drugi (2009: 493) ukazuju da primarna funkcija dopune za rezultat ili pravac jeste aktualizacija kritične tačke određene radnje ili situacije, tj. početne, završne ili tačke preokreta od koje nastaje promena situacije.

L. Cai (2012) uočava složenost semantičkih značenja dopuna i nedostatke tradicionalne podele dopuna, zbog čega je napravila novu, jasniju klasifikaciju zasnovanu na semantičkoj hijerarhijskoj strukturi, podelivši ih pritom na četiri grupe: dopuna za rezultat, dopuna za stanje, dopuna za stepen i dopuna za kvantitet, da bi potom, na osnovu forme i značenja ove četiri grupe,

izvršila njihovu dalju podelu. U njenoj klasifikaciji, dopuna za pravac, dopuna za rezultat i deo dopuna za stanje koje imaju rezultativno značenje pregrupisane su u jednu novu grupu „rezultativnih dopuna”, da bi se na taj način izbeglo ukrštanje značenja dopuna klasifikovanih na tradicionalan način. S druge strane, grupa dopuna za mogućnost je ukinuta jer je ova dopuna, prema Lijinoj podeli, podgrupa dopune za rezultat koja ima funkciju ocenjivanja mogućnosti ostvarenja rezultata radnje.

Dž. Džang (2003) iz semantičko-gramatičkog ugla upoređuje akcionalnost u kineskom i ruskom jeziku i iznosi stav da su glagolsko-dopunske konstrukcije (sa dopunom za pravac i dopunom za rezultat po tradicionalnoj podeli) zapravo jezička sredstva za izražavanje akcionalnosti u kineskom jeziku. Naime, glagolsko-dopunske konstrukcije, kao akcionalne konstrukcije, mogu izražavati temporalno, kvantitativno i posebno rezultativno značenje neke radnje, kao i mogućnost ostvarivanja rezultata radnje. On kritikuje tradicionalno proučavanje aspekta kineskog jezika zato što ono često meša značenja aspekta i akcionalnosti,¹⁶⁴ pa akcionalne konstrukcije deli na četiri grupe: 1) za temporalno značenje, odnosno, inhoativno, progresivno i ograničeno trajno značenje. To su konstrukcije sastavljene od glagola i dopune za pravac *QILAI* ili *XIAQU*, kao i drugih elemenata; 2) za temporalno kvantitativno značenje, tj. jediničnost ili mnoštvo vršenja neke radnje. Među njima su i reduplirane konstrukcije sa dopunama za pravac 来/*LAI* i 去/*QU*: „GL + 来/*LAI* + GL+ 去/*QU*”; 3) za rezultativno značenje, koje se dalje deli na opšte i posebno značenje. Prve su konstrukcije s dopunama za pravac i sa gramatikalizovanim dopunama za rezultat, dok druge čine ostale dopune za rezultat; 4) za potencijalnost. Ove konstrukcije su, prema Dž. Džangu, rezultativne akcionalne konstrukcije obeležene strukturnom rečcom 得/*DE* ili negacijom 不/*BU*, kojima se izražava mogućnost, odnosno, nemogućnost ostvarivanja rezultata date radnje.

Ova dva nova modela podele glagolsko-dopunskih konstrukcija, po našem mišljenju, kako u semantičko-funkcionalnom smislu, tako i u pogledu hijerarhijske strukture, daju jasnu i kompletnu sliku o svim sintaksičkim sredstvima za izražavanje aspekatskog značenja u kineskom jeziku. Mi ćemo na osnovu klasifikacije koje su odvojeno izneli L. Cai (2012) i Dž.

¹⁶⁴ On u svojoj kritici navodi primer klasifikacije glagolskog aspekta koju su predložili L. Vang (1943/1985), J. Ž. Džao (1968), J. Dai (1997), gde se dopune 起来/*QILAI* i 下去/*XIAQU* tretiraju kao markeri aspekta. M. Gao (1948/2011: 217, 218), s druge strane, smatra da kineski jezik ima oblik „aspekta rezultativnosti”, tj. funkcionalnih reči 着/*ZHE*, 完/*WAN*, 中/*ZHONG* i dr. kojima se izražava ostvaranje rezultata nekog procesa ili radnje.

Džang (2003), a u skladu s našim istraživačkim ciljem, uspostaviti uprošćenu klasifikaciju aspekatskih konstrukcija.

5.2. Semantika i ograničenost ASP. KON

Glagosko-dopunske konstrukcije se u ovom radu predstavljaju kao aspekatske konstrukcije, koje označavaju kvalitativno i kvantitativno aspekatsko značenje neke radnje ili situacije. Ove konstrukcije se na osnovu tri ključna faktora koji preslikavaju „putanje” odvijanja nekog procesa ili neke situacije mogu podeliti na tri vrste: 1) za izražavanje inhoativnog značenja;¹⁶⁵ 2) za durativno značenje i 3) za terminativno ili rezultativno značenje. Prva vrsta aspekatskih konstrukcija se odnosi na početnu fazu radnje ili početak promene stanja koje označava glavni glagol (ASP. KON_{INH}), i to su, na osnovu prethodnih istraživanja, konstrukcije od glagola i dopune 起(来)/*QI(LAI)/ustati*, 上/*SHANG/penjati se, popeti se* ili 开/*KAI/otvarati, otvoriti*; druga vrsta aspekatskih konstrukcija opisuje srednju fazu radnje ili durativnog stanja (ASP. KON_{DUR}), i nju čine glagol i dopuna 下去/*XIAQU/ići dole* ili dopuna za stanje, dopuna za potencijal; treća vrsta aspekatskih konstrukcija označava završnu fazu radnje ili ostvareni rezultat radnje (ASP. KON_{REZ}), a gradi se od glagola i njegove dopune za rezultat. Ova grupa ASP. KON obuhvata sve dopune za pravac, dopune za rezultat i dopune s predložkom konstrukcijom za mesto, i to onako kako su definisane tradicionalnom klasifikacijom dopuna, kao i klauzalne dopune za opis posledica radnje. U daljem tekstu ćemo detaljnije diskutovati o ovim konstrukcijama.

¹⁶⁵Prema M. Ivanović (2012:40), početno značenje u interpretaciji situacije ukazuje na trenutak u kome je situacija započeta: do tog trenutka situacija se nije odvijala, od tog trenutka ona se odvija. Shodno potrebama našeg istraživanja, mi to tretiramo kao jedinstveno početno značenje inhoativnosti ne razgraničavajući ga na podtipove. Lj. Popović izdvaja pet tipova početnog značenja: inhoativni, ingresivni, inceptivni, početno-intenzivni i početno-rezultativni, na osnovu perspektive iz koje se posmatra situacija, ali i stepena intenziteta njihovih različitih faza i mere eksplicitnosti totalne obuhvaćenosti subjekta procesom ili stanjem. Detalje videti: Lj. Popović (2008:181-184), a citiran prema: M. Ivanović (2012: 43-44).

5.2.1. ASP. KON za inhoaktivnost

Semantički tip dopune 起来/QILAI166

Dopuna za pravac tipa *QILAI* („ustati”) je jedno od glavnih jezičkih sredstava u kineskom jeziku za izražavanje inhoativnosti. Prema A. Goldbergu (1995: 4), ako i samo ako neka jezička forma odgovara određenom značenju, ona tek može poneti naziv „konstrukcija”,¹⁶⁷ a to određeno značenje konstrukcije se obično izražava tipičnim glagolima, ili onim glagolima kod kojih se lako aktivira to značenje. Dakle, osnovna semantička funkcija ASP. KON za pravac (ASP. KON_{PRA}) jeste izražavanje radnje kretanja. U ovom slučaju, osnovno značenje glagolske dopune za pravac, tj. promena mesta, aktivira značenje tipičnih glagola za ove konstrukcije — glagole kretanja, čime konstrukcija dobija svoje određeno značenje, tj. značenje promene mesta u prostoru. U slučaju da ova konstrukcija dekategoriizacijom ili gramatikalizacijom stekne mogućnost da prihvati i atipične glagole (koji nisu više glagoli kretanja), tada leksičko značenje ovih glagola mora da se što je moguće više približi značenju tipičnih glagola, i tek se na taj način može aktivirati određeno značenje pomenute konstrukcije. To je, u stvari, apstraktno značenje ove konstrukcije, tj. promena „lokalizacije” u temporalnom prostoru.

U kineskom jeziku, značenje promene mesta u prostoru usled nekog događaja ili kretanja, odnosno koncept o putanji kretanja, prema mišljenju D. Hana (韩大伟 2007)¹⁶⁸ prikazuje se u sledećih pet parametara:¹⁶⁹ konfiguracija i dimenzija prostora u kome se locira kretanje, perspektiva posmatrača, orijentacija kretanja s obzirom na položaj posmatrača, kao i pravac kretanja. Pošto su prva tri parametra često utkani u jezički iskaz pravca, promena mesta u prostoru koje izražava ASP. KON_{PRA}, izražava se samo kroz dva ključna parametra: orijentaciju kretanja s obzirom na položaj posmatrača i pravac kretanja u prostoru. Orijetacija s obzirom na položaj posmatrača, prema D. Hanu (2007), u jezičkom iskazu ima tri profila kretanja:

¹⁶⁶Ovaj deo, kao i sve ono što je rečeno o drugim dopunama, autor ovog rada je sabrao iz istraživanja B. Huanga i S. Lijaoa (2007), J. H. Liju i drugih (1983/2001), J. H. Lijua (1998), J. Li (2012), HDYCD, XDHYCD. Navedeni primeri su, ako nije drugačije napomenuto, takođe preuzeti iz ove literature.

¹⁶⁷ A. Goldberg (1995:4): “*C is a CONSTRUCTION iff_{def} C is a form-meaning pair < F_i, S_i> such that some aspect of F_i or some aspect of S_i is not strictly predictable from C's component parts or from other previously established constructions.*”

¹⁶⁸ Citiran prema: Jen Li, 2012

¹⁶⁹ Kompleks putanje (*path complex*) u L. Talmijevo (L. Talmi 2000: 341) teorijskom okviru obuhvata tri faktora: *Vector*, *Conformation*, *Deictic*. D. Han (2007) je na osnovu Talmijevih postulata „dekomponovao” koncept o putanji kretanja u jezičkom iskazu na kineskom na pomenutih pet elemenata. Detaljnije videti: D. Han (韩大伟 2007).

„udaljavanje”, „dostizanje” i „promicanje”, od kojih se značenja „udaljavanje” i „dostizanje” izražavaju dopunom za pravac, dok se značenje „promicanja” izražava dopunom za rezultat 过/GUO. Pravac kretanja, s druge strane, ima četiri profila: „vertikalno”, „horizontalno”, „povratno” i „centrifugalno-centripetalno” kretanje. Pritom, kretanje na vertikalnoj ravni ide naviše i naniže u odnosu na polazni domen, a na horizontalnoj ravni ide napred i nazad gledano iz aspekta posmatrača. Povratno kretanje podrazumeva da se prvo vrši udaljavanje od polaznog domena, a zatim vraćanje na polaznu tačku. Centrifugalno-centripetalno kretanje podrazumeva da se viši predmeti (osobe ili objekti) istovremeno udaljavaju od istog polaznog domena u svim pravcima, ili da se predmeti kreću iz svih pravca i približavaju istom ciljnom domenu.

Dakle, dopune za pravac zapravo su glavno jezičko sredstvo u kineskom jeziku za izražavanje različitih orijentacija kretanja u odnosu na položaj posmatrača i pravac kretanja. Istovremeno, one takođe mogu metaforički označavati akcionalno značenje neke situacije.

i. **Primarno značenje QILAI: kretanje u prostoru**

Predmet se kreće u prostoru usred vršenja radnje i ostvaruje se promena mesta od nižeg ka višem domenu. Orijehtacija kretanja s obzirom na položaj posmatrača jeste „udaljavanje”, koje obuhvata dve vrste adlativnog udaljavanja: uz fizičko odvajanje i neodvajanje od početne tačke, tj. polaznog domena kretanja. Pravac kretanja je na vertikalnoj ravni naviše. Semantička osobina dopune QILAI jeste: [+ promena mesta u prostoru], [+kretanje naviše], [Ø krajna tačka], tj. predmet se kretanjem približava ciljnom domenu. Na primer:¹⁷⁰ 飘起来/odleteti (gl.: 飘/lebdeti + DOP.: QILAI: kretanje naviše uz odvajanje od početne tačke); 站起来/ustati (gl.: 站/stajati + DOP.: QILAI: kretanje naviše uz neodvajanje od početne tačke).

ii. **Apstrakno značenje QILAI: značenje rezultativnosti**

Adlativno kretanje uz odvajanje predmeta od početne tačke u semantici dopune QILAI, može imati metaforično značenje povezivanja, spajanja i fiksiranja tog predmeta s drugim predmetom (tj. sa završnom tačkom), što ilustruju primeri:¹⁷¹ 绑起来/zavezati (gl.: 绑/vezati + DOP.: QILAI), 连接起来/spojiti (gl.: 连接/spajati + DOP.: QILAI). Rezultativno značenje ove

¹⁷⁰ Autorkini primeri i prevod.

¹⁷¹ Ibid.

dopune se može projektovati na još apstraktnije semantičko polje, koje se odnosi na emotivne i društvene odnose koji postoje između predmeta kretanja, npr.: 积累起来/*sakupiti iskustvo* (gl.: 积累/*akumulirati* + DOP.: *QILAI*); 调动起来/*motivisati* (gl.: 调动/*mobilisati* + DOP.: *QILAI*). S druge strane, adlativno kretanje bez odvajanja predmeta od polaznog domena takođe može imati metaforičko značenje, što ilustruju primeri: 挺起胸来/*ispršiti se* (gl.: 挺胸/*ispraviti grudi* + DOP.: *QILAI*), 肿起来/*naduti se* (gl.: 肿/*oteći*+DOP.: *QILAI*).

iii. Temporalno-fazno značenje QILAI:

Značenje adlativnog kretanja „izdignuti se” daljim procesom metaforizacije zadobija značenje pojavljivanja novog stanja i tako stiče temporalno značenje početne tačke. Dopuna *QILAI* u ovom slučaju označava početak određene radnje, odnosno, promenu situacije od statičnog u dinamično stanje, a proces koji opisuje ASP. KON_{QILAI} sadrži početnu tačku, dok je njegov završetak neodređen, tj. može da bude bilo koja tačka posle početne tačke na situacionoj osi. Drugim rečima, trajanje ovog procesa može da bude neograničeno. Ako se dopuna *QILAI* nalazi iza prideva, ona tada nagoveštava nastanak novog stanja. Gorepomenuto ilustruju sledeći primeri: 下起雪来/*početi da pada sneg* (gl.: 下雪/*padati (sneg)* + DOP.: *QILAI*), 天热起来/*otopeliti* (pri.: 热/*biti vruće* + DOP.: *QILAI*).

Na kraju, dopuna *QILAI* kao predstavnik dopuna za inhoativnost, prema rezultatima istraživanja S. Ćin (金晓蕾 2013), pokazuje najveći stepen gramatikalizacije u odnosu na druge dopune za pravac *SHANG* i *KAI*, naročito kada su glavni glagoli dvosložni. Tada u većini slučajeva, *QILAI* pokazuje samo temporalno-fazno značenje, pri čemu, što se glagola tiče, gotovo i da nema semantičkih restrikcija. S druge strane, korpusna analiza ovog rada takođe potvrđuje da je dopuna *QILAI* glavno jezičko sredstvo kojim se izražava inhoativnost u narativnom diskursu.¹⁷²

II. Ograničenost dopune QILAI

S. Cuo (2009) smatra da dopune mogu izražavati novonastalo stanje ili prostorno rastojanje, ili neki vremenski domen postignut vršenjem ili izvršenjem radnje. To novonastalo stanje ili

¹⁷² Budući da se u našem korpusu nalazi samo jedan primer u kojem se upotrebljava dopuna *SHANG*, a nijedan primer sa dopunom *KAI*, za analizu sprovedenu u ovom radu uzeta je samo dopuna *QILAI* kao predstavnik svih dopuna za pravac koje izražavaju značenje inhoativnosti.

prostorno rastojanje, kao i postignuti vremenski domen, mogu se tako smatrati završnom tačkom nekog procesa.¹⁷³ Shodno njegovoj tvrdnji, a budući da dopuna *QILAI* označava otpočinjanje nekog procesa ili novog stanja, ne naglašavajući pritom završetak započetog procesa, situacija koju opisuje ASP. KON sa *QILAI* (ASP. KON_{QILAI}) može se smatrati zatvorenom s leve strane. S druge strane, kad govorimo o njoj aspektualnosti, nužno je uzeti u obzir i perspektivu posmatrača jer je dopuna *QILAI* antropocentrični jezički iskaz, odnosno, položaj posmatrača je referentna tačka koja se podudara i sa momentom referentnog vremena, tj. vremenom govorenja. Generalno govoreći, radnja ili događaj koji označava ASP. KON_{QILAI} otpočinje od vremena govorenja, zatim se proces razvija na situacionoj osi bez isticanja svog okončanja. Stoga, akcionalno značenje ASP. KON_{INH} jeste početno-svršenost određene ranje.

5.2.2. ASP. KON za durativnost

Durativnost shvatamo kao širi koncept koji podrazumeva trajanje statične situacije, stanje bez promena, kao i srednju fazu nekog dinamičnog procesa. Srednja faza, prema M. Ivanović (2012: 125), „predstavlja interval na situacionoj osi, ograničen, s jedne strane, tačkom (momentom) početka situacije a, s druge strane, tačkom (momentom) završetka situacije”. Aspekatske konstrukcije za durativnost (ASP. KON_{DUR}) u kineskom jeziku čine glagolsko-dopunska konstrukcija za pravac „gl. + 下去 /*XIAQU*” i glagolsko-dopunska konstrukcija za stanje sa strukturnom rečcom 得/*DE*.

I. Semantički tip dopune za trajanje 下去/*XIAQU*

i. Primarno značenje *XIAQU*: kretanje u prostoru

Primarno značenje u semantici dopune *XIAQU* jeste promena mesta u prostoru usred kretanja, i to u dva moguća profila: 1) kretanje na vertikalnoj ravni naniže iz perspektive posmatrača; 2) udaljavanje na horizontalnoj ravni iz perspektive posmatrača, uz dve mogućnosti: a) da predmet napušta polazni domen i b) da se fizički ne odvaja od polazne tačke. Semantička osobina ove dopune jeste: [+promena mesta u prostoru], [+određeni pravac kretanja],

¹⁷³ Videti: H. Žao (2012: 93).

[+ polazno stanje], što ilustruju sledeći primeri:¹⁷⁴ 跑下楼去/*otrčati niz stepenice* (gl.: 跑/*trčati stepenicama* +DOP.: *XIAQU*), 退下场去/*povući se sa scene* (gl.: 退场/*povlačiti se (sa pozorišne scene)* + DOP.: *XIAQU*)”.

ii. Rezultativno značenje XIAQU

Osnovno rezultativno značenje dopune *XIAQU* jeste „odvajanje”, koje je mehanizmom metonimije izvedeno iz primarnog značenja kretanja uz „napuštanje polaznog domena”; drugo rezultativno značenje jeste „produblјivanje”, koje je izvedeno iz značenja kretanja naniže, ali ne i napuštanja polaznog domena. Osim ova dva značenja, dopuna *XIAQU* ima i atipično rezultativno značenje, tj. „umirenje”. Sledeći primeri ilustruju ova tri značenja: 揭下去/*skinuti nešto (sa zida)* (gl.: 揭/*skidati* + DOP.:*XIAQU*), 陷下去/*upasti*(gl.: 陷/*upadati* + DOP.: *XIAQU*), 压下去/*potisnuti* (gl.: 压/*pritiskati* + DOP.: *XIAQU*).

iii. Temporalno-fazno značenje XIAQU

Dopuna *XIAQU*, kao i *QILAI*, ima i fazno značenje da će se neka radnja ili stanje koji su počeli pre referentnog vremena dalje razvijati ili nastaviti, što ilustruju primeri:¹⁷⁵ 说下去/*nastaviti da priča* (gl.: 说/*govoriti* + DOP.: *XIAQU*), 沉默下去/*nastaviti da ćuti* (gl.: 沉默/*ćutati* + DOP.: *XIAQU*). Prvi primer zapravo ukazuje na srednju fazu koja ima svoju određenu dinamiku i čija promena vodi ka završetku radnje, dok drugi predstavlja relativno statičnu situaciju bez vidljive promene. Ova dopuna može označiti i promenu situacije, koja se menja tako da se iz dinamičnog, veselog, pozitivnog prelazi u umirujuće, depresivno, negativno stanje, na primer:¹⁷⁶ 潜下心来去/*usredsrediti se (na rad)* (gl.: 潜心/*umirivati (misao)* + DOP.: *XIAQU*), 低沉下去/*pasti u depresiju* (pri.: 低沉/*biti nisko (emotivno stanje)* + DOP.: *XIAQU*).

II. Semantički tip dopune za stanje

Glagolsko-dopunska konstrukcija za stanje je obeležena markerom *DE*. Naime, *DE* se kao pomoćna strukturna rečca nalazi između glavnog glagola i dopune. Ova dopuna opisuje neko stalno stanje (osobinu) ili privremeno stanje koje je nastalo usred vršenja radnje, kao i trajanje

¹⁷⁴ Autorkini primeri i prevod.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Ibid.

situacije na koju ukazuje glavni glagol.¹⁷⁷ Na osnovu prethodnih istraživanja, a prema njenim narativnim funkcijama, ovu dopunu delimo na tri podgrupe:

i. **Dopuna za stalno stanje**

Ova podgrupa opisuje osobinu nekog stalnog stanja (tj. *individual-level state*), koje označava glavni glagol.¹⁷⁸ Ona daje konkretan opis ili komentare na stalne osobine glavne predikatske situacije (P). Ovu dopunu čine pridevske sintagme ili klauze, kao što to ilustruju sledeći primeri:¹⁷⁹ 她脸白净得像碧玉/*lice joj je belo kao žad* (P.: *lice (joj je) belo + DE + DOP.:* 像碧玉/*kao žad*), 他说得总是头头是道/*on uvek govori rečito i ubedljivo* (P.: *on govori +DE+ DOP.:* 总是头头是道/*uvek rečito i ubedljivo*). Ova vrsta dopune za stanje, po našem mišljenju, opisuje relativno statičnu predikatsku situaciju, koja nema promene i kvantitativno značenje. Osobina takve faze situacije jeste statičnost i trajnost.

ii. **Dopuna za prateće stanje**

Ova dopuna opisuje neku vrstu pratećeg stanja glavne predikatske situacije, koju takođe čine pridevski iskazi ili klauze. Dopuna i predikat pritom nemaju ni uzročno-posledični odnos, niti sukcesivni odnos, ali zato imaju simultani vremenski odnos. Na primer:¹⁸⁰ 马儿跑得飞快/*konj galopira kao da leti* (P.: *马儿跑/konj trčati + DE + DOP.:* 飞快/*leteti brzo*)¹⁸¹, 他站得像笔一样直/*on stoji pravo kao štap* (P.: *他站/on stoji + DE + DOP.:* 像笔一样直/*uspravan isti kao olovka*). Faza koju opisuje ova dopuna jeste interval trajanja neke aktualne ograničene situacije, s početnom i završnom tačkom. Takva faza trajanje jeste dinamična s promenama.

¹⁷⁷U nekim istraživanjima, ova dopuna se naziva *dopunom za situaciju* (情态补语). Detaljnije o tome videti: D. S. Džu (1999), B. Huang i S. Lijao (2007), J. H. Liju i drugi (1983/2001), S. Deng (2010), L. Cai (2012). Primeri u ovom delu rada preuzeti su iz te literature.

¹⁷⁸U tradicionalnoj klasifikaciji dopuna, postoji podgrupa ove dopune, tj. dopuna za stepen, koja može biti obeležena markerom *DE*, ili neobeležena. Ova vrsta dopune za stepen označava kvantitativnost visokog stepena, npr.: „热极了/*biti izuzetno vruće*”, „高兴得很/*veoma srećan*”, „想得不得了/*beskrajno nedostajati*”, itd. Neki stručnjaci smatraju da je iskaz „飞得很高/*visoko leteti*” tvrdnja, dok je „飞得高极了/*leteti visoko u beskraju*” opis sa kvantitativnim značenjem (v. L. Cai 2012). Ovde oba iskaza, prema našem mišljenju, daju komentare o događaju ili razvoju situacije koji ukazuju na glavni glagol, i mogu se uvrstiti u podgrupu dopuna za stalno stanje.

¹⁷⁹ Autorkini primeri i prevod.

¹⁸⁰ Ibid.

¹⁸¹ Neki istraživači smatraju da ovde između glavnog predikata 跑/*trčati* i sekundarnog 很快/*brzo*, postoji relacija NAČIN. Detaljnije videti: C. N. Li i S. A. Tompson (1981:624-625).

iii. Dopuna za deskripciju stanja

Ova dopuna opisuje ili daje komentare na stanje u kome se vršilac ili primalac radnje našao a koje je nastalo kao posledica izvršenja glavne predikatske radnje. Dopunu čine pridevski iskazi ili klauze. Na primer:¹⁸² 她打扮得漂漂亮亮的/*ona se doterala i izgleda jako lepo* (P.: 她打扮/*ona se doterala* +DE+ DOP.: 漂漂亮亮的/*jako lepo*), 门窗关得紧紧的/*vrata i prozori su čvrsto zatvoreni* (P.: 门窗关/*vrata i prozori su zatvoreni* +DE+ DOP.: 紧紧的/*čvrsto*). Ova dopuna opisuje trajanje posledičnog stanja koje takođe nema kvantitativno značenje, što uvodi situaciju u jednu statičnu i trajnu fazu. S druge strane, semantičko značenje ove dopune se sliva u semantičko polje dopune za rezultat.

III. Semantički tip dopune za potencijal

Ovom dopunom, obeleženom s *DE/BU*, daje se procena govornika o potencijalu ili mogućnosti ostvarivanja rezultata radnje koju označava glavni glagol. Sve dopune za pravac i dopune za rezultat u tradicionalnoj klasifikaciji mogu postati dopune za potencijal dodavanjem strukturne rečice *DE/BU*.¹⁸³ Pritom, rečica *DE* je obeležje za pozitivnu procenu, a *BU* negativnu procenu, odnosno, negacijom *BU* se ne poriče dešavanje samog događaja, već ostvarenje željenog rezultata tog događaja. Drugim rečima, negacijom *BU* se briše cilj događaja. Budući da je procena data uvek pre ostvarivanja cilja, a situacija je pre te krajne tačke, trajna i bez kvalitativne promene, dopuna za potencijal sa *DE* opisuje neki interval u toku trajanja procesa. Ako imamo to na umu, onda je prirodno da se negacija *BU* negiranjem ostvarenja rezultata, odnosno, ukidanjem završne tačke tog procesa, vidi kao jedno od bitnih načina za izražavanje trajanja neke situacije ili radnje. Dakle, ova dopuna može da opisuje neko privremeno stanje (tj. *stage-level state*) u kome se nalazi vršilac radnje, tj. da iskaže da li je on u stanju da ostvari cilj neke konkretne radnje. U isto vreme, ona može i da opisuje opšte stanje vršioca, tj. da li on ima potencijal da ostvari cilj neke nereferecijalne radnje. U narativnom diskursu, rečenice s takvom dopunom obično opisuju irealnu ili neaktualnu situaciju, i takve rečenice pripadaju strukturi teksta gde nema temporalne progresije.

¹⁸² Autorkini primeri i prevod.

¹⁸³ Međutim ASP. KON_{INH} obično nema oblik za potencijal, ali ASP. KON_{DUR} može da ima potencijalni oblik dopune, npr.: *她唱不起来/*Nije mogla da započne da peva, 她唱不下去了/Nije mogla da nastavi da peva.

IV. Ograničenost aspekatskih konstrukcija za durativnost

Složena dopuna *XIAQU*, isto kao *QILAI*, predstavlja antropocentrični jezički iskaz, te se aspekatsko značenje, odnosno, interval trajanja situacije koju opisuje ASP. KON s dopunom *XIAQU* (ASP. KON_{XIAQU}) takođe odnosi na položaj posmatrača, tj. uzima vreme govorenja kao referentno. Drugim rečima, ova konstrukcija predstavlja neku aktuelnu situaciju koja je započeta pre trenutka govorenja, a za posmatrača će se nastaviti i posle tog referentnog vremena. Dopuna za potencijal ili stanje, koja predstavlja procenu posmatrača o mogućnosti ostvarenja rezultata, kao i opis ili komentar posmatrača (govornika) o nekom statičnom stanju (neograničenom), ili o nekom stanju nastalom tokom vršenja radnje, po prirodi same stvari, vremenski obuhvata i trenutak govorenja. Stoga, ASP. KON_{DUR} ne ističe početak niti završetak procesa događaja, ona predstavlja neograničenu situaciju ili stanje.

5.2.3. ASP. KON za rezultativnost

Rezultativnost u ovom radu ima širi smisao, drugim rečima, uključuje završnu fazu situacije. M. Ivanović (2012:138) ovako opisuje karakteristike ove faze: „Akcionalno značenje završetka situacije sliva se sa značenjem dostizanja granice. Terminativne situacije, odnosno situacije usmerene na dostizanje određene unutrašnje granice, završavaju se ‘same od sebe’ dostizanjem te granice, odnosno postizanjem predviđenog rezultata. Akcionalno značenje završetka situacije ovde se sliva sa aspekatskim (terminativno-vidskim) značenjem rezultativnosti, tačnije rečeno predstavlja implikativni deo njegovog smisla.” J. Ši (2003) u svom radu o semantičkom odnosu između predikata i dopune tvrdi da je rezultativnost pojam širokog spektra, koji obuhvata sve moguće posledice (rezultate) radnje, kao što su stanje, stepen, dobitak, efekat, itd. Osim toga, rezultatu radnje pripada i mesto gde se okončava radnja. U ovom radu rezultativnost podrazumeva situaciju terminativnosti ili završnu fazu procesa, momenat ostvarivanja rezultata radnje i trajanje uticaja (efekata) tog rezultata. Drugim rečima, između glavne predikatske situacije i sekundarne situacije koju opisuje dopuna postoji uzročno-posledični odnos. Ukoliko dopuna označava neki događaj, tada je on u vremenskom sukcesivnom odnosu s događajem koji opisuje glavni glagol. Značenje rezultativnosti nekog procesa može da izražava nekoliko podtipova dopuna koje ćemo predstaviti u daljem tekstu.

5.2.3.1. Semantički tip dopune za opšti rezultat

Ova dopuna, koja se u tradicionalnoj klasifikaciji dopuna u kineskom jeziku naziva „dopunom za rezultat”,¹⁸⁴ direktno se vezuje s glavnim glagolom i nije joj potrebna rečca *DE*. Dopunu čine obični glagoli (tj. oni kojima se ne izražava pravac kretanja) i određeni pridevi, dok se njeno značenje može odnositi na vršioca i primaoca radnje, pa čak i na samu radnju. Na primer:¹⁸⁵ 听明白/*razumeti* (gl.: 听/*slušati* + DOP.: 明白/*jasan*), 喝醉/*napiti se* (gl.: 喝/*piti* + DOP.: 醉/*pijan*), 洗干净/*lepo oprati* (gl.: 洗/*prati* + DOP.: 干净/*čist*), 打碎/*razbiti* (gl.: 打/*udariti* + DOP.: 碎/*rasparčati*). Jasno je da, kada se značenje dopune odnosi na vršioca ili primaoca radnje, glagolsko-dopunska konstrukcija ima složeno značenje, tj. značenje ostvarenja rezultata procesa (završne tačke) i značenje trajanja novog stanja u kom se nalazi vršilac ili primalac radnje nakon završetka radnje. U gorenavedenim primerima, vršilac radnje se po završetku radnje nalazi u novom stanju koje opisuju pridevi 明白/*jasan* i 醉/*pijan*; dok se primalac radnje izvršenjem radnje nalazi u novom stanju „干净/*čist*” ili „碎/*rasparčan*”. Kada se značenje dopune, pak, odnosi na samu radnju, tada dopunu uglavnom čini grupa glagola koji imaju visoki stepen gramatikalizacije, kao što su 见/*videti*, 完/*završiti*, itd. U ovom slučaju ove dopune više nemaju konkretno značenje, već samo označavaju kompletivnost ili završnu fazu procesa događaja¹⁸⁶.

Prema H. Č. Vang (1996: 25) značenje rezultativnosti u širem smislu, pored gorepomenutih, obuhvata i značenje subjektivne ocene za izvršenje radnje, odnosno, za ostvareni rezultat radnje, što ilustruju sledeći primeri: 买晚了/*kasno kupljeno* (gl.: 买/*kupiti* + DOP.: 晚了/*kasno je*), 盐放多了/*previše zasoljeno* (P.: 放盐/*zasoljeno je* + DOP.: 多了/*više*). U funkciji ove dopune najčešće se nalaze pridevi koji su neutralni po značenju, kao što su 大/*veliki*, 小/*mali*, 高/*visok*, 低/*nizak*, 远/*dalek*, 近/*blizak*, 多/*više*, 少/*manje*, itd.

¹⁸⁴ Neki istraživači (P. Čen 1988, S. Smit 1991/1997) smatraju da su dopune za rezultat glagolske složenice koje pripadaju klasi DOSTIGNUĆA.

¹⁸⁵ Autorkini primeri i prevod.

¹⁸⁶ Đ. Liju, G. Cao, F. Vu (1995: 161), Š. Gao (2002), J. Liju (刘焱 2007), J. Sjuen (玄玥 2010), D. Liju (刘丹青 1994) i drugi, smatraju da je u procesu gramatikalizacije glagola u kineskom jeziku, prvo došlo do promene pozicije i funkcije glagola u sintaksi rečenice, pa je tek onda došlo do promene njihovog značenja. Kao što je to slučaj s dopunom za rezultat, glagol je najpre u svom punom semantičkom značenju „ulazio” u drugu poziciju u strukturi glagolske konstelacije, da bi zatim, širenjem opsega upotrebe ove strukture, taj isti glagol počeo da gubi konkretno značenje i vremenom postao dopuna glavnog glagola, koja je i u značenju i u sintaksičkoj konstrukciji zavisna i izražava samo apstraktno značenje „kompletivnosti ili rezultata”. Takve glagolske dopune su veoma produktivne i mogu stajati uz različite vrste glagola.

5.2.3.2 Semantički tip dopune za pravac

Ova vrsta rezultativnih dopuna, pre svega označava promenu mesta u prostoru, koje je rezultat neke radnje. Ona se dalje deli na proste i složene dopune. Proste dopune za pravac čini jedna mala zatvorena grupa glagola kojima se izražava pravac kretanja, i to: 来/*LAI/doći*, 去/*QU/otići*, 上/*SHANG/ići naviše*, 下/*XIA/ići naniže*, 进/*JIN/ući*, 出/*CHU/izaći*, 起/*QI/podići*, 到/*DAO/stići*, 开/*KAI/otvoriti*; složene dopune za pravac predstavljaju kombinacije ovih prostih glagola (tj. one su sastavljene od glagola *LAI/doći* ili *QU/otići* i drugih glagola za pravac), kao što su: *SHANG LAI/QU (ići naviše)*, *XIA LAI/QU (ići naniže)*, itd. U značenju ovih složenih dopuna za pravac se aktualizuje perspektiva posmatrača (naime, u semantici složenica s glagolom *doći/LAI* sadržana je podudarnost položaja posmatrača sa ciljnim domenom kretanja, dok se u značenju složenica s glagolom *QU/otići* podudara položaj posmatrača s polaznim domenom kretanja). Ovi prosti ili složeni glagoli, u svojstvu dopune, direktno se, spajaju s glavnim glagolima (ili pridevima koji su u funkciji predikacije) bez rečice *DE*, čineći tako glagolsku konstelaciju.

Budući da svi pomenuti glagoli za pravac, po inherentnoj temporalnoj strukturi, pripadaju glagolskoj klasi β -TELIČNOSTI, postoji, stoga, semantička koinkidencija, odnosno restrikcija između njih i glavnih glagola. Kada su glavni glagoli tipični glagoli koji označavaju kretanje (走/*hodati*, 跑/*trčati*) ili kada oni implicitno ukazuju na značenje promene mesta u prostoru (搬/*preместiti*, 送/*pokloniti*, 带/*poneti*, itd.), rezultat koji označava ova dopuna odnosi se na promenu mesta vršioca ili primaoca radnje. Na primer, 跑到学校/*trčati do škole* (gl.: 跑/*trčati* + DOP.: 到学校/*do škole*); 放到桌子上/*staviti na sto* (gl.: 放/*staviti* + DOP.: 到桌子上/*na sto*). Glagol u dopuni 到/*DAO (stići)* ima značenje da vršilac ili primalac radnje po završetku radnje 放/*staviti* ili 跑/*trčati* dospeva do mesta krajnje tačke kretanja: 桌子上/*sto* ili 学校/*škola*. Ukoliko glavni glagoli nisu tipični glagoli kretanja (kao što su: 想/*misliti*, 干/*raditi*, itd.), tada dopuna označava apstraktno rezultativno značenje koje je izvedeno iz primarnog značenja promene mesta u prostoru, a pritom ima tesnu vezu sa značenjem „orijentacije” i „pravca” kretanja. Stoga, ista glagolska dopuna za pravac može označavati različite vidove rezultata, drugim rečima, radnja koju opisuje isti glavni glagol, s različitim dopunama za pravac, vodi ka različitim ciljevima. Na osnovu postulata Jen Li (2012: 24), nudimo sledeću tabelu u kojoj su

označene orijentacije s obzirom na položaj posmatrača i pravci pomenutih modela glagolsko-dopunske konstrukcije.

Tabela 21: Orijetacije glagolskih dopuna za pravac u odnosu na položaj posmatrača i njihovi mogući pravci

dopuna za pravac	ORIJENTACIJA (prema položaju posmatrača)		PRAVAC						
	dostizanje	udaljavanje	vertikalno		horizontalno		centrifugalno-centripetalno		povratno
			naviše	nanize	ispred	iza	centrifugalno	centripetalno	
<i>SHANG</i>	+		+		+				
<i>XIA</i>	+	+		+					
<i>JIN</i>	+				+				
<i>CHU</i>		+				+			
<i>KAI</i>		+					+		
<i>QI</i>		+	+						
<i>HUI</i>	+								+
<i>DAO</i>	+								

Na osnovu semantičkih značenja glagola za pravac predstavljenih u ovoj tabeli, možemo jasno videti da ASP. KON_{PRA} u kojima je glavni glagol isti (想/*misliti*), a dopune različite, izražavaju različite glagolske procese, odnosno, imaju različite rezultate koji su nastali vršenjem radnje. Na primer, 想起/*prisetiti se* (gl.: 想/*misliti* + DOP.: 起/*QI*/*podići*), 想出/*izmisliti* (gl.: 想/*misliti* + DOP.: 出/*CHU*/*izaći*), 想开/*osloboditi se od loših misli* (gl.: 想/*misliti* + DOP.: 开/*KAI*/*otvoriti*).

5.2.3.3. Semantički tip dopune za opis posledica radnje

Ovu podvrstu rezultativnih dopuna obično čini klauza koja se rečcom *DE* povezuje s glavnim glagolom. Ova klauzalna dopuna, odnosno njen predikat (P_2), opisuje radnju koja, po prirodi same stvari, predstavlja ishod ili posledicu primarne predikatske situacije (P_1). Drugim rečima, primarna P_1 i sekundarna predikatska situacija P_2 su u uzročno-posledičnoj vezi, a na temporalnom planu, P_1 i P_2 su u narativnom hronološkom sledu. Na primer: 她感动得流下了眼泪 (P_1 : 她感动/*bila je ganuta* + *DE* + *DOP.*- P_2 : 流下了眼泪/*zaplakala je*, tj. *Bila je ganuta, pa je zaplakala*).

5.2.3.4. Semantički tip dopune za lokaciju

U kineskom jeziku, predložka konstrukcija je jedno od glavnih jezičkih sredstava za izražavanje prostornog značenja. Prema Č. Lijaou (1992: 163-180), C. N. Liju i S. A. Tompson (1981), J. H. Liju i drugima (1983/2001), C. Čuu (储泽祥 2010) i drugima, često korišćeni prostorni predlozi su: 在/*ZAI/na* ili *u*, 向/*XIANG/ka*, 往/*WANG/prema*, 从/*CONG/od* ili *iz*, itd., dok imenski konstituent u predložkoj konstrukciji za prostorno značenje obuhvata: a) imenice koje imenuju pravac i položaj, kao što su 上/*SHANG/gore*, 下/*XIA/dole*, 里/*LI/unutra*, 外/*WAI/spolja*, 前/*QIAN/ispred*, 后/*HOU/iza*, 东/*DONG/istok*, 西/*XI/zapad*, itd.; b) imenice koje imenuju lokaciju, kao što su toponimi i druge imenice kojima se izražava prostorno značenje, npr.: 附近/*FUJIN/u blizini*, 左边/*ZUOBIAN/leva strana*, 山顶/*SHANDING/vrh planine*, 门口/*MENKOU/ispred ulaza*, itd. Dakle, u kineskom jeziku ima tri osnovna oblika jezičkih iskaza za izražavanje prostornog značenja, i to su (i) sintagme od obične imenice i imenice za pravac i položaj (LOK), npr.: 教室里 (教室/*učionica* + 里/*unutra*, tj. *u učionici*), 教室外 (教室/*učionica* + 外/*spolja*, tj. *van učionice*); (ii) predložke konstrukcije izgrađene od prostornog predloga i imenice za lokaciju, npr.: 在北京 (在/*u* + 北京/*Beidīng*, tj. *u Beidīngu*), 在附近 (在/*u* + 附近/*blizina*, tj. *u blizini*); (iii) predložke konstrukcije izgrađene od prostornog predloga i sintagme koju čine obična imenica i imenica za pravac i položaj, npr.: 在教室里 (在/*u* + 教室/*učionica* + 里/*unutra*, tj. *u učionici*), 在教室外 (在/*u* + 教室/*učionica* + 外/*spolja*, tj. *van učionice*). Gorenavedeni primeri iz treće grupe nam jasno ukazuju da se prostorna lokalizacija u kineskom jeziku realizuje sudelovanjem prostornog predloga i imenice za pravac i

položaj. Dakle, lokalizacija predmeta u prostoru se realizuje u dva postupka: prvo se pomoću predloga iskazuje prostorni odnos između objekta lokalizacije i lokalizatora; drugo, sintagmom od obične imenice i imenice za pravac ili položaj izražava se dimenzionalno-orijentacioni karakter lokalizatora. C. Ču (2010: 23) smatra da predlozi u kineskom jeziku nemaju funkciju izražavanja dimenzije prostora i orijentaciju lokalizacije jer su ove funkcije prepuštene imenskim izrazima za lokaciju ili dopunama za pravac, koje su, inače, u kineskom jeziku jako produktivne i bogate. Tu možda i leži razlog zašto prostornih predloga u savremenom kineskom jeziku ima jako malo.

Predloška konstrukcija prostornog značenja („pred. + LOK”) u kineskom jeziku, s druge strane, može biti rečnični konstituent, u svojstvu priloške odredbe i glagolske dopune.¹⁸⁷ Kao priloška odredba, ona ukazuje na mesto dešavanja predikatske situacije, a u svojstvu dopune na završnu tačku u procesu vršenja predikatske radnje. Drugim rečima, linearni poredak rečničnih konstituenata u kineskom jeziku, na neki način preslikava „putanju” odvijanja procesa. Naime, predloška konstrukcija koja označava početnu tačku procesa jedino može da se, u svojstvu priloške odredbe, nađe na levoj strani glagola u rečenici; dok predloška konstrukcija koja ukazuje na završnu tačku procesa jedino može da bude dopuna koja stoji desno od glagola. Ovo sintaksičko pravilo u kineskom jeziku ne može da se menja i ne može da bude drugačije. Tačnije rečeno, ablativna predloška konstrukcija ne može biti dopuna, dok se adlativna predloška konstrukcija može naći ispred glagola, ali tada se menja i semantičko i pragmatičko značenje rečenice. Kada predloška konstrukcija ukazuje na rezultat radnje u najširem smislu, prema Piperovom „principu natkategorijalne lokalizacije” (P. Piper 2001, 2008), ona tada ima funkciju protolokalizacije i metalokalizacije agensa ili pacijensa radnje. Značenje prostornih predloških konstrukcija u službi dopune jeste da označavaju ciljni domen kretanja ili krajnu granicu predikatske situacije, odnosno, mesto u koje dospeva agens ili pacijens po završetku radnje. U kineskom jeziku nema puno takvih predloga koji mogu formirati prostornu predlošku konstrukciju, najčešće se javljaju 在 /ZAI/u ili *na*, 给 /GEI/za, 向 /XIANG/ka, itd. A njihove funkcije i značenja mogu ilustrovati sledeći primeri:¹⁸⁸ 放在床边 (gl.: 放 /staviti + pred.: ZAI +

¹⁸⁷ J. Ž. Džao (1968: 368) naziva dopunu izgrađenu od predloške konstrukcije „frazom koja je srasla s glavnim glagolom”. On ističe da ova dopuna ipak nije potpuno zavisna, niti je potpuno „slobodna”, već je međuvrsta, te da se zbog predloga koji se nalazi iza glagola čini kao da je srasla s glagolom.

¹⁸⁸ Autorkini primeri i prevod.

ime.: 床/*krevet* + 边/*strana*, tj. *ostaviti nešto pored kreveta*), 递给妈妈 (gl.: 递/*pružiti* + pred.: GEI + ime.: 妈妈/*majka*, tj. *dodati majci*), 飞向天空 (gl.: 飞/*leteti* + pred.: XIANG + ime.: 天空/*nebo*, tj. *odleteti ka nebu*).

U daljem tekstu ćemo predstaviti neke važne predložke konstrukcije u svojstvu dopune, koje se često javljaju u našem korpusu.

I. Konstrukcija sa predlogom 在/ZAI

Pre nego što damo detaljniji opis predložkih konstrukcija, potrebno je naglasiti da su to, prema opšte prihvaćenom mišljenju, predlozi izvedeni iz glagola kretanja putem gramatikalizacije¹⁸⁹, tako da oni u funkciji izražavanja prostornog odnosa, manje ili više, i dalje u sebi čuvaju osobine glagola. Predlog ZAI, dakle, jeste izveden od glagola ZAI sa značenjem „postojati” ili „biti”.¹⁹⁰ Kao predlog, on ima glavnu funkciju za vremensku i prostornu lokalizaciju. (C. Ču 2006, 2010). Pošto u kineskom jeziku, kao što smo već rekli, predlozi ne izražavaju dimenziono-orijentaciono značenje, upotreba predloga nije striktno određena prema konfiguraciji lokalizatora. Dakle, isti predlog može se odnositi na 1D (neku tačku), 2D (neku ravan) i 3D prostor (neku posudu), može da se odnosi i na granicu lokalizatora, kao i na opseg i aspekt nekog apstraktnog lokalizatora. To se razlikuje od srpskog jezika u kome se za lokalizaciju u 1D i 2D prostoru upotrebljava isti predlog *na*, dok je predlog *u* trodimenzionalni lokalizator.

II. Konstrukcija s predlogom 向/XIANG

Predlog XIANG, izveden iz glagola XIANG sa značenjem „okrenuti se”, ukazuje na pravac u kojem se usmerava radnja i označava ablativno kretanje s proksimalnim približavanjem krajnjoj tački (u semantici ovog predloga se ne sadrži završna tačka kretanja). Njegovu upotrebu u službi dopune mogu ilustrovati sledeći primeri:¹⁹¹ 飞向天空 (gl.: 飞/*leteti* + pred.: 向/XIANG + LOK: 天空/*nebo*, tj. *odleteti ka nebu*), 走向前 (gl.: 走/*ići* + pred.: 向/XIANG + LOK: 前/*ispred*, tj.

¹⁸⁹ Detaljnije videti: Đ. Šen (1994), Š. Gao (2002), Đ. Liju, G. Cao i F. Vu (1995).

¹⁹⁰ J. H. Liju i drugi (1983/2001: 634) smatraju da reč ZAI, u slučaju kada konstrukcija „ZAI + LOK” sledi prelazni glagol, pokazuje karakter glagola i tada ona u svojstvu dopune za rezultat označava da pacijens izvršenjem radnje dospeva na ciljno mesto.

¹⁹¹ Autorkini primeri i prevod.

iskoračiti napred). Ukoliko se predlog *XIANG* nalazi iza glagola koji ne imenuje radnju kretanja, tada rezultativno značenje ove predložke konstrukcije u svojstvu dopune jeste da je početna faza radnje okončana, npr.: 看向他 (gl.: 看/*gledati* + pred.: 向/*XIANG* + LOK: 他/*on*, tj. *okrenuo se ka njemu*), 照向大街 (gl.: 照/*svetleti* + pred.: 向/*XIANG* + LOK: 大街/*ulica*, tj. *osvetliti ulicu*).

III. Konstrukcija s predlogom 给/GEI

Predlog *GEI*, izveden od glagola *GEI* sa značenjem „dati”, ukazuje na ciljnu tačku procesa „davanja” na kojoj je izvršenjem radnje dospelo pacijens radnje (tj. objekat lokalizacije). Primalac tog pacijensa, kao lokalizator, može biti osoba ili personifikovani objekat. Rezultativno značenje ove dopune s predlogom *GEI* jeste stizanje pacijensa do cilja, što ilustruju sledeći primeri:¹⁹² 书送给他 (pacijens: 书/*knjiga* + gl.: 送/*pokloniti* + pred.: 给/*GEI* + LOK: 他/*on*, tj. *pokloniti mu knjigu*), 信寄给公司 (pacijens: 信/*pismo* + gl.: 寄/*slati* + pred.: 给/*GEI* + LOK: 公司/*firma*, tj. *poslati firmi pismo*).

5.2.3.5 Ograničenost aspektskih konstrukcija za rezultativnost

Većina predikatskih situacija koje opisuju ASP. KON_{REZ} poseduje završnu tačku koja označava kompletivnost dotične radnje ili ostvaranje cilja te radnje, te stoga za takve situacije kažemo da imaju zatvorenu desnu granicu i da su ograničene. Prethodna istraživanja takođe potvrđuju da dopune za rezultat i dopune za pravac bitno utiču na ograničenost situacija koje opisuje glavni glagol. C. N. Li i S. A. Tompson (1981: 192-207) smatraju da gorepomenute dopune predstavljaju jedno od važnih jezičkih sredstava kojima se izražava značenje perfektivnosti u kineskom jeziku, i da one u mnogim slučajevima mogu da zamenjuju aspektski marker za perfektivnost *LE*, te označavaju kompletivnost radnje. A. Andresen (A. Andreasen 1981) potvrđuje da ove dopune imaju čak veću upotrebnu moć od *LE* za izražavanje svršenih radnji, što se naročito odnosi na dopunu za opšti rezultat, koja se inače i najčešće sreće u narativnom diskursu.

¹⁹² Ibid.

Smatramo da obična rezultativna dopuna označava završnu fazu ili ostvaranje rezultata nekog procesa, čime daje situaciji temporalni ili materijalni završetak i čineći je ograničenom. S druge strane, rezultativna dopuna koju čine glagoli za pravac podrazumeva prelazak iz jednog prostora u drugi, te prostorna granica, odnosno, fizička granica, čine događaj ograničenim. Klauzalna dopuna koja opisuje neku novu radnju koja sledi glavnu radnju ističe uzročno-posledični odnos, odnosno, temporalno-sukcesivni odnos dve radnje (tj. P_1 i P_2). Klauzalna dopuna (P_2), u stvari, ukazuje na neku kritičnu tačku u procesu P_1 , na kojoj se zbiva kvalitativna promena, te se ova kritična tačka promene može smatrati desnom granicom situacije P_1 . Ove vrste rezultativnih dopuna, između ostalog, predstavljaju i antropocentrične jezičke izraze, tako da su te granične tačke procesa, na koje se odnose dopune, istovremeno i momenat o kojem pripoveda govornik (posmatrač).

Što se tiče ograničenosti ASP. KON s predloškom dopunom, postoje dve situacije: a) situacija koja nema zatvorenu desnu granicu ali se ipak usmerava ka inherentnoj završnoj tački (koja se nalazi van procesa); b) ograničena situacija čiji proces obuhvata inherentnu završnu tačku. Prvu situaciju opisuje ASP. KON s dopunom koju čini predlog *XIANG (ka)*, što znači da je dostizanje cilja potencijalno, odnosno, kontekstom uslovljeno. Ova konstrukcija ima akcionalno značenje kao α -telični glagoli. U određenom kontekstu, kada se fokus pripovedanja odnosi na početak nekog događaja, onda se može smatrati da je situacija početno-svršena, tj. ograničena.

ASP. KON s predloškom dopunom *GEI/za* ili *ZAI/u* ili *na* predstavlja ograničenu situaciju jer predlozi poput *ZAI* i *GEI* jesu orijentiri koji imaju značenje dostizanja cilja. Zato prostorna granica označena ovim predlozima predstavlja i situacionu granicu. Međutim, ASP. KON s predlogom *ZAI* ne predstavlja uvek ograničenu situaciju, ona u jezičkim iskazima prikazuje određenu složenost. Naime, (ne)ograničenost situacije koju opisuje ova konstrukcija zavisi i od semantičkog značenja glavnog glagola. Tačnije rečeno, kada su glavni glagoli dinamični, aktivni, kao što su glagoli kretanja, ili glagoli u čijim je značenjima sadržana sema promene mesta (npr.: 扔/*RENG/baciti*, 放/*FANG/ostaviti*), predloška konstrukcija sa *ZAI* ukazuje na ciljni domen u kome se završava objekat radnje. U ovom slučaju prostorna granica jeste i situaciona granica. Pa ipak, ponekad se između glavnog glagola i predloške konstrukcije sa *ZAI* može umetnuti druga

glagolska dopuna za rezultat, koja u svojoj funkciji već čini situaciju ograničenom, što ilustruju sledeći primeri: 推倒在地 (gl.: 推/*gurati* (nekog) + DOP₁: 倒/*pasti* + DOP₂-pred.: 在/*ZAI* + 地/*zemlja*, tj. *gurnuti nekog na zemlju*), 车翻倒在路边 (SUB: 车/*kola* + gl.: 翻/*prevrnuti se* + DOP₁: 倒/*pasti* + DOP₂-pred.: 在/*ZAI* + 路边/*pored puta*, tj. *kola su se prevrnula pored puta*). U ovim primerima, predložka dopuna *ZAI* ne doprinosi ograničavanju situacije, već ima samo funkciju naglašavanja ciljnog domena, odnosno mesta gde se okončava radnja.

Kada su glavni glagoli statični ili manje dinamični, kao što su 聚集/*JUJI/okupljati se*, 守候/*SHOUHOU/čekati*, 消失/*XIAOSHI/nestati*, tada predložka dopuna sa *ZAI* ne ukazuje na ograničenost situacije, već ima samo funkciju lokalizacije i ukazuje na prostor u kojem nastaje stanje koje opisuju ovi glagoli.¹⁹³ Kada predložka dopuna sa *ZAI* stoji iza glagola koji izražaju položaj tela, ona ukazuje na prostor u kome se telo nalazi po izvršenju radnje, a ne na prostornu granicu, što ilustruju sledeći primeri: 站在树下 (gl.: 站/*stajati* + DOP-pred.: 在/*ZAI* + LOK: 树/*drvo* + 下/*ispod*, tj. *stajati ispod drveta*), 躺在床上 (gl.: 躺/*ležati* + DOP-pred.: 在/*ZAI* + LOK: 床/*krevet* + 上/*gore*, tj. *ležati u krevetu*). U ovim primerima, predložka dopuna za lokaciju, može se pretvoriti u prilošku odredbu za mesto, na primer: 在树下站着 (pred.: *ZAI* + LOK: *drvo* + *ispod* + gl.: *stajati* + ASP.: *ZHEI*, tj. *stajati ispod drveta*), 在床上躺着 (pred.: *ZAI* + LOK: *krevet* + *gore* + gl.: *ležati* + ASP.: *ZHE*, tj. *ležati u krevetu*).

Po svemu gorerečenom možemo izvesti zaključak da ASP. KON_{REZ} generalno ukazuju na dinamične i ograničene procese s inherentnom završnom tačkom. Međutim, u konkretnim jezičkim situacijama postoji i određena složenost po tom pitanju jer je iskazivanje (ne)ograničenosti ovim konstrukcijama često semantički ili kontekstualno uslovljeno.

5.3. Kvantitativna distribucija ASP. KON u narativnom diskursu

Prema podacima korpusne analize, aspekatske konstrukcije, generalno govoreći, ne predstavljaju glavno jezičko sredstvo za izražavanje značenja aspekta u kineskom jeziku jer od ukupno 5825 EDJ u analiziranom korpusu, 1238 EDJ (oko 21,25%) je onih čiji predikat čini aspekatska konstrukcija (EDJ_{ASP. KON}) i to bez aspekatskog markera. Od ovih EDJ_{ASP. KON}, njih 69

¹⁹³ Đ. Fan (范继淹 1982) smatra da konstrukcija s predlogom *ZAI* ima dva semantička značenja: 1) kada se ona nalazi iza prelaznog glagola, tada ukazuje na ciljno mesto gde se okončava radnja; 2) kada se nalazi iza neprelaznog glagola, ona ukazuje na prostor gde se prikazuje rezultativno stanje.

(oko 5,57% EDJ_{ASP. KON}, 1,18% ukup. EDJ) označava inhoativnost, dok onih koje opisuju durativnost ima 173 (oko 13,97% EDJ_{ASP. KON}, 2,97% ukup. EDJ). Najzastupljenije su one s rezultativnim značenjem kojih ima 996, što čini oko 80,45% od ukupnog broja EDJ_{ASP. KON} (17,1% ukup. EDJ). Sledeća tabela prikazuje distribuciju ovih EDJ_{ASP. KON} u našem korpusu:

Tabela 22: Distribucija ASP. KON u analiziranom korpusu

red.br. tek.	br. EDJ	ASP. KON _{INH}		ASP. KON _{DUR}			ASP. KON _{REZ}				
		DOP _{QILAI}	DOP _{SHANG}	DOP _{XIAQU}	DOP _{STA}	DOP _{POT}	DOP _{PRA}	DOP _{OPŠ.REZ}	DOP _{OPS}	DOP _{LOK}	
1	NTP	138	1	0	0	5	1	10	2	0	3
	TP	168	2	0	0	0	0	46	10	0	4
2	NTP	256	2	0	0	4	8	21	4	0	10
	TP	173	8	0	0	0	0	41	6	0	5
3	NTP	219	1	0	0	3	3	23	11	0	8
	TP	166	1	0	0	0	0	26	5	2	4
4	NTP	468	1	0	1	6	11	49	15	0	11
	TP	368	3	0	0	0	0	79	6	1	6
5	NTP	794	12	1	0	13	24	49	16	0	21
	TP	517	10	0	0	0	0	65	17	1	8
6	NTP	518	2	0	0	21	9	38	7	0	23
	TP	412	9	0	0	0	0	103	22	1	17
7	NTP	544	7	0	0	18	8	24	10	0	7
	TP	232	2	0	0	0	0	49	7	1	9
8	NTP	553	5	0	1	20	17	26	10	0	13
	TP	299	3	0	0	0	0	36	7	0	1
uku. NTP EDJ	3490	30	1	2	90	81	240	75	0	96	
uku. TP EDJ	2335	38	0	0	0	0	445	80	6	54	
uku. EDJ _{ASP. KON}	5825	68	1	2	90	81	685	155	6	150	
%		1,18%		2,97%			17,1%				

Tabela 23: Kvantitativna distribucija ASP. KON u analiziranom korpusu

		UKU.BR.	EDJ _{ASP. KON}	INH.	DUR.	REZ.			
		EDJ				DOP _{PRA}	DOP _{OPŠ.REZ}	DOP _{OPS}	DOP _{LOK}
NTP	br.	3490	615	31	173	240	75	0	96
	%		17,62	0,89	4,96	6,88	2,15	0,00	2,75
TP	br.	2335	623	38	0	445	80	6	54
	%		26,68	1,63	0,00	19,06	3,43	0,27	2,31

Tabela 24: Relativna distribucija ASP. KON u analiziranom korpusu

		EDJ _{ASP. KON}	INH.	DUR.	REZ.				
					uku. DOP _{REZ}	DOP _{PRA}	DOP _{OPŠ.REZ}	DOP _{OPS}	DOP _{LOK}
NTP	br.	615	31	173	411	240	75	0	96
	%	49,68	44,93	100	41,27	35,04	48,39	0,00	64
TP	br.	623	38	0	585	445	80	6	54
	%	50,32	55,07	0,00	58,73	64,96	51,61	100	36

Gorenavedeni podaci nam pokazuju da se ASP. KON gotovo jednako frekventno javljaju u TP (50,32%) i u NTP (49,68%). ASP. KON za rezultativnost pokazuje najveću naklonost za izražavanje temporalne progresije narativnog diskursa u odnosu na ASP. KON za inhoativnost i durativnost (585 od uku. 996 EDJ, oko 58,73%), što istovremeno čini 93,9% TP EDJ_{ASP. KON}. Dalje, od tih EDJ_{ASP. KON} za rezultativnost, one s rezultativnom dopunom za opis posledica radnje, javljaju se isključivo u TP (100%). Sledeći po konkurentnosti u pogledu temporalne progresije, odmah nakon njih dolaze one s dopunom za pravac jer je 445 od ukupno 685 (oko 64,96%) onih koje se javljaju u TP narativnog diskursa. One s dopunom za opšti rezultat su neutralne po tom pitanju jer one koje se javljaju u TP čine oko 51,61%, skoro jednako onima u NTP (48,39). Podaci do kojih smo došli otkrivaju da EDJ_{ASP. KON} s rezultativnom dopunom za lokaciju, nemaju

tendenciju da izražavaju značenje TP. Dakle, od 150 ovih EDJ, samo je 54 onih (oko 36%) koje se javljaju u TP.

EDJ_{ASP. KON} za inhoativnost, s druge strane, pokazala je da može da iskazuje kontekstualno-zavisnu ograničenost jer je od 69 ovih EDJ, njih 38 (oko 55,07%) koje se javljaju u TP, što je malo više i od onih u NTP.

Prema rezultatima naše analize, EDJ_{ASP. KON} za durativnost, kojih ima 173, što čini 13,97% od ukupnog broja EDJ_{ASP. KON}, a koje opisuju samo neograničenu situaciju, isključivo se javljaju u NTP.

Ovi podaci preslikavaju odlike ovih aspekatskih konstrukcija u pogledu ograničenosti o kojima smo gore već govorili.

5.4. Funkcija ASP. KON u narativnom diskursu

5.4.1. ASP. KON za inhoativnost u narativnom diskursu

I. ASP. KON za inhoativnost u TP narativnog diskursa

Na osnovu anotiranja dopuna u korpusu, od ukupno 69 ASP. KON_{INH} s dopunom za pravac, njih 38 zabeleženo je u TP strukturama. Pritom, 68 EDJ s ovom konstrukcijom čini složena dopuna za pravac 起来/*QILAI*, dok se dopuna 上/*SHANG* javlja samo u jednom primeru, i to u NTP strukturama, a dopuna 开/*KAI* se uopšte ne pojavljuje. To još jednom potvrđuje da, od svih drugih dopuna za pravac, dopuna 起来/*QILAI* ima najviši stepen gramatikalizacije i najveću upotrebu u odnosu na ostale dve dopune za inhoativnost. Teorijski gledano, ova dopuna ima široku distribuciju među glagolima. Dakle, glavni glagoli mogu pripadati širokom spektru kategorija, od onih koji su statični do onih dinamičnih, kao što mogu pripadati klasi STANJA ali i klasi β -TELIČNOSTI (prema J. H. Liu 1998, Ž. Guo 1993, S. Jang i drugima 2000). Međutim, naša korpusna analiza pokazuje da u 68 primera s dopunom 起来/*QILAI*, ima 54 onih (79,4%) čiji su glavni glagoli iz klase AKTIVNOSTI, a samo 9 primera u kojima su glavni glagoli iz klase α -TELIČNOSTI, dok je njih 5 iz klase STANJA, pri čemu su to glagoli koji opisuju psihičko stanje ili mentalne aktivnosti, kao što su: 羡慕/*diviti se*, 认真/*biti savestan*, itd. Nismo našli ni jedan primer čiji je glagol iz klase β -TELIČNOSTI. Ovde izneseni podaci govore da ova

dopuna ipak postavlja semantičku restrikciju glavnim glagolima, a restriktivni uslovi su pritom opet tesno povezani s osnovnom funkcijom 起来/*QILAI*, tj. funkcijom izražavanja početne faze radnje ili situacije. Ovu primarnu funkciju dopuna 起来/*QILAI* pokazuje i u narativnom diskursu, što podrazumeva da ona aktualizuje početnu tačku nekog događaja. U nekim slučajevima (npr. kada je glagol statičan) ona može aktivirati kritičnu tačku nekoj situaciji koja po svojoj prirodi nema inherentnu početnu tačku, čime bi se ukazao nastanak, pa i trajanje nekog novog stanja¹⁹⁴.

U TP strukturi narativa, svi glagoli koji se javljaju u ASP. KON_{INH} su dinamični, a konkretne diskursne funkcije ovih konstrukcija mogu se videti kroz sledeće aspekte:

i. **ASP. KON_{INH} u nizu dinamičnih događaja, označava početak radnje imenovane glavnim glagolom**, koja će nakon izvesnog trajanja imati i svoje okončavanje koje joj je kontekstom dodeljeno.

(1) ¹[从南京上车], ²[陈信随意问问他们新疆的情况], ³[他们便兴致勃勃地大<谈>_{AKT}起来 *QILAI*]:[...]

¹⁻²[Pošto ih je Čen Sin od Nandīnga gde je ušao u voz neobavezno ispitivao o situaciji u Sindjangu], ³[oni su se veselo <raspričali>_{sv}]: [...] (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(2) ¹[那两个民夫也不说话], ²[蹲到墙根下]³[<抽>_{α-TEL}起早烟来 *QILAI*].

¹[Ne izustivši ni reči], ²[dvojica nosača čučnuše udno zida] ³[i <zapališe>_{AOR} lule]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U prvom primeru, ¹EDJ (从南京上车/*u Nandīngu se ukrcao u voz*) i ²EDJ (陈信随意问问他们新疆的情况/*Čen Sin ih je neobavezno ispitivao o situaciji u Sindjangu*) opisuju radnje koje prethode radnji iskazanoj u ³EDJ, čiji predikat čini 谈起来 (gl. AKT: 谈/*pričati* + DOP.: 起来/*QILI*, tj. *raspričati se*), tj. aspekatska konstrukcija sa *QILAI*. Budući da je glavni glagol 谈/*pričati* iz klase AKTIVNOSTI, koji opisuje homogenu situaciju bez inherentne početne i završne tačke, te se dopunom *QILAI* u ovom slučaju aktivira potencijalan početak te radnje, čime se daje referentni momenat i naracija se na taj način pomera unapred. Pošto se u kontekstu nalazi i sadržaj te „priče”, kao direktan navod, trajanje te aktivne radnje je takođe ograničeno — radnja se okončava kad se ispriča priča, odnosno, izgovori poslednja reč. Stoga, ³EDJ na glavnom toku

¹⁹⁴ S. Ān (金晓蕾 2013) je nakon anotiranja 904 glagola koji su uvršćeni u *Silabus reči i karaktera kineskog jezika kao stranog* (《汉语水平词汇与汉字等级大纲》), i to iz prvog i drugog nivoa, zapazila da skoro svi glagoli STANJA i β-telični glagoli ne mogu stajati uz dopune *QILAI* i *XIAQU*; s druge strane, glagoli koji mogu da se javljaju u konstrukcijama s obe dopune, uglavnom su aktivni glagoli kojima se iskazuju konkretne radnje, tj. procesi koji sadrže početnu tačku, trajanje i inherentnu završnu tačku. Jen Li (2012) je takođe proučavala distribuciju proste dopune *QI*, i došla je do zaključka da se ova dopuna najviše nalazi iza aktivnih glagola.

priče ukazuje na ograničenu situaciju i doprinose progresiji referentnog vremena. U drugom primeru, niz događaja predstavljaju radnje: 蹲到墙根下 (*čučnuše udno zida*) u ²EDJ i 抽起旱烟来 u ³EDJ. Predikat u potonjoj EDJ takođe čini ASP. KON s dopunom *QILAI* (gl. α -TEL: 抽/*pušiti* + DOP. 起来/*QILAI* + OBJ.: 旱烟/*lulu*”, tj. *zapališe lule*)¹⁹⁵, a dopunom *QILAI* se ističe otpočinjanje radnje iskazane α -teličnim glagolom *CHOU/pušiti*, inherentna završna tačka ove telične situacije se realizuje kada se lula ispuši do kraja. Otuda, ova situacija koju opisuje ASP. KON s dopunom *QILAI* takođe jeste ograničena i nalazi se na glavnoj narativnoj niti.

Prema našoj evidenciji, oko 66% ASP. KON_{INH} s dopunom *QILAI*, kao što je to slučaj u prethodna dva primera, javlja se u samostalnoj klauzi, kojom se iskazuje ograničen događaj u sredini niza radnji, a u 22% slučajeva ona opisuje poslednju u nizu radnji. Ove EDJ se ne oslanjaju na aspekatske markere, niti na druga sredstva, već samostalno prenose temporalne informacije diskursa.

ii. ASP. KON_{INH} uz sudelovanje aspekatskog markera *LE*, označava ograničenu situaciju:

(3) ¹[妈妈瞅空问陈信：“阿信，你看怎么样？”]

²[阿信不说话], ³[却<笑>_{AKT}了起来 *QILAI*].

¹[Mama je uhvatila prvu priliku da upita Čen Sina: „I, kako ti se čini?“]

²[Čen Sin nije odgovarao], ³[samo <se nasmejao>_{sv}]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(4) ¹[她听到村子里<响> _{β -TEL}起_{QI}了女人的哭声，男人的叫喊声，还有杂沓的脚步声], ²[好像有许多人在大街上奔跑].

¹[Iz sela <su se začuli>_{sv} jauci žena, vika muškaraca i zbrkani bat koraka], ²[*reklo bi se, velikog broja ljudi koji su trčali ulicom*]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U primeru 3, ASP. KON_{INH} u ³EDJ sadrži aspekatski marker 了/*LE* za svršenost, koji se nalazi između glagola 笑/*smejati se* i dopune *QILAI* (tj. 笑了起来/gl.: 笑 + 了/*LE* + 起来/*QILAI*, *nasmejati se*). Glagol 笑/*smejati se* pripada klasi glagola AKTIVNOSTI, koja, kao što je već pomenuto, nema početnu i završnu tačku i označava samo trajanje procesa, a dodavanjem *LE* se stiže čisto vidsko značenje svršenosti glagola, dok se dopunom *QILAI* u ovom slučaju označava segment trajanja radnje nakon njenog otpočinjanja. Primer (4) predstavlja vrstu rečenice s egzistencijalnim značenjem, koja se često sreće u kineskom jeziku. Ova vrsta rečenice ima specifičnu sintaksičku strukturu, tj. tzv. strukturu sa lokativnom inverzijom. Naime, njen

¹⁹⁵ U ovom primeru, kad ASP. KON s dopunom *QILAI* ima i objekat, objekat mora biti umetnut između dva dopunska konstituenta *QI* i *LAI*, tj.: gl. + *QI* + OBJ. + *LAI*.

gramatički subjekat čini sintagma za lokaciju, tj. „obična imenica + imenica za položaj”, a predikat je neprelazni glagol sa značenjem postojanja ili nestajanja. U ovom konkretnom primeru, glavni glagol u ¹EDJ je 响/*zvoniti*, *čuti se* kojim se iskazuje postojanje zvuka, dok je gramatički objekat (女人的哭声, 男人的叫喊声, 还有杂沓的脚步声/*jauci žena, vika muškaraca i zbrkani bat koraka*) subjekat postojanja. Dopuna *QILAI* ovde ukazuje na početak nastajanja takvog zvuka, dok marker *LE* ima funkciju da označi ostvarenje egzistencijalne situacije, npr.: „村子里响起了女人的哭声... (LOK: 村子里/*u selu* + gl.: 响/*čuti se* + DOP: 起/*QI* + asp.mar.: 了/*LE*+ log. SUB: 女人的哭声.../*jauci žena*, ..., tj. *iz sela su se začuli jauci žena*). Pošto se dopunom *QILAI* ističe početna tačka novonastale situacije, naracija se od te tačke dalje razvija. U takvim slučajevima, veza između dopune i glagola je veoma jaka, tako da se aspekatski marker obično može staviti samo iza dopune. O funkciji i značenju aspekatskog markera *LE* ćemo detaljnije govoriti u narednom poglavlju.

II. ASP. KON za inhoativnost u NTP narativnom diskursu

ASP. KON s dopunom *QILAI*, prema našoj evidenciji, javlja se u 31 NTP EDJ što čini 44,93% ukupnog broja ASP. KON_{INH} u korpusu. Pet EDJ sadrži glagole iz klase STANJA, dok su ostali svi iz klase AKTIVNOSTI. Dalje ćemo kroz primere prikazati diskursne funkcije ovih konstrukcija u netemporalnoj strukturi narativnog teksta.

i. ASP. KON s dopunom *QILAI* javlja se u zavisnoj klauzi i ističe trajanje stanja koje je nastalo nakon otpočinjanja radnje. Tada ove EDJ, kao sateliti, čineći retorički odnos OKRUŽENJA sa nuklearnim EDJ, ne doprinose temporalnoj progresiji narativa.

(5) ¹[功课虽则很好], ²[室外反映却很慢]。 ³[<玩>_{AKT} 起来 *QILAI*]⁴[十分笨拙]。

¹[*Iako mu je u školi dobro išlo*], ²[van učionice se teže snalazio]. ³⁻⁴[*Bio je prilično trapav u igri*]. (*Vang Anji, priv. I. Elezović*)

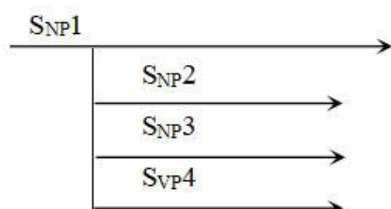
(6) ¹[它们浑身卷毛], ²[牵拉着又肥又大的耳朵], ³[<跑>_{AKT} 起来 *QILAI*]⁴[威风而又优雅], ...

¹⁻²[*Bili su rundavi s ogromnim šljampavim ušima*]. ³⁻⁴[*U trku su bili impresivni i elegantni*]. (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

U gornja dva primera, glavni glagoli u ASP. KON_{INH} su glagoli iz klase AKTIVNOSTI: 玩起来 (gl.: 玩/*igrati se* + DOP.: *QILAI*, tj. *kad se igra, u igri*, u ³EDJ u primeru 5) i 跑起来 (gl.: 跑/*trčati* + DOP.: *QILAI*, tj. *kad trči, u trku*, u ³EDJ u primeru 6), a EDJ s ovom konstrukcijom su takođe subordinirane klauze koje opisuju prateće situacije glavne predikacije: 十分笨拙 („bio

je prilično trapav”) u ⁴EDJ istog primera, odnosno, 威风而又优雅 („bili su impresivni i elegantni”) u ⁴EDJ istog primera. Ovi primeri, s druge strane, predstavljaju tipičnu imenski dimenzioniranu „rečenicu neprekidnog toka”, a ASP. KON_{INH} s nukleusom ukazuje na kvalifikativnu osobinu subjekta, što ilustruje sledeća šema:

Shema 13: Imenski dimenzionirani tok rečenica u NTP (prikazan u pri. 6, 5. pogl.)

ii. **Konstrukcija „gl.+ QILAI” s glagolima slabije dinamičnosti u samostalnoj EDJ izražava promenu stanja** i ne unapređuje temporalni tok. Na primer:

- (7) ¹[他们谈锋很健] ²[说的十分有趣], ³[叫人由不得<羡慕>_{STA}起他们来_{QILAI}].
¹⁻²[Bili su toliko pričljivi i zabavni] ³[da ti prosto dođe da im <pozavidiš>_{SV}]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)
- (8) ¹[我仍在汽车里坐着], ²[不知该怎么办]. ³[眼下我又<想>_{AKT}起什么旅店来_{QILAI}了].
¹[I dalje sam sedeo u kabini], ²[ne znajući šta da uradim]. ³[Ponovo sam <pomislio>_{SV} na gostionicu]. (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

U navedenim primerima, glavni glagoli aspekatskih konstrukcija uglavnom su oni stativni ili aktivni glagoli slabije dinamičnosti (羡慕/zavideti u ³EDJ u primeru 7, 想/misliti u ³EDJ u primeru 7), kojima se iskazuju psihičko stanje ili umne aktivnosti. Ovi glagoli sa dopunom QILAI opisuju ili početak promene psihičkog stanja, ili novonastalo stanje (羡慕起来/pozavideti, 想起来/pomisliti). Ove EDJ se ne odnose na aktivne i dinamične radnje, tako da ne utiču na temporalnu progresiju naracije.

iii. **Dopuna QILAI uz neke glagole posebnog značenja, formira frazeološki tip konstrukcije**, kao što su 看起来 (gl.: 看/gledati + DOP: QILAI, tj. izgledati), 听起来 (gl.: 听/čuti + DOP: QILAI, tj. zvučati), 说起来 (gl.: 说/govoriti + DOP: QILAI, tj. kad se pominje to, uzgred budi rečeno). Upotrebom ovih frazeologizama pisac iz nekog određenog aspekta daje svoje komentare ili objašnjenje o nekom liku ili događaju u priči. Ovaj

poslednji ima i funkciju promene teme u diskursu. Da pogledamo primere:

- (9) ¹[<说>_{AKT} 起来 _{QILAI}], ²[弟弟本不是爸妈打算生养的], ³[就因为提倡“光荣妈妈”], ⁴[于是又有了他]。
¹[Uzgređ budi rečeno], ²[mlađi brat nije bio planiran], ⁴[rodio se] ³[da bi mama dobila titulu „počasne majke“]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

Frazeologizam 说起来 /uzgređ budi rečeno u gorenavedenom primeru igra inicijalnu ulogu u diskursu jer započinje novu temu u toku razgovora. Tekstualni span s ovim frazeologizmom formira retoričku relaciju EVALUACIJE s nukleusom, i ne utiče na temporalnu progresiju.

iv. **EDJ s ASP. KON_{INH} se nalazi u retrospektivnoj tekstualnoj strukturi ili u tekstualnom spanu koja izražava neku habitualnu radnju.** Pošto je temporalna lokalizacija ovih

dogadjaja iskazanih ovom konstrukcijom u takvim situacijama neodređena, oni se ne nalaze na glavnoj niti naracije i ne doprinose razvoju narativa, što ilustruju sledeći primeri:

- (10) ¹[为了归来], ²[他什么都可以牺牲], ³[都可以放弃]。 ⁴[于是, 一听说妈妈要退休], ⁵[他立即<行动>_{AKT} 起来 _{QILAI}],
- ²[Bio je spreman na svaku žrtvu], ³[nije se libio da sve napusti], ¹[samo da se vrati u Šangaj]... ⁴[I tako, čim je čuo da će mu se majka penzionisati] [...], ⁵[odmah <je stupio u akciju>_{sv}]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)
- (11) ¹[人很瘦], ²[声音尖锐]..., ³[常常挨打], ⁴[爱哭], ⁵[过一会儿又<唱>_{AKT} 起小调来 _{QILAI}]。
- ¹⁻²[Vuduo je vrlo mršav devojčurak piskavog glasa]... ³[Kako je često tuku], ⁴[lako se zaplače], ⁵[ali vrlo brzo potom opet <zapeva>_{AOR} neku pesmicu]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U primeru 10, ASP. KON 行动起来 u ⁵EDJ (gl. 行动 /delovati + 起来 /QILAI, tj. stupiti u akciju) označava početak nekog dinamičnog dogadjaja, ali pošto se taj dogadjaj nalazi u retrospektivnoj strukturi teksta, on ne utiče na razvoj narativnog toka. U primeru 11 opisuje se jedna habitualna situacija, odnosno, navike, osobine i karakterne crte neke osobe u priči, tako da radnja iskazana konstrukcijom 唱起来 (gl. 唱 /pevati + QILAI, tj. zapevati) u ⁵EDJ nema određenu temporalnu lokalizaciju čime bi se dao referentni momenat. Dopunom QILAI se ovde iskazuje samo početno-ingresivno značenje da je određeno raspoloženje dotične osobe počelo da se menja.

5.4.2. ASP. KON za durativnost u narativnom diskursu

Kao što je gore već pomenuto, ASP. KON za durativnost izražavaju neograničenu situaciju i ne deluju na napredak temporalnog toka narativa. Takođe smo otkrili da ova ASP. KON (osim ASP. KON s dopunom *XIAQU*) ne postavlja nikakve posebne uslove za semantičko značenje glavnog glagola. U daljem tekstu ćemo uz primere pogledati njihove funkcije u narativnom diskursu.

i. **ASP. KON s dopunom *XIAQU* nema veliku distribuciju u narativnom diskursu**, s obzirom da se pojavljuje samo u četiri primera u našem korpusu od kojih su dva u negativnom značenju. Glavni glagoli u ovim konstrukcijama su glagoli AKTIVNOSTI¹⁹⁶:

- (12) ¹[会议的时间已到], ²[再<谈>_{AKT}下去_{XIAQU}] ³[也很难有具体的结果], ⁴[只好先搁一搁再说].....
¹[Sastanak se već bližio kraju], ²⁻³[pa kako bi dalja rasprava teško dala konkretna rešenja], ⁴[bilo je najbolje da se stvar odloži za drugi put]... (Lu Venfu. prev. M. Pavlović)

ASP. KON s dopunom *XIAQU* (谈下去: gl.: 谈/raspravljati + 下去/*XIAQU*, tj. nastaviti da raspravlja) javlja se u ovom primeru u satelitskoj ²EDJ, koja s nukleusom gradi retoričku relaciju NAGODBE. Stoga, ova ASP. KON s dopunom *XIAQU* nema ulogu u izražavanju temporalne progresije.

ii. **ASP. KON za durativnost opisuje trajanje aktualnih situacija**

- (13) [彭大步<兴奋>_{STA}得在屋里走来走去], ...
[Krackati Peng je uzbuđeno <šetkao>_{NSV} gore-dole po sobi]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

U primeru 13, klauzalna dopuna 在屋里走来走去/šetkati gore-dole po sobi (P2) iskazuje trajnu situaciju kao posledičnu u kojoj se nalazi subjekat. Naime, primarna predikatska situacija (P1) 兴奋/bititi uzbuđen i sekundarna predikatska situacija iskazana dopunom (P2) su neograničene i u uzročno-posledičnom odnosu. Istovremeno, ove situacije nisu u potpuno simultanom odnosu, tj. P1 predstavlja temporalni fon situaciji P2, te u ovom spanu nema temporalne progresije.

¹⁹⁶ Što se semantičkog ograničavanja glagola tiče, dopuna *XIAQU* je zahtevnija od dopune *QILAI*. Naime, glagolima koji sadrže semu „naviše“, ne može se pridodati ova dopuna za durativnost. U takve glagole spadaju: 堆/naslagati, 托/podupirati, 登/planinariti, itd. Detaljnije videti S. Đin (2013). Jen Li (2012) koja je istraživala distribuciju izraza „gl. + *XIA*“, konstatuje da se u njenom korpusu pojavljuju samo dva glagola uz koje može da stoji dopuna *XIA*.

iii. ASP. KON s dopunom za stanje koja glavnoj predikatskoj situaciji daje komentar, procenu ili opis:

(14) ¹[马而立的脸<生>_{AKT} 得并不丑怪, 也不阴险, 简直称得起是美丽的!]

¹[Dakle, Ma Erlijevo lice uopšte nije izgledalo **ni ružno, ni neobično, a ni podmuklo, naprotiv, moglo bi se reći da je bilo lepo!**] (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

(15) ¹[她感到那把军号就像一块烧红了的铁], ²[<烫>_{STA} 得手疼痛难忍],.....

¹[Činilo joj se da je ta vojnička truba poput komada užarenog gvožđa], ²[**da je jedva uspevala da izdrži bol!**]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U goredatim primerima, primarna predikatska situacija ukazuje na aktuelnu i trajnu situaciju u odnosu na momenat o kome govori narator, s kojom je dopuna u retoričkoj relaciji ELABORACIJE. Dopuna u primeru 14 (并不丑怪, 也不阴险, 简直称得起是美丽的/*ni ružno, ni neobično, a ni podmuklo, naprotiv, moglo bi se reći da je bilo lepo*) pripisuje se kvalifikativnoj predikaciji 生/*izgledati*. U primeru 15, klauzalna dopuna u ²EDJ 手疼痛难忍 („da je jedva uspela da izdrži bol”), opisuje jedno prateće stanje, odnosno stepen glavne predikatske situacije 烫 („vruće”).

iv. ASP. KON s negativnim značenjem izražava trajanje situacije bez promene

(16) ¹[大哥一把抓住他的手], ²[什么话也<说>_{AKT} 不_{NEG} 出来_{DOP.POT}], ³[只是呆呆地看着他]。

¹[Brat ga je zgrabio za ruku]. ²[<Ćutao je>_{NSV}] i ³[bledo zurio u njega], ... (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(17) ¹[她又埋着头], ²[<看>_{AKT} 不_{NEG} 清_{DOP.POT} 模样]。

¹[... a pošto je zabila nos u knjigu], ²[uopšte <se nije videlo>_{SV} kako izgleda]. (Isto)

U gorenavedenim primerima, negacija 不/*BU* („ne”), umetnuta između glavnog glagola i dopune, negira potencijalnost aktanta da realizuje radnju, kao što je u U ²EDJ u primeru 16: 说不出来 (gl.:说/*govoriti* + 不/*BU* + DOP.: 出来/*CHULAI*/izaći, tj. *nije u mogućnosti govoriti*), ili negira ostvarenje željnog rezultata radnje koja je iskazana glavnim glagolom (²EDJ u primeru 17, 看不清/gl.:看/*gledati* + 不/*BU* + DOP.: 清/*jasan*, tj. *ne videti dobro*), čime se ukida završna tačka procesa i situacija ostaje bez promene. Stoga, naracija nema napredak. U kineskom jeziku se dopuna za potencijalnost ostvarenja cilja neke radnje često upotrebljava u odričnom obliku kad se daje negativna evaluacija, dok se potvrđni oblik ove dopune retko upotrebljava, samo kada

treba da se dâ procena, kao odgovor na pitanje za mišljenje ili kada treba da se iznese neophodni komentar. Ovo pravilo iz jezičke pragmatike o upotrebi ove ASP. KON za potencijalnost, potvrđeno je i u našoj korpusnoj analizi. Naime, u 80 takvih primera, potvrđenih ima samo 4, dok su svi ostali u odričnom obliku. Pogledajmo još jedan primer koji ilustruje ono što je navedeno:

- (18) ¹[可惜<看>不清_{DOP.POT}], ²[只<看>得见_{DOP.POT} 一个轮廓], ³[似乎是短短的卷发, 宽宽的肩膀].
¹[Nije nažalost **mogao** da je <vidi>_{NSV}], ²[<video je>_{SVR} samo obrise], ³[činilo se da ima kratku kovrčavu kosu i široka ramena]. (Vang Anji, prev. I. Elezovic)

U navedenom primeru, ¹EDJ sadrži ASP. KON za potencijalnost u negativnom obliku 看不清 (gl. 看/gledati + 不/BU + DOP.: 清/ljasan, tj. *ne videti jasno*), koja negira potencijalnost ostvarenja željenog cilja, dok ²EDJ sa takvom ASP. KON potvrđnog oblika (只看得见一个轮廓 /ADV.: 只/samo + gl. 看/gledati + 得/DE + DOP.: 见/videti + KVAN.: 一个/jedan + klas. + OBJ.: 轮廓/obris, tj. *videti samo obris*) daje neophodno dodatno objašnjenje ili komentar o situaciji koju iskazuje ¹EDJ. Dakle, u slučaju da se željeni cilj ne ostvari, prinuđeni smo da prihvatimo neki alternativni rezultat, tj. „da se vide samo obrisi”.

Dakle, ASP. KON za potencijalnost, bez obzira da li je u potvrđnom ili odričnom obliku, čineći satelitsku EDJ koja je sa nukleusom u retoričkoj relaciji EVALUACIJE, svakako pripada strukturama teksta s pozadinskim informacijama. U nekim slučajevima, ovom konstrukcijom može da se opisuje i stanje nemoći aktera da promeni neku aktuelnu situaciju, tako da dopušta da postojeće stanje i dalje traje, što utiče na stagniranje naracije, usled čega se narativna nit dalje ne razvija.

5.4.3. ASP. KON za rezultativnost u narativnom diskursu

S ukupnim brojem od 996 EDJ, aspekatska konstrukcija za rezultativnost, prema našim podacima, čini 80,45% od ukupnih EDJ_{ASP. KON}, i tako predstavlja najfrekventniju ASP. KON u našem korpusu. Prema korpusnoj analizi, sve podvrste ASP. KON_{REZ} javljaju se i u TP i u NTP strukturama narativnog teksta, osim ASP. KON s dopunom za opis posledične radnje, koja se isključivo javlja u TP. Međutim, ova vrsta ASP. KON u celom korpusu javlja se samo u 6 slučajeva, te nije često upotrebljeno sredstvo za iskazivanje rezultativnosti u narativnom diskursu. Stoga, ono što ima najrasprostranjeniju upotrebu u narativu jeste ASK. KON s dopunom za

pravac, iz kog razloga ćemo i početi od njih, i uz primere ilustrovati diskursne funkcije svih tipova ASP. KON za rezultativnost.

5.4.3.1. ASP. KON s dopunom za pravac

I. ASP. KON s dopunom za pravac u TP narativnog diskursa

Nakon anotiranja glagola u ovim aspekatskim konstrukcijama, došli smo do činjenice da su oni uglavnom: a) glagoli kretanja, b) glagoli koji sadrže semu promene mesta, c) glagoli koji opisuju položaje tela i d) ostali glagoli iz klase AKTIVNOSTI i α -TELIČNOSTI. Osnovne funkcije dopune su 1) ukazivanje na usmeravanje kretanja iskazanog glagolom, odnosno, označavanje premeštanja vršioaca ili primaoca radnje s jednog na drugo mesto; 2) ukazivanje na metaforično-rezultativno značenje dajući materijalnu granicu određenom glagolskom procesu. Međutim, prema našem istraživanju, prvo značenje i funkcija predstavlja osnovu, tj. nemarkiranu upotrebu dopune za pravac u narativnom diskursu jer je korpusnom analizom dokazano da oko 78,1% ovih dopuna ima ovo osnovno značenje, s tim što je u TP, ovaj procenat još i veći, tj. dostiže čak 88,5%.

Ovi rezultati nam govore da osnovna narativna funkcija ASP. KON sa dopunom za pravac jeste da ukazivanjem na prostornu granicu artikuliše referentni momenat za dalje odigrane događaje i da na taj način unapredi naraciju. U retkim slučajevima, dopuna za pravac može da se pojavi i iza glagola iz klase β -TELIČNOSTI (u našem korpusu ima samo osam takvih primera), ali tada ona ne doprinosi ograničenosti radnje, već ima funkciju aktualizacije perspektive posmatrača (govornika) u značenju ostvarenog rezultata, npr.: 落下来 (gl.: 落/*pasti* + DOP.: 下来/*XIALAI/silazi*, tj. *pasti dole*), 赢回来 (gl.: 赢/*dobiti* + DOP.: 回来/*HUILAI/vratiti se*, tj. *povratiti (ono što je izgubljeno) nazad*). U ovim primerima, pošto se položaj posmatrača (govornika) podudara sa ciljnim domenom kretanja, pisac se uključuje u događaj o kome pripoveda, s ciljem da se i čitaocima učini da se nalaze na licu mesta događaja. Sada ćemo na osnovu svih gorepomenutih retoričkih struktura, to prikazati u sledeća dva aspekta:

i. ASP. KON s dopunom za pravac u nukleusu izražava ograničenu situaciju ili kompletivnu radnju u nizu događaja, što ilustruju sledeći primeri:

- (19) ¹[转眼间儿子就把两张像荷叶那般大的油饼<吃>_{AKT} 了下去_{DOP.PRA}],²[然后<端>_{AKT} 起_{DOP.PRA} 水碗],³[<仰>_{β-TEL} 起头来_{DOP.PRA}]⁴[喝水]。
¹[U tren oka <je smazao>_{SV} dve pite veličine lotosovog lista], ²[a onda <je uzeo>_{SV} zdelu s vodom], ³[i <podigavši>_{GER.SV} glavu]⁴[<počeo>_{SVR} da pije]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)
- (20) ¹[彭大步<伸>_{α-TEL} 出_{DOP.PRA} 右手], ²[<落>_{β-TEL} 下_{DOP.PRA} 三根手指], ³[只<留>_{α-TEL} 下_{DOP.PRA} 大拇指和二拇指],
¹[Krkati Peng <je ispružio>_{SV} desnu ruku], ²[i <spustio>_{SV} tri prsta]
³[<ostavljajući>_{GER.NSV} u vazduhu samo palac i kažiprst], ... (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)
- (21) ¹[她披衣] ²[下床], ³[<穿>_{α-TEL} 上_{DOP.PRA} 蒲草鞋], ⁴[<走>_{AKT} 到_{DOP.PRA} 院子里]。
¹[Ogrnula se] ²[i sišla s kreveta], ³[pa je, <obuvši>_{GER.SV} rogozne papuče, <izašla>_{SV} u dvorište]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U primeru 19 se nalaze tri EDJ sa ASP. KON. Predikat u ¹EDJ jeste ASP. KON 吃了下去 (gl.: 吃/*jesti* + 了/*LE*+ DOP.: 下去/*XIAQU*, tj. *pojesti*); predikat u ²EDJ jeste 端起 (gl.: 端/*držati* + DOP.: 起/*QI*, tj. *uzeti*) bez aspekatskog markera; dok je predikat u ³EDJ 仰起头来 (gl.: 仰/*podići* + DOP.: 起来/*QILAI* + OBJ.: 头/*glava*, tj. *podići glavu*). Ovim ASP. KON_{REZ} s dopunom za pravac se iskazuju dinamične radnje „吃/*jesti*” „端/*držati*”, kao i pokreti delova tela „仰头/*podići glavu*”, a dopunom se označavaju krajne tačke radnje, tj. radnje se ostvaruju. Primer 20 takođe sadrži tri predikata sastavljenih od ASP. KON, koji ukazuju na niz događaja: 伸出 (gl.: 伸/*pružiti* + DOP.: 出/*CHU*/*izlaziti*, tj. *ispružati, ispružiti*) — 落下 (gl.: 落/*padati, pasti* + DOP.: 下/*XIA*/*silaziti*, tj. *spuštati, spustiti*) — 留下 (gl.: 留/*ostavljati* + DOP.: 下/*XIA*/*silaziti*, tj. *ostaviti*). Među ovim glagolima, dva su iz klase α-TELIČNOSTI, tj. završne tačke procesa su im potencijalne tačke: 伸/*pružiti* i 留/*ostaviti*, prvi opisuje pokret dela tela, dok drugi predstavlja atipičan glagol za ovu konstrukciju, što znači da on nije glagol kretanja niti sadrži semu promene mesta u prostoru. Funkcija dopuna 出/*CHU* („izaći”) i 下/*XIA* („sići”) jeste da ove potencijalne tačke učini realnim. Naime, dopuna *CHU* koja ima značenje „udaljavanje od položaja posmatrača” i označava pravac kojim se „iz zatvorenog prostora prelazi u otvoreni”, u pomenutom primeru, služi da označi ostvarenje rezultata pokreta dela tela. Dopuna *XIA* koja se koristi da označi „dostizanje” a čiji je pravac kretanja „naniže”, u

konkretnom primeru, izražava metaforično-rezultativno značenje „kompletno izvršenje radnje”.¹⁹⁷ Pošto je glavni glagol u ovom slučaju 落/*pasti*, iz klase β-TELIČNOSTI, koji već u procesu sadrži inherentnu završnu tačku, dopuna *XIA* je pre svega upotrebljena zbog metrike i služi da istakne dostizanje cilja radnje „padati”. Kada posmatramo iz ugla temporalne progresije, ove dve leksički koherentne dopune čine okosnicu narativnog toka; a kada se posmatra iz ugla retorike teksta, ove tri dopune čine ovaj tekstualni span ritmički dinamičnim, ali i strukturalno usklađenim, što ostavlja snažan efekat na čitaoce. To možemo osetiti tako što ćemo ukloniti ove dopune iz teksta, u kom slučaju bi tekst glasio ovako: „彭大步伸右手，落三根手指，只留大拇指二拇指”。 U poređenju s originalom postaje jasno da bi ovakav iskaz odisao potpuno drugačijim stilom i imao slabiju izražajnu moć. Tekstualni span u primeru 21 takođe je sačinjen od niza radnji: „披衣/*ogrnuti se* — 下床/*sići s kreveta* — 穿上蒲草鞋/*obuti rogozne papuče* — 走到院子里/*ići u dvorište*”, među kojima glagol 穿/*obuti* u ³EDJ pripada klasi α-TELIČNIH glagola, tj. nije glagol kretanja, odnosno, nije tipičan glagol za ASP. KON s dopunom za pravac. Stoga, kad se ovom glagolu pridoda dopuna za pravac 上/*SHANG* („kretanje naviše”), ona izražava metaforično-rezultativno značenje da se objekat izvršenjem radnje „prilepi i fiksira za lokalizator”.¹⁹⁸ U konkretnom slučaju, dopunom *SHANG* se iskazuje ostvarenje rezultata radnje 穿上蒲草鞋/*obuti rogozne papuče*. Poslednju radnju u nizu u istom tekstualnom spanu opisuje glagol 走/*ići*, iz glagolske klase AKTIVNOSTI, međutim njenu ograničenost određuje dopuna 到/*DAO* („stići”) s lokalizatorom „院子里/*u dvorištu*”, dajući tako situaciji prostornu granicu kao situacionu završnu tačku.

Dopuna za pravac 到/*DAO* ima najrasprostranjeniju upotrebu u našem korpusu, s 204 primera, što čini oko 30% svih ASP. KON s dopunom za pravac. Od ovog broja, 122 (oko 60%) je onih koji se javljaju u TP strukturama teksta. Smatramo da tako visok procenat zapravo govori o bogatom semantičkom značenju ove dopune. U relevantnoj literaturi, *DAO* predstavlja jednu od dopuna s većim stepenom gramatikalizacije, tako da se u njegovom semantičkom domenu nalaze značenja koja idu od prostornog „dostizanja cilja” do akcionalnog „okončanja radnje” ili „ostvarenja rezultata”. J. H. Liju (1998: 400-408) tvrdi da *DAO* nosi značenje kretanja, tj. premeštanja do ciljnog domena s kojim se može podudarati i perspektiva posmatranja.

¹⁹⁷ Videti: Jen Li (2012: 72-73, 93).

¹⁹⁸ Videti: J. H. Liju (1998: 84).

Postoji širok repertoar glagola uz koje može da stoji dopuna *DAO*. To su, na primer, glagoli kretanja (走到: gl.: 走/*napustiti*, *ići* + *DAO*, tj. *ići u*), glagoli za pravac (来到: gl.: 来/*dolaziti*, *doći* + *DAO*, tj. *doći u*), glagoli za pokrete tela (拉到: gl.: 拉/*vući* + *DAO*, tj. *povući do*), glagoli koji sadrže semu premeštanja predmeta s jednog na drugo mesto (送到: gl.: 送/*slati*, *poslati* + *DAO*, tj. *poslati u*), glagoli kojima se iskazuje centrifugalno-centripetalno kretanje (飘散到: gl.: 飘散/*širiti se*, *raspršiti se* + *DAO*, tj. *raspršiti se u*), kao i glagoli govora (说到: gl.: 说/*govoriti* + *DAO*, tj. *pomenuti nešto ili nekoga*). Dopuna *DAO* ima i preneseno značenje u temporalnom i kvantitativnom aspektu. Ona, na primer, može da označava sledeća značenja: vremensko trajanje neke radnje do određenog trenutka (亮到: gl.: 亮/*osvetljivati* + *DAO*, tj. (*svetlo je*) *gorelo do...*), dostizanje nekog stepena vršenjem radnje (做到: gl.: 做/*raditi*, *uraditi* + *DAO*, tj. *uraditi (posla) do (određenog stepena)* ili *učiniti sve uključujući i ...*), najzad i rezultativno značenje, tj. ostvarenje željenog cilja (找到: gl.: 找/*tražiti* + *DAO*, tj. *pronaći*). Pored navedenog primera, u korpusu se sreće još puno takvih primera u kojima se dopunom *DAO* izražava rezultativno značenje, kao što su: 碰到 (gl.: 碰/*sretati* + *DAO*, tj. *sresti nekog*), 看到 (gl.: 看/*gledati* + *DAO*, tj. *videti*), 听到 (gl.: 听/*slušati* + *DAO*, tj. *čuti*), 想到 (gl.: 想/*misliti* + *DAO*, tj. *setiti se*), itd. Gorepomenuta značenja i funkcije dopune *DAO* mogu ilustrovati sledeći primeri:

- (22) ¹[民夫将担架<抬>_{AKT}到_{DOP.PRA}院子当中], ²[急不可耐地<扔>_{a-TEL}到_{DOP.PRA}地上]。
³[担架发出一声闷响], ⁴[心痛得她几乎跌倒]。⁵[女卫生员恼怒地批评他们:你们怎么敢这样对待烈士?]⁶[那两个民夫也不说话], ⁷[<蹲>_{AKT}到_{DOP.PRA}墙根下]⁸[<抽>_{a-TEL}起_{DOP.INH}旱烟来]。
¹[<Unesoše>_{AOR} nosila u dvorište] i ²[vrlo nestrpljivo ih <baciše>_{AOR} na zemlju]. ³⁻⁴[*Od tog tupog udarca* njoj se srce steže da je gotovo pala]. ⁵[Bolničarka ih gnevno prekori: „Odakle vam smelosti da se na taj način ophodite prema jednom heroju?“] ⁶[*Ne izustivši ni reči*], ⁷[dvojica nosača <čučuše>_{AOR} udno zida] i ⁸[<zapališe>_{AOR} lule]. (*Mo Jen*, prev.A. Jovanović)
- (23) ¹[本来预计是完工以后吃夜餐], ²[结果是电灯一直<亮>_{STA}到_{DOP.PRA}十一点]。
¹[*Bilo je predviđeno da se večera posluži po završenom poslu*], ²[ali su na kraju sijalice <gorele>_{NSV} sve do jedanaest sati]. (*Lu Venfu*, prev. M. Pavlović)
- (24) ¹[她刚刚<闭>_{B-TEL}上_{DOP.PRA}眼睛], ²[就<听>_{AKT}到_{DOP.PRA}胡同里一阵喧哗]。³[一个清脆的声音问讯着:“这里是孙小林的家吗?”]
¹[Tek što <je sklopila>_{SV} oči], ²[iz sokaka <se začu>_{AOR} galama]. ³[*Neki jasan i melodičan glas je pitao: „Je l' ovo kuća Sun Sijaolina?“*] (*Mo Jen*, prev. A. Jovanović)

Primer 22 ilustruje tekstualni span sačinjen od osam EDJ, među kojima ¹EDJ, ²EDJ, ⁵EDJ, ⁷EDJ i ⁸EDJ izražavaju TP. Predikate ovih EDJ, osim ⁵EDJ, čine ASP. KON s dopunom za pravac, a među kojima su tri sa dopunom *DAO*: 抬到院子当中 (u ¹EDJ, gl.: 抬/*nositi* + DOP.: 到/*DAO* + LOK.: 院子当中/*dvorište* + *sredina*, tj. *nositi u dvorište*) → 扔到地上 (u ²EDJ, gl.: 扔/*bacati* + DOP.: 到/*DAO* + LOK.: 地上/*pod* + *gore*, tj. *baciti na zemlju*) → 蹲到墙根下 (u ⁷EDJ, gl.: 蹲/*čučati* + DOP.: 到/*DAO* + LOK.: 墙根下/*dno zida* + *dole*, tj. *čučnuti udno zida*) → 抽起旱烟 (u ⁸EDJ, gl.: 抽/*pušiti* + DOP.: 起/*QI* + OBJ.: 旱烟/*lula*, tj. *zapaliti lule*). Štaviše, u ovom tekstualnom spanu, ni jednom se nije pojavio aspekatski marker, tako da svu temporalno-aspekatsku informaciju prenose isključivo glagoli opšteg aspekta i aspekatske konstrukcije. Ovde dopuna za pravac igra važnu ulogu u obeležavanju krajnih granica radnji u nizu događaja. Te granice, s druge strane, predstavljaju referentne tačke za radnje koje slede. Drugim rečima, tri dopune *DAO* su „skicirale” putanje razvoja događaja i tako doprinele temporalnoj progresiji. Radnje bez tih dopuna postaju statične, bez ograničavanja i sukcesivnog sleda na situacionoj osi, čime bi događajni niz bio isprekidan, a čitaoci bi izgubili osećaj da se naracija unapređuje i da se narativno vreme kreće dalje.

U primerima 23, ASP. KON „亮到/(*svetlo je*) *gorelo do...*” nose metaforično značenje „do vremenske ili kvantitativne granice”, što podrazumeva da se radnja razvijala i trajala do nekog vremenskog trenutka ili do nekog stepena. H. Žao (2012) zapaža da se semantička funkcija dopune *DAO* može „produžiti” u narativu, tj. „dosegnuti” i do sledećeg događaja. Naime dopuna *DAO* ima funkciju „veznika”, koji dva događaja dovodi u neku relaciju, i na taj način ona na mikro nivou unapređuje naraciju. Kao što je predstavljeno u događajnom nizu u primeru 24: 闭上眼 (u ¹EDJ, gl.: 闭/*zatvarati*, *zatvoriti* + DOP.: 上/*SHANG*/*dostići* + OBJ.: 眼/*oči*, tj. *sklopiti oči*) → 听到 (u ²EDJ, gl.: 听/*slušati* + DOP.: 到/*DAO*/*stići*, tj. *začuti se*) → 有人问... (u ³EDJ, SUB.: 有人/*neko* + gl.: 问/*pitati*, tj. *neko pita...*), radnja 听到/*začuti se* prirodno uvodi narednu radnju iakazanu ³EDJ – „有人问/*neko pita*”. Ukoliko bi se ovde radnja iskazala samo glagolom 听/*slušati*, bez dopune *DAO*, onda bi situacija „slušanja” ostala bez desne granice i tada ne bi mogla da posluži kao referentna tačka niti da se vremenski poveže sa sledećom radnjom. Na kraju, događajni niz bi u tom slučaju bio prekinut.

U našem korpusu prisutan je veliki broj EDJ sličnih primeru 24, u kojima se nalaze ASP. KON sastavljene od glagola čulno-perceptivnih i misaonih aktivnosti i dopune 到/DAO, kao što su 看到/*ugledati*, 感觉到/*osetiti*, 意识到/*postati svestan nečega*, itd. Ovim ASP. KON autor pokušava da promeni ugao pripovedanja, drugim rečima, kroz ono što likovi pričaju, vide ili to kako osećaju promenu prostora ili okruženja oko sebe, opisuje se razvoj događaja i postiže efekat napretka narativnog diskursa, što ilustruje sledeći primer:

- (25) ¹[一滴水珠落在他撑在池边的手背上], ²[他忽然<意识>**到**_{DOP.PRA}, 这水珠是从自己脸颊上滚落的].
¹[Jedna kapljica pala je na njegovu ruku] i ²[on je najednom <shvatio>_{sv} da je ta kap skliznula s njegovih obraza]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

U ovom primeru autor pokušava da opisom osećanja glavnog junaka, na indirektan način prikaže otpočinjanje nove radnje „zaplakati”, čime bi se pomerio tok naracije.

Osim dopune DAO, u korpusu se nalazi i veliki broj ASP. KON sa složenom dopunom za pravac. Funkcije ovih složenih dopuna slične su funkcijama prostih dopuna za pravac, samo što njihova semantika uključuje i aspekt posmatrača (naratora). Ova složena dopuna ilustruje antropocentričnu organizaciju prostornog odnosa u kineskom jeziku. Na osnovu korpusne analize, zapažamo da se u konkretnim jezičkim situacijama odluka o tome da li će se upotrebiti proste ili složene dopune za pravac donosi u skladu s perspektivom pripovedača. Tačnije rečeno, u slučajevima kada se pripoveda u prvom licu, ili kada pripovedač sebe stavlja u poziciju likova iz priče i iz te perspektive pripoveda, postoji velika tendencija upotrebe složenih dopuna za pravac. S druge strane, kada pripovedač zauzima poziciju trećeg lica i objektivno pripoveda o nekom događaju, tada je zastupljenija upotreba proste dopuna za pravac. Ovakav narativni stil je naročito izražen u priči *Imali smo gosta*:

- (26) ¹[“嗯。”男人点点头], ²[<走>**出**_{DOP.PRA}了灶间]. ³[女人也<走>**出**_{DOP.PRA}了].
¹[„Eh.“ Muškarac klimnu glavom] i ²[<izade>**iz** kuhinje]. ³[Žena takođe <izade>_{AOR}]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)
- (27) ¹[“过来，”女人轻声说，“阿贵，过来。”].....
²[一条小狗从灶洞下爬起身], ³[好象没睡够一样], ⁴[懒懒地<走>**出**_{DOP.PRA}].
¹[„Dodi“, žena tiho reče, „A’guei, dodi.“]....
²⁻⁴[Jedan psić je sa poda kuhinje, uz protezanje tela, kao da se nije dovoljno naspavao, tromo <prilazio>_{sv}]. (Isto)

U dva gorenavedena primera, upotrebljene su dve proste dopune 出/*CHU*/izlaziti, izaći (u ²EDJ i ³EDJ u primeru 26), kao i složena dopuna 过来/*GUOLAI*/promicati, proći (u ⁴EDJ u primeru 34), u kojoj se pored glagola 过/*GUO*/promicati, proći, nalazi još jedan glagol za pravac 来/*LAI*/dolazi, doći, čime se osnovnom značenju dopune za pravac pridodaje perspektiva posmatrača (pripovedača). Glagol za pravac *LAI*, kao antropocentričan jezički izraz, označava da se položaj posmatrača u jednom koordinatnom sistemu podudara s ciljnim domenom kretanja (lokalizatorom); dok 去/*QU*/odlaziti, otići označava da se položaj posmatrača podudara s polaznim domenom kretanja. Konstrukcijom sa složenom dopunom 走过来 (gl.: 走/*ICHI* + DOP.: 过来/*GUOLAI*, tj. *prilaziti*) narator sebe premešta na lice mesta događaja, i na mesto glavne junakinje priče, drugim rečima, pripoveda iz njenog ugla. S druge strane, u primeru 26, upotrebivši konstrukciju s prostom dopunom 走出 (gl.: 走/*ICHI* + DOP.: 出/*CHU*, tj. *izaći*), narator, držeći se po strani, objektivno opisuje kako „muškarac” i „žena” jedno za drugim izlaze iz prostorije.

ii. **ASP. KON s dopunom za pravac u vremenskoj zavisnoj klauzi, ukazuje na ograničenu situaciju:**

(28) ¹[那五个人<骑>_{AKT} 到我跟前时] ²[跳下了车], ³[我很高兴地迎了上去], ⁴[问: “附近有旅店吗?”]

¹[<Dovezli su>_{SV} se do mene] i ²[sišli s bicikla], ³⁻⁴[a ja sam ih oduševljeno upitao: „Ima li u blizini neka gostionica?“] (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

(29) ¹[人们<回>_{β-TEL} 过头来 DOP. PRA 时], ²[马而立已经到了身边]。

¹[Dok su se oni <okrenuli>_{SV}], ²[Ma Erli je već bio kraj njih]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

U gorenavedena primera, ASP. KON s dopunom za pravac nalazi se u vremenskoj subordiniranoj klauzi sa izrazom „... 时”, koji je, kao i veznik *kada* u srpskom, taksisno neprofilisan po pitanju određivanja tipa taksisnog odnosa. U ovom slučaju, od ključnog značaja je ASP. KON s dopunom za pravac. U primeru 28, ASP. KON (骑到我跟前: gl.: 骑/*VOZITI* (biciklom)+ *DAO* + *LOK.*: 我跟前/*JA* + *ispred*, tj. *dovezli su se (biciklom) do mene*) opisuje neku ograničenu situaciju, koja istovremeno predstavlja i referentno vreme radnji ili situacije iskazane upravnom klauzom. Tada „... 时” (*kada*) označava anteriorni odnos, pa su obe situacije iskazane zavisnom i upravnom klauzom zapravo glavne i između njih postoji temporalna progresija.

Kada se, kao što je to slučaj u primeru 28, u upravnoj klauzi javlja vremenski prilog 已经 /već, koji menja taksisni odnos u posteriorni, zavisna situacija svojim izvršenjem prekida glavnu situaciju, a ASP. KON u zavisnoj klauzi samo ukazuje na ograničenu situaciju koja služi kao vremenska informacija.

Generalno govoreći, uloga dopune za pravac u temporalnoj progresiji jeste isticanje krajne tačke kretanja ili premeštanja osobe ili objekta u prostoru, čime bi se situacija učinila ograničenom, pružilo referentno vreme za događaj koji sledi i time se ostvarila temporalna progresija.

II. ASP. KON s dopunom za pravac u NTP narativnog diskursa

Podaci do kojih smo došli pokazuju da je od ukupno 685 EDJ koje se javljaju u NTP strukturama narativnog diskursa svega 240 EDJ s ovom konstrukcijom (što čini oko 35%). Pored toga, i glavni glagoli ovih NTP EDJ se, po značenju pre svega, razlikuju od onih koji se javljaju u TP strukturama. Naime, iako i ovi glagoli takođe spadaju u klasu glagola AKTIVNOSTI, oni su ipak manje dinamični, što je vidljivo iz sledećih primera: 望过去 (gl.: 望/*posmatrati* + DOP.: 过去/*GUOQU*, tj. *posmatrati u daljinu*), 苏醒过来 (gl.: 苏醒/*buditi se* + DOP.: 过来/*GUOLAI*, tj. *osvestiti se*). Drugo, ovi glagoli u NTP EDJ se po tranzitivnosti razlikuju od onih u TP EDJ. Preciznije rečeno, glagoli u ASP. KON s dopunom za pravac u NTP EDJ ne opisuju konkretne dinamične radnje, već čine kvalifikativne predikate i opisuju prirodu, geografsko okruženje, prirodne fenomene, čovekova osećanja, ili piščeve misli ili komentare o nečemu. Ponekad ove konstrukcije predstavljaju frazeološke izraze za izražavanje procene ili nagađanja o nekom događaju ili situaciji, kao što su: 看上去 (gl.: 看/*gledati* + DOP.: 上去/*SHANGQU*, tj. *izgledati*), 看来 (gl.: 看/*gledati* + DOP.: 来/*LAI*, tj. *činiti se*), itd. Takve konstrukcije, budući da ne ukazuju na konkretne dinamične radnje, nemaju ulogu u izražavanju TP narativnog diskursa. U nekim primerima uočeno je da je zbog pojavljivanja adverbijala s habitualnim značenjem (npr. 每年/*svake godine*, 有时/*ponekad*) u istoj rečenici, ograničenost situacije iskazana ovim ASP. KON „potisnuta” pa data radnja time postaje nereferencijalna. Ponekad tu ulogu ima i diskursni faktor koji radnju ili situaciju iskazanu konstrukcijom s dopunom za pravac, čini pozadinskim informacijama. Naime, EDJ s takvom konstrukcijom predstavlja satelit koji je s nukleusom u retoričkoj relaciji ELABORACIJE i INTERPRETACIJE, te ne čini napredak temporalnog toka

narativa. Sve gorepomenute slučajeve mogu ilustrovati sledeći primeri:

- (30) ...¹[里面的灯光从漏窗中<透>_{α-TEL} 出来_{DOP.PRA}], ²[那光线也变得绿莹莹的]。
...¹[a svetlost koja <se probijala>_{NSV} iznutra napolje], ²[sijala je smaragdnazelenom bojom].
(Lu Venfui, prev. M. Pavlović)
- (31) ¹[<看>_{AKT} 来_{DOP.PRA}, 大有大的难处], ²[小, 却也有小的好处]。
¹[<Izgleđa>_{NSV} da dok veliki grad ima velike mane], ²[mali ima svoje male prednosti]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)
- (32) ¹[每年农忙时节<回>_{β-TEL} 村]²[<住>_{AKT} 上_{DOP.PRA} 一段时间],
¹⁻²[**Svake godine** bi se tokom sezone seoskih radova <vraćala>_{NSV} u selo na neko vreme... (Či Ciđijen, prev. U. Mišković)

U primeru 30, budući da je subjekat u ²EDJ neživo biće (灯光/*svetlo*), te ASP. KON 透出来 (gl.: 透/*probijati* + DOP.: 出来/*CHULAI*/izaći, tj. *probijati iznutra napolje*) opisuje netranzitivnu radnju, koja je iskazana umetnutom klauzom sa veznikom *kada* u prevodu, pri čemu satelitska EDJ ovog spana u originalu koja je sa nukleusom u relaciji ELABORACIJE (²EDJ) postaje upravna klauza u prevodu. Frazeološki izraz 看来/*činiti se* za izražavanje procene u ¹EDJ u primeru 31 navodi komentare ili mišljenje glavnog junaka priče o situaciji iskazanoj u kontekstu. Ovaj tekstualni span čini satelit nekom nukleusu (koji opisuje dotičnu situaciju) na višem nivou teksta. U primeru 32 se javlja advervijal habitualnog značenja 每年/*svake godine* na početku tekstualnog spana, te ASP. KON 住上一段时间 (gl.: 住/*boraviti* + DOP.: 上/*SHANG*/*dostizati* + KVAN.: 一段/*jedan*+ *period* + im. 时间/*vreme*, tj. *ostati neko vreme*) ne opisuje ograničenu, reć nereferencijalno koncipiranu radnju.

5.4.3.2. ASP. KON s dopunom za opšti rezultat

I. ASP. KON s dopunom za opšti rezultat u TP narativnog diskursa

Budući da dopuna za opšti rezultat ukazuje na dva značenja: kompletivnost i rezultativnost, a značenje rezultativnosti se često povezuje sa stanjem, ova ASP. KON_{REZ} ne pokazuje posebnu tendenciju ni prema TP ni prema NTP strukturama narativnog diskursa. U našem korpusu obeleženo je ukupno 80 ASP. KON s dopunom za opšti rezultat (od ukupno 155) u TP strukturama. Dalje, među ovim dopunama najviše se javljaju one koje su visoko gramatikalizovane, kao što su: 住/*ZHU*/*stati*, 见/*JIAN*/*videti*, 完/*WAN*/*završiti*, 好

/HAO/savršen, 着/ZHAO/dotaći, itd,¹⁹⁹ koje srećemo u 46 primera, što je 57,5%. Značenje ovih visoko gramatikalizovanih dopuna odnosi se na završnu fazu radnje, odnosno, izraženo je akcionalno značenje kompletivnosti. Gledano iz ugla informacione strukture rečenice, ove dopune su nosioci nove informacije i ističu završnu tačku procesa. Inače u korpusu se, u svojstvu dopune za opšti rezultat, javljaju i drugi glagoli koji su manje gramatikalizovani, kao što su 倒 /DAO/pasti), 成 /CHENG/postati, itd. Značenje ovih dopuna se izvorno vezuje za semantiku samog glagola i odnosi se na rezultativno stanje u kojem se nalazi agens ili pacijens po izvršenju radnje, tako da se njihovo završnofazno značenje sliva u akcionalno značenje rezultativnosti. Na osnovu korpusne analize, konstatujemo da je većina glavnih glagola u ASP. KON_{REZ} s dopunom za opšti rezultat, aktivna ili iz klase α -TELIČNOSTI (ima ih 146 od ukupno 155, što čini oko 94,2%), i da glagola iz klase β -TELIČNOSTI ima u manjem broju (samo 9), dok glagoli iz klase STANJA nisu primećeni ni u jednom primeru. Smatramo da osnovna narativna funkcija ovih dopuna jeste da neograničenoj situaciji iskazanoj glagolima AKTIVNOSTI postavi spoljašnju materijalnu granicu, i da situaciju koja ima potencijalnu završnu tačku dovede do aktualizacije, dostizanja te tačke, čime se ostvaruje temporalna progresija narativa. Dalje ćemo analizom dopune 住 /ZHU za opšti rezultat, koja je inače visoko gramatikalizovana, a istovremeno i najfrekventnija (javlja se u 26 primera u našem korpusu), prikazati narativnu funkciju ASP. KON sa dopunom za opšti rezultat u TP strukturama.

i. **dopuna 住/ZHU stoji iza glagola AKTIVNOSTI i označava kritičnu tačku u procesu na kojoj se vršenjem radnje ostvario željeni rezultat.** Ovaj moment ostvarenja rezultata je istovremeno i referentna vremenska tačka potonjem događaju u narativnom nizu i na taj način se ostvaruje temporalna progresija. To mogu ilustrovati sledeći primeri:

(33) ¹[她双手<把>_{AKT}住 _{DOP.REZ} 门框], ²[大声地哭叫着],

¹[<Uhvativši se>_{GER.SV} čvrsto obema rukama za dovratka], ²[ona je glasno zakukala i počela da viče]... (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

(34) 于是, ¹[男人在前], ²[女人随后], ³[怀着各自的心思]⁴[走向楼门厅]。.....⁵[他在石门槛上<站>_{AKT}住 _{DOP.REZ}]⁶[扭过头]⁴[看她],

I tako, ¹[muškarac je išao ispred], ²⁻⁴[žena za njim, svako zaokupljen svojim mislima, koračali su ka predvorju kuće]... ⁵[On <zastade>_{AOR} na pragu kamene kapije], ⁶[okrete se] i ⁴[pogleda u nju]... (He Baoguo, prev. R. Pušić)

¹⁹⁹ Detaljnije o gramatikalizaciji dopuna za opšti rezultat videti J. Ž. Džao (1968), C. N. Li i S. A. Tompson (1981), Š. Lju (1982), J. H. Liju i drugi (1983/2001), Đ. Liju, G. Cao i F. Vu (1995), J.Ši i C. N. Li (2001), J. Sijuen (2010).

Semantičko značenje glagola 住 /ZHU je „zaustaviti” i „stati”.²⁰⁰ Ovo značenje glagola gramatikalizacijom prelazi iz konkretnog u apstrakno semantičko polje, i to posebno kada se njegovo značenje odnosi na samu radnju, kao što je prikazano u ¹EDJ u primeru 33. Ova dopuna u ASP. KON 把住 (gl. 把/prihvatiti se + DOP.: 住/ZHU, tj. *uhvatiti čvrsto*) označava da je vršenjem radnje 把/prihvatiti se postignut željeni cilj. U ⁵EDJ u primeru 34, ASP. KON 站住 (站/stajati + 住/ZHU, tj. *zastati*) označava prekid prethodne radnje „走向楼门厅/koračali su ka predvorju kuće” iskazane u ⁴EDJ, čime se daje referentno vreme za sledeću radnju u nizu.

ii. **dopuna ZHU stoji iza glagola iz klase α -TELIČNOSTI i aktualizuje potencijalnu završnu tačku u procesu i označava kompletivnost radnje.** Da pogledamo sledeći primer koji ilustruje takvu funkciju ove dopune.

- (35) ¹[她顺从地<抓> α -TEL 住 DOP. REZ 绳子]。 ²[绳子软得像丝棉一样,.....]
¹[Poslušno <je ščepala>sv uže]. ²[Bilo je meko kao pamuk, ...] (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

U gorenavedenom primeru, glavni glagol u ASP. KON „抓住” jeste α -telični glagol 抓/ščepati, a dopuna 住/ZHU označava da primalac radnje izvršenjem radnje „prihvatanja” ili „ščepanja” biva fiksiran, tako da se u α -teličnoj situaciji ostvaruje potencijalna završna tačka.

Ovu funkciju označavanja ostvarenja rezultata aktivne ili α -telične situacije imaju i druge dopune za opšti rezultat. U našem korpusu se pored ZHU javljaju i druge visoko gramatikalizovane dopune, kao što su 见/JIAN, 着/ZHAO, 完/WAN, 好/HAO; kao i ostale glagolske dopune koje u velikoj meri još uvek sadrže osnovno semantičko značenje samog glagola. To su, na primer, 变成 (gl.: 变/menjati se + DOP.: 成/CHENG/postati, tj. *pretvoriti se*), 扑倒 (gl.: 扑/bacati se + DOP.: 倒/DAO/pasti, tj. *oboriti*), itd.

iii. **ASP. KON s dopunom za opšti rezultat u vremenskoj subordiniranoj klauzi opisuje ograničenu situaciju** koja se nalazi na glavnom narativnom toku i time pokreće narativni tok. Ovu ulogu ima i gorepomenuta ASP. KON s dopunom za pravac kada u vremenskoj klauzi označava anteriorni taksisni odnos, dajući tako referentno vreme događaju iskazanom upravnom klauzom. To ilustruje sledeći primer:

- (36) ¹[饭<煮> α -TEL 熬 DOP. REZ 不久], ²[丈夫就回来了]。
¹[Malo pošto je ručak bio gotov], ²[muž joj se vratio]. (He Baoguo, prev. R. Pušić)

²⁰⁰ Videti: C. Meng i dr. (1999).

U navedenom primeru, ASP. KON u ¹EDJ čini „煮熟 (gl.: 煮/*kuvati* + DOP.: 熟/*kuvan*, tj. *biti skuvan*)”. Glagol 煮/*kuvati* u ovoj EDJ se koristi kao ergativni glagol, te se značenje dopune 熟/*kuvan* odnosi na logički objekat radnje 饭/*ručak*, koji je inače gramatički subjekat ove rečenice. Dopuna pritom s primarnom predikatskom situacijom čini kauzativni odnos: „kuvati ručak → ručak je skuvan”, čime se okončava proces kuvanja. U ovoj vremenskoj klauzi se nalazi i vremenski adverbijal 不久/*nedugo*, koji ukazuje na distalnu anteriornost.

Po svemu ovome možemo zaključiti da je osnovna diskursna funkcija dopune za opšti rezultat jeste da kritičnu tačku u nekoj aktivnoj situaciji aktualizuje kao postignut rezultat, ili da u nekoj α -teličnoj situaciji ostvari potencijalnu krajnu tačku, čime se daje moment referentnog vremena za potonje događaje i naracija pomera unapred.

II. ASP. KON s dopunom za opšti rezultat u NTP narativnog diskursa

Kao što smo već pomenuli, dopuna za opšti rezultat ima funkciju isticanja novog stanja u kojem se nalaze agens ili pacijens po okončanju tog procesa, a takvo stanje, može se smatrati trajanjem uticaja ostvarenog rezultata. Naši podaci govore da je procenat pojavljivanja ASP. KON s ovom dopunom u NTP strukturama (a koji iznosi 48,39%) gotovo jednak procentu pojavljivanja u TP strukturama narativnog diskursa (51,61%). Od 75 NTP EDJ s ovom dopunom, 51 (ili oko 68%) je onih čija se dopuna koristi u svom osnovnom značenju — rezultativosti, tj. njeno rezultativno značenje se odnosi na agensa ili pacijensa, dok su dopune u ostalim NTP EDJ visoko gramatikalizovane, i ukazuju na faznost radnje. Glagoli u ovim ASP. KON_{REZ. PRA} u NTP strukturama, baš kao i oni koji se sreću u ASP. KON s dopunom za pravac, imaju slabiju tranzitivnost, i uglavnom opisuju kvalifikativnu osobinu subjekta. U nekim slučajevima se u istoj rečenici javlja adverbijal s habitualnim značenjem, ili se ASP. KON nalaze u hipotetičkim ili potencijalnim rečenicama, kao i u retrospektivnim strukturama narativnog diskursa. ASP. KON s dopunom za opšti rezultat u pomenutim situacijama ne utiču na pomeranje narativnog vremena unapred, što ilustruju sledeći primeri.

(37) ¹[轻薄的雪片在空中<结>_{a-TEL}成_{DOP. OPŠ}团簇], ...
¹[samo su se vragolaste **pahulje** u vazduhu <spajale>_{NSV u} grumuljice]... (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

(38) ¹[话未<说>_{AKT}完_{DOP. OPŠ}], ²[眼泪就流了出来].
¹[<Nije još ni završila>_{SV}], ²[a već su joj potekle suze]. (Isto)

- (39) ¹[心里搁着一件事], ²[就像身上爬了个虱子], ³[痒痒得难受], ⁴[恨不得马上就<脱>_{α-TEL} 光 DOP. OPŠ 膀子]。
¹[Kad bi imao nešto na umu], ²[kao da po njemu gmižu vaške], ³[svuda bi ga toliko svrbelo], ⁴[**pa bi mu došlo da <se skine>_{SV} do gole kože]. (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)**
- (40) ¹[做了生意], ²[慢慢的<变>_{β-TEL} 成为 DOP. OPŠ 城市里人], ³[慢慢的与乡村<离>_{β-TEL} 远 DOP. OPŠ], ⁴[慢慢的<学>_{AKT} 会 DOP. OPŠ 了一些只有城市里才需要的恶德], ⁵[于是这妇人就毁了]。 ⁶[但那毁, 是慢慢的],
¹[Dok tako trguju], ²[**polako** <se pretvaraju>_{NSV} u gradske žene], ³[**polako** <se otuđe>_{SV} od sela] i ⁴[**polako** <se odaju>_{SV} porocima koji su korisni samo u gradovima]. ⁵[I tako te žene propadnu]. ⁶[No, kako to propadanje teče sporo] – (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

Budući da je subjekt u primeru 37 neživo biće (雪片 /pahulje), a glagoli 结 /spajati slabije dinamičan, te ASP. KON sa rezultativnom dopunom 成 /CHENG/postati, ne iskazuje na dinamičnu, aktivnu radnju. U primeru 38, ¹EDJ_{ASP. KON} je odrična rečenica sa negacijom 未/ne, dok ⁴EDJ_{ASP. KON} u primeru 39 opisuje irealnu radnju (izraz 恨不得 znači da neko „jako bi želeo da učini nešto”), te ove ASP. KON ne ukazuju na realne radnje i ne doprinose temporalnoj progresiji narativa. U primeru 40, s druge sgrane, adverbijalom 慢慢地 /sporo, polako u tri EDJ_{ASP. KON} (²EDJ, ³EDJ i ⁴EDJ) smanjuje se dinamičnost situacija koje iskazuju ASP. KON sa rezultativnom dopunom i ističe dug proces koji vodi do konačnog ostvarenja cilja, tako da radnje koje su prvobitno bile dinamične, ograničene (变成为 /pretvarati se, 离远 /otuđiti se, 学会 /naučiti, odati se (porocima)) postaju nereferencijalne, poput pozadinske informacije, i kao takav, više ne utiče na vremensku progresiju u narativu.

Prilikom naše analize korpusa, zabeleženo je da su glagoli koji se javljaju u ovim ASP. KON gotovo svi iz klase AKTIVNOSTI i α-TELIČNOSTI, dok se β-telični glagoli javljaju samo u devet primera, a to su, na primer, 变黑 (gl.: 变/menjati se + DOP.: 黑/crno, tj. pocrneti), 变粗 (gl.: 变/menjati se + DOP.: 粗/debeo, tj. udebljati se), itd. Očigledno je da ove dopune više ne određuju desnu granicu situacije iskazane β-teličnim glagolom, već samo daju dodatne informacije ili opise o ostvarenom rezultativnom stanju. Ove ASP. KON, stoga, ne opisuju dinamičnu radnju i ne utiču na temporalnu progresiju u narativnom diskursu. Da pogledamo sledeći primer koji ilustruje pomenutu situaciju:

- (41) ¹[老太太如何挤得过人家], ²[结果<回来>_{β-TEL} 晚 DOP. REZ 了]。
¹[starica je upala u gužvu] i ²[<stigla kući>_{SV} kasno]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U primeru 41, dopuna 晚 /WAN/*kasno* predstavlja komentar naratora o glavnoj radnji (回来 /vratiti se), tj. označava da se ta radnja odigrala kasno. Dopuna ovde opisuje statično stanje, tako da ne utiče na ograničenost situacije niti na temporalnu progresiju u narativu.

5.4.3.3. ASP. KON s dopunom za lokaciju

I. ASP. KON s dopunom za lokaciju u TP narativnog diskursa

U našem korpusu je zabeleženo 150 EDJ_{ASP. KON} s dopunom za lokaciju, od kojih je 54 upotrebljeno u TP. Od predloga koji se pojavljuju u ovim konstrukcijama najčešći su 在/ZAI (*na* ili *u*), 给/GEI (*za*), 向/XIANG (*ka*) i 与/YU (*za*). Pošto je predlog 与/YU sinonim predlogu 给/GEI i ima skoro istu funkciju, u postupku kvantitativne analize svrstali smo ga u podgrupu zajedno s predlogom 给/GEI. Prema rezultatima naše analize, 在/ZAI ima najrasprostranjeniju upotrebu, ukupno se javlja u 133 primera, dok se 给/GEI i 向/XIANG vidljivo manje koriste, naime, zabeleženo je samo 13, odnosno 3 primera ukupno, od kojih je samo njih 9 u TP strukturama. Stoga, kakvu će ulogu u izražavanju temporalne progresije ASP. KON s predložkom dopunom imati, u velikoj meri zavisi od značenja dopune „ZAI + NP_{LOK}”, odnosno, od toga da li će ASP. KON s ovom dopunom u konkretnim situacijama iskazati dinamičnu, ograničenu ili statičnu, neograničenu situaciju. Naše istraživanje je pokazalo da ova dopuna ima tendenciju da se javlja u EDJ koje opisuju stanje ili homogenu situaciju (oko 63,76%), što pokazuje da je u narativnom diskursu lokativnost osnovno značenje predložke dopune sa „ZAI + NP_{LOK}”. Kada pogledamo glavne glagole ovih ASP. KON_{LOK}, glagoli iz klase AKTIVNOSTI su ti koji opet čine većinu jer se javljaju u 97 primera (oko 65,1%), dok se glagoli iz klase α -TELIČNOSTI javljaju u 39 primera (oko 26,17%) i zauzimaju drugo mesto; kada je reč o glagolima β -TELIČNOSTI, zabeleženo je samo 13 primera, dok se stativni glagol nije pojavio ni jednom u našem korpusu. Sve nam ovo govori da dopune za lokaciju nameću određene restrikcije u semantici glavnog glagola. Budući da predložka konstrukcija „ZAI + LOK”, s druge strane, ima dva složena značenja: a) označava prostor u kome nastaje rezultativno stanje; b) označava ciljni domen gde se okončava radnja, ograničenost situacije iskazane aspekatskom konstrukcijom s ovom dopunom, u suštini, zavisi i od semantike glagola i od konteksta, što će ilustrovati sledeći primeri.

- i. **Kada se dopuna „ZAI + LOK” nalazi iza veoma dinamičnih glagola**, kao što su glagoli kretanja ili glagoli koji sadrže semu premeštanja objekata s jednog na drugo mesto, ona označava ciljni domen kretanja agensa ili pacijensa. Stoga, ASP. KON s dopunom za lokaciju u ovom slučaju ukazuje na dinamičnu i ograničenu situaciju s dostizanjem cilja (tj. ostvarenjem rezultata). Na primer:

(42) ...¹[接着他拍了拍胸中的酒], ²[把酒<放>_{α-TEL} 在江面上 DOP. LOK], ²[举起双手] ³[晃动着十指]...
...¹[zatim par puta potapšao piće koje je držao u nedrima] i ²[onda ga <spustio>_{sv} na reku]. ³[Posle toga je podigao obe ruke i pokazao svih deset prstiju], ... (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

U gorenavedenom primeru, ASP. KON se nalazi u ²EDJ i one izražavaju radnju na centralnoj narativnoj niti: 把酒放在江面上 (pred.: 把/BA/za tretman + OBJ.: 酒/piće + gl. α-TEL: 放/spušitati + LOK. 在江面上/ZAI + reka + gore, spustiti piće na reku). Glagol 放 u ovoj ASP. KON je iz klase α-TELIČNOSTI i veoma dinamičan jer označava premeštanje predmeta. Ishod ove radnje jeste sadržan u premeštanju „酒/piće” na mesto iskazano dopunom „在江面上”, što podrazumeva da je radnja okončana ostvarivanjem cilja.

- ii. **Kada se dopuna „ZAI + NP_{LOK}” nalazi iza manje dinamičnih glagola**, kao što su glagoli koji opisuju pokrete ili položaje tela, ograničenost dotične situacije je kontekstulano zavisna. Da pogledemo sledeći primer:

(43) ...¹[只好跑到院子里转圈]... ²[她又<跪>_{AKT} 在菩萨面前 DOP. LOK], ³[磕头], ⁴[念佛], ⁵[祷告]。
...¹[Jedino što je mogla bilo je da šeta ukrug po dvorištu]... ²[Opet <je čučnula>_{sv} ispred Avalokitešvarinog kipa], ³[klanjala se], ⁴[ponavljala mantre] i ⁵[molila]. (Isto)

U primeru 43, glagol pokreta tela 跪/čučati, čučnuti u ²EDJ opisuje radnju iz niza radnji glavne junakinje: iz konteksta se zna da je ona prvo bila u dvorištu i šetala (转圈 u ¹EDJ), zatim se iz dvorišta vraća u sobu i čučne ispred Avalokitešvarinog kipa (ASP. KON u ²EDJ), klanja se (磕头 u ³EDJ), čita mantre (念佛 u ⁴EDJ) i moli se (祷告 u ⁵EDJ). Predložka konstrukcija u ASP. KON u ²EDJ „在菩萨面前” (在/ZAI + 菩萨/Avalokitešvar kip + 面前/ispred, tj. ispred Avalokitešvarinog kipa) predstavlja mesto gde se po završetku radnje junakinja nalazi (跪/čučnuti), nakon čega dolaze druge radnje u nizu, koje predstavljaju ceo molitveni ritual. U ovom kontekstu, predložkom konstrukcijom se ističe krajna tačka dinamične radnje 跪/čučnuti, koja kao takva, može imati funkciju referentnog vremena za naredne radnje, čime se unapređuje

naracija. U ovom slučaju, predlog *ZAI* bi mogao da bude zamenjen nešto dinamičnijom dopunom za pravac 到/*DAO*.

Drugi predlozi, kao što su 给/*GEI*/za i 向/*XIANG*/ka, iako se veoma retko javljaju u korpusu, imaju funkciju sličnu predlogu *ZAI*, i to onda kada se nalaze iza dinamičnih glagola. Međutim, predlog 给/*GEI* sadrži semu „davanja” i izražava premeštanje pacijensa do primaoca, što je zapravo ostvarenje cilja same radnje; s druge strane, predlog 向/*XIANG* ima proksimalno značenje i izražava kretanje ka cilju, te tako čini da ograničenost situacije bude kontekstualno zavisna. Navešćemo ovde primere koji to ilustruju.

- (44) ¹[下了米], ²[便端起一箕瘪谷], ³[到天井里]⁴[<撒>_{α-TEL} 给鸡们_{DOP.LOK} 啄]。
¹[Stavila je pirinač], ²[uzela kotaricu sa žitom] i ³⁻⁴[malo <bacila>_{SV} u dvorište da **nahrani kokoške**]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)
- (45) ¹[于是, 男人在前], ²[女人随后], ³[怀着各自的心思]⁴[<走>_{AKT} 向楼门厅_{DOP.LOK}]. ⁵[走到楼门厅], ⁶[看见了土楼外面的世界]。
¹[I tako, muškarac je išao ispred], ²⁻⁴[žena za njim, svako zaokupljen svojim mislima, <koračali su>_{NSV} **ka predvorju kuće**]. ⁵[Kada stigoše do njega], ⁶[pred očima im puče pogled na svet koji se nalazio izvan zemljane kuće. (Isto)]

U primeru 44, ograničena situacija iskazana konstrukcijom s predlogom 给/*GEI* „撒给鸡们” u ⁴EDJ (gl.: 撒/*bacati* + 给/*GEI* + OBJ.: 鸡们/*kokoške*, tj, *baciti (žito) kokoškama*) u prevodu je izražena još dinamičnijim procesom „bacati (žito) da nahrani kokoške”. Iako predložka konstrukcija „向/*XIANG* + LOK” u ⁴EDJ u primeru 45 „走向楼门厅” (gl.: 走/*koračati* + 向/*XIANG* + LOK.: 楼门厅/*predvorje kuće*) ne predstavlja ciljni domen kretanja, radnja koju opisuje aktivni glagol 走/*koračati* je ipak ograničena jer se nalazi u nizu od tri EDJ koje imaju međusobnu retoričku relaciju NIZANJA: 走向楼门厅 u ⁴EDJ (*koračati ka predvorju kuće*) → 走到楼门厅 u ⁵EDJ (*stići do njega*) → 看见了 u ⁶EDJ (*ugledati*). Dakle, ovde je kontekst (tj. potonja EDJ u nizu) omogućio da situacija iskazana konstrukcijom sa 向/*XIANG* bude ograničena.

Iz svega gorenavedenog možemo zaključiti da dopuna za lokaciju u TP strukturama ne može samostalno uticati na temporalnu progresiju narativnog diskursa, već samo kad se nađe uz dinamične glagole ili u određenom kontekstu može označiti ograničenu situaciju. Drugim rečima, ona ili ističe prostornu granicu nekoj aktivnoj situaciji ili aktualizuje potencijalnu završnu tačku nekoj α -teličnoj situaciji.

II. ASP. KON s dopunom za lokaciju u NTP narativnog diskursa

Kvantitativnom analizom smo utvrdili da u našem korpusu ima 96 NTP EDJ čiji predikat čini ASP. KON sa dopunom za lokaciju (kojih ima ukupno 150). Dopune u ovim ASP. KON uglavnom izražavaju statično-prostorno značenje, odnosno, ističu stanje u kome se nalazi agens ili pacijens izvršenjem radnje, mada u nekim slučajevima, one mogu dati i informacije o okruženju u kome se odigrava radnja iskazana glavnim glagolom. Ponekad ove ASP. KON opisuju kvalifikativne osobine subjekta, tako da su im tranzitivnosti i dinamičnosti veoma slabe. Stoga, takve ASP. KON ne čine razvoj naracije. U korpusu smo identifikovali 11 ASP. KON s ovom dopunom, čiji su glavni glagoli β -telični. U tim slučajevima dopune predstavljaju mesto gde se ostvaruje rezultat radnje, što ilustruju sledeći primeri:

(46) ¹[可那马而立还<睡>_{AKT} 在沙发上_{DOP.LOK}], ²[没有听见]。

¹[... ali Ma Erli je još blaženo <spavao>_{NSV} na kauču], ²[pa ga nije čuo]. (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

(47) ¹[几个孩子朝我击来苹果], ²[苹果<撞> _{β -TEL} 在脑袋上_{DOP.LOK}] ³[碎了]...

¹[ali je nekoliko dečaka počelo da me gađa jabukama]. ²⁻³[Jabuke su mi <se razbijale>_{NSV} o glavu]... (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

U gorenavedenim primerima, ASP. KON u ¹EDJ u primeru 46 „睡在沙发上” (gl. AKT: 睡 /spavati + 在/ZAI + LOK.: 沙发上/kauč + gore, tj. spavati na kauču) opisuje netranzitivnu i statičnu radnju, dok ASP. KON u ²EDJ u primeru 47 „撞在脑袋上” čine β -telični glagol 撞 /udarati i predložka konstrukcija 在脑袋上 (在/ZAI + 脑袋/glava + 上/gore). Ona i ³EDJ (碎了: gl. 碎/razbiti + LE), kao satelitske EDJ, nalaze se u relaciji ELABORACIJE sa nukleusom ¹EDJ, te ove ASP. KON ne utiču na TP narativa.

U nekim slučajevima, predložka dopuna sa ZAI može ukazati na uzrok ili vreme zbivanja glavne situacije, što mogu ilustrovati sledeći primeri:

(48) ...¹[因为他这些年来就<吃亏>_{a-TEL} 在一张脸_{DOP.LOK}]!

...¹[jer je on baš zbog tog lica proteklih godina više puta <nadrljao>_{NSV}]! (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

(49) ¹[这番话如果是<说>_{a-TEL} 在会议的开头_{DOP.LOK}], ²[肯定会引起纷争]。

[Da su ove reči <izgovorene>_{SV} na početku sastanka], sigurno bi izazvale prepirku. (Isto)

U primeru 48, dopuna s predlogom *ZAI* (在一张脸: *ZAI* + *KVAN*. 一张/*jedan* + klas. + im. 脸/*lice*) ukazuje na razlog zbog koga je nastala glavna situacija (吃亏/*nadrljati*); dok se u primeru 49, dopunom (在会议的开头: *ZAI* + *TEM. LOK.*: 会议的开头/*sastanak* + *DE* + početak, tj. *na početku sastanka*) iskazuje vreme u kome se odigrava radnja (说这番话/*izgovoriti ove reči*). U ovim primerima, *ASP. KON* s dopunom za lokaciju daju pozadinske informacije, ne pomerajući pritom naraciju unapred.

5.4.3.4 ASP. KON s dopunom za opis posledične radnje

Ovu vrstu dopune obično čini dopunska klauza, koja opisuje situaciju prouzrokovanu prethodnim događajem. Dakle, predikat klauzalne dopune iskazuje sekundarnu predikatsku situaciju koja s glavnom ima uzročno-posledičnu logičku vezu, a na temporalnom planu ima sukcesivni odnos. Radnja iskazana klauzalnom dopunom takođe se nalazi na glavnoj narativnoj osi. Zato se ova vrsta *ASP. KON* javlja isključivo u *TP*, iako se retko koristi. U nastavku navodimo jedan od ukupno šest takvih primera koji se javljaju u našem korpusu.

- (50) ¹[...洞房花烛夜时她就又哭又喊的], ²[<弄>_{AKT} 得 *DE* 左邻右舍前来听窗的孩子嬉笑不已 *DOP. POS*]. ...³[老太太一看娶来的儿媳妇太出格], ⁴[就给她灌了安眠药]...
¹[Zato je tokom svadbene večeri, ... toliko plakala i drala se], ²[**da su se deca iz komšijskih kuća koja su se okupila ispod njihovog prozora da slušaju, <cerekala>_{NSV} bez prestanka**]... ³[Videvši da nova snajka nije baš normalna], ⁴[stara gospođa joj je dala lek za smirenje]... (Či Cidjien, prev. U. Mišković)

U gore navedenom primeru, klauzalna dopuna u ²EDJ „左邻右舍前来听窗的孩子嬉笑不已” (*deca su se iz komšijskih kuća koja su se okupila ispod njihovog prozora da slušaju, cerekala bez prestanka*), pomoću strukturne rečice 得 /*DE* se vezuje s glavnim glagolom 弄 /*činiti*, koji ukazuje na radnju iskazanu u ¹EDJ, tj. „又哭又喊/*plakati i drati se*”. Ova klauzalna dopuna, s druge strane, ima uzročno-posledični odnos s događajem predstavljenim u ⁴EDJ, i na taj način, zajedno sa događajima iskazanim u ¹EDJ i u ⁴EDJ formira događajni niz na temporalnoj osi: 又哭又喊/*plakati i drati se* → 嬉笑/*cerekatiti se* → 灌安眠药/*dati lek za smirenje*.

Na osnovu obavljene analize, smatramo da je osnovna narativna funkcija *ASP. KON* s rezultativnom dopunom ukazivanje na segment završetka procesa, ili rezultat ostvaren izvršenjem glavne radnje, pri čemu dolazi do zatvaranja desne granice određenog događaja na

glavnom narativnom toku i daje se novo referentno vreme daljem događaju. Na kraju, ovo istraživanje ide u prilog i još jednom potvrđuje postulat da je osobenost sintaksičke strukture kineskog jezika u tome što se njome posebno naglašava rezultat radnje. Drugim rečima, kineski jezik, po svojoj prirodi, više vodi računa o tome kakav je ishod nekog događaja ili procesa.²⁰¹ Naime, dopunom za pravac se u fokus stavlja ishod dinamičnog premeštanja predmeta (odnosno pacijensa), dopunom za opšti rezultat se ističu posledice na primaoca radnje (na pacijensa), a dopunom za lokaciju se pomoću lokalizacije u prostoru izražava rezultativno stanje u kome se nalazi pacijens. Ove ASP. KON s rezultativnom dopunom su nam prezentovale različite „puteve” ostvarenja cilja. One ne samo da su dale neophodne temporalno-aspekatske informacije o naraciji, već su i bogatim informacijama o rezultatima i posledicama, učinile pripovedanje detaljnijim, bogatijim i punijim. S druge strane, od semantike glavnog glagola i konteksta umnogome zavisi to da li će ASP. KON s dopunom za lokaciju ukazivati na dinamičan i ograničen proces s ciljnom tačkom, na statično stanje gde se nalaze akteri radnje, ili, pak na mesto samog zbivanja događaja. Tome su slične i druge rezultativne ASP. KON, osim onih koje, kao klauza, imaju narativnu funkciju i iskazuju posledične događaje. Ukoliko su glavni glagoli dinamični, ASP. KON_{REZ} uglavnom opisuju ograničene događaje koji se nalaze na glavnoj narativnoj niti; ako su glavni glagoli statični, a kontekst ne odredi drugačije, ASP. KON_{REZ} obično izražavaju neograničenu situaciju.

²⁰¹ Videti: H. Y. Taja (H-Y. Tai 1984, 2003). On je čak postavio hipotezu da je kineski jezik tzv. „pacijens orijentisani” jezik (*patient-oriented language*).

5.5. Kontrastivna analiza ASP. KON i njihovih prevoda na srpski jezik

5.5.1. ASP. KON za inhoativnost i njihovi prevodi na srpski jezik

I. U TP narativnog diskursa

Na osnovu rezultata anotiranja vidske vrednosti glagola prevodnih ekvivalenata, konstatujemo da se aspekatsko značenje ASP. KON_{INH} u TP EDJ u velikoj meri podudara sa značenjem svršenog vida u srpskom jeziku, odnosno, značenjem akcionalnih izraza za početnofaznost (v. P. Piper i I. Klajn 2013). Naime, 94.3% ovih ASP. KON_{INH} u TP EDJ prevedeno je svršenim preteritom (ne računjujući tri EDJ prevedene neglagolskim izrazima); dok su samo kod dva primera prevedene nesvršenim preteritom, s tim što u ovim slučajevima te ASP. KON_{INH} ne ukazuju na neograničene situacije, već na ograničeno mnoštvo radnji, tj. imaju pluralno značenje. Detaljne podatke anotiranja vidske vrednosti glagola njihovih prevodnih ekvivalenata na srpskom jeziku predstavljamo u sledećoj tabeli:

Tabela 25: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] ASP. KON_{INH} [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

red. br. teksta	br. EDJ	SV		NSV. PERF	ostalo
		PERF	AOR		
1	2	1	1	0	0
2	8	5	0	1	2
3	1	1	0	0	0
4	3	3	0	0	0
5	10	8	1	1	0
6	9	7	2	0	0
7	2	2	0	0	0
8	3	2	0	0	1
uku.	38	29	4	2	3
uku. gl.	35	33		2	
%		94,3%		5,7%	

Pošto je u gorenavedenim primerima bilo dosta slučajeva u kojima je ASP. KON_{INH} prevedena svršenim vidskim oblikom (v. primere 1-4 i dr. u ovom poglavlju), ovde ćemo navesti samo još par primera, kao retke slučajeve u kojima je ASP. KON_{INH} prevedena nesvršenim vidskim

oblikom ili neglagolskim izrazima, kao što su predložko-padežne konstrukcije, imenski izrazi, itd. (koji se vode pod „ostalo“ u postupku anotiranja), pri čemu je značenje ograničenosti situacije očuvano u interpretaciji.

- (51) ...¹[那些山那些云都让我联想起来了另一帮熟悉的人来了], ²[于是我又<叫唤>_{AKT}起另一批绰号来_{QILAI}了]。
 ...¹[isti oni bregovi i oblaci koji su me podsećali na poznate ljude] ²[čije sam nadimke <uzvikivao>_{NSV} u prolazu.] (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)
- (52) ¹[周围的乘客纷纷<埋怨>_{AKT}起来_{QILAI}: “你这人怎么站的。”]...
¹[Ljudi oko njega <su se bunili>_{NSV}: „Čoveče, kako to stojiš!?”]... (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

Primer 51 ukazuje na kumulativnu situaciju (叫唤起来/gl.: 叫唤/uzvikivati + QILAI u ²EDJ) u kojoj se značenje mnoštva objekata izražava izrazom 另一批(绰号)/druga grupa (nadimaka), dok primer 52 ukazuje na distributivnu situaciju (埋怨起来/gl.: 埋怨/buniti se + QILAI u ¹EDJ) u kojoj učestvuje više aktanata, a značenje mnoštva se izražava adverbijalom sa značenjem učestalosti 纷纷/*jedan za drugim*. U srpskom jeziku, pluralnost ima svoj formalni izraz kako u glagolskoj leksemi, tako i van nje (v. M. Ivanović 2012). Kumulativnost se u primeru 51 izražava pomoću sufiksacije imperfektizovanog glagola *uzvikivati* i izraza za množvo objekata *nadimke*; dok se distributivnost u primeru 52 iskazuje nesvršenim glagolom *buniti* i izrazom za množvo aktanata *ljudi*.

Inhoativnost iskazana aspekatskom konstrukcijom s dopunom QILAI, u srpskom jeziku se takođe može izraziti predložko-padežnom konstrukcijom. Na primer:

- (53) ...¹[于是我欢快地冲出了家门], ²[像一匹兴高采烈的马一样欢快地<奔跑>_{AKT}了起来_{QILAI}].
 ...¹⁻²[i ja sam oduševljeno izleteo kroz vrata, poput ždrepeca u veselom galopu]. (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)
- (54) ¹[先坐在办公室里] ²[点枝烟], ³[把自己的行动考虑一遍], ⁴[一枝烟还没有抽完], ⁵[便<登>_{AKT}起_{QILAI}自行车] ⁶[直奔房屋修建站而去].....
¹[Prvo je seo u kancelariji], ²[zapalio cigaretu] i ³[porazmislio o tome šta treba da uradi].
⁴[Pre nego što je ispušio cigaretu], ⁵⁻⁶[već je biciklom <jurio>_{NSV} ka Službi za održavanje]... (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

Primer 53 u originalu sadrži dve radnje u relaciji NIZANJA, tj. 冲出了家门/izleteti kroz vrata u ¹EDJ i 奔跑起来/zatrčati u ²EDJ. Prva ograničena radnja iskazana aspekatskom konstrukcijom s

rezultativnom dopunom za pravac 出 /*CHU* i aspekatskim markerom 了 /*LE*, prevedena je svršenim akcionalnim glagolom *izleteti*, a drugu opisuje ASP. KON_{INH} s dopunom *QILAI* (奔跑起来: gl.: 奔跑 /*trčati* + 起来 /*QILAI*, tj. *zatrčati*), koja je prevedena predložko-padežnom konstrukcijom kojom se iskazuje neko stanje u trajanju, koje je nastalo nakon otpočinjanja radnje 奔跑 /*trčati*. Slično je i u primeru 54. Naime, dinamična radnja iskazana konstrukcijom s dopunom *QILAI* u ⁴EDJ u originalu 蹬起自行车 (gl.: 蹬 /*penjati se* + 起 /*QI* + OBJ.: 自行车 /*bicikl*, tj. *popeti se na bicikl i započeti vožnju*), koja se inače nalazi u sukcesivnom nizu radnji u ovom tekstualnom spanu, prevedena je padežnim oblikom instrumentala *biciklom*. Drugim rečima, način vršenja radnje ovde služi kao situacioni fon potonjoj radnji, a dinamična inhoativna situacija je na taj način, u procesu prevođenja, postala statična, pozadinska situacija, čime se promenila i narativna struktura u prevodu.

II. U NTP narativnog diskursa

Nakon anotiranja vidskog oblika glagola prevodnih ekvivalenata ASP. KON s dopunom *QILAI* u NTP strukturama narativnog diskursa, konstatujemo da ima oko 52.38% slučajeva u kojima je značenje ASP. KON_{INH} u NTP protumačeno kao značenje izraženo svršenim glagolskim oblicima, što je procentualno bitno manje od onih prevedenih u svršenom obliku u TP strukturama (94,3%). Međutim, uočljivo je da je povećan i procenat onih koji su prevedeni neglagolskim izrazima (oko 13%, koji se vode pod „ostalo” u anotiranju. Tu ima i 6 neprevedenih ED jedinica). U sledećoj tabeli su predstavljeni detaljni podaci anotiranja glagola prevodnih ekvivalenata u pojedinim tekstovima u korpusu.

Tabela 26: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] ASP. KONINH [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV	ostal o
		PERF u upr. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PREZ/ireal. klauzama	
1.	1	0	0	1	0
2.	2	1	0	0	1
3.	1	0	0	0	1
4.	1	1	0	0	0
5.	13	6	0	3	4
6.	2	0	0	0	2
7.	7	0	4	1	2
8.	4	1	0	3	0
uku.	31	9	4	8	10
uku. gl.	21	13		8	
%		61,9%		38,1%	

Ovi podaci podržavaju P. Hoperovu hipotezu (1979) da nesvršeni glagolski oblik ima tendenciju da se javlja u tekstualnim spanovima koji daju pozadinske informacije. U slučajevima na koje smo mi naišli, ASP. KON s dopunom *QILAI* u NTP ili opisuju okruženje glavne situacije (v. primere 5 i 6 ovog poglavlja), ili aktualne trajne situacije koje su nastale posle otpočinjanja radnji (v. primere 7 i 8 ovog poglavlja), ili nereferencijalne radnje (v. primere 10 i 11 ovog poglavlja), a mogu da imaju i frazeološku upotrebu, kao što je to slučaj s 看起来/*izgleda(ti)*, 说起来/*uzgred budi rečeno* (v. primer 9 ovog poglavlja). Od ASP. KON s dopunom *QILAI* u NTP koje su prevedene svršenim glagolskim oblikom, većina opisuje neautonomne radnje ili neagentivne situacije koje zbog slabe tranzitivnosti i dinamičnosti ne utiču na razvoj naracije.

Osim gorepomenutih, takođe smo vodili evidenciju o jezičkim sredstvima za izražavanje inhoativnosti u prevodnim ekvivalentima. Rezultati nam pokazuju da je u srpskom jeziku značenje inhoativnosti izraženo kako sintetički, na morfološkom nivou, tako i analitički, pomoću početno-faznih glagola. Međutim, glavno jezičko sredstvo za izražavanje inhoativnosti ipak predstavlja tvorbeno sredstvo. Naime, od 40 prevodnih ekvivalenta sa značenjem inhoativnosti (početnofaznosti), u 31 slučaju (što čini oko 77,5%) značenje se iskazuje prefiksanim glagolima,

tj. glagolima akcionalne klase inhoativnosti, dok su ostali prevedeni akcionalnom konstrukcijom s faznim glagolima s osnovnim leksičkim značenjem početnosti (u 9 slučajeva).

Prema našoj evidenciji, najčešće upotrebljeni prefiks jeste *za-* (u 15 slučajeva), a potom slede: *po-*, *uz(s)-*, *pro-*. itd. Ovi prefiksi u semantiku glagolske osnove unose semu početnosti, na primer, u korpusu se nalaze: *zapevati*/唱起来, *začuti*/听起来, *pomisliti*/想起来, *potrčati*/跑起来, *uskliknuti*/兴奋起来, *uzviknuti*/叫唤起来, *provrvpoljiti se* /转悠起来 i dr. Ovi glagoli poseduju „početno-svršeno” značenje i impliciraju da će efekat radnji trajati.²⁰² Pored ovih prefiksa s funkcijom semantičke modifikacije, u korpusu se sreću i prefiksi koji imaju samo funkciju da označe „čistu” perfektizaciju, pri čemu ne unose nikakvo drugo značenje u semantiku lekseme perfektizovanih glagola, kao što je to na primer slučaj s prefiksima: *na-* (*nasmejati se*/笑起来), *u-* (*upaliti*/(发动机)响起来), itd.

Što se akcionalnih konstrukcija tiče, u korpusu se najčešće sreće konstrukcija s početnofaznim glagolom *početi*, mada se pojavljuju i drugi početni glagoli u širem smislu, kao što su *stupiti*, *postati*, što je ilustrovano sledećim primerima:

(55) ¹[做完]²[又绕着汽车]³[小<跑>_{AKT} 起来 *QILAI*].

¹[Kad je završio], ²⁻³[laganim trčećim korakom <počeo je>_{sv} da pravi krugove oko kamiona]. (*Ju Hua, prev. Skrobanović*)

(56) ¹[新生活突然之间这么<具体>_{STA} 起来 *QILAI*]...

¹[Sad kad je nov život <postao>_{sv} toliko konkretan] ... (*Vang Anji, prev. Elezović*)

U gorenavedenim primerima, ASP. KON 跑起来 (跑/*trčati* + *QILAI* u ³EDJ u primeru 55) i 具体起来 (gl.: 具体/*biti konkretan* u ¹EDJ u primeru 56) su prevedene početnofaznim glagolima *početi* i *postati*. Prvi izražava početak dinamične radnje *trčati*, drugi naglašava nastanak novog stanja, „života sa konkretnim sadržajem”.

²⁰² O tananim značenjima ovih prefiksa videti: I. Grickat (1966/67), M. Stevanović (1970), I. Klajn (2002) i drugi.

5.5.2. ASP. KON za durativnost i njihovi prevodi na srpski jezik

Aspekatske konstrukcije sa značenjem durativnosti (ASP. KON_{DUR}), prema našem istraživanju, javljaju se isključivo u tekstualnim spanovima koji ne utiču na temporalnu progresiju narativnog diskursa. Rezultati anotiranja vidske vrednosti glagola u prevodnim ekvivalentima pokazuju blagu tendenciju da se značenje ovih konstrukcija izražava nesvršenim glagolskim oblikom (u 86 slučajeva), ili neglagolskim sredstvima kojima se iskazuje stanje (ima 20 takvih slučajeva koji se vode pod „ostalo“ u anotiranju, a tu je i jedan neprevedeni slučaj), što čini 62,43% od ukupno 173 ASP. KON_{DUR}. Slede detaljni podaci o anotiranju vidskog oblika glagola u prevodnim ekvivalentima pojedinih tekstova u korpusu.

Tabela 27: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] ASP. KON_{DUR} [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV		ost.
		PERF u upr. klauzama	SV u ireal. klauzama	u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	6	1	1	0	4	0
2	12	1	2	4	1	4
3	6	3	2	1	0	0
4	18	4	5	5	0	3
5	37	2	8	22	0	5
6	30	2	11	14	0	3
7	26	6	9	7	0	4
8	38	6	1	27	1	4
UKU	173	25	39	80	6	23
uku. gl.	150	64		86		
%		42,67%		57,33%		

Jezički izrazi s nesvršenim glagolskim oblicima, kao prevodni ekvivalenti u našem korpusu, uglavnom opisuju referencijalne situacije, tj. aktualne trajne situacije ili stanja koji su simultani u odnosu na moment ili situaciju o kojoj se govori (v. primere 17, 18, 20 i 21), a takođe opisuju i trajna stanja ili kvalifikativne osobine nekih nereferecijalnih situacija (v. primere 15 i 19).

Gotovo su svi nesvršeni glagoli u ovim primerima, „primarni” imperfektivni glagoli,²⁰³ kao što su: *videti, sedeti, spavati, delovati, uživati, truditi se, jesti, držati*, itd. Svršni glagoli u prevodnim ekvivalentima ovih ASP. KON_{DUR} često se javljaju u negativnim ED jedinicama (u 34 slučaja). Negativni oblik, prema M. Ivanović (2012), odnosno negiranje završetka situacije, kao sredstvo izražavanja trajanja date situacije, uobičajeno je i najrasprostranjenije i u srpskom jeziku. Ona još ističe da se u ovom slučaju, uz negaciju obično javljaju glagoli čija je osnovna funkcija izražavanje završne faze situacije (v. primere 22, 23, 24). Naši rezultati istraživanja, po ovom pitanju, idu joj u prilog. Naime, među svršenim glagolima u negativnim ED jedinicama, više od polovine (18 EDJ) čine prefiksadni glagoli koji pripadaju akcionalnoj klasi teličnosti, kao što su: *ne biti u stanju da zaspi/睡不着* (gl.: *睡/spavati* + NEG.: *不/BU* + DOP.: *着/dotaći*), *ne odazvati se/得不到(回话)* (gl.: *得/dobijati* + NEG.: *不/BU* + DOP.: *到/dospeti (odgovor)*, tj. *ne dobiti odgovor*), *ućutati/接不下(话)* (gl.: *接/prihvatiti* + NEG.: *不/BU* + DOP.: *下/dole (razgovor)*, tj. *ne nastaviti razgovor*), *ne biti u stanju da nasluti/听不出来* (gl.: *听/slušati* + NEG.: *不/BU* + DOP.: *出来/izlaziti*), *ne otpevati/唱不出* (gl.: *唱/pevati* + NEG.: *不/BU* + DOP.: *出/izlaziti*), *ne prolaziti/过不完* (gl.: *过/promicati* + NEG.: *不/BU* + DOP.: *完/okončati*), itd., dok ostali neprefiksadni svršeni glagoli takođe izražavaju značenje kompletivnosti radnje, npr: *vratiti se/回来* (gl.: *回/vraćati se* + DOP.: *来/LAI*), *videti/看见* (gl.: *看/gledati* + DOP.: *见/JIAN/videti*), *setiti se/想起* (gl.: *想/misliti* + DOP.: *起/QI*), *zaboraviti/忘掉* (gl.: *忘/zaboravljati* + DOP.: *掉/DIAO/ispustiti*), *pripremiti/做完* (gl.: *做/pripremati* + DOP.: *完/okončati*), *dobiti/得到* (gl.: *得/dobijati* + DOP.: *到/dospeti*), itd.

Najzad, jedan broj ASP. KON_{DUR} (ukupno 22 slučaja)²⁰⁴ prevedeno je predložko-padežnim konstrukcijama ili imenskim izrazima. U našem korpusu često upotrebljeni izrazi jesu: „*pri* + LOK.”, „*s* + INS.”, „*φ* + INS.” itd. Ove konstrukcije, kao semantički ekvivalenti ASP. KON za durativnost, označavaju okolnosti ili način, a u svojoj semantici izražavaju situacije ili stanja koji prate neko zbivanje.²⁰⁵ Navešćemo ovde primere koji ilustruju gorepomenuto:

²⁰³ Videti: A. Belić (1998b)

²⁰⁴ Pod „OSTALO” je evidentirano ukupno 23 EDJ, od kojih jedan EDJ nije preveden, a ostalih 22 EDJ su prevedeni predložko-padežnim konstrukcijama i imenskim izrazima.

²⁰⁵ Videti u: RSJ.

- (57) ¹[他把汽车<开>_{AKT}得那么快_{DOP.STA}], ²[我敢爬出驾驶室爬到后面去吗?]
¹⁻²[Kao da bih se usudio da se iz kabine penjem do prtljažnika pri tako brzom vožnji.] (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)
- (58) ¹[<沉默>_{STA}的一句话不说_{DOP.STA}], ²[端整了自己的草鞋], ³[找到了自己烟袋].
¹[Ćutke, ne progovorivši ni jednu jedinu reč], ²[uglancao je sandale] i ³[potražio lulu].
 (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U primeru 57, ASP. KON_{DUR} s dopunom za stanje u ¹EDJ: 开得那么快 (gl.: 开/voziti + 得/DE + DOP.: 那么快/tako brzo, tj. voziti tako brzo) ukazuje na okolnost zbog koje je nastala situacija iskazana u ²EDJ. Ovo značenje se u prevodu iskazuje predložko-padežnom konstrukcijom *pri tako brzom vožnji*. U primeru 58, ASP. KON_{DUR} s dopunom za stanje (一句话不说/*ne progovoriti ni jednu jedinu reč*) nalazi se u ¹EDJ, odnosno, u satelitu ovog spana, dajući opis o stanju 沉默/*ćutati*, a pri čemu kao satelit u relaciji OKOLNOSTI, čini situacioni fon za dva susedna nukleusa ovog spana (²EDJ i ³EDJ). Ovo se značenje i retorička relacija izražavaju u prevodnom ekvivalentu (¹EDJ) kvalifikativnim genitivom *ćutke* i svršenom gerundivnom konstrukcijom, koja ne ukazuje na novu situaciju, već samo iz drugog ugla daje opis istog stanja — *ćutanja*.

5.5.3. ASP. KON za rezultativnost i njihovi prevodi na srpski jezik

Kontrastivna analiza ASP. KON za rezultativnost u kineskom jeziku i njihovih prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku, kao i u prethodnim analizama ovog rada, takođe će se odvijati u dva segmenta, tj. prvo će biti izvedeno kontrastiranje predmetnih jezika na polju jezičke forme, odnosno, ASP. KON u kineskom jeziku i vidskog oblika glagola u prevodnim ekvivalentima; drugo, kontrastiranje ćemo izvršiti i na gramatičko-semantičkom planu.

I. Opšti podaci kontrastivne i kvantitativne analize

Na osnovu anotiranja prevodnih ekvivalenata na srpskom jeziku ovih ASP. KON_{REZ}, vidski oblici glavnih glagola u korpusu prevedenih tekstova pokazuju takvu distribuciju da se glagoli u TP tendenciozno javljaju u svršenom obliku, a u NTP u nesvršenom obliku. Naime, od ukupno 585 EDJ s ASP. KON_{REZ} u TP strukturama, anotirano je 555 EDJ koje su prevedene glagolskim predikatima, među kojima je u 521 (oko 93,87%) glavni glagol u svršenom obliku (uključujući svršeni perfekt, aorist, kao i druge svršene glagolske oblike u zavisnim ili umetnutim klauzama). Situacija u NTP je, pak, nešto drugačija. Prema našoj evidenciji, od ukupno 411 EDJ, samo

55.8% je onih sa svršenim glagolima. U donjim tabelama prikazujemo distribuciju vidskog oblika glagola u prevodnim ekvivalentima u TP i NTP strukturama pojedinih narativnih tekstova.

Tabela 28: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] ASP. KONREZ [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV		ost.
		PERF u upr. klauzama	AOR	SV u zav. klauzama	PERF u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	60	32	24	0	1	0	3
2	52	38	2	3	1	1	7
3	37	24	6	0	3	0	4
4	92	69	8	4	2	3	6
5	91	69	7	4	5	0	6
6	143	106	25	0	3	8	1
7	66	56	6	0	1	3	0
8	44	26	11	1	1	2	3
uku. EDJ	585	420	89	12	17	17	30
uku. gl.	555	521			34		
%		93,87%			6,13%		

Tabela 29: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] ASP. KONREZ [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV		NSV			ost.
		PERF u upr. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PREZ u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	NSV u ireal. klauzama	
1	15	13	2	0	0	0	0
2	35	11	3	4	1	5	11
3	42	14	1	15	2	2	8
4	75	30	14	9	0	8	14
5	86	27	6	32	11	4	6
6	68	20	10	26	4	0	8
7	41	11	11	5	1	7	6
8	49	15	8	14	1	6	5
uku.	411	141	55	105	20	32	58
uku. gl.	353	196		157			
%		55,52%		44,48%			

Prema našim podacima, svršeni perfekat je glagolski oblik koji se najviše javlja u našem korpusu, kao prevodni ekvivalent aspekatskim konstrukcijama za rezultativnost u kineskom jeziku (v. primere 19-21 i 23-29). Nesvršeni glagolski oblik najviše se upotrebljava u narativnom prezentu ili u narativnom perfektu, s funkcijom opisivanja vremenski ograničenih, a istovremeno aktualnih radnji u odnosu na momenat o kome se govori. Da pogledamo sledeće primere koji ilustruju gorepomenute situacije:

- (59) ¹[他这时正从一个木跳板上<跃>_{AKT}到 _{DOP.PRA}一只新油漆过的“花船”头]...
¹[U ovom trenutku upravo <je preskakao>_{NSV} drvene brodske stepenice i <popao>_{SV} se na pramac sveže ofarbanog broda bordela] ... (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)
- (60) ¹[眼下我又往高处<奔>_{AKT}去 _{DOP.PRA}]. ²[这一次我看到了 _{LE}], ³[看到的不是旅店而是汽车]。
¹[Evo, opet <trčim>_{NSV} uzbrdo], ²[samo što sam ovog puta konačno nešto i <ugledao>_{SV}]. ³[Doduše, preda mnom je kamion, a ne gostionica]. (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

Narativni prezent se u originalu, kao što je navedeno, iskazuje posebno ekspliciranom vremenskom determinacijom, kao što je, recimo: 这时/*u ovom trenutku*, 正/*upravo* (u primeru 59), 眼下/*trenutno* (u EDJ u ¹primeru 60) i dr., čime se i utvrđuje da se radi o „sadašnjosti”, tj. trenutku govora u priči. To se u prevodima iskazuje glagolskim oblikom narativnog perfekta (primer 59) ili narativnog prezenta (primer 60). Takav opis daje čitaocu utisak da se situacija odigrava upravo „sada”, i pri čemu se ostvaruje poseban efekat ličnog doživljaja čitaoca. Kako i S. Tanasić (2005: 377) tvrdi, pri ovakvoj upotrebi nesvršenog prezenta u pripovedanju, čitalac se „najneposrednije uvodi u vreme o kome se pripoveda. Prošla radnja se dočarava kao nešto što se zbiva pred njegovim očima, tj. sugeriše mu se da se on obreo u svojevrsnoj sadašnjosti.” Primećeno je takođe da se u takvim spanovima na srpskom jeziku, uvek s narativnim prezentom, javljaju i glagolski preteritalni oblici.

U EDJ koje se vode pod „ostalo” u tabeli ubrajaju se kako one prevedene predložko-padežnim konstrukcijama, tako i one koje su pri slobodnom izboru prevodilaca „ispuštene” u prevodu. Za prvi slučaj, kao što smo već pomenuli, ukoliko je glagolska radnja u „rečenici neprekidnog toka” zamenjena imenskim izrazima, smanjuje se istovremeno i dinamičnost i ritmičnost pripovedanja kojima se karakteriše retorički stil tradicionalnog kineskog narativa. Ovu problematiku ćemo, zbog obima rada, analizirati drugom prilikom.

II. ASP. KONPRA [Kin] i njihovi semantički ekvivalenti [Sr]

Na osnovu kontrastivne analize prevodnih ekvivalenata ASP. KON s dopunom za pravac, uočeno je da je od 532 EDJ s ovom konstrukcijom, čije dopune izražavaju svoja osnovna značenja, tj. orijentaciju i pravac kretanja ili premeštanja aktanata radnje, 96,3% onih koji su prevedeni glagolom s predložsko-padežnom konstrukcijom (ne računaju se 24 EDJ koje nemaju svoj prevod). Štaviše, većinu glagola ove konstrukcije („gl.+ pred. + IME_{PDŽ}”) čine prefiksalni glagoli (čak oko 70%). Dalje, od ostalih 152 EDJ_{ASP. KON} s dopunama za pravac, koje izražavaju metaforično-rezultativno značenje, odnosno značenje kompletivnosti, 61% je onih koje su prevedene neprefiksanim glagolima, odnosno „čistim” perfektivnim glagolima (ne računajući 12 neprevedenih), dok je oko 36% prevedeno akcionalno modifikovanim glagolima.

Kada pogledamo ove prefiksne glagole, najzastupljeniji prefiksi u našem korpusu su *po-*(19%), *iz(s)-* (16%), *u-* (11.3%), *s(a)-* (9.5%), dok su ostali manje zastupljeni, i to su *o-*, *za-*, *na-*, *do-*, *pri-* *pro-* *uz-*, *od(t)-*, *pre-*, *pod-*, *ras-*, itd. Prefiksi *po-*, *iz(s)-*, *u-*, *s(a)-*, prema I. Grickat (1966/67: 206), pripadaju opet grupi glagolskih prefiksa, koji pri svojim bogatim prostornim ili vremenskim značenjima „razvijaju sve veću i raznovrsniju mogućnost funkcionisanja pri čistoj vidskoj perfektizaciji”. Glagoli s prefiksom *po-* u našem korpusu prevodnih ekvivalenata, osim značenja kretanja ili premeštanja po horizontalnoj ili vertikalnoj ravni, izražavaju takođe i apstraktno značenje inhoativnosti ili kompletivnosti radnje, kao što su: *poći*/走去 (gl.: 走/*koračati* + DOP.: 去/*QU/ići*), *povesti*/带...穿过 (gl.: 带/*povesti nekog* + DOP.: 穿过/*proći*), *pojavit se*/来到 (gl.: 来/*dolaziti, pojavljivati se* + DOP.: 到/*stići*), *potrčati*/迎上去 (gl.: 迎/*izlaziti nekom u susret* + DOP.: 上去/*ići nagore*), *pokrenuti*/打开 (gl.: 打/*činiti* + DOP.: 开/*otvoriti*), *pomisliti*/想到 (gl.: 想/*misliti* + DOP.: 到/*stići*); *pogledati*/看到 (gl.: 看/*gledati* + DOP.: 到/*stići*), *pozvati*/喊出去 (gl.: 喊/*zvati* + DOP.: 出去/*izaći*), *pobeći*/逃到 (gl.: 逃/*bežati* + DOP.: 到/*stići*), *potisnuti*/压下去 (gl.: 压/*pritiskati* + DOP.: 下去/*ići dole*), itd.

Na osnovu gorenavedenih primera, potvrđeno je da je semantičko polje pojedinih prefiksa u srpskom jeziku, mnogo šire od nekih dopuna u kineskom jeziku. Na primer, prefiks *po-* može da izražava široku lepezu značenja dopuna za pravac u kineskom jeziku, i to od konkretnog značenja kretanja do aspekatskog značenja inhoativnosti i kompletivnosti, koje izražavaju dopune 起/*QI/dići, dizati*, 到/*DAO/dospevati, stići*, 去/*QU/ići, izlaziti*, 来/*LAI/doći, dolaziti*,

过 /GUO/promicati, proći, 起来 /QILAI/dizati, dići, 上去 /SHANGQU/ići nagore, 下去 /XIAQU/ići nadole, 出来/CHULAI/izlaziti, izaći, 出去/CHUQU/odlaziti, otići, itd.

Glagolski prefiks *iz-* u srpskom jeziku ima osnovno prostorno značenje koje je izvedeno iz predloga *iz*, tj. prelazak iz jednog u drugi prostor. Ovaj prefiks je višeznačan, tj. on može da izražava kretanje, udaljavanje od polaznog domena, i to na horizontalnoj i na vertikalnoj ravni. U našem korpusu naišli smo na sledeće primere ovog tipa: *istrčati*/跑出 (gl.: 跑/*trčati* + DOP.: 出/*izaći*), *iskočiti*/跳起来 (gl.: 跳/*skakati* + 起来/*dići*), *izleteti*/冲出来 (gl.: 冲/*juriti* + DOP.: 出来/*izaći*), *iznositi*/抬出来 (gl.: 抬/*nositi* + DOP.: 出来/*izaći*), itd. Lako je uočiti da prefiks *iz-* u ovim primerima, leksičkom modifikacijom donira glagolskoj složenici značenje prelaska granice, koje se u kineskom jeziku izražava glagolskim dopunama 出/*CHU*/izlaziti, izaći, 出来 /*CHULAI*/izaći, 起来/*QILAI*/dići i sl.

Prefiks *u-* u srpskom jeziku takođe čuva u sebi značenje predloga *u*, kao prostorno-vremenski orijentir, za koji I. Gricak (1966/67: 216) smatra da je najteži prefiks za analizu i za klasifikaciju semantičkih preliva. U korpusu smo naišli na glagole koji tom leksičkom modifikacijom dobijaju značenje orijentisanja kretanja i značenje kompletivnosti, kao što su: *ući* ili *ulaziti*/进去 (gl.: 进/*ulaziti*, *ući* + DOP.: 去/*otići*) ili 进来 (gl.: 进/*ulaziti*, *ući* + DOP.: 来/*doći*), *upustiti se*/走向 (gl.: 走/*koračiti* + DOP.: 向/*ka*), *uvesti*/带来 (gl.: 带/*poneti* + DOP.: 来/*doći*), *utovariti*/装上去 (gl.: 装/*tovarati* + DOP.: 上去/*ići nagore*), *useliti*/搬来 (gl.: 搬/*seliti (se)* + DOP.: 来/*doći*), *upisati*/写下来 (gl.: 写/*pisati* + DOP.: 下来/*ići nadole*), itd. S obzirom da se u gorenavedenim primerima nalaze složene dopune i sa 去/*QU*/otići i sa 来 /*LAI*/doći, jasno je da semantičko polje prefiksa *u-* u srpskom jeziku obuhvata značenja „udaljavanja“ i „dostizanja“ u odnosu na položaj posmatrača, a može i izraziti kompletivnost radnje.

Lj. Popović (2009) smatra da je položaj posmatrača sadržan u semantici odgovarajućeg prefiksa u srpskom jeziku jer prostorno-vremenski predlozi, od kojih su i nastali ovi glagolski prefiksi, imaju u osnovi lokalizator koji se podudara s posmatračem. Faktor posmatrača, koji je od ključnog značaja za konceptualizaciju prostornih odnosa, kako ona tvrdi, doprinosi uočavanju činjenice da je metaforizacija prostorne semantike glagola kretanja poslužila kao osnova za osmišljavanje njihovih aspekatskih karakteristika. Prema Lj. Popović, aspekatska fazna značenja

prefiksa *iz-*, na primer, početno-fazno, intenzivno-rezultativno, finalno-intenzivno, itd., mogu da se dovedu u vezu s adlativnim aspektom kretanja – ili početno udaljavanje u odnosu na posmatrača ili lociranje rezultata radnje u odnosu na potonju radnju (*izbrazdati se, izmoliti, iznemoći, izboriti se* – glagol čiji proces ne obuhvata rezultat, tj. glagol iz klase α -TELIČNOSTI). Kod prefiksa *po-*, takođe se može iz seme približavanja cilju kretanja, profilisati odgovarajuće aspekatsko značenje. Naime, osim seme početka horizontalnog kretanja podjednako je aktuelno aspekatsko značenje ingresivnosti, tj. momentalnog nastupanja i kraja početne faze koja otvara perspektivu za dalji tok radnje, npr.: *poći, potrčati, poleteti, povesti*. (2009: 403-404). Na osnovu tvrdnje Lj. Popović i naše kontrastivne analize, potvrđeno je da je način konceptualizacije aspekatskog značenja na osnovu metaforizacije prostorne semantike glagola kretanja u srpskom jeziku sličan onome u kineskom jeziku, samo što u srpskom jeziku tome doprinose odgovarajući glagolski prefiksi, a u kineskom glagolske dopune za pravac. Kontrastivno-korpusnom analizom uočili smo da u oba predmetna jezika, pored gorenavedenih primera, ima još puno takvih primera u kojima se semantika glagola akcionalnom modifikacijom (npr. pomoću glagolskih prefiksa u srpskom jeziku, tj. glagolskih dopuna u kineskom jeziku) pomera iz semantičkog polja prostornih odnosa u polje aspekatskog značenja. Na primer, dopuna za pravac sa značenjem inhoativnosti u kineskom jeziku 起来 /*QILAI* ima prevodne ekvivalente s prefiksom *po-* (*potrčati/跑起来; pozvati/喊起来*); dopuna sa značenjem završnofaznosti u kineskom jeziku 到 /*DAO* ima prevodne ekvivalente s prefiksom *iz-*: *ispričati* 说到, *izbrojati/计算到, ispratiti/送到*, itd.²⁰⁶

III. ASP. KONOPŠ. REZ [Kin] i njihovi semantički ekvivalenti [Sr]

Takođe smo sprovedli anotiranje glagola prevodnih ekvivalenata ASP. KON s dopunama za opšti rezultat, i dobili rezultate kontrastivne analize slične onima koje smo imali sa β -teličnim glagolima u OPŠ. ASP. Tačnije rečeno, od 155 EDJ_{ASP. KON} s ovom dopunom (ne računajući 14 EDJ koje su prevedene neglagolskim izrazima), 88 EDJ je prevedeno akcionalno modifikovanim glagolima (oko 62,4%). Štaviše, ovi prefiksadni perfektizovani glagoli, govoto svi pokazuju rezultativno značenje. U korpusu se javljaju sledeći glagolski prefiksi (predstavljeni po opadajućem redosledu prema njihovoj zastupljenosti u analiziranom korpusu): *za-* (16), *po-* (16),

²⁰⁶ U korpusu ovog istraživanja, s druge strane, nije zabeležen ni jedan primer u kojem glagol s prefiksom *iz-* označava ingresivno značenje radnje.

u- (12), *z(s)-* (10), *iz(s)-* (6), *pre-* (6), *pri-* (5), *raz(ras)-* (4), *o-* (4), *pro-* (4), *na-* (3), *ob-* (2), kao što su glagoli: *zapaliti/燃好* (gl.: 燃/*goreti*+ DOP.: 好/*dobro*), *zapatljati/绊住* (gl.: 绊/*petljati*+ DOP.: 住/*stati*), *porušiti/拆毁* (gl.: 拆/*rušiti*+ DOP.: 毁/*razoriti*), *pogrešiti/用错* (gl.: 用/*upotrebljavati* + DOP.: 错/*pogrešan*), *ispuniti/塞满* (gl.: 塞/*trpati*+ DOP.: 满/*pun*), *uhvatiti/勾住* (gl.: 勾/*hvatati (kukom)*+ DOP.: 住/*stati*), *ukrasti/抢走* (gl.: 抢/*otimati*+ DOP.: 走/*otići*), *stresti/跑净* (gl.: 跑/*bežati* + DOP.: 净/*isprazan*), *zgrabiti/抓住* (gl.: 抓/*grabiti* + DOP.: 住/*stati*), *zbrisati/骑走* (gl.: 骑/*voziti (biciklom)* + DOP.: 走/*otići*), *pretvoriti/转成* (gl.: 转/*menjati* + DOP.: 成/*postati*), *nabujati/涨大* (gl.: 涨/*bujati*+ DOP.: 大/*veliki*), *oboriti/扑倒* (gl.: 扑/*posrnuti* + DOP.: 倒/*pasti*), (*pogled*) *prilepiti se/盯住* (gl.: 盯/*zuriti* + DOP.: 住/*stati*), *približavati/逼近* (gl.: 逼/*približavati*+ DOP.: 近/*blizu*), *razjapiti/张大* (gl.: 张/*raširiti se*+ DOP.: 大/*veliki*), *razjasniti/弄清楚* (gl.: 弄/*činiti* + DOP.: 清楚/*jasan*), *probuditi/叫醒* (gl.: 叫/*zvati* + DOP.: 醒/*budan*), *promrznuti/冻伤* (gl.: 冻/*mrznuti* + DOP.: 伤/*povrediti*), *obgrliti/抱住* (gl.: 抱/*grliti* + DOP.: 住/*stati*) i dr. Rezultati naše analize, s jedne strane, ukazuju na sličnu funkciju β -teličnih glagola i aspekatskih konstrukcija s dopunom za opšti rezultat za izražavanje značenja rezultativnosti u kineskom jeziku, samo što prvi to izražavaju na leksičkom nivou, a drugi na sintaksičkom nivou; s druge strane, analizom se pokazuje da glavni jezički izrazi u srpskom jeziku, kao semantički ekvivalenti β -teličnih glagola u OPŠ. ASP i ASP. KON sa dopunom za opšti rezultat u kineskom jeziku, jesu akcionalno modifikovani glagoli. Drugim rečima, glavno jezičko sredstvo za izražavanje rezultativnog i gramatično-kvantitativnog značenja u srpskom jeziku jeste morfološko sredstvo, tj. glagolski prefiksi, kojima se neograničenom procesu može dati kritična tačka kvantitativne promene ili tačka okončavanja radnje.

IV. ASP. KONLOK [Kin] i njihovi semantički ekvivalenti [Sr]

Nakon anotiranja prevodnih ekvivalenata ASP. KON s dopunom za lokaciju, zapazili smo da je većina prevedena glagolskim predikatom s predložko-padežnim konstrukcijom, što je u skladu s P. Piperovom tvrdnjom (2005: 721) da su gramatički oblici specijalnosti u srpskom jeziku isključivo sintaksički, odnosno morfosintaktički. Naša analiza pokazuje da se sličnim sintaksičkim sredstvima izražava prostorno značenje i u kineskom i u srpskom jeziku. Naime, od 150 EDJ_{ASP. KON} s dopunom za lokaciju (ima samo 5 slučajeva koji nisu prevedeni rekcijским

glagolima i 11 neprevednih EDJ), gotovo sve su prevedene glagolskim predikatom s različitim predložko-padežnim konstrukcijama. Među njima su najzastupljenije one u akuzativu (sa 54 EDJ), zatim slede one u genitivu (41 EDJ), pa u lokativu (26 EDJ) i dativu (10 EDJ), kao i tri slučaja prevedena instrumentalom. Ovde ćemo predstaviti prevodne ekvivalente u srpskom jeziku pojedinih ASP. KON s predložkim dopunama za lokaciju:

(i) **ASP. KON „gl.+ZAI+LOK.”** prevedena je sledećim modelima²⁰⁷:

a) „N + V + U/NA/O/UZ/ZA N_{Ak}”

b) „N+ V + predlog N_{Gen}”

c) „N + V + U/NA/PO/ZA N_{Lok}”

(ii) **ASP. KON „gl.+GEI+LOK.”** prevedena je sledećim modelima:

a) „N + V + Ø N_{Dat}”

b) „N + V + ZA N_{Ak}”

(iii) **„V+XIANG+NP”** prevedena je sledećim modelima:

a) „N + V + KA/Ø N_{Dat}”

b) „N + V + DO N_{Gen}”

Rezultati kontrastiranja pokazuju da predlog *ZAI* u kineskom jeziku ima najviše prevodnih ekvivalenata u modelu „N + V + predlog N_{GEN}”, kao što su predlozi: *od, do, iz...u..., s(a), duž, kod, preko, pored, iza, ispred, iznad* i dr. Ova činjenica govori da postoje razlike u funkcionisanju predloga kineskog i srpskog jezika u prostornoj lokalizaciji. Naime, prostorni predlozi kineskog jezika, kao orijentiri, samo vrše funkciju lokalizacije objekta, pri čemu ne ukazuju ni na konfiguraciju ili dimenziju lokalizatora, ni na prostorni odnos između objekta lokalizacije i lokalizatora. Prostorni predlozi srpskog jezika, s druge strane, a naročito oni složeni, često kombinuju ova tri parametra. Zato su predlozi srpskog jezika, za razliku od onih u kineskom jeziku, mnogobrojniji i osetljiviji prema odnosu između objekta lokalizacije i lokalizatora. Na primer, predlozima *ispred, iza, iznad, ispod* u modelu „V + predlog N_{GEN}”, prema I. Antić (2005: 150), pokazuje se ne samo mesto lokalizacije, već i prostorni odnos između objekta lokalizacije i lokalizatora, tj. spoljašnjost lokalizatora koja je u kontaktu s

²⁰⁷ Način predstavljanja modela predložko-padežnih konstrukcija srpskog jezika preuzet je od I. Antić (2005: 127-298).

prednjom, zadnjom, gornjom ili donjom stranom lokalizatora. Tu vrstu informacije u kineskom jeziku ne daju predlozi, već imenički izrazi za lokaciju, kao što su: 在...前/*ZAI...QIAN*/ispred, 在...后/*ZAI...HOU*/iza, 在...上/*ZAI...SHANG*/iznad, 在...下/*ZAI...XIA*/ispod.

Prema I. Antić (2005), P. Piperu (2008), I. Velić (2011), predložke konstrukcije sa specijalnim akuzativom i genitivom u srpskom jeziku označavaju da kretanje doseže krajnu granicu na putanji i da je cilj dostignut, što podrazumeva da su ove dve konstrukcije telične. Što se konstrukcije sa specijalnim dativom tiče, prema I. Antić (2005: 190), ona označava „usmerenost objekta lokalizacije ka lokalizatoru-cilju bez podatka o tome da li se lokalizator-cilj i doseže. Prema postavkama ovog rada, konstrukcija s dativom uz glagole kretanja ili druge dinamične glagole označava radnju koja je usmerena ka cilju, tj. teličnu situaciju s potencijalnom krajnom tačkom, koja je slična α -teličnim glagolima o kojima smo govorili u predhodnom poglavlju. Našom analizom takođe se potvrđuje da dativ uz glagole kretanja ili glagole koji impliciraju premeštanje aktanata s jednog mesta na drugo, takođe može da opisuje ograničen proces koji, ili doseže cilj, ili uz određen kontekst ostvaruje potencijalnu krajnu tačku (primer 45 i 46). Stoga konstrukcija s dativom može doprinositi temporalnoj progresiji narativa.

I. Antić (2005) i I. Velić (2011) zapažaju da postoji semantička usklađenost između predložko-padežnih konstrukcija i glagola kretanja u izražavanju aspektualnog značenja u srpskom jeziku. Naime, uz atelične glagole stoje predložko-padežne konstrukcije koje takođe upućuju na neograničenost u procesu kretanja, a uz telične glagole koji označavaju punktualne radnje, predložko-padežne konstrukcije koje su takođe telične. Istina, u postupku anotiranja glagola prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku ovim ASP. KON s predložkom dopunom u kineskom jeziku, nismo posebno izdvajali glagole kretanja kao posebnu semantičku klasu, već smo značenje „kretanja” shvatali u širem smislu, tj. tako da kretanje predstavlja proces svih dinamičnih događaja²⁰⁸, te telične predložko-padežne konstrukcije predstavljaju krajnu granicu na „putu” apstraktnog „kretanja”. Prema našim podacima, EDJ_{ASP. KON} sa predložkim dopunama u TP koji su prevedeni dinamičnim svršenim glagolima ukupno je 45, dok su njihove predložko-padežne konstrukcije takođe sve telične, bez obzira na to da li su im glagoli prefiksalni ili neprefiksalni, da li su u akuzativu, genitivu ili u dativu. Rezultati ovog istraživanja

²⁰⁸ Više o tome videti u L. Talmi (2000).

pokazuju da postoji visok stepen semantičke usklađenosti ne samo između glagola kretanja, već i svih ostalih dinamičnih glagola i predložko-padežnih konstrukcija u iskazivanju ograničenosti situacije u srpskom jeziku.

Rezultati kontrastiranja ASP. KON s predložkim dopunama u NTP strukturama narativnog diskursa i njihovih prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku, takođe podržavaju ovu tvrdnju. U ovim ASP. KON u NTP nalaze se glagoli koji su manje dinamičnog, a više statičnog karaktera (npr.: 站/*stajati*, 住/*prebivati*, 表现/*izražavati*), dok ih je više prevedeno ateličnim glagolima (oko 65,4%), pa se može zaključiti da se uz ove atelične glagole javljaju spacijalni genitiv, lokativ i akuzativ koji imaju samo lokativno, a ne i direktivno značenje. Na primer, ove ASP. KON u NTP prevedene su modelima „V_{DIN(-)} + *u/na* + N_{LOK}”, „V_{DIN(-)} + predlog N_{GEN}” ili „V_{DIN(-)} + *uz* + N_{ŽIVO(+)}AK”, i sl.

Međutim, na osnovu kontrastiranja dvaju predmetnih jezika, uočavaju se i njihove razlike. Naime, teličnost predložko-padežnih konstrukcija u srpskom jeziku je eksplicitno označena morfološkim sredstvima, odnosno, raznim padežima, te postoji i semantička i jezičko-formalna restrikcija između glagola i predložko-padežnih konstrukcija. Na primer, uz β -telične glagole, koji već u svojoj semantici sadrže rezultat radnje, ne mogu da stoje predložko-padežne konstrukcije koje upućuju na neograničenu situaciju, kao što su to recimo modeli „*ka/prema* + N_{DAT}”, „*u/na* + N_{LOK}”, i sl.²⁰⁹ S druge strane, pošto nema eksplicirane determinacije ograničenosti dopune za lokaciju u kineskom jeziku, te da li će se ovom dopunom u konkretnim situacijama iskazati značenje direktivnosti ili lokativnosti (pri čemu je različito značenje u oba slučaja iskazano istim oblikom: „*ZAI* + LOK.”), odnosno, ograničenost predikatske situacije u velikoj meri zavisi od semantičkog značenja glagolske lekseme. Tačnije, samo uz dinamične glagole (tj. glagole AKTIVNOSTI ili α -TELIČNOSTI) predložke dopune mogu imati značenje direktivnosti i označavati ograničenu situaciju, dok u suprotnom, uz manje dinamične glagole ili glagole β -TELIČNOSTI, predložke dopune imaju lokativno značenje, tj. označavaju neograničenu situaciju.

²⁰⁹ Detaljnije videti u: I. Antonić (2005) i I. Vilić (2012)

5.6. Zaključna razmatranja ovog poglavlja

U ovom poglavlju smo razmotrili odnose između aspekatskih konstrukcija u kineskom jeziku i temporalne progresije narativnog diskursa. Nakon analize njihovih gramatičko-semantičkih osobina i sprovođenja analize, možemo izneti sledeće rezultate i zaključke.

Prvo, prema podacima našeg istraživanja, aspekatska konstrukcija predstavlja samo jedno pomoćno, a ne i glavno jezičko sredstvo kojim se izražava aspekatsko značenje u kineskom jeziku, jer se u našem korpusu nalazi svega 1238 EDJ čiji je predikat sastavljen od ASP. KON, što čini 21,25% ukupnih EDJ (5825). Drugo, postoji semantička restrikcija za glavne glagole ovih aspekatskih konstrukcija, što podrazumeva da samo određeni glagoli mogu imati odgovarajuću dopunu i da zajedno izražavaju neko aspekatsko značenje, bilo da je to inhoativnost, durativnost ili rezultativnost date radnje ili situacije. Stoga, smatramo da je ASP. KON, u suštini, jezičko sredstvo kojim se ostvaruje akcionalna modifikacija značenja glagolske osnove. Rezultati kontrastiranja kineskog i srpskog jezika takođe podržavaju ovu našu tvrdnju, jer je velika većina ASP. KON prevedena zapravo akcionalo modifikovanim glagolima u srpskom jeziku. Na primer, ovom slučaju pripada oko 77,5% ASP. KON za inhoativnost, oko 70% ASP. KON s dopunom za pravac, oko 62,4% ASP. KON s dopunom za opšti rezultat. Naime, semantički ekvivalenti ovih ASP. KON za inhoativnost su najviše glagoli s prefiksima *za-*, *po-*, *uz(s)-*, *pro-*, itd; dok su najrasprostranjeniji prefiksi u prevodnim ekvivalentima u srpskom jeziku za ASP. KON s dopunom za pravac: *po-*, *iz-*, *u-*, *s-*, *o-*, itd; a za ASP. KON s dopunom za opšti rezultat: *za-*, *po-*, *u-*, *z(s)-*, itd.

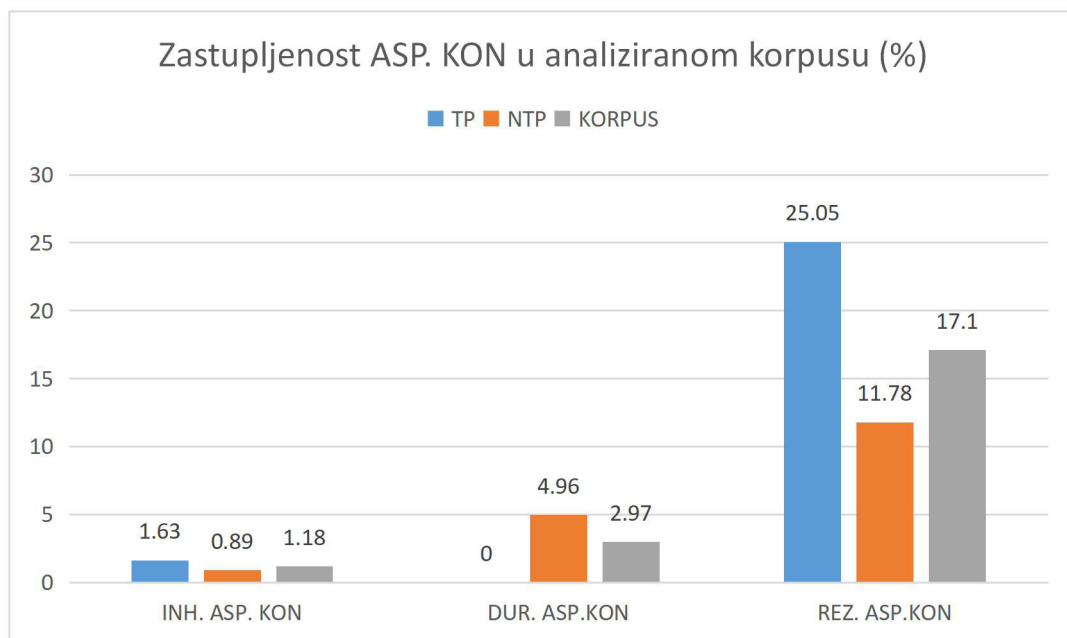
Kada govorimo o njihovoj ulozi u izražavanju TP narativnog diskursa, a u poređenju s drugim dopunskim konstrukcijama, ASP. KON za rezultativnost ima najveći učinak. Osim toga, ASP. KON za inhoativnost takođe pokazuje blagu tendenciju da sa javlja u temporalnim strukturama narativnog diskursa. Na kraju, ASP. KON za durativnost se javljaju isključivo u netemporalnim strukturama i nemaju nikakav učinak na temporalnu progresiju.

Među aspekatskim konstrukcijama za rezultativnost, one koje posebno ističu dinamičnost, ograničenost situacije i uzročno-posledični odnos radnji, kao što su ASP. KON s dopunom za

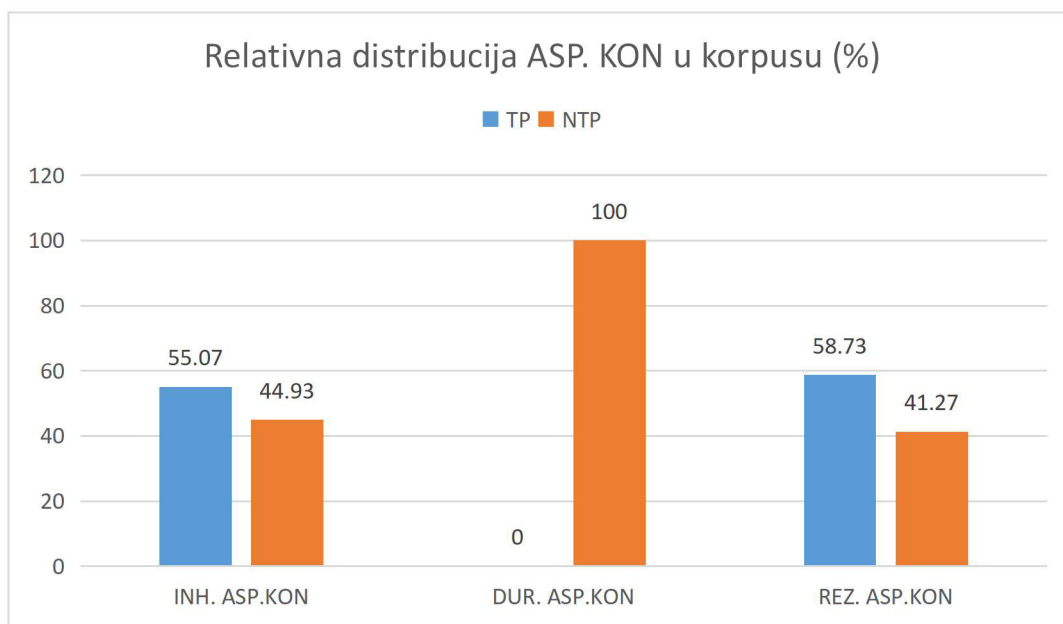
pravac i ASP. KON s dopunom za opis posledične radnje, pokazuju veću tendenciju pojavljivanja u TP strukturama; dok one konstrukcije koje ističu rezultativno stanje ili neograničene situacije imaju tendenciju da se javljaju u NTP strukturama i ne utiču na napredak naracije, kao što je to slučaj s ASP. KON s predloškom dopunom za lokativnost. Zbog dvostrukog karaktera u vezi sa dinamičnošću situacije, ASP. KON s dopunom za opšti rezultat pokazuje neutralnost po tom pitanju.

Svi podaci koji su rezultirali iz našeg istraživanja prikazani su sledećim grafikonima.

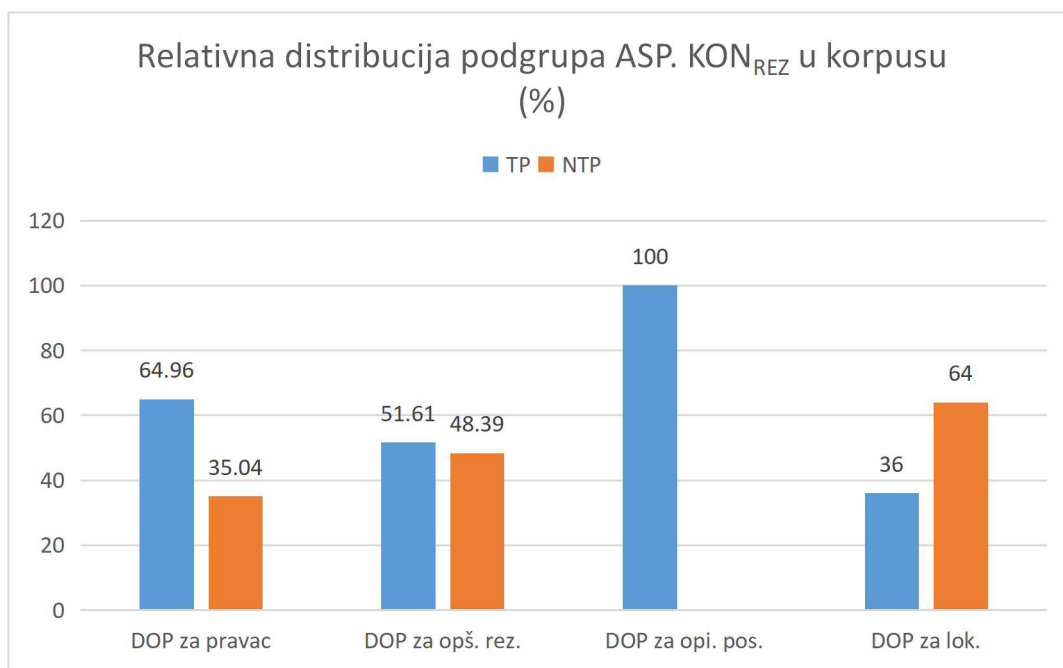
Grafikon 6: Zastupljenost ASP. KON u analiziranom korpusu

Grafikon 7: Relativna distribucija ASP. KON u analiziranom korpusu

Grafikon 8: Relativna distribucija podgrupa ASP. KON_{REZ} u analiziranom korpusu

Aspekatska konstrukcija s dopunom za pravac, čiji je fokus na orijentisanju kretanja u odnosu na položaj posmatrača i pravac kretanja u prostoru, izražava dostizanje cilja ili promenu lokacije agensa ili pacijensa kao rezultata radnje, čime se iskazuju dinamičnost i ograničenost

radnje. Ova ASP. KON pritom ističe krajnu prostornu granicu kao referentnu tačku za potonju radnju i time na mikro nivou ili u okviru većih tekstualnih segmenata podstiče temporalni tok naracije.

Klauzalna dopuna za opisivanje posledične radnje javlja se isključivo u temporalnim strukturama narativa. Kako je radnja izražena dopunskim predikatom, s radnjom iskazanom glavnim glagolom u retoričkom odnosu POSLEDICE, ona ima posteriorni taksisni odnos s glavnom radnjom. Ta radnja, s druge strane, često u narativnom diskursu opet predstavlja preduslov ili uzrok za dalje dešavanje, i na taj način, kao „stožer“ u nizu uzročno-posledičnih događaja, unapređuje narativni tok.

U ranijim istraživanjima smatrano je da aspekatska konstrukcija s dopunom za lokaciju izražava neograničenu situaciju i da nema bitan uticaj na temporalnu progresiju (H. Žao, 2012). Naši rezultati istraživanja generalno podržavaju rezultate ovih istraživanja jer je podacima ovog istraživanja dokazano da se ova ASP. KON više javlja u NTP strukturama narativnog diskursa. Međutim, istovremeno zapažamo i to da je ova predložka dopuna višeznačna, odnosno da može, u zavisnosti od semantike glagola, da izražava i direktivnost i lokativnost. Naime, kada glavni glagol izražava dinamičniju radnju, predložka dopuna pokazuje značenje direktivnosti i tada ASP. KON ukazuje na ograničenu situaciju i ima učinak na temporalnu progresiju. Kada pak glavni glagol opisuje manje dinamičnu radnju, npr. pokrete ili položaje tela, onda ova dopuna ima samo lokativno značenje. Kao takva, ona zajedno s glavnim glagolom pokazuje neograničenu situaciju i ne utiče na temporalnu progresiju. U našem korpusu, ovaj drugi tip konstrukcije zauzima 64%, što znači da je primarna funkcija ove dopune u narativu da uz slabije dinamične glagole označava lokalizator.

Kada je reč o ASP. KON s dopunom za opšti rezultat, naši rezultati pokazuju da je ona u narativnom diskursu neutralna po pitanju temporalnosti. Tačnije, (ne)ograničenost situacije iskazane ovom konstrukcijom u mnogome zavisi od konteksta. Kada se ona odnosi na krajnu tačku procesa radnje, odnosno na momenat kada se ostvaruje rezultat radnje, onda izražava ograničenu situaciju, a ostvaren rezultat predstavlja njenu materijalnu granicu; ukoliko ova konstrukcija ističe interval trajanja nastalog stanja izvršenjem radnje, onda je situacija statična, i kao takva, ne utiče na temporalnu progresiju.

Naša analiza pokazuje da semantika glagola, posmatrano iz ugla informacione strukture, opet predstavlja jezgro te strukture. Dakle, u jednom vremensko-prostornom ambijentu koji je pisac stvorio u priči, gde se događaji, leksičkom kohezijom glagola nižu na temporalnoj osi kao „neprekidni tok vode”, vidi se pokretačka snaga za razvoj naracije. S druge strane, dopunski konstituenti u ovom smislu, oslanjajući se na semantičko značenje glagola, modifikuju temporalnu strukturu procesa koji izražava glagolska osnova. Ovim dopunama može se zatvoriti desna granica događaja, pri čemu se dobija novo referentno vreme za potonju radnju i na taj način se ostvaruje temporalna progresija narativa. Dopune, s druge strane, iz različitih aspekata daju detaljnije informacije o temporalnosti događaja, na primer, informacije o orijentaciji kretanja, prostornoj i materijalnoj granici vremenskog toka, odnosno, dokle je on stigao, kojom brzinom i kojim ritmom se kreće, itd. Na kraju, u nekim slučajevima, ove dopune mogu da posluže i kao znaci koji nagoveštaju da li će se narativni tok dalje razvijati ili će se pak prekinuti, ulazeći u opširniji opis ili komentar događaja.

S. Jang (2000) i H. Žao (2012) pokušavaju da iz ugla sintakse, odnosno, na osnovu hipoteze o „mehanizmu uticaja višeg nivoa sintaksičke strukture”, analiziraju uticaje dopune na narativni diskurs. Oni smatraju da jezički izrazi koji se nalaze na višem nivou sinatskičke strukture imaju veći uticaj na temporalnu strukturu diskursa. Dakle, dopuna za pravac, za razliku od dopune za opšti rezultat, ima „labaviju vezu” s glavnim glagolom,²¹⁰ te bi trebalo da se nalazi na višem nivou sintaksičke strukture. Naši rezultati istraživanja podržavaju ovaj postulat, budući da se klauzalna dopuna za posledičnu radnju nalazi na još višem nivou sintaksičke strukture u odnosu na dopunu za pravac, i kao takva ona ima najveću ulogu u izražavanju temporalne progresije narativa.

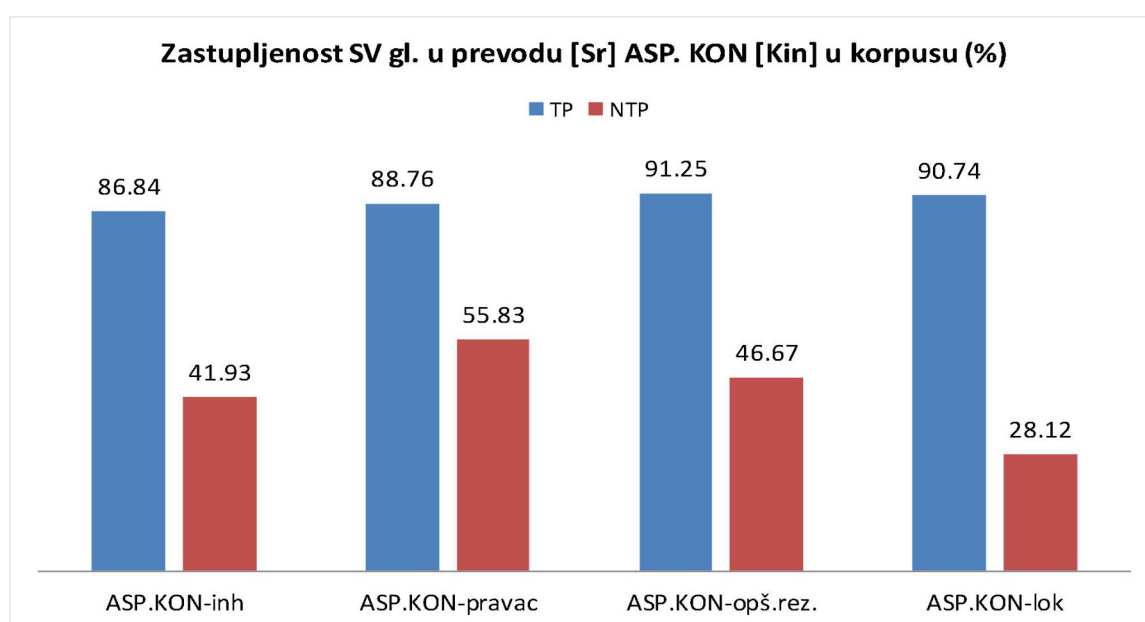
Prema rezultatima anotiranja glavnih glagola prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku, generalno govoreći, ASP. KON u TP strukturama su više prevodene svršenim glagolima, dok su u NTP strukturama više prevodene nesvršenim glagolima. Osim toga, značenje ograničenosti ovih ASP. KON u kineskom jeziku iskazano je različitim jezičkim sredstvima u srpskom jeziku, među kojima se, kao što je gorepomenuto, kao sintetičko sredstvo javljaju glagolski prefiksi, a

²¹⁰ Kao što je već pomenuto, aspekatski marker može biti umetnut između glagola i složene dopune za pravac, pa se čak između dvaju konstituenta te složene dopune može umetnuti i objekat, dok dopuna za opšti rezultat, ako se uporede ove dve dopune, ima mnogo čvršću vezu s glavnim glagolom, i u tom pogledu više podseća na glagolsku složenicu.

kao analitičko sredstvo fazni glagoli (*početi, nastaviti, završiti*). Jedan deo ASP. KON preveden je na srpski jezik uzročno-posledičnim složenim rečenicama ili vremenskim subordiniranim klauzama s taksisnim odnosom (specifikatori *da, kad, kako*).

Sledeći grafikon ilustruje distribuciju svršenih glagolskih oblika prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku ovih ASP. KON u analiziranom korpusu.

Grafikon 9: Zastupljenost SV gl. oblika u prevodu [Sr] ASP. KON [Kin] u analiziranom korpusu

Na osnovu rezultata kontrastiranja dvaju predmetnih jezika, konstatujemo da se ASP. KON u temporalnoj strukturi narativa primarno izražavaju značenjem svršenog vida u srpskom, dok se u netemporalnoj strukturi više izražavaju značenjem nesvršenog vida u srpskom jeziku (osim ASP. KON sa dopunom za pravac).

U sledećem poglavlju ćemo razmotriti ulogu aspekatskih markera u narativnom diskursu i razmotrićemo interakciju između leksičkog, ASP. KON i gramatičkog aspekta na izražavanje (ne)ograničenosti situacije u narativnom diskursu.

6. Gramatički aspekt i TP u narativnom diskursu

Pod gramatičkim aspektom u ovom radu podrazumevamo sve one visoko gramatikalizovane jezičke oblike u kineskom jeziku, kojima se izražavaju aspektne privativne opozicije sa semantičkim obeležjem [+ ograničenost]. Budući da je ova gramatička kategorija oduvek bila jedna od ključnih tema u istraživanju aspektologije kineskog jezika, do sada su urađena prilično raznovrsna i brojna istraživanja, koja su dala značajne rezultate. Otkada se ugao istraživanja promenio i od tradicionalnog okrenuo ka funkcionalnom gramatičkom pristupu, a naročito nakon što je P. Hoper (1979) ustanovio da se upotreba glagolskog aspekta može objasniti diskursnim faktorima, odnosno da se vezuje za različite strukture narativnog diskursa, tj. za strukturu u kojoj se izražava ono što je istaknuto (tzv. *foregrounded structure*) i za onu u kojoj se daju pozadinske informacije (tzv. *backgrounded structure*), te se značenje gramatičkog aspekta ispituje i kao semantičko-funkcionalna i diskursna kategorija. Kineski lingvisti, među kojima su U. V. Čang (V. W. Džang 1986), Č. Ču (2006), Đ. Vu (2003, 2005), H. Žao (2012) i drugi, na osnovu Hoperovog postulata, počinju da izučavaju gramatički aspekt na nivou diskursa i pokušavaju da otkriju njegovu diskursnu funkciju. Rezultati ovih istraživanja pokazuju da je gramatičko-semantičko značenje gramatičkog aspekta u kineskom jeziku tesno povezano sa diskursom, i da u velikoj meri učestvuje u oblikovanju temporalne („istaknute”) i netemporalne („pozadinske”) strukture narativnog diskursa.

U ovom poglavlju ćemo na osnovu rezultata prethodnih istraživanja, a kroz prizmu temporalne progresije u narativu i metodom ustanovljenom u ovom radu, ispitivati gramatičko-semantičku i diskursnu funkciju gramatičkog aspekta kineskog jezika. Konkretno govoreći, na osnovu korpusne analize, utvrdićemo odnos između pojedinih komponenti gramatičkog aspekta i ograničenosti situacije, kao i sadejstvo tri podsistema aspekatskog sistema kineskog jezika i njihove funkcije u narativnom diskursu, nakon čega sledi kontrastivna analiza kineskog originala i srpskog prevoda.

Kao što je već poznato, u periodu pre '80-'90 godina prošlog veka gramatički aspekt u kineskom jeziku nije bio ispitivan kao posebna gramatička kategorija, već se posmatrao kroz grupe posebnih reči koje izražavaju aspekatsko značenje glagola. Lingvisti su se tada,

uglavnom, bavili značenjima ovih reči i opisom njihovih sintaksičkih karakteristika, da bi tek u poslednjih tridesetak godina, većina njih gramatički aspekt prihvatila kao gramatičku kategoriju u kineskom jeziku, koja, prema opšte prihvaćenom mišljenju (videti: L. Vang 1943/1985, J. Ž. Džao 1968, Š. Lju 1942/2002, J. Dai 1997, Ć. Gong 1995, Ž. Guo 1993, Ć. Ću 2006, J. Sun 2006, Ć. Ćen 2008, S. Jang 2000 i drugi), obuhvata sledeće komponente: 了/*LE*, 着/*ZHE*, 过/*GUO*, 在/*ZAI*, 起来/*QILAI*, 下去/*XIAQU*, 一/*YI*, kao i oblik udvajanja glagola („GL-GL”). Među ovim komponentama gramatičkog aspekta, postoje one koje izražavaju značenje ograničenosti, i to su: *LE*, *GUO*, *YI*; kao i one u kojima je značenje ograničenosti odsutno: *ZHE*, *ZAI*, *QILAI*, *XIAQU*. S obzirom da smo 起来/*QILAI* i 下去/*XIAQU* obradili u poglavlju V, u ovom poglavlju bavimo se sledećim aspekatskim markerima: 了/*LE*, 着/*ZHE*, 过/*GUO*, 在/*ZAI*, 一/*YI* i oblik „GL-GL”.

6.1. Aspekatski marker *LE*

6.1.1. Pregled prethodnih istraživanja

U tradicionalnim lingvističkim istraživanjima kineskog jezika, posebno se ističe značaj i važnost aspekatskog markera *LE*. Prema opšte prihvaćenom mišljenju, *LE* označava perfektivnost, a nastao je gramatikalizacijom od glagola 了/*LIAO* koji ima značenje „*终于* /*okončati*” i „*完* /*završiti*”. Naime, u procesu gramatikalizacije, glagol *LIAO* je prvo gramatikalizovan u konstrukciji „gl. + *LIAO*” u svojstvu dopune za glagolsku fazu, da bi zatim, dopuna *LIAO* u konstrukciji „gl. + *LIAO* + O.” bila dalje gramatikalizovana i tako postala glagolska pomoćna rečca *LE*, kojom se izražava aspekatsko značenje svršenosti (F. Vu/吴福祥 1998: 452-456). U ovom procesu gramatikalizacije, *LE* je u savremenom kineskom jeziku proširilo svoje značenje i dobilo dve nove funkcije, i to: prva, koristi se kao aspekatski marker (tj. glagolska pomoćna rečca), koji se nalazi odmah iza glagola, a u literaturi se obično obeležava kao *LE₁*; i druga, koristi se kao završni rečenični marker (modalna rečca), koji se u literaturi obeležava kao *LE₂*.²¹¹ Pošto je fokus našeg istraživanja aspekatski marker *LE₁*, pitanje

²¹¹ D. S. Džu (1999) i Š. Lju (1980) smatraju da *LE₂* označava promenu stanja ili nastanak nove situacije ili da nagoveštava da će uskoro doći do promene stanja. V. Lju (吕文华 1992) i H. Đ. Vang, Ž. Li i J. Le (王洪君; 李榕; 乐耀: 2009) konstatuju da *LE₂* ima pragmatičku funkciju, odnosno, da ima funkciju ukazivanja na novu informaciju, a da je upotreba *LE₂* uslovljena diskursnim modalitetom. H. Đ. Vang smatra da odgovor na pitanje da li se upotrebljava *LE₂* u diskursu zavisi od toga da li govornik želi da se subjektivno približi sagovorniku.

gramatičkog značenja i diskursne funkcije modalne rečice LE_2 razmatraćemo u nekom drugom istraživačkom poduhvatu. Treba međutim napomenuti da se često dešava da u određenim situacijama nije lako proceniti i doneti sud o tome kojoj vrsti pripada LE . Zato ćemo u ovom radu primeniti sledeći kriterijum za anotiranje aspekatskog markera LE : na osnovu toga da li se između glagola i LE nalazi drugi imenski konstituent rečenice (objekat), utvrdićemo da li se radi o LE_1 ili LE_2 . Tačnije rečeno, ukoliko između glagola i LE nema imenskog konstituenta, onda se radi o glagolskoj reči LE_1 , čak i u slučaju da se ovo LE nalazi na kraju rečenice.

I. Tradicionalno proučavanje LE

Iako je u gotovo svim istraživačkim radovima obavljenim tradicionalno deskriptivnim metodološkim postupkom utvrđeno da LE izražava perfektivno značenje (C. N. Li i S. A. Tompson 1981; L. Vang 1943/1985; K. Smit 1991/1997; S. Jang 1995; Đ. Vu 2005 i drugi), mišljenja su podeljena oko njegovog gramatičkog značenja i funkcije. U nastavku ćemo predstaviti nekoliko najznačajnijih stavova u vezi s ovim pitanjem.

i. LE označava svršenost

Većina sledbenika tradicionalnog pogleda na LE smatra da ovaj aspekatski marker označava okončanje radnje (*completion*, v. J. Ž. Džao 1968). L. Vang (1943/1985) ceni da LE označava „vidski lik svršenosti”; M. Gao (1948/2011) i J. Ž. Džao (1968) ukazuju da LE predstavlja „perfektivni aspekt”; Š. Lju (1942/2002, 1980/2006), D. S. Džu (1985, 1999), F. Vu (2005) i dr. takođe smatraju da LE označava da je radnja izvršena.²¹² Prema ovim autorima, radnja ili događaj označen oblikom „gl. + LE ” se tretira kao nedeljiva celina.

ii. LE označava terminativnost

Č. Ču (2006), K. Smit (1991/1997), C. N. Li i S. Tomson (1981, 1995), S. Jang (1995), Đ. Vu (2005) i drugi, smatraju da značenje „svršenosti” nije adekvatno u opisivanju njegovih značenja i funkcija jer LE obeležava samo terminativnost, odnosno, prekidanje radnje, dok se značenje „svršenosti” u kineskom jeziku izražava drugim jezičkim sredstvima, kroz tzv. kompletivno ili rezultativno značenje.

iii. LE označava aktualnost

²¹² Detalje o pojmovima i terminologiji aspekatskih markera u kineskom jeziku videti u S. Đin; S. Komisar (X. Jin; S. Komisar 2015).

Dž. Rosenov (J. S. Rohsenow 1978, v. Đ. Vu 2003: 201) smatra da *LE* spaja u sebi dva logička operatora: predikat za postojanje (*YOU/imati*) i predikat za zbivanje (*FA SHENG/desiti se*), i da označava ostvarenje predikatskog događaja. S. Liju (刘勋宁 1988) konstatuje da je *LE* obeležje aspekta OSTVARENJA, kojim se izražava da je ono što je iskazano predikatom (bilo da je on glagolski, pridevski ili neki drugi) u aktualnom stanju, drugim rečima, da je ostvareno. On dalje ističe da *LE* izražava neko postojeće stanje koje je suprotno stanju „nepostojanja”, „nemanja” (没有). Sledeći njegovo mišljenje, J. Fang (房玉清 1992), J. Ši (石毓智 1992), Č. Ding (竟成 1993), S. Cuo (1999) i drugi, kasnije su u svojim radovima istakli da je osnovno značenje *LE* ostvarenje. R. Sijao i T. Mek Eneri (2004a: 89, 113) nazivaju ovo značenje aspekatskog markera *LE* „aspektom AKTUALNOSTI” (*actual aspect*), i ističu da funkcija *LE* jeste fokusiranje na aktualizaciju situacije ili događaja što se iskazuje jednom nedeljivom celinom. Po njihovom mišljenju, temporalne osobine događaja iskazanog glagolom s markerom *LE* jesu aktualnost, kompletivnost i dinamičnost.

iv. *LE* označava dinamičnost

K. Smit (1991/1997), J. Dai (1997), R. Sijao i T. Mek Eneri (2004a) i drugi, konstatuju da *LE* ima značenje dinamičnosti. J. Dai obrazlaže da značenje dinamičnosti podrazumeva da proces događaja sadrži momenat promene, pri čemu *LE* označava da se ta promena ostvarila u tom momentu. To da li je ta tačka početna, završna ili neka koja se nalazi u intervalu između njih, zavisi od semantičkog značenja glagola (tj. akcionalnosti glagola) uz koji se nalazi *LE*. Tačnije, ukoliko je glagol stativan, *LE* označava promenu situacije iz statične u dinamičnu, odnosno, ukazuje na početnu tačku dinamične situacije (ingresivnu dinamičnost); kada je aktivni glagol u pitanju, *LE* označava promenu koja prati celokupan proces dinamičnog događaja, ova promena ima svoj početak, kao i završetak u trenutku kada se događaj okončava; kad se *LE* nalazi uz telični glagol, označava završetak promene (terminativnu dinamičnost). Stoga, *LE* ima karakter punktualnosti i označava ostvarenje dinamičnog i celovitog događaja.

v. *LE* označava ograničenu situaciju

S. Džang (1957) je bio među prvima koji je izneo mišljenje da *LE* označava ograničenu situaciju; C. N. Li i S. A. Tompson (1981) su tek nakon gotovo tri decenije došli do istog zaključka, naime, da *LE* obeležava ograničeni događaj. Kasnije su ovo mišljenje delili i: Đ. Šen (1995), Đ. Č. Džang (1998), L. Džang (张黎 2000), Č. Ču (2006), Č. Čen (2008), Dž. Čen (陈

忠 2010) i drugi. Oni smatraju da osnovna funkcija markera *LE* jeste ukazivanje na ograničenu situaciju sa fokusom na završnu tačku procesa. K. Smit (1994: 111) konstatuje da „perfektivna morfema *LE* ukazuje na neku zatvorenu i dinamičnu situaciju, i da između tipa situacije i tačke posmatranja postoji nekakva interakcija. Naime, perfektivnost *LE* podrazumeva da se punktualni događaj posmatra s jedne jedine tačke, dok se trajni događaj može posmatrati sa početne i krajnje tačke procesa.”²¹³ Kada je reč o ograničenoj situaciji, ona smatra da *LE* označava zatvoren događaj koji ima svoj kraj, a pritom se ne odnosi na vreme događaja.

vi. *LE* služi da označi relativno vreme

Neki lingvisti, pak, smatraju da *LE* osim što izražava aspekatsko značenje, ima i funkciju izražavanja relativnog vremena, kao i iskazivanja taksisnog odnosa dva događaja. S. E. Jahontov (1958) i S. Džang (1957) predstavnici su takvog mišljenja. Oni smatraju da *LE* ukazuje na „relativnu anteriornost” (*relative anteriority*), tj. događaj iskazan izrazom „gl. + *LE*” prethodi referentnom vremenu. T. Li (2002) čak zastupa mišljenja da *LE* može izražavati apsolutno prošlo vreme, ali i relativno vreme ili neistovremeni taksisni odnos dva događaja. U suštini, po našem mišljenju, funkcija markera *LE* za označavanje relativnog vremena, kako tvrde S. E. Jahontov, S. Džang i T. Li, u izvesnom smislu, slična je njegovoj funkciji iskazivanja aktualnosti događaja, kako smatraju J. Dai (1997) i drugi. Prema Daijevoj definiciji, „aktualnost” koja se iskazuje markerom *LE*, podrazumeva da je određeni događaj već realizovan u odnosu na referentno vreme.²¹⁴ Drugim rečima, taj je događaj realizovan i kao takav jeste aktuelan, bez obzira da li je prošli, sadašnji ili budući. Stoga se „aktuelni događaj” obeležen markerom *LE* može deliti na „sadašnji aktuelni”, „prošli aktuelni” i „budući aktuelni” događaj. Kasnije su L. M. Čen (陈立民 2002: 20-21) i S. Šang (S. Šang 2005: 72) takođe u svojim radovima utvrdili da *LE* ima funkciju označavanja temporalne referencijalnosti.

Generalno govoreći, istraživanje značenja i funkcija *LE*, sprovedeno tradicionalnim pristupom, uglavnom se oslanjalo na upoređivanje gramatičkog značenja predikata bez *LE* (P) sa predikatom sa *LE* (P + *LE*), a rezultat toga jeste da se razlika u značenju između „P” i „P + *LE*”,

²¹³ Original videti u K. Smit (1994: 111): *The perfective morpheme -le presents closed, non-stative situations. There is an interaction between situation type and viewpoint: the perfective spans the single point of instantaneous events and the initial and terminated final endpoint of durative events.* (autorkin prevod)

²¹⁴ Original videti u J. Dai (1997:47): 指相对于某个参照时间来说, 句子所表达的事件是一个已经实现了 (*realized*) 的现实事件, “了”是这种现实性的显性标记. (autorkin prevod)

tretira kao učinak markera *LE*, odnosno, pravo gramatičko značenje *LE*. Međutim, K. Smit (1991/1997), Đ. Vu (2005), S. Jang (2011) i drugi, primenjuju jedan novi, dinamičan i celishodniji pristup istraživanju *LE*. Oni smatraju da je razlika u gramatičkom značenju između „P” i „P + *LE*”, nastala interakcijom između „P” i *LE*. Drugim rečima, aspekatski tip situacije „P + *LE*” ne određuje se samo značenjem *LE*, već interakcijom *LE* sa različitim predikatskim situacijama (npr. ograničenim ili neograničenim situacijama). K. Smit (1991/1997: 264–266) konstatuje da *LE* može označavati ograničeni događaj samo kada glagol uz koga stoji pripada klasi AKTIVNOSTI, SEMELFAKTIVNOSTI i DOSTIGNUĆA. Đ. Vu (2005: 300) takođe smatra da značenje „P + *LE*” umnogome zavisi ne samo od situacionog tipa predikata, već i od lingvističkog konteksta. S. Jang (2011: 412-413) smatra da *LE*, samo po sebi, nema tu funkciju da nekoj neograničenoj situaciji odredi krajnju završnu tačku, a u statičnoj situaciji on čak može aktivirati početnu tačku ili tačku promene stanja. Marker *LE*, prema S. Jangu, takođe može naglašavati početak nekog postojanja, pri čemu to postojanje, kao stanje, može da bude i trajno. Stoga S. Jang tvrdi da *LE*, u suštini, samo pokazuje perspektivu posmatranja, iz kojeg se, na primer, događaj sa inherentnom završnom tačkom, može smatrati kompletivnim (2011: 392). Dakle, iz gorepomenutih tvrdnji može se zaključiti da *LE* nema inherentno gramatičko-semantičko značenje, već to ostvaruje u kontekstu, u zavisnosti od značenja predikatskog glagola i drugih adverbijala.

Na kraju, bez obzira na to na koji način pristupamo istraživanju *LE*, koje pristupe i metode u tom proesu koristimo, ono što je ključno jeste da se mora dati odgovor na osnovno pitanje koje postavlja sama priroda markera *LE*, a to je: koje je njegovo mesto i značenje u jezičkoj upotrebi, a ne isključivo u gramatici. Prema našem viđenju stvari, sva ova razmatranja i istraživanja, u najmanju ruku, nisu do kraja odgovorila na to pitanje, odnosno nisu razotkrila u kom je kontekstu upotreba *LE* obavezna, s obzirom da u kineskom jeziku postoje i alternativna sredstva za izražavanje ograničenosti (npr. leksička sredstva ili aspekatske konstrukcije). Osim toga, činjenica je da se *LE*, bilo kao obeležjeza aktualnost, ili kao obeležje za ostvarenost ili ograničenost događaja, ni u praktičnoj upotrebi jezika, pa tako ni u našem korpusu, ne pojavljuje u svim ovim situacijama. Očigledno je da pojavljivanje ili nepojavljivanje *LE* u rečenici ne zavisi samo od glagolske ili predikatske situacije, već po našem dubokom ubeđenju, zavisi i od pravila pragmatike i diskursa. Dakle, ako značenje i funkciju *LE* razmatramo samo iz ugla sintakse, a

isključimo diskursni faktor, onda spoznaja prirode i funkcija *LE*, svakako, neće biti ni sveobuhvatna ni kompletna.

II. Diskursna istraživanja LE

Novi načini istraživanja gramatičko-semantičkog značenja *LE* mogu se nazvati novim samo zato što su različiti od tradicionalnih metoda proučavanja. Neka istraživanja, kao na primer ona koja se tiču pragmatičke upotrebe *LE*, razvijala su se još ranih 1980-ih. Izučavanjem *LE* na nivou diskursa bavili su se u svojim radovima sledeći autori: Dž. Spanos (G. Spanos 1979, v. A. Andreasen 1981), A. Andresen (A. Andreasen 1981), U. V. Džang (1986), Č. Ču (2006), Đ. Vu (2003) i drugi. Rezultate i osnovne pretpostavke ovih istraživanja predstavimo u daljem tekstu.

i. LE obeležava prvu radnju u nizu događaja

Dž. Spanos (1979)²¹⁵ pragmatičkim pristupom istražuje uticaj jezičkog okruženja na (ne)pojavljivanje *LE* u rečenici, i to tako što je anketirao govornike čiji je maternji jezik kineski. On zapaža da značenje *LE* u narativnom diskursu više zavisi od jezičkog okruženja, a ne od njega samog. Dakle, u narativnom diskursu uočava se tendencija izostavljanja *LE* onda kada je u kontekstu temporalni odnos događaja jasno određen. S druge strane, *LE* se obično javlja u prvoj rečenici u nizu koji iskazuje sekvencijalne događaje, što Spanos naziva „pravilom neredunancije” (*principle of nonredundancy*).

ii. LE obeležava glavni događaj

A. Andresen (1981) analizira narativne tekstove polazeći od postulata o strukturi „istaknutosti i pozadine”. On tvrdi da aspekatski marker *LE* sa značenjem perfektivnosti ima i dodatnu diskursnu funkciju, tj. funkciju obeležavanja događaja koji se nalazi na glavnoj narativnoj niti.

iii. Pravilo doslednosti upotrebe LE (Rule of consistency)

Dž. Spanos (1979)²¹⁶ zapaža da se kod nekih anketiranih govornika primenjuje strategija da ukoliko se *LE* jednom upotrebi u nekoj specifičnoj rečeničnoj konstrukciji, onda se, bez obzira na „pravilo neredunancije”, on u istom diskursu zaredom primenjuje u istoj vrsti konstrukcije. U. V. Džang (1986: 55, 56) ovo Spanosovo zapažanje naziva „pravilom doslednosti”.

iv. Pravilo opreznosti pri upotrebi LE (Rule of caution)

²¹⁵ Citiran prema: A. Andreasen (1981: 61-65).

²¹⁶ Ibid.

Dž. Spanos (1979)²¹⁷ takođe primećuje da se u slučaju kada u kontekstu nije dovoljno jasno određeno vreme dešavanja, uključujući ograničenost, faznost ili modalnost radnje, obično primenjuje „pravilo opreznosti” i povećava verovatnoća upotrebe *LE*.

v. LE povezuje događaj sa daljim kontekstom

D. N. Li i S. A. Tompson (1981: 640-641) smatraju da jedna od brojnih funkcija prospektivnog markera *LE* jeste povezivanje događaja sa daljim kontekstom (*forward linking*). Naime, *LE* ima funkciju da izražava anteriornu radnju u sekvencijalnom nizu događaja i označava njihovu međuzavisnost. Č. Ču (2006) takođe smatra da tamo gde se nalazi, *LE* može da povezuje klauzu sa većim jezičkim izrazima. On tvrdi da *LE* ima funkciju obeležavanja relacije temporalne sekvencije i uzročnopolosledičnih odnosa događaja. Preciznije rečeno, u slučajevima kada nedostaje leksičko sredstvo za eksplicitno povezivanje rečenica (na primer, nedostaje opšteprihvaćeni sekvencijalni odnos između značenja glagola ili nedostaje taksisni specifikator, itd.), *LE* može igrati ulogu povezivanja i označavanja temporalnog ili logičkog odnosa događaja.

vi. LE obeležava kulminaciju događaja

U. V. Džang (1986:105) konstatuje da se u svakom narativnom segmentu nalazi jedna veoma važna rečenica po značenju, tj. rečenica koja iskazuje vrhunac razvoja naracije. Stoga, on tvrdi da jedna od diskursnih funkcija *LE* u narativnom diskursu, jeste obeležavanje takve rečenice, odnosno, obeležavanje kulminacije događaja. Č. Ču i U. V. Džang (1987) i Č. Ču (2006) dalje razvijaju ovaj postulat i tvrde da se u kineskom jeziku široko primenjuje strategija da se redosled događaja u diskursu prezentuje na takav način da može analogno preslikati temporalnu ili logičku sekvenciju tih dešavanja u realnosti. Budući da se u takvom nizu događaja iskazanom u tekstu, ne naglašava koji je događaj važniji za razvoj naracije ili koji događaj predstavlja kulminaciju čitavog tog dešavanja, potrebno je posedovati neko jezičko sredstvo kojim će se obeležiti ta kulminacija. Ovo jezičko sredstvo jeste, po njima, zapravo, *LE*.

Osim gorepomenutih, tu su i radovi koji iz ugla narativnog vremena istražuju diskursne funkcije *LE*. U autore takvih radova spadaju: Đ. Vu (2003), K. Smit i M. Erbau (2005), H. Žao (2012) i drugi. Đ. Vu (2003) obrazlaže odnose između diskursnih funkcija *LE* i relacija, smatrajući da u narativnom diskursu *LE* podrazumeva međusobnu povezanost događaja iskazanog klauzom sa *LE* i događaja koji sledi u narednoj klazi, i tako *LE* utiče na temporalnu

²¹⁷ Ibid.

progresiju. S druge strane, Đ. Vu smatra da *LE* može da identifikuje značajni momenat u procesu radnje izražene konstrukcijom „P + *LE*“, i da lokalizuje interval od početne tačke do tog momenta pre referentnog vremena. K. Smit i M. Erbau (2005) konstatuju da tumačenje temporalnosti diskursa u kineskom jeziku zavisi od dve vrste informacija: prva vrsta informacije se prenosi glagolskim aspektom ili leksičkim sredstvima, dok je druga izražena pragmatičkim načinima upotrebe jezika. Oni smatraju da nam perfektivni marker *LE*, kao sredstvo za ograničavanje situacije, pomaže u tumačenju temporalnosti po „narativno-dinamičnom“ modelu. Đ. N. Sju (徐晶凝 2012) razmatra kvantitativnu distribuciju *LE*₁ i *LE*₂ u književnim tekstovima, s akcentom na interakciju *LE* i glagolske situacije. Ona zaključuje da se konstrukcija „GL. + *LE*₁ + O.“ u odnosu na konstrukciju „gl. + O. + *LE*₂“ više koristi za iskazivanje svršene radnje u narativu. Osim toga, ona tvrdi da narator pomoću prve konstrukcije fokusira na pacijens radnje, čime se ističe ishodište samog događaja, dok se pomoću potonje konstrukcije fokusira na događaje koji čine temporalnu strukturu narativnog diskursa. H. Žao (2012) opisuje funkcije aspekatskog markera *LE* na tri diskursna nivoa (tj. mikro, makro i srednjem nivou). On konstatuje da aspekatski marker *LE* na makro nivou diskursa ima funkciju obeležavanja granice temporalnog intervala, na srednjem nivou obeležava diskursne jedinice nukleusa koje unapređuju naraciju, a na mikro nivou teksta prethodni povezuje s potonjim događajem, učvršćujući tako vezu između njih.

Iz svega gorerečenog konstatujemo da su prethodna istraživanja o diskursnim funkcijama *LE* proširila naš horizont razumevanja prirode *LE*, i kao najznačajniji rezultat imala opšte prihvatanje mišljenja da *LE* kao marker perfektivnosti ima tendenciju da podstakne temporalnu progresiju narativnog diskursa. Međutim, takođe je uočljiv i izvestan nedostatak dosadašnjih istraživanja. Budući da *LE* u izražavanju temporalnosti teksta često sadejstvuje sa drugim jezičkim sredstvima, ovim istraživanjima nedostaje precizno razdvajanje značenja samog *LE* od značenja drugih jezičkih i diskursnih sredstava u narativu. Samo je Đ. Vu (2003) pokušao da razmotri funkciju samog *LE*, ne uzimajući u obzir druge faktore, ali kako njegov rad ističe važnost pragmatičkih odnosa, težište njegovog istraživanja bilo je na uticaju pragmatičkih faktora na temporalnu progresiju u narativima. Naš rad predstavlja pokušaj razdvajanja situacija iskazanih samo leksičkim aspektom ili aspekatskim konstrukcijama od onih koje su iskazane predikatom sa markerom gramatičkog aspekta, s namerom da razumemo kakav učinak ima *LE*,

odnosno kako *LE* u sadejstvu sa opštim aspektom i aspekatskim konstrukcijama učestvuje u izražavanju ograničenosti događaja, kao i kakva je priroda međusobnog uslovljavanja i izbora tri podsistema aspekta u kineskom jeziku.

6.1.2. Kvantitativna distribucija markera *LE* u narativnom

diskursu

Korpusnom analizom koju smo sprovedeli došli smo do sledećih padataka: u korpusu je pronađeno ukupno 794 EDJ čiji predikat čine „gl. + *LE*” (EDJ_{LE}), što je 13,63% od ukupnog broja EDJ (5825) u korpusu, i 53,79% od ukupnog broja EDJ čiji je predikat obeležen markerima gramatičkog aspekta (1476 EDJ_{GRA. ASP}). Dalje, od ovih ED jedinica, 518 EDJ_{LE} se nalazi u TP strukturama, što čini 22,18% ukupnog broja TP EDJ (2335), a to je istovremeno 65,2% od ukupnog broja EDJ_{LE}. Nakon anotiranja glagola ili glagolskih konstrukcija ovih TP EDJ_{LE}, zapažamo sledeće: u 200 EDJ_{LE} u funkciji predikata nalazi se rezultativna aspekatska konstrukcija; u predikatima 154 EDJ_{LE} nalazi se kvantitativni specifikator, odnosno, predikat je sastavljen od „gl.+ *LE* + KVAN. SPEC”; 131 EDJ_{LE} ima predikat, koji osim *LE*, ne sadrži druga aspekatska obeležja, odnosno, kod kojih predikat čine samo glagolska osnova i *LE*. Među njima je, opet najviše teličnih glagola (68%), naročito onih iz klase β-TELIČNOSTI (sreću se u 73 EDJ_{LE}). Među ateličnim glagolima, glagoli iz klase AKTIVNOSTI javljaju se u većem broju (u 35 EDJ_{LE}) od glagola STANJA (u 6 EDJ_{LE}). Na kraju, zabeleženo je 33 EDJ_{LE} u čijem se predikatu javljaju i drugi markeri gramatičkog aspekta, kao što su *YI* i oblik „GL-GL”. Osim gorenavedenih podataka, uradili smo i distribuciju *LE* u diskursnom spanu u TP strukturama narativa. Rezultati pokazuju da se *LE* u prvoj EDJ u diskursnom spanu javlja 231 put, a u poslednjoj EDJ 145 puta, što zajedno čini 72,6% TP EDJ_{LE}. Ovi rezultati pokazuju da marker *LE* za ograničenost pokazuje tendenciju da se više javlja u EDJ koje iskazuju ograničenu situaciju u temporalnim strukturama narativa; EDJ_{LE} najčešće se nalazi na početku ili na kraju diskursnog spana u TP strukturi.

6.1.3. Funkcija markera *LE* u narativnom diskursu

I. *LE* u TP narativnom diskursu

i. Obeležavanje ograničene situacije iskazane β -teličnim glagolima ili ASP. KON_{REZ}

Najosnovnija funkcija *LE* jeste, pre svega, obeležavanje ograničene situacije. Ukoliko ova ograničena situacija ima inherentnu krajnju tačku ili spoljnu materijalnu granicu koju iskazuju β -telični glagoli ili rezultativne aspekatske konstrukcije, onda *LE* označava realizaciju tog očekivanog rezultata radnje. Drugim rečima, *LE* označava aktualnu ograničenu radnju. Osim toga, *LE* u ovom slučaju ima i funkciju temporalnog orijentira koji lokalizuje momenat ostvarivanja tog rezultata na temporalnoj osi, i to pre referentnog vremena. Pogledajmo sledeće primere koji ilustruju pomenute situacije:

- (1) ¹[<下> _{β -TEL} 了 *LE* 米], ²[便端起一簋瘪谷], ³[到天井里撒给鸡们啄]。
¹[<Stavila je>_{SV} pirinač], ²[uzela kotaricu sa žitom] i ³[malo bacila u dvorište da nahrani kokoške]. (*He Baoguo*, prev. R. Pušić)
- (2) ¹[她带领着一副担架] ²[从胡同口儿<走>_{AKT} 了 *LE* 过来_{DOP}], ³[清脆的声音就是从她的口里发出来:“这里是孙小林家吗?”]
²[<Skrenula je>_{SV} iz sokaka], ¹[hodajući ispred jednih nosila]. ³[*Jasan i melodičan glas koji je čula, bio je njen. „Je l' ovde kuća Sun Sijaolina?”*] (*Mo Jen*, prev. A. Jovanović)
- (3) ①¹[他扭头] ²[<走>_{AKT} 出_{DOP} 了 *LE* 公园]。②[商店开门了]...
①[Okrenuo se] i [*napustio*]_{SV} park]. ②[Prodavnice su počele da se otvaraju]... (*Vang Anji*, prev. I. Elezović)

U prvom primeru, rezultativnost radnje se izražava β -teličnim glagolom 下(米)/staviti pirinač (da se kuva), dok u primeru 2 i 3, to čine ASP. KON s dopunom za pravac. Takođe možemo videti da se *LE*, u rezultativnim EDJ_{ASP. KON}, obično javlja na dvema pozicijama u linearnom poretku rečenice: ili se umeće između glavnog glagola i rezultativne dopune, formirajući konstrukciju „gl. + *LE* + DOP.” (npr. 走了过来/gl.: 走/*ići* + 了/*LE* + DOP.: 过来/*prići* u primeru 2); ili stoji iza dopune gradeći konstrukciju „gl. + DOP. + *LE* + (O.)” (npr. 走出了公园/gl.: 走/*ići* + DOP.: 出/*izaći* + 了/*LE* + OBJ.: 公园/*park* u primeru 3). U prvom slučaju, dopunu najčešće čine glagoli za pravac, dok se u drugom slučaju često javlja objekat u rečenici, pri čemu je dopuna tesno srasla s glagolom. Na osnovu našeg istraživanja, smatramo da pozicija *LE* u rečenici nije

samo uslovljena sintaksičkim pravilima,²¹⁸ ona u mnogim situacijama, zavisi i od pragmatičkih faktora. Naime, kada objekat (predmet ili živo biće) predstavlja fokus pripovedanja, *LE* se obično javlja iza dopune, a ispred objekta. Objekat, u ovom slučaju, često predstavlja novu informaciju, odnosno fokus rečenice, pri čemu se temporalni tok naracije ili prekida na ovom mestu, pa potom sledi opis ili elaboracija o novoj temi (v. primer 3: tema prelazi na „prodavnicu”); ili se nastavlja sa novom radnjom u nizu događaja, uz mogućnost da se glavni akteri smenjuju. S druge strane, ukoliko pripovedač želi da privuče pažnju čitalaca na rezultat ili posledicu date radnje, onda se dopuna, kao fokus informacije, javlja na kraju rečenice, a *LE* se u ovom slučaju, nalazi između glavnog glagola i dopune. Budući da ovaj rezultat radnje iskazan dopunom često predstavlja uzrok ili preduslov za dešavanje potonjeg događaja, pozicioniranje *LE* ispred dopune u rečenici predstavlja jedno od sredstava za tekstualnu koheziju.

ii. Obeležavanje ograničene situacije iskazane α -teličnim glagolima

Kao što smo već pomenuli, proces ograničene situacije koja je iskazana α -teličnim glagolima ne obuhvata i rezultat, odnosno, ona ima samo potencijalnu materijalnu granicu. Stoga, *LE* u ovom slučaju može da ukazuje na ostvarenje njenog cilja, a može da ukazuje samo na prekid te radnje. Drugim rečima, kada se nalazi uz α -telične glagole, *LE* označava ili kompletivnost ili terminativnost radnje. Pogledajmo sledeće primere:

(4) ¹[鸡叫三遍], ²[女人就先起来]³[给水生<做> α -TEL 了 *LE* 饭] ⁴[吃]。

¹⁻²[Na treći zov petla, žena prvo ustade] ³⁻⁴[da Šuišengu <spremi>sv doručak]. (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

(5) ¹[一早就出门], ²[去劳动局] ³[<办> α -TEL 了 手续], ⁴[弟弟陪他一起去]。

¹⁻²[U rano jutro krenuo je na Biro rada] ³[da <se prijavi>sv], ⁴[a mlađi brat je pošao s njim]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

U primeru 4, oblik „gl. + *LE*” (做了饭: gl.: 做/*spremati* + 了/*LE* + OBJ.: 饭/*doručak*) u ³EDJ se nalazi u događajnom nizu ovog spana: 鸡叫三遍/*petao je po treći put kukuriknuo* (¹EDJ) → 女人起来/*žena ustade* (²EDJ) → 做了饭/*sprema doručak* (³EDJ) → 吃/(*daje Šuišengu da*) jede (⁴EDJ), te *LE* ukazuje na kompletivnu radnju. U primeru 5, oblik „gl. + *LE*” (办了手续: gl. 办

²¹⁸ Položaj *LE* u takvoj rečenici (koja istovremeno ima i glagolsku dopunu za pravac i objekat) određuje se sintaksičkim pravilima. Jedno od takvih pravila jeste i pravilo da kada objekat predstavlja lokalizatora radnje kretanja ili premeštanja, tada se *LE* zajedno s objektom nužno nalazi između dva konstituenta složene dopune za pravac, npr.: <走>_{AKT} 上 _{SHANG} 了 _{LE} 前 _{OBJ} 去 _{QU} („ići nekome u susret/prići nekome”).

/obavljati + 了/LE + OBJ.: 手续/papirologija) se nalazi u ³EDJ, iza koje stoji satelitska EDJ u relaciji ELABORACIJE, te iz konteksta možemo saznati da je „on” samo predao papire i cela papirologija nije završena. Stoga, LE u ovom slučaju ne obeležava kompletivnu radnju.

iii. Obeležavanje ograničene situacije sa kvantifikatorom

U ovom slučaju objekat sadrži kvantitativni specifikator koji ograničava vremenski interval trajanja radnje ili broj ponavljanja radnje, kao i ostvarenu količinu objekta vršenjem radnje, a LE ukazuje na crtu („granicu”) do koje je dosegao određeni kvantitet vršenjem radnje. Drugim rečima, LE označava da je određena količina vremena ili predmeta ostvarena. Dakle, LE ovde ne označava ni rezultativnost (krajnju tačku procesa), niti terminativnost (prekid radnje) jer će se radnja, nakon dostizanja naznačene količine vremena ili predmeta, možda i dalje nastaviti. Budući da su glagoli u ovim EDJ uglavnom iz klase AKTIVNOSTI, kojima se inače iskazuje neograničena situacija, tumačenje ograničenosti takve situacije dobija se na osnovu kvantitativne granice označene specifikatorom. Drugim rečima, ukoliko kvantitativni specifikator označava vremenski interval, onda to podrazumeva da je ta radnja trajala, ali nikako i da je okončana u ovom intervalu, a njena krajnja tačka se nalazi u većem tekstualnom spanu. S druge strane, zajedno sa kvantitativnim specifikatorom LE eksplicitno ukazuje na ostvareno pomeranje vremena naracije unapred, tj. precizira do kolikog je pomaka tačno došlo, zbog čega rečenica koja ima strukturu „gl. + LE + KVAN. SPEC + O.” doprinosi temporalnoj progresiji naracije. Ukoliko kvantitativni specifikator označava učestalost vršenja radnje ili ostvarenu količinu radnje, onda je radnja iskazana u celosti, tj. proces radnje sadrži terminativnu ili materijalnu granicu, te je situacija ograničena. Pogledajmo sledeće primere:

(6) ¹[我在这条路上<走>AKT 了 LE 整整一天 KVAN.SPE].....

¹[**Ceo jedan dan <hodao sam>** sv istim ovim putem]... (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

(7) ¹[她将他安放在观音像前], ²[出去] ³[<拉>AKT 了 LE 一捆 KVAN. SPEC 柴禾], ⁴[回来] ⁵[蹲在锅前] ⁶[烧水]。

¹[Pošto ga je položila ispred Avalokitešvarinog kipa], ²[izašla je] ³[da <doneše> sv svežanj suve trave]. ⁴[Kad se vratila], ⁵[čučnula je pored kazana] i ⁶[stavila vodu da proključa]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

U primeru 6, kvantitativnim specifikatorom se označava vremenski interval trajanja radnje „整整一天/čitav (jedan) dan”, dok se u primeru 7 označava ostvarena količina objekta „一捆/(jedan)

svežanj”. Na taj način dve radnje iskazane glagolima AKTIVNOSTI „走/koračati, hodati” i „拉/vući” postaju ograničene.

iv. Obeležavanje ograničene situacije iskazane aktivnim ili stativnim glagolima

Imajući u vidu da predikatske situacije iskazane aktivnim ili stativnim glagolima obično imaju neograničeni karakter, funkcija *LE* u takvoj rečenici jeste aktiviranje kritične tačke ove inače homogene situacije, tj. od te specifične tačke ili dolazi do promene date situacije ili ta situacija dolazi do nekakvog prekida i na taj način poprima osobine ograničene situacije. Ova kritična tačka, zavisno od značenja glagola ili konteksta, može predstavljati početnu tačku radnje ili stanja, a može biti i tačka prekida radnje. Stoga, *LE* u ovom slučaju označava samo terminativnu, a ne i rezultativnu radnju, odnosno, ne podrazumeva se da se radnja odigrala u celosti s ostvarenim ciljem. Pogledajmo primere koji ilustruju takav slučaj:

(8) ¹[女人一怔], ²[睁开大眼睛], ³[咧开嘴]⁴[笑了笑], ⁵[就转过身子去]⁶[抽抽打打地 <哭>_{AKT}了 _{LE}].

¹⁻²[Potpuno zapanjena, žena iskolači oči] i ³[nasmeja se]. ⁴[Ali onda se okrenula] i ⁶[<zaplakala>_{sv}]. (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

(9) ¹[回过头来] ²[一看], ³[那马而立还坐在门角落里!] ⁴[吴所长<奇怪>_{STA}了 _{LE}: “怎么啦, 还有什么事吗?”]

¹[Kad se okrenuo], ²⁻³[video je onog Ma Erlija kako i dalje sedi u uglu!] ⁴[„Šta bi?“ <začudi se>_{AOR} direktor Vu. „Još te nešto muči?“] (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

U primeru 8, *LE* aktivira početnu tačku radnje koju iskazuje glagol AKTIVNOSTI „哭/plakati” i izražava inhoativno značenje („哭了/zaplakati”); u primeru 9, *LE* takođe ima inhoativno značenje, tj. aktivira kritičnu tačku promene psihičkog stanja glavnog junaka, nakon čega nastaje novo stanje koje opisuje glagol STANJA 奇怪/čuditi se: da se on našao u čudu („奇怪了/začudi se”), pri čemu nam kontekst jasno ukazuje da ta radnja nije postigla svoj cilj.

Na osnovu gorerečenog, možemo konstatovati da je osnovna gramatičko-semantička funkcija *LE* u TP strukturama narativnog diskursa aktiviranje kritične tačke situacije (bilo da je početna, krajnja tačka ili moment promene situacije), uz istovremeno lokalizovanje ove kritične tačke pre referencijalne tačke na situacionoj osi. Ova referencijalna tačka može da bude moment o kome govori narator, a može da bude i vreme odigravanja nekog drugog događaja. Dakle, možemo smatrati da *LE* ima funkciju označavanja relativne prošlosti ili anteriornog taksisnog odnosa. Osim toga, možemo takođe konstatovati da konkretno aspekatsko značenje *LE*, tj.

inohativnost, terminativnost ili rezultativnost, u velikoj meri zavisi od semantičkog značenja glagola uz koji stoji *LE*. S druge strane, *LE* u dinamičnom događajnom nizu, može aktivirati kritičnu tačku nekoj, inače, neograničenoj situaciji, čime se menja odlika ograničenosti te situacije i ona postaje situaciono ograničena, odnosno terminativna. *LE* može, na kraju, označavati ostvarenje inherentnog cilja glagolskog procesa pri čemu onda iskazuje rezultativnu situaciju.

Ipak, ovde se otvara jedno pitanje. Na osnovu podataka u ovom radu, zaključili smo da upotreba *LE* za označavanje ostvarivanja rezultata radnje nije neophodna jer u našem korpusu, kao što smo u prethodna dva poglavlja analizirali, veliki broj EDJ s ostvarenim rezultatima ne sadrži *LE*. Na primer: u ukupno 585 EDJ sa rezultativnim ASP. KON, *LE* se ne pojavljuje, a onih EDJ koje su obeležene markerom *LE* ima samo 186 (oko 24%). Naše pitanje koje je postavljeno još na početku jeste: da li se iza ove činjenice, odnosno, (ne)pojavljivanja markera *LE* u ovim rezultativnim situacijama krije neko određeno pravilo, ili je to samo neka vrsta ličnog stila autora narativa? U ovom delu istraživanja pokušali smo da iz ugla narativnog diskursa, pronađemo makar neki trag za rasvetljavanje ovog pitanja.

Prvo smo uradili analizu distribucije *LE* u tekstualnom spanu TP struktura narativa i pritom zapazili da postoji tendencija da se *LE* javlja u prvoj EDJ u nizu rečenica nekog diskursnog segmenta. Dakle, od 518 TP EDJ s markerom *LE*, 231 EDJ_{LE} je prva u nizu EDJ u tekstualnom spanu, što iznosi oko 44,6%, 137 EDJ_{LE} je onih koje se nalaze u sredini tekstualnog spana, što iznosi oko 26,4%, a onih koje se javljaju kao poslednja u nizu u tekstualnom spanu ima 150, što je oko 29%. Stoga, ovo ukazuje na činjenicu da postoji određeno diskursno pravilo o distribuciji markera *LE* u temporalnim strukturama narativnog teksta.

(a) *LE* se javlja u prvoj EDJ tekstualnog spana u događajnom nizu

Prema našoj evidenciji, glagoli u takvim EDJ su najčešće iz klase AKTIVNOSTI, a veoma je malo β -teličnih glagola. Drugim rečima, prva EDJ u tekstualnom spanu u događajnom nizu obično opisuje neku radnju koja nema inherentni rezultat i koja ima funkciju iniciranja potonjeg niza radnji. U ovom slučaju, upotreba markera *LE* je neophodna kako bi ta radnja ipak bila ograničena, ona sadrži i kritičnu tačku kao granicu, koja istovremeno predstavlja referentno vreme za potonju radnju, tj. čini da se narativni tok pomera unapred. Da pogledamo primere koji ilustruju ovu situaciju:

(10) ①¹[几条鱼跃起来], ②²[好象是对主人点头鞠躬]。③¹[女人<笑>_{AKT}了_{LE}], ④²[拍拍手], ⑤³[挑起粪桶]⑥⁴[往回走]。

①¹[Nekoliko riba je poskočilo], ②²[kao da su klimanjem glave iskazale naklon gazdarici].

③¹[Žena se <nasmejala>_{sv}], ④²[pljesnula rukama], ⑤³[podigla kofe za gnojivo] i ⑥⁴[krenula nazad]. (He Baoguo, prev. R. Pušić)

(11) ①¹[“我到过很多很远的城市。我什么活都干过。”男人淡淡地说]。②²[“有一年，我到了一个很大的城市。有人问我哪里来的，我说我是客家人。”] ③¹[男人<看>_{AKT}了_{LE}女人一眼], ④²[女人正轻轻摩挲着阿贵的脑袋]。

①¹[„Bio sam u puno dalekih gradova. Svašta sam radio.” Bezvoljno reče muškarac]. ②²[„Jedne godine sam bio u nekom velikom gradu]. Neko me je upitao odakle sam, rekao sam mu da sam Hakas.“] ③¹[Muškarac < pogleda >_{AOR} ženu za tren], ④²[ona je nežno mazila glavu A'gueia]. (Isto)

U primeru 10, prvi tekstualni span ① se ne nalazi na glavnoj niti, već samo daje opis okruženja, zbog čega se nalazi prilično velika distanca u tekstu između ¹EDJ u tekstualnom spanu ② koji čini glavnu narativnu nit, i prethodnog događaja na narativnoj niti. Stoga se *LE* javlja u ¹EDJ spana ②, i ima funkciju (ponovnog) lokalizovanja prve radnje (¹EDJ) u nizu događaja na temporalnoj osi. U ovom primeru, *LE* aktivira početnu tačku procesa radnje iskazane aktivnim glagolom „笑了/*nasmejati se*”, koja je istovremeno i početak celog niza događaja u spanu ②. Ponekad, ED jedinici sa *LE* prethodi prilično dug direktan govor (v. primer 11), koji na neki način prekida dinamičnu nit narativa. Stoga se marker *LE* upotreblja u prvoj EDJ tekstualnog spana ② koji stoji iza tog direktnog govora, čime se ponovnom temporalnom lokalizacijom, događajni niz vraća na glavnu narativnu nit.

Dakle, takva prva EDJ tekstualnog spana često ima inhoativno značenje, s tim što ponekad ovo značenje može biti eksplicitno izraženo, što ilustruje sledeći primer:

(12) ①¹[那时我的脑袋没有了], ②²[脑袋的地方长出了一个旅店]。③¹[司机这时在公路中央<做>_{a-TEL}起了广播操], ④²[他从第一节做到最后一节]...

①¹⁻²[Na ramenima mi više nije rasla glava, već gostionica]. ②¹[Za to vreme, vozač je nasred puta <počeo>_{sv} da radi jutarnje radijske vežbe] i ③²[to sve po redu – od prve do poslednje]... (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

U gorenavedenom primeru, u ¹EDJ u spanu ② se nalazi ASP. KON sa dopunom za inhoativnost 起/*QI* (做起了广播操: gl.: 做/*raditi* + DOP.: 起/*QI* + 了/*LE* + OBJ.: 广播操/*jutarnje radijske vežbe*), kojom se na eksplicitan način naglašava početak procesa radnje.

U situacijama kada su vršiocci dve serije radnji različiti, *LE* se obično upotrebljava u prvoj EDJ nove serije, čime se novi niz radnji lokalizuje na temporalnoj osi. Marker *LE* na taj način igra i ulogu „vezivne kopče” prethodnog i potonjeg niza radnji. To se može videti u sledećem primeru:

- (13) ①¹[女人在后面跟], ²[走到院里], ³[女人紧走两步] ⁴[赶在前面], ⁵[到屋里去] ⁶[点灯]。②¹[水生在院里<停>_{GL-GL}了] *LE* <停>_{GL-GL}...
 ①¹⁻²[ali kad su ušli u dvorište], ³⁻⁴[žena ga prestiže] i ⁵[uđe u kuću] da ⁶[zapali lampu]. ②¹[Šuišeng <je zastao>_{sv} u dvorištu]... (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

U ovom primeru postoje dva tekstualna spana sa različitim vršiocima radnje, tj. „žena” i Šuišeng. Iako predikat u ¹EDJ drugog spana čini oblik udvojenih glagola „停停/*zastati*“, koji već opisuje ograničenu situaciju, marker *LE* se ipak javlja u istoj EDJ u svrhu temporalnog lokalizovanja drugog događajnog niza. Uporedimo to sa sledećim primerom, koji takođe sadrži dva tekstualna spana, ali sa istim vršiocima radnje.

- (14) ①¹[她拾掇了]²[出去]。②¹[<回>_{β-TEL}来], ²[插好了隔山门];
 ①¹[Ona malo pospremi] i²[izađe]. ②¹⁻²[U **povratku** je zatvorila vrata od kuće]... (Isto)

Primećeno je da je *LE* u ovom primeru izostavljeno u ¹EDJ drugog spana (回来: gl.: 回/*vratiti se* + DOP.: 来/*doći*, tj. *u povratku* u prevodu), tj. nije bilo potrebno ponovno lokalizovanje drugog niza radnji, čime bi se ostvarila tekstualna kohezija između dva tekstualna spana i na čitaoca ostavio utisak da su se dva niza radnji zbivali jedan za drugim, tj. da skoro i da nije bilo vremenske distance između njih. S druge strane, osim što je agens dva događajna niza u ovom primeru isti, između glagola ²EDJ u spanu ① „出去/*izaći*”, i glagola u ¹EDJ u spanu ② „回来/*vratiti se*” postoji i leksička kohezija, pa su na taj način dva tekstualna spana tesno povezani, što je delimično doprinelo izostavljanju markera *LE* u prvoj EDJ u ovom diskursnom segmentu.

U našem korpusu se nalazi još jedan broj primera u čijoj se prvoj EDJ pored *LE* javlja i temporalni kvantifikator, koji označava ograničeno trajanje prve u seriji radnji, što čini događajni niz ritmičnijim i elastičnijim na temporalnom planu. Sledeći primer zapravo spada u tu vrstu:

- (15) ¹[他们大约<走>_{AKT}了] *LE* 十分钟], ²[忽然听见警犬叫了起来], ³[他们抬眼]⁴[一望],
⁵[见前方三十多米远有个人影在晃动].
¹⁻²[**Nakon desetak minuta hoda** iznenada se začuo lavež psa]. ³⁻⁴[Podigli su pogled] i
⁵[na oko tridesetak metara udaljenosti ispred sebe ugledali siluetu koja se njiše].

U ¹EDJ navedenog primera se nalazi temporalni kvantifikator „十分钟/*desetak minuta*”, koji precizira vremensko trajanje predikatske radnje „走/*hodati*” (tj. 走了十分钟/*hodali su desetak minuta*, odnosno *nakon desetak minuta hoda* u prevodu), i zajedno sa izrazom „忽然/*iznenada*“ čini naraciju dramatičnijom i živopisnijom.

(b) *LE* se javlja u poslednjoj EDJ tekstualnog spana u događajnom nizu

Na osnovu korpusne analize, došli smo do zaključka da je jedan od razloga česte pojave *LE* u poslednjoj EDJ tekstualnog spana, obeležavanje krajnje tačke u celom događajnom nizu. Drugim rečima, *LE* u ovom slučaju ima funkciju označavanja privremenog prekida daljeg razvoja narativnog toka. Kao što ćemo prikazati u dolenađenim primerima, *LE* ovde signalizira da će narativni diskurs na toj tački sa naracije preći na deo elaboracije, koji daje pozadinske informacije, kao što su detaljnije objašnjenje ili opis o ostvarenom rezultatu radnje, o stanju ili situaciji u kojoj se našao akter događaja i dr. I podaci ovog rada podržavaju ovu našu pretpostavku. Naime, od 150 primera koje smo identifikovali, a u kojima se *LE* nalazi u poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu, 103 EDJ_{LE} (što čini oko 68,7%) označava prekid narativnog toka, pri čemu se njihov susedni tekstualni span nalazi u retoričkom odnosu ELABORACIJE, pružajući tako pozadinske informacije. Pogledajmo sledeći primer koji ilustruje našu tvrdnju:

(16) ①¹[女人走着], ²[突然看见什么], ³[颤悠悠的粪桶和整个人都<停>_{B-TEL}住了_{LE}].

②[圆土楼的石门槛上蹲着一个人, 一个男人]。

①[I dok je tako išla], [odjednom, spazi nešto], [zanjihane kofe se, zajedno sa njom, <umiriše>_{AOR}]. ② [Na kamenom pragu kapije kružne zemljane kuće, čučao je neko, neki muškarac.] (*He Baoguo, prev. R.Pušić*)

U ovom primeru se nalaze dva tekstualna spana. Prvi čine tri radnje u nizu koje pripadaju temporalnom toku priče, tačnije, ¹EDJ iskazuje progresivnu radnju „女人走着/*dok je tako išla*” (女人走着: SUB.: 女人/*žena* + gl.: 走/*ići, koračati* + 着/*ZHE*), dok ²EDJ i ³EDJ, sa predikatima koje čine rezultativne ASP. KON „看见/*spazi*” (gl.: 看/*gledati* + DOP.: 见/*videti*) i „停住了/*umiriti se*” (gl.: 停/*zaustavljati* + DOP.: 住/*stati* + 了/*LE*), opisuju ograničene situacije. Pa ipak, marker *LE* se javlja samo u ³EDJ, a ne i u ²EDJ. Ako imamo u vidu i da se drugi tekstualni span u retoričkom odnosu ELABORACIJE vezuje sa prvim, dajući samo opis lika u priči, a ne deluje na temporalnom planu naracije, onda nije teško razumeti da ovde upotreba

markera *LE* nema svrhu označavanja ograničenosti situacije, već je tu pre zbog pragmatičkih faktora.

U nekim slučajevima, predikat poslednje EDJ koja jedino sadrži *LE* u celom tekstualnom spanu, čini konstrukcija „gl. + *LE* + OBJ.”, što prema informacionoj strukturi diskursa na kineskom jeziku, podrazumeva da objekat obično predstavlja novu informaciju, i on lako postaje tema potonjeg tekstualnog spana. Da pogledamo sledeće primere:

(17) ①¹[彭大步一身轻松], ²[他没有回家], ³[径直<去>了 *LE* 村长家]。②[村长正蹲在灶前] ²[吃刚出笼屉的热包子]...

①¹[*Krakati Peng je bio opušten*], ²[*nije krenuo kući*], ³[već <se uputio>_{sv} pravo kod seoskog starešine]. ②[*Ovaj je baš čučao ispred šporeta*] i ²[*jeo vruće uštipke iz posude od bambusa u kojoj su se kuvali na pari*]... (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

(18) ①¹[我无限悲伤地看着汽车], ²[汽车也无限悲伤地看着我]。②¹[我伸出手去]²[<抚摸>_{akt}了 *LE* 它]。③¹[它浑身冰凉]...

①¹[*Posmatrao sam ga s neizmernom tugom*], ²[*kao i on mene*]. ②¹[*Ispružio sam ruku*] i ²[<pomilovao>_{sv} ga]. ③¹[*Bio je (on) ledenohladan*]... (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

Gorenavedeni primeri na najbolji način ilustruju kako se pomoću informacione strukture „objekat (O₁) - nova informacija - nova tema (S₂)“ ostvaruje tekstualna kohezija u diskursu. Primećujemo da se nezavisna klauza ¹EDJ prvog spana u primeru 17 („去了村长家”/*uputio se kod seoskog starešine*), kao i ²EDJ u drugom spanu u primeru 18 („抚摸了它”/*pomilovao sam ga*), nije kao što je to uobičajno, okončala modalnom rečcom *LE*₂, već sa „gl. + *LE*₁ + OBJ.”, i to zapravo zbog diskursnog faktora. Dakle, objekti „村长家/(kuća) seoskog starešine” i „它/on” u ovim EDJ istovremeno su teme narednog spana u tekstu. Zapazili smo takođe i to da se kada dva događajna niza imaju različite agense marker *LE* često pojavljuje u poslednjoj EDJ prvog događajnog niza, čime se naglašava kraj prvog događajnog niza i nagoveštava novi razvoj i zaplet radnje. Pogledajmo sledeći primer:

(19) ①¹[奶奶做规矩了], ²[捉住他的小手], ³[摊开巴掌], ⁴[在手心上<打>_{akt}了 *LE* 三下]。②¹[弟弟朝他做着幸灾乐祸的鬼脸],

①¹[*Baka ga je ukorila*], ²⁻³[*uhvatila za ruke*] i ⁴[<pljesnula>_{sv} ga tri puta po dlanovima]. ②^{1a}[*Mlađi brat se nagnuo prema malom*] i ^{1b}[*likujućí rekao*]... (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

U ovom primeru se nalaze dva tekstualna spana koji predstavljaju dva događajna niza s različitim vršiocima radnji, tj. „奶奶/*baka*” i „弟弟/*mlađi brat*”. Marker *LE* se u prvom spanu

javlja samo u poslednjoj EDJ, tj. ⁴EDJ, a ne ni u ²EDJ ni u ³EDJ, te funkcioniše kao međa između ova dva tekstualna spana u narativnom toku.

(c) *LE* se javlja u sredini tekstualnog spana u događajnom nizu

Podaci našeg istraživanja pokazuju da se u 137 primera EDJ_{LE} javlja u sredini tekstualnog spana. Prema našoj analizi, marker *LE* bi u takvim slučajevima mogao da ima tri značenja. Prvo značenje, koje je i najviše zastupljeno (72 EDJ ili 52,5%), marker *LE* ostvaruje u klauzama u kojima se nalazi kvantitativni specifikator ili čiji je predikat sastavljen od udvojenog oblika glagola s kvantitativnim značenjem (tj. značenjem kratkotrajnosti radnje), gde ukazuje samo na ostvarenje određene količine vršenja radnje, a ne i na svršenost radnje u celosti. Drugo značenje je ono u kome *LE* označava anteriorni taksisni odnos događaja. U svom trećem značenju, *LE* izražava posebnu diskursno-narativnu funkciju. Pogledajmo sledeće primere koji ilustruju gorepomenute situacije.

(i) EDJ_{LE} sa kvantifikativnim specifikatorom

(20) ¹[男人忙双手端过茶杯], ²[<呷>_{AKT} 了 _{LE} 一口 _{KVA.SPE}], ³[想说什么], ⁴[却又随茶水<咽>_{a-TEL} 了 _{LE} 下去]。

¹[Muškarac rukama primače šolju], ²[<srknuo je>_{sv} jednom], ³[zaustio da nešto kaže], ⁴[ali, sa čajem, i to <proguta>_{AOR}]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

(21) ¹[水生想起父亲], ²[胡乱<吃>_{AKT} 了 _{LE} 一点 _{KVA.SPE}], ³[就<放>_下 了 _{LE}]。

¹[Šuišeng se setio oca]. ²[Malo <je jeo>_{sv}] ³[pa <spustio>_{sv} posudu]. (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

U oba gorenavedena primera, *LE* se javlja u predikatima sa kvantitativnim specifikatorima „一口/*jednom*” (u ²EDJ u primeru 20) i „一点/*malo*” (u ²EDJ u primeru 21) da bi ukazao na ostvaranje određene količine vršenja date radnje, pri čemu to ne utiče na pojavljivanje markera *LE* u poslednjoj EDJ tekstualnog spana („咽了下去/*progutao je*” u ⁴EDJ u primeru 20, odnosno, „放下了/*spustio je*” u ³EDJ u primeru 21).

Marker *LE* se takođe često upotrebljava kod udvojenog oblika glagola koji ima kvantitativno značenje, i to tako što je umetnut između udvojenih glagola označavajući da je data radnja izvršena po toj količini, što lepo ilustruje sledeći primer:

(22) ¹[那人明白了彭大步的用意], ²[他<笑>_{AKT}了<笑>_{AKT}], ³[竖起一根拇], ⁴[然后也俯身] ⁵[“嗵——嗵——”地<叫>_{AKT}了几声], ⁶[接着他<拍>_{GL-GL}了LE<拍>_{GL-GL}胸中的酒], ⁷[把酒放在江面上], ⁸[举起双手] ⁹[晃动着十指], ¹⁰[然后收回], ¹¹[又一次举起双手] ¹²[晃动十指]。

¹[Ovaj je shvatio šta je Krakati Peng time hteo da kaže], ²[pa <se nasmejao>_{sv}] i ³[uspravio palac u znak odobravanja]. ⁴⁻⁵[Nekoliko puta <je ponovio>_{sv} „Mu....mu...“], ⁶[zatim par puta <potapšao>_{sv} piće koje je držao u nedrima] i ⁷[onda ga spustio na reku]. ⁸[Posle toga je podigao obe ruke] i ⁹[pokazao svih deset prstiju], ¹⁰[zatim ih spustio], ¹¹[pa ih onda još jednom podigao opet] ¹²[pokazujući deset prstiju] (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

Iako primer 22 čini događajni niz od 11 radnji u seriji, marker *LE* se javlja samo u ²EDJ, ⁵EDJ i ⁶EDJ. Pritom, predikat u ⁵EDJ sadrži kvantitativni specifikator „几声/*nekoliko puta*“, dok su kod ostale dve EDJ predikati sastavljeni od udvojenih glagola i markera *LE*: „笑了笑/*nasmejao se*“ i „拍了拍/*potapšao je*“. Dakle, *LE* se u ovim EDJ javlja samo zbog gramatičko-semantičkog faktora, a ne diskursnog.

(ii) EDJ_{LE} iskazuje anteriornu radnju

Na osnovu urađene analize, dokazano je da marker *LE* ima funkciju da na mikro nivou temporalne strukture, tj. unutar najmanjeg tekstualnog spana, obeležava anteriorni taksisni odnos, i to odnos kontaktne anteriornosti ili bliske distalne anteriornosti, samo što zastupljenost takvih slučajeva u našem korpusu nije visoka, tj. ima ih samo dvanaest. Č. Ču (2006) tvrdi da se marker *LE* mora koristiti da bi se obeležio temporalni sled dve radnje u slučaju kada ove dve radnje u tekstu nisu nizane po logičkom ili temporalnom sekvencijalnom odnosu. Međutim, pored slučaja o kome je govorio Č. Ču, u našem korpusu dosta je prisutan i slučaj u kome se *LE* upotrebljava kada je temporalni odnos dve radnje unutar najmanjeg tekstualnog spana, ili semantički ili logički eksplicitno prikazan. Ova dva slučaja mogu ilustrovati sledeći primeri:

(23) ¹[她从箱子底下找出一条新的白毛巾], ²[<蘸>_{a-TEL}了LE热水]³[给他擦脸], ...
¹[Na dnu škrinje pronašla je nov beli peškiri], ²[<umočila>_{sv} ga u vruću vodu] i ³[počela da mu <briše>_{NSV} lice]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

(24) ¹[男子听到那汹汹声气], ²[<夹>_{a-TEL}了LE胡琴]³[就往后舱钻去]。
¹[Čuvši onaj strašni zvuk], ²[muž <je stavio citru>_{sv} pod mišku] i ³[iskrao se ka zadnjoj kabini]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U primeru 23, glavni glagoli u ²EDJ („蘸(热水)/*umočiti (peškir u vruću vodu)*”) i ³EDJ („擦脸/*bristati lice*”) su semantički povezani i između njih postoji prirodan sled, a *LE* se upotrebljava u ²EDJ izražavajući anteriorno-taksisni odnos između ove dve EDJ. U primeru 24, radnje iskazane glavnim glagolima u ²EDJ („夹(胡琴)/*staviti (citru) pod mišku*”) i ³EDJ („往后舱钻去/*iskrati se (ka zadnjoj kabini)*”), kao što je napomenuo Č. Ču, nemaju između sebe eksplicitno izražen taksisni odnos. Zato se upotrebom *LE* u ²EDJ jasno izražava njihov temporalni sled, pritom se u ³EDJ javlja vremenski prilog 就/*već*, kojim se označava da radnja iskazana ³EDJ otpočinje odmah po završetku radnje iskazane ²EDJ. U korpusu se osim 就/*već*, nalaze i drugi temporalni adverbijali, kao što su: 马上/*smesta*, 立刻/*odmah*, itd.

(iii) *LE* ima posebnu diskursno-narativnu funkciju

Kao što je U. V. Džang (1986) konstatovao, u nekom glagolskom nizu, marker *LE* se obično javlja samo uz onaj glagol kojim se iskazuje vrhunac niza događaja. To se može videti u sledećem primeru:

- (25) ¹[她叹息一声], ²[将双手伸到他的身下], ³[轻轻地一 YI <搬>_{a-TEL}]⁴[就把这个高大的身体<搬>_{a-TEL}了 LE起来], ⁵[他的身体轻得就像灯草一样]。
¹[Uzdahnuvši], ²[obe ruke je zavukla ispod njega lagano] i ³⁻⁴[<podigla>_{sv} to kršno telo],
⁴[koje je bilo lako kao pero]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

Ovaj tekstualni span čini pet EDJ, od kojih prve četiri pripadaju temporalnom toku naracije, a peta EDJ je samo elaborira. Ovde su četiri ograničene situacije iskazane različitim jezičkim sredstvima, naime, ¹EDJ sadrži kvantitativni specifikator, ²EDJ sadrži predikat koga čini rezultativna ASP. KON, dok je glavni glagol u ³EDJ obeležen perfektivnim aspekatskim markerom 一/*YI*, a ⁴EDJ je jedina diskursna jedinica u ovom spanu u kojoj se javlja *LE*. Dakle, u ovom nizu radnji: 叹息/*uzdahnuti* → 双手伸到/*zavučti ruke* → 一搬/*pokušati da podigne* → 搬了起来/*podići telo*, vrhunac događaja, očigledno, predstavlja radnja sa ostvaranim rezultatom iz ⁴EDJ koji je obeležen markerom *LE*. Ukoliko bismo *LE* dodali u sve ograničene EDJ, navedeni primer bi izgledao ovako: ¹[她<叹息>了一声], ²[将双手<伸>到了他的身下], ³[轻轻地<搬>了一下]⁴[就把这个高大的身体<搬>了起来], Verujemo da takav narativni tekst većina čitalaca čiji je maternji jezik kineski ne bi prihvatili jer on nije u skladu s pravilima narativnog diskursa.

Gorenavedeni primeri dokazuju da se *LE* u EDJ u određenom tekstualom spanu ne javlja proizvoljno, već da tu deluju brojni sintaksički i diskursni faktori. Međutim, ponekad se naiđe i na takav primer gde narator, da bi postigao specifični efekat naracije, primenjuje pravilo „doslednosti”, odnosno, marker *LE* se upotrebljava u nizu EDJ u tekstualnom spanu, što je ilustrovano sledećim primerom:

(26) ¹[来迟的人开始在汽车上动手], ²[我看着他们将车窗玻璃<卸>_{a-TEL}了下来], ³[将轮胎<卸>_{a-TEL}了下来], ⁴[又将木板<撬>_{a-TEL}了下来]。

¹[Oni koji nisu zatekli jabuke, bacili su se na kamion] i ²⁻⁴[gledao sam ih kako <skidaju>_{NSV} prozorska stakla, gume i daske iz prtljažnika.] (Ju Hua, prev. Z.Skrobanović)

U ovom primeru, marker *LE* se zaredom javlja u ²EDJ, ³EDJ i ⁴EDJ, čime se obrazuju tri EDJ s istom predikatskom konstrukcijom: „gl. + *LE* + DOP.: 下来/*XIALAI*”. Time se takođe ostvaruje piščeva namera da se dočara prizor razaranja: *skidanje prozorskih stakala, guma i dasaka iz prtljažnika*, te da se na mikro nivou naracije postigne efekat rastegljivosti radnje kroz ceo događaj, poput usporenog kadra u filmu, a sve u cilju isticanja kako samog tog događaja razaranja, tako i njegovih posledica.

Dakle, gore smo naveli dva primera koji su naizgled međusobno protivurečni: jedan ilustruje izostavljanje *LE* u pojedinim EDJ, a drugi pojavljivanje *LE* u svim EDJ u tekstualnom spanu. Analizom smo ukazali na to da se iza fenomena (ne)pojavljivanja *LE*, u suštini, kriju različita diskursna pravila. Stoga je neophodno da se analiza značenja i funkcija gramatičkog aspekta kineskog jezika obavi na nivou diskursa da bismo stekli kompletan uvid u to. Generalno, bez obzira da li se javljaju na početku, u sredini ili na kraju nekog tekstualnog spana, ove EDJ_{LE} utiču na dinamiku razvitka naracije i na određivanje kulminacije događaja u naraciji. S druge strane, budući da postoji velika tendencija pojavljivanja *LE* na početku i završetku tekstualnog spana, pretpostavljamo da druga važna diskursna funkcija *LE* jeste obeležavanje granica nekog događajnog niza, kao i njegovo lokalizovanje na temporalnoj osi.

Na kraju, nizak procenat, tj. činjenica da je od ukupno 2335 TP EDJ u korpusu, samo 22,18% onih koji su obeleženi markerom *LE*, nam govori da je marker *LE* ne samo markirano jezičko sredstvo kojim se izražava aspekatsko značenje perfektivnosti ili ograničenosti u kineskom jeziku, već i sredstvo za posebnu diskursno-narativnu funkciju. Štaviše,

kvantitativnom analizom dokazano je i da je upotreba *LE* za označavanje taksisnog kategorijalnog značenja takođe markirani jezički iskaz jer je od 368 TP EDJ_{LE}, koji se nalaze na početku i u sredini tekstualnog spana, samo 12 primera onih gde *LE* označava anteriorni taksisni odnos, a opisani redosled događaja koji prati temporalni sled realnog dešavanja (tzv. ikonički princip sekventivnog reda u govornom lancu) predstavlja nemarkirani jezički iskaz, ili prećutno pravilo narativnog diskursa kineskog jezika. Kada je reč o funkciji *LE* za obeležavanje kulminacije događaja, smatramo da je i to isto markiran jezički iskaz, budući da je, kao što je poznato, informaciona struktura diskursa u kineskom jeziku takva da se fokus, odnosno, nova informacija, uvek nalazi na kraju iskaza.²¹⁹ To važi i za događajni niz. Drugim rečima, kulminaciju događajnog niza obično predstavlja poslednja radnja u tom nizu, koja istovremeno predstavlja i krajnji rezultat razvoja zapleta. Međutim, od ukupno 2335 TP EDJ, samo je 150 EDJ_{LE} koje se javljaju na kraju diskursa (oko 6,4%). Stoga, smatramo da bi tvrdnju koju su izneli U. V. Džang (1986) i Č. Ču (2006), da je obeležavanje vrhunca događaja važna diskursna funkcija *LE*, možda trebalo drugačije formulisati.

Polazeći od rezultata kvantitativne analize, pretpostavljamo da aspekatski marker *LE*, uistinu, ima funkciju označavanja ograničenosti, anteriornosti, kao i obeležavanja kulminacije događaja, ali da su to sve markirani jezički iskazi u kineskom jeziku. Glavna jezička sredstva u kineskom jeziku za izražavanje ovih pomenutih značenja jesu osnovni glagoli (opšteg aspekta), aspekatske konstrukcije, kao i princip „ikoničnosti” pripovedanja događaja.

Na osnovu našeg uvida, funkciju *LE* u TP narativnim strukturama možemo posmatrati iz dva ugla. Prvi je funkcija temporalnog lokalizovanja događaja. Naime, *LE* može da aktivira kritičnu tačku u nekoj neograničenoj situaciji, koja usled toga postaje ograničena, a zatim tu kritičnu tačku lokalizuje pre referentnog vremena (vreme o kome govori narator ili vreme nekog drugog događaja) na temporalnoj osi; u slučaju kada je situacija telična, *LE* direktno lokalizuje krajnu tačku ove telične situacije pre referentnog vremena na temporalnoj osi. Stoga, *LE* ima funkciju označavanja narativnog vremena. Drugi je funkcija određivanja temporalne granice nekog događajnog niza na srednjem nivou diskursne strukture, tj. na nivou tekstualnog spana. Tačnije, kad je neki događajni niz temporalno ili tekstualno prilično udaljen od prethodnog događaja, ili je u pitanju veći tekstualni span, koji se proteže u nekom prilično velikom vremenskom intervalu,

²¹⁹ Videti u J. H. Liju i drugi (1983/2001).

drugim rečima, kada se ikonički princip teško primenjuje, tada se upotrebom markera *LE* može lokalizovati početak ili završetak tog događajnog niza u narativnom toku. Opšti aspekt za teličnu situaciju i ASP. KON sa značenjem ograničenosti nemaju tu funkciju iskazivanja narativnog vremena.

II. LE u NTP narativnom diskursu

Prema podacima ovog istraživanja, ukupno je 276 EDJ_{LE}, koje se pojavljuju u netemporalnim strukturama narativnog diskursa, što čini 7,9% od ukupnog broja NTP EDJ (3490). Kod 4 primera od ovih NTP EDJ_{LE} marker *LE* se pojavljuje zajedno sa drugim perfektivnim markerom, markerom *GUO*; u 148 primera *LE* se pojavljuje u kombinaciji sa rezultativnim aspekatskim konstrukcijama; a u 124 primera pojavljuje se uz osnovne glagole, od kojih su njih 96 telični. Ako se izuzme 69 EDJ koje se pojavljuju u retrospektivnim strukturama narativa, onda ima 179 EDJ sa *LE* koje u narativnom diskursu iskazuju netemporalne situacije. Ovde se uočava sledeći fenomen: naime, postoji neusklađenost između ograničenosti na nivou glagolske situacije i na nivou predikata u EDJ u narativu. Ova pojava prisutna je i u drugim jezicima. P. M. Bertineto i D. Delfito (2000) su raspravljali o temi „detelikaciji predikata” (*detelicited predicate*), uzimajući ruski i bugarski jezik kao jezike istraživanja. R. Deklerk (2007) takođe navodi da se i u engleskom jeziku ova pojava uočava. Oni konstatuju da je važno da napravimo razliku i pojasnimo šta je to leksička teličnost koja se javlja na glagolsko-predikatskom nivou, a šta kontekstualna teličnost koja se javlja na rečeničnom nivou, tvrdeći da svaki jezik sadrži određeno sredstvo kojim se realizuje „detelikacija” predikata. U ovom radu pokušavamo da na osnovu korpusne analize razmotrimo koja su to moguća sredstva u kineskom jeziku za realizaciju „detelikacije” predikata.

Pre svega, diskurs je jedan od takvih faktora u kineskom jeziku, i to jedan od važnijih. Naime, pronađeno je 57 NTP EDJ_{LE} (od ukupno 179 takvih EDJ) koji kao satelit, s nuklearnim EDJ grade retoričke relacije ELABORACIJE, OKRUŽENJA, USLOVA, EVIDENCIJE, itd. Neke NTP EDJ_{LE}, koje se nalaze van narativnog temporalnog toka imaju funkciju uvođenja u naraciju i sumiranja na završetku naracije (*Abstract* i *Coda*)²²⁰. Drugim rečima, ove EDJ, iako su im predikatske situacije ograničene, putem retoričkih sredstava postaju temporalno nereferencijalne situacije. Pogledajmo sledeće primere koji ilustruju pomenute slučajeve.

- (27) ① [小桃身披重孝,]. ② [按说没过门的媳妇是不应该戴这样的重孝的], ③ [但她<戴>_{a-TEL}了_{LE}这样的重孝], ④ [可见对小林的感情之深].

²²⁰ Vitedi: V. Labov 1972.

①¹[Preko odeće je imala dugu belu košulju od grubog platna,] ②¹[Nije bilo ubičajeno da buduća snaša bude obučena kao da žali nekog najrođenijeg], ²⁻³[ali je činjenica da je ona to <uradila>_{SV} svedočila o dubini njenih osećanja prema Sijaolinu]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

(28) ¹[话虽如此说], ²[村长心里还是暗暗佩服彭大步有眼力], ³[因为他托人<打听>_{α-TEL}了_{LE}], ⁴[这样一头纯种奶牛的价格, 在外面起码可以卖到七八千块], ⁵[这也是他今天来找彭大步的原因].
¹[Iako je to rekao], ²[u dubini duše se divio proceni Krakatog Penga]. ³[Već <se bio raspitao>_{SV}], ⁴[za ovakvu kravu muzaru se van sela moglo dobiti bar sedam-osam hiljada]. ⁵[Upravo je to bio razlog zbog kojeg je danas došao da ga potraži]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

U primeru 27, oblik „gl. + LE”, sačinjen od α-teličnog glagola 戴孝/nositi crnilu (u prevodu: (činjenica da) je ona to uradila) i markera LE, nalazi se u satelitskoj EDJ (u ²EDJ u spanu ②) koja je sa nukleusom (EDJ) u relaciji EVIDENCIJE. U primeru 28, ograničena situacija „他托人打听了 /bio se raspitao” (u ³EDJ) takođe se nalazi satelitskoj EDJ koja je sa nukleurom čini relaciju UZROKA. Stoga, ovi oblici „gl. + LE” zbog retoričkih relacija ne opisuju glavne radnje, odnosno referencijalne radnje na centralnoj niti narativa.

Drugo sredstvo za „detelikaciju” predikata u kineskom jeziku jeste sintaksičko. Naime, veliki broj NTP EDJ_{LE} (122) čine tzv. egzistencijalne rečenice u kineskom jeziku, tj. rečenice sa lokativnom inverzijom, ili rečenice slabije tranzitivnosti (npr. pasivne rečenice). Egzistencijalne rečenice u kineskom jeziku su one rečenice koje ukazuju na pojavljivanje, postojanje nečega na nekom mestu, ili označavaju nestajanje nečega sa/iz nekog mesta. Osnovni oblik ove rečenice je „LOK + gl. + LE + NP”, gde imenska fraza kojom se iskazuje lokacija (prostor) lokativnom invencijom postaje gramatički subjekat rečenice, dok je objekat ono što se nalazi ili pojavljuje u prostoru ili nestaje iz prostora iskazanog subjektom; predikati su u takvim rečenicama najčešće ograničeni glagolski oblici sa markerom LE. Gramatičko-semantičko značenje markera LE u takvoj egzistencijalnoj rečenici jeste da označava ostvarenje nastanka ili pojavljivanja nečega i lokalizuje moment nastajanja date egzistencijalne situacije na temporalnoj osi, pri čemu još označava i da se ta situacija nastavlja i posle referentnog vremena do sledećeg nagoveštaja o nekoj novoj promeni. Da pogledamo sledeći primer:

(29) 场子中央 <搭>_{α-TEL} 起 了 一个高大的席棚,...

LOK. gl. DOP_{PRA.REZ} LE NP

Posred gumna <bila je podignuta>_{TRP.GL.PRI} ogromna rogozna nadstrešnica, ... (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

U ovom primeru, marker *LE* označava da je rezultat ograničene predikatske situacije „搭起/*podignuti*“ ostvaren tj. da ovo rezultativno stanje nastavlja da postoji.

U našem korpusu postoji i priličan broj NTP EDJ_{LE} sa impersonalnim subjektom, čime se smanjuje tranzitivnost rečenice. S obzirom da jedan broj prelaznih glagola u kineskom jeziku može da se upotrebi kao ergativni glagol,²²¹ te logički objekat može da se podigne u gramatički subjekat pri čemu rečenica dobija trpno značenje bez promene glagolskog oblika. Takva rečenica, zbog slabije tranzitivnosti, dobija interpretaciju statične i neograničene situacije, što ilustruje sledeći primer.

- (30) a. 幼时记忆里的几块大坟地, 高大的杨树和柏树, 也<砍伐>_{a-TEL} 光_{REZ.DOP} 了_{LE}.....
NP gl. DOP. LE
Na grobljima kojih se sećao iz detinjstva, <posečena>_{TRP.GL.PRI} su visoka stabla topola i čempresa, ... (Sun Li, prev. T. Bokić)

U ovom primeru, NP čine „杨树/*topole*” i „柏树/*čempresi*”, a glagol 砍伐/*seći* se koristi kao ergativni, čiju prelaznu upotrebu ilustruje sledeća rečenica:

- b. 他们<砍伐>_{a-TEL} 光_{REZ.DOP} 了_{LE} 杨树和柏树
SUB. gl. DOP. LE OBJ.
Oni <su posekli>_{SV} sva stabla topola i čempresa...

Predikati u primeru 30 (a) i (b), iako imaju isti oblik, tj.: 砍伐光了 (gl.: 砍伐/*seći* + DOP.: 光/*isprazniti* + *LE*), odnose se na različite sadržaje. Naime, u primeru 30(a) on ima kvalifikativno značenje, tj. odnosi se na inhoativnost novog stanja, a u primeru 30(b) aktivnu, dinamičnu i ograničenu radnju. Rečenica tipa 30(a) ima široku upotrebu u kineskom jeziku, pre svega u diskursu. To je zato što u takvim rečenicama, gramatički subjekat, kao već poznata informacija u kontekstu, predstavlja temu diskursa, dok je predikat rema koja subjektu pripisuje kvalifikativne osobine. Pogledajmo još jedan primer:

- (31) ¹[到了晚上], ²[前舱_{TEMA}<盖>_{a-TEL} 了_{LE} 篷], ³[男子拉琴], ⁴[五多唱歌],
¹⁻²[Te večeri, kad su prednju kabinu <prekrili>_{SV} ceradom], ³[muškarac je zasvirao u citru], ⁴[a Vuduo zapevala]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U primeru 31, ²EDJ predstavlja ergativnu rečenicu sa bezličnim subjektom „前舱/*prednja kabina*” i predikatom „盖了篷” (gl.: 盖/*prekrivati* + 了/*LE* + im. 篷/*cerada*, tj. *prekriti ceradom*) koja opisuje okruženje odigranih potonjih radnji koje iskazuju ³EDJ (拉琴/*svirati citru*) i ⁴EDJ (唱歌

²²¹ Videti u T. Tang (汤廷池 2002: 615).

/pevati). Dakle, marker *LE* u rečenicama u kojima se prelazni i dinamični glagoli upotrebe kao ergativni, te ne izražava ograničenu radnju, već stanje.

6.1.4. Kontrastivna analiza oblika „gl. + *LE*” i njegovog

prevoda na srpski jezik

I. Oblik „gl. + *LE*” u TP EDJ i njegovi prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku

Prema rezultatima anotiranja glagola prevodnih ekvivalenata EDJ_{LE} na srpski jezik (detaljnije videti u sledećoj tabeli), od 518 TP EDJ_{LE}, isključujući pritom 13 primera koji nisu prevedeni i 40 primera koji se vode pod „ostalo”, njih 465 prevedeno je glagolskim oblicima. Od ovih TP EDJ_{LE}, 442 primera je prevedeno svršenim glagolskim oblicima (aoristom ili svršenim gerundskim konstrukcijama), što čini 95,05%; dok ostale TP EDJ_{LE} koje su prevedene nesvršenim glagolskim oblicima, uglavnom izražavaju značenje pluralnosti. Jedan mali broj TP EDJ_{LE} je preveden nesvršenim gerundivnim konstrukcijama, pri čemu se glavna radnja u originalu izražava kao prateća u prevodu.²²² Ostalih 40 EDJ_{LE} prevedeno je neglagolskim izrazima, kao što su predložko-padežne konstrukcije „*pre/nakon/posle* + GEN.” sa temporalnim značenjem.

²²² U takvom slučaju glavna radnja u originalu je „degradirana“ u prevodu i postaje prateća radnja, pri čemu je njeno udelo u temporalnoj strukturi narativa takođe umanjeno.

Tabela 30: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „gl. +LE” [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV		ostalo
		PERF u upr. klauzama	AOR	SV u zav. klauzama	PERF u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	43	14	26	0	0	1	2
2	50	34	1	1	2	1	11
3	31	16	6	2	3	0	4
4	65	40	5	9	3	0	8
5	137	96	12	11	5	0	13
6	84	50	16	7	0	2	3
7	63	40	14	4	1	2	2
8	45	15	20	3	0	0	7
uku. EDJ	518	305	100	37	16	7	40
uku. gl.	465	442			23		
%		95,05%			4,95%		

Gorenavedeni podaci nam govore da značenje svršenog glagolskog vida u srpskom jeziku predstavlja osnovni semantički ekvivalent glagola s markerom *LE* u kineskom jeziku. Ova tendencija se naročito snažno ispoljava u TP strukturama narativnog diskursa. Drugim rečima, „gl. + *LE*” u TP strukturama, bez obzira na različita značenja glagolske osnove u kineskom jeziku, predstavlja ograničenu situaciju koju opisuju svršeni glagoli u srpskom jeziku, od kojih je veliki broj prefikslnih glagola, tj. akcionalno-modifikovanih glagola. U daljem tekstu ćemo uporediti dva predmetna jezika po pojedinačnom značenju markera *LE* u narativnom diskursu.

i. *LE* u TP EDJ označava ostvarivanje rezultata

Ovo značenje *LE* se u srpskom jeziku izražava svršenim perfektom ili aoristom, što ilustruju sledeći primeri:

(32) ¹[“你们想到哪儿去了?!”陈信<笑>_{AKT}了_{LE}], ²[眼泪却也滚了出来]。

¹[„Kuda ste krenuli?“ Čen Sin <se nasmeja>_{SV}], ²[ali su mu suze navrle na oči]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(33) ¹[吴所长<笑>_{AKT}了_{LE}], ²[他是过来人], ³[年轻的时候也是这么活泼鲜跳的]...

¹[Direktor Vu <se nasmeja>_{AOR}]. ²[Svačega se on nagledao u životu]. ³[I on je u mladosti bio ovako poletan]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

Dakle, u gorenavedenim primerima oblik „gl. + LE” (tj. „笑了” u ¹EDJ u primeru 32 i u ¹EDJ u primeru 33) čine glagol 笑/*smejati se* iz klase AKTIVNOSTI i marker *LE*, a jedan je preveden svršenim perfektom „*nasmejao se*”, dok drugi aoristom „*nasmeja se*”. To nam govori da su oba glagolska oblika u srpskom jeziku semantički ekvivalenti obliku „gl. + *LE*” u kineskom narativu.

ii. LE u TP EDJ označava anteriorni taksisni odnos

EDJ_{LE} s ovim značenjem se uglavnom prevodi na srpski jezik temporalno-subordiniranom klauzom (*kada*) ili klauzom koja sa veznikom *i* sa potonjom EDJ formira retorički odnos NIZANJA; mada ima i onih koji su prevedeni predložko-padežnom konstrukcijom sa temporalnim značenjem, na primer, „*posle/nakon* + GEN”, što ilustruju sledeći primeri:

(34) ¹[<出>_{β-TEL} 了 LE 村], ²[她要丈夫到爹的坟上去看看]。

¹[**Kad** <su izašli>_{SV} iz sela], ²[htela je da ga odvede da vidi očev grob]. (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

(35) ¹[他<买>_{α-TEL} 了 LE 门票] ²[进去了]。

¹[<Kupio je>_{SV} kartu] i ²[ušao]... (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(36) ¹[<停>_{β-TEL} 了 LE 一会] ²[才说: “你给孩子再盖一盖, 你看她的手露着。”]

¹⁻²[Tek **posle** nekog vremena reče: „Pokri opet dete, vidiš da su joj ruke otkrivene.“] (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

U gorenavedenim primerima, *LE* nalazeći se u prvoj EDJ u tekstualnom spanu izražava anteriorni taksisni odnos dve radnje u istom spanu (bez obzira da li se javlja znak zapeta između dve EDJ). Značenje anteriornosti dve radnje se u prevodu izražava taksisnim specifikatorima: *kad* (u primeru 34), *i* (u primeru 35) i *posle* (u primeru 36).

iii. LE u TP EDJ označava dostizanje određenog kvantiteta vršenja radnje

Generalno govoreći, kvantitativno aspekatsko značenje, odnosno značenje ograničene trajnosti radnje, u kineskom jeziku se iskazuje konstrukcijom „gl. + *LE* + KVAN. SPEC + (O.)”.²²³ Kao što smo već istakli, ova konstrukcija ima dva značenja što zavisi od vrste kvantifikatora. Naime, ona može da označava situaciju koja dostiže neku granicu nakon određenog trajanja, a može i da označava ostvaren broj ponavljanja radnji u nekom vremenskom intervalu. Marker *LE* ima ovde funkciju da obeleži ostvarenu kvantitativnu granicu. Ovo

²²³ Kao što je već rečeno, ova konstrukcija može izraziti pomenuto značenje samo sa glagolima koji označavaju trajne radnje. Ako su punktualni glagoli u pitanju, vremenski kvantifikator u takvoj konstrukciji bi značio vremenski interval od završetka punktualne radnje do momenta govora, što ilustruje primer 41 „停了 LE 一会(才说) /*tek posle nekog vremena (reče...)*”. U ovom primeru glagol 停/*zaustaviti* nije trajni glagol, a vremenski kvantifikator „一会 / *neko vreme*“ označava temporalnu distancu između radnje 停/*zaustaviti* i radnje 说/*reći*.

aspekatsko značenje se u srpskom jeziku, u zavisnosti od situacije, može izražavati i svršenim i nesvršenim glagolskim izrazima. U daljem tekstu su date detaljnije analize.

(i) Jednokratna radnja

Semantički ekvivalent konstrukcije „gl. + LE + KVAN. SPEC + (O.)” u ovom slučaju jeste svršeni glagolski izraz u srpskom jeziku, što ilustruje sledeći primer:

- (37) ¹[他摇摇头] ²[苦笑<AKT>了 LE 一下], ³[那种空落落的感觉又涌上心头]。
¹[Odmahnuo je glavom] i ²[gorko <se nasmejao>sv], ³[a onaj osećaj ništavila opet mu je preplavio srce]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

(ii) Zbirna višekratna radnja

Kada se konstrukcijom „gl. + LE + KVAN. SPEC + (O.)” izražava zbirna višekratnost radnje, kao što je to, recimo slučaj u: „打了三下/udarati tri puta”, „跑了几步/napraviti nekoliko koraka trčeći”, itd., to se u srpskom jeziku takođe izražava svršenim glagolskim izrazima, što ilustruje sledeći primer:

- (38) ¹[奶奶做规矩了], ²[捉住他的小手], ³[摊开巴掌], ⁴[在手心上<打>AKT了 LE 三下]。
¹[Baka ga je ukorila], ²[uhvatila za ruke] i ³⁻⁴[<pljesnula>sv ga tri puta po dlanovima]
(Vang Anji, prev. I. Elezović)

(iii) Ograničena trajna radnja u prošlosti

Kada konstrukcija „Ggl. + LE + KVAN. SPEC + (O.)” označava neku ograničenu trajnu radnju u prošlosti, onda se na srpski jezik ona obično prevodi nesvršenim glagolskim oblikom. Informacije o trajanju i okončavanju radnje, mogu se iskazati vremenskim adverbijalima u istoj rečenici (npr: 一会/neko vreme; 最后/na kraju, 然后/zatim, 之后/potom, itd.), ili u širem kontekstu. Da pogledamo sledeće primere koji ilustruju ovu situaciju:

- (39) ¹[两个人在那里<站>AKT了 LE 一会]。 ²[还是水生把门掩好] ³[说: “不要哭了, 家去吧!”] ⁴[他在前面走],
¹[Neko vreme su samo nepomično <stajali>NSV]. ²[Na kraju je Šuišeng zaključao kapiju] i ³[rekao: „Ajde ne plači, idemo unutra.”] ⁴[Išao je ispred nje]... (Sun Li, prev. T. Bokić)
- (40) ¹[陈信照例<看>AKT了 LE 几分钟小说], ²[便关上了台灯]。
¹[Čen Sin je nekoliko minuta <čitao>NSV knjigu], ²[a zatim isključio lampu]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U gorenavedenim primerima, vremenskim kvantifikatorima 一会/neko vreme i 几分钟/nekoliko minuta iskazuje se trajnost dveju radnji 站/stajati i 看/čitati, dok se informacije o ograničenosti tih radnji daju kontekstom, odnosno te radnje u situacijama iskazanim ⁴EDJ u primeru 39 („他在前面走/išao je ispred nje”, tj. ponovo je krenuo) i ²EDJ u primeru 40 („关上了台灯/ isključio lampu”, tj. prekinuo je čitanje), više nisu aktuelne.

Na osnovu urađene analize, možemo pokazati da se u slučaju kada EDJ_{LE} u TP opisuje neku jednokratnu ili zbirnu višekratnu radnju, ona u srpskom izražava svršenim perfektom; a kada EDJ_{LE} izražava neku ograničenu radnju s određenim trajanjem, onda se ona uglavnom prevodi nesvršenim glagolskim oblikom u srpskom jeziku.

II. LE u NTP EDJ i njegovi prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku

Kada su netemporalne strukture diskursa u pitanju, od ukupno 276 NTP EDJ_{LE}, uz izuzetak četiri neprevedene EDJ i 48 primera prevedenih neglagolskim izrazima (npr. predložko-padežne konstrukcije, pridevi i dr.), 224 NTP EDJ su prevedene glagolskim izrazima, od kojih je 152 primera (oko 67,86%) prevedeno svršenim glagolskim oblicima. Ove EDJ u originalu su uglavnom samostalne rečenice (ili upravne klauze) koje ili opisuju događaje u retrospektivnim strukturama narativnog diskursa, ili su EDJ koje su zapravo sažetci na početku tekstualnog spana kojima se čitaoci uvode u dalje događaje ili pak EDJ kojima se sumira ceo događaj na kraju tekstualnog spana. Tu su takođe i rečenice u kojima se primenjuje personifikacija kao stilska figura. Takođe je zapaženo da je upotreba svršenog glagolskog oblika u prevodu pojedinih NTP EDJ_{LE} na srpski jezik obavezna zbog gramatičkih pravila (na primer: futur I, futur II, upitna rečenica, itd.). Takođe se upotrebljava svršeni glagolski oblik u EDJ kojima se opisivanju pozadinske situacije zbivanja ili okruženja. Od 72 primera u kojima se „gl. + LE” prevodi nesvršenim glagolskim oblicima, 53 EDJ_{LE} ih je prevedeno samostalnim ili upravnim klauzama, a njih 19 subordiniranim klauzama, uključujući i nesvršene gerundivne konstrukcije.

Detaljne podatke anotiranja glagolskih oblika prevodnih ekvivalenata na srpski jezik prikazali smo sledećom tabelom.

Tabela 31: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „gl. +LE” [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV			ost.	nepre. EDJ
		PERF u upr. klauzama	SV u zav. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PREZ u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	NSV u ireal. klauzama		
1	15	9	1	0	0	1	0	1	0
2	20	4	2	1	0	2	0	4	0
3	23	11	0	1	0	0	2	7	0
4	51	15	10	6	0	5	0	7	0
5	70	29	6	1	3	0	2	16	3
6	43	20	5	0	1	2	0	9	1
7	31	16	1	0	0	3	1	5	0
8	23	11	3	0	0	0	1	3	0
uku.	276	115	28	9	53	13	6	48	4
uku. gl.	224	152			72				
%		67,86%			32,14%				

U ovom delu, fokus naše analize će biti stavljen na načine na koje se u srpskom jeziku izražavaju one EDJ koje sa teličnim predikatom (sastavljenim od „gl. + LE”) ukazuju na neograničene situacije u narativnom diskursu.

i. Oblik „gl. + LE” u egzistencijalnoj rečenici

U našem korpusu uočen je priličan broj primera u kojima EDJ sa „gl. + LE” opisuje postojanje kao neograničeno stanje. Pogledajmo najpre dve takve rečenice na kineskom jeziku i njihove prevodne ekvivalente na srpski:

- (41) 可是现在, 一座三层的圆土楼只<住>_{AKT}了_{LE} 一户人家,
NP₁ gl. LE NP₂
A sada, u prostranoj kružnoj zemljanoj kući, <živela>_{NSV} je samo jedna porodica.
NP₁ NP₂
(He Baoguo, prev. R. Pušić)

- (42) 小雪还在飘飘地下落, 地上<积>_{a-TEL}了_{LE} 薄薄的一层,
NP₁ gl. LE NP₂
Snežne pahulje su i dalje proletale, <stvarajući>_{NSV.GER} nežnu prekrivku na zemlji.
NP₂ NP₁
(Mo Jen, prev. A. Jovanovic)

Na osnovu gorenavedenih primera, možemo konstatovati da su strukture rečenica kojima se iskazuje postojanje slične glagolske situacije u oba kontrastirana jezika. Marker LE u „住 + LE” („živeti”) i „积 + LE” („stvarati”) označava „aktualno” rezultativno stanje koje je nastalo vršenjem radnje.

Drugim rečima, *LE* ukazuje na početak postojanja nečega, kao ostvareno rezultatívno stanje koje će trajati i posle referentnog vremena, čineći pritom ambijent ili okruženje za buduće događaje. U srpskom jeziku značenje postojanja koje se iskazuje tzv. egzistencijalnom rečenicom u kineskom jeziku, kao zatečena situacija, obično se izražava tzv. kvalifikativnim perfektom, i to u oba vida glagola. U slučaju da je ta situacija istovremena u odnosu na referentno vreme, najčešće se izražava nesvršenim glagolima, mada se ponekad u takvim rečenicama pojavljuje i reč „现在 /sada”, što ilustruje primer 46.

ii. **Oblik „gl. + LE” se upotrebljava kao ergativni glagolski oblik**

(43) 房子<烧>_{a-TEL} 了 *LE* 吗?

A šta je s kućom, da li je <spaljena>_{TRP.GL.PRI}? (Sun Li, prev. T. Bokić)

(44) ¹[许多高房, 大的祠堂, 全拆毁<修>_{a-TEL} 了 *LE* 炮楼], ²[幼时记忆里的几块大坟地, 高大的杨树和柏树, 也<砍伐>_{a-TEL} 光 *REZ.DOP* 了 *LE*],

¹[Mnoge velike kuće i svetilišta za pretke porušeni su kako bi <se izgradile>_{SV} osmatračnice]. ²[Na grobljima kojih se sećao iz detinjstva, <posečena>_{TRP.GL.PRI} su visoka stabla topola i čempresa], ... (Isto)

(45) 黄昏时刻, 做完了手术的伤兵大部分<抬>_{AKT} 走 *REZ.DOP* 了 *LE*,

Kada su u suton, gotovo svi operisani ranjenici <bili odneseni>_{TRP.GL.PRI}... (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

Gorenavedeni primeri jasno nam pokazuju da aktivna, dinamična glagolska situacija u kineskom jeziku, poput onih izraženih glagolima „烧 /spaliti” „修 /izgraditi” „砍伐光 /poseći” i „抬走 /odneti”, može putem ergativizacije, da postane intranzitivna, statična i trpna po značenju, a da pritom, predikat ostane nepromenjen, tj. i dalje sastavljen od teličnog glagola ili glagolske konstelacije sa perfektivnim markerom *LE*. Međutim, takav način „detelikacije” predikatske situacije nije moguće ostvariti u srpskom jeziku bez morfološke promene glagolske osnove. Tačnije, „ergativizacija” se u srpskom jeziku može realizovati samo tako što će se glagolu dodati povratna zamenica *se* (v. ¹EDJ u primeru 49), ili tako što će glagol imati oblik trpnog glagolskog prideva (v. primer 48, 50, i ²EDJ u primeru 49). Naravno, nije ni retkost u našem korpusu da su takve ergativne rečenice u kineskom, zapravo na srpski prevedene aktivnim, dinamičnim rečenicama sa perfektivnim glagolima. Uporedimo sledeće primere:

(46) ¹[女人走到大门左侧的墙边], ²[半弯下身子], ³[扁担<脱离>_{β-TEL} 了 *LE* 肩膀], ⁴[桶子就稳稳落在地上]。

¹[Žena je prišla do leve strane zida kapije], ²⁻³[u poluklečećem položaju <oslobodila je>_{SV} rame od tereta], ⁴[kofe spustiše se na zemlju]. (He Baoguo, prev. R. Pušić)

(47) ¹[到了晚上], ²[前舱<盖>_{a-TEL} 了_{LE} 篷], ³[男子拉琴], ⁴[五多唱歌],

¹⁻²[*Te večeri, kad su prednju kabinu <prekrili>_{SV} ceradom*], [muškarac je zasvirao u citru], [*a Vuduo zapevala*]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

U prevodnim ekvivalentima ovih ergativnih rečenica, prevodioci interpretiraju ove intranzitivne i trpne situacije aktivnim, dinamičnim radnjama, pri čemu ove rečenice postaju TP EDJ i nalaze se na temporalnom toku naracije. To nam još jednom dokazuje da je kineski jezik jezik u kojem se više ističe rezultat ili posledica (kao rezultativno stanje), dok se u srpskom jeziku više ističe dinamičan glagolski proces.

iii. **EDJ_{LE} čini situacioni fon glavne radnje**

U ovom slučaju, subjekat rečenice jeste agens radnje imenovane datim glagolom, koji može biti stativan ili aktivan, ali manje dinamičan. Marker *LE*, koji stoji uz ove glagole, označava ostvarenje novog stanja u kojem se nalazi agens pri vršenju glavne radnje. Marker *LE* takođe ukazuje na to da će ovo stanje biti nastavljeno sve dok mu se kontekstom ne odredi kraj.

Pogledajmo sledeće primere i njihove prevode:

(48) ¹[陈信又有点不过意], ²[便<和缓>_{STA} 了_{LE} 口气] ³[说: “.....”]

¹[*Čen Sinu bi nekako žao*], ²⁻³[pa ga *toplom tonom* upita: „I šta radiš po ceo dan?“] (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(49) ¹[在街尾遇到女人同小毛头五多两个人], ²[正<牵>_{AKT} 了_{LE} 手] ³[说着] ⁴[笑着] ⁵[走来]。

¹[Na kraju ulice naleteo je na svoju ženu i malu Vuduo], ²[išle su mu u susret] ³[<držeći se>_{NSV. GER za ruke}], ⁴[pričajući] i ⁵[smejući se]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

(50) ¹[<有>_{STA} 了_{LE} 脾气] ²[再来烧火], ³[自然更不行了], ⁴[于是把所有的柴全丢到河里去了]。

¹⁻²[*Naravno, toliko ljut da upali vatru*], ³[*tek nije uspevao*], ⁴[pa je sva drva zavitlao u reku]. (Isto)

(51) [三个人都默不作声], [他们不约而同地<想>_{AKT} 起_{REZDOP} 了_{LE} 故乡]...

[Nijedan od trojice graničara nije izustio ni reči]. [*Svi su istovremeno i bez ikakvog dogovora <mislili>_{NSV} na svoj rodni kraj*]... (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

Glavni glagoli u EDJ_{LE} u gorenavedenim primerima su: 和缓/*biti blag*, 牵/*držati*, 有/*imati* i 想/*misliti*, koji s markerom *LE*, opisuju stanje, uslov ili način na koji akter priče vrši glavnu radnju. Većina ovih EDJ s markerom *LE*, kako ilustruju ovi primeri, prevedena je nesvršenim glagolskim oblicima ili neglagolskim izrazima, kao što su padežna konstrukcija, imenički ili pridevski izrazi, kojima se iskazuje stanje ili situacioni fon u kome se razvija glavni događaj naracije.

Dakle, „detelikacija” u srpskom jeziku, za razliku od kineskog, jednostavno ne može da se desi na nivou sintaksičke strukture, već se realizuje na morfološkom nivou. Kad je značenje teličnosti stavljeno u kontekst neograničene situacije, tada se glagolski oblik nužno menja i, upotrebljava se, recimo, trpni glagolski pridev kojim se može opisati neograničeno statično stanje. U svakom slučaju, neograničena, odnosno nereferencijalna situacija mora da se opiše nesvršenim glagolima ili drugim neglagolskim izrazima.

Nakon upoređivanja jezičkih iskaza sa aspekatskim markerom *LE*, kojima se izražava značenje perfektivnosti u kineskom jeziku i njihovih semantičkih ekvivalenata u srpskom jeziku, uočili smo da su gramatičko-semantička značenja ovog perfektivnog markera u kineskom jeziku i perfektivnog aspekta u srpskom jeziku, naizgled slična, ali da, u suštini, između njih postoji i određena razlika.

Prvo, aspekatski marker *LE* u kineskom jeziku, osim što označava svršenost radnje, ima i mnogo drugih značenja i funkcija. Naime, *LE* može aktivirati potencijalnu početnu tačku homogene situacije ili drugu kritičnu tačku koja može dovesti do promene date situacije, i tako označiti započinjanje, prekid, ili okončavanje nekog homogenog stanja ili situacije imenovane glagolom. Pa ipak, sve ove funkcije markera *LE* su u tesnoj vezi sa značenjem glagolske osnove, tačnije, s opštim aspektom glagola. Iako tako, u mogućnosti smo da od svih funkcija *LE* izdvojimo ono što, po našem mišljenju, predstavlja njegovo osnovno gramatičko značenje, a to je da označi ostvarenje cele radnje ili njenog dela. Rezultati naše analize, podržavaju postulate koje su izneli S. Liju (1988) i Đ. H. Džang (2004). Oni smatraju da značenje svršenosti koje izražava *LE* jeste samo nešto što se pod određenim okolnostima slučajno ispoljava, a ne predstavlja njegovo osnovno gramatičko značenje. Marker *LE* u suštini označava da se stanje ili radnja iskazana glagolskim izrazom nalazi u aktualnom stanju, a to da li je ta aktualna radnja izvršena do kraja ili je izvršen samo deo nje, zavisi od leksičkog aspekta glagola.

Drugo, marker *LE* ima mnogo širu upotrebu od svršenog glagolskog oblika u srpskom jeziku. Naime, kada je potrebno izraziti neku ograničeno-trajnu radnju ili kada je distributivno mnoštvo radnji u pitanju, predikatski glagol u srpskom jeziku mora biti u nesvršenom obliku, iako se radi o ograničenoj situaciji, dok se u kineskom jeziku takva situacija može isto tako iskazati glagolom sa markerom *LE* (v. primer 26, 39 i 40).

Treće, marker *LE* nije obavezno gramatičko sredstvo kojim se izražava ograničenost u kineskom jeziku jer njegovo pojavljivanje nije neophodno kod teličnih glagola ili rezultativnih aspekatskih konstrukcija. Štaviše, upotreba *LE* u narativnom diskursu je vođena diskursnim

pavilima u većini slučajeva. Zapazili smo da postoji snažna tendencija pojavljivanja *LE* u prvoj ili poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu kojim se opisuje niz radnji, čime se lokalizuje početak ili završetak događajnog niza na temporalnoj osi. Drugim rečima, na taj način marker *LE* može temporalno da omeđi neko veće dešavanje i da na srednjem nivou temporalne strukture pomera naraciju unapred. Osim toga, kada se nalazi u poslednjoj EDJ tekstualnog spana, marker *LE* ima i funkciju uvođenja novog događaja u TP strukturama narativa i to pomoću retoričke relacije NIZANJA ili NAPOREDNE relacije, ili pak uvodi novu temu u NTP strukturama uz pomoć relacije ELABORACIJE. S druge strane, (ne)pojavljivanje markera *LE* u narativnom tekstu u tesnoj je vezi s načinom izražavanja vremenskog odnosa događaja. Generalno govoreći, kada je vremenski odnos događaja na mikrotemporalnom planu jasno iskazan (drugim jezičkim sredstvima), ili kada su dva događaja ikonično prezentovana i bez velikog rastojanja u tekstu (po realnom temporalnom ili logičkom sledu zbivanja), onda je neophodnost upotrebe *LE* smanjena. Nasuprot tome, kada je vremenski odnos događaja neodređen ili nejasan, ili kada su dva događaja prikazana u tekstu s velikom distancom, tj. kada se između dva iskaza o događajima nalazi veliki tekstualni span elaboracije, onda se obično javlja *LE*.

Jednom rečju, aspekatski marker *LE* u kineskom jeziku, nije ni glagolski sufiks, niti je obavezan gramatički oblik kao što je to kategorija glagolskog vida u srpskom jeziku, niti, pri upotrebi, ima određeno značenje. Na osnovu toga, konstatujemo da *LE* (kao i ostali aspekatski markeri koje ćemo kasnije razmotriti), striktno govoreći, ne predstavlja gramatičku kategoriju u užem smislu te reči, već samo kao marker, predstavlja poseban jezički iskaz za označavanje ograničene situacije u kineskom jeziku. Iskazivanje ograničenosti situacije na nivou diskursa jeste, opet, rezultat zajedničkog delovanja jezičkih faktora na svim nivoima, uključujući: opšti aspekt glagolske osnove, akcionalnost aspekatske konstrukcije, aspekatski marker, kao i adverbijale, sintaksu rečenice i diskursne faktore.

Na kraju, istraživanje koje smo sproveli za potrebe ovog rada, pokazuje da marker *LE* ima i funkciju označavanja relativnog vremena. Naime, *LE* može da lokalizuje kritične tačke nekog stanja ili radnje pre referentnog vremena na temporalnoj osi. Možemo pretpostaviti da je ovo temporalno značenje *LE* rezultat gramatikalizacije njegovih aspekatskih značenja. Na osnovu svega iznetog, slažemo se sa mišljenjem F. Vua (2005) da proces gramatikalizacije markera *LE* još nije okončan. Da li će jezičkim razvojem *LE* (sa drugim aspekatskim markerima) postati

gramatička kategorija u striktnom smislu te reči, glagolski vid ili glagolsko vreme, ostaje da, u jednom dugom periodu praćenja njegove prirode, otkrijemo.

6.2. Oblik udvajanja glagola GL-GL

6.2.1. Pregled prethodnih istraživanja

Generalno govoreći, reduplikacija reči predstavlja poseban jezički izraz u kineskom jeziku, koji poseduje velike izražajne mogućnosti. Naime, u kineskom jeziku se mogu udvajati imenice, pridevi, klasifikatori i glagoli, pri čemu se dobija nova, semantički modifikovana leksema. L. Vang (1944/1984) bio je među prvima koji je reduplikaciju glagola smatrao jezičkim izrazom s posebnim aspekatskim značenjem, da bi ga kasnije drugi istraživači u svojim istraživanjima uvrstili u gramatičku kategoriju aspekta u kineskom jeziku (C. N. Li i S. A. Tompson 1981; K. Smit 1991/1997; J. Dai 1993, 1997; J. M. Li (李宇明) 1998; R. Sijao i T. Mek Eneri 2004a; Č. Čen 2008 i drugi). U našem radu, reduplikaciju glagola tretiramo kao gramatičko sredstvo kojim se izražava značenje aspekta, tako da ćemo proučiti njena značenja i funkcije, kao i ulogu u izražavanju TP narativnog diskursa.

U kineskom jeziku postoje tri osnovna načina udvajanja glagola: 1) udvajanje jednosložnih glagola po modelu A-A (看看/*KAN-KAN*); 2) udvajanje dvosložnih glagola po modelu AB-AB (休息休息/*XIUXI-XIUXI*); 3) i udvajanje glagola sa njegovim objektom, po modelu A-AB (散步散步/*SAN-SAN BU*). Pored ova tri oblika, postoje još tri oblika s umetnutim markerima *LE* i *YI*: A-*LE*-A (看了看/*KAN-LE-KAN*), A-*YI*-A (看一看/*KAN-YI-KAN*), A-*LE*-*YI*-A (看了一眼/*KAN-LE-YI-KAN*).²²⁴ Budući da ove oblike smatramo varijacijama osnovnog oblika reduplikacije glagola, u ovom radu ih sve označavamo istom oznakom „GL-GL”.²²⁵ U gramatičkoj tradiciji kineskog jezika, bilo je dosta radova koji su posvećeni toj problematici. Njihov fokus bio je, na primer, na pitanjima koji se sve glagoli mogu udvajati, koje gramatičko svojstvo imaju glagoli po udvajanju, kakva im je nova gramatička funkcija, itd. Bilo je takođe i

²²⁴ Detaljnije o tome videti: J. H. Liju i drugi (1983/2001).

²²⁵ U krugu kineskih lingvista postoje različita mišljenja o određivanju jezičke kategorije udvojenih oblika glagola. Neki smatraju da taj oblik pripada leksičkoj kategoriji jer je nastao morfološkom promenom i samo je gramatički izraz iste glagolske osnove (v. Š. Lju 1979; Š. Ding i drugi/丁声树等 1961/1980; i dr.), dok drugi lingvisti, kao što su F. Fan (范方莲 1964, v. J. M. Li 1998), L. Li (1990), J. M. Li (李宇明 1998), smatraju da on ipak pripada sintaksičkoj kategoriji i da je to, u suštini, konstrukcija sastavljena od glagola i kvantifikatora. Pošto je fokus našeg istraživanja stavljen na aspekatska značenja ovog oblika, a ne na njegov nastanak i strukturu, nećemo se udubljavati u to pitanje, već ćemo ga označiti glagolskim oblikom GL-GL.

radova koji su iz gramatičko-semantičkog i pragmatičkog ugla razmatrali ovo pitanje, među kojima su bili i oni koji su se iz ugla aspektologije bavili ovim pitanjem. Ovde ćemo ukazati na neke važne rezultate prethodnih istraživanja u pogledu aspekatskog značenja udvojenog oblika glagola.

I. Tradicionalno proučavanje oblika udvajanja glagola

Među kineskim lingvistima je opšte prihvaćeno mišljenje da je oblik udvajanja glagola (GL-GL) jezičko sredstvo kojim se može izražavati aspekatsko značenje u kineskom jeziku. No, mišljenja su ipak podeljena oko jednog suštinskog pitanja: kakvo aspekatsko značenje on ima? Ako se složimo s mišljenjem J. Daija (1997) da se oblik udvajanja glagola, dijahronijski gledano, razvio iz konstrukcije koja je izgrađena od glagola i kvantifikatora i da se još uvek nalazi u svom procesu gramatikalizacije, nije teško razumeti zašto je njeno gramatičko značenje najpre uvršćeno u kategoriju kvantitativnosti. Kao što Đ. Li (黎锦熙 1924/2007:126) tvrdi, oblik udvajanja glagola ima dva značenja: iterativnost i kratkotrajnost, što podrazuvema da će se radnja iskazana ovim oblikom, nakon otpočinjanja, nastaviti kratko vreme, i da će se veoma brzo i okončati. Na osnovu takvog mišljenja, kasnija proučavanja o gramatičkom značenju oblika GL-GL bavila su se njegovim kvantitativnim, temporalnim i aspekatskim značenjima. Međutim, zauzimajući drugačije stavove, upotrebljavajući različite pojmove, termine i definicije²²⁶, istraživači su došli i do različitih odgovora na ova pitanja.

i. Svršenost i ograničenost

Veliki broj lingvista, čiji su predstavnici J. Dai (戴耀晶 1993), K. Smit (1991/1997), Dž. Vu (吴振国 2000), R. Sijao i T. Mek Eneri (2004a), Č. Čen (2008), Č. Šui (税昌锡 2016) i drugi, smatra da osnovno aspekatsko značenje oblika GL-GL jeste svršenost. Među njima, R. Sijao i T. Mek Eneri (2004a) smatraju da oblik GL-GL jeste gramatički aspekt (*viewpoint aspect*) koji izražava perfektivnost, i da se on odlikuje time što je događaj posmatran spolja a ne unutar temporalnog procesa. K. Smit (1991/1997), pak, smatra da oblik GL-GL ima dvostruku prirodu,

²²⁶ U literaturi se oblik GL-GL imenuje sledećim terminima: 短暂体 (kratkovremenski vid, v.: S. E. Jahontov 1958), 短时貌 (vidski lik za kratkovremenost, v.: L. Vang 1943/1985), 尝试态 (aspekt za pokušaj, v.: J. Ž. Džao 1968, Š. Lju 1979, H. Vang 王还 1963), 轻微体 (aspekt za deminutivnost Đ. Džang 1979), kao i „delimitativni aspekt“ (R. Sijao i T. Mek Eneri 2004a).

odnosno, da je istovremeno i situacijski i gramatički aspekt (*situacion aspect* i *viewpoint aspect*), kojima se opisuju aspekatske osobine aktivne radnje.²²⁷

Đ. Šen (1995) smatra da oblik GL-GL označava radnju koja je vremenski ograničena i koja ima krajnju završnu tačku. J. M. Li (1998) takođe smatra da radnja iskazana oblikom GL-GL ima neku završnu tačku, ali tačku koja se ne može tačno odrediti jer je vremenski interval trajanja radnje iskazan oblikom GL-GL neodređen. Č. Čen (2008) smatra da oblik GL-GL predstavlja neku zatvorenu situaciju koja je samo temporalno ograničena, ali nema prirodnu završnu tačku (materijalnu krajnju tačku). Stoga, taj oblik predstavlja ograničenost i u gramatičkom i u semantičkom smislu, ali ne ističe da li je radnja ostvarila svoj cilj. Drugim rečima, takva radnja nema inherentnu završnu tačku koja, u suštini, označava teličnost. Ova situaciona osobina oblika GL-GL posebno je izražena kada je on bez objekta, ili kada on ima objekat ali je taj objekat neodređen.

ii. Kratkotrajnost i punktualnost

Takođe je veliki broj i onih lingvista koji smatraju da oblik GL-GL označava radnju koja kratko traje ili koja je izvršena u maloj količini. M. Ju (余敏 1954: 48) je ovaj glagolski oblik uvrstio u gramatičku kategoriju kvantitativnosti jer smatra da se oblikom GL-GL izražava značenje „manje izvršene radnje”. J. Dai (1997:20) tvrdi da temporalna osobina situacije kratkotrajnosti jeste da ona, iako poseduje jedan mali segment vremenskog trajanja, više naglašava osobinu punktualnosti. Zato su, po njemu, osnovna značenja oblika GL-GL punktualnost, kratkotrajnost i jednokratnost, tj. radnja je, kao takva, neponovljiva. J. Ši (1992:193) smatra da oblik GL-GL pripada istoj glagolskoj klasi β-TELIČNOSTI (kao što su: 塌 *urušiti*, 摔 *pasti*), čije su radnje takve da se okončavaju odmah nakon započinjanja, tako da radnja, praktično, nema interval trajanja. On smatra da je udvajanje glagola zapravo gramatičko sredstvo kojim se eliminiše sema DURATIVNOST koju glagol poseduje. D. S. Džu (1999) kvantitativnost precizno deli na vremensku i glagolsku i smatra da oblik GL-GL označava radnju koja kratko traje, i da je količina vršenja radnje mala. Č. Čen (2008) smatra da oblik GL-GL, za razliku od drugih perfektivnih markera *LE* i *GUO*, ističe kratkotrajnost radnje, odnosno, da opisuje temporalnu kvantitativnost kao aspekatsko značenje radnje. Drugi lingvisti ovu pojavu

²²⁷ Neki lingvisti (G. Jang/杨国文/, 2011) smatraju da oblik GL-GL, nema značenje svršenosti jer ne ukazuje na radnju izvršenu u celosti, već ističe samo tačku prekida radnje, a ne i „završnu tačku” na situacionoj osi.

tumače iz drugog ugla. Jedan od njih L. Vang (1944/1984: 211), smatra da je kratkotrajnost „zamišljeno vreme govornog lica”. Đ. Džu (朱景松 1998) takođe naglašava psihički faktor u proceni kvantitativnosti radnje i smatra da je kratkotrajnost na koju ukazuje oblik GL-GL krajnje subjektivna jer radnja iskazana datim glagolom u realnosti ne mora da bude kratkotrajna; s druge strane, J. Dai (1993) tvrdi da „kratkotrajnost” predstavlja apstraktni koncept jer se ona ne može vremenski precizno meriti, niti je nužno vezana za neki konkretni vremenski interval. Prema tome, „kratkotrajnost” koja se iskazuje oblikom GL-GL isključivo je subjektivan pogled na stvari.

iii. Jačanje dinamičnosti i aktivnosti radnje

A. Dragunov (1958)²²⁸ kaže da oblik GL-GL ima dva suprotna značenja, tj. jedno je jačanje intenziteta radnje, dok je drugo smanjenje intenziteta. Međutim S. E. Jahontov (1958) smatra da oblik GL-GL nema značenje jačanja intenziteta radnje, već samo smanjivanja intenziteta te radnje²²⁹ i da se distinkcija između udvojenih i neudvojenih glagola vidi, pak, u kratkotrajnosti radnje. Na osnovu činjenice da su glagoli koji mogu da se udvajaju, uglavnom iz klase AKTIVNOSTI, a ne iz klase STANJA i REZULTATIVNOSTI, drugi lingvisti (J. Dai 1997 i dr.) došli su do zaključka da oblik GL-GL pokazuje najveći stepen aktivnosti radnje od svih ostalih aspekatskih markera za ograničenost (kao što su *LE* i *GUO*). Štaviše, radnja iskazana oblikom GL-GL, veoma je dinamična i ima heterogenu temporalnu strukturu, tako da ta dinamičnost prožima celu radnju. Stoga se upotrebom oblika GL-GL, za razliku od markera *LE* i *GUO*, više ističe ograničenost radnje. Drugim rečima, za razliku od *LE* koje se može naći uz stativne glagole, oblik GL-GL ne može da označava početak novonastalog stanja, niti može kao *GUO*, da ističe završetak izvršene radnje, već može samo da ukazuje na dinamičan proces radnje. Đ. Džu (1998) sledi ovo mišljenje i smatra da glagolski oblik GL-GL ističe agilnost koju poseduje vršilac radnje, što znači da je osnovno značenje ovog oblika iniciranje i isticanje agilnosti vršioca radnje, i to u cilju kontrolisanja daljeg pravca njenog odvijanja. Što se tiče mogućnosti ovog oblika da označi smanjenje ili jačanje intenziteta radnje, Đ. Džu smatra da je to rezultat iniciranja agilnosti agensa. On dalje tvrdi da čak i neki glagoli koji semantički ne

²²⁸ Videti u: S. E. Jahontov (1958).

²²⁹ S. E. Jahontov (1958: 154) tvrdi da oblik GL-GL nema značenje jačanja intenziteta radnje; u primerima koje je naveo Dragunov ovo značenje nije iskazano oblikom GL-GL, već adverbijalom ili kontekstom, npr.: 这一点咱们得好好的<想想>_{GL-GL} („Moramo dobro da razmislimo o tome“).

ukazuju na određen stepen agilnosti, nakon udvajanja, vršiocu radnje pridodaju agilnost koju oblik GL-GL inače sadrži.

iv. Trajnost i neograničenost

Jedan broj stručnjaka smatra da radnja iskazana oblikom GL-GL ima temporalnu strukturu sličnu onim radnjama koje su označene glagolima AKTIVNOSTI. Među njima je G. Jang (2011), koji smatra da oblik GL-GL ne označava svršenost jer ne ukazuje na izvršenje radnje u celosti, već samo ističe da se u nekom trenutku vršila neka radnja. J. H. Liju i drugi (1983/2001) i Đ. Džu (1998) takođe smatraju da oblik GL-GL opisuje trajnu, ateličnu radnju, pošto samo oni glagoli koji opisuju aktivni i trajni proces mogu da se udvajaju. Č. Ma (1981: 131) kaže da je takva radnja, najverovatnije trajna ako je iskazana oblikom udvajanja trajnih glagola. Štaviše, oblikom GL-GL može da se istakne i produžavanje trajanja date radnje. U. S. Džang (张旺熹 2006) ima drugačije mišljenje i smatra da je habitualnost osnovno značenje oblika GL-GL, što podrazumeva da se radnja vrši svakodnevno, i to u „maloj količini”.

C. N. Li i S. A. Tompson (1981: 232) utvrđuju značenja [+ dinamičnost], [+ durativnost], [- terminativnost] ili [Ø terminativnost] kao distinktivna semantička obeležja oblika GL-GL kojim se opisuje aktivna situacija, i primećuju da ovaj oblik ili označava neograničenu situaciju, ili je, po tom pitanju, neodređen. S. Jang (1995: 104-105) dalje precizira da oblik GL + GL, kada je izgrađen od glagola sa osobinom [+durativnost], opisuje trajnu radnju; ako je izgrađen od glagola s osobinom [-durativnost], onda opisuje iterativnu radnju. Č. Čen (陈前瑞 2008) takođe primećuje dvojnu osobinu ovog oblika. On smatra da, posmatran iz situacionog aspekta, oblik GL-GL poseduje osobinu trajnosti, koja je njegova inherentna osobina; a kada se posmatra sa stanovišta gramatičkog aspekta, ili kada se posmatra iz subjektivne perspektive, može zajedno sa markerom *LE*, da ukazuje na svršenu, ostvarenu radnju, pri čemu se više ne ističe osobina trajnosti.

v. Značenje jediničnosti i pokušaja

I. Ž. Džao (1968) i Š. Lju (1979) zastupaju mišljenje da se oblikom GL-GL može iskazati jedinična radnja, i to u slučaju kada se ta radnja ne može vršiti višekratno u monotemporalnoj situaciji (npr. 歇/*odmoriti se*); dok u slučaju kada se ističe kratkotrajnost radnje, ovaj oblik može imati i značenje pokušaja. Stoga ga i nazivaju aspektom JEDNOKRATNOSTI (一次体) ili aspektom POKUŠAJA (尝试体).

Može se zaključiti da se, iako je tradicionalno proučavanje oblika GL-GL dalo brojne i značajne rezultate, do danas nije došlo do jedinstvenog stava o suštinskom pitanju vezanom za njegovo aspekatsko značenje, niti je, na žalost, pronađena jasna veza između njegove forme i gramatičkog značenja. Zato i ne čudi mišljenje G. Janga (2011: 222) da oblik GL-GL ne pripada kategoriji gramatičkog aspekta, odnosno, da on nije ni gramatički aspekt za perfektivnost, ni za imperfektivnost jer za razliku od ostalih aspekatskih markera, nema jedinstvenu i određenu perspektivu za posmatranje temporalne strukture radnje ili situacije, koja je, inače, ključni faktor za određivanje glagolskog aspekta.

II. Diskursna proučavanja oblika GL-GL

Budući da proučavanje ove problematike tradicionalnim pristupom nije uspjelo da dá zadovoljavajući odgovor na pitanje u vezi odnosa između forme i gramatičkog značenja oblika GL-GL, a naročito nije uspjelo da objasni njegova dva kontradiktorna značenja – durativnost (neograničenost) i kratkotrajnost (ograničenost), neki istraživači pokušavaju da iz drugog ugla istraživanja, iz pragmatičkog ugla, kroz prizmu diskursa razmotre ovo pitanje. A. Dragunov²³⁰ je još 50-ih godina prošlog veka uočio da kontekstualna situacija može da utiče na značenje ovog oblika. Sledeći njegov postulat, H. Liju (刘红曦, 2000) i drugi su pokušavali da analiziraju okolnosti upotrebe ovog oblika, i tako su došli do zaključka da diskursni žanr može da uslovljava upotrebu oblika GL-GL. H. Liju dalje tvrdi da se oblik GL-GL koristi samo u govornom i književnom diskursu, a ne i u zvaničnim dokumentima, političko-teorijskim i naučnim tekstovima. Osim toga, oblik GL-GL se obično upotrebljava u rečenici afirmativnog značenja. Đ. Džu (1998) smatra da se kratkotrajnost ili durativnost radnje, aktivnost ili agilnost vršioaca radnje, kao i druga značenja koja sadrži ovaj oblik, uvek prepliću u njegovoj praktičnoj upotrebi. Naime, ponekad je jedno od tih značenja izraženije, a ponekad je istaknuto drugo značenje, pri čemu su druga značenja takođe prisutna, ali samo potisnuta ili manje istaknuta. On takođe tvrdi da su zapovedni iskazi i narativni diskurs tipične kontekstualne situacije u kojima se javlja oblik GL-GL. Zato on u narativnom diskursu može da iskazuje radnje u narativnoj prošlosti ili planirane aktivnosti (tj. radnje u narativnoj budućnosti), a može i da iskazuje habitualne radnje.

²³⁰ Videti u: S. E. Jahontov (1958).

Jedino što ne može jeste da izražava radnje koje su simultane u odnosu na referentno vreme, tj. ne može da označava moment o kome se govori.

Međutim, bez obzira na sve, malo je bilo istraživanja u kojima se primenjuje pragmatički pristup, s fokusom na aspekatska značenja ovog glagolskog oblika. Jedan od tih radova je rad H. Žaoa (2012). On tvrdi da diskursna funkcija oblika GL-GL jeste aktiviranje dinamičnosti situacije i uspostavljanje temporalne veze između događaja. Stoga se oblik GL-GL često upotrebljava za iskazivanje aktivnih, dinamičnih i ograničenih radnji koje se nalaze na glavnoj temporalnoj niti narativnog diskursa. V. S. Džang (2006: 81) je na osnovu korpusne analize govornog jezika beidišskog govornog područja proučavao distribuciju tri gramatičko-semantička značenja ovog oblika, tj. označavanje potencijalne, realizovane i habitualne radnje. On tvrdi da se ovaj oblik češće koristi za iskazivanje habitualnih radnji, a ređe za iskazivanje realizovanih radnji, na osnovu čega pretpostavlja da je habitualna upotreba osnovno značenje oblika GL-GL. Rezultati istraživanja H. Žaoa i V. S. Džanga očigledno su u potpunoj suprotnosti. Na osnovu naše analize, pretpostavljamo da je do toga došlo zbog korišćenja različitih korpusa: prvi je koristio korpus pisanog narativnog teksta, a drugi korpus govornog jezika.

6.2.2. Kvantitativna distribucija oblika GL-GL u narativnom diskursu

Budući da naš korpus čini tekstualni narativni diskurs, rezultati kvantitativne analize podržavaju rezultate do kojih je došao i H. Žao (2012). Naime, od ukupno 118 EDJ čiji je predikat sastavljen od oblika GL-GL (EDJ_{GL-GL}), njih 96 se javlja u TP strukturama narativnog diskursa, što čini 81% EDJ_{GL-GL} . No, kada se ceo korpus uzima u razmatranje, oblik GL-GL čini samo 4,1% od ukupnog broja TP EDJ, odnosno samo 13,6% od TP EDJ obeleženih aspekatskim markerima. Od ovih TP EDJ_{GL-GL} čak 34 EDJ_{GL-GL} (35,4%), obeleženi su markerom *LE* za ograničenu situaciju. U NTP strukturama u našem korpusu obeleženo je samo 22 EDJ_{GL-GL} (oko 19% EDJ_{GL-GL}), među kojima nema ni jednog primera koji je obeležen nekim drugim aspekatskim markerom za neograničenu situaciju, kao što su *ZHE* i *ZAI*. Na osnovu ovih padataka se jasno vidi da se oblik GL-GL, u odnosu na marker *LE*, mnogo manje upotrebljava u

narativnom diskursu. Međutim, oblik GL-GL je, s druge strane, sam po sebi pokazao snažnu tendenciju da se javlja u temporalnim strukturama narativnog teksta.

Takođe smo anotirali glagolske klase ovog oblika i utvrdili da nemaju svi glagoli udvojeni oblik. Naime, glagoli koji se najčešće javljaju u TP EDJ_{GL-GL} u našem korpusu su pre svega autonomni aktivni glagoli (pojavljuju se u 82 primera, što čini oko 85,4%), posle kojih slede α -telični glagoli (sreću se u 13 primera, što je oko 13,5%). Takva restrikcija značenja glagola postoji i u NTP EDJ_{GL-GL} (aktivni glagoli čine 72,7%, dok su ostali statični i β -telični glagoli). Osim toga, primetili smo da radnje iskazane ovim udvojenim glagolima imaju situacione karaktere, što podrazumeva da je odigravanje ovih radnji uslovljeno datim okolnostima. U našem korpusu se najčešće javljaju sledeći udvojeni glagoli kojima se izražavaju perceptivne ili emotivne aktivnosti, kao i pokreti tela: 看看 (*gledati-gledati: pogledati*, u 16 EDJ_{GL-GL}), 笑笑 (*smejati se-smejati se: nasmešiti se*, u 13 EDJ_{GL-GL}), 点点头 (*klimati-klimati-glava: klimati glavom*, u 10 EDJ_{GL-GL}), 摇摇头 (*mahati-mahati-glava: odmahivati glavom*, u 10 EDJ_{GL-GL}), 擦擦 (*brisati-brisati: obrisati*, u 8 EDJ_{GL-GL}), itd. Osim toga treba napomenuti da su gotovo svi ovi glagoli jednosložni, i da je u korpusu zabeležen samo jedan primer udvajanja dvosložnih glagola, a to je 休息休息 (*odmarati se-odmaratise: odmarati se*).

6.2.3. Funkcija oblika GL-GL u narativnom diskursu

I. Oblik GL-GL u TP u narativnom diskursu

Prema našim podacima, oblik GL-GL se u temporalnoj strukturi najčešće javlja u sredini tekstualnog spana kojim se iskazuje niz događaja. Samo je 20 EDJ_{GL-GL} koje se javljaju na kraju tekstualnog spana. U prvom slučaju, ovaj oblik obično opisuje kratkotrajnu terminativnu radnju koja sa potonjom radnjom ima isti agens, a između udvojenih glagola često se javlja marker *LE*, kojim se u ovom slučaju, označava anteriorni taksisni odnos. Ponekad, radnja iskazana oblikom GL-GL počinje skoro istovremeno s radnjom koja sledi, dajući tako utisak da se dve radnje odigravaju jedna za drugom. Pogledajmo sledeće primere koji ilustruju pomenutu situaciju:

(52) ¹[女人站了起来], ²[说: “噢, 忘了叫你吃点心。你饿了吧?”]

³[男人<点点>_{GL-GL}头]。

⁴[女人从壁橱里端出还有热气的一盆线面和一碗笋干汤]。

¹[Ustade] i ²[reče mu: „Oh, zaboravila sam da te ponudim kolačima. Da li si gladan?“]
³[Muškarac <klimnu>_{AOR} glavom].
⁴[Žena iz ormana izvadi tanjir još uvek toplih nudli i tanjir supe od bambusovih mladica],... (He Baoguo, prev. R. Pušić)

- (53) ① ¹[舟十分得意], ²[特地跑到围墙下面], ³[伸出手来]⁴[<量量>_{GL-GL}高低], ⁵[<摸摸>_{GL-GL}那凸出墙外的砖柱]。② ¹[觉得高度和牢度都符合他的心意],
 ① ¹⁻²[Sav pun sebe, Džu Džou je otrčao do zida] ³⁻⁴[da <izmeri>_{sv} visinu] i ⁵[<opipa>_{sv} isturene stubove od cigala]. ② [Smatrao je da visina i čvrstina odgovaraju onome što je on imao na umu], ... (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

Iz ovih primera se vidi da TP EDJ_{GL-GL} može samostalno, bez pomoći markera *LE* da opisuje ograničenu situaciju, kao što može i samostalno da okonča tekstualni span, odnosno, da zatvori desnu granicu jednog događajnog niza. Međutim, u takvoj situaciji EDJ_{GL-GL} je po značenju uvek tesno povezana sa susednom EDJ u daljem tekstu, i to tako što radnja iskazana oblikom GL-GL ili predstavlja uzrok potonjeg zbivanja, ili osnovu za ono što je obrazloženo susednom EDJ u daljem tekstu. U primeru 52, muškarac je klimnuo glavom „点点头” (u ³EDJ) čime je dao znak odobrenja za sledeću radnju, tj. odobrio je ženi da počne da priprema jelo (⁴EDJ). U primeru 53, Džu je prvo izmerio visinu zida („量量高低” u ⁴EDJ u spanu ①) i opipao ciglene stubove („摸摸砖柱” u ⁵EDJ istog spana) i tek tada imao razlog da bude zadovoljan (¹EDJ u spanu ②).

Pogledajmo nekoliko primera u kojima se EDJ_{GL-GL} javlja na početku ili u sredini tekstualnog spana TP strukture:

- (54) ① [... 男人又仰起脖子灌], ²[<抹抹>_{GL-GL}嘴], ³[瓶子见底了]。② ¹[他把满口的酒强咽了下去], ²[别扭地<咧咧>_{GL-GL}嘴], ³[说: “好喝。”]
 ① ¹[... muškarac je opet nagnuo flašu], ²[<obrisao>_{sv} usta], ³[ispio ju je do dna].
 ② ⁴[Jakim gutljajem proguta pivo iz usta], ⁵[nelagodno <se osmehnu>_{sv}] i ⁶[reče: „Dobro je.“] (He Baoguo, prev. R. Pušić)

- (55) ¹[弟弟厚道地<笑笑>_{GL-GL}] ²[“我读书怎么也读不进, 我不是读书的料呀!”]

²[弟弟不响。]

³[弟弟又<笑笑>_{GL-GL}], ²[还是不响]。
¹[Mlađi brat se od srca <nasmeja>_{AOR}] ²[: „Koliko god da učim ništa mi ne pomaže. Prosto nisam materijal za školu!“]

²[Mlađi brat je začutao.]

³[Mlađi brat se opet <osmehnuo>_{SR}], ²[ali nije odgovarao]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

U primeru 54, ²EDJ u spanu ① i ²EDJ u spanu ② s oblikom GL-GL „抹抹嘴” (*brisati-brisati-usta: obrisati usta*) i „咧咧嘴” (*povlačiti-povlačiti-uglove usta: osmehnuti se*), nalaze se u sredini tekstualnog spana koji opisuje niz radnji. Ove radnje imaju isti agens, a udvojenim oblikom glagola izražene su dve terminativne radnje u ovom nizu, čija završna tačka predstavlja početak susedne radnje u sledu. Ova dva tekstualna spana od šest EDJ, s druge strane, sadrži samo jednu EDJ obeleženu markerom *LE* (⁴EDJ), kojim se, po nama, opisuje kulminativna radnja — glavni lik priče je terao sebe da proguta uskislo pivo. Radnje izražene oblikom GL-GL u ²EDJ prvog i ²EDJ drugog spana predstavljaju samo pokret tela i izraz lica u detaljnom opisu vršenja glavne radnje 说/*govoriti* u ³EDJ u spanu ②. Primer 55 je dijalog vođen između dva brata u priči, a glavna radnja je 说/*govoriti*. Međutim, narator je u ovom slučaju radnjom 笑/*smejati se* želeo da istakne raspoloženje i reakciju glavnog lika, tako da je glagol govorenja bio izostavljen iz teksta (¹EDJ u spanu ①). Stoga, oblik GL-GL „笑/*smejati se*” u početnoj EDJ jeste u funkciji uvođenja direktnog navoda. S druge strane, radnja „smejati se” je izražena udvojenim glagolima 笑笑/*nasmeljati se*, ne bi li se istakao kratkotrajni i manji intenzitet izvršene radnje jer je radnja govorenja u ovom delu teksta, pak, ona koja je važnija.

Prema podacima ovog istraživanja, veliki je procenat EDJ s oblikom GL-GL u našem korpusu obeležen markerom *LE* (oko 35%). Ova činjenica, po nama, pre svega govori da oblik GL-GL ne pokazuje visok stepen gramatikalizacije. Iako je marker *LE*, ukoliko se i pojavi u ovom obliku, umetnut između dva udvojena glagola, drugi glagol ipak još uvek nije postao glagolski sufiks i s prvim glagolom srastao u jednu leksemu, uprkos tome što je izgubio kako svoj prvobitni ton pri izgovoru, tako i konkretno značenje. Drugo, zbog dvojnog vidskog svojstva, u određenim kontekstima oblik GL-GL samo uz pomoć *LE* može da dobije značenje ograničenosti. Dakle, mesto oblika GL-GL u tročlanom aspekatskom sistemu kineskog jezika, prema našem mišljenju, jeste između drugog i trećeg člana, tj. između aspekatske konstrukcije i gramatičkog aspekta. Na kraju, naša analiza je pokazala da se oblik GL-GL s markerom *LE* često javlja u prvoj ili poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu, čiju diskursnu funkciju ilustruju sledeći primeri:

(56) ¹[女人<擦了 *LE* 擦>GL-GL 眼睛], ²[回过头], ³[慢慢走回灶间]。

¹[Žena <je obrisala>_{sv} oči], ²[okrenula se] i ³[vratila u kuhinju]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

(57) ¹[小桃走到担架前], ²[一屁股坐下], ³[双手拍打着:“.....如果你们不信我的话,可以问问他们俩。”] ⁴[她<指了 LE 指>GL-GL 两个抬担架的民夫]。 ⁵[民夫们摇着头],.....

¹[Došavši do nosila], ²[Mala Tao sede na zemlju] i ³[stade da pljeska rukama: „... ako mi ne verujete, pitajte njih dvojicu.“] ⁴[<Pokazala je>sv prstom na nosače], ⁵[ali su oni samo odmahivali glavom], ... (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U primeru 56 i 57, oblik GL-GL s markerom *LE* javlja se u prvoj (擦了擦/*brisati-LE-brisati*, tj. „obrisao je”), odnosno u poslednjoj EDJ (指了指/*pokazivati-LE-pokazivati*, tj. „pokazala je”). Marker *LE* pre svega vrši svoju diskursnu funkciju, tj. obeležava i lokalizuje početak i završetak nekog događajnog niza jer se i u jednom i u drugom slučaju, *LE* može izostaviti iz teksta, a da su pritom radnje izražene oblikom GL-GL i dalje ograničene, budući da sa susednom EDJ grade retoričku relaciju NIZANJA. Dakle, iz navedenih primera je jasno da marker *LE* u EDJ_{GL-GL} ima pre pragmatičku nego gramatičku funkciju, a da se značenje ograničenosti određene radnje iskazuje oblikom GL-GL, a ne markerom *LE*.

Kad se posmatra iz ugla semantike glagola, veliki broj glagola u obliku GL-GL u našem korpusu, označavaju pokrete tela, kao što su: 点点头/*klimnuti glavom*, 咧咧嘴/*osmehnuti se*, 拍拍手/*pljesnuti rukama*. Ove radnje fiziološke prirode često se u maloj, određenoj meri, ponavljaju, kao zbirna pluralna radnja koja je ograničena. U nekim primerima, ovaj oblik čine glagoli iz klase AKTIVNOSTI, kao što su: 量/*meriti*, 摸/*pipati*, 笑/*smejati se*, koji, nakon udvajanja, mogu da opisuju terminativnu radnju: 量量/*izmeriti*, 摸摸/*opipati*, 笑笑/*nasmejati se* i dr.

Dakle, oblik GL-GL u TP strukturama narativnog diskursa, po našem mišljenju, ne ističe vremensko trajanje radnje, već, pre svega, ukazuje na terminativnu radnju, odnosno, ograničenu zbirnu pluralnu ili jediničnu radnju. Drugim rečima, oblikom GL-GL se opisuje radnja koja sadrži temporalnu završnu tačku, a ne i inherentnu završnu tačku — rezultat. U tekstualnom spanu ona može da kao prateća radnja, uvodi glavnu radnju u niz događaja, a može i da predstavlja glavnu radnju čiji se potencijalni rezultat obrazlaže u potonjoj EDJ.

II. Oblik GL-GL u NTP narativnog diskursa

Oblik udvajanja glagola, prema našim podacima nije rasprostranjen u NTP narativnog diskursa. Obeležene NTP EDJ_{GL-GL} u analiziranom korpusu uglavnom opisuju nereferencijalno mnoštvo radnji. Oblik GL-GL se, u ovom slučaju, ne odlikuje kratkotrajnošću, već iterativnošću,

čime se može isticati i produženje trajanja radnje. Da pogledamo sledeće primere koji ilustruju pomenuta značenja oblika GL-GL:

(58) ①¹[他信步走着], ²[想享受享受一个人在特别兴奋时候的愉快心情]。②¹[他<看看>_{GL-GL} 麦地], ²[又<看看>_{GL-GL} 天], ³[<看看>_{GL-GL} 周围那像深蓝淡墨涂成的村庄图画]。

① ¹[Išao je laganim korakom], ²[kako bi što više uživao u svojoj sreći i uzbuđenju]. ② ¹⁻³[<Gledao je>_{NSV} čas u polja žita, čas u nebo, pa u obližnja sela koja su delovala kao modroplavi i bledosivi akvarel]. (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

(59) ¹[夏季时, 三村的人在这岸打鱼]²[或者洗衣裳], ³[偶尔可见对岸有人影闪过], ⁴[那时他们就会<招招>_{GL-GL} 手],

¹[Tokom leta, dok bi seljani Trećeg Sela na svojoj strani reke pecali ribu] ²[ili prali rublje], ³[povremeno bi na drugoj strani iskrasao obris ljudske figure]. ⁴[Oni bi tada <počeli da mašu>_{NSV} rukama], ... (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

U gorenavedenim primerima, radnje iskazane oblikom GL-GL, u različitim kontekstualnim situacijama, tumače se nereferecijalnim, odnosno, neograničenim radnjama. U primeru 58, drugi tekstualni span, koji je retoričkom relacijom ELABORACIJE povezan s prvim, čine tri EDJ_{GL-GL} s udvojenim glagolima: 看看/*gledati*. U ovom slučaju linearni poredak ovih EDJ ne preslikava temporalni sled tih radnji. Dakle, ove radnje su nereferecijalne, budući da su se odigrale u jednom vremenskom intervalu, ali bez određene temporalne lokalizacije. U primeru 59, oblikom GL-GL „招招手/*mahati rukama*” u ³EDJ koji je takođe u relaciji ELABORACIJE sa prethodnim EDJ, opisuje se habitualna radnja, pošto taj tekstualni span i ista EDJ sadrže dva vremenska adverbijala habitualnog značenja „夏季时/*leti*” i „偶尔/*povremeno*”, kojima se označava cikličnost vremena ili ponavljanje radnji.

Iako se u NTP EDJ_{GL-GL} najčešće javljaju aktivni glagoli (oko 72,7%), ipak u korpusu nailazimo i na poneki primer udvajanja statičnih i rezultativnih glagola, a kod poslednjeg slučaja čak su se dva takva oblika GL-GL spojili u jedan predikatski iskaz, što nije viđeno u TP.

Pogledajmo neke takve primere:

(60) ¹[“哪有啊!”] ²[陈信<红红>_{GL-GL} 脸], ³[“要有还能回来?”]

¹[„Nemam ja to...”] ²[Čen Sin <pocrvene>_{AOR}]. ³[„Da imam, zar bih mogao da ostanem u Šangaju?”] (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(61) ¹[就这样她在院子和屋子里<出出>_{GL-GL}<进进>_{GL-GL}], ²[不渴也不饿], ³[脑子里乱哄哄的], ⁴[耳朵里更乱], ⁵[好像装进去了一窝蜜蜂]。

¹[I tako je, <ulazeći>_{NSV} u kuću i <izlazeći>_{NSV} u dvorište], ²[zaboravila i na glad i na žeđ], ³[dok joj je u glavi vladala velika zbrka], ⁴[a u ušima još gora], ⁵[kao da se u njim nastanio roj pčela]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

Kao što je ilustrovano primerom 60, stativni glagol 红/*biti cvren* nakon udvajanja dobija veći stepen dinamičnosti: 红红/*pocrveneti*. U primeru 61 dva β -telična glagola 出/*izaći* i 进/*ući* se prvo zasebno udvajaju, a potom se spajaju, i na taj način se obrazuje glagolska sintagma 出出进进/*ulazeći i izlazeći*. Ovi izrazi u kineskom jeziku, kao frazeologizmi, imaju značenje povećane učestalosti ponavljanja radnji.²³¹

Dakle, na osnovu rezultata urađene analize, jasno je da oblik GL-GL u narativnom diskursu pokazuje dvovidsku prirodu. Tačnije, u temporalnim strukturama narativnog diskursa on više pokazuje osobinu perfektivnosti i opisuje referencijalnu terminativnu glagolsku situaciju, koja može biti ograničena multiplikativna ili jednokratna radnja s određenim trajanjem; s druge strane, kada se ovaj oblik javlja u netemporalnim strukturama, postoji tendencija izražavanja neograničenosti, tj. on opisuje nereferecijalno koncipiranu situaciju, koja može da bude, pre svega, habitualna ili trajna radnja, kao i neograničeno mnoštvo radnji. Generalno govoreći, oblik GL-GL predstavlja gramatičko sredstvo za izražavanje aspekatskog značenja u kineskom jeziku. Budući da se on, s izuzetkom markera *LE* uz koji se može naći, ne pojavljuje uz druge aspekatske markere, smatramo da ta upotreba u kombinaciji s markerom *LE* nema nužno za cilj naglašavanje ograničenosti radnje, već je, pre svega, diskursne prirode. Naime, marker *LE* ima funkciju vremenskog orijentira koji na temporalnoj osi lokalizuje radnju iskazanu oblikom GL-GL, i to pre referentnog vremena. Osim toga, marker *LE* može da obeležava početnu ili završnu radnju ili kulminaciju radnje iskazane ovim oblikom u nizu događaja.

²³¹ Š. Lju (1942/2002: 165-167) smatra da je oblik dvostrukog udvajanja glagola (npr. 说说笑笑/*pričati i smejati se*) takođe jedan od vidova glagolskih faza, koji on naziva fazom INTENZIVNOG PONAVLJANJA (屡发相 ili 反复相). Međutim, S. E. Jahontov (1958) ima drugačije mišljenje. Za njega ovaj oblik nije novi vidski oblik već sintagma od dva različita udvojena glagola. U ovom radu zauzimamo stav S. E. Jahontovog i smatramo da je ovaj oblik isti kao oblik GL-GL sa značenjem iterativnosti.

6.2.4. Kontrastivna analiza oblika GL-GL i njegovog prevoda na srpski jezik

Nakon anotiranja glagola prevodnih ekvivalenata oblika GL-GL na srpski jezik, dobili smo sledeće rezultate:

Tabela 32: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „GL-GL” [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV		ost.	nprev. EDJ
		PERF u upr. klauzama	AOR	SV u zav. klauzama	PERF/PRE Z u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama		
1	20	7	12	0	0	1	0	0
2	2	1	0	0	0	0	1	0
3	5	2	3	0	0	0	0	0
4	7	6	0	1	0	0	0	0
5	19	6	5	1	4	0	0	3
6	15	9	3	0	1	2	0	0
7	10	6	1	0	1	1	1	0
8	18	2	13	3	0	0	0	0
uku.	96	39	37	5	6	4	2	3
uku. gl.	91	81			10		2	3
%		89%			11%			

Tabela 33: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „GL-GL” [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV			ost.	nprev. EDJ
		PERF u upr. klauzama	SV u zav. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PRE Z u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	NSV u ireal. klauzama		
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	4	0	1	0	1	0	0	2	4
4	5	1	0	0	1	0	2	1	5
5	2	0	1	0	0	0	0	1	2
6	5	0	0	0	4	1	0	0	5
7	1	0	0	0	0	1	0	0	1
8	5	0	2	0	3	0	0	0	5
uku.	22	1	4	0	9	2	2	4	22
uku. gl.	18	5			13				18
%		27,8%			72,2%				

Ovi podaci nam pokazuju da je u temporalnim strukturama narativnog diskursa, od ukupno 96 EDJ_{GL-GL} (s izuzetkom tri neprevedena i dva prevedena neglagolskim iskazima), 81 EDJ_{GL-GL} prevedena svršenim glagolskim oblicima (89%). To pokazuje da se značenja i funkcije oblika GL-GL u temporalnim strukturama narativnog diskursa u velikoj meri podudaraju sa značenjima i funkcijama svršenog vida u srpskom jeziku. S druge strane, u NTP narativnog diskursa, od 18 EDJ_{GL-GL} koje su prevedene glagolskim predikatskim rečenicama na srpski jezik, 72,2% EDJ je prevedeno nesvršenim glagolskim oblicima. Ako se posmatra iz semantičkog ugla, većinu tih glagola u prevodu čine akcionalno modifikovani glagoli, a naročito oni deminutivnog značenja s glagolskim prefiksom *po-*: 说说 /*popričati*, 谈谈 /*porazgovarati*, 看看 / *pogledati*, 想想 /*pomisliti*, 拍拍 /*potapšati*, 闻闻 /*pomirisati*, itd. RSJ pod odrednicom *po-* kaže da *po-* u glagolskim složenicama označava „radnju ili stanje izvršeno u maloj meri”, dok M. Stevanović (1970: 441) smatra da ovi složeni glagoli sa *po-* „znače za izvesno, kraće vreme, vršiti radnju prostog glagola”. Bez obzira na različite formulacije, odnosno na to da li je naglasak na ograničenom trajanju ili na kratkoći radnje,²³² kvantitativnim, tj. deminutivnim značenjem ovog

²³² I. Grickat (1966/67: 212) ovo značenje prefiksa *po-* naziva „punktualizovanim oblikom saopštenja o radnji”. Stoga, možemo smatrati da „kratkoća” ili „ograničeno trajanje” zajedno, u stvari, predstavljaju subjektivnu procenu o radnji.

prefiksa moguće je preneti aspekatsko značenje oblika udvojenih glagola u kineskom jeziku. Kao drugi slučaj, posle prefiksa *po-*, u našem korpusu srećemo i glagolske nastavke *-nu*, *-(k)a*, koji imaju iterativno-deminutivni karakter: 拍拍手/*pljesnuti*, 笑笑/*osmehnuti se*, 笑笑/*smeškati se*, 点点头/*klimnuti*, 敲敲/*kucnuti*, 眨眨眼/*trepnuti*, 蹦蹦跳跳/*skakutati*, itd.

Podaci do kojih smo došli u analizi takođe pokazuju da oblik GL-GL u NTP strukturama narativnog diskursa ima tendenciju da se prevodi na srpski jezik nesvršenim glagolskim oblicima. Ta tendencija se ispoljavala i kod glagola iz klase β -TELIČNOSTI, što ilustruju sledeći primeri:

(62) ¹[就这样她在院子和屋子里<出出>_{GL-GL}<进进>_{GL-GL}], ²[不渴也不饿], ³[脑子里乱哄哄的], ⁴[耳朵里更乱], ⁵[好像装进去了一窝蜜蜂]。

¹[I tako je, <ulazeći>_{NSV} u kuću i <izlazeći>_{NSV} u dvorište], ²[zaboravila i na glad i na žeđ], ³[dok joj je u glavi vladala velika zbrka], ⁴[a u ušima još gora], ⁵[kao da se u njih nastanio roj pčela]. (*Mo Jen*, prev. A. Jovanović)

(63) ¹[马而立没有参加会议], ²[只是在会场中<进进>_{GL-GL}<出出>_{GL-GL}], ³[忙得飞飞], ⁴[忙着端正桌椅], ⁵[送茶送水]。

¹[Ma Erli nije učestvovao na skupu]. ²[Samo je <ulazio>_{NSV} i <izlazio>_{NSV} iz sale], ³[jurcajući tamo-amu] ⁴[da namesti stolove i stolice], ⁵[donese čaj i vodu]. (*Lu Venfu*, prev. M. Pavlović)

U gorenavedenim primerima se radi o izrazima sastavljenim od dvostrukog udvajanja dvaju rezultativnih glagola: „出出进进/*izlaziti i ulaziti*” i „进进出出/*ulaziti i izlaziti*”, koji se na srpski jezik prevode nesvršenim glagolskim oblicima *ulaziti/ulazeći* i *izlaziti/izlazeći*. Time se još jednom, iz kontrastivnog ugla, pokazuje dvovidski karakter oblika GL-GL u kineskom jeziku. Naime, atelični glagoli (glagoli STANJA i AKTIVNOSTI) udvajanjem tvore glagolski oblik kojim se mogu iskazati ograničene radnje, dok, s druge strane, telični glagoli udvajanjem mogu postati glagolski oblik kojim se opisuju neograničene situacije. Budući da radnja iskazana oblikom GL-GL ne sadrži inherentnu krajnju tačku — rezultat, ovim oblikom se ne može iskazati radnja koja je izvršena u celosti, sa ostvarenim rezultatom, već se samo opisuje terminativna radnja, bez obzira da li je ta radnja kratkotrajna ili se samo vrši u manjoj meri.

Na kraju, rezultati naše korpusne analize o distribuciji i značenjima oblika GL-GL poduradaju se sa rezultatima istraživanja H. Žaoa (2012), koja su takođe bazirana na narativnim tekstovima. Možemo reći da modalitet diskursa, odnosno, pisani ili govorni diskurs, direktno utiču na gramatičko-semantičku funkciju oblika GL-GL. Tačnije rečeno, prema tvrdnji V. S. Džang (2006), u govornom diskursu, više se ističe osobina imperfektivnosti ovog oblika, dok se

u pisanom diskursu više ističe njegov perfektivni karakter. Stoga je, možda, adekvatnije da se oblik GL-GL nazove dvovidskim oblikom gramatičkog aspekta.

6.3. Aspekatski marker *YI*

6.3.1. Pregled prethodnih istraživanja

I. Tradicionalno proučavanje markera *YI*

Aspekatski marker — /*YI* („jedan”) je jedini među aspekatskim markerima u kineskom jeziku koji etimološko poreklo ne vodi od glagola, već je nastao gramatikalizacijom broja, što je retka pojava u jezicima. Prema tipološkom istraživanju o etimološkim poreklu aspekatskih markera 76 različitih jezika sveta koje su sproveli Dž. Bajbi, R. Perkins i V. Paliuka (J. Bybee, R. Perkins, W. Pagliuca 1994: 55-65), markeri za obeležavanje anteriornosti, perfektivnosti i perfekta, imaju uglavnom tri leksička porekla, tj. nastali su: 1) od stativnih pomoćnih glagola, kao što su *have, remain*, itd.; 2) od glagola sa značenjem okončanja, kao što je *finish, be finished*, itd.; 3) od neglagolskih izraza sa značenjem pravca kretanja, poput adverbijala *away, up, into*, itd. U njihovom radu nije zabeležen slučaj u kome postoji direktna veza između aspekatskog markera za perfektivnost i broja „jedan”. Stoga, potpuno se slažemo s mišljenjem Ć. Čena i Đ. Vang (2006) da aspekatski marker *YI* u kineskom jeziku kao jedinstveni primer u tipološkom proučavanju aspekta zaslužuje našu posebnu pažnju, bez obzira iz kog ugla ga posmatrali: da li iz ugla samog leksičkog porekla — početka procesa gramatikalizacije, ili iz ugla samog aspekatskog markera *YI* — kao ishodišta ovog procesa.

Osnovno značenje markera *YI* jeste „jedan”, tj. on označava najmanji pozitivni celi broj i prvi u rednim brojevima u kineskom jeziku. Opšte je prihvaćeno mišljenje da se *YI* prvo nalazilo ispred glagola i označavalo kvantitet vršenja radnje imenovane glagolom, da bi zatim počelo da se koristi i za označavanje ostvarenja jednokratnog vršenja radnje, od kog je, kasnije, izvedeno i njegovo temporalno značenje. Naime, *YI* može da označava uzročno-posledični logički odnos između dve radnje, tj. da ukazuje na radnju — uzročni događaj, nakon kojeg i zbog kojeg se odmah dešava i posledični događaj. Najzad, *YI* je postalo aspekatski marker za punctualnost. L. Vang (1944/1984: 331-336) je među prvima proučavao gramatičke funkcije *YI* ceneći da on ima

funkcije zamenice, priloga i funkcionalne rečce.²³³ On smatra da je *YI*, između ostalog, gramatičko sredstvo za izražavanje perfektivnog značenja i da je ovo aspekatsko značenje *YI*, zapravo, dobijeno gramatikalizacijom njegovih leksičkih značenja „kompletivnosti”, „kratkotrajnosti” i „spontanosti”, koja se iskazuju zamenicom *YI* ili prilogom *YI*. L. Vang dalje tvrdi da *YI* ima i funkciju izražavanja temporalnosti i pogodbenosti. Š. Lju (1942/2002: 377), koji je takođe proučavao temporalno značenje *YI*, tvrdi da *YI* označava „da se dve radnje odigravaju sukcesivno, tj. jedna za drugom, i to gotovo bez ikakve temporalne distance”. Međutim, on primećuje da *YI* ponekad ima i habitualno značenje. Kasnije su lingvisti obavili obimna istraživanja o aspekatskom značenju i funkcijama *YI* i postigli vidne rezultate na ovom polju, što je kasnije u literaturi predstavljalo opšteprihvaćeni teorijski okvir o markeru *YI*. Dakle, obično se smatra da se *YI*, kada stoji ispred glagola (ili glagolske konstrukcije), može nalaziti u subordiniranoj klauzi (tj. u zavisnoj EDJ u tekstualnom spanu, iza koje mora da stoji druga EDJ da bi taj tekstualni span bio značenjski kompletiran); a može se takođe nalaziti i u samostalnoj rečenici (ili u nezavisnoj EDJ kojom se okončava tekstualni span). Neka istraživanja su pokazala da se prva upotreba *YI* češće sreće u jeziku, što je prirodno, privuklo i više pažnje istraživača, tako da je i njena priroda bolje rasvetljena. U tekstu koji sledi detaljnije ćemo predstaviti važne poglede na funkcije i značenja markera *YI*.

i. Izražavanje glagolskog vremena perfekta i aspekta punktualnosti

Š. Lju (1980/2006: 599) smatra da oblik „*YI* + gl.” ima različita značenja u zavisnosti od toga da li se javlja u samostalnoj rečenici ili u subordiniranoj klauzi. U prvom slučaju on pokazuje osobinu perfektivnosti, tj. označava da je radnja ili promena stanja izvršena naglo, neočekivano i kompletno. U drugom slučaju on ukazuje na relativno vreme, naime, radnja iskazana oblikom „*YI* + gl.” ima kontaktni anteriorni taksisni odnos sa radnjom iskazanom upravnom klauzom. Na osnovu rezultata prethodnih istraživanja, Č. Čen (2008: 212) konstatuje da marker *YI* u zavisnoj rečenici ima značenje glagolskog vremena, odnosno, značenje PERFEKTA, i tada ne samo da označava da se nešto dogodilo, već pokazuje i da je ta radnja aktuelna u odnosu na trenutak govora (*current relevance*, v. C. N. Li i S. A. Tompson 1981); kada se marker *YI* javlja u nezavisnoj rečenici, on tada nosi značenje perfektivnosti, tj. ukazuje

²³³ *YI*, kao zamenica, ima značenje „svaki”, „isti”, „pun”, „ceo”, „sveobuhvatan”, „potpun”, itd.. Kao prilog, *YI* ima značenje „brzo”, „lako”, „kontinuirano”, „jednokratno”, „nenadano”, itd.

na izvršenu radnju. G. Čen (陈光, 2003), pak smatra da marker *YI* ima samo aspekatsko značenje, tj. obeležava puntualnost. Naime, oblik „*YI* + gl.” označava puntualnu radnju ili momentalno ostvarenje cilja radnje (tj. da li se radnja završava odmah nakon započinjanja, ili se okončava uz veoma kratko trajanje).

ii. Izražavanje jednokratnog izvršenja radnje

Dragunov smatra da oblik „*YI* + gl.” označava jednokratno izvršenje radnje²³⁴, tj. da se uglavnom koristi u prostoј rečenici, a da se ponekad iza ovog oblika može naći druga klauza sa istim subjektom. On dalje tvrdi da, u slučaju kada se „*YI* + gl.” nalazi u subordiniranoј klauzi, upravna klauza označava da se nešto iznenada zbilo, i to kao posledica radnje iskazane subordiniranom klauzom.

iii. Izražavanje aktualne radnje

H. J. Vang (汪化云 1994) smatra da *YI* označava aktualnost, tj. izvršenje jednokratne radnje i da je to izvršenje ostvareno u kratkom vremenskom intervalu. On dalje tvrdi da marker *YI* može modifikovati statične, aktivne i telične glagole, označavajući ostvarenje nekog stanja ili cilja neke radnje. Marker *YI*, prema njemu, i u subordinirano-upravnoј složenoј rečenici može da označava ostvarivanje uslova. Budući da markeri *YI* i *LE* imaju istu funkciju izražavanja aktualnosti, u mnogim slučajevima *YI* se može zameniti markerom *LE*, ili se javiti zajedno sa *LE*.

iv. Izražavanje inhoativnosti

DŽ. Jin (殷志平, 1999) smatra da se markerom *YI* ističe početna tačka nekog procesa, ili početak nekog novog stanja. Drugim rečima, marker *YI* opisuje unutrašnju temporalnu strukturu radnje posmatrane iz perspektive početne tačke tog procesa, i označava da je proces ušao u početnu fazu; ili opisuje neko stanje sa fokusom posmatranja na nastanak tog stanja. Marker *YI* ne služi da istakne to da li će se neka radnja odmah završiti ili će se završiti nakon nekog vremena.

Po svemu gore rečenom vidimo da različiti stavovi tradicionalnih proučavanja ukazuju na činjenicu da je oblik „*YI* + gl.” polisemičan, kao i to da su njegova gramatička značenja i funkcije kontekstualno zavisne. Tačnije, pri upotrebi markera *YI*, nisu samo sintaksički, već i diskursni, pragmatički faktor značajni, a ponekad imaju i veći uticaj na njegovu upotrebu.

²³⁴ Detaljnije videti u S. E. Jahontov (1958: 159).

II. Diskursna proučavanja markera YI

Od radova koji su novim pristupom, tj. iz diskursnog i pragmatičkog ugla proučavali aspekatski marker *YI*, našu pažnju su posebno privukli sledeći: Č.Vu (吴春仙 2001), Dž. Jin (1999), G. Čen (2003), Č. Čen i Đ. Vang (陈前瑞, 王继红 2006) i drugi. Ovde ćemo u kratkim crtama predstaviti rezultate i osnovne postavke njihovih istraživanja.

i. Funkcija okončavanja tekstualnog spana

Oblik „*YI* + gl.” u praktičnoj jezičkoj upotrebi može samostalno izraziti punktualnu radnju kojom se može, bez druge EDJ, okončati tekstualni span. U slučaju da iza EDJ s oblikom „*YI* + gl.” (EDJ_{YI}) ipak stoji još neka druga EDJ, tada su dve radnje iskazane ovim EDJ nužno u tesnoj temporalnoj vezi.

ii. Funkcija ostvarenja koherencije dve EDJ

Budući da oblik „*YI* + gl.” ima funkciju označavanja anteriorne radnje, ona istovremeno može predstavljati i uzrok, preduslov, pogodbu za radnju koja sledi. Oblik „*YI* + gl.” u ovom slučaju ne samo da označava izvršenje radnje imenovane glagolom, već može docnijoj radnji da dâ referentno vreme, čime se ostvaruje povezanost dve EDJ.

iii. Funkcija iskazivanja radnje u događajnom nizu

EDJ_{YI} može jedino da opiše jednu od niza radnji koje čine neko kompletno dešavanje (zato ne može samostalno da iskaže takvo kompletno dešavanje). EDJ_{YI} u ovom slučaju, sa susednom EDJ gradi vremenski sekvencijalni odnos, i, kao takva, uvodi radnju koja sledi.

iv. Posebna retorička funkcija

Marker *YI* ima funkciju da „uprosti” radnju, da je predstavi kao „lakšu”. Ako se iza radnje iskazane oblikom „*YI* + gl.”, nalazi i neka druga radnja, tada se ove dve radnje često, u piščevoj nameri, upoređuju na sledeći način: prethodna radnja je subjektivno predstavljena kao ona koja je lakša i koja kraće traje, a radnja koja joj sledi može biti i ona koja se lakše ostvaruje, ali može da bude i duža i teža radnja. Posmatrano iz ovog ugla, marker *YI*, ima svoj poseban značaj i nezamenljivu ulogu, tako da ga ni *LE*, kao marker za aktualnost, niti oblik GL-GL, koji označava kratkotrajnu ograničenu radnju, ne mogu zameniti. Č. Čen (2008) u svom radu o nastanku aspekatskog markera *YI* tvrdi da diskursna potreba za izražavanjem takve radnje u narativnom tekstu predstavlja jedan od najvažnijih motiva da se marker *YI* tako gramatikalizuje, tj. da od

broja kojim se izražava kvantitet vršenja radnje, postane aspekatski marker koji obeležava perfektivnu radnju.

Slučaj markera *YI* u kineskom jeziku, još je jedan primer koji ide u prilog postulatu P. Hopera (1982: 16), koji na jednom mestu kaže: *This introduction has related a view of Aspect as an essentially discourse-level, rather than a semantic, sentence-level phenomenon*. Možemo reći da i marker *YI*, kao i marker *LE*, pokazuju da su motivisani diskursom, tako da bez diskursne analize ne možemo steći puno saznanje o njihovim značenjima i upotrebi. Osim toga, oblik „*YI* + gl.” ima i druge diskursne funkcije, kao što su izazivanje emotivne ili psihičke reakcije osobe na radnju iskazanu ovim oblikom; uvođenje nekog očekivanog ishoda koji prirodno sledi po nekom zahtevu, sugestiji, naređenju ili sumnji, iskazanih oblikom „*YI* + gl.”.

6.3.2. Kvantitativna distribucija markera *YI* u narativnom diskursu

Na osnovu rezultata ovog istraživanja uočeno je da samo 87 EDJ imaju marker *YI*, što čini 1,5% od ukupnog broja EDJ (5825), odnosno, 5,9% EDJ sa aspekatskim markerima (1476) u korpusu. Ovaj rezultat govori da je rasprostranjenost markera *YI* u narativnom diskursu znatno manja od markera *LE*, čak je manja i od oblika GL-GL. Zbog tako niske rasprostranjenosti ovog markera u narativnom diskursu, on generalno nema posebnu ulogu u temporalnoj strukturi narativnog diskursa. Od ovih 87 EDJ_{YI}, njih 37 (oko 40%) se nalaze u temporalnim strukturama, dok u netemporalnim strukturama ima 53 EDJ_{YI} (oko 60%), što pokazuje blagu tendenciju ovog markera da se javlja u netemporalnim strukturama.

Anotirali smo takođe i klase glagola koji se javljaju u obliku „*YI* + gl.”, i taj rezultat pokazuje da su u njemu zastupljene sve četiri klase glagola, ali da su, ipak, najviše zastupljeni glagoli AKTIVNOSTI (oko 54%), dok su na drugom mestu glagoli β -TELIČNOSTI (29%), a da ih iz klase STANJA i α -TELIČNOSTI ima najmanje (samo se javljaju u pet, odnosno, šest EDJ). Osim toga, u korpusu je zabeleženo i četiri primera u kojima se marker *YI* javlja uz ASP. KON. Takođe smo uočili da se marker *YI* mnogo ređe javlja u samostalnoj EDJ, tačnije, naišli smo na svega 19 takvih primera (22%). S druge strane, ovaj marker ima veću distribuciju u zavisnoj

klauzi (u 68 primera, što je 78%), dok mu je distribucija u samostalnoj EDJ u TP veća nego u NTP (samostalne EDJ_{YI} u TP čine 32%, a samostalne EDJ_{YI} u NTP 15%).

6.3.3. Funkcija markera *YI* u narativnom diskursu

I. Marker *YI* u TP narativnom diskursu

Naša analiza pokazuje da marker *YI* u temporalnim strukturama narativnog diskursa ima tendenciju da se nalazi u nezavisnoj rečenici koja je obično poslednja EDJ u tekstualnom spanu. Drugim rečima, EDJ_{YI} može da opisuje poslednju radnju u događajnom nizu. Analizom je takođe utvrđeno da EDJ_{YI} kao nezavisna rečenica u TP strukturama može da ukazuje i na anteriornu radnju nakon koje se odmah odigrava neka druga radnja. U korpusu postoje i primeri u kojima radnja iskazana oblikom „*YI+GL*.” s prethodnom radnjom gradi koreferencijalne radnje, u kom slučaju iza njih obično stoji EDJ koja ukazuje na nameru dotičnih radnji. Da pogledamo sledeće primere koji ilustruju gorepomenute situacije.

i. Marker *YI* u samostalnoj TP EDJ

(64) ¹[她连撑几竿], ²[然后直起身子来]³[向水生一_{YI}<笑>_{AKT}].

¹[Uhvatila je par zamaha], ²[pa se uspravila], ³[okrenula ka Šuišengu i <osmehnula>_{SV} mu se]. (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

(65) ¹[从平地望过去],²[他深深地吸了一口气]。 ³[把身子一_{YI}<挺>_{β-TEL}], ⁴[十几
天行军的疲惫完全跑净],

¹[Bacio je pogled preko ravnice], ... i ²[duboko uzdahnuo]. ³[Kako <se ispravio>_{SV}],
⁴[kao da je stresao sa sebe premorenost od desetak i kusur dana neprestanog hodanja].
(Isto)

U primeru 64, predikat u poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu čini oblik „*YI + gl.*”: (向水生)一笑/(向水生/Šuišengu) + *YI* + 笑/*smejati se*, tj. „osmehnula mu se”. Ta radnja ima agens koji je isti za ceo događajni niz. U korpusu ima još takvih primera, u kojima se često javlja aktivni glagol 笑/*smejati se*, a marker 一/*YI* ovde označava radnju izvršenu u maloj meri „一笑/*osmehnuti se*”. Naravno, *YI* može takođe biti zamenjen markerom *LE*, tj. „笑了/*nasmejati se*”, ali je u tom slučaju onda naglasak stavljen na otpočinjanje ove radnje. U primeru 65, EDJ_{YI} nije poslednja u tekstualnom spanu, već se iza nje nalazi neka druga EDJ, koja je povezana sa EDJ_{YI} relacijom ELABORACIJE, i opisuju rezultat ili posledice izvršenja radnje iskazane oblikom „*YI*

+ gl.”. S druge strane, glagol u EDJ_{YI} u primeru 65 je β -telični, tj. 挺/*ispraviti se*, tako da ovde marker *YI* označava jediničnost radnje.

ii. Marker *YI* u zavisnoj TP EDJ

(66) ¹[朱舟把会议室的门一_{YI}<推>_{AKT}], ²[却发现马而立好端端地睡在沙发里]:
¹[**Čim** <je gurnuo>_{SV} vrata od sobe za sastanke], ²[Džu Džou ugleda Ma Erlija kako mirno spava na kauču!] (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

(67) ...¹[一_{YI}<进> _{β -TEL} /T], ²[妈妈叫了声: “阿信。”] ³[便低下头] ⁴[抹眼泪]。
...¹[**čim** <su ušli>_{SV} u kuću] ²[majka je povikala: „Čen Sine!“] ³[zatim je spustila glavu] i ⁴[obrisala suze]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(68) ¹[这时, 突然听身后有人叫: “陈信。”] ²[<回头>] ³[一_{YI}<看>_{AKT}], ⁴[见是一个三十几岁的年轻女人],
¹[U tom trenutku se začu glas iza njih: „Čen Sine!“] ²⁻³[<Okrenuli su se>_{SV}], a ⁴[iza njih je stajala žena od tridesetak godina].

Marker *YI* u gorenavedenim primerima služi kao profilisani specifikator koji označava zavisnu anteriornost, tj. radnja predstavljena u upravnoj klauzi nalazi se u anteriornom taksisnom odnosu, sa radnjom iskazanom oblikom „*YI* + gl.”. U takvoj složenoj rečenici, vršioći radnje u upravnoj i zavisnoj klauzi mogu biti isti (kao u primeru 66), a mogu biti i različiti (kao u primeru 67). Za razliku od markera *LE*, kada obeležava anteriornu radnju, marker *YI* opisuje kontaktnu anteriornost jer je vremenska distanca između dve radnje zanemarljivo mala, tj. gotovo da se radnje odigravaju jedna za drugom, što znači da i u takvom kontekstu, marker *LE*, koji opisuje distalnu anteriornost, ne može da zameni *YI*.

U primeru 68, EDJ_{YI} i prethodna EDJ u istom spanu ukazuju na koreferencijalne radnje. O načinu izražavanja koreferencijalnih radnji u kineskom jeziku govorili smo u trećem poglavlju gde smo naveli i brojne primere. Ovde pak srećemo dosta primera u kojima oblik „*YI* + gl.” igra tu istu ulogu, izražavajući drugu koreferencijalnu radnju, koja predstavlja prirodni sled prve radnje, kao što, na primer, radnja „一看/*pogledati*” u primeru 68, prirodno sledi radnju „回头/*okrenuti se*”. Međutim, osim toga, marker *YI* ima i posebnu diskursnu funkciju, tj. uvodi novu EDJ ili tekstualni span kojim se opisuje potonja radnja, ili posledica i efekat koreferencijalnih radnji, služeći tako kao veza između radnji u temporalnom toku naracije.

II. Marker YI u NTP narativnom diskursu

Urađena analiza pokazuje da se marker *YI* u NTP strukturama narativnog diskursa može javljati i u nezavisnom i u zavisnoj EDJ. U prvom slučaju, *YI* se može javiti u poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu i izražava ishod ili posledicu izvršenja prethodne radnje, s tim što su tada glagoli u obliku „*YI* + gl.” uglavnom oni iz klase STANJA ili AKTIVNOSTI s manjim stepenom dinamičnosti. Takvi su, na primer glagoli kojima se opisuju izrazi lica, psihička stanja, itd. Ove radnje su manje dinamične, aktivne, pa ne utiču na temporalnu progresiju.

i. Marker YI u samostalnoj NTP EDJ:

(69) ¹[大哥一把抓住他的手], ²[什么话也说不出], ³[只是呆呆地看着他]。 ⁴[就象十年前, 陈信坐在火车上], ⁵[哥哥跟着火车跑的时候那神情一样]。 ⁶[他心里一 YI<酸>STA]。

¹[Brat ga je zgrabio za ruku]. ²[Ćutao je] i ³[bledo zurio u njega], ⁴⁻⁵[isto kao kada je pre deset godina trčao za Čen Sinovim vozom]. ⁶[Srce mu <se steglo>sv]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(70) ¹[女人在他面前摠下一瓶酒], ²[吓了他一 YI<怔>AKT]。

¹[Žena pred njega stavi flašu pića], ²[on se malo <trgnu>AOR]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

Primeri 69 i 70 ilustruju situacije u kojima je EDJ_{YI} samostalna i poslednja u tekstualnom spanu. EDJ_{YI} u ovim primerima sa prethodnim EDJ formira retorički odnos POSLEDICE, a s druge strane, ove prethodne EDJ mogu biti i TP EDJ (u primeru 70) i NTP EDJ (u primeru 69). U ova dva primera, obe EDJ_{YI} opisuju kakva je psihička ili emotivna reakcija na ono što je opisano u prethodnom spanu ili EDJ (govor, radnja, sve što je viđeno i što se čulo), a glagolima se opisuju psihičke i emotivne aktivnosti koje su statične i neprelazne. Na primer, „(心里)一酸/(心里/srce) + 一/YI + gl.: 酸/bititi tužan, rastužiti se, tj. srce mu se steglo” u primeru 69; „(他)一怔/(他/on) + 一/YI + gl.: 怔/trzati se, biti zatečen, tj. on se malo trgnu u primeru 70. Ove statične radnje ne utiču na pomeranje naracije unapred.

ii. Marker YI u zavisnoj NTP EDJ:

Marker *YI* u ovom slučaju, kada se nalazi u subordiniranoj klauzi u NTP, sa vremenskim ili uzročnim značenjem, ukazuje na prateću situaciju ili uzrok aktuelnog događaja, koji zajedno pripadaju pozadinskim informacijama. Pogledajmo sledeće primere.

- (71) ¹[吴所长答应了]。 ²[但一_{YI}<见>_{β-TEL}到_{REZ.DOP}马而立] ³[便犯疑.....]
¹[Direktor zavoda Vu se složio]. *No*, ²[**čim** <je ugledao>_{SV} Ma Erlija] ³[odmah je postao sumnjičav:...] (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)
- (72) ¹[王士富一_{YI}<拍>_{AKT}手], ²[嘲笑彭大步<说>: „.....”]
¹[Šifu Vang <zatapša>_{AOR} rukama], [pa podrugljivo <reče>: „.....”] (*Či Cijen, prev. U. Mišković*)
- (73) ¹[他等得心里发烦], ²[一_{YI}<赌气>_{AKT}], ³[转身] ⁴[离开了车站],
¹[Čen Sin je bio sve nestrpljiviji] i ²⁻³[**u nastupu gneva** okrenuo se] i ⁴[otišao sa stanice].
(*Vang Anji, prev. I. Elezović*)
- (74) ¹[马而立的脸生得并不丑怪], ... ²[椭圆形, 很丰满, 白里透红], ³[一_{YI}<笑>_{AKT}] ⁴[两个酒窝], ...
¹[Dakle, Ma Erlijevo lice uopšte nije izgledalo ni ružno, ni neobično], ... ²[*Bilo je izduženo i jedro, belog tena s rumenim obrazima*] i ⁴[*dvema jamicama koje bi se pojavile*]
³[**čim** <bi se nasmejao>_{SV}]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

Primeri 71 i 72 ilustruju situacije kada se *Yi* nalazi u zavisnoj klauzi koja opisuje okolnost, u kojoj se odigrava radnja iskazana upravnom rečenicom. Pritom, radnja ili situacija koju opisuje upravna klauza (³EDJ u primeru 71 i ²EDJ u primeru 72) gotovo je istovremena sa radnjom koju opisuje EDJ_{YI}. U primeru 73, zavisna EDJ_{YI} igra ulogu stožera u lančanim uzročno-posledičnim odnosima u jednom tekstualnom spanu. Naime, situacija „一赌气 / *biti u nastupu gneva*”, koju opisuje ²EDJ, nastala je usled nestrpljivosti koju opisuje ¹EDJ, pri čemu je ona istovremeno i razlog koji je prouzrokovao potonju radnju ili niz radnji (koje, u ovom primeru, opisuju ³EDJ i ⁴EDJ). Takvu diskursnu funkciju markera *YI* ne poseduje marker *LE*, pa se stoga, u ovom kontekstu *YI* ne može zameniti markerom *LE*. U primeru 74, zavisna EDJ_{YI} označava okolnost za pojavljivanje određene permanentne osobine. U ovim primerima zavisna EDJ_{YI} sa upravnom EDJ više ne gradi temporalni već logički odnos (uzročni, pogodbeni ili hipotetički). Ima i onih lingvista (v. Lj. Popović 2012), koji doduše smatraju da između dveju klauza u takvim zavisnosloženim rečenicama takođe postoji taksisni odnos, samo što je takvo taksisno značenje u njima sekundarno.

S druge strane, zapažamo da su ponekad glagoli u obliku „*YI* + gl.” u zavisnoj klauzi veoma dinamični, čak i da mogu da opisuju radnju u TP. Kao što je primer 72, u kome su glagoli u zavisnoj ¹EDJ_{YI} (拍手 / *zatapšati rukama*) i upravnoj ²EDJ (说 / *reći*), aktivni i dinamični, teško se

iz konteksta da utvrditi da li je radnja iskazana subordiniranom klauzom istovremena ili anteriorna u odnosu na radnju iskazanu upravnom klauzom. Međutim, ove radnje mogu da se na osnovu piščeve namere upotrebe po važnosti, dakle, ona koja je, po piščevom mišljenju, važnija, iskazuje se glavnom klauzom i predstavlja radnju koja se nalazi na glavnoj narativnoj niti, a ona, koja je za pisca manje bitna, iskazuje se zavisnom klauzom sa markerom *YI* i „povlači” se u pozadinu glavne radnje. O subjektivnosti procene pisca o važnosti dve gotovo istovremene radnje, govore i takvi primeri u korpusu u kojima je glagol 说/*reći* već izostavljen iz teksta, čime se ona druga, inače manje bitna radnja iskazana oblikom „*YI* + gl.” („一拍/*lupiti*”), stavlja u prvi plan i postaje tako radnja na glavnoj narativnoj niti, tj. u TP. To se može videti iz sledećeg primera:

(75) [技术员把头一_·*YI*<拍>_{AKT}: “妙极了, ……”]

[Tehničar <se *lupi*>_{AOR} po glavi: „Sjajno! …“] (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

Ovim primerom, pokazuje se da je odnos između temporalnih i netemporalnih radnji u narativnom diskursu, ponekad, relativan i da je u službi ostvarenja piščeve namere.

Na osnovu urađene analize, možemo pretpostavljati da marker *YI* u TP i NTP ima različite sintaksičko-semantičke funkcije. U TP strukturama, on ima tendenciju da se javlja u sintaksički samostalnoj klauzi, tj. može da se javi u srednjoj ili poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu koji opisuje niz radnji, izražavajući tako kratkotrajnu referencijalnu radnju. Stoga, radnja obeležena markerom *YI* može predstavljati referentnu tačku na temporalnoj osi a sam marker *YI* na taj način utiče na naraciju tako što je pomera unapred. S druge strane, on se u NTP strukturama često javlja u subordiniranoj klauzi, gradeći sa glavnom EDJ uzročni ili pogodbeni retorički odnos.

**6.3.4. Kontrastivna analiza oblika „YI + gl.” i njegovog
prevoda na srpski jezik**

Prema rezultatima anotiranja glagolskih oblika prevodnih ekvivalenata na srpski jezik, od 34 TP EDJ_{YI}, govoto sve su prevedene svršenim glagolskim oblikom (osim tri neprevedena), što je prikazano u sledećim tabelama:

**Tabela 34: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „YI + gl.” [Kin] u
TP EDJ u analiziranom korpusu**

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV	neprev. EDJ
		PERF u upr. klauzama	AOR	SV u zav. klauzama		
1	1	1	0	0	0	0
2	1	1	0	0	0	0
3	4	3	1	0	0	0
4	3	2	1	0	0	0
5	8	6	0	0	0	2
6	0	0	0	0	0	0
7	6	4	0	1	0	1
8	11	4	5	2	0	0
uku.	34	21	7	3	0	3
uku. gl.	31	31			0	
%		100%				

Tabela 35: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „YI + gl.” [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV			ost.	neprev. EDJ
		PERF u upr. klauzama	SV u zav. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PREZ u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	NSV u ireal. klauzama		
1	4	3	0	0	1	0	0	0	0
2	2	1	0	0	0	0	0	1	0
3	4	0	2	0	0	0	0	2	0
4	2	0	1	0	0	0	0	1	0
5	12	3	2	0	0	0	0	5	2
6	4	1	0	1	0	0	0	1	1
7	14	3	4	1	1	1	0	4	0
8	11	0	4	3	0	0	1	1	2
uku.	53	11	13	5	2	1	1	15	5
uku. gl.	33	29			4				
%		87,9%			12.1%				

Gorenavedeni podaci pokazuju da vidsko značenje izraženo markerom *YI* u TP narativnog teksta, ima visoku podudarnost sa značenjem svršenog vida u srpskom jeziku (videti u primerima 64-68). Takođe je zapaženo da većina ovih glagola u srpskom jeziku ima nastavak *-nu*, koji ima karakter trenutnosti (M. Stevanović 1970: 590), kao što su: *osmehnuti*/一笑, *odmahnuti*/一挥, *tutnuti*/一塞, itd. Prema I. Grickat (1955/56), jedan od najčešće viđenih načina deminuiranja glagolskog značenja jeste perfektizovanje običnih imperfektivnih glagola zamenu osnovinskih glagolskih nastavaka osnovinskim nastavkom *-nu-*. Ona dalje tvrdi da se takvom modifikacijom dobija značenje jednog trenutka (bilo kojeg) neke trajne radnje. Dakle, možemo konstatovati da je marker *YI* u kineskom jeziku, u ovom pogledu, veoma sličan nastavku *-nu-* u srpskom. Kada su u pitanju NTP strukture narativnog diskursa, jezički izrazi prevodnih ekvivalenata oblika „*YI* + gl.” na srpski su vidno raznovrsniji. Naime, od 53 NTP EDJ_{YI}, osim pet neprevedenih i 15 prevedenih neglagolskim izrazima, njih 29 (oko 87,9%) je prevedeno perfektivnim glagolima, što ujedno potvrđuje da je perfektivnost osnovno značenje markera *YI*. Međutim, tu je zastupljen jedan broj EDJ_{YI} (15 NTP EDJ_{YI}, oko 31%), koje su prevedene predložko-padežnim

konstrukcijama kojima se izražava temporalno značenje (npr. temporalni genitiv), značenje prateće situacije (npr. kvalifikativni instrumental, trpni glagolski pridev) i sl.

Ipak, kada je reč o značenju temporalnog taksisnog odnosa koje se izražava markerom *YI*, najrasprostranjenije sredstvo u prevodu jesu veznici, kao što su: *i, pošto, čim, kako*, itd. Naime, kada je nezavisna EDJ_{YI} sa susednom EDJ u nezavisnom taksisnom odnosu, tj. u odnosu NIZANJA u narativnom tekstu, često se upotrebljava veznik *i*, koji vezuje dve radnje u temporalnom sukcesivnom odnosu (v. primer 64). Kada je EDJ_{YI} sa susednom EDJ u zavisno-taksisnom odnosu, tada se često u srpskom prevodu upotrebljavaju taksisni veznici *pošto, čim, kako*, itd., koji mogu da ukazuju i na anteriorno i na uzročno značenje (v. primere 66 i 67). Pošto je perfektivni glagolski oblik u zavisnom delu taksisne konstrukcije uslov realizacije značenja anteriornosti u srpskom jeziku,²³⁵ izrazi „*YI + gl.*” su u takvim primerima, gotovo svi prevedeni perfektivnim glagolima (v. primere 75 i 76).

Na osnovu navesenih funkcija, marker *YI* u narativnom diskursu, kao i kontrastiranjem sa prevodnim ekvivalentima u srpskom jeziku, može se zaključiti da aspekatski marker *YI* predstavlja jedan od perfektivnih markera koji su manje gramatikalizovani, i manje-više zadržava u sebi seme jediničnosti, kratkotrajnosti, iznenadnosti i anteriornosti. S druge strane, njegova značenja kratkotrajnosti i anteriornosti su uslovljena, drugim rečima, ona su leksički, sinatksički i kontekstualno ograničena. Na primer, zavisno od toga da li su glavni glagoli dinamični ili statični, da li se on nalazi u zavisnoj ili u samostalnoj klauzi, da li je u srednjoj ili poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu, marker *YI* ima posebno značenje i diskursnu funkciju, koja ga čini nezamenljivim s drugim perfektivnim markerima, a naročito u pogledu uspostavljanja logičkih veza između diskursnih jedinica i uvođenja opisa ili komentara o objektima perceptivnih radji iskazanih glagolskom osnovom. U temporalnom diskursu, iako marker *YI* ističe kratkotrajnost radnje, a ne rezultativnost, njime se može isticati punktualnost, odnosno on ističe početak, a istovremeno i završetak radnje, kao kritičnu tačku, koje služi kao referentno vreme potonjoj radnji. Na kraju, zbog svojih sintaksičko-semantičkih osobina (tj. činjenice da se više sreće u zavisnoj klauzi), iako označava ograničenost radnje, *YI* ipak pokazuje tendenciju pojavljivanja u NTP strukturama kojima se opisuju pozadinske prateće situacije.

²³⁵ Detalje videti u Lj. Popović (2012).

6.4. Aspekatski marker GUO

6.4.1. Pregled prethodnih istraživanja

O osnovnom aspekatskom značenju markera *GUO*, među lingvistima vlada gotovo nepodeljena saglasnost da je 过/*GUO* obeležje aspekta ISKUSTVA u kineskom jeziku. Ovim aspektom se izražava da subjekat (ljudsko biće), putem ostvarivanja rezultata radnje, stiče neko iskustvo ili saznanje. Marker *GUO* je, kao i većina aspekatskih markera, nastao gramatikalizacijom glagola 过. Dakle, 过 je u savremenom kineskom jeziku sačuvao skoro sve funkcije i značenja koja su nastala u tom procesu gramatikalizacije, od kojih su neka značenja konkretna, a neka su apstraktnija. To je i dokazano istraživanjem J. Daija (1997). Po njemu, sva značenja koja obuhvata semantičko polje glagola *GUO*, na neki način predstavljaju proces gramatikalizacije ovog markera, što se može ilustrovati sledećom šemom: [+primicanje] (kroz prostor ili vreme) → [+okončavanje] → [+iskustvo]. Iako se aspekatsko značenje ISKUSTVA ovog markera sreće već u prvim tekstovima na savremenom kineskom jeziku (*baihua*), on je tek posle pedesetih godina prošlog veka postao predmet lingvističkih istraživanja. U daljem tekstu daćemo pregled značajnijih razmišljanja i rezultata istraživanja markera *GUO*.

i. Označavanje iskustvene, kompletivne radnje

Lingvisti (J. Ž. Džao 1968; C. N. Li i S. A. Tompson 1981; K. Smit 1991/1997; J. Dai 1997, S. Jang 1995, J. Sun 2006 i dr.) su jedinstveni u stavu da marker *GUO* označava kompletivnu, nedeljivu radnju, što znači da se tačka posmatranja nalazi van procesa radnje. Ipak, njegovo posebno značenje, koje ga i izdvaja od ostalih markera za ograničenost, jeste isticanje stečenog iskustva. Drugim rečima, marker *GUO* označava radnju koja je izvršena pre nekog referentnog vremena i više nije aktuelna u odnosu na vreme govora, što jeste distinktivno značenje po kome se on razlikuje od markera *LE*. Š. Lju (1980/2006: 246-248) smatra da *GUO*, kao pomoćna rečca, zavisno od konteksta, može imati dva gramatička značenja: 1) označava završetak neke radnje; 2) označava da se u prošlosti izvršila ili izvršavala neka radnja. Kada se markerom *GUO* izražava stečeno iskustvo, to se uvek odnosi na već svršenu radnju u prošlom vremenu. Stoga, neki lingvisti čak misle da je *GUO*, a ne *LE*, u stvari, pravi perfektivni marker u kineskom jeziku (J. Ši 1992). Postoji još jedna osobina markera *GUO* koja ga čini drugačijim od *LE*. Naime,

značenja i funkcije markera *LE*, u velikoj meri zavise od značenja glagola, dok marker *GUO*, ima gotovo isto značenje i funkciju bez obzira na različita značenja glagola uz koje stoji. Čak ni prilozi za vreme koji označavaju trajanje radnje, ne utiču na značenje markera *GUO*.

Po svemu ovome se jasno vidi da celovitost i iskustvenost predstavljaju osnovna gramatička značenja ovog markera. Smatramo da su ostala značenja koja ćemo u tekstu koji sledi predstaviti, izvedena iz ova dva osnovna značenja.

ii. Isticanje okončavanja dinamične radnje

J. Ši (1992), J. Dai (1997) i drugi, smatraju da radnju iskazanu oblikom „gl. + *GUO*” karakteriše dinamičnost, tj. da ta radnja sadrži segmente razvoja, promene i okončavanja, koji se dešavaju hronološki u realnom vremenu. S druge strane, kada marker *GUO* stoji uz stativne glagole on naglašava okončavanje tog procesa promene, što se razlikuje od značenja markera *LE*, kojim se u ovom slučaju, ističe započinjanje promene stanja imenovanog glagolom. Stoga, J. Ši (1992) postavlja postulat da se *GUO* ne može koristiti uz neke atelične glagole čiji procesi, prema našem opštem znanju o svetu, ne mogu imati prirodnu završnu tačku, kao što su recimo: 知道/*znati*, 认识/*upoznati*, itd.

iii. Označavanje stanja

Druga grupa lingvista, čiji su predstavnici K. Smit (1994), Č. Ču (2006) i drugi, imaju, pak, drugačije mišljenje o tom pitanju. Oni smatraju da se markerom *GUO* označava statično, a ne dinamično stanje, i da je jedna od njegovih osnovnih funkcija zapravo pretvaranje dinamičnog procesa u statično stanje. Č. Ču (2006) smatra da marker *GUO* neku radnju izvršenu u prošlosti (koja je izvršena najmanje jednom) može učiniti rezultativnim stanjem, do kojeg, po prirodi stvari dovodi sama radnja i koje je postojalo u nekom prošlom vremenu, ali ne i u referentnom vremenu. Pri tome, ovo stanje, predstavlja neko iskustvo vezano za konkretnu temu o kojoj se priča.

iv. Izražavanje pluralnog značenja

J. Ž. Džao (1968) smatra da osnovna funkcija *GUO* jeste izražavanje činjenice da se neka radnja vršila najmanje jedanput u prošlosti. Ovo mišljenje dele B. Komri (1976:58), C. N. Li i S. A. Tompson (1981), O. Dal (Dahl 1985), K. Smit (1994) i drugi. Oni obrazlažu da perfektivno značenje izraženo markerom *GUO*, za razliku od značenja perfektivnosti iskazanog markerom *LE*, podrazumeva da se data radnja vršila makar jednom, u nekom vremenu, u prošlosti. Zato se

GUO ne može koristiti za one radnje koje se, po zakonu prirode, ne mogu ponavljati. K. Smit (1994: 116) čak određuje da je *GUO* temporalni kvantifikator koji se upotrebljava za označavanje mnoštva radnji, slično kvantifikatorima za učestalost *uvek*, *ponekad*, itd. Drugim rečima, *GUO*, kao temporalni kvantifikator, nužno poštuje princip *Plurality Condition on Quantification* (H. de Svart 1991, v. H. Žao 2012: 149), odnosno on ne može kvantifikovati konkretnu, specifičnu i dinamičnu radnju. Dakle, *GUO* ne može da stoji uz glagole koji iskazuju radnje koje se po prirodnim zakonima ne mogu ponavljati, ili procese koji su nepovratni, kao što su: 死/*umreti*, 老/*ostariti*, itd.

v. Izražavanje tipske i diskontinuirane radnje

S druge strane, J. Dai (1997), Đ. Vu (2003), H. Žao (2012) i drugi smatraju da nije adekvatno markeru *GUO* pripisivati pluralno značenje. J. Dai (1997) tvrdi da *GUO* može, ali ne mora, da izražava značenje mnoštva radnji. Lingvisti koji zastupaju takav stav tvrde da je radnja iskazana markerom *GUO* tipski koncipirana (*a class meaning*)²³⁶ i da marker *GUO* ukazuje na „klasu” radnji, što predstavlja i njegovo najvažnije semantičko značenje.

Đ. Vu (2009: 4) ima drugačiji pristup ovoj problematici. On smatra da je diskontinuitet najvažnija osobina markera *GUO*. Budući da je radnja iskazana markerom *GUO* već okončana i više se ne odnosi na moment govora, nju karakteriše diskontinuitet. On ističe da je u ovom slučaju, nužno da i svi učesnici radnje poseduju osobinu diskontinuiteta. Dok Ž. Lin (2006)²³⁷ zapaža da i (ne)određenost objekata rečenica sa *GUO* ima vezu sa diskontinuitetom radnje.

vi. Označavanje glagolskog vremena

Neki lingvisti smatraju da marker *GUO* označava glagolsko vreme U tu grupu spadaju: J. Ž. Džao (1968: 251), koji smatra da se markerom *GUO* može označiti vreme „neodređene prošlosti”, i S. E. Jahontov (1958: 126-127), koji tvrdi da *GUO* pripada kategoriji glagolskog vremena u kineskom jeziku i označava „nereferencijalni perfekt”. Gramatičko značenje ovog oblika glagolskog vremena, prema njemu, jeste označavanje radnje koja se izvršila u neko neodređeno vreme u prošlosti, i ni po čemu se ne može dovesti u vezu s vremenom govora ili

²³⁶ O. Dal (1985: 141) je ovako opisao funkciju markera *GUO*: *The basic use of EXPER is in sentences in which it is asserted (questioned, denied) that an event of a certain type took place at least once during a certain period up to a certain point in time.*

²³⁷ Citiran prema: H. Žao 2012

momentom o kojem govori narator. On dalje smatra da svi glagoli u kineskom jeziku, ukoliko se njima iskazuju ponovljive radnje, imaju ovaj oblik glagolskog vremena.

vii. Diskursna funkcija markera *GUO*

Pojedini lingvisti su proučavali i diskursnu funkciju markera *GUO*. To su, recimo, S. E. Jahontov (1958), C. N. Li i S. A. Tompson (1981), K. Smit (1994), itd. S. E. Jahontov (1958:126) smatra da marker *GUO* u koherentnom narativnom tekstu označava radnju u sećanju ili misli o onome što se desilo pre aktuelnog događaja o kome se pripoveda, pri čemu on prekida ili blokira narativni tok. C. N. Li i S. A. Tompson (1981) smatraju da se markerom *GUO* opisuje radnja u svojstvu pozadinske informacije, što podrazumeva da on ne može da obeležava pojedini događaj u nizu događaja u hronološkom sledu. Drugim rečima, *GUO* ima funkciju zaustavljanja temporalnog toka i onemogućavanja njegovog pomeranja unapred. K. Smit (1991/1997, 1994) smatra da *GUO*, pak, ukazuje na neko statično stanje, koje ne zauzima vremenski interval na temporalnoj osi naracije, zbog čega je prirodno što *GUO* ne utiče na temporalnu progresiju. Đ. Vu (2003, 2009) tvrdi da je radnja iskazana markerom *GUO* vremenski neodređena, te između nje i drugih radnji ne postoji nikakva temporalna relacija. Drugim rečima, to je radnja čije se vreme ne pomera unapred, osim ako se u rečenici ne nalazi temporalni adverbijal kojim se određuje vreme događaja. Č. Ču (2006) takođe marker *GUO* razume kao jezičko sredstvo za izražavanje stanja koje nije više aktuelno u odnosu na vreme govora, ali zato ima tesnu vezu sa temom o kojoj govori pisac. Dakle, *GUO* ima funkciju povezivanja nekog stanja u prošlosti s aktuelnom temom.

6.4.2. Kvantitativna distribucija i funkcija markera *GUO* u narativnom diskursu

Sa samo 28 anotiranih EDJ u kojima se pojavljuje aspekatski marker *GUO*, EDJ_{GUO} nije česta pojava u našem korpusu. Od tih 28 EDJ samo jedna se javlja u TP, dok ostale pripadaju NTP strukturama. Takvi podaci snažno podržavaju postulate prethodnih istraživača da *GUO* ne utiče na temporalnu progresiju naracije.

Od 27 NTP EDJ_{GUO}, njih deset je retoričkom relacijom POZADINA povezano sa nukleusom na glavnoj narativnoj niti. Ove EDJ_{GUO} daju pozadinske informacije o aktuelnom događaju o kome govori narator. Zanimljivo je što smo u pojedinim slučajevima u korpusu primetili da ipak postoji neki temporalni odnos između ovih davno svršenih radnji iskazanih markerom *GUO*, i aktuelne radnje o kojoj pisac govori, odnosno, neke EDJ_{GUO} sadrže vremenski adverbijal kojim se može precizno odrediti vremenska distanca između ove dve radnje. Da pogledamo neke primere u korpusu koji ilustruju pomenute situacije:

(76) ①¹[据公安局那方面人说, 是凡地上小缝小罅都找寻到了, 还是毫无痕迹]。②²[地上小缝小罅都亏那些体面的在职人员<找>_{α-TEL}过], ③³[于是水保的责任便到了]。④¹[他得了通知,要他到半夜会同水面武装警察上船去搜索“歹人”]。

①¹[Policija tvrdi da su pretresli svaku pukotinu na zemlji i opet nisu pronašli ni jedan jedini trag]. ②²[Pošto su sve te pukotine na zemlji <pretražili>_{sv} ugledni policajci], ③³[nadležnost je sad prešla u ruke rečnog čuvara]. ④¹[Dobio je obaveštenje, u kojem traže od njega da u ponoć zajedno s naoružanom rečnom policijom upadne na brodove i pretraži ih dok ne pronađu „lopuže“]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

(77) ①[中午时分, 又一阵激烈的枪声<响>_{AKT}过_{GUO}], ②[但这一次她没有听到军号声]。

①[U podne se opet <začulo>_{sv} žestoko puškaranje], ②[samo što ovaj put nije čula zvuk vojničke trube]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

Iz konteksta u primeru 76, saznajemo da radnja iskazana oblikom „gl. + *GUO*” u ²EDJ u prvom tekstualnom spanu (找过: gl. α-TEL: 找/traziti + 过/*GUO*, tj. *pretražiti*) nije ostvarila svoj cilj, tako da ona uzrokuje niz događaja koji se odigravaju u vremenu o kojem se pripoveda. Dakle, radnja modifikovana markerom *GUO* ima tesnu vezu, tj. uzročni odnos sa nizom aktuelnih događaja koji se nalaze na glavnoj niti naracije. U primeru 77, ¹EDJ_{GUO} sadrži vremenski adverbijal „中午时分 /u podne”, kojim se „prinudno” ostvaruje temporalna lokalizacija inače nereferencijalne radnje iskazane markerom *GUO* u ovom određenom trenutku. Međutim,

subjekat u ¹EDJ_{GUO}, „枪声 /*puškaranje*”, jeste neživo biće, čime se smanjuje dinamičnost situacije, te ona samo predstavlja pozadinske informacije, a ne radnju na narativnoj niti. Inače, većina NTP EDJ_{GUO} u našem korpusu ipak opisuje pozadinske informacije koje nemaju temporalni odnos sa referentnim vremenom u narativnom toku, što ilustruje sledeći primer:

- (78) ¹[于是这做丈夫的, 一面吸烟]²[一面谈话],³[到了晚上, <吃>_{a-TEL} 过_{GUO} 晚饭], ⁴[仍然在吸那有新鲜趣味的香烟]。
 ... ¹⁻²[te bi muž pušeći nastavio da priča]...³⁻⁴[Uveče, **posle večere** on bi i dalje uživao u novom ukusu koji pruža cigareta]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

Primer 78 je tekstualni span koji opisuje pozadinske informacije, odnosno, pisac ovde opisuje uobičajeno ponašanje koje bi imala većina ljudi u datoj situaciji. U takvim situacijama pomenuta lica i radnje su opšteg karaktera i nereferecijalni, čak iako se u EDJ_{GUO} nalazi vremenski adverbijal „到了晚上/*uveče*”, i to vreme je, u stvari, neodređeno, sa opštim značenjem „bilo koje večere”. Marker *GUO* u ovom primeru ima samo značenje kompletivnosti, a ne i značenje iskustva, što se može utvrditi i prevodom „posle večere”.

Zapazili smo da se u korpusu nalazi 18 NTP EDJ_{GUO}, u kojima *GUO* izražava aspekatsko značenje ISKUSTVA. Za razliku od prethodnih primera u kojima *GUO* izražava značenje kompletivnosti, ovim EDJ se iskazuju tipske radnje, a ne jedinična, konkretna radnja. Takođe primećujemo da se uz marker *GUO* sa značenjem ISKUSTVA, u EDJ često javljaju vremenski prilozni, kojima se iskazuje da se u prošlosti desilo ili se nikada nije desilo nešto slično, kao što su: 曾经/*nekada*, 从来/*nikada*, itd. Osim toga, tipska radnja iskazana „gl. + *GUO*”, u zavisnosti od konteksta, može biti jedinična, a može biti i mnoštvo radnji. Pogledajmo sledeće primere:

- (79) ¹[十年中, 他<回>_{B-TEL} 过_{GUO} 上海], ²[探亲], ³[休假], ⁴[出差]。
¹[Tokom tih deset godina <vraćao se>_{NSV} nekoliko puta u Šangaj], ²⁻⁴[što da poseti porodicu, što na odmor ili službeni put]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)
- (80) ¹[三天前小林<回来>_{B-TEL} 过_{GUO} 一次], ²[说是连长知道他是本地人, 特批给他一天假]。
¹[Sijaolin <je dolazio>_{NSV} pre tri dana]. ²[Rekao je da je komandir čete, znajući da je iz ovog kraja, napravio izuzetak i dao mu jednodnevni dopust]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

U primeru 79, predikat u ¹EDJ koga čini „gl. + *GUO*” („回过上海/vraćati se u Šangaj”: gl.: 回/vraćati se, vratiti se + 过/*GUO* + LOK.: 上海/Šangaj), iskazuje tipsku radnju, koja obuhvata sub-događaje iskazane u ²EDJ, ³EDJ i ⁴EDJ: „探亲/*posećivati porodicu*”, „休假/*odlaziti na*

odmor” i „出差/odlaziti na službeni put”. Dakle, ovde se radi o mnoštvu tipskih radnji. Ovo gramatičko značenje markera *GUO* se u prevodu na srpski iskazuje leksičkim sredstvom, tj. adverbijalom sa kvantitativnim značenjem *nekoliko puta*, kojeg nema u originalu. U primeru 80, radnja „回来/vraćati se (kući)” u ¹EDJ_{GUO} takođe je tipska, međutim, adverbijali koji se nalaze u istoj EDJ „三天前/pre tri dana” i „一次/jedan put”, kojima se eliminiše značenje mnoštva, ukazuju da se ta radnja do momenta „三天前/pre tri dana”, izvršila samo jedanput.

Po svemu gorerečenom možemo zaključiti da rezultat naše analize podržava konstataciju J. Daija (1997), koji tvrdi da je pluralno značenje markera *GUO* potencijalno, a ne permanentno. S druge strane, naišli smo i na kontraprimere u korpusu koji poriču neke tvrdnje pojedinih istraživača. Na primer, Š. Lju (1980/2006) tvrdi da interval trajanja radnje iskazane oblikom „GL + *GUO*“ ne obuhvata sadašnji trenutak, te da radnja ne može biti aktualna; C. N. Li i S. A. Tompson (1981) tvrde da se markerom *GUO* ne može izražavati temporalni taksisni odnos između dve radnje; J. Ž. Džao (1968:439) smatra da se markeri *GUO* i *LE* ne mogu javiti u istoj rečenici. Mi smo u korpusu pronašli kontraprimere ovako iznetim mišljenjima. Na primer, kada rečenica sadrži temporalne adverbijale, radnja obeležena markerom *GUO* može da bude aktualna u odnosu na moment o kome se pripoveda (primer 77). Takođe se u korpusu, i to i u TP, i u NTP, nalaze primeri u kojima se markerom *GUO*, sa značenjem kompletivnosti (primer 78), može izražavati anteriorni taksisni odnos, što ilustruju sledeći primeri:

(81) ¹[<吃>_{a-TEL} 过 *GUO* 饭], ²[哥哥立即泡来了茶], ...

¹[Pošto <su jeli>_{sv}], ²[stariji brat je odmah pristavio čaj],... (Vang Anji, prev. I. Elezović)

(82) ¹[到后要上岸了], ²[就由小阳桥上扳篷架到船头]; ³[<玩>_{AKT} 过 *GUO* 后], ⁴[仍然由那旧地方转到船上, ...]

¹[Na kraju bi sišao na obalu] ^{2a}[pridrživajući se za ceradu] ^{2b}[dok ide po dasci koja vodi ka pramcu]. ³[Kad bi <se vratilo>_{sv} iz provoda u gradu], ⁴[na tom istom mestu bi se prebacio na brod], ... (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

U primeru 81, TP ¹EDJ_{GUO} predstavlja vremensku subordiniranu klauzu čija je predikatska radnja „吃过饭/jeli su” (gl.: 吃/jesti + 过/*GUO* + 饭/ručak, tj. završiti ručak) na temporalnoj niti narativnog diskursa, i koja je sa potonjom radnjom (²EDJ) „哥哥泡来了茶/stariji brat je pristavio čaj” u anteriornom taksisnom odnosu. U primeru 82, marker *GUO* se takođe nalazi u vremenskoj subordiniranoj klauzi („玩过后” u ³EDJ) koja sadrži i anteriorni taksisni specifikator ... 后/posle..., što podrazumeva da radnja 玩/zabavljati se, obeležena markerom

GUO (gl.: 玩/*zabavljati se* + 过/*GUO*, tj. *provoditi se*), prethodi radnji *prebaciti se na brod*, koju iskazuje ⁴EDJ.

Takođe smo pronašli dva primera u kojima se *GUO* i *LE* javljaju u istoj EDJ, pri čemu, u jednom marker *GUO* označava kompletivnost određene radnje, dok u drugom primeru označava iskustvo.²³⁸ Pogledajmo ova dva primera:

(83) ¹[大娘到门边] ²[<喊>_{u-TEL} 过 *GUO* 了 *LE* 二次], ³[不答应], ⁴[不明白这脾气从什么地方发生]。

¹[Gazdarica je **dva puta** išla do vrata] ²[da ga <**pozove**>_{sv}], ³[ali nije dobijala odgovora].
⁴[*Nikome nije bilo jasno zašto se tako ponaša*]. (Šen Cungven, prev. M. Pavlović)

(84) ¹[三村的人没有没见过白花奶牛的], ²[他们有的甚至<见>过 *GUO* 了 *LE* 十次八次]。

¹[Nema stanovnika Trećeg Sela koji već nije video tu šarulju]. ²[*Neki od njih <videli su>*_{NSV} je već **nebrojano puta**]. (Či Ciđijen, prev. U. Mišković)

U ²EDJ u primeru 83, marker *GUO* označava izvršenje konkretne referencijalne radnje 喊 /*pozvati* u ²EDJ, dok marker *LE* ovde ukazuje na ostvarenu količinu izvršenja radnje (koja je iskazana kvantifikatorom 二次/*dva puta*, prikazanom u ¹EDJ u prevodu). U primeru 84, markeri *GUO* i *LE* se istovremeno pojavljuju u ²EDJ. Marker *GUO* ovde označava iskustvo jer je radnja 见 /*videti* nerefencijalno i tipski koncipirana, što se lako da videti iz konteksta, a i kvantifikatora „十次八次/*nebrojano puta*”. Marker *LE*, kao u prethodnom primeru, ima funkciju označavanja količine (učestalosti) izvršenja radnje 见 /*videti*. Značenje iskustva markera *GUO* možemo takođe proveriti testom s prilogom 曾经/*nekada*: 他们有的曾经见过 *GUO* 了 *LE* 十次八次. Ova rečenica je i gramatički i značenjski ispravna.

Dakle, možemo utvrditi da se *LE* može javljati zajedno sa markerom *GUO* kada potonji ima značenje iskustva. U ovom slučaju *LE* aktivira kritičnu tačku situacije koju iskazuje „gl. + *GUO*”, tj. označava da je vršenje radnje (nakon određenog ponavljanja) stiglo do neke mere (do kritične tačke), pri čemu tu kritičnu tačku lokalizuje pre momenta o kome se pripoveda. Na osnovu toga, postavljamo sledeći postulat: marker za aspekt ISKUSTVA *GUO* i marker za aspekt OSTVARENJA *LE* mogu da se pojavljuju u istoj klauzi, ukoliko ta klauza sadrži kvantifikator kojim se izražava količina ili mera vršenja radnje.

²³⁸ J. Fang (1992: 458-459) takođe smatra da se *GUO* i *LE* pod određenim okolnostima, mogu zajedno javiti u istoj rečenici, samo što tada *GUO* nema značenje iskustva, pa uz njega ne ide prilog 曾经/*nekada*, koji ukazuje na stečeno iskustvo u prošlosti.

Na osnovu urađene analize, zaključujemo da perfektivni marker *GUO* ima dva gramatička značenja: prvo, označava nereferecijalne, tipske radnje, u prošlosti, tj. stečeno iskustvo, i drugo, izražava referencijalne kompletivne radnje. S obzirom da marker *GUO* ima jaku tendenciju da se javlja u netemporalnim strukturama narativnog diskursa, on ne utiče na temporalnu progresiju; s druge strane, pošto *GUO* često obeležava nereferecijalne tipske radnje koje imaju tesnu vezu sa aktuelnom temom, on ima funkciju topikalizacije i evociranja situacionog fona glavnom događaju na narativnoj niti.

6.4.3. Kontrastivna analiza oblika + „gl. + *GUO*” i njegovog prevoda na srpski jezik

Budući da se gotovo sve EDJ_{GUO} nalaze u NTP (osim jednog primera koji se nalazi u TP), u ovom delu rada smo analizi podvrgli samo one koji se nalaze u NTP strukturama narativnog diskursa. U tabeli ispod predstavljeni su rezultati anotiranja vidskih glagolskih oblika prevodnih ekvivalenata NTP EDJ_{GUO}.

Tabela 36: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „gl. + *GUO*” [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV			ostalo
		PERF u upr. klauzama	SV u zav. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PR EZ u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	NSV u ireal. klauzama	
1	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0	0
3	3	1	0	0	1	0	1	0
4	9	4	1	1	0	0	0	3
5	6	1	0	3	2	0	0	0
6	3	1	0	0	1	0	1	0
7	2	0	0	0	1	0	1	0
8	4	1	0	1	2	0	0	0
uku.	27	8	1	5	7	0	3	3
uku. gl.	24	14			10			
%		58,33%			41,67%			

Na osnovu rezultata naše analize, primetimo da je semantičko-funkcionalno polje markera *GUO* šire od svršenog vida u srpskom jeziku. Naime, od 27 NTP EDJ_{GUO} 10 EDJ je prevedeno nesvršenim glagolskim oblikom (41.67%), a 14 svršenim glagolskim oblikom (58.33%). To pokazuje da ograničena situacija koju opisuje EDJ_{GUO} u narativnom diskursu, u prevodnim ekvivalentima na srpskom jeziku, može, a i ne mora, da se iskazuje svršenim perfektom. Jedan od takvih slučajeva jeste kada *GUO* izražava aspekatsko značenje ISKUSTVA i ukazuje na nereferencijalno koncipiranu radnju koju iskazuje glagolska osnova. Naime, kada se markerom *GUO* izražava radnja koja se izvršavala u raznim vremenskim intervalima u prošlosti, što ilustruju primeri 79 i 84, oblik „gl. + *GUO*“ je preveden nesvršenim glagolom. Drugi slučaj u kojem se „gl. + *GUO*“ prevodi nesvršenim glagolom jeste kada rezultat radnje iskazane oblikom „gl. + *GUO*“ više nije aktuelan u odnosu na moment o kome se pripoveda, bez obzira da li je radnja referencijalno koncipirana ili ne. Ovu funkciju markera *GUO* ima samo nesvršeni perfekat u srpskom jeziku, što ilustruje primer 80. Inače, da je predikat u ¹EDJ u tom primeru sastavljen od glagola u obliku svršenog perfekta, to bi značilo da je rezultat radnje aktuelan i u momentu o kome se pripoveda, drugim rečima, junak priče, Sijaolin bi i dalje bio kod kuće, up.: *Sijaolin je došao pre tri dana*.

Kao prevodni ekvivalent oblika „gl. + *GUO*“, svršeni perfekat uglavnom iskazuje jediničnu, događajno koncipiranu radnju, a *GUO* tada ističe aspekatsko značenje kompletivnosti, što ilustruje sledeći primer.

(85) [上午刚<说>_{AKT} 过 *GUO*], [下午那新玻璃便装上了.....].

[To <je rekao>_{SV} pre podne], [a popodne je nov prozor već bio ugrađen]. (*Lu Venfu, prev. M. Pavlović*)

U ovom primeru, radnja „说过 /*rekao je*“ zbog prisustva vremenskog adverbijala „上午 /*pre podne*“ ima referencijalno značenje, a marker *GUO* ima značenje kompletivnosti jer ukazuje na konkretnu a ne tipsku radnju.

U korpusu smo naišli i na neke slučajeve kada *GUO* označava ISKUSTVO, a radnja je, u određenom kontekstu, referencijalno koncipirana i iskazana svršenim perfektom. To se može videti iz sledećih primera:

(86) ¹[这独眼就据说在年青时节因殴斗<杀>_{a-TEL} 过 *GUO* 一个水上恶人],

¹[Priča se da je kad je bio mlad upao u tuču na reci s nekim zlikovcem kog <je ubio>_{SV}],... (*Šen Cunven, pred. M. Pavlović*)

U gorenavedenom primeru, predikat „杀过人” (gl.: 杀/*ubijati, ubiti* + 过/*GUO* + OBJ.: 人/*čovjek, tj. ubiti nekoga*) govori o iskustvu koje je imao junak priče, iskustvu koje je doduše imao samo jednom u prošlosti. Međutim, ovde je objekat „一个水上恶人/*zlikovac s kim se potukao*” određen, odnosno, referencijalan, te je i značenje ove EDJ_{GUO} u prevodu iskazano svršenim perfektom.

U korpusu prevoda naišli smo na još tri primera prevedena neglagolskim oblikom, tj. temporalnom predložko-padežnom konstrukcijom (npr. „posle večere” u primeru 78) ili pridevom, što ilustruje sledeći primer.

(87) ¹[来了客, 一个船主或一个商人], ²[<喝>_{a-TEL} 过 *GUO* 一肚子烧酒], ³[摇摇荡荡的上了船]。

¹[Tad bi se gost – neki vlasnik broda ili trgovac] – ... ²[**mrtav pijan** doteturao na brod].
(Isto)

U ovom primeru, prevodnim ekvivalentom - pridevskom sintagmom jasno je pokazana još jedna funkcija markera *GUO*, tj. funkcija da dinamičnu, aktivnu situaciju iskazanu glagolom 喝/*piti*, pretvori u statično stanje - *pijan*.

Na osnovu rezultata kontrastiranja originala i prevodnih ekvivalenata na srpski, možemo konstatovati da aspekatski marker *GUO*, kojim se u kineskom jeziku označava ISKUSTVO i nesvršeni perfekat u srpskom jeziku, u pogledu izražavanja nereferecijalnih prošlih radnji, kao i glagolskih radnji čiji rezultat više nije aktuelan u odnosu na moment o kome se pripoveda, imaju slično gramatičko značenje. Naravno, postoji i vidljiva razlika u značenju ova dva oblika, što se, na primer, vidi u izražavanju trajnih prošlih radnji. Nesvršeni perfekat u srpskom, naime, može izražavati neku trajnu prošlu radnju koja je temporalno mogla da bude vezana sa momentom govora ili momentom o kome se pripoveda, dok *GUO* nema takve funkcije. Uporedimo sledeće rečenice:

(88) a. ¹[<落>了 *LE* 春雨], ²[一共有七天], ³[河水涨大了]。

[Prolećna kiša <*padala je*>_{NSV} sedam dana], [pa je voda u reci nabujala]. (*Šen Cungven, prev. M. Pavlović*)

b. ? 落过 *GUO* 春雨, 一共有七天, 河水涨大了。

Iz konteksta se jasno vidi da je trajna radnja „落了春雨/*pada kiša*” u datoj rečenici referencijalna, i da je vezana za jedan određen vremenski interval koji neposredno prethodi

momentu o kome se pripoveda (nije rečeno da li je kiša prestala u ovom momentu). Takvo aspekatsko i temporalno značenje radnje se u kineskom jeziku izražava markerom *LE*, koji inače označava i aktualnu situaciju, a u srpskom jeziku se iskazuje nesvršenim perfektom. S druge strane, marker *GUO*, ne može izražavati aktuelnu trajnu radnju (v. primer 88b), već samo može da naglasi da je neko zbivanje okončano u nekom momentu u prošlosti, pri čemu vremenska distanca od momenta tog okončavanja do momenta referencije nije određena i rezultat tog zbivanja više nije aktuelan. Tu se, u stvari, ogleda i suštinska razlika između aspekatskih markera *LE* i *GUO* u kineskom jeziku.

6.5. Aspekatski marker ZHE

6.5.1. Pregled prethodnih istraživanja

Prema stavovima koje zastupaju moderni istraživači aspekta u kineskom jeziku, glagolski aspekt kojim se označavaju vremenski neograničene radnje obuhvata značenje trajnosti, čije je obeležje *ZHE*, i značenje progresivnosti, koja se obeležava markerom *ZAI* (K. Smit 1991/1997; Đ. Č. Džang 张济卿 1998, Č. Čen 2003, Č. Ču 2006, J. Sun 2006 i dr.).²³⁹ Međutim, ova dva značenja u tradicionalnom proučavanju gramatike kineskog jezika, na primer kod M. Gaoa (1948/2011), L. Vanga (1943/1985) i Č. Gong (1991), nisu uvek bila jasno definisana. Č. Gong, koga možemo uzeti kao predstavnika ovakvih stavova, smatra da značenja trajnosti i progresivnosti pripadaju istoj semantičkoj kategoriji i označavaju trajanje procesa, te da između njih ne postoji distinktivna razlika.

U ovom radu zauzimamo stav koji se oslanja na najnovije rezultate istraživanja ova dva markera, a koje podržavaju i preliminarni podaci naše analize, na osnovu kojih se može zaključiti da aspekatski markeri za neograničenost, markeri *ZHE* i *ZAI* obeležavaju dve različite gramatičko-semantičke kategorije. Istovremeno, ipak, uvažavamo i činjenicu da se ponekad njihova značenja prepliću u semantičkom polju „simultanosti” i „durativnosti”, zbog čega se često dovodi u pitanje njihova upotreba u jeziku. Iz tog razloga, pokušaćemo da kroz prizmu temporalne progresije u narativnom diskursu, a na osnovu korpusne i kontrastivne analize sa

²³⁹ Neki lingvisti, pored markera *ZAI*, i modalne rečice 呢/*NE*, 着呢/*ZHE NE* smatraju aspekatskim markerima za progresivnost u kineskom jeziku (S. Cuo 1997; Č. Ču 2006; Č. Čen 2008). Budući da je fokus našeg rada stavljen na markere za glagolsko aspekatsko značenje, ove modalne rečice, kao ni *LE₂*, neće biti predmet analize u našem radu.

srpskim jezikom, analiziramo ova dva aspekatska markera, s ciljem da preispitamo njihove razlike i sličnosti u polju gramatičko-semantičkog značenja i diskursnih funkcija.

I. Tradicionalno proučavanje ZHE

Prema ranijim izučavanjima, marker 着/*ZHE* je i pre markera *LE* i pre markera *GUO*, postao obeležje aspekatskog značenja u kineskom jeziku (v. S. E. Johontov 1959). Većina istraživača se slaže oko tri stvari koje se tiču njegovih gramatičkih karakteristika. Prvo, opšte je prihvaćeno mišljenje da je marker *ZHE* obeležje imperfektivnog aspekta, pa tako, recimo, J. Dai (1991: 94) tvrdi da se markerom *ZHE* označava „perspektiva posmatranja neke trajne situacije u temporalnom intervalu od otpočinjanja do okončavanja nekog događaja”.²⁴⁰ Drugo, marker *ZHE* može da označi „aktuelnu progresivnu radnju”, a može da označi i „trajnu radnju ili stanje”. L. Vang (1943/1985) je prvi konstatovao da *ZHE* izražava radnju koja se upravo vrši, da bi kasnije njegovo mišljenje prihvatila i većina lingvista. C. N. Li i S. A. Tompson (1981), D. S. Džu (1999) s druge strane, predstavljaju onu struju mišljenja koja kaže da *ZHE* izražava aspekatsko značenje TRAJNOSTI. Treće, većina istraživača podržava mišljenje L. Vanga (1943/1985) koji kaže da je marker 着/*ZHE* nastao gramatikalizacijom od glagola 着/*ZHAO* koji ima značenje „priložiti“, i da se on najpre u međufazi gramatikalizacije, upotrebljavao u svojstvu glagolske rezultativne dopune, formirajući zajedno sa glavnim glagolom kauzativnu konstrukciju. Ova funkcija glagola 着/*ZHAO* je i dan-danas u jezičkoj upotrebi.²⁴¹ L. Vang dalje tvrdi da je, posmatrano iz dijahronog ugla, prvo nastala glagolska rečca *ZHE* za označavanje trajne radnje, koja je tek mnogo kasnije dobila još jednu funkciju a to je da označi „aktuelne progresivne radnje”.²⁴² Osim ove tri osnovne osobine, i ostale gramatičke osobenosti markera *ZHE* bile su predmet diskusije velikog broja lingvista, od kojih su najistaknutiji J. Dai (1991), Đ. Lu (陆俭明 1999), J. Ši (2006), L. M. Čen (2006), Č. Ču (2006) i drugi. Ovde ćemo u kratkim crtama izneti najvažnije stavove o ovoj problematici.

²⁴⁰ J. Dai (1991: 94): “它是对时间进程中的事件起始后与终结前之间持续情况的观察。” (autorkin prevod).

²⁴¹ Š. Đijang (蒋绍愚 2006) smatra da je glagol 着/*ZHAO* u različitim rečeničnim konstrukcijama imao različite procese gramatikalizacije Tačnije, u konstrukciji sa glagolima u seriji odvijao se proces putem kojeg je nastao marker *ZHE* koji je imao značenje trajnosti, dok je u glagolsko-dopunskoj konstrukciji nastao marker *ZHE* za progresivnost (aktuelni prezent). C. N. Li i J. Ši (李讷, 石毓智, 1997) opet, smatraju da četiri upotrebe glagola 着/*ZHAO* dijahronski preslikavaju proces njegove gramatikalizacije, tj. glagol u egzistencijalnoj rečenici — glagol u rečenici sa glagolima u seriji — u svojstvu glagolske rečce za označavanje trajanja stanja — glagolska rečca za označavanje progresivnosti.

²⁴² L. Vang (1943/1985) smatra da je prvo značenje markera *ZHE* nastalo u doba kasne dinastije Tang (907-960), dok je drugo značenje ovog markera nastalo u periodu dinastija Sung i Juen (960-1368).

i. ZHE je marker za aspekt TRAJNOSTI

Kao što smo gore već pomenuli, jedno od opšte prihvaćenih mišljenja o gramatičkim osobinama markera *ZHE* jeste da je on obeležje za aspekatsko značenje trajnosti. Međutim, ipak postoje razlike u mišljenju o tome šta znači sam pojam „trajnosti”. Konkretno, ozbiljna diskusija se vodila oko pitanja da li je „trajnost” osobina dinamične radnje ili statičnog stanja. J. Dai (1991:97) smatra da je trajnost osobina kontinuiranog procesa nekog događaja,²⁴³ i da *ZHE* zapravo ukazuje na događaj imenovan glagolom, koji se nalazi u takvom kontinuiranom procesu. On takođe konstatuje da *ZHE* poseduje dvojnu osobinu, tj. osobinu dinamičnosti i osobinu statičnosti, a da statični događaj u suštini predstavlja produžetak tog dinamičnog procesa. Đ. Lu (1999) podržava Daijevo mišljenje i precizira da *ZHE* označava trajanje dinamične situacije, u slučaju kada stoji uz neku aktivnu radnju (npr. 说/*pričati*); ali da, u slučaju da glagolska osnova opisuje neko stanje (npr. 坐/*sedeti*), *ZHE* označava trajanje statične situacije. Drugi lingvisti, među kojima su S. Li (李小凡 1998) i N. Čijen (钱乃荣 2000), takođe smatraju da „trajnost“ ima podtipove koji obuhvataju i postojanje i trajanje rezultativnog stanja, koji su ostvareni izvršenjem aktivne radnje. Postoji i druga formulacija o ovoj funkciji markera *ZHE*, koju je postavila K. Smit (1991/1997). Ona kaže da nemarkirana upotreba *ZHE* nastaje onda kada se on odnosi na vremenski interval posle momenta promene stanja, odnosno, kada se odnosi na to rezultativno stanje. Zato ona *ZHE* naziva markerom aspekta REZULTATIVNOSTI, onda kada on izražava „stativnu imperfektivnost“ (*stative-imperfective*). dok je njegova proširena upotreba, tj. ukazivanje na unutrašnje faze durativne radnje kao statičnog stanja, markirana.

ii. ZHE je istovremeno i marker TRAJNOSTI i marker PROGRESIVNOSTI

Ipak, neki lingvisti, među kojima su i Kimura Hideki (木村英树 1983), J. Ši (2006) i J. Sun (2006), smatraju da je adekvatnije razdvojiti dinamično i statično trajanje. Naime, *ZHE*, po njima, poseduje dve gramatičke funkcije: označavanje progresivnosti radnje, odnosno, dinamičnog trajanja aktivne radnje, kao i označavanje trajnosti nekog stanja. Oni dalje tvrde da progresivnost i trajnost predstavljaju dva različita tipa stanja u kojima se odvija radnja. Tačnije, progresivnost je osobina radnje koja je u toku vršenja, odnosno, ona predstavlja stanje u konstantnoj promeni; dok je trajnost osobina stanja koje je nastalo po izvršenju aktivne radnje, tj. predstavlja stanje koje se ne menja. J. Ši (2006) smatra da progresivnost i trajnost predstavljaju dve temporalne situacije jedne radnje, tj. situaciju progresivnosti koja obuhvata interval od momenta otpočinjanja radnje do momenta okončavanja radnje, dok situacija trajnosti nastaje nakon

²⁴³ “所谓持续性, 反映的是事件过程(process)的连续特征”, J. Dai (1991: 97) (autorkin prevod)

okončavanja radnje, odnosno posle momenta govora (i ona ne obuhvata ovo referentno vreme), a sve to traje do nekog budućeg vremena na temporalnoj osi.

iii. ZHE je obeležje inherentnog statičnog stanja

S. E. Jahontov (1958), Š. Lju (1942/2002) i Ž. Guo (1993) zastupaju mišljenje da *ZHE* označava statičnost, tj. da je obeležje stanja. Međutim, ovo stanje, prema njihovom mišljenju, nije nastalo kao rezultat vršenja radnje, već predstavlja inherentno svojstvo glagola, to je ono što je sadržano u samom semantičkom značenju glagola. S. E. Jahontov (1958: 138) zapaža slučaj: „天上挂着一轮明月/*Blistavi Mesec visi na nebu*” (gl.: 挂/*visiti* + *ZHE*, tj. *nešto visi na nečemu*), u kojem se markerom *ZHE* izražava stanje koje nastaje usled vršenja radnje, i koje je, po njemu, statično i trajno. Ovakvo stanje svakako nije trajno rezultativno stanje koje je nastalo po završetku radnje 挂起来 (gl.: 挂/*visiti* + *QILAI*, tj. *okačiti*). D. Li (李大勤 2000) je argumentovano pokazao da osnovna gramatička funkcija markera *ZHE* jeste da predstavlja radnju, akciju, aktivnost, pa čak i osobinu kao neku vrstu relevantnog „stanja“.

iv. ZHE je marker vremenskog odnosa SIMULTANOSTI

Neki lingvisti smatraju da *ZHE*, osim što ima aspekatsko, ima i vremensko značenje. Naime, Đ. Lu (1999) smatra da *ZHE* označava simultani vremenski odnos dve radnje. S druge strane, lingvista Č. Ču (1983, v. Č. Ču 2006: 41) koji *ZHE* naziva obeležjem prateće situacije (*concomitative aspect*), smatra da *ZHE* označava da se neka radnja izvršava ili neki događaj zbiva simultano u odnosu na vreme iskazano glavnim glagolom, tj. da označava neku radnju koja predstavlja situacioni fon glavnoj radnji. S. E. Jahontov (1958: 144) tvrdi da *ZHE* može da označava glagolsko vreme „aktuelnog prezenta“, što podrazumeva „da se radnja izvršava u vremenu o kome se govori“. On zapaža da se *ZHE* obavezno upotrebljava za izražavanje „aktuelnog prezenta“, i to u slučaju kada glagol u rečenici nema objekat. L. M. Čen (2006) smatra da *ZHE* označava neko zbivanje koje traje od nekog momenta u prošlosti do momenta govora („sada“), odnosno da je to zbivanje istovremeno u odnosu na vreme govora ili u odnosu na deo vremena drugog referentnog događaja. Drugim rečima, semantička restrikcija za upotrebu *ZHE* jeste da se referentni događaj dešava usred procesa razvoja događaja obeleženog markerom *ZHE*, i da ova dva događaja imaju simultani taksisni odnos.

v. U upotrebi ZHE postoji semantička restrikcija

Većina lingvista smatra da postoji semantička restrikcija kod glagola uz koje može da stoji marker *ZHE*. K. Smit (1991/1997) smatra da se *ZHE* ne javlja kod svih glagola koji opisuju stanje. Naime, *ZHE* može da stoji uz glagole koji opisuju privremeno stanje subjekta, koje je

spacijalno i temporalno ograničeno (tzv. *stage-level predicates*), npr.: „爱着/*biti zaljubljen*” (gl.: 爱/*voleti* + 着/*ZHE*), „隔着/*biti razdvojen*” (gl.: 隔/*razdvajati, razdvojiti* + 着/*ZHE*), ali ne i uz glagole koji opisuju inherentnu osobinu ili stalno stanje subjekta (tzv. *individual-level predicates*), npr.: *,知道着 (gl.: 知道/*znati* + *ZHE*)*, *,胖着 (gl.: 胖/*biti debeo* + *ZHE*)*. S druge strane, budući da je trajnost osnovno značenje markera *ZHE*, on se retko javlja uz punktualne glagole i glagole DOSTIGNUĆA. Ovi glagoli poseduju zajedničku osobinu, tj. iskazuju radnje koje ili ne sadrže segment trajanja, ili ističu segment ostvarenja — rezultat ili nisu iterativne. S. E. Jahontov (1958) zapaža da *ZHE* u zavisnosti od značenja glagola, ima različite funkcije. Naime, kada se nalazi uz glagole stanja ili β -telične glagole, označava trajanje stanja, odnosno, rezultativnog stanja; a kada su glagoli aktivnosti u pitanju, *ZHE* označava prezent, bilo da je u indikativnoj ili u relativnoj upotrebi. Međutim, C. N. Li i S. A. Tompson (1981) smatraju da *ZHE* samo u zavisnoj klauzi može da uz aktivne glagole označava progresivnost, odnosno, vremensko značenje prezenta, dok u samostalnoj rečenici ovu funkciju može da ima tek kada se na kraju rečenice nalazi modalna rečca 呢/*NE*. J. Čen (陈月明 1999) iz drugog ugla proučava restrikciju značenja glagola u upotrebi markera *ZHE*. Naime, on smatra da se *ZHE* može upotrebiti samo kod glagola koji iskazuju radnje kao fenomene, tj. radnje koje se vizuelno mogu posmatrati. Na primer, iskaz „某人在邮局填单子” („neko popunjava nalog u pošti”) izražava radnju koja je direktno prezentovana pred našim očima, te se *ZHE* može dodati iza takvog glagola: 填/*popunjavati* → 填着 (gl.: 填/*popunjavati* + *ZHE*, tj. *popunjavati*), a da nasuprot tome, iskaz „某人在邮局拍电报” („neko šalje telegram u pošti”), iskazuje radnju čiji je proces „nevidljiv”, te se iza glagola 拍(电报)/*slati (telegram)* ne može upotrebiti *ZHE*.

Dakle, na osnovu pregleda prethodnih istraživanja možemo videti da postoje različita mišljenja i stavovi oko nekih, za nas, suštinskih pitanja, kao što su: da li je situacija iskazana „gl. + *ZHE*” statična ili dinamična; da li je marker *ZHE* samo obeležje aspekatskog značenja, ili, pak, pored aspekta, on označava i glagolsko vreme; i na kraju, kakav je odnos između leksičkog aspekta glagola i ovog markera. Među brojnim radovima, zapažemo da neki, doduše ne tako brojni, pokušavaju da iz ugla pragmatike i diskursa daju odgovore na gorenavedena pitanja.

II. Diskursna proučavanja markera ZHE

Generalno govoreći, gotovo svi oni lingvisti koji proučavaju diskursnu funkciju markera *ZHE* konstatuju da je osnovna diskursna funkcija ovog markera davanje pozadinskih informacija koje dopunjuju aktuelni događaj u naraciji propratnim ili dopunskim podacima. C. N. Li i S. A. Tompson (1981) su među prvima istakli da se *ZHE* može upotrebiti u subordiniranoj klauzi

pružajući događaju iskazanom upravnim klauzom „kontinuiranu pozadinsku situaciju“. Kasnije su K. Smit (1991/1997), Č. Ču (2006), S. Šang (2009) i drugi takođe davali potpuniji opis uloge markera *ZHE* u diskursu. Č. Ču (2006) je najkompletnije sumirao funkcije markera *ZHE*. On smatra da najpre, narator markerom *ZHE* ističe proces nekog određenog događaja, što podrazumeva da se sa *ZHE* označava: 1) događaj koji se tretira kao neko stanje, tj. čiji segment trajanja predstavlja fokus pripovedanja; 2) zbivanje čije je razvijanje radnje zavisno od drugog događaja; 3) propratna radnja koja često predstavlja način vršenja glavne radnje; 4) događaj koji se ne nalazi na glavnom toku naracije, odnosno, događaj koji je pozadina aktuelnog događaja. S. Šang (2009) dopunjuje Čujevu konstataciju i smatra da, pošto su načini i sposobnosti subjekata kognitivnih aktivnosti različiti, određivanje događaja koji je pozadinski, a koji se ističu kao glavni, nije apsolutno nepromenljivo u tzv. „istaknutosti i pozadine” šemi temporalno-spacijalne konceptualizacije događaja. Stoga, iako je radnja obeležena markerom *ZHE* obično pozadinska, ne isključuje se mogućnost da se ona javlja i u tekstualnom spanu koji čini glavni tok naracije, tj. istaknuti događaj.

Inspirisani ovim postulatim, neki lingvisti, kao što su: M. Fang (方梅 2000), R. Sijao i T. Mek Eneri (2004a), Đ. N. Sju (2009), Đ. Vu (2003) i drugi, pokušavaju da iz više uglova i na preciznije načine odrede diskursne funkcije markera *ZHE*. Na primer, M. Fang (2000) na osnovu ispitivanja tri vrste glagola u konstrukciji „gl. + *ZHE*“ razmatra distribuciju ovog markera u tekstu. Ona zapaža da se otprilike 21% konstrukcija „gl. + *ZHE*“ javlja u poslednjoj EDJ u tekstualnom spanu. Od toga 19% konstrukcija čine statični glagoli, a 2% dinamični glagoli. Među onim konstrukcijama čiji su glagoli statični, samo 5% njih se javlja u okviru glavnog toka naracije. Đ. Vu (2003) na osnovu korpusne analize konstatuje da marker *ZHE* pomoću retoričkih relacija indirektno utiče na temporalni odnos dve radnje. Dakle, *ZHE* obično ukazuje da klauza u kojoj se nalazi formira retoričku relaciju POZADINE sa susednom klauzom, pa se na taj način se dobija interpretacija simultanog temporalnog odnosa ove dve radnje. H. Žao (2012) je svojim istraživanjem došao do zaključka da se marker *ZHE* može javljati i u temporalnim strukturama teksta, samo što interakcija između ovog markera i tipa događaja utiče na potonju progresiju narativa. Osim toga, kontekstualna zavisnost ovog markera i stepen relevantnosti za strukturu događaja u daljem pripovedanju, u izvesnoj meri, usporava pomeranje naracije unapred.

6.5.2. Kvantitativna distribucija markera ZHE u narativnom diskursu

Nakon anotiranja korpusa, zabeleženo je 417 EDJ koji sadrže marker *ZHE* (EDJ_{ZHE}) što čini 7,2% ukupnog broja EDJ u korpusu (5825), odnosno 28,3% EDJ sa aspekatskim markerima. Od ovih EDJ_{ZHE}, njih 358 se javlja u NTP, što čini 85,9% EDJ_{ZHE}, tj. 10,3% ukupnog broja NTP EDJ u korpusu (3490); dok u TP strukturama ima samo 59 EDJ, što predstavlja 2,5% od ukupnog broja TP EDJ (2335). Dakle, ovaj marker ima tendenciju da se pojavljuje u NTP strukturama teksta. Iako se on može da javlja u TP EDJ, a zbog male distribucije ipak nema značajnu ulogu u izražavanju TP narativnog diskursa.

Kada pogledamo sintaksičke konstrukcije ovih EDJ_{ZHE} i leksički aspekt glagola u njima, zapažamo da se *ZHE* u TP uglavnom javlja u dve vrste rečenica: 1) u samostalnoj rečenici, odnosno u konstrukciji „gl. + *ZHE* (+O.)”; 2) u subordiniranoj klauzi, tj. u konstrukciji „gl.₁ + *ZHE* (+O) + gl.₂”. Prvi slučaj, prema podacima ovog istraživanja (55 TP EDJ_{ZHE}, što čini oko 93,2%), predstavlja glavnu tendenciju pojavljivanja markera *ZHE* u temporalnim strukturama narativnog diskursa, a među njima ima 13 (22% TP EDJ_{ZHE}) koje se pojavljuju kao poslednje EDJ u tekstualnom spanu. Drugim rečima, radnja iskazana konstrukcijom „gl.+*ZHE* (+O.)” može biti poslednja u nizu radnji u okviru temporalnog toka naracije. Kada je NTP u pitanju, *ZHE* se, osim u dve gorepomenute konstrukcije, javlja i u trećoj vrsti rečnične konstrukcije, tj. u tzv. egzistencijalnoj rečenici, s oblikom: „LOK. + gl. + *ZHE* + O.”. Dakle, kao što smo već rekli, gramatički subjekat takve rečenice čini imenica za lokaciju, a objekat je osoba ili predmet koji se pojavljuju na toj lokaciji po izvršenju radnje. S druge strane, iako se *ZHE* u NTP takođe javlja i u konstrukciji „gl.+ *ZHE* (+O.)” i u konstrukciji „gl.₁ + *ZHE* (+O) + gl.₂”, njegova distribucija u ovim NTP EDJ nije ista kao u TP EDJ. Naime, u NTP ima ukupno 115 subordiniranih EDJ_{ZHE}, što čini oko 32% NTP EDJ_{ZHE}, dok u TP ovaj procenat iznosi svega 6,8%. Od 204 samostalne NTP EDJ_{ZHE}, u njih 55 subjekat označava neživo biće, a još jedan broj čine pasivne rečenice, koje imaju slabiju tranzitivnost. Ovi podaci pokazuju da postoji određena veza između sintaksičke konstrukcije rečenice u kojoj se on nalazi i njegove diskursne funkcije. Naime, kada se marker *ZHE* nalazi u samostalnoj rečenici, onda je veća mogućnost njegovog delovanja na

temporalnu progresiju narativa; kada se on nalazi u subordiniranoj klauzi, onda je ta verovatnoća manja.

Što se glagolske klase tiče, u EDJ_{ZHE} se najviše javljaju glagoli koji imaju jaču dinamičnost i čiji procesi sadrže segment trajanja. Konkretno, u TP strukturama teksta javljaju se dve glagolske klase: glagoli AKTIVNOSTI i glagoli α -TELIČNOSTI. Prvih ima 42, a drugih 17. Dok se u NTP EDJ_{ZHE}, javljaju glagoli iz sve četiri klase, ipak je najviše glagola AKTIVNOSTI, čiji je broj 262 (oko 73,2%), na drugom mestu su glagoli STANJA (sa 43, oko 12%), zatim glagoli α -TELIČNOSTI sa ukupnim brojem 38, (oko 10,6%), a najmanji po broju su oni iz klase β -TELIČNOSTI (sa 15, oko 4,2%). Dakle, ovi podaci još jednom potvrđuju da postoji semantička restrikcija glagola za upotrebu markera *ZHE* u narativnom diskursu. Štaviše, marker *ZHE* se u TP, nalazi isključivo uz aktivne i dinamične glagole, izražavajući tako ograničeno trajanje dinamičnog procesa imenovanog glagolom; dok *ZHE* u NTP, uz β -telične glagole označava rezultativna stanja nastala izvršenjem određenih radnji, a uz glagole iz ostale tri klase označava trajanje stanja koje predstavlja svojstvo određenih glagola, bilo da su statični ili dinamični glagoli.

6.5.3. Funkcija markera *ZHE* u narativnom diskursu

I. *ZHE* u TP narativnom diskursu

Kao što je dokazano kvantitativnom analizom, osim u nekoliko slučajeva, marker *ZHE* se u TP teksta uglavnom javlja u samostalnoj rečenici sa konstrukcijom „gl. + *ZHE* (+O.)” (što čini 93,2% TP EDJ_{ZHE}), pri čemu gotovo svi glagoli u ovoj konstrukciji pripadaju klasi AKTIVNOSTI i α -TELIČNOSTI, sa semom [+trajnost]. Budući da marker *ZHE* kada se nađe uz ove glagole ukazuje na interni interval trajanja dinamičnog procesa, a ne i na tačku okončavanja tog procesa, u TP tekstualnom spanu obavezno se nalaze i drugi rečenični konstituenti ili diskursni faktori kojima se iskazuje okončavanje ili prekid datog procesa, kako bi se podstaklo pomeranje referentnog vremena i unapredila temporalna progresija. Ovde pokušavamo da primerima iz korpusa pokazamo kako to *ZHE* u konkretnim situacijama utiče na temporalnu progresiju narativnog diskursa.

i. ZHE u konstrukciji „gl. + ZHE (+O.)”

Pogledajmo najpre sledeće primere:

(89) ¹[接着他拍了拍胸中的酒], ²[把酒放在江面上], ³[举起双手]⁴[<晃动>_{AKT}着 ZHE 十指],
⁵[然后收回]...

¹[zatim par puta potapšao piće koje je držao u nedrima] i ²[onda ga spustio na reku]. ³[Posle toga je podigao obe ruke] i ⁴[<pokazao>_{sv} svih deset prstiju], ⁵[zatim ih spustio],... (Či Cijen, prev. U. Mišković)

(90) ¹[女人正在<叫唤>_{α-TEL}着 ZHE 一个孩子], ²[他走进屋里], ³[女人从炕上拖起一个孩子来],

²[Dok je on ulazio u kuću], ¹[žena <je probudila>_{sv} dete] i ³[podigla ga s kanga]. (Sun Li, prev. T. Bokić)

Kao što ilustruje primer 89, aktivani glagol 晃动(手指)/*mrdati (prstima)* u ⁴EDJ sa markerom ZHE ukazuje na proces koji ne obuhvata inherentni završetak, zbog čega se u ovom spanu nalazi i ⁵EDJ, čijom se radnjom 收回(手指)/*spustiti ruke* implicira da je radnja koju iskazuje ⁴EDJ_{ZHE} prekinuta. U primeru 90, glagol 叫唤(一个孩子), sa značenjem „dozivati neko dete”, u konstrukciji „gl. + ZHE + O.” u ¹EDJ, pripada klasi α-TELIČNOSTI i opisuje nehomogenu glagolsku situaciju čiji se inherentni završetak nalazi van procesa. ZHE ovde takođe označava samo interval trajanja unutar ovog dinamičnog i ograničenog procesa, a informacija ostvarenja cilja određene radnje je, kao i u prethodnom primeru, data drugom EDJ u istom tekstualnom spanu, tj. radnjom „拖起一个孩子/*podići dete*” u ³EDJ kojom se izražava da je prethodna radnja 叫唤(一个孩子)/*dozivati neko dete* ostvarila svoj cilj. U ovom primeru, radnja iskazana sa „gl. + ZHE” kao radnja na glavnoj narativnoj niti, istovremeno čini situacioni fon radnji koju iskazuje ²EDJ, što znači da se tokom trajanja radnje obeležene markerom ZHE, odigrala druga (potonja) radnja. U korpusu ima i slučajeve u kojima se između EDJ_{ZHE} i EDJ kojom se daje informacija o prekidu ili ostvarenju cilja radnje o kojoj se priča, nalazi još jedan tekstualni span koji, kao pozadinska informacija, daje opis ili obrazloženje za aktuelno zbivanje, pri čemu, to ipak ne utiče na terminativnost radnje iskazane „gl. + ZHE”, iako je krajnja granica te radnje određena kontekstom. U narednom primeru možemo videti ilustraciju pomenute situacije.

(91) ①¹[他<看>_{AKT}着 ZHE 女人从壁橱里拿出一只茶叶罐],²[女人抓出一把茶叶], ³[装入茶壶里], ⁴[然后冲进开水],②¹[女人的手微微在抖], ²[开水从开水瓶小瀑布一样挂下来], ³[也发抖似地几次冲到了茶壶外], ⁴[这些自然没逃出他的眼睛].

③¹[“你喝茶。”女人说]。²[男人忙双手端过茶杯],

- ①¹[<Gledao je>_{NSV} ženu koja je iz ormana vadila mericu čaja], ... ²[Žena izvadi čaj] i ³[stavi ga u čajnik], ⁴[potom ga preli ključalom vodom], ... ②¹[Ženina ruka malo zadrhta], ²[voda se iz termosu izli, kao niz neki mali vodopad], ³[i takođe se nekoliko puta izli iz čajnika]. ⁴[Sve to, naravno, nije promaklo njegovom oku].
 ③¹[„Evo ti čaj.” Žena reče]. ²[Muškarac rukama primače šolju],...(He Baoguo, prev. R. Pušić)

U ovom primeru, glagol obeležen markerom *ZHE* u ¹EDJ u prvom spanu jeste aktivni glagol 看 /gledati, koji opisuje neograničenu, homogenu glagolsku situaciju, iza koga sledi niz EDJ koje opisuju detaljan postupak kako „žena” pravi „muškarcu” čaj. Prekid posmatranja muškarca došao tek onda kad je žena napravila čaj i kada ga je muškarac preuzeo, što je iskazano trećim spanom. Ovim primerom se pokazuje da iako marker *ZHE* naglašava trajanje glagolske situacije, on u temporalnim strukturama teksta ipak ne blokira temporalnu progresiju naracije, već se njime samo „zadržava” ili „usporava” taj proces. S druge strane, novo referentno vreme na temporalnoj osi se ne daje elementarnom diskursnom jedinicom sa markerom *ZHE*, već potonjom ograničenom radnjom, odnosno, drugim tekstualnim spanom.

Takođe smo obeležili broj EDJ_{ZHE} koje predstavljaju poslednje EDJ u tekstualnom spanu, što znači da iza ovih EDJ_{ZHE} nema potonje EDJ koja bi mogla da implicira prekid trajanja radnje označene markerom *ZHE* ili da označava ostvarenje cilja te iste radnje. Međutim, daljom analizom smo primetili da su glagoli u ovim EDJ_{ZHE} uglavnom glagoli govorenja i da u tekstualnom spanu postoji direktni navod koji prethodi ili sledi diskursnu jedinicu s markerom *ZHE*. To je, u stvari, razlog zašto glagolska situacija iskazana aktivnim glagolom govorenja s markerom *ZHE* u narativnom tekstu može biti ograničena. Naime, radnja govorenja, kada je u tekstu dato ono što je izgovoreno, po prirodi stvari, ima svoju materijalnu krajnju granicu, tj. momenat kada je izgovorena poslednja reč, a to je i momenat okončavanja radnje govorenja, što ilustruju sledeći primeri:

- (92) ¹[“三十几岁还没有朋友，死蟹一只，僵掉了。”弟弟<解释>_{a-TEL}着 *ZHE*].

¹[„Trideset i nešto godina, a nema dečka, kao uvenuli cvet, za nju nema nade“, <objasnio je>_{SV} mlađi brat]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

- (93) ¹[她看着小桃哭肿的眼睛], ²[低声<哀求>_{AKT}着 *ZHE*:小桃, 好孩子, 帮帮大娘吧, 把他的腿折进去].

¹[Gledajući u njene od plača naduvene oči], ²[tiho ju <je preklinjala>_{NSV}: „Mala Tao, dobro moje dete, pomoz mi da mu savijemo noge.”] (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

U primeru 92, glagol govorenja 解释/*objašnjavati* s markerom 着/*ZHE* nalazi na kraju spana, tj. iza direktnog navoda, dok u primeru 93, oblik „哀求着” (gl.: 哀求/*preklinjati* + 着/*ZHE*) prethodi sadržaju molbe. U oba slučaja radnje govorenja su ograničene.

U temporalnim strukturama teksta, ima i takvih slučajeva u kojima glagoli obeleženi markerom *ZHE* sadrže semu mnoštva i opisuju nehomogenu dinamičnu situaciju, što ilustruje sledeći primer:

- (94) ¹[她指了指两个抬担架的民夫]。 ²[民夫们<摇>_{AKT}着 *ZHE* 头], ³[不肯定]⁴[也不否定]。
⁵[女卫生员着急地说:“你们说话呀!?”]
¹[Pokazala je prstom na nosače], ²[ali su oni samo <odmahivali>_{NSV} glavom], ³[*ne potvrđujući*], ⁴[*ali i ne negirajući*]. ⁵[„Govorite već jednom!“ uspaničeno će bolničarka].
(Mo Jen, prev. A. Jovanović)

U primeru 94, glagol u ²EDJ_{ZHE} je aktivan 摇(头)/*mahati (glavom)*, sa značenjem mnoštva radnji, a marker *ZHE* u ovoj EDJ označava ograničeno kratko trajanje date multiplikativne radnje. Kao i u prethodnim primerima, ova radnja je prekidana kasnije, odnosno, započinjanjem druge radnje „女卫生员说/*reče bolničarka*”, koju iskazuje ⁵EDJ. Značenje markera *ZHE* uz takve glagole („摇着头”, gl.: 摇/*mahati* + 着/*ZHE* + im.: 头/*glava*), tj. izražavanje ograničenog kratkotrajnog mnoštva radnji, veoma je slično aspekatskom značenju oblika „GL-GL”, tj. „摇摇头/*odmahivati glavom*” („*mahati-mahati-glava*”). Jedina razlika između njih leži u tome što se oblikom „摇摇头/*odmahivati glavom*” dobija određen završetak ove radnje, dok se markerom *ZHE* ne ističe krajnja granica radnje, pa sama EDJ_{ZHE} ne može samostalno dati referentno vreme potonjem događaju.

ii. *ZHE* u konstrukciji „gl.₁ + *ZHE* + gl.₂”

Iako se u korpusu nalazi samo mali broj takvih slučajeva, oni su, ipak, dokazali pretpostavku S. A. Tompson (1987) da se radnje koje se nalaze na događajnoj niti narativnog diskursa mogu iskazati subordiniranim klauzama, čime pisac ostvaruje svoje višestruke namere. Konkretno, u našem slučaju sa markerom *ZHE*, radnja koju iskazuje „gl. + *ZHE*“ u subordiniranoj klauzi i radnja iskazana upravnom klauzom čine koreferencijalne radnje, pri čemu su one istovremeno i radnje na glavnoj događajnoj niti naracije. Dakle, u subordiniranoj klauzi *ZHE* može da označava prvu od koreferencijalnih radnji, dok u ovom slučaju druga koreferencijalna radnja često predstavlja cilj ili nameru prve, što ilustruje sledeći primer:

- (95) ¹[他不屈不挠地继续使自己的手指重新升起来], ²[<晃>_{AKT} 着 ZHE] ³[给对方看], ⁴[可俄国人坚决不答应了], ⁵[绝不能再通融一步了]。
¹[pa on ne popuštajući ponovo podiže sve prste], i ²⁻³[<mahnu>_{AOR} njima kako bi ih sagovornik bolje video]. ⁴[Ali Rus je čvrsto odbio], ⁵[nije popuštao ni za makac]. (Či Ciđijen, prev. U. Mišković)

U ovom primeru, *ZHE* se nalazi u složenoj rečeničnoj konstrukciji „gl.₁ + *ZHE* + gl.₂” iskazanoj u ²⁻³EDJ i ³EDJ. Dakle, predikatski glagol subordinirane klauze, obeležen markerom *ZHE*, aktivni je glagol 晃/*mahati* (gl.₁), koji je po značenju dinamičniji od glagola upravne klauze 看/*videti* (gl. 2). Međutim, pisac ovde ima nameru da istakne cilj ovih radnji, pa je stoga ovu radnju, radnju 看/*videti*, predstavio kao glavnu, dok je drugu dinamičniju radnju 晃/*mahati*, pomoću markera *ZHE*, iskazao subordiniranom klauzom, kao sporednu i manje važnu. S druge strane, trajanje radnje 晃/*mahati* koje je obeleženo markerom *ZHE*, prekida se u momentu kada se ostvari cilj radnje 看/*videti*, tj. „对方看到了/*kada ih sagovornik bude video*“. Ovaj primer nam pokazuje da marker *ZHE* u TP narativnog diskursa ima funkciju izražavanja sporednijih, odnosno, manje važnih događaja a u cilju ostvarivanja piščeve namere, tj. isticanja, važnijih događaja.

Osim navedenog, tokom korpusnog istraživanja naišli smo na još jedan, redak, ali zanimljiv primer. Naime, gotovo u svim rezultatima istraživanja s kojima smo se sreli u literaturi, naglašeno je pravilo da se marker *ZHE* ne može upotrebiti uz β-telične glagole ili rezultativne aspekatske konstrukcije, međutim, u našem korpusu pronašli smo kontra primer u kojem marker *ZHE* upravo stoji uz takav glagol i to u konstrukciji „gl.₁ + *ZHE* + gl. 2”. Da pogledamo:

- (96) ¹[她大声<答应>_{β-TEL} 着 ZHE] ²[<坐>_{AKT} 起来 REZ.ASP] 。

¹[Ona <se javila>_{sv} što je glasnije mogla] i ²[<podigla>_{sv} u sed]. (*Mo Jen*, prev. A. Jovanović)

Kao što je već rečeno, predikatski glagol u subordiniranoj klauzi, obeležen markerom *ZHE* (u ¹EDJ_{ZHE}) jeste β-telični glagol 答应/*javiti se*, koji ističe dostignuće, a ne trajanje radnje. Zato, po našem mišljenju, marker *ZHE* ovde ne označava trajanje dinamičnog procesa, već služi da označi simultani taksisni odnos dveju radnji, tj. radnje iskazane subordiniranom konstrukcijom „gl.₁ + *ZHE*” i radnje iskazane upravnim predikatom P₂. Dakle, ove dve radnje pomoću markera *ZHE* dele isto referentno vreme koje je određeno prethodnom radnjom u kontekstu, čime se postiže efekat prikazivanja užurbanosti vršenja dveju radnji. Ukoliko se marker *ZHE* izostavi iz teksta,

činilo bi se da su ove dve radnje u nekom hronološkom sledu (up.: 她大声答应, 然后坐起来 / *Ona se prvo javila , a zatim se podigla u sed*), odnosno da su se one odigrale jedna za drugom, čime bi se vreme vršenja druge radnje odložilo, a s tim se i izgubio efekat u izražavanju užurbanosti pri ustajanju glavne junakinje. Osim toga, ovaj primer nam takođe pokazuje da *ZHE* u subordiniranoj klauzi ne blokira temporalni tok naracije, ali ne doprinese ni njegovom napredovanju. Direktan učinak na temporalnu progresiju u ovom slučaju ima upravna klauza, odnosno ograničena predikatska situacija „坐起来/*pridići u sed*” koja određuje novo referentno vreme potonjem događaju.

Po svemu gore rečenom može se zaključiti da marker *ZHE* u TP strukturama narativnog diskursa ne učestvuje u formiranju novog referentnog vremena, već indirektno i nesamostalno utiče da se naracija pomeri unapred. Međutim, s druge strane, on ne zaustavlja, odnosno ne „zamrzava“ narativno vreme na temporalnoj osi. Zbog svoje funkcije izražavanja trajanja aktuelnog procesa, može čak da obeleži određen interval na temporalnoj osi, tako da na mikro nivou strukture narativnog diskursa reguliše ili utiče na brzinu pomeranja narativnog toka unapred. Osim toga, marker *ZHE* ima još jednu važnu diskursnu funkciju. Naime, pomoću ovog markera, može da se uspostavi subordinirani odnos neke radnje prema drugoj, na koji način ta radnja postaje manje važna i omogućava piscu da ostvari svoje posebne namere u pripovedanju.

II. Marker ZHE u NTP narativnom diskursu

Prema našoj evidenciji, marker *ZHE* uglavnom se javlja u tri vrste sintaksičkih konstrukcija, i to: samostalnoj, subordiniranoj i tzv. egzistencijalnoj rečenici u kineskom jeziku, pri čemu on u različitoj sintaksičkoj konstrukciji pokazuje i različitu diskursnu funkciju. Njegova najvažnija funkcija ipak jeste uspostavljanje retoričke relacije POZADINE ili OKRUŽENJA sa nuklearnim EDJ, koje čine glavnu događajnu nit. Iako u NTP EDJ_{ZHE} mogu da se nalaze glagoli svih klasa, najzastupljeniji su ipak oni iz klase STANJA i AKTIVNOSTI, koji opisuju homogenu, neograničenu i trajnu glagolsku situaciju. Stoga, možemo reći da marker *ZHE* u NTP narativnog diskursa ima svoje osnovno značenje, tj. označava trajanje statičnog stanja, uključujući i trajanje rezultativnog stanja neke telične radnje. U tekstu koji sledi, primerima ćemo prikazati sve njegove diskursne funkcije.

i. Marker ZHE u samostalnoj NTP EDJ

Od tri pomenute sintaksičke konstrukcije, u NTP strukturama *ZHE* se najviše javlja u samostalnim EDJ. Zabeleženo je 204 takve EDJ. Ove NTP EDJ_{ZHE} se u zavisnosti od vrste subjekta mogu podeliti u dve grupe: one čiji su subjekti živo biće i one čiji su subjekti neživo biće. Kada je subjekat neživo biće, predikati sastavljeni od glagola i markera *ZHE* su kvalifikativnog karaktera i često opisuju prirodu, okruženje, pejzaž, kao i druge pozadinske informacije. Drugim rečima, ovi predikati ne opisuju radnje koje čine glavnu događajnu nit naracije. Kada je subjekat živo biće, odnosno lik, tj. likovi priče, tada su predikati uglavnom sastavljeni od statičnih ili slabije dinamičnih glagola i markera *ZHE*, koji opisuju osobine ili karaktere likova, ili njihovo psihičko stanje i mentalne aktivnosti, koje ne predstavljaju procese tipičnog događaja.²⁴⁴ Iz tog razloga ove rečenice ne mogu doprineti napredovanju naracije na temporalnom planu. Iako u nekim slučajevima glagoli poseduju intenzivniju dinamičnost i opisuju događaje, (kao što su, npr. glagoli kojima se iskazuju pokreti delova tela), te radnje u kontekstu uglavnom opisuju prateće situacije za glavne događaje, ili ukazuju na načine na koje se vrše glavne radnje, te takođe ne deluju na pomeranje temporalnog toka narativa. Pogledajmo nekoliko primera koji ilustruju pomenute slučajeve.

(97) ¹[太阳落到西边远远的树林里去了], ²[远处的村庄迅速地<变化>_{β-TEL} 着 *ZHE* 颜色]。

¹[Dok je sunce zalazilo iza dalekih šuma na zapadu], ²[sela u daljini brzo <su menjala>_{NSV} boje]. (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

(98) ¹[她低下头], ²[更仔细地<观看>_{AKT} 着 *ZHE* 担架上的尸体], ³[并且努力<回忆>_{AKT} 着 *ZHE* 儿子的面貌],...

¹[Ona je spustila glavu] i ²[još pažljivije osmotrila telo koje je ležalo na nosilima], ³[pokušavajući svim snagama da <se priseti>_{SV} sinovljevog lika],...(Mo Jen, prev. A. Jovanović)

Kao što vidimo, subjekti „村庄/selo” u ²EDJ_{ZHE} u primeru 97 nije živa bića, te stoga predikat ove EDJ, iako koji čine dinamičan i aktivan glagol i marker *ZHE*, ne opisuje radnju. U našem korpusu je zabeleženo 55 takvih primera, što čini 15,3% ukupnog broja NTP EDJ_{ZHE}. Međutim, primer poput navedenog pod brojem 97 se ipak ređe sreće jer je glagol 变化/*promeniti* u ²EDJ sa markerom *ZHE*, β-telični, koji prema opštem mišljenju ne može stajati uz marker *ZHE*. Po

²⁴⁴ Prema R. Langejkeru (R. Langacker, 1987), tipična događajna rečenica ima tranzitivnu konstrukciju koja obuhvata dva aktanta, proces kretanja i cilj.

našem viđenju, marker *ZHE* ovde ne označava trajanje dinamičnog procesa niti trajanje rezultativnog stanja, već označava niz promena, tačnije, trajanje takvog stanja koje prati promene boja udaljenih sela u suton. Glagoli 观看 /*osmotriti* i 回忆 /*prisetiti se* u ²EDJ_{ZHE}, odnosno, ³EDJ_{ZHE} u primeru 98, aktivni su glagoli, slabije dinamičnosti, te ove EDJ takođe ne iskazuju dinamične radnje koje bi mogle da utiču na pomeranje narativnog toka unapred. U našem korpusu ima još takvih primera, kao što su: 皱着眉头 /*nabrati obrve*, 翻着眼睛 /*zakolutati očima*, 倾听着 /*slušati*, 住着 /*stanovati*, 想着 /*pomisliti*, 指望着 /*nadati se*, 留意着 /*paziti*, itd.

Na kraju, prema našim podacima, samo 52 samostalne NTP EDJ_{ZHE} predstavljaju poslednje EDJ u tekstualnom spanu, i to sa statičnim ili manje dinamičnim glagolima ili sa subjektima koji imaju obeležje „neživo”, što je 25,5% od ukupnog broja takvih EDJ. Ovaj podatak nam govori da se marker *ZHE* u NTP narativnog diskursa češće javlja u sredini nekog tekstualnog spana, tj. da se sa EDJ_{ZHE} obično ne okončava tekstualni span kao smisaona celina. Dakle, distribucija markera *ZHE* u NTP strukturama narativnog dikursa se analogno podudara s njegovim osnovnim značenjem, tj. značenjem trajnosti. Drugim rečima, javljanjem markera *ZHE* ostavlja se utisak na čitaoca da misao koju prenosi EDJ ili tekstualni span nije do kraja iskazana, pri čemu se njemu sugerije da to što još nije rečeno, odnosno kraj te misli, treba da se potraži u daljem tekstu. Stoga, posmatrano iz ovog ugla, marker *ZHE* ima funkciju da u tekst uvede ishod događaja ili završetak jedne misaone celine, odnosno potonju EDJ ili novi tekstualni span.

ii. Marker *ZHE* u zavisnoj NTP EDJ

Kao što je već pomenuto, u konstrukciji „gl.₁ + *ZHE* + gl.₂” marker *ZHE* označava simultani taksisni odnos dveju radnji koje iskazuju gl₁ i gl.₂, pri čemu „gl.₁ + *ZHE*” u zavisnoj EDJ čini situacioni fon radnji koju iskazuje gl.₂ u upravnoj klauzi. Ove dve radnje u tekstualom spanu nisu nanizane po hronološkom sledu, već po važnosti. Tačnije, ona radnja, koja je za pisca manje važna, koju on ne želi da istakne, tretira se kao sporedna, prateća, te je zato obeležena markerom *ZHE* i iskazana subordiniranom klauzom, dok je ona radnja koja je za pisca bitnija i koja treba da se istakne, iskazana upravom klauzom. Pogledajmo sledeće primere koji ilustruju ovu situaciju:

(99) ¹[彭大步 <牵> *AKT* 着 *ZHE* 白花奶牛], ²[<打> *AKT* 着 *ZHE* 响亮的喷嚏]³[在村中游荡]。

¹[<Vodeći> *NSV.GER* kravu sa belim šarama na uzici], ²⁻³[Krackati Peng je lutao po selu glasno <*kijajući*> *NSV.GER*]. (Či Cidijen, prev. U. Mišković)

(100)¹[女人从炕上拖起一个孩子来], ²[<含>_{AKT} 着 _{ZHE} 两眼泪水]³[<笑>_{AKT} 着 _{ZHE}]⁴[说.....]
 ... ¹[podigla ga s kanga]. ²⁻⁴[*S osmehom na licu i suzama u očima* rekla je...] (Sun Li, prev. T. Bokić)

U gorenavedenim primerima, u jednom tekstualnom spanu nalaze se dve EDJ_{ZHE} koje opisuju prateće radnje čineći situacioni fon glavnoj radnji. Kada se posmatra iz ugla temporalne determinacije, ove radnje iskazane zavisnim NTP EDJ_{ZHE}, za razliku od onih iskazanih zavisnim TP EDJ_{ZHE}, ne mogu temporalno da se lokalizuju. Naime, u primeru 99, radnji u ¹EDJ „牵着 /voditi na uzici” i radnji u ²EDJ „打着喷嚏/kijati” ne može se dodeliti referentno vreme, kao što se to ne može učiniti ni s radnjama iskazanim ²EDJ_{ZHE} i ³EDJ_{ZHE} u primeru 100, jer ove radnje u tekstualnom spanu nisu nizane po vremenskom sledu, niti se, na osnovu konteksta, može lako odrediti moment njihovog otpočinjanja. Na primer, možemo samo da nagađamo da je u primeru 99 radnja „牵牛 /voditi kravu na uzici” u ¹EDJ_{ZHE}, najverovatnije započela pre glavne radnje „在村中逛 /lutati po selu” u ³EDJ, dok se druga radnja „打喷嚏/kijati” u ²EDJ_{ZHE} sigurno odigrala usred vršenja ove glavne radnje, ali je sve to jako teško vremenski lokalizovati i staviti u neki određen momenat tokom vršenja glavne radnje. Primer 100 sadrži tri radnje, kod kojih je takođe teško odrediti koja se hronološki prvo dogodila, a koja je u hronološkom sledu poslednja, te pisac ovde primenjuje poznatu strategiju da se manje dinamična („含两眼泪水/bititi sa suzama u očima”) i manje važna radnja („笑/smejati se”) iskazuju subordiniranim klauzama sa markerom *ZHE*, a ona za njega najbitnija („说/govoriti”) iskazuje upravnom klauzom. Drugim rečima, upotrebom markera *ZHE* aktivne radnje su postale neko sekundarno, privremeno stanje, koje glavnu radnju smeštaju u određeno okruženje ili opisuju njenu prateću situaciju. Stoga, ove radnje obeležene markerom *ZHE* gube događajni karakter i više ne vrše ulogu u izražavanju temporalne progresije. To predstavljanje radnji koje nisu važne za naraciju zapravo je jedna od važnih diskursnih funkcija markera *ZHE*, pri čemu te radnje služe kao pozadinske informacije. S druge strane, od piščeve namere u pripovedanju najpre zavisi kada i uz koji glagol će se upotrebiti *ZHE*, što je stvar koja izlazi iz domena sintaksičkih pravila.

Osim gorepomenutog, primećujemo da iako se, naizgled, *ZHE* može nalaziti u subordiniranoj klauzi i u TP i u NTP narativnog diskursa, to u stvari nije baš tako jer su radnje iskazane zavisnim EDJ_{ZHE} u TP strukturama referencijalno koncipirane, dok su u NTP strukturama nereferencijane. S druge strane, njegova distribucija u zavisnim klauzama u TP, u odnosu na NTP, veoma je mala (samo 6,8% od ukupno TP EDJ_{ZHE}), pri čemu su glagoli uz koje

stoji *ZHE* veoma dinamični; u NTP je pak procenat zavisnih EDJ_{ZHE} mnogo veći (32,1% od ukupno NTP EDJ_{ZHE}), a glagoli su im uglavnom oni koji označavaju nekontrolisane procese ili su manje dinamični, tj. ne opisuju tipične događaje.

iii. Marker *ZHE* u egzistencijalnoj rečenici

Egzistencijalna rečenica u kineskom jeziku, kao što smo već pomenuli, označava postojanje ili pojavljivanje neke stvari ili neke osobe u nekom prostoru. Ovde je reč o konstrukciji „LOK. + gl. + *ZHE* + O.”, tj. konstrukciji sa lokativnom inverzijom, koju karakteriše zamena položaja logičkog subjekta (koji postaje gramatički objekat u egzistencijalnoj rečenici) i lokativne sintagme (koja postaje gramatički subjekat). Predikat ove konstrukcije, sastavljen od glagola i markera *ZHE*, iskazuje neko postojanje koje traje u određenom vremenskom intervalu. Tačnije, to postojanje, kao stanje, nastalo je u nekom momentu u prošlosti i traje sve do momenta o kome se govori, a uz odgovarajuće mogućnosti trajaće i do nekog momenta u budućnosti. Prema mišljenju C. N. Lija i S. A. Tompson (1981: 509-516), diskursna funkcija konstrukcije sa lokativnom inverzijom jeste da se stavi fokus na logički subjekat koji onda postaje nova tema naredne EDJ. Dakle, takva rečenica je tipična u NTP strukturama narativnog diskursa na kineskom jeziku, odnosno, ona predstavlja osnovnu sintaksičku konstrukciju tzv. imenskog modela dimenzioniranja „tekuće rečenice” u tekstualnom spanu koji daje deskripciju ili komentar i obrazloženje neke teme. U našem korpusu naišli smo na 39 takvih EDJ_{ZHE}, što čini 10,1% ukupnih NTP EDJ_{ZHE}. Slede primeri iz korpusa koji nam ilustruju funkciju markera *ZHE* u egzistencijalnoj rečenici.

- (101) ¹[东面的长沙发上, <坐>_{AKT} 着 *ZHE* 属于“现代派”的朱舟], ²[他双手捧着茶杯], ³[注目凝神], ⁴[正在洗耳恭听]。
LOK gl. *ZHE* SUB_{LOG}
¹[Tamo je na kauču <sedeo>_{NSV} „modernista“ Džu Džou]. ²[U rukama je držao šolju čaja] i ³⁻⁴[netremice, uz dužno poštovanje, slušao govornika]. (Lu Venfu, prev. M. Pavlović)

- (102) ¹[小桃身披重孝], ²[腰里<扎>_{α-TEL} 着 *ZHE* 一根麻辫子], ³[头上<顶>_{AKT} 着 *ZHE* 一块折叠成三角形的白布], ⁴[手里<拖>_{AKT} 着 *ZHE* 一根新鲜的柳木棍子]。
LOK₁ gl.₁ *ZHE* SUB_{LOG 1} LOK₂ gl.₂ *ZHE* SUB_{LOG 2}
LOK₃ gl.₃ *ZHE* SUB_{LOG 3}
¹[Preko odeće je imala dugu belu košulju od grubog platna], ²[oko pojasa <opasano>_{TRP.GL.PRI} pletenicom od konoplje], ³[dok je glavu <povezala>_{sv} trouglastim belim platnom]. ⁴[Za sobom je, u ruci <vukla>_{NSV} štap od sveže ubrane vrbove grane]. (Isto)

U primeru 101, ¹EDJ_{ZHE} je tzv. egzistencijalna rečenica sa lokativnom inverzijom. Naime, gramatički subjekat rečenice čini lokativna sintagma 东面的长沙发上/*tamo na kauču*, čiji je predikat sastavljen od glagola 坐/*sedeti* i markera *ZHE*, a gramatički objekat joj je logički subjekat 朱舟/*Džu Džou*, koji predstavlja fokus informacione strukture ove rečenice, i istovremeno novu temu, odnosno, subjekat niza EDJ koji slede. Dakle, tekst na taj način „teče” u imenskoj dimenziji, odnosno pomoću informacione konstrukcije, „fokus-tema” ostvaruje se tekstualna kohezija. U NTP narativnog diskursa, lokativne sintagme u ovim rečenicama obično iskazuju geografski položaj nekog mesta ili mesto događaja, dajući tako informacije o okruženju, ambijentu i sceni na kojoj se odvija događaj o kome se pripoveda, ili pak ukazuju na delove tela, dajući detaljne opise o akteru događaja, npr. o njegovom spoljašnjem izgledu, oblačenju, itd., što ilustruju primeri 102. Naime, u ovim primerima, predikatski glagoli u EDJ_{ZHE} su aktivni ili α -telični, čiji procesi poseduju segment trajanja. Marker *ZHE* u ovim konstrukcijama ima drugačije značenje od markera *LE*. Da podsetimo na ono što smo pomenuli u odeljku posvećenom markeru *LE*: u egzistencijalnim rečenicama, *LE* ističe aktualnost postojanja nečega, kao aktuelno stanje u odnosu na neko referentno vreme, odnosno lokalizuje moment nastanka tog stanja na temporalnoj niti naracije. S druge strane, marker *ZHE* ističe samo statično trajanje nekog postojanja, i ne fokusira se na nastanak ili okončavanje tog stanja, bez obzira da li je to stanje privremeno (fazno) ili permanentno (individualno). Drugim rečima, egzistencijalna situacija označena markerom *ZHE* ne može da se temporalno lokalizuje bez pomoći konteksta ili vremenskog adverbijala u istoj rečenici.

Po svemu gore rečenom, zaključujemo da je osnovna diskursna funkcija markera *ZHE*, kao obeležja neograničenosti, označavanje trajanja neke dinamične ili statične situacije, zbog čega on pokazuje tendenciju da se javlja u NTP narativnog diskursa. Osim toga, marker *ZHE* ima i funkciju označavanja simultanog taksisnog odnosa dve radnje, odnosno on može označiti radnju relativnog prezenta. Naši rezultati podržavaju mišljenje S. E. Jahontova (1958), koji konstatuje da se indikativni prezent u kineskom jeziku izražava na nemarkiran način, odnosno oblikom opšteg (leksičkog) aspekta glagola, izuzev u slučajevima kada glagoli nemaju objekte, i u kojima je nužno upotrebiti marker *ZHE* u izražavanju značenja indikativnog prezenta. U nastavku ćemo pomoću kontrastivne analize ispitati gramatička značenja i diskursne funkcije markera *ZHE* i njegove semantičke ekvivalente u srpskom jeziku.

6.5.4. Kontrastivna analiza oblika „gl. + ZHE” i njegovog prevoda na srpski jezik

Nakon anotiranja glagola prevodnih ekvivalenata EDJ_{ZHE} u srpskom jeziku, zapažamo da u srpskom nema određenih jezičkih izraza koji su, kako u gramatičkom značenju tako i u pragmatičkoj funkciji, ekvivalenti markeru *ZHE*. Dakle, značenja ovog markera se u srpskom jeziku izražavaju svršenim i nesvršenim preteritom, gerundivnim konstrukcijama, trpnim glagolskim pridevima i drugim sredstvima.

I. Marker ZHE u TP EDJ i njegovi semantički ekvivalenti u srpskom jeziku

Pogledajmo prvo rezultate anotiranja prevodnih ekvivalenata u srpskom jeziku.

Tabela 37: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „gl. + ZHE” [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV		ost.
		PERF u upr. klauzama	AOR	SV u zav. klauzama	PERF u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	
1	4	0	0	0	3	1	0
2	5	1	0	0	3	0	1
3	4	2	1	1	0	0	0
4	3	2	0	0	0	1	0
5	13	4	1	0	6	2	0
6	26	11	2	1	9	2	1
7	4	2	1	0	1	0	0
8	0	0	0	0	0	0	0
uku.	59	22	5	2	22	6	2
uku. gl.	57	29			28		
%		50,88%			49,12%		

Dakle, od 57 TP EDJ_{ZHE} prevedenih glagolskim oblicima (ukupno 59 TP EDJ_{ZHE}), u 29 EDJ (oko 50,88% njih) predikat „gl. + ZHE“ preveden je svršenim glagolskim oblicima, a one prevedene nesvršenim glagolskim predikatima broje 28 EDJ (oko 49,12%), od kojih su samo četiri primera prevedena nesvršenim gerundivnim konstrukcijama. Neglagolski oblici skoro da se

ne upotrebljavaju u prevodima ovih TP EDJ, a u dva slučaja primećeni su primeri predložko-padežne konstrukcije (npr. *s* + INS.), što je inače retkost.

Kao što smo već pomenuli, marker *ZHE* u temporalnim strukturama narativnog diskursa označava dinamično trajanje radnje koja čini glavnu narativnu nit. Drugim rečima, markerom *ZHE* se označava interval trajanja procesa označene radnje, a informacije o njenom okončavanju (krajnjoj tački procesa) se dobijaju putem drugih konstituenata iste rečenice (npr. umetnutom klauzom) ili kontekstom. U prevodnim ekvivalentima na srpskom jeziku, predikati „gl. + *ZHE*” u ovim TP EDJ_{ZHE} se najčešće prevode svršenim perfektom ili aoristom, mada su u određenim kontekstima iskazani čak i početnofaznim glagolom *početi*, koji označava trajanje sa početnom tačkom. Pogledajmo neke primere koji ilustruju pomenute situacije.

(103)¹[“还好。我不怕站，在农村什么活没干过！”陈信<应付>_{AKT}着 *ZHE*], ²[注意力却全在那个角落里]。

¹[„Nije loše. Nije mi problem da stojim, radio sam ja svakakve poslove na selu!“ <odgovori>_{AOR} Čen Sin], ²[*dok mu je pažnja sve vreme bila usmerena ka čošku sobe*]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

(104)¹[弟弟也看见了他], ²[跟着火车<跑>_{u-TEL}着 *ZHE*], ³[笑着]⁴[叫：“二哥！”]

¹[I brat je ugledao njega], ²[te <je počeo da trči> za vozom] ⁴[sve vičući] i ³[smejući se: „Bato! Bato!“] (Isto)

U primeru 103, predikat u ¹EDJ jeste aktivni glagol 应付/*odgovarati*, a marker *ZHE* označava trajanje ove radnje govora. Direktan govor u tekstualnom spanu daje materijalnu granicu aktivnoj radnji govorenja, te tako radnja postaje ograničena. U korpusu se nalazi još takvih slučajeva, u kojima su glagoli govorenja prevedeni aoristom ili svršenim perfektom, kao što su: 说着 („(on) reče”), 应着 („(on) odgovori”), 问着 („(on) upita”), 喊 („doviknuo je”), 念着 („izgovorio je”), 骂着 („povikao je”), itd. U primeru (104), oblik „gl. + *ZHE*” u ²EDJ je preveden početnofaznim glagolom *početi* (跑着/*trčati* + *ZHE*, tj. „početi da trči”) jer je radnji *trčati* dato referentno vreme markerom *LE* u ¹EDJ, odnosno momenat ostvarenja rezultata radnje označene markerom *LE* („弟弟也看见了他/*i brat je ugledao njega*”) jeste momenat otpočinjanja radnje *trčati*. Marker *ZHE* ovde označava trajanje te radnje od trenutka koji je uzet kao referentno vreme, tj. radnja je zauzela vremenski interval na temporalnoj osi i time je unapređena naracija. Kroz ovaj primer se vidi da je inhoativno značenje EDJ_{ZHE}, koje je u originalu iskazano kontekstom, u prevodu izraženo na eksplicitan način. Osim toga, od tri istovremene radnje

iskazane u ²EDJ, ³EDJ i ⁴EDJ, tj. 跑/*trčati*, 笑/*smejati se* i 叫/*vikati*, pisac je stavio fokus na treću radnju, pa je zato marker *ZHE* dodavao uz glagole u ²EDJ („跑着”) i ³EDJ („笑着”) da bi se umanjile važnosti drugih dveju radnji. Međutim, u prevodu je glagol *vikati* (u ⁴EDJ) izostavljen, a ističe se, s druge strane, glagol *trčati* (u ²EDJ_{ZHE}). To nam još jednom potvrđuje da je konfiguracija narativne strukture „istaknutosti i pozadine”, odnosno to koja je radnja sastavni deo glavnog temporalnog toka narativa, a koja je prateća, odnosno koja čini pozadinu glavnoj radnji, krajnje subjektivna stvar, što u velikoj meri zavisi od pišćeve namere ili lične percepcije autora ili prevodioca.

Oblik „gl. + *ZHE*” u TP EDJ_{ZHE} može da se prevede i nesvršenim glagolima, što ilustruje sledeći primer:

(105)[我<看>_{AKT}着 *ZHE* 他们将车窗玻璃卸了下来],

... [<gledao>_{NSV} sam ih kako skidaju prozorska stakla, gume i daske iz prtljažnika]. (*Ju Hua*, prev. Z. Skrobanović)

U ovom primeru, marker *ZHE* obeležava glagol spoljašnjeg predikata 看 /*gledati*, koji je preveden nesvršenim preteritom, a ograničenost ove aktivne glagolske situacije je određena umetnutom klauzom koja je u valentnom odnosu sa glavnim predikatskim glagolom i opisuje ograničenu radnju „卸了下来/*skinuti prozorska stakla*”. Markerom *ZHE* se ovde označava da su radnje iskazane glavnim glagolom i glagolom umetnute klauze, istovremene, što je u prevodu izraženo veznikom *kako*. Ovaj je veznik taksisno specifikovan za odnos simultanosti, ukoliko je predikat subordinirane klauze koju on vezuje u nesvršenom preteritu.²⁴⁵ Takve slučajeve u korpusu ilustruju još sledeći primeri: 看着 („posmatrao je” ili „zurio je”), 观看着 („zagledao je”), itd.

Za samostalne TP EDJ_{ZHE}, uključujući i one koji predstavljaju poslednje EDJ u tekstualnom spanu, dopušteno je da se u prevodu tretiraju kao subordinirane klauze sa gerundivnim konstrukcijama kojima se izražava simultani taksisni odnos, samo što su takvi primeri veoma retki i u korpusu ih ima svega šest. Evo jednog od njih:

(106) “吃饭，吃饭。”¹[大家<轻松>_{STA}了 *LE*], ²[互相<招呼>_{AKT}着 *ZHE*].

„Hajde da jedemo!”¹[*Svi* <*su se opustili*>_{SV}], ²[<pozivajući>_{NSV}. GER jedni druge da sednu da jedu]. (*Vang Anji*, prev. I. Elezović)

²⁴⁵ Detaljnije o funkciji veznika *kako* videti u Lj. Popović (2012).

U ovom primeru ¹EDJ_{LE} i ²EDJ_{ZHE} čine odnos satelita i nukleusa sa relacijom POZADINE, što znači da marker *LE* u ¹EDJ označava nastanak novog stanja („轻松了/*postati opušten*”) u kome se vrši glavna radnja iskazana glagolom sa markerom *ZHE* u ²EDJ („招呼着/*pozdravljati se*”). U prevodu je odnos satelita i nukleusa, tj. odnos pozadine i glavnog događaja, iskazan upravno-zavisnom rečenicom sa nesvršenom gerundivnom konstrukcijom, koja, u ovom slučaju, ima funkciju izražavanja kontaktne posteriornosti. Na taj način su se uloge ovih EDJ zamenile, odnosno, satelitska EDJ u originalu postala je EDJ na glavnoj narativnoj niti u prevodu, dok je nuklearna EDJ postala EDJ koja opisuje radnju iskazanu zavisnom konstrukcijom u prevodu. Ovaj primer pokazuje da za upravno-zavisnu rečenicu u srpskom jeziku, po pitanju izbora glavne, odnosno propratne situacije, postoje određeni principi. M. Ivić (2008: 215) navodi da se za temporalni fon u srpskom jeziku, po pravilu uzima radnja koncipirana kao primarna u odnosu na drugu. U ovom slučaju, na primer, bila bi to fizička radnja, *pozdraviti se*, koja uvek predstavlja temporalni fon mentalnoj — *opustiti se*, dok kretanje predstavlja temporalni fon za bilo koju drugu radnju. Otuda se vidi da je informaciona struktura upravno-zavisne rečenice u srpskom jeziku drugačija od rečenice istog tog tipa u kineskom. Dakle, važna informacija se u srpskom jeziku prenosi upravnom klauzom, koja često čini prvi deo složene rečenice i čiji je gramatički status takođe istaknut, dok se u kineskom jeziku fokus informacije uvek prenosi poslednjom EDJ (nukleusom) u tekstualnom spanu.

II. Marker ZHE u NTP EDJ i njegovi prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku

U sledećoj tabeli dati su podaci o distribuciji vidskih glagolskih oblika u prevodnim ekvivalentima na srpskom jeziku.

Tabela 38: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „gl. + ZHE” [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV			ost.	neprev. EDJ
		PERF u upr. klauzama	SV u zav. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PREZ u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	NSV u ireal. klauzama		
1	23	4	1	0	11	0	0	7	0
2	30	2	0	1	12	2	1	12	4
3	39	5	0	0	17	3	0	14	4
4	13	2	1	0	4	3	0	3	4
5	71	9	3	0	27	11	1	20	0
6	113	13	5	0	37	23	0	35	2
7	55	4	3	4	10	17	1	16	0
8	14	4	3	0	3	1	1	2	1
uku.	358	43	16	5	121	60	4	94	15
uku. gl.	249	64			185				
%		25,7%			74,3%				

Rezultati analize nam govore da su semantički ekvivalenti oblika „gl. + ZHE“ u NTP na srpskom jeziku različiti glagolski i neglagolski oblici. Među glagolskim oblicima se javljaju i svršeni i nesvršeni preteriti, kao i gerundivne konstrukcije. Ipak, za ralikom od TP struktura, frekventnost javljanja nesvršenog glagolskog oblika u NTP je mnogo veća od svršenog, odnosno 185 slučaj od 249 EDJ_{ZHE} prevedenih glagolskim oblicima, preveden je nesvršenim glagolima (oko 74,3%, dok je ovaj procenat u TP 49,12%). Slična je situacija i kod gerundnih konstrukcija. Naime, 54 EDJ_{ZHE} prevedeno je svršenim ili nesvršenim gerundima (oko 15,1% NTP EDJ_{ZHE}, a u TP ovaj procenat je samo 6,78%). S druge strane, najzastupljeniji jezički izraz među neglagolskim oblicima su predložko-padežne konstrukcije, što je takođe karakteristično za NTP EDJ_{ZHE}. Naime, od ukupno 358 EDJ_{ZHE}, osim 15 neprevedenih, 94 EDJ prevedeno je predložko-padežnim konstrukcijama, pridevima, priložima, itd., što čini 27,4% NTP EDJ_{ZHE}, dok ovaj procenat u TP iznosi samo 3,4%. U nastavku dajemo primere koji ilustruju pomenute situacije koje se javljaju u prevodima elementarnih diskursnih jedinica sa markerom ZHE u NTP.

i. Marker ZHE označava trajanje same radnje

U ovoj situaciji, značenje trajanja radnje iskazano „gl. + ZHE” izraženo je u srpskom jeziku nesvršenim preteritom, što ilustruju sledeći primeri.

(107) ¹[她手扶着门框子], ²[浑身<打>_{AKT}着_{ZHE}哆嗦]。

¹[Pridržavala se o dovratka] ²[dok joj se celo telo <treslo>_{NSV}]. (*Mo Jen, prev. A. Jovanović*)

(108) ¹[太阳白花花<晃>_{AKT}着_{ZHE}]。

[Sunce <je sijalo>_{NSV} beličastim sjajem]. (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

U navedenim primerima, predikatski glagoli u EDJ_{ZHE} su aktivni, ali, s obzirom da su im gramatički subjekti neživa bića, onda ove EDJ ne opisuju događaje, već, kao u primeru 107 fizičko stanje, a u primeru 108, neke prirodne pojave. Ovo značenje markera *ZHE*, tj. više statično, manje dinamično stanje, koje je nastalo tokom vršenja neke trajne radnje, u srpskom jeziku se uglavnom izražava nesvršenim glagolima, što je dokazano i podacima ovog istraživanja. Naime, u našem korpusu čak je 181 NTP EDJ_{ZHE} prevedena nesvršenim glagolskim oblicima, što čini 52,8% od ukupno prevedenih NTP EDJ_{ZHE}.

Druga rasprostranjena jezička sredstva u prevodnim ekvivalentima na srpskom jeziku kojima se izražava ovo značenje markera *ZHE*, jesu neglagolski oblici, uključujući predložko-padežne konstrukcije, prideve, priloge, itd. Da pogledamo sledeće primere:

(109) ¹[可是淑香一定要慢条斯理地坐在炕沿上]²[<望>_{AKT}着_{ZHE}挂钟],

¹⁻²[ali Šusjang bi ostala da lenjo sedi na ivici kanga *zagledana* u sat]. (*Či Cidijen, prev. U. Mišković*)

(110) ¹[她<逗>_{AKT}着_{ZHE}孩子]²[说:]

¹⁻²[*Šaljivo* se obratila detetu:...] (*Sun Li, prev. T. Bokić*)

(111)¹[女人看着他那日本皮大衣]²[<笑>_{AKT}着_{ZHE}]³[问:]

¹[Pogledala je u njegov japanski kožni kaput] i ²⁻³[*kroz osmeh* pitala: ...] (Isto)

U gorenavedenim primerima, glagoli u EDJ_{ZHE} su aktivni i tranzitivni, međutim, dinamičnost radnji iskazanih oblikom „gl. + *ZHE*” je zbog upotrebe *ZHE* potisnuta, čime se postiže efekat statičnosti stanja. U ovim primerima su ove EDJ_{ZHE} prevedene pridevom (望着 /gl.: *gledati* + *ZHE*, tj. *zagledan*, u primeru 109), prilogom (逗着 /gl.: *zadirivati* + *ZHE*, tj. *šaljivo*, u primeru 110) i predložko-padežne konstrukcije (笑着 /gl.: *smejati se* + *ZHE*, tj. *kroz osmeh*, u primeru 111), kojima se opisuju stanja, odnosno načini vršenja glavnih radnji nukleusa.

ii. Marker ZHE označava trajanje rezultativnog stanja

Rezultativno stanje koje označava marker *ZHE* je takođe statično i trajno, pa u narativnom diskursu često predstavlja prirodni ambijent ili okruženje u kojem se zbiva glavni događaj, ili predstavlja fizičko stanje glavnog junaka događaja (npr.: spoljašnji izgled, oblačenje, položaj tela, itd.). Ovo značenje oblika „gl. + *ZHE*” je u srpskom jeziku izraženo svršenim perfektom. Značenje perfekta u srpskom jeziku, kao što M. Stevanović (1969: 586) navodi, ima dve komponente, od kojih je prva, a i osnovna, označavanje radnje koja se vršila ili izvršila u prošlosti, a druga je rezultat vršenja, odn. izvršenja te radnje, tačnije, stanje koje je nastalo posle izvršenja procesa radnje. Ove EDJ_{ZHE} koje su prevedene svršenim perfektom, bez obzira da li su im subjekti živa ili neživa bića, označavaju da taj rezultat, odnosno uticaj takvog rezultata, po izvršenju date radnje, postoji i dalje u nekom određenom vremenskom periodu. To ilustruju sledeći primeri:

(112) ¹[她<闭>_{β-TEL} 着 *ZHE* 眼睛], ²[大声地念着:南无观世音菩萨,南无观世音菩萨.....]

¹[<*Sklopila je*>_{SV} oči] i ²[glasno izgovorila: „Predajem ti se cela Avalokitešvaro, predajem ti se cela...“] (Isto)

(113) ¹[大雾<笼罩>_{β-TEL} 着 *ZHE* 水淀], ²[只有眼前几丈远的冰道可以望见]。

¹[Gusta magla potpuno <*je prekrila*>_{SV} reku], ²[*tako da se pred njima videlo samo nekoliko metara ledene staze*]. (Sun Li, prev. T. Bokić)

U navedenim primerima, predikatski glagoli u EDJ_{ZHE} su β-telični: 闭/*sklopiti* i 笼罩/*prekriti*. Svi oni prevedeni su svršenim perfektom kojim se opisuje da je ostvarivanjem inherentnog cilja radnje, nastalo rezultativno stanje. Konkretno, rezultativno stanje iskazano u ¹EDJ u primeru 112 stvara prateću situaciju u kojoj se vrši glavna radnja (u ²EDJ). Pošto je takvo stanje privremeno, njegovo trajanje je ograničeno i najverovatnije prestaje kada se izvrši glavna radnja. U primeru 113, rezultativno stanje predstavlja prirodno okruženje, tj. vremenske prilike koje su aktuelne u odnosu na momenat o kome se pripoveda. Takvo stanje u pripovedanju može trajati prilično dugo, čime se stvara opšta pozadina ili okruženje u kome se dešava celokupan događaj. Stoga se iza takvih EDJ_{ZHE}, obično ne nalazi EDJ koja nagoveštava kraj trajanja tog stanja.

Naravno, podrazumeva se da se značenje rezultativnog stanja u srpskom jeziku ne mora izraziti svršenim perfektom. U korpusu, iako ne tako često, nailazimo i na slučajeve u kojima se upotrebljava nesvršeni perfekat, a to su uglavnom NTP EDJ_{ZHE} sa glagolima kojima se iskazuju položaji tela. Na primer:

(114) ¹[圆土楼的石门槛上<蹲>_{AKT}着 _{ZHE} 一个人, 一个男人]。

¹[Na kamenom pragu kapije kružne zemljane kuće, <čućao je>_{NSV} neko, neki muškarac].
(*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

(115)[我仍在汽车里<坐>_{AKT}着 _{ZHE}], [不知该怎么办]。

[I dalje <sam sedeo>_{NSV} u kabini], [*ne znajući šta da uradim*]. (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

Dakle, glagoli koji opisuju položaje tela u gorenavedenim primerima jesu: 蹲/čućati i 坐/sedeti, koji su u obliku sa markerom *ZHE* prevedeni nesvršenim glagolskim oblicima u srpskom jeziku: „čućao je neko” i „i dalje sam sedeo...”.

Drugo rasprostranjeno jezičko sredstvo za izražavanje rezultativnog stanja u našem korpusu prevoda jeste trpni glagolski pridev. U slučajevima s kojima smo se sreli, trpni glagolski pridev najčešće je upotrebljen kao semantički ekvivalent obliku „gl. + *ZHE*” kada su glagoli u funkciji predikata prelazni. To potvrđuje i M. Stevanović (1969: 585), koji navodi da je trpni glagolski pridev „podesniji da označi stanje” nego radni glagolski pridev. Osim ovog glagolskog oblika, predložko-padežne konstrukcije, kao što su: *s+INS.*, *kroz + AKU.*, itd., takođe se često koriste za izražavanje rezultativnog stanja. Tu se katkad nađu i poneki pridev ili prilog. Pogledajmo sledeće primere koji ilustruju ove slučajeve.

(116) ¹[车箱里高高<堆>_{a-TEL}着 _{ZHE} 箩筐],

...a **prtljažnik kamiona** do vrha <je **natrpan**>_{TRP. GLPRI} pletenim košarama. (*Ju Hua, prev. Z. Skrobanović*)

(117) ¹[他看到一楼环环相连的灶间都<关>_{a-TEL}着 _{ZHE} 门], ²[只有祖堂隔壁的一扇门虚掩着,].....

¹[Video je da su sva vrata **prostorija**, koje su bile vezane za kuhinju, bila **zabravljena**],
²[*samo je, u sobi u spomen precima, bilo otvoreno jedno krilo na vratima ...*]; (*He Baoguo, prev. R. Pušić*)

(118) ¹[圆土楼前面有一片水], ²[斜<对>_{STA}着 _{ZHE} 土楼大门]. ³[这是自家的小鱼塘]。

¹⁻²[Ukoso **od ulaznih vrata** kružne zemljane kuće, nalazila se vodena površina]. ³[*Bio je to mali ribnjak ove porodice*]. (Isto)

Kao što se vidi iz primera, svi gramatički subjekti ovih EDJ_{ZHE} su predmeti ili lokacije („车厢里 /prtljažnik kamiona” u primeru 116, „灶间 /kuhinjska prostorija” u primeru 117 i „一片水 /vodena površina” u priemru 118), predikati su im prevedeni neglagolskim oblicima, npr. „堆着 /natrpan” (gl.: 堆/*trpati* + *ZHE*, tj. preveden je trpnim glagolskim predevom, u primeru 116.), „关着 /zabavljen” (gl.: 关/*zatvarati* + *ZHE*, tj. preveden je trpnim glagolskim predevom, u priemru 117), „对着 /od + GEN.” (gl.: 对/*biti u opoziciji* + *ZHE*, tj. preveden je predložko-padežnom konstrukcijom, u primeru 118). Ovi neglagolski oblici ili sa kopulom čine predikacije koje izražavaju stanje ili opisuju osobine subjekata, ili postaju rečni konstituenti drugih EDJ čineći adverbijale koji daju informacije o položaju subjekta.

iii. Marker *ZHE* označava simultani taksisni odnos dveju radnji

Već smo pomenuli da kada se marker *ZHE* nalazi u subordiniranoj klauzi, tj. u konstrukciji „gl.1 + *ZHE* + gl.2”, on može označiti simultani taksisni odnos dveju radnji iskazanih subordiniranim i upravnim predikatom. Ovo značenje markera *ZHE* je u našem korpusu najčešće interpretirano kao značenje „prateće situacije” ili „situacionog fona” nekog događaja. Često upotrebljena jezička sredstva u srpskom jeziku jesu, između ostalog, tzv. gerundivne konstrukcije, tj. glagolski prilog nesvršenog vida (svršeni glagolski prilozima se retko sreću). U literaturi o srpskom jeziku (M. Stevanović 1969, Lj. Popović 2012 i dr.) ističe se da taksisni odnosi simultanosti u srpskom jeziku zapravo prototipično prenose ovi nelični oblici glagolskog priloga nesvršenog. Da pogledamo sledeće primere:

(119) ¹[村长<跟>_{AKT}(gl.1)着 *ZHE* 彭大步<来>(gl.2)到他家]。

¹[<*Idući*>_{NSV. GER. (gl.1)} za *Krakatim Pengom*, seoski starešina <*stiže*>_{NSV (gl.2)} do njegove kuće]. (Či *Cidijen*, prev. U. Mišković)

(120) ¹[民夫<摇>_{AKT}(gl.1)着 *ZHE* 头]²[<躲> (gl. 2)到一边去了]。

¹[Nosači su i dalje <*odmahivali*>_{NSV (gl.1)} glavom], ²[<*sklanjajući se*>_{NSV. GER. (gl.2)} u stranu.] (*Mo Jen*, prev. A. Jovanović)

(121) ¹[她紧紧地<搂>_{AKT}(gl.1)着 *ZHE* 铜号],²[屁股往后<移动>_{AKT}(gl.1')着 *ZHE*], ³[嘴里还<发>_{a-TEL}(gl.2)出一些古怪的声音]。

...¹[ali se ona <*pomerila*>_{SV}(gl.1') unazad], ²[iz sve snage <*stežući*>_{NSV. GER}(gl.1) u zagrljaj trubu] i ³[<*ispuštajući*>_{NSV. GER} (gl.2) neke čudne krike]. (Isto)

Ovi primeri pokazuju da upravno-zavisna rečenica sa konstrukcijom „gl.1 + *ZHE* + gl.2” u kineskom jeziku, kao i rečenica sa gerundivnom konstrukcijom u srpskom jeziku, zahtevaju da

upravna i zavisna klauza imaju zajednički subjekat. Pa ipak, konstrukcija „gl.1 + ZHE + gl.2” u kineskom jeziku dopušta da upravna situacija bude ograničena, dok je ona prateća neograničena. To je, na primer, slučaj u primeru 119, gde je upravna situacija „来到他家/*stići do njegove kuće*” ograničena jer je upravni predikat sastavljen od rezultativne aspekatske konstrukcije „来到“ (gl.: 来/*dolaziti* + DOP.: 到/*stići, dospeti*), dok je propratna situacija obeležena markerom ZHE „跟着/*ići za nekim*”, neograničena. S druge strane, ukoliko izražava taksisni odnos simutalnosti, rečenica sa gerundivnom konstrukcijom u srpskom jeziku, zahteva da glagoli u upravnom predikatu i u gerundivnoj konstrukciji pripadaju istom vidu, odnosno, u ovom slučaju, nesvršenom vidu.²⁴⁶ Osim toga, takođe zapažamo da u prevodima upravna i propratna situacija katkad zamenjuju poziciju. Tačnije rečeno, propratna situacija iskazana zavisnim predikatom „gl.1 + ZHE” u originalu, često je u prevodu na srpskom jeziku predstavljena kao glavna situacija, dok je glavna situacija koju iskazuje gl.2, obrnuto, u prevodu predstavljena kao propratna, i nju iskazuje gerundivna konstrukcija. Iza ove pojave, verujemo, kriju se određeni principi. Kao što smo već pomenuli, prema M. Ivić (2008: 215) i Lj. Popović (2012), primarna radnja, odn. kontrolisana radnja u srpskom jeziku, kao što je npr. radnja kretanja ili druga fizička radnja, lakše postaju situacioni fon za drugu radnju. Takvi principi u srpskom jeziku ponekad mogu da utiču na promenu konfiguracije glavnih i pozadinskih radnji u prevodu narativnog teksta, što ilustruje primer 120. U ovom primeru, glavna situacija u originalu je radnja kretanja „躲到一边去/*sklanjati se u stranu*“, koja, kao primarna radnja, u prevodu predstavlja propratnu situaciju, dok je radnja iskazana glagolom sa ZHE, „摇着头/*odmahivati glavom*“, predstavljena kao glavna. Međutim, ponekad imamo utisak da se taj princip ne poštuje u svakoj prilici ili na svakom mestu, kao što je to prikazano u primeru 121. U ovom primeru, drugi tekstualni span sadrži tri istovremene radnje: „搂着铜号/*stezati u zagrljaj trubu*“, „移动着/*pomeriti se*“, „发出声音/*ispuštati krike*“, među kojima su prve dve u originalu iskazane glagolima sa markerom ZHE. Zato je pisac stavio fokus na treću radnju, tj. glavna junakinja ove priče, pošto je saznala da joj je sin poginuo, jauče od tuge. Ali u prevodu, u ovom slučaju, glavnu situaciju predstavlja radnja kretanja „移动着/*pomeriti se*“, dok je fokusna situacija u originalu postala prateća. Dakle, izbor ove ili one radnje za glavnu, odnosno propratnu situaciju, kako u kineskom, tako i u srpskom jeziku, po našem mišljenju, jeste čisto lična stvar pisca (prevodioca). Drugim rečima, autori

²⁴⁶ Detalje videti u: Lj. Popović (2012: 87-90).

moгу prema namerama pisanja, kao i na osnovu subjektivnog osećaja, ličnog saznanja o svetu i životnom iskustvu, pa čak i na osnovu kolektivne ili lične kulturološke i lingvističke navike, praviti različite izbore.

Nakon kontrastivne analize i svega gore rečenog, možemo konstatovati da u srpskom jeziku ne postoji jedinstveni odgovarajući jezički izraz kao apsolutni semantički ekvivalent aspekatskom markeru *ZHE* u kineskom jeziku. U ovom smislu, to nije ni nesvršen vid u srpskom jer se njihova funkcionalno-semantička polja samo delimično podudaraju. Kao što smo već pomenuli u trećem poglavlju, značenja stalnosti, habitualnosti i iterativnosti radnji ili zbivanja se u kineskom jeziku izražavaju nemarkiranim jezičkim izrazima, odnosno, samim glagolima bez drugih gramatičkih obeležaja, tj. opštim aspektom glagola, dok marker *ZHE* predstavlja markirano jezičko sredstvo za izražavanje neprekidnog trajanja radnje ili stanja. Ta se njegova osnovna gramatička značenja, s druge strane, proširuju u konkretnoj jezičkoj upotrebi i vezuju sa određenim diskursnim funkcijama i značenjima, koja se izražavaju raznim jezičkim sredstvima u srpskom jeziku, kako gramatičkim, tako i leksičkim. Sve to zavisi od toga da li se *ZHE* nalazi u TP ili NTP strukturama narativnog diskursa. Zapravo, zbog višestruke uloge ovog markera u diskursu, njegovo konkretno značenje u tekstu se može interpretirati i nesvršenim i svršenim glagolskim oblicima u srpskom jeziku.

6.6. Aspekatski marker *ZAI*

Marker 在/*ZAI* je najmlađi član u porodici aspekatskih markera u kineskom jeziku jer su lingvisti mnogo kasnije utvrdili njegovo svojstvo gramatičkog obeležja za aspekatsko značenje. On je u kineskoj gramatičkoj tradiciji, verovatno zbog svoje specifične pozicije u rečenici (zato što stoji ispred, a ne iza glagola), bio uvršćen u vremenske adverbijale kojima se izražava neodređeno vreme, poput priloga 正, 正在, sa značenjem „upravo” ili „zapravo”. Zagovornici ovog stava, Đ. Lu i Đž. Ma (1999: 106), navode da prilog *ZAI* izražava „da se radnja vrši upravo u vreme govora, odnosno u vreme kada se vrši jedna, tj. traje ili okončava druga radnja”.

ZAI je tek u drugoj polovini prošlog veka ušao u centar pažnje brojnih gramatičara i aspektologa (J. Ž. Džao 1968, D. S. Džu 1999, C. N. Li i S. A. Tompson 1981, K. Smit 1991/1997, Đ. Vu (2003), J. Sun (2006), S. Jang 1995 i 2000; J. Ši 2006 i drugi), koji su počeli

da ga proučavaju kao jedan od aspekatskih markera u kineskom jeziku. J. Ž. Džao (1968) i J. Ši (2006) zastupaju mišljenje da je oblik „*ZAI* + gl.” nastao od konstrukcije „*ZAI* + LOK. + gl.”, drugim rečima, da semantičko poreklo aspekatskog markera *ZAI* potiče od prostorno-lokativnog značenja predloga *ZAI*.²⁴⁷ Dakle, temporalno-aspekatsko značenje ovog markera je tesno povezano sa prostornim značenjem. Prema mišljenju M. Gaoa (1948/2011), koji je prvi izrazio mišljenje da *ZAI* pripada kategoriji aspekta u kineskom jeziku, ovaj marker izražava aspekatsko značenje progresivnosti (进行体) ili durativnosti (绵延体). Međutim, danas se većina lingvista ipak slaže s mišljenjem koje kaže da je *ZAI* obeležje aspekatskog značenja progresivnosti, što podrazumeva da se radnja vrši upravo u odnosu na referentno vreme. O. Dal (1985: 90-94) je u svom istraživanju 64 jezika sveta utvrdio da 28 jezika poseduje kategoriju progresivnosti, čije se značenje može izražavati na više načina, odnosno gramatičkim sredstvima ili perifrazama.²⁴⁸ Na osnovu O. Dalovih postulata i metode klasifikacije, kineski gramatičar Č. Čenu (2008) konstatuje da kineski jezik pripada grupi jezika u kojima se moraju nužno upotrebiti jezička sredstava za izražavanje progresivnosti, od kojih je jedno upravo aspekatski marker *ZAI*.²⁴⁹

Kao što je to slučaj i kod drugih aspekatskih makera, i kod *ZAI* je prisutno slično gramatičko ponašanje kada je u pitanju semantička restrikcija između njega i glagola ili aspekatskih konstrukcija. Dakle, upotreba markera *ZAI* u jeziku zavisi od značenja glagola, tj. uslovljena je opštim glagolskim aspektom, kao i određenim diskursnim faktorima. U nastavku teksta ćemo dati kratak pregled rezultata prethodnih istraživanja markera *ZAI* za progresivnost u kineskom jeziku.

6.6.1. Pregled prethodnih istraživanja

I. Tradicionalna proučavanja markera *ZAI*

Tradicionalno proučavanje aspekatskog markera *ZAI* je fokusirano na dva pitanja. Jedno je gramatičko značenje aspekta progresivnosti, dok je drugo komparacija gramatičkih značenja i funkcija aspekta progresivnosti i durativnosti, odnosno poređenje markera *ZAI* i *ZHE*. Pošto su

²⁴⁷U savremenom kineskom jeziku, ista reč 在/*ZAI* može da se upotrebljava kao glagol sa značenjem *nalaziti se*, kao predlog sa značenjem *u/na*, koji ukazuje na vremensko i prostorno značenje, i kao aspekatski marker za progresivnost.

²⁴⁸ Prema O. Dalu (1985), postoji ipak jaka tendencija da se ovo značenje izražava perifrazama jer je perifraza kao jezičko sredstvo izražavanja progresivnosti, u njegovom istraživanju prisutno u otprilike 85% slučajeva.

²⁴⁹ U kineskom jeziku postoje i perifraze za izražavanje progresivnosti, kao što su „*ZHENG/ZHENGZAI* + gl.”; „*ZHENG* + gl. ...*NE*”, itd. Ovde su *ZNENG* i *ZHENGZAI* vremenski prilozi sa značenjem „upravo”, „zapravo”, dok je *NE* modalna rečica i rečenični završetak. Ovi izrazi označavaju da se neka radnja upravo vrši u odnosu na referentno vreme.

oba markera obeležja neograničene situacije, a označavaju „simultanost” i „trajnost” radnje, često se dovode u pitanje razlike i sličnosti u značenju ova dva markera. Nakon sumiranja prethodnih istraživanja, ovde ćemo predstaviti najznačajnije stavove i mišljenja onih koji su se bavili ovom problematikom.

i. **Marker ZAI označava trajnu i dinamičnu radnju koja se vrši upravo u referentnom vremenu**

Iako se neko vreme nije pravila razlika između aspekatskog markera za progresivnost i durativnost, kao što je to slučaj kod M. Gaoa (1948/2011), koji ZAI naziva obeležjem aspekta „进行体/*progresivnosti*” ili „绵延体/*durativnosti*”, C. N. Li i S. A. Tompson (1981: 217) navode da je marker ZAI „*durative marker which signals the ongoing or durative nature of an event*”. Međutim, oni su se suočili s razlikama između markera ZAI i ZHE. Naime, marker ZAI, po njihovom mišljenju, označava dinamično trajanje, tako da on može modifikovati gotovo sve aktivne glagole, dok marker ZHE označava samo statično trajanje, odnosno rezultativno stanje aktivne radnje. Dakle, oba markera mogu stajati uz aktivne glagole koji u svom leksičkom značenju sadrže i dinamičan proces radnje i rezultativno stanje tog procesa, s tim što progresivni marker ZAI naglašava dinamičnu radnju, tj. prvi deo glagolskog značenja, dok se durativnim markerom ZHE iskazuje rezultativno stanje, kao drugi deo glagolskog značenja. K. Smit (1991/1997: 271) takođe konstatuje da ZAI, kao i ZHE, pripada gramatičkom aspektu imperfektivnosti i označava unutrašnji interval neke dinamične situacije koja ne obuhvata ni početnu ni završnu tačku, odnosno, ta situacija ne prethodi inicijalnoj tački niti sledi završnu tačku procesa na koji ukazuje „ZAI + gl.”. Ona dalje navodi da interval označen markerom ZAI ima karakter faznosti, tako da ZAI označava neograničenu situaciju, koja je durativna, dinamična i koja je u toku.

Neki stručnjaci su na osnovu gramatičkog značenja markera određivali glagolske klase kojima je dopuštena upotreba markera ZAI. Đ. Vu (2003) i J. Sun (2006) smatraju da je samo glagolima iz klase AKTIVNOSTI i α -TELIČNOSTI, tj. glagolima koji poseduju semantičko značenje dinamičnosti i durativnosti, dopušteno da budu modifikovani markerom ZAI. S. Jang (1995), R. Sijao i T. Mek Eneri (2004a) dodaju da se ZAI katkad može upotrebljavati kod nekih semelfektivnih glagola, kao i stativnih i β -teličnih glagola, ukoliko je data situacija u određenom kontekstu predstavljena kao dinamična, odnosno ograničena situacija sa određenim intervalom

trajanja pre dostizanja cilja. U ovom poslednjem slučaju, marker *ZAI* naglašava da se proces radnje iskazane β -teličnim glagolom, razvija ka ostvarenju svog inherentnog cilja, i to sa sigurnošću bez odustajanja.

ii. Marker *ZAI* označava glagolsko vreme

Jedan broj gramatičara zastupa mišljenje da marker *ZAI* ima funkciju izražavanja glagolskog vremena. Đ. N. Sju (2009) je sproveo korpusno istraživanje i pritom zapazio da 14% rečenica sa predikatom „*ZAI* + gl.” sadrži vremenski adverbijal, dok se neke od rečenica koje ne sadrže vremenske izraze, mogu uvek na osnovu značenja dopuniti konstituentom kojim se eksplicitno iskazuje vreme. Neke opet u svom sastavu sadrže klauzu ili konstrukciju kojom se ukazuje na događaj koji može poslužiti kao referentna radnja, a neke se upotrebljavaju u živoj komunikaciji, odnosno u opisivanju radnje koja je prisutna u vremenu govorenja. Ova jezička činjenica, kako tvrdi Đ. N. Sju, govori da marker *ZAI* ima osnovnu funkciju označavanja vremena, kako indikativnog, tako i relativnog.

Mišljenje o vremenskom značenju markera *ZAI* je, ipak, podeljeno oko pitanja: da li je radnja iskazana oblikom „*ZAI* + gl.” prisutna u nekom momentu ili u nekom vremenskom intervalu. S. Džang (1957) i Đ. Vu (2003) zastupaju stav da marker *ZAI* izražava radnju koja je prisutna u momentu referentnog vremena, pri čemu taj moment može biti vreme govorenja, a može biti i neko drugo vreme, odnosno vreme iskazano adverbijalom ili kontekstom. J. Ši (2006) smatra da se prisustvo radnje označene markerom *ZAI*, pak, odnosi na određeni vremenski interval, koji on, štaviše, pokušava da odredi na vremenskoj osi. On tvrdi da je radnja iskazana oblikom „*ZAI* + gl.” započeta u nekom neodređenom trenutku u prošlosti i da traje do momenta govorenja, što znači da se ona upravo vrši u ovom vremenskom intervalu, tj. od prošlosti do sadašnjosti. Međutim, G. Jang (杨国文 2010) i drugi smatraju da se markerom *ZAI* ne može utvrditi da li je referentno vreme vremenski trenutak ili interval. Polazeći od jezičke činjenice, koja kaže da se *ZAI* može javljati kako uz adverbijale kojima se izražava vremenski trenutak, tako i uz one koji izražavaju vremenski interval, G. Jang pak tvrdi da za temporalnu referencijalnost markera *ZAI* postoje dva tumačenja: prvo je da se on odnosi na vremenski trenutak, a drugo da se odnosi na vremenski period.

iii. Marker *ZAI* označava habitualnu ili redovno ponavljaju radnju

Š. Teng (1979, v. Đ. Vu 2003: 48) smatra da progresivna rečenica sa markerom *ZAI* može iskazati habitualnu radnju (koja ne poseduje marker *ZHE*), što predstavlja markiran jezički izraz kojim se izražava značenje habitualnosti i stalnosti u kineskom jeziku. Č. J. Čen (陈重瑜 1978, v. Č. Ču 2006: 41) takođe potvrđuje da marker *ZAI* može označiti habitualnu radnju, a *ZHE* ne

može jer je, kako on navodi, temporalni opseg označen markerom *ZAI* širi, odnosno, nije tako egzaktna u odnosu na to što je označeno markerom *ZHE*.

Savada Kaidi (沢田カイジ 1983, v. Ć. Čen 2008: 255) zapaža da se oblik „*ZAI* + gl.” često javlja u rečenicama sa prilogom 是/*SHI* za izražavanje tvrdnje ili nagađanja o izvršenju neke radnje, pri čemu se u takvim rečenicama često nalaze i adverbijali ili drugi izrazi, kao što su: 到底 i 究竟 (prilozi sa značenjem „na kraju krajeva”), 看起来 i 你瞧 (oba su umetnuti elementi u rečenicama i imaju značenje „izgleda”, odnosno „kako ti gledaš na stvar”), itd. Zato, on smatra da kada se nađu u istoj rečenici „*ZAI* + gl.” zajedno sa prilogom za naglašavanje 是/*SHI*, iskazuju subjektivnu procenu o vršenju neke radnje, u koju su uneti stav, mišljenje i emocije govornika. S druge strane, kako primećuje Savada Kaidi, u rečenicama sa markerom *ZHE* često se nalaze i izrazi kojima se plastično opisuje izgled ili stanje subjekta pri vršenju radnje, kao što su: 深情地/*sa dubokim osećanjem*, 目不转睛地/*netrepćući*, 认真地/*savesno*, itd, što pokazuje da oblik „gl. + *ZHE*” ukazuje na objektivno stanje vršenja radnje, bez konotacije da se radi o ličnoj proceni ili tumačenju govornika.

Na osnovu gorepomenutog, jasno je da se razlikovanjem značenja i funkcija markera *ZAI* i *ZHE* iz ugla subjektivnosti/objektivnosti govornika pri opisivanju radnje praktično pomerilo polje proučavanja aspekatskih markera iz aspekta gramatike u aspekt pragmatike.

II. Diskursna proučavanja markera *ZAI*

Ć. Čen (2008) iz ugla „stepena fokusiranja”²⁵⁰ obrazlaže razliku između markera *ZAI* i *ZHE*. On tvrdi da narator u pripovedanju, isto kao i mi posmatra događaje, tj. ne poklanja uvek jednaku pažnju svim događajima, zbog čega neki događaji privlače veću pažnju naratora (posmatrača), a neki manje. Stepenn fokusiranja je zapravo pokazatelj koliko narator (posmatrač) pridaje značaj događaju, odnosno, koliko je on na psihičkom planu fokusiran na određenu situaciju. U ovom kontekstu, marker *ZAI*, prema Ć. Čenu, ukazuje na događaj koji ima niži stepen „fokusiranja” pripovedača ili posmatrača, dok marker *ZHE* stoji u korelaciji sa višim stepenom „fokusiranja” pripovedača ili posmatrača. Drugim rečima, priroda markera *ZAI* je takva da se najčešće upotrebljava u rečenicama kojima se iskazuju stalne, habitualne radnje, dok se *ZHE* upotrebljava za iskazivanje individualne, konkretne i jedinične radnje, i naglašava određeno stanje nekog događaja u nekom posebnom trenutku, pri čemu sam događaj mora biti referencijalan i

²⁵⁰ Johanson (2000), citiran prema: Ć. Čen (2008: 246).

objektivno predstavljen u diskursu. Č. Čen je, štaviše, na osnovu teorije TRS (Teorija retoričke strukture), korpusnom analizom, proučavao semantičke odnose između EDJ_{ZAI} i njene susedne EDJ. Rezultati njegovog istraživanja pokazuju da oko 31% EDJ_{ZAI} u korpusu, sa susednom EDJ stoji u retoričkoj relaciji REŠENJA/INTERPRETACIJE, oko 23% njih se nalazi u relaciji EVALUACIJE/ANTITEZE, oko 16% u relaciji UZROKA/POSLEDICE, a 7% u relaciji OPRAVDANOSTI/DOKAZA. Ukoliko se posmatraju iz ugla subjektivnosti govornika, od ovih retoričko-semantičkih relacija, relacije EVALUACIJE/ANTITEZE predstavljaju najsubjektivniji stav govornog lica, iza kojih su na drugom mestu relacije REŠENJE/INTERPRETACIJE, a na poslednjem mestu relacije UZROKA/POSLEDICE i OPRAVDANOSTI/DOKAZA. Stoga, Č. Čen tvrdi da je za izražavanje složenih misli i izjava i manje plastičnih opisa, tj. opisa emotivno obojenih u diskursu, pogodno upotrebiti marker *ZAI*.

Đ. Vu (2003) je u slične svrhe obavio istraživanje diskursne funkcije markera *ZAI*. On nakon korpusne analize, između ostalog, navodi da klauza sa *ZAI* može da sledi drugu neprogresivnu klauzu preko relacije NARATIVA, dok obrnuti sled nije dopušten. Budući da se marker *ZAI* za progresivnost može odnositi na bilo koju tačku u određenom događaju, osim njegove kritične tačke, nije moguće utvrditi kada je taj događaj okončan i zbog čega se vreme događaja označenog markerom *ZAI* ne može unaprediti u narativu. S druge strane, Vu dalje navodi da, pošto marker *ZAI* može označiti početnu tačku u nekom događaju, klauza sa *ZAI* može unaprediti vreme događaja iskazanog neprogresivnom klauzom. Osim toga, na osnovu Vuovog istraživanja, potvrđeno je da se marker *ZAI* može javljati i u zavisnoj i u umetnutoj klauzi, ali da tada te klauze sa *ZAI* nemaju direktnu vezu sa glavnim temporalnim tokom priče.

S. Jang i J. Huang (2013) su istraživale distribuciju markera *ZAI* u različitim diskursnim modelima. Rezultati njihovog istraživanja pokazuju da *ZAI*, generalno govoreći, nije rasprostranjen aspektski marker u diskursu, a posebno se retko javlja u narativnom diskursu. Pa čak i kada se u nekim slučajevima javi i u takvom tekstu, tu se uglavnom radi o određenim diskursnim jedinicama koje nisu narativne rečenice, i koje ukazuju ili na sadašnjost ili na budućnost. Na polju istraživanja diskursne funkcije markera *ZAI*, svoj doprinos su dali i Č. Ču (2006) i H. Žao (2012). Č. Ču smatra da marker *ZAI* obeležava događaj koji je posmatran iz perspektive njegove faze vršenja, te je nužno da se radnja iskazana glagolom sa *ZAI*, koncipira na način da ona promiče kroz neko referentno vreme. Stoga, ukoliko je to referentno vreme

„sada”, odnosno, vreme govora, markeru *ZAI* je dopušteno da se javlja u TP strukturama, dok se u drugim slučajevima, on javlja u NTP strukturama. H. Žao smatra da to referentno vreme upravo predstavlja vreme iskazano prethodnim iskazom u kontekstu, zbog čega se čitaocu čini da se radi o simultanoj situaciji, tj. da se u isto vreme desio i drugi događaj. Zapravo, zbog ove osobine događaja na koju ukazuje marker *ZAI*, on teško može da pomera glavni vremenski tok priče unapred.

6.6.2. Kvantitativna distribucija markera *ZAI* u narativnom diskursu

Rezultati naše korpusne analize takođe potvrđuju da se marker *ZAI* retko upotrebljava u narativnom diskursu. U korpusu smo obeležili svega 32 EDJ u kojima se javlja *ZAI* (EDJ_{ZAI}), od kojih se 31 nalazi u NTP strukturama, a samo jedna u TP. Ovi podaci svedoče o tome da je njegova distribucija u narativnom diskursu mnogo uža u odnosu na marker *ZHE*. Naime, *ZAI* ima snažnu tendenciju da se pojavljuje u NTP strukturama narativnog diskursa i ne utiče na unapređenje glavnog temporalnog toka priče. S druge strane, takođe zapažamo da je EDJ_{ZAI} u NTP često u svojstvu satelita, jer ona sa susednom nuklearnom EDJ formira retoričku relaciju INTERPRETACIJE i ELABORACIJE (takvih EDJ ima 26), mada se u nekim slučajevima formiraju i relacije OKRUŽENJA i USLOVA. U ovim EDJ se često nalaze reči kojima se iskazuje subjektivna procena ili nagađanje (ima ih u 9 EDJ_{ZAI}), ili vremenski adverbijali za stalnost i habitualnost (ima ih u 12 EDJ_{ZAI}), kao što su: 是/*baš*, 分明/*očigledno*, 似乎/*činiti se*, 像是/*izgleda*; kao, 仍/*još uvek*, 还/*još*, 总/*stalno*; *uvek*, 一直/*sve vreme*, itd. Ovi vremenski adverbijali za habitualnost ili stalnost, kao spoljašnji faktori, utiču i menjaju aspekatsko značenje predikata sastavljenog od glagola i markera *ZAI*. Drugim rečima, vremenski adverbijali mogu markeru *ZAI* za progresivnost indukovati tzv. „aspekatsku koerciju” (*aspect coercion*)²⁵¹, pri čemu se progresivnim predikatom označenim markerom *ZAI* iskazuje stalna ili habitualna radnja.

Na kraju smo anotirali i predikatske glagole u ovim EDJ_{ZAI}. Rezultati pokazuju da se marker *ZAI* upotrebljava samo kod glagola u opštem aspektu, a to su glagoli iz klase AKTIVNOSTI i α -TELIČNOSTI, osim jednog koji pripada klasi β -TELIČNOSTI (下落/*pasti*).

²⁵¹ O pojmu *Aspect coercion* videti H. de Swart (1998), a o ovom fenomenu u kineskom jeziku videti J. Juen (袁野 2011).

U našem korpusu se *ZAI* nijednom nije pojavio uz aspekatsku konstrukciju, ali se zato u pet slučajeva pojavio zajedno sa markerom *ZHE*, što govori da se u određenom kontekstu semantička polja ova dva markera delimično podudaraju.

6.6.3. Funkcija markera *ZAI* u narativnom diskursu

Predstavićemo najpre jedini primer u korpusu, odnosno jedinu EDJ_{ZAI} u TP:

(122)¹[他们这样默默地走过长长的站台], ²[哥哥、嫂嫂、囡囡都在出口处等着],³[囡囡嘴里一直在 *ZAI*<唱>_{α-TEL} 着 *ZAI* 一支很怪的儿歌: “二叔叔坏, 二叔叔坏, 二叔叔出口转内销.....”]⁴[大家便一起笑]。

¹[Tako su ćutke prešli dugačku stanicu]. ²[Stariji brat, snaha i bratanac čekali su na izlazu]..... ³[Dečak <je *pevušio*>_{NSV} neku neobičnu dečiju pesmicu: „Ujka je nevaljao, ujka je nevaljao, robu iz izvoza prodaje na našoj pijaci...“]⁴[Svi su se nasmejali]. (*Vang Anji, prev. I. Elezović*)

Iako se u navedenoj ³EDJ istovremeno javljaju i *ZAI* i *ZHE*, ni jedan od ova dva markera ovde ne doprinosi temporalnoj progresiji, već za pomeranje vremenskog toka priče unapred ključnu ulogu igraju kontekst i glagol. U ovom primeru, predikat je sastavljen od α-teličnog glagola i markera *ZAI* i *ZHE*: „在唱着” (*ZAI* + gl.: 唱/*pevati* + *ZHE*), u kome *ZHE* iskazuje dinamičan proces sa inherentnom završnom tačkom, a markerom *ZAI* se ističe da se radnja vrši upravo u odnosu na referentno vreme; s druge strane, kontekstom se daje konotacija o tom referentnom vremenu, odnosno vremenskom intervalu od „kada smo mlađi brat i *ja* izašli iz stanice i videli starijeg brata, snahu i bratanca na izlazu”, sve do trenutka „kada su se svi nasmejali”. Pored toga, u ovoj EDJ se nalazi i vremenski adverbijal 一直/*sve vreme*, što pokazuje da se markerom *ZAI* ovde iskazuje radnja koja se upravo odigrava u odnosu na neki određeni vremenski interval, te je takvoj radnji sa intervalom trajanja dopušteno da se upotrebi i aspekatski marker *ZHE* za durativnost. U ovom primeru se, pritom, nalazi još i sadržaj pesme, koji istovremeno predstavlja i materijalnu granicu procesa iskazanog α-teličnim glagolom *pevati*. Po svemu ovome vidimo da u ovoj EDJ_{ZAI}, iako pripada TP strukturi narativnog diskursa, ni marker *ZAI* (ni marker *ZHE*) ne ističu ograničenost radnje, i ne doprinose pomeranju vremenskog toka priče.

Kada je u pitanju NTP struktura, u našem korpusu, EDJ_{ZAI} često u svojstvu satelita zajedno sa nukleusom gradi odnose ELABORACIJE, INTERPRETACIJE, OKRUŽENJA, itd, što ilustruju sledeći primeri:

(123)¹[男人看着女人泡茶]。²[女人的手微微在 ZAI<抖>AKT],.....

¹[Muškarac ju je gledao kako sprema čaj]. ²[Ženina ruka malo <zadrhta>AOR]. (He Baoguo, prev. R. Pušić)

(124)¹[那个时候太阳要落山了], ²[晚霞则像蒸气似地在 ZAI<升腾>AKT]。

¹[Sunce je upravo nestajalo iza planine,] ²[a plamteći oblaci <kuljali su>NSV uvis poput pare]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

(125)¹[但我没做广播操]²[也没小跑]。³[我在 ZAI<想>AKT 着 ZAI 旅店和旅店]。⁴[这个时候我看到坡上有五个人骑着自行车下来],

¹[Za razliku od njega, ja nisam radio radijske vežbe], ²[niti sam trčao ukrug]. ³[U glavi mi <je bila>NSV samo gostionica – gostionica i ništa drugo]. ⁴[U tom trenutku, ugledao sam petoro ljudi na biciklima kako se niz padinu spuštaju ka nama]. (Isto)

U primeru 123, EDJ_{ZAI} (satelit) „女人的手微微在抖/ženina ruka malo zadrhta” sa prethodnom EDJ (nukleus) „男人看着女人泡茶/muškarac ju je gledao kako sprema čaj” formira retoričku relaciju ELABORACIJE, pri čemu nukleus čini glavni tok naracije. Primer 124 predstavlja tekstualni span koji opisuje prirodno okruženje „u to vreme/那个时候”, a EDJ_{ZAI} ovde sa prethodnom EDJ gradi višenuklearnu relaciju SASTAVLJANJA. U primeru 125, situacije iskazane u prvoj i drugoj EDJ, kao i u EDJ_{ZAI} predstavljaju situacioni fon glavnom događaju u ⁴EDJ, pri čemu se EDJ_{ZAI} i prethodne EDJ, nalaze u višenuklearnoj relaciji KONTRASTA. Dakle, EDJ_{ZAI} u NTP strukturama, bilo da je u svojstvu satelita ili je samostalna EDJ u višenuklearnoj relaciji, uglavnom se nalazi u potonjoj poziciji u tekstualnom spanu, tj. ili sledi nuklearnu EDJ, ili je druga, odnosno, poslednja EDJ u višenuklearnoj relaciji, što iz drugog ugla potvrđuje diskursnu funkciju markera ZAI, a to je funkcija da prethodnim situacijama daje detaljnije obrazloženje, objašnjenje, itd.

U primeru 125, kao što vidimo, ³EDJ_{ZAI} sadrži još jedan aspekatski marker, ZHE, što nije retkost u našem korpusu. Ovde ćemo dati još neke takve primere, nakon čega ćemo reći par reči o jezičkim okolnostima neophodnim za istovremeno pojavljivanje ovih dvaju markera u istoj rečenici:

(126) ¹[女人低下了头], ²[好象在 ZAI<想>AKT 着 ZAI 什么]。

¹[Žena obori glavu], ²[kao da <je razmišljala>NSV o nečemu]. (He Baoguo, prev. R. Pušić)

(127) ¹[司机好像没有听到], ²[仍在 ZAI<拨弄>AKT 着 ZAI 什么]。

²[<Nastavio je>SVR da <petlja>NSV oko motora], ¹[kao da me nije ni čuo]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

Jasno se vidi da gorenavedeni primeri imaju određene zajedničke osobine. Prvo, svi predikatski glagoli u EDJ_{ZAI} u ovim tekstualnim spanovima su aktivni, što podrazumeva da su radnje iskazane ovim glagolima trajne; drugo, progresivne radnje na koje ukazuju ove EDJ_{ZAI}, vrše se upravo u nekom određenom vremenskom intervalu koji se odnosi na referentno vreme. Tako u primeru 126, glagol 想/*razmišljati* u EDJ_{ZAI} označava aktivnu radnju koja je u toku, odnosno, radnju koja se vrši upravo u vremenskom intervalu čija je početna tačka onda „kada je ona sagnula glavu”, od koje se radnja nastavlja dalje. U primeru 127 se nalazi vremenski adverbijali 仍/*još uvek; dalje*, kojim se izražava vremensko trajanje, odnosno, progresivna radnja označena markerom ZAI odvija se baš u ovom vremenskom intervalu. Dakle, upravo zbog semantičkog značenja trajanja koje izražavaju ove EDJ, markeru ZHE za durativnosti dopušteno je da se javlja u rečenici zajedno sa ZAI.

Razmatrajući uslove pojavljivanja ZAI i ZHE u istoj rečenici J. Ši (2006) navodi da, pošto se markerom ZAI označava progresivna radnje koja otpočinje u nekom neodređenom momentu u prošlosti i razvija se do momenta govora, a markerom ZHE se ističe durativna radnja koja traje od momenta govora do nekog momenta u budućnosti, nužno je da određena radnja (obeležena i markerom ZAI i markerom ZHE) započne u nekom vremenu u prošlosti, traje do momenta govora i da se nastavlja do nekog trenutka u budućnosti. Međutim, naša analiza je pokazala da to, da li će radnja trajati posle momenta govora ili ne, nije neophodan uslov za javljanje ova dva markera u istoj rečenici. Drugim rečima, u EDJ_{ZAI} kojom se iskazuje radnja koja će se nastaviti i posle momenta govora nije neophodno prisustvo markera ZHE, što ilustruju primeri 123 i 124. Zapažamo da se u većini EDJ u kojima se javlja samo ZAI, bez obzira da li će se te radnje nastaviti posle momenta govora ili ne, uglavnom (osim retkih izuzetaka, npr. pri. 126), nalaze reči ili izrazi kojima se izražava subjektivni sud, procena ili nagađanje. Dakle, kada EDJ_{ZAI} uz takve reči ili izraze opisuje neku irealnu situaciju ili neaktualnu radnju, u takvoj EDJ ne može da se pojavi ZHE. Nasuprot tome, ako EDJ_{ZAI} opisuje neku realnu situaciju ili aktuelnu radnju koja se vrši upravo u nekom vremenskom intervalu koji se opisuje, tada je dopušteno da se koristi ZHE. U tom slučaju, (ne)javljanje markera ZHE u EDJ_{ZAI} zavisi od nekih drugih,

„nelingvističkih” faktora, kao što su: metrika, lični jezički stil pisca, itd. (v. primer 123).

Uporedimo još neke primere iz istog teksta:

(128) ¹[却听见半导体没有调准频道的嗡嗡声], ²[似乎_在 ZAI<讲话>AKT], ³[又似乎_在 ZAI<唱歌>_{α-TEL}。]

¹[Začuo je šuštanje tranzistora], ²⁻³[čuo se kao neki razgovor ili muzika]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

(129) ① ¹[睡梦中, 有一双眼睛_在 ZAI<对>AKT 着_{ZAI} 他笑], ²[这是一双黑黑的, 弯弯的, 象月牙儿似的眼睛]。② ¹[这眼睛分明_在 ZAI<笑>AKT], ²[笑得很甜, 很温柔]。

① ¹⁻²[Te noći u snu su mu se javile oči koje su mu <se smešile>_{NSV} – tamne i kose, nalik mesečevom srpju]. ② ³[Tako su se jasno <smešile>_{NSV}], ⁴[bilo je nečeg tako slatkog u tome, tako nežnog]. (Isto)

Kao što vidimo u primeru 128, predikati u ²EDJ i ³EDJ sastavljeni su od aktivnog glagola 讲话 /pričati, odnosno, α-teličnog 唱歌/pevati i markera ZAI. Obe ove radnje se, sudeći po kontekstu, nastavljaju i posle momenta o kome se govori, međutim, u njima se javlja prilog 似乎/kao kojim se izražava subjektivno pretpostavljanje, zbog čega je u ovim EDJ izostavljen marker ZHE. Ukoliko im se pridoda ZHE, tada iskazi „似乎在讲着话” i „又似乎在唱着歌” ne bi bili prihvatljivi za one čiji je maternji jezik kineski. U primeru 129, ¹EDJ_{ZAI} i ³EDJ_{ZAI} sadrže isti predikatski glagol 笑/smejati se, odnosno, ovde se radi o istom subjektu i istoj radnji koju subjekat vrši u snu, pri čemu će se ta radnja takođe nastaviti posle momenta o kome se govori. Jedina razlika je u tome što ³EDJ_{ZAI} sadrži prilog 分明/očigledno, kojim se izražava subjektivni sud, dok toga u ¹EDJ_{ZAI} nema. Iz tog razloga se marker ZHE pojavljuje samo u ¹EDJ, a izostavljen je u ³EDJ. Smatramo da ovaj primer na najbolji mogući način ilustruje pomenuta pravila i restrikcije za pojavljivanja markera ZHE u predikatu u kome se već nalazi ZAI.

6.6.4. Kontrastivna analiza oblika „ZAI + gl.” i njegovog prevoda na srpski jezik

U ovom radu je takođe obavljeno anotiranje vidske vrednosti predikatskih glagola u prevodnim ekvivalentima ovih EDJ_{ZAI} u srpskom jeziku. Dakle, oblik „ZAI + gl.” u jedinjoj TP EDJ_{ZAI} preveden je nesvršenim perfektom (v. pri. 122); distribuciju vidskih oblika u NTP strukturama predstavljamo u sledećoj tabeli:

Tabela 39: Distribucija vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] oblika „ZAI + gl.” [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

br. teksta	br. EDJ	SV			NSV			ost.
		PERF u upr. klauzama	SV u zav. klauzama	SV u ireal. klauzama	PERF/PR EZ u upr. klauzama	NSV u zav. klauzama	NSV u ireal. klauzama	
1	3	1	0	0	1	0	1	0
2	9	0	0	0	5	3	1	0
3	1	0	0	0	1	0	0	0
4	2	0	0	0	0	0	2	0
5	12	0	0	0	7	3	0	2
6	3	0	0	1	2	0	0	0
7	1	0	0	0	0	0	1	0
8	0	0	0	0	0	0	0	0
uku.	31	1	0	1	16	6	5	2
uku. gl.	29	2			27			
%		6,9%			93,1%			

Ovi podaci nam govore da je u NTP strukturama, osim dva slučaja koji nisu prevedeni glagolskim oblicima, 27 primera (tj. oko 93,1%) onih koji su prevedeni nesvršenim perfektom. Ovako visok procenat pokazuje da se temporalno-aspekatsko značenje markera *ZAI* u netemporalnim strukturama narativnog teksta može izražavati gramatičkim sredstvima, tj. nesvršenim perfektom u srpskom jeziku.

Prema našoj evidenciji, NTP EDJ_{ZAI} je često prevedena samostalnim EDJ u srpskom jeziku (v. primere 123, 124, 125, 128 i 129), u kojima osnovna funkcija narativnog perfekta nesvršenog glagola jeste izražavanje nekog nesvršenog procesa u odnosu na vreme kada se o njemu govori. Budući da su diskursne funkcije ovih EDJ_{ZAI} u narativnom tekstu davanje elaboracije i

interpretacije glavne situacije, ove neizvršene radnje su iskazane nesvršenim perfektima u NTP tekstualnim spanovima i često su istovremene u odnosu na situacije iskazane nuklearnim EDJ, pri čemu zajedno čine situacioni fon događaju na glavnoj niti naracije. Ponekad se NTP EDJ_{ZAI} prevodi subordiniranim klauzama koje, pomoću veznika *koji, ako, kako, da*, itd., sa upravnim klauzama formiraju odnosnu, pogodbenu ili namernu relaciju. Kada pak EDJ_{ZAI} iskazuje subjektivno nagađanje (u sebi sadrže određene adverbijale, kao što su *好象/kao, 仿佛/izgledati; činiti se*), tada se prevodi dopunskim klauzama koje se pripajaju glagolima podizanja subjekta *izgledati i činiti se*.²⁵² Osim toga, naišli smo i na primere u kojima EDJ_{ZAI} ukazuje na neku nesvršenu radnju koja čini situacioni fon glavnom događaju, a na srpski je prevedena sentencijalnom dopunom srednjofaznog glagola *nastaviti*. Sledeći primeri mogu ilustrovati gorepomenute situacije prevodnih ekvivalenata NTP EDJ u srpskom jeziku:

(130) ¹[见小伙子穿得衣帽整齐], ²[上身瓦尔特服], ³[下身喇叭裤], ⁴[象是一个活的模特儿 在 ZAI <招徕> AKT 顾客]。

¹[Momak je bio doteran]: ²⁻³[nosio je „Valterov“ sako i zvoncare], ⁴[pa je ličio na pravog manekena koji <saleće> PRS. NSV kupce]. (Vang Anji, prev. I. Elezović)

(131) ...¹[她仿佛听到菩萨在 ZAI 轻轻地<叹息> AKT]。

...¹[Učinilo joj se da je tiho <uzdahnuo> NSV]. (Mo Jen, prev. A. Jovanović)

Ili prethodno već navedeni primeri 126 i 127:

¹[女人低下了头], ²[好象在 ZAI <想> AKT 着什么]。

¹[Žena obori glavu], ²[kao da <je razmišljala> NSV o nečemu]. (He Baoguo, prev. R. Pušić)

¹[司机好像没有听到], ²[仍在 ZAI <拨弄> AKT 着什么]。

¹[Nastavio je da <petlja> NSV oko motora], ²[kao da me nije ni čuo]. (Ju Hua, prev. Z. Skrobanović)

Kontrastivnom analizom takođe se mogu uočiti razlike između markera ZAI i ZHE u značenjima i funkciji. Budući da pisac često pomoću NTP EDJ_{ZAI}, daje detaljnije opise, subjektivno tumačenje ili procenu neke već iskazane situacije, u srpskom jeziku se u te svrhe koriste nezavisne rečenice s predikatom u nesvršenom perfektu; s druge strane, u NTP narativog diskursa, EDJ_{ZHE}, koja često opisuje prateću radnju i tako pruža situacioni fon glavnoj radnji, često se na srpski prevodi zavisnim kaluzama (npr. gerundivne konstrukcije) i

²⁵² O glagolima podizanja u srpskom jeziku v. J. Moskovljević (2008)

predložko-padežnim konstrukcijama. S druge strane, pošto se radnja označena markerom *ZHE* obično odnosi na konkretnu durativnu radnju, koja lako u kontekstu postaje terminativna, frekvencija svršenog perfekta u prevodu na srpski je vidljivo veća u odnosu na prevodne ekvivalente *EDJ_{ZAI}* (prva iznosi 27,3%, druga samo 6,9%). Takođe, budući da se marker *ZAI* često povezuje sa subjektivnošću, u prevodu je zastupljen veći procenat upotrebe zavisnih klauza koje opisuju irealne radnje (oko 20,7%, a samo 3,6% kod markera *ZHE*). Na kraju, kada uporedimo njihove funkcionalno-semantičke ekvivalente u srpskom jeziku, nije teško konstatovati da se značenje markera *ZAI* izražava prilično unitarnim gramatičkim oblicima u srpskom jeziku. Drugim rečima, funkcionalno-semantički ekvivalenti markera *ZAI* u srpskom jeziku su relativno ustaljena gramatička sredstva kojima se izražava proces koji je nesvršen u odnosu na vreme u narativu, kada se o njemu pripoveda. S druge strane marker *ZHE* ima mnogo više gramatičkih formi i parafraza u srpskom jeziku koji su njegovi prevodni ekvivalenti, o čemu je već bilo reči u prethodnom odeljku, iz kog razloga o tome ovde nećemo detaljnije govoriti.

6.7. Zaključna razmatranja ovog poglavlja

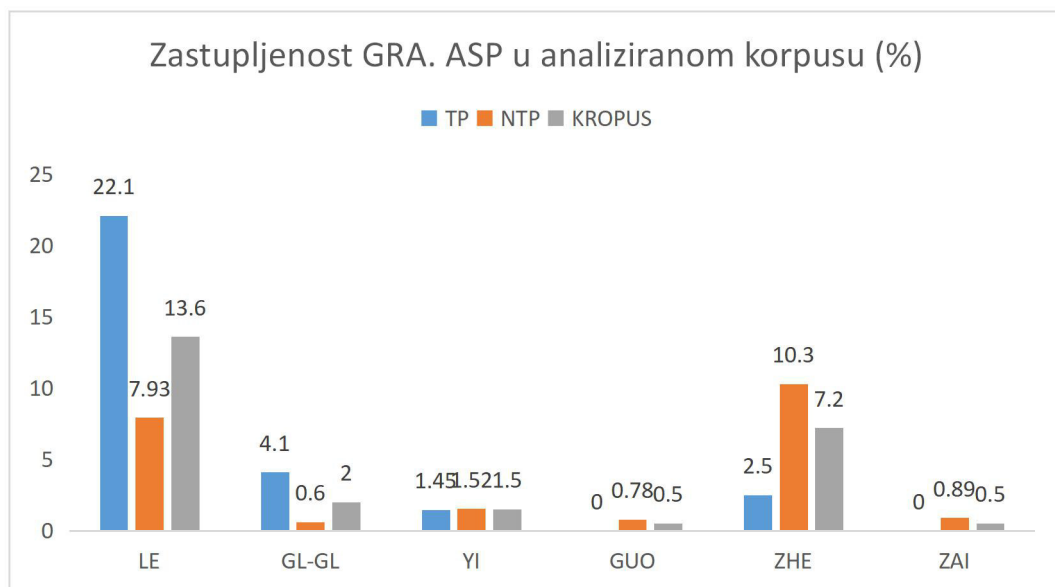
U ovom poglavlju smo proučavali funkcionalno-semantička značenja šest aspekatskih markera u kineskom jeziku, i to: *LE*, *GL-GL*, *YI*, *GUO*, *ZHE*, *ZAI*. Najpre smo sumirali mišljenja i stavove lingvista koji su se prethodno bavili istraživanjima ovih pitanja, i to kako onih koji su imali tradicionalni, tako i onih koji su imali diskursno-pragmatički pristup toj problematici. Zatim smo, na osnovu kvantitativne analize, uspostavili postulate o ulozima ovih aspekatskih markera u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa, da bi potom, korpusnom analizom iscrpno ispitali i analizirali gramatičko-diskursne funkcije i značenja ovih markera, kao i vidne odlike njihovih funkcionalno-semantičkih ekvivalenata u srpskom jeziku, a sve u cilju još boljeg utvrđivanja njihovog mesta u aspektologiji.

Nakon obavljenog istraživanja, možemo konstatovati sledeće: Prvo, nijedan od gorenavedenih aspekatskih markera nema široku distribuciju u narativnom diskursu kineskog jezika. Naime, od ukupno 5825 *EDJ* u korpusu, značenje aspekta je ovim markerima izraženo u svega 1476 (što čini oko 25,33%). Stoga se može zaključiti da, iako su oni u gramatičkoj tradiciji kineskog jezika kategorisani kao gramatička sredstva za izražavanje aspekatskih značenja,

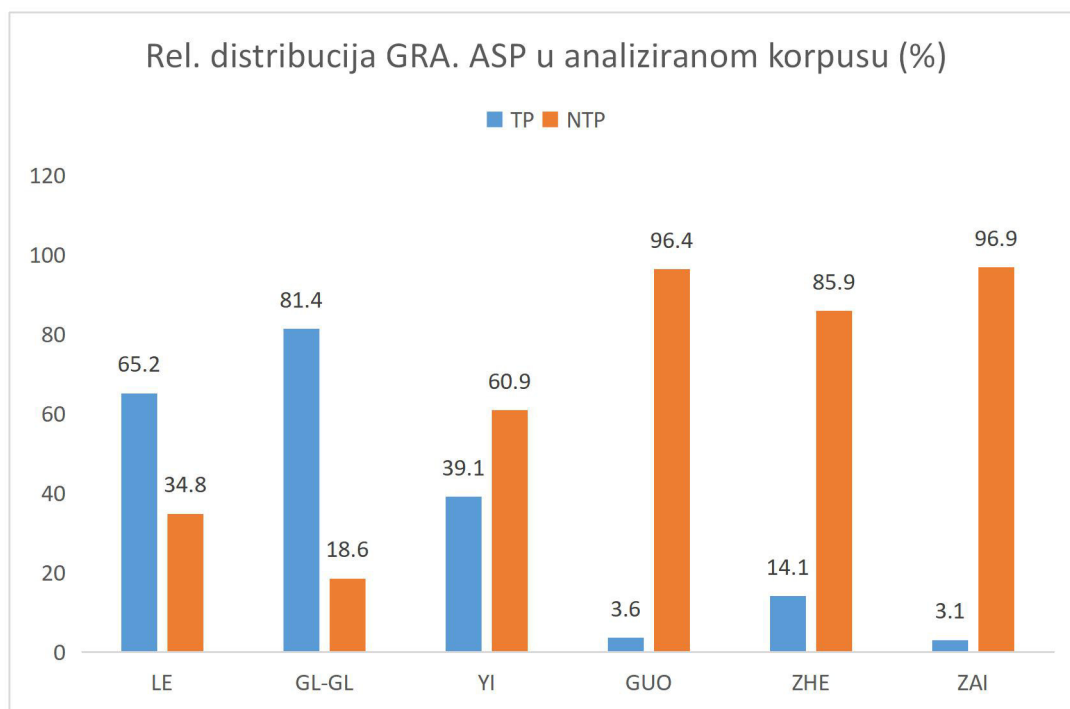
odnosno značenja ograničenosti i neograničenosti radnje ili situacije, oni, ipak, predstavljaju markirana jezička sredstva, i nisu konvencionalni, tj. nemarkirani jezički izrazi za izražavanje aspekatskog značenja u narativnom diskursu. Budući da L. Vang (1943/1985: 160) navodi da se ovi aspekatski markeri mogu javiti samo u narativnim rečenicama, u kojima se jedino sreću likovi situacije koje su njima označene, pretpostavljamo da je njihova upotreba u drugim modelima diskursa još ređa.

Drugo, upotreba ovih aspekatskih markera u jeziku nije obavezna, odnosno njihovo pojavljivanje ili nepojavljivanje u rečenici je donekle podređeno određenim pravilima narativnog diskursa. Rezultati kvantitativne analize ovog rada govore da oblici *GL-GL* i *LE* imaju tendenciju da se javljaju u temporalnim strukturama narativnog diskursa, dok se ostali markeri, manje ili više upotrebljavaju uglavnom u netemporalnim strukturama teksta. Sledećim grafikonom prikazaćemo opšte stanje distribucije ovih markera u našem korpusu:

Grafikon 10: Zastupljenost GRA. ASP u analiziranom korpusu

Grafikon 11: Relativna distribucija GRA. ASP u analiziranom korpusu

Grafikon 10 jasno pokazuje da je u poređenju s ostalim, marker *LE* najrasprostranjeniji u našem korpusu, kao i to da *LE* takođe od svih markera ima najznačajniju ulogu u izražavanju TP narativnog diskursa. Po stepenu učinka na izražavanje TP narativa, *LE* slede: oblik *GL-GL*, *ZHE* i *YI*, dok su uloge markera *GUO* i *ZAI* toliko zanemarljive, da se mogu ignorisati.

Treće, kada pogledamo relativne odnose frekvencija pojavljivanja pojedinačnih markera u TP i NTP (v. gr. 11), onda oblik *GL-GL* pokazuje najveću tendenciju pojavljivanja u TP u odnosu na ostale (oko 81.4% EDJ_{GL-GL} u TP, 18,6% EDJ_{GL-GL} u NTP). Posle njega, po opadajućem redu, slede *LE*, *YI*, *ZHE*, *GUO* i *ZAI*.

Korpusnom analizom pokazano je da ovi markeri mogu stajati samo uz određene glagole ili aspekatske konstrukcije i da oni modifikuju akcionalna značenja ovih glagola ili glagolskih konstrukcija u narativnom diskursu. Budući da nose određena aspekatska značenja, uključujući kvalitativna i kvantitativna, između njih s jedne strane, i glagola i aspekatskih konstrukcija s druge strane, postoje semantičke i diskursne restrikcije i selekcije. Tačnije, u konkretnom jezičkom okruženju (u našem slučaju je to narativni tekst), pojedini markeri, uprkos tome što su im aspekatska značenja naizgled slična, ne mogu proizvoljno da zamenjuju jedan drugog, iz tog

razloga što svaki od njih, u temporalnim i netemporalnim tekstualnim strukturama teksta, ima svoje posebne gramatičke i diskursne funkcije.

Posmatrano iz ovog ugla, možemo konstatovati da je aspekatski marker *LE* za ostvarenje ili aktualnost, u svakom pogledu, najviše gramatikalizovano jezičko sredstvo za označavanje aspekta u kineskom jeziku. On izražava i najbogatija aspekatska i najsloženija gramatičko-diskursna značenja jer ima funkciju aktiviranja kritične tačke u procesu vršenja neke radnje ili nekog stanja (npr. početna ili krajnja tačka nekog procesa, ili kritična tačka promene stanja), čime momenti ostvarenja tih tačaka postaju referentno vreme potonjih radnji ili događaja. Kada je događajni niz u pitanju, marker *LE* takođe može da svojom pozicijom u pripovedačkom nizu, tj. pojavljivanjem i u prvoj i u poslednjoj EDJ, da obeleži početak i završetak tog događajnog niza. S druge strane, ove EDJ sa markerom *LE* obično ukazuju na ključne, važne radnje, odnosno stavljaju određen fokus u događajnom nizu. Stoga, marker *LE* može direktno i samostalno, bez pomoći leksičkih ili kontekstualnih sredstava, da utiče na pomeranje glavnog toka priče unapred, tj. pomeranje narativnog vremena unapred. Pošto *LE* može i da ukazuje na nastanak nekog novog stanja, on se često upotrebljava i u NTP, odnosno u tekstualnim spanovima u kojima pisac iznosi svoje komentare, a može da se koristi i za predstavljanje pozadine aktuelnog događaja.

Oblik GL-GL, po našem mišljenju, u jezičkoj upotrebi pokazuje dvovidski karakter. Tačnije rečeno, u pisanom diskursu, odnosno u TP strukturama narativnog teksta više se ispoljava njegov perfektivni karakter, dok se u govornom diskursu, odnosno u NTP narativnog teksta, više ispoljava njegov imperfektivni karakter. Dakle, od svih markera u našem korpusu, on pokazuje najveću tendenciju pojavljivanja u TP. U samostalnoj rečenici ovaj oblik može da ukazuje na referencijalnu terminativnu radnju, koja može biti kratkotrajna, izvršena u manjoj meri ili multiplikativna ili jedinična, dok završna granica takve radnje može da predstavlja referentno vreme potonjim radnjama tako da on direktno doprinosi temporalnoj progresiji narativnog toka. U NTP, on često označava nereferencijalno koncipiranu radnju, kao što je habitualna ili trajna radnja, ili neograničeno mnoštvo radnji. Takođe je dokazano da je ovom obliku, s druge strane, dopušteno da se pojavljuje u kombinaciji s markerom *LE* u istoj EDJ i u tom slučaju oni obeležavaju ograničenost date situacije. Osim temporalne i diskursne funkcije koju marker *LE* ima u takvim slučajevima, o čemu smo već raspravljali, jedan od mogućih razloga za to, po

našem mišljenju, jeste da oblik GL-GL ipak nije u potpunosti gramatikalizovan, drugim rečima, njegov stepen gramatikalizacije nije tako visok kao kod *LE*, te se njegovo aspekatsko značenje može dalje modifikovati ovim potonjim markerom.

Aaspekatski marker *YI* označava terminativnu radnju, koja u različitim kontekstima može imati i značenje jediničnosti, kratkotrajnosti ili iznenadnosti. Međutim, ovaj marker ima posebnu gramatičko-diskursnu funkciju, tj. funkciju profilisanog specifikatora za označavanje kontaktne zavisne anteriornosti, koja je uspostavljena na logičkim odnosima, kao što su uzročni, pogodbeni i hipotetički. Zato se u narativnom diskursu, on najčešće javlja u NTP i ne utiče mnogo na razvoj naracije na temporalnom planu. Dakle, marker *YI* u zavisnoj klauzi ili u samostalnoj rečenici u NTP, označava potencijalnu, irealnu ili manje dinamičnu situaciju koja predstavlja preduslov ili uzrok za potonji događaj, odnosno, on se nalazi i u rečenici koja opisuje prirodnu reakciju ili odgovor subjekta na prethodno dešavanje. Na kraju, zbog svoje semantičko-gramatičke osobenosti, ovaj marker za ograničenost se u jezičkoj upotrebi ne može zameniti markerom *LE*, ali mu je zato dopušteno da se sa markerom *LE* javlja u istoj EDJ. Verujemo da *LE* u ovom slučaju igra neku drugu ulogu, tj. ulogu orijentira za temporalnu lokalizaciju, što znači da više nema ulogu aspekatskog markera.

Marker *GUO* za ISKUSTVO ima osnovno gramatičko značenje koje se ogleda u označavanju nereferencijalnih, tipskih radnji, odnosno stečenog iskustva u prošlosti. Drugim rečima, *GUO* može da označi svršenu i kompletivnu radnju, okončanu u nekom momentu u prošlosti, a vremenska distanca od momenta tog okončavanja do momenta referencije nije određena i rezultat dotične radnje više nije aktuelan. Dakle, on u narativnom diskursu ne utiče na temporalnu progresiju naracije, već ima ulogu „blokatora” koji prekida narativni tok i povezuje određenu radnju sa novom temom komentara ili obrazloženja. Drugim rečima, *GUO* ima retrospektivnu funkciju. Ponekad *GUO* može i da označi referencijalne kompletivne radnje. U ovom slučaju *GUO* i *LE* mogu da se pojave u istoj EDJ, koja onda često sadrži kvantifikator za količinu ili meru vršenja radnje.

Kako je osnovno značenje aspekatskog markera *ZHE* za durativnost označavanje trajanja neograničene radnje ili situacije, ovaj marker ne može da se koristi za obeležavanje neke ograničene situacije i direktno utiče na temporalnu progresiju priče. Dakle, njegovo delovanje na TP narativa je indirektno, drugim rečima, krajnja granica procesa date radnje se označava drugim

EDJ koje slede nakon njega, ili kontekstom. Stoga, ovaj marker u TP igra ulogu „regulatora” koji kontroliše brzinu i tenziju razvoja naracije i čini pripovedanje mnogo plastičnijim i živopisnijim, i više ga približava realnosti. Osnovna funkcija ovog markera u NTP jeste da u zavisnoj klauzi obeleži situacioni fon glavnom događaju, kao i da opiše način na koji se razvija glavna situacija. Druga njegova važna diskursna funkcija, koja proizilazi iz njegovog osnovnog značenja, jeste da on može poslužiti kao sredstvo kojim pisac koncipira priču u pogledu odabiranja radnji ili događaja koji su za njega bitniji, koji zaslužuju veću pažnju čitaoca. Tačnije, markerom *ZHE* se od dve istovremene radnje izdvaja ona manje važna, prateća radnja.

Poslednji aspekatski marker koji smo u ovom radu predstavili jeste *ZAI*, marker koji obeležava značenje [\emptyset ograničenost], odnosno, marker za progresivu radnju. Ovaj marker se zajedno sa markerom *GUO* svrstava u one markere koji nisu široko rasprostranjeni u našem korpusu, koji se javljaju gotovo samo u NTP i nemaju nikakav učinak na temporalnu progresiju narativnog diskursa. Osim svog osnovnog značenja, marker *ZAI* ima i posebnu pragmatičku funkciju jer se često javlja u rečenici za izražavanje piščevog ličnog suda ili subjektivne procene ili nagađanja, po čemu se i razlikuje od durativnog *ZHE*.

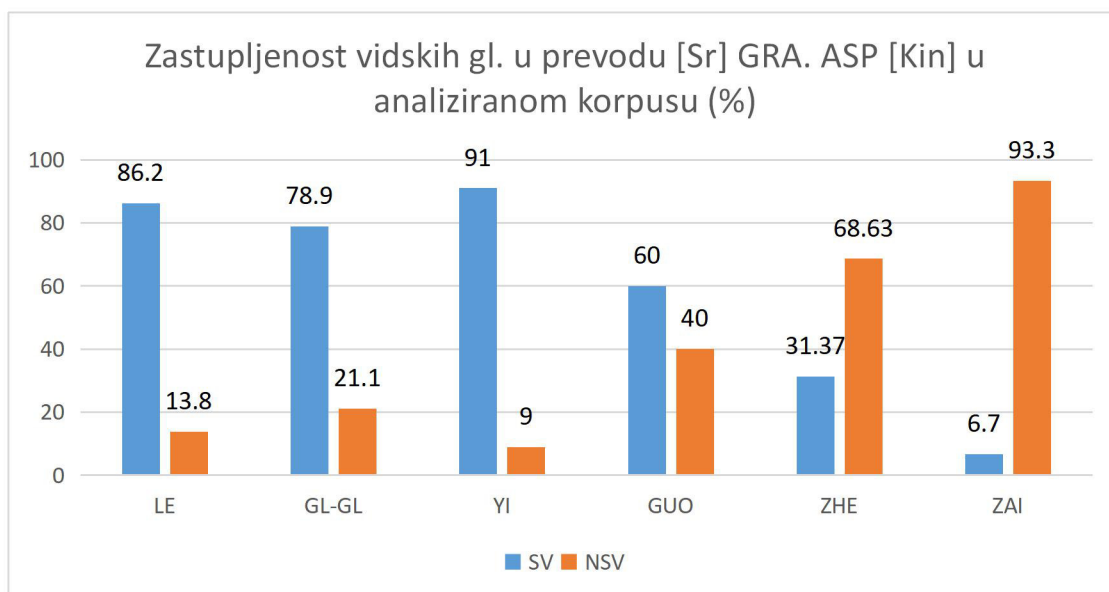
Generalno, svaki aspekatski marker ima svoje funkcionalno-semantičko polje a ta polja, iako se možda u nekoj manjoj meri dodiruju, uglavnom se ne podudaraju. Stoga se ti markeri u jezičkoj upotrebi ne mogu međusobno zamenjivati. Nije doduše potpuno isključeno da se neki od njih u određenim slučajevima mogu pojaviti u istoj rečenici, o čemu je već bilo reči u tekstu iznad. Naša analiza je pokazala da su najčešće kombinacije s kojima smo se susreli u korpusu sledeće: kombinacija markera za [+ ograničenost], tj. oblika *GL-GL* i *LE*, kombinacija *YI* i *LE*, kao i kombinacija markera za [\emptyset ograničenost] *ZHE* i *ZAI*. Dakle, markeri u takvim parovima moraju da imaju istu aspektnu vrednost, što je, prema našem mišljenju, preduslov za istovremeno pojavljivanje dva markera u istoj rečenici. Štaviše, verujemo da se iza ovog jezičkog fenomena krije i faktor diskursne prirode, tj. da se ne radi samo o jezičkoj redundanciji s ciljem da se eventualno naglasi ograničenost ili neograničenost radnje. Smatramo da ovde dva markera *LE* i *ZAI* imaju i drugu gramatičku i diskursnu ulogu. Naime, marker *LE* može obeležiti fokus događaja, odnosno radnju-kulminaciju u događajnom nizu, mada ima i funkciju temporalnog lokalizovanja neke izvršene radnje ili događaja, obeležene drugim markerima za ograničenost, u moment pre referentnog vremena. Marker *ZAI* takođe može da posluži u svrhu ostvarenja

temporalne lokalizacije radnje, tj. lokalizovanja određene radnje u referentno vreme. U tom pogledu, i *GUO* takođe ima funkciju temporalne lokalizacije, odnosno on radnju smešta u neodređenu prošlost. Dakle, u kineskom jeziku, jeziku u kojem nema striktno gramatičke kategorije vremena, aspekatski markeri, naročito oni visoko gramatikalizovani, često se upotrebljavaju kao jezička sredstva za izražavanje vremena, odnosno relativnog vremena (*LE* i *GUO* obeležavaju relativni perfekat, a *ZAI* narativni prezent).

Na osnovu korpusnog istraživanja, takođe zapažemo da postoje semantičke restrikcije u upotrebi ovih markera u kineskom jeziku. Naime, ne mogu svi glagoli u kineskom jeziku stajati uz sve gorenavedene markere. Prema rezultatima našeg istraživanja, glagoli iz klase AKTIVNOSTI (glagoli tipa 看/*gledati*) i oni iz klase α -TELIČNOSTI (glagoli tipa 找/*tražiti*) pokazuju najveću toleranciju za ove aspekatske markere jer gotovo svi markeri mogu stajati uz ove glagole u narativnom diskursu. Takođe smatramo da osnovna gramatička funkcija ovih markera jeste modifikovanje akcionalnih situacija izraženih opštim aspektima glagola ili aspekatskim konstrukcijama, kao i eventualno menjanje perspektive posmatranja radnje ili situacije.

Nakon kontrastivne analize funkcionalno-semantičkih značenja aspekatskih markera u kineskom jeziku i njihovih prevodnih ekvivalenata na srpskom jeziku, došli smo do sledećih rezultata:

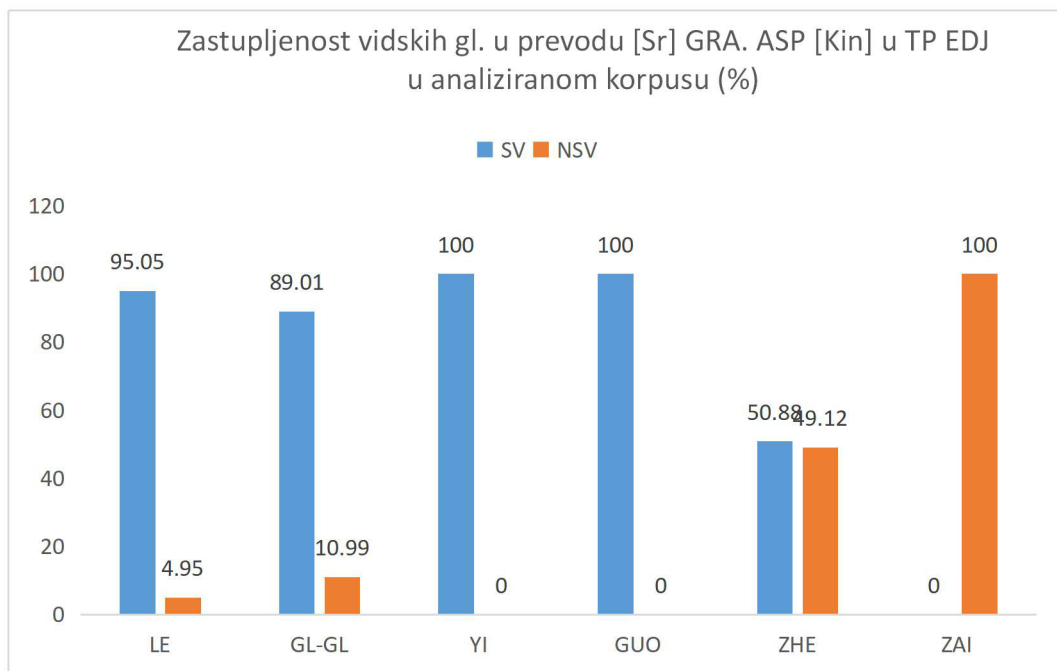
Grafikon 12: Zastupljenost vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] GRA. ASP [Kin] u analiziranom korpusu

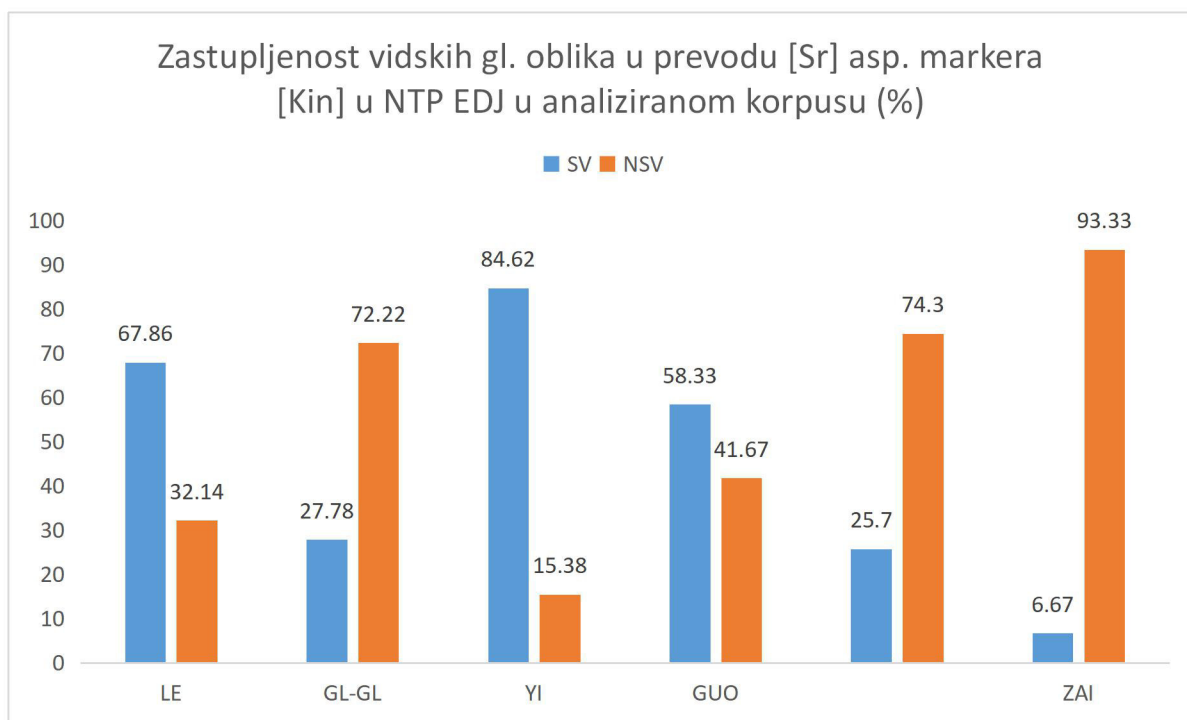
Podaci prikazani ovim grafikonom govore da, generalno, postoji primarna usklađenost u vidskoj vrednosti između aspekatskih markera u kineskom jeziku i vidskih oblika njihovih prevodnih ekvivalenata u srpskom. Dakle, markeri kojima se obeležavaju ograničene situacije, tj. *LE*, *YI*, *GUO* i oblik GL-GL, odgovaraju svršenim glagolskim oblicima u srpskom jeziku, a markeri za označavanje [Ø ograničenost], kao što su *ZHE* i *ZAI*, odgovaraju nesvršenim glagolskim oblicima. Međutim, ovi padaci nam takođe govore i o delimičnoj neusklađenosti po vidskoj vrednosti između ovih markera u kineskom jeziku i njihovih prevodnih ekvivalenata u srpskom. Smatramo da je do toga došlo zapravo zbog postojećih razlika između gramatičkih kategorija aspekta dvaju kontrastiranih jezika. Srpski jezik, kao što već znamo, predstavlja jezik koji ima prototipsku gramatičku kategoriju aspekta, i to pretežno morfološkog karaktera. Dakle, svi glagoli se uvek u svim jezičkim iskazima upotrebljavaju u odgovarajućem vidskom obliku, a svaki vidski oblik ima gotovo utvrđeno značenje, što je relativno nepromenljivo u raznim jezičkim situacijama. S druge strane, kineski jezik, strogo uzevši, ne poseduje ovakvu prototipsku gramatičku kategoriju aspekta. U njemu postoje samo ovi, ne tako visoko gramatikalizovani aspekatski markeri, kao gramatička sredstva za izražavanje različitih aspekatskih značenja. F. Vu (2005: 237) čak markere *LE*, *ZHE* i dr. smatra klitikama jer oni nisu ni sufixi morfološkog karaktera, ni gramatički izrazi leksičkog karaktera. Stoga su, po njemu, perfektivnost i progresivnost u kineskom jeziku gramatičke kategorije čiji proces gramatikalizacije još nije do kraja završen. Rezultati do kojih smo došli diskursnom analizom podržavaju stav F. Vua, te stoga konstatujemo da ovi markeri nemaju striktno utvrđena značenja, odnosno da ne postoji utvrđena relacija između aspekatskog oblika i značenja. Drugim rečima, njihove upotrebe u pragmatiki i konkretno aspekatsko značenje, u velikoj meri zavise od značenja glagola ili aspekatskih konstrukcija uz koje se nalaze, a u izvesnoj meri i od jezičkih situacija i diskursnih faktora.

Sledeći grafikoni ilustruju evidentan uticaj diskursnih faktora na aspekatska značenja ovih markera u kineskom, odnosno to kako ovi markeri u temporalnoj i netemporalnoj strukturi teksta izražavaju različite vidске vrednosti, i kako se sve to odražava na prevode u srpskom jeziku.

Grafikon 13: Zastupljenost vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] GRA. ASP [Kin] u TP EDJ u analiziranom korpusu

Grafikon 14: Zastupljenost vidskih gl. oblika u prevodu [Sr] GRA. ASP [Kin] u NTP EDJ u analiziranom korpusu

Na osnovu rezultata kontrastivnog istraživanja, konstatujemo da se funkcionalno-semantičko polje aspekatskih markera za ograničenost u kineskom jeziku, kao što je *LE*, ne podudara sa funkcionalno-semantičkim poljem svršenog vida u srpskom jeziku. Ista je situacija i kod markera za [Ø ograničenost] *ZHE* i *ZAI*. Ono što je prikazano grafikovima (5.4 i 5.5) jasno govori da su značenja ovih aspekatskih markera diskursno zavisna, tj. da su njihove upotrebe uslovljene diskursom, čija ih pravila istovremeno i ograničavaju. Kao što vidimo, u temporalnim strukturama narativnog diskursa, odnosno u delovima teksta gde se ostvaruje vremensko pomeranje unapred, gotovo sva značenja ovih markera su iskazana svršenim glagolskim oblicima u srpskom jeziku, čak i kod markera *ZHE* i *ZAI*. U NTP strukturama diskursa, stvar je pak obrnuta. Naime, neki markeri za ograničenost, kao što su *LE*, *YI*, *GUO*, kao i dvovidski oblik GL-GL, više pokazuju karakter nesvršenosti. Stoga, možemo da konstatujemo da je zapravo u narativnom diskursu dopušteno da se desi aspekatsko podizanje ili prinuda ovih markera u kineskom jeziku. Ova činjenica nam, s druge strane, govori o tome da u srpskom jeziku, za razliku od kineskog, postoji tešnja korelacija između temporalne strukture diskursa i svršene vidske vrednosti.

Na kraju, kao što smo već naveli, za izražavanje vremena u kineskom jeziku koriste se sredstva aspektnog sistema, tj. koristi se aspekatsko iskazivanje vremenskog i taksisnog odnosa jer kineski jezik ne raspolaže gramatičkim sredstvom za vreme, zbog čega se kategorija vremena podređuje kategoriji aspekta. Nasuprot tome, vreme, taksis i aspekt u srpskom jeziku predstavljaju odvojene gramatičke kategorije. Vidski oblici glagola ne izražavaju, ili u najmanju ruku, ne mogu samostalno da izražavaju značenje vremena ili taksisnog odnosa. Dakle, temporalnu lokalizaciju događaja ili događajnog niza u narativnom tekstu obavljaju vremenski glagolski oblici uz korelaciju sa odgovarajućim vidskim oblicima. Kao što S. Tanasić (2005) tvrdi, aorist, perfekat i svršeni prezent mogu da služe da se temporalno determinišu događaj ili događajni niz i da se „informaciona vizura pomeri”. On dalje navodi da se oblik aorista često nalazi i na početku i na kraju pripovedačkog niza, čime se daje okvir određene slike koja je ustrojena nizom prezentskih oblika i tako se ta slika čini uočljivijom. Tu ulogu aorista u srpskom jeziku, po našem mišljenju, u kineskom jeziku samostalno obavlja aspekatski marker *LE*.

Na osnovu svega gore rečenog možemo zaključiti da, iako su kineski i srpski dva potpuno različita jezika, oni imaju nešto što je zajedničko u diskursnim principima i pravilima, jer je

čovekova percepcija o pomeranju vremena unapred slična, bez obzira na kom se jeziku pripovedalo. Razlike postoje samo na planu upotrebe jezičkih sredstava. Odatle vidimo i značaj i mogućnost kontrastivnog istraživanja temporalnosti i aspekta u diskursu.

7. Zaključak

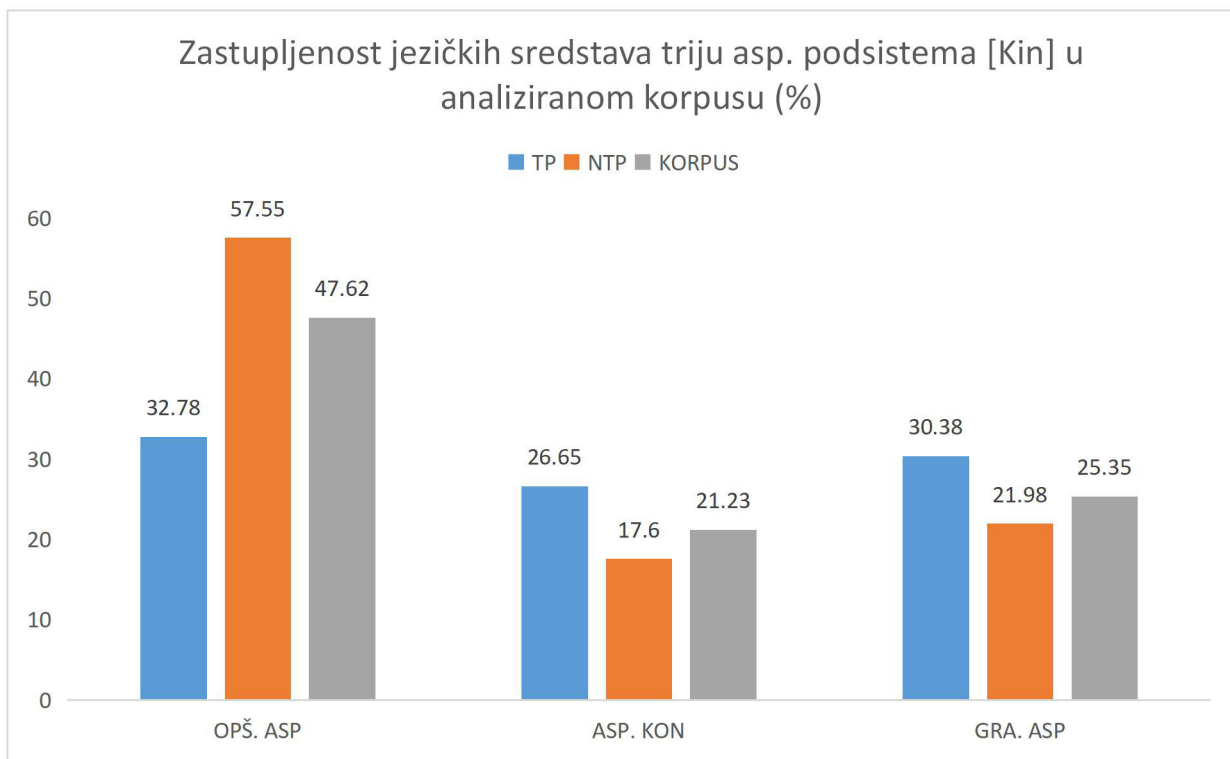
U ovom radu pokušali smo da iz ugla temporalne progresije (TP), kao jedne od najbitnijih odlika narativnog diskursa, korpusnom analizom preispitamo funkcionalno-semantička značenja aspekta u kineskom jeziku, kao i njegovu korelaciju sa drugim temporalnim potkategorijama (vremenom u užem smislu i vremenskim taksisom). Takođe smo pokušali da, upoređivanjem aspekta u kineskom i srpskom jeziku, iz tipološkog ugla utvrdimo neke univerzalne karakteristike aspekta u izražavanju TP u narativnom diskursu, kao i sličnosti i razlike aspekatskog sistema u kineskom i srpskom jeziku. Iako smo u prethodnim poglavljima davali parcijalne zaključke za svaki segment ovog istraživanja, ovde ćemo izvesti neke opšte zaključke, istaći najvažnije rezultate našeg istraživanja po pitanju uloge aspekata u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa, odnosa međusobnog ograničavanja i selekcije između tri podsistema aspekta u kineskom jeziku, kao i bitnije sličnosti i razlike na tom planu između dva predmetna jezika.

Najpre treba istaći da su odnosi narativa i temporalnosti inače veoma složeni, i da na konstruisanje temporalne strukture narativnog diskursa utiče više jezičkih i diskursnih faktora, kao i njihova korelacija. Stoga, analiza mehanizma TP narativnog diskursa predstavlja jedan prilično zahtevan i težak poduhvat. Da bismo što bolje ostvarili nameru našeg istraživanja i fokusirali se na njen predmet, za korpus istraživanja odabrali smo kratke priče na kineskom jeziku, kao i njihove prevode na srpski jezik, iz tog razloga što ovaj žanr narativnog diskursa ima prilično pojednostavljenu temporalnu nit. S druge strane, tradiciju kineskog narativa karakteriše hronološki prikaz događaja koji se proteže kroz tzv. glagolskodimenzionirane „rečenice neprekidnog toka”. Drugim rečima, pripovedanje događaja je, u suštini, *mimesis* linearnog poretka zbivanja događaja u realnom svetu. Ova odlika narativnog diskursa, generalno govoreći, predstavlja opštu osnovu koja omogućava da se taj tip diskursa formalno reprezentuje i u jezicima koji ne poseduju gramatičku kategoriju vremena, kao što je slučaj sa kineskim jezikom. Pored toga, vreme u narativu jeste vreme ljudskog iskustva, naše subjektivno iskustvo vremena, što predstavlja pomeranje perspektive posmatranja, odnosno pomeranje fokusa pažnje. Zato aspekt u tom pogledu igra važnu ulogu u izražavanju tačke posmatranja događaja, kao i u

reprezentaciji pomeranja referentnog vremena u događajnom nizu. Da bismo razmotrili ulogu u izražavanju TP narativa svakog podsistema aspekta, korpusnu građu smo podelili u tri grupe EDJ, i to: EDJ sa glagolima u opštem aspektu, EDJ sa aspekatskom konstrukcijom i EDJ obeleženi gramatičkim aspekatskim markerima.

Naše istraživanje je pokazalo da jezička sredstva svakog podsistema aspekta u kineskom jeziku kojim se izražava značenje [+ograničenost] imaju funkciju izražavanja temporalne progresije narativnog diskursa. Dakle, ove glagolske lekseme, aspekatske konstrukcije i aspekatski markeri, poštujući određena sintaksička ili diskursna pravila, samostalno ili sudelovanjem, tj. putem kompozije aspekatskog značenja, čine događaje ili situacije ograničenim u temporalnom toku narativnog diskursa. Sledeći grafikon prikazuje zastupljenost jezičkih izraza svakog podsistema aspekta u analiziranom korpusu:

Grafikon 15: Zastupljenost jezičkih sredstava triju asp. podsistema [Kin] u analiziranom korpusu

Kvantitativnom analizom smo dokazali da su u kineskom jeziku glagoli u opštem aspektu (tj. da je leksički aspekt) osnovno sredstvo za izražavanje aspekatskog značenja jer su takvi

glagoli najzastupljeniji u korpusu ovog rada (47,62% EDJ). Oni takođe mogu u određenim jezičkim situacijama samostalno iskazati ograničene situacije događaja, pomerajući narativni tok unapred (što čini 32,78% TP EDJ). Zapazili smo da se u TP narativnog diskursa javljaju sve četiri glagolske situacije, koje imaju različit učinak u formiranju temporalne strukture narativnog diskursa. Generalno govoreći, glagoli jače dinamičnosti imaju vidno značajniju ulogu u izražavanju TP narativa u odnosu na stativne glagole. Osim toga, po tom pitanju su jako konkurentni i telični glagoli, koji su takođe pokazali veću tendenciju da se javljaju u temporalnoj strukturi narativnog diskursa u odnosu na atelične glagole. Ovi drugi se češće javljaju u NTP i iskazuju pozadinske informacije. Mada, ponekad i atelični glagoli, odnosno, glagoli aktivnosti, mogu opisati ograničene situacije u određenim tekstualnim spanovima kojima se iskazuju nizovi događaja, tj. u glagolski dimenzioniranoj „rečenici neprekidnog toka”, formirajući sa susednom EDJ hronološku ili logičku retoričku relaciju, ili ostvarujući leksičku koheziju sa potonjom EDJ (npr. koreferencijalnu strukturu). Ponekad situacije koje iskazuju glagoli aktivnosti mogu postati ograničene ukoliko se potonjom rečenicom u diskursu označava završna tačka određenog procesa. EDJ s glagolima STANJA kojima se iskazuje vremenska informacija, ili promena prostora ili okolnosti događaja, takođe mogu da utiču na napredak narativnog toka, i to na makro nivou temporalne strukture narativnog diskursa, pružajući tako veći temporalni opseg svim događajima koji se nalaze u ovom opsegu. Takav učinak je, doduše, bitno manji u odnosu na glagole dinamičnosti. Prema našem istraživanju, α -telični glagoli su najkonkurentniji za izražavanje temporalne progresije narativnog diskursa, nakon kojih dolaze β -telični glagoli i glagoli aktivnosti.

Prema goredatom grafikonu, aspektske konstrukcije su, u poređenju sa druga dva podsistema aspekta u kineskom jeziku, najmanje zastupljene u narativnom diskursu (samo 21,23%). Glagolske dopune ovih konstrukcija u suštini predstavljaju sintaksičko sredstvo kojim se akcionalno modifikuje značenje glagolske lekseme. Drugim rečima, akcionalna modifikacija značenja glagola se ostvaruje samo onda kada određene dopune (bilo za označavanje inhoativnosti, durativnosti ili rezultativnosti) stoje uz odgovarajuće glagole. Naše korpusno istraživanje je pokazalo da se ove dopune najviše javljaju uz nerezultativne glagole, tj. glagole aktivnosti i α -telične glagole. S druge strane, ASP. KON za rezultativnost imaju najznačajniju ulogu u izražavanju temporalne progresije narativnog diskursa u odnosu na druge ASP. KON.

Osim toga, ASP. KON za inhoativnost takođe mogu da tekstualno-zavisno izražavaju temporalnu progresiju narativnog diskursa, dok ASP. KON za durativnost na to nemaju nikakav učinak. Među ASP. KON za rezultativnost, one koje iskazuju jaču dinamičnost, kao što su ASP. KON s klauzalnom dopunom za opis posledične radnje (koja ima posteriorni taksisni odnos s glavnom predikatskom situacijom), i one s dopunom za pravac (koja izražava dostizanje cilja ili promenu lokacije agensa ili pacijensa kao rezultata izvršene radnje), pokazuju još veću konkurentnost za pojavljivanje u TP; dok su one koje opisuju rezultativno stanje, kao što je to slučaj s ASP. KON s opštim rezultatom i predloškom dopunom za lokativnost, neutralne ili manje konkurentne za izražavanje TP narativnog diskursa. Rezultati našeg istraživanja podržavaju hipotezu koju su uspostavili S. Jang (2000) i dr. o „mehanizmu uticaja višeg nivoa sintaksičke strukture na temporalnu strukturu narativa”. Drugim rečima, jezički izrazi koji se nalaze na višem nivou sintaksičke strukture (npr. klauzalna dopuna i dopuna za pravac) imaju veći uticaj na temporalnu progresiju narativnog diskursa. Dopune, na kraju, iz različitih aspekata daju detaljnije informacije o temporalnosti događaja, kao što su orijentacija kretanja, prostorna i materijalna granica glagolskog procesa, itd. Ove dopune mogu da posluže i kao znaci koji nagoveštaju da li će se narativni tok dalje razvijati ili će se, pak, prekinuti, ulazeći u opširniji opis ili komentar događaja.

Prema rezultatima ovog rada, gramatički aspekatski markeri predstavljaju markirane jezičke izraze za izražavanje aspekta u kineskom jeziku jer je svega 25,35% EDJ obeleženo ovim markerima u analiziranom korpusu, od kojih su marker za ostvarenje *LE* i marker za durativnost *ZHE* najzastupljeniji i imaju jači stepen gramatikalizovanosti u odnosu na ostale markere, dok se marker za trajnu radnju *ZAI* i marker iskustva *GUO* najmanje upotrebljavaju u narativnom diskursu. Prema našem istraživanju, ovi markeri, isto kao ASP. KON, dodavanjem na glagolske osnove, modifikuju aspekatsko značenje glagolske lekseme. Na osnovu tradicionalne klasifikacije aspekatskih markera u literaturi, markere smo podelili na one koji obeležavaju semantičko značenje [+ograničenost], i one koji označavaju [Ø ograničenost], a zatim smo ispitivali ulogu svakog od njih u izražavanju TP narativnog diskursa. Rezultati istraživanja pokazuju da se u slučaju kineskog jezika ne može doslovno primeniti pravilo da je ograničeni (perfektivni) aspekt vezan za TP, a neograničeni (imperfektivni) aspekt za NTP. Dakle, dvovidski oblik GL-GL, koji obeležava [+Ø ograničenost], iako nije zastupljen u tolikoj meri u

kojoj je *LE*, pokazuje najveću tendenciju od svih aspekatskih markera za pojavljivanje u temporalnoj strukturi narativnog diskursa, čime je još jednom potvrđena hipoteza o „mehanizmu uticaja jezičkih izraza višeg nivoa sintaksičke strukture na temporalnu progresiju narativa”. Po tendenciji pojavljivanja u temporalnoj strukturi, iza njega sledi *LE*, marker za ograničenost i ostvarenje, dok marker za kratkotrajnost *YI* i marker za iskustvo *GUO*, a naročito ovaj potonji, slično markerima za značenje [\emptyset ograničenost], *ZHE* i *ZAI*, ne pokazuju tendenciju da se javljaju u temporalnoj strukturi narativa. No, marker *ZHE* u određenom kontekstu ipak može indirektno delovati na temporalnu progresiju, što znači da se krajnja tačka procesa date radnje može dobiti preko druge EDJ u diskursu; s druge strane, budući da može da ukazuje na nastanak nekog novog stanja, marker *LE* se često upotrebljava i u NTP, u rečenicama kojima se opisuje okruženje događaja ili daju neke pozadinske informacije.

Pored toga, ovi markeri imaju i posebne diskursne funkcije. Kada se javlja u ograničenim situacijama marker *LE* može da istakne temporalni okvir (početak i završetak) jednog događajnog niza, dakle, on može, za razliku od oblika GL-GL i drugih markera, da utiče na napredak narativnog toka u jednom većem vremenskom opsegu. Na osnovu ovog istraživanja, takođe konstatujemo da je oblik GL-GL dvovidski. Naime, u TP narativnog diskursa on ispoljava karakter svršenosti i, često uz marker *LE*, opisuje referencijalnu izvršenu radnju (terminativnu, ali ne i rezultativnu radnju), dok u NTP narativnog diskursa, ukazuje na nesvršenost, izražavajući habitualnu, tj. nereferencijalno koncipiranu radnju. Aspekatski marker *YI* takođe označava terminativnu radnju, koja u različitim kontekstima ima i značenje jediničnosti, kratkotrajnosti ili iznenadnosti. Međutim, zbog svojih sintaksičkih karakteristika, ovaj marker se, kao profilisani specifikator za označavanje kontaktne zavisne anteriornosti, često javlja u zavisnoj klauzi koja je sa upravnom klauzom u uzročnom, pogodbenom i hipotetičnom odnosu. U narativnom diskursu, on, dakle, pokazuje tendenciju da se javlja u NTP i ne utiče mnogo na temporalni plan narativnog diskursa. Marker *GUO* za iskustvo, iako obeležava ograničenost, takođe nema učinka na temporalnu progresiju narativnog diskursa jer označava nereferencijalnu, tipsku radnju. Dakle, radnja označena ovim markerom više nije aktuelna u odnosu na momenat referentnog vremena, te se ne nalazi na glavnom narativnom toku. Štaviše, marker *GUO* u narativnom diskursu ima retrospektivnu funkciju, tj. igra ulogu „blokatora” koji prekida narativni tok i povezuje radnju sa novom temom piščevog komentara ili obrazloženja.

Funkcija aspekatskog markera *ZHE* za durativnost jeste označavanje trajanja neograničene situacije, te stoga ovaj marker služi da u zavisnoj klauzi obeleži situacioni fon glavnom događaju, kao i način na koji se razvija glavna situacija. On takođe može poslužiti kao sredstvo za izdvajanje manje važnih od istovremenih radnji. Aspekatski marker za trajnu radnju *ZAI* se obično javlja u rečenici za izražavanje piščevog ličnog suda, subjektivne procene ili nagađanja, po čemu se i razlikuje od durativnog *ZHE*.

Generalno govoreći, svaki aspektualni izraz, bez obzira kom od tri aspekatska podsistema u kineskom jeziku pripada, ima svoja sintaksička i diskursna obeležja. S jedne strane, ti izrazi, kao ključni sastavni deo predikata, imaju važnu ulogu za konstruisanje značenja iskaza i ostvarenje sintakse rečenice; s druge strane, oni učestvuju u oblikovanju temporalne strukture narativnog diskursa i doprinose diskursnoj koheziji. Istina, različiti članovi aspekatskog sistema imaju i različite uloge u diskursu. Naime, leksički aspekt, tj. glagoli u opštem aspektu u kineskom jeziku, putem leksičke kohezije i linearnog nizanja događaja, predstavljaju okosnicu kretanja osnovnog narativnog toka unapred; rezultativne aspekatske konstrukcije, koje aktualnim događajima o kojima se priča određuju spoljašnju granicu, uspostavljaju novo referentno vreme ili izražavaju uzroke ili povode za potonje zbivanje; dok aspekatski markeri obeležavaju temporalni opseg, odnosno taksisni ili logički odnos između dva događaja, povezujući tako tekstualne jedinice ili veće spanove.

Na kraju treba istaći da pored glagolskog aspekta, koji samo na mikro nivou narativnog diskursa utiče na TP, odnosno reguliše brzinu, ritam i pravac kretanja priče, postoje i drugi faktori koji utiču na TP narativnog diskursa, kao što su: 1) tradicionalni način pripovedanja u stilu „neprekidnog toka”, koji predstavlja pokretačku snagu za TP narativa; 2) vremenski adverbijali koji na osnovu primarne temporalne šeme izgrađene „rečenicama neprekidnog toka”, uspostavljaju vremenske zone i na makro nivou ističu vremensku pozadinu dešavanja ili cele priče; 3) retoričke relacije NIZANJA, POSLEDICE, itd. koje takođe pomeraju narativni tok unapred. Temporalna progresija narativnog diskursa nam, na kraju, služi kao pristup problematici o značenjima i funkcijama glagolskog aspekta u kineskom jeziku.

Drugi deo ovog zaključka predstavlja naše promišljanje o korelaciji tri podsistema aspekta u kineskom jeziku. Aspekatsko značenje rečenice u kineskom jeziku se izražava jezičkim izrazima

iz sva tri podsistema aspekta, koji su u međusobnoj korelaciji i zajednički deluju u okviru rečenice. Ovde ćemo, na osnovu koncepta o kompozicionalnosti leksičkog i gramatičkog aspekta koji je uspostavio M. Oslen (1994), reći nekoliko reči o načinu sudelovanja ova tri podsistema aspekta u tumačenju ograničenosti situacije u kineskom jeziku. Smatramo da glagoli u opštem aspektu, rezultativna dopuna, aspekatski markeri i kontekst, svi zajedno učestvuju u reprezentaciji ograničenosti situacije u diskursu. Dakle, kada predikatski glagol u opštem aspektu sa svojim argumentima samostalno označava događaj sa „ostvarenjem krajne tačke” procesa, tj. kada izražava ograničenu situaciju, u rečenici obično nije potrebno upotrebiti ni rezultativnu dopunu ni perfektivni marker; u drugom slučaju, tj. u slučaju kada glagolska leksema ne sadrži semu [+rezultat], tada se ograničenost situacije mora reprezentovati na višem nivou sintaksičke strukture, tj. izražava se pomoću rezultativne aspekatske konstrukcije ili gramatičkog aspekatskog markera koji označava [+rezultat] ili [+terminativnost]. U slučaju kada to ne može da se ostvari ni na nivou rečenice, potrebno je da se ograničenost situacije izrazi na nivou diskursa, dakle, da se ograničenost ostvari pomoću drugih EDJ u potonjem tekstu. To je uostalom istakao i D. Dauti (1979: 61) rekavši da svaki glagol iz klase AKTIVNOSTI može dobiti kontekstualno-zavisnu završnu tačku i opisati ograničenu situaciju. Ova osobenost kineskog jezika, tj. ograničenost rečenice rezultat je kompozicioniranja značenja leksičkih i gramatičkih konstituenata, što i jeste glavni uzrok zašto ograničenost rečenice ne mora da se poklapa s teličnošću glagolske osnove. Konkretno rečeno, glagol u opštem aspektu može izražavati neograničenu situaciju, međutim, situacija rečenice čiji predikat čini taj glagol ipak se može interpretirati ograničenošću. Treba napomenuti da samo situacija sa nemarkiranim značenjem, u ovom slučaju, sa značenjem [Ø ograničenost] (pošto su aktivnost i dinamičnost osobine gotovo svih glagola koji opisuju događaje), aspekatskim kompozicioniranjem može postati situacija sa markiranim značenjem [+ ograničenost], dok obrnuti proces kompozicioniranja nije dozvoljan.

Konceptom o aspekatskoj kompozicionalnosti, s druge strane, reguliše se i upotreba markera *LE*, tj. aspekatskog markera za ograničenost, u konkretnoj jezičkoj upotrebi. Dakle, kada je ograničenost situacije jasno iskazana već na nivou glagolskog opšteg aspekta ili na nivou aspekatske konstrukcije, odnosno kada ne postoji mogućnost dvosmislenog tumačenja u kontekstu, tada se marker *LE* može izostaviti iz rečenice, osim u slučaju kada je, prema

pravilima diskursa, neophodno njegovo pojavljivanje. Istina, naše istraživanje je pokazalo da se, u većini slučajeva kada se marker *LE* pojavljuje u EDJ koja već označava ograničenu situaciju, on više koristi za temporalno lokalizovanje ili određivanje taksisnog odnosa događaja, kao i da ima određenu, specifičnu narativnu funkciju.

Po svemu gorerečenom možemo zaključiti da glagolski opšti aspekt predstavlja temelj aspekatskog sistema u kineskom jeziku, na koji se oslanjaju drugi i treći član tog sistema. Smatramo da su i aspekatske konstrukcije i aspekatski markeri samo sredstva za akcionalnu ili aspekatsku modifikaciju značenja glagola u opštem aspektu. Drugim rečima, aspekatsko značenje glagola u opštem aspektu postavlja semantičko ograničenje za upotrebu aspekatskih dopuna i markera. Prema rezultatima našeg istraživanja, glagoli iz klase *AKTIVNOSTI* kao i oni iz klase α -*TELIČNOSTI* pokazuju najveću toleranciju na aspekatske dopune i markere jer gotovo svi tipovi dopuna i markera mogu stajati uz ove glagole u narativnom diskursu. Međutim, glagolima kojima se iskazuje stalno stanje (tj. stanje individualnog nivoa) i glagolima iz klase β -*телиčnosti* nije dozvoljeno da imaju rezultativnu dopunu, niti da nose marker *ZAI* za trajnu radnju, kao ni marker *ZHE* za privremeno durativno stanje (tj. *stage-level state*). Može se reći da opšti aspekt, na neki način, predstavlja „filter” za selekciju drugog i trećeg člana aspekatskog sistema.

Osim toga, glagol opšteg aspekta može imati i ulogu „katalizatora” za aktiviranje potencijalnog značenja ASP. *KON* i markera u jezičkoj situaciji, u slučaju kada su oni višeznačni. Na primer to da li ASP. *KON* s predloškom dopunom pokazuje značenje direktivnosti (kada je situacija ograničena) ili samo lokativno značenje (kada je situacija neograničena), da li marker *LE* pokazuje inhoativnost ili svršenost, zavisi od klase glagola, odnosno od toga da li se radi o glagolima stativnosti ili dinamičnosti. Kako god bilo, činjenica je da se u aspekatskom sistemu gramatičko, sintaksičko i leksičko značenje ne mogu odvojiti. Njihove uzajamne selekcije i restrikcije, kao i pojavljivanje i izostavljanje aspekatskih markera, predstavljaju glavne karakteristike aspekatske kategorije kineskog jezika.

Najzad, svaki aspekatski marker ima svoje funkcionalno-semantičko polje koje se možda u nekoj manjoj meri dodiruje s funkcionalno-semantičkim poljem nekog drugog markera, ali se u velikoj meri ta polja ne podudaraju. Stoga se u jezičkoj upotrebi oni ne mogu međusobno

zameniti. Nije, doduše, ni potpuno isključeno da se neki od njih, u određenim slučajevima, jave u istoj rečenici, o čemu je u tekstu iznad već bilo reči. U našem korpusu je zabeleženo svega 64 slučaja u kojima se pojavljuju dva gramatička aspektska obeležja. Najčešće kombinacije s kojima se susrećemo jesu: markeri za ograničenost, tj. oblik GL-GL i *LE*, par *YI* i *LE*, kao i par markera *ZHE* i *ZAI*, koji obeležavaju neograničenu situaciju. Dakle, markeri u takvom paru imaju istu aspektnu vrednost, što je preduslov za istovremeno javljanje dva markera u istoj rečenici. Smatramo da *LE* i *ZAI* u ovom slučaju, između ostalog, imaju i drugu funkciju, tj. služe kao orijentiri za temporalnu lokalizaciju.

Zapazili smo, dakle, da neki jače gramatikalizovani markeri, kao što su: *LE*, *ZHE*, *GUO* i *ZAI*, pored funkcije označavanja aspekta, imaju i prošireno značenje, tj. funkciju temporalnog lokalizovanja događaja. Takvo prošireno značenje i funkcija tesno su povezani s njihovim osnovnim značenjem. Na primer, marker *LE* za ograničenost i ostvarenje u zavisnoj klauzi može da izražava anteriorni taksisni odnos, a može i da izražava značenje perfekta u indikativu; marker *ZAI* za trajanje radnje može da izražava prezent u indikativu, dok marker *ZHE* za durativnost može da izražava simultani taksisni odnos. Iz toga se može videti da iskazivanje vremena u užem smislu u kineskom jeziku pribegava aspektskim sredstvima, tj. aspektskom iskazivanju, budući da kineski jezik ne raspolaže gramatičkim sredstvima za izražavanje vremena, kako indikativnog, tako i relativnog, koja se u srpskom jeziku izražavaju vremenskim glagolskim oblicima. Dakle, u kineskom jeziku fenomen vremena (u užem smislu) podređuje se fenomenu aspektualnosti, što podržava postulat sistematsko-funkcionalne gramatike da neka jezička forma može vršiti više funkcija.

Treći deo ovog zaključka predstavlja rezultat naše kontrastivne analize o ulozi aspekta u izražavanju TP narativnog diskursa. Mnogi istraživači veruju da je univerzalno to da svaki jezik poseduje leksički aspekt, ali ne i gramatički aspekt. Ali, takođe je istina i to da, osim glagolskog aspekta, na aspektualno značenje iskazano u diskursu, mogu manje ili više, na ovakav ili onakav način, uticati i mnogi drugi faktori, kao što su: ograničenost imenice (objekata), kontrolisanost glagola, te to da li je subjekat živo biće ili stvar, da li je rečenica afirmativna ili negativna, kao i opozicija teme i reme, itd. To je takođe lingvistička univerzalija.

Međutim, kada govorimo o konkretnim sredstvima kojima se iskazuje aspekatsko značenje, ipak postoji bitna razlika između kineskog i srpskog jezika. Kao što smo na početku ovog rada već pomenuli, srpski jezik ima aspekatsku kategoriju čije jezgro predstavlja prototipska gramatička kategorija glagolskog vida, dok je leksički aspekt u ovom sistemu periferan. Situacija u kineskom jeziku je obrnuta, što će reći, centar aspekatskog sistema predstavlja glagolski opšti aspekt i aspekatske konstrukcije, kao nemarkirani jezički izraz za izražavanje aspekatskih značenja, dok je gramatički aspekt, koji čine nekoliko aspekatskih markera, markirani član aspekatskog sistema, koji opciono vrši aspekatsku modifikaciju značenja glagolske lekseme. Stoga, aspektulani markeri *LE*, *ZHE* i dr., koji imaju značenje [+ ograničenost] ili [Ø ograničenost], predstavljaju samo kategoriju koja je još uvek u procesu gramatikalizacije.

Rezultati kontrastivne analize nam pokazuju da se aspekatsko značenje izraženo sredstvima svih triju članova aspekta u kineskom jeziku može izražavati, pored vidskih parnjaka glagola, i akcionalnim glagolima u srpskom jeziku. Dakle, potvrđeno je da se glagoli u opštem aspektu u kineskom jeziku u TP narativnog diskursa najviše prevode svršenim glagolima u srpskom jeziku, što čini 83,7% od ukupnog broja glagolskih prevodnih ekvivalenata. Potvrđeno je takođe i da se glagoli u opštem aspektu u NTP narativnog diskursa najviše prevode nesvršenim glagolima, što čini 77,2% ukupnog broja glagolskih prevodnih ekvivalenata. Osim toga, potvrđeno je i da glagoli dinamičnosti, odnosno telični glagoli u opštem aspektu u kineskom jeziku, u TP u narativnom diskursu primarno izražavaju glagolima svršenog vida u srpskom prevodu, dok stativni glagoli, odnosno atelični glagoli u opštem aspektu u NTP, primarno prevode glagolima nesvršenog vida u srpskom jeziku.

Takođe je pokazano da se ASP. KON u TP narativnog diskursa primarno izražavaju značenjem svršenog vida u srpskom, dok se u NTP više izražavaju značenjem nesvršenog vida (izuzev ASP. KON s dopunom za pravac). Korpusnom analizom je takođe potvrđeno da se značenja ASP. KON u kineskom jeziku uglavnom izražavaju akcionalno modifikovanim glagolima u srpskom prevodu (tj. glagolima modifikovanim glagolskim prefiksima), a taj procenat je naročito veliki kod ASP. KON za inhoativnost i rezultativnost (s dopunom za pravac i dopunom za opšti rezultat). To takođe pokazuje da se pripajanjem značenja glagolske dopune leksičkom značenju glagola, na neki način, ostvaruje akcionalna modifikacija značenja glagolske

lekseme u kineskom jeziku. Semantički ekvivalenti u srpskom jeziku ovih ASP. KON za inhoativnost su najčešće glagoli s prefiksima *za-*, *po-*, *uz(s)-*, *pro-*, itd; dok najrasprostranjeniji prefiksi u prevodnim ekvivalentima u srpskom jeziku aspekatskih konstrukcija s dopunom za pravac jesu: *po-*, *iz-*, *u-*, *s-*, *o-*, itd; a za ASP. KON s dopunom za opšti rezultat: *za-*, *po-*, *u-*, *z(s)-*, itd. Osim sintetičkim sredstvima, značenje ograničenosti ovih ASP. KON u kineskom jeziku, može da se iskazuje u prevodu na srpski i analitičkim sredstvima, tj. faznim glagolima, uzročno-posledičnim složenim rečenicama ili vremenskim subordiniranim klauzama s taksisnim odnosom (uz veznike *da*, *kad*, *kako*, itd.).

Gerenalno, ustanovljeno je da postoji primarna usklađenost u vidskoj vrednosti između, s jedne strane, aspekatskih markera u kineskom jeziku, i s druge strane, vidskih glagolskih oblika u srpskom jeziku. Dakle, markeri kojima se obeležavaju ograničene situacije, tj. *LE*, *YI*, *GUO* i oblik GL-GL, odgovaraju svršenim glagolskim oblicima u srpskom jeziku, a markeri za označavanje neograničene situacije, kao što su *ZHE* i *ZAI*, odgovaraju nesvršenim glagolskim oblicima. Međutim, delimična neusklađenost je takođe prisutna. Konkretno rečeno, funkcionalno-semantičko polje aspekatskih markera za ograničenost u kineskom jeziku, kao što je *LE*, ne podudara se u potpunosti sa funkcionalno-semantičkim poljem svršenog vida u srpskom jeziku, već je šire od njega. Ista je situacija i kod markera *ZHE* i *ZAI*. Ovi aspekatski markeri u kineskom jeziku, za razliku od gramatičkog aspekta u srpskom jeziku, nemaju striktno utvrđeno vidsko značenje, a aspekatska značenja koja oni izražavaju, u velikoj meri je kontekstualno-zavisna, odnosno zavisna i od semantičkog značenja glagola. U TP narativnog diskursa, na primer, značenja gotovo svih tih markera iskazana su svršenim glagolskim oblicima u srpskom jeziku, uključujući i *ZHE*, tj. marker za [Ø ograničenost]; dok u NTP narativnog diskursa, neki markeri za ograničenost, kao što su *LE*, *YI*, *GUO*, kao i dvovidski oblik GL-GL, više se prevode nesvršenim glagolima u srpskom jeziku. Ova činjenica nam, između ostalog, govori i o tome da u srpskom jeziku postoji tešnja korelacija između temporalne strukture diskursa i svršene vidske vrednosti u odnosu na kineski jezik.

Kao što je već pomenuto, u funkcionalno-semantičkom polju nekih aspekatskih markera objedinjena su i značenja aspekta, i značenja perfekta i taksisa, te se, u većini slučajeva u diskursu, narativni perfekat iskazuje kontekstualno, a ne posredstvom posebnih gramatičkih

sredstava. S druge strane, u srpskom jeziku su vreme, taksis i aspekt odvojene gramatičke kategorije, a funkciju temporalnog lokalizovanja događaja u narativnom diskursu obavljaju vremenski glagolski oblici uz korelaciju sa odgovarajućim vidskim oblicima. Zato aorist i svršeni glagoli u perfektu i prezentu često služe da se temporalno odredi izvršenje radnje ili okončavanje događajnog niza i da se narativni tok pomeri unapred. U ovom kontekstu, marker *LE* vrši funkciju sličnu aoristu u srpskom jeziku (koji je inače glagolski oblik koji objedinjuje i značenje vremena i značenje aspekta), nalazeći se i na početku i na kraju pripovedačkog niza i izražavajući vremenski okvir događajnog niza.

Kada se uporede druga sredstva za izražavanje temporalne progresije narativnog diskursa, lako se da uočiti da je narativni tok u kineskom jeziku iskazan na implicitan način, tj. naslonjen je na linearni poredak nizanja događaja pomoću „rečenica neprekidnog toka” i leksičke kohezije glagola, dok se u srpskom jeziku to izražava na eksplicitan način, tj. putem gramatičkih obeležja glagola, veznicima za vremenske i logičke odnose (uzrok-posledica, npr.) i sl. Međutim, bez obzira na razlike između dva analizirana jezika koje se nalaze na mikro nivou, tj. na nivou jezičkih sredstava za izražavanje aspekatskih značenja, pokazali smo da ipak postoji nešto što je zajedničko na makro nivou, tj. na nivou diskursa, tj. u strukturnoj organizaciji istaknutog i pozadinskog (temporalna progresija i pozadina) narativnog diskursa i njihove povezanosti sa aspekatskim značenjem. Zato verujemo da je čovekovo iskustvo o vremenu slično, bez obzira na kom se jeziku pripovedalo. Otuda se može tvrditi da je perspektiva diskursne analize primarna u određenim lingvističkim istraživanjima.

Na kraju, nesumnjivo je da treba sprovesti dalja, dublja i šira proučavanja uloge aspekta u narativnom diskursu. Razmatranje njegovog udela u oblikovanju temporalne strukture u nekom drugom žanru narativnog diskursa ostavljamo kao temu nekog eventualnog, budućeg istraživanja.

Literatura

- Alan, K. 1977:** Allan, K. Classifiers. *Language*, Vol. 53, 285 -311.
- Almeida, M. 1995:** Almeida, M. Time in Narratives, In J. F. Duchan, G. A. Bruder, L. E. Hewitt (eds.) *Deixis in Narrative: A Cognitive Science Perspective*, Lawrence Erlbaum Associates, p. 159-189.
- Andresen, A. 1981:** Andreasen, A. *Background and Foreground through Aspect in Chinese Literature*. Ph.D. dissertation. University of Stanford.
- Antonić, I. 2005:** Антонић, И. Синтакса и семантика падежа. У: Пипер, П.; антонић, И.; Ружић, В.; Танасић, С.; Поповић, Љ.; Тошовић, Б. *Синтакса савременога српског језика: Проста реченица*. Ред. М. Ивић. Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска, 119-300.
- Aristotel. 1966:** Aristotel, *O pesničkoj umetnosti*, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke republike Srbije.
- Ašić, T.; Stanojević, V. 2008:** Temporalna struktrua Dodeove priče *La Chèvre de Monsieur Seguin* i njenog prevodnog ekvivalenta na srpskom. *Književnost za decu u nauci i nastavi, Naučni skupovi*, knj. 3, Jagodina: Univerzitet u Kragujevcu, Pedagoški fakultet u Jagodini, 172-188.
- Bajbi, Dž.; Perkins, R.; Paliuka, V. 1994:** Bybee, J.; Perkins, R.; Pagliuca, W. *The evolution of grammar: tense, aspect, and modality in the languages of the world*, London: The University of Chicago Press, Ltd.
- Bal, M. 2009:** Bal, M. *Narratology: Intrudution to the Theory of Narrative* (Third Edition). Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press.
- Belić, A. 1926/27:** Белић, А. О употреби времена у српскохрватском језику. *Јужнословенски филолог. Књига VI*. Београд: Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, 102-132.
- Belić, A. 1927/2000:** Белић, А. О синтаксичком индикативу и „релативу”. У: А. Белић, М. Ивић (ур.), *Изабрана дела Александра Белића: О различитим питањима савременог језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 293-299.
- Belić, A. 1998a:** Белић, А. Система глаголских времена. У: М. Ивић (при.) *Општа лингвистика* (први том): *О језичкој природи и језичком развоју*. Књига I и II. Нови Сад: Будућност, 223-242.
- Belić, A. 1998b:** Белић, А. Системи стварних глаголских значења. У: М. Ивић (при.) *Општа лингвистика* (први том): *О језичкој природи и језичком развоју*. Књига I и II. Нови Сад: Будућност, 255-266.

- Bertineto, P. M.; Delfitto, D. 2000:** Bertineto, P. M.; Delfitto, D. Aspect vs. Actionality: Why they should be apart. In O. Dahl (ed.), *Tense and Aspect in the Languages of Europe*, Berlin . New York: Mouton de Gruyter , 189-226.
- Binik, R. 1991:** Binnick, R. *Time and the Verbs: A Guid to Tense and Aspect*. Oxford: Oxford University Press.
- Blumfield, L. 1933/2001:** Bloomfield, L. *Language*, Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
- Cai, L. 2012:** 蔡丽. 《程度范畴及其在补语系统中的句法实现》, 北京/广州/上海/西安: 世界图书出版公司.
- Cui, S. L. 2003:** 崔希亮. 事件情态和汉语的表态系统. 《语法研究和探索》. 北京: 商务印书馆, 331-347.
- Cuo, S. 1997:** 左思民. 现代汉语的“体”概念. 《上海师范大学学报》第2期, 109-115.
- Cuo, S. 1998:** 左思民. 试论“体”的本质属性. 《汉语学习》第4期, 7-11.
- Cuo, S. 1999:** 左思民. 现代汉语中“体”的研究——兼及体研究的类型学意义. 《语文研究》第1期, 9-20页.
- Cuo, S. 2009:** 左思民. 动词的动相分类. 《华东师范大学学报》(哲学社会科学版)第1期, 74-82.
- Ćijen, N. 2000:** 钱乃荣. 体助词“着”不表示进行意义. 《汉语学习》第4期, 1-6.
- Ču, Č. 2006:** 屈承熹. 《汉语篇章语法》(潘文国译). 北京: 北京语言大学出版社.
- Ču, Č.; Džang, U. V. 1987:** Chu, Ch.; Chang, V. W. The Discourse Function of the Verbal Suffix -Le. Hong Kong: *Journal of Chinese Linguistics* 15(2), 309-334.
- Čen, Č. 2008:** 陈前瑞. 《汉语体貌研究的类型学视野》. 北京: 商务印书馆.
- Čen, Č.; Vang, Đ. 2006:** 陈前瑞; 王继红. 动词前“一”的体貌地位及其语法化. 《世界汉语教学》第3期, 24-35.
- Čen, Dž. 2009:** 陈忠. “着”与“正”、“在”的替换条件及其理据. 北京: 《语言教学与研究》第3期, 81-88.
- Čen, Dž. 2010:** 陈忠. 《汉语时间结构研究》. 北京: 世界图书出版公司.
- Čen, G. 2003:** 陈光. 准形态词“一”和现代汉语的瞬时体. 《语言教学与研究》第5期, 17-24.
- Čen, G.; Čen, L. J. 2005:** 陈国亭; 陈莉颖. 汉语动词时、体问题思辩. 《语言科学》第4期 (总第17期), 22-33.
- Čen, J. 1999:** 陈月明. 时间副词“在”与“着 1”. 《汉语学习》第4期, 10-14.
- Čen, L. 2008:** 陈莉萍. 汉语语篇结构标注面临的挑战与对策. 《南通大学学报》(社科版)第5期, 76-82.
- Čen, L. 2002:** 陈立民. 汉语的时态和时态成分. 《语言研究》第3期, 14-31.

- Čen, L. 2006:** 陈立民. 时间的两种相对切分方式和“着”的语法意义. 《语言教学与研究》第6期, 9-18.
- Čen, P. 1988:** 陈平, 论现代汉语时间系统的三元结构. 《中国语文》(总 202-207 期), 401-421.
- Četman, S. 1978:** Chatman, S. *Story and Discourse*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Ču, C. 2000:** 储泽祥. 单音动词的叠结现象. 《语法研究和探索》第九辑. 北京: 商务印书馆, 227-241.
- Ču, C. 2010:** 储泽祥. 《汉语空间短语研究》. 北京: 北京大学出版社.
- Čvani, K. 1990:** Chvany, C. Verbal Aspect, Discourse Saliency, and the So-called 'Perfect of Result' in Modern Russian. In N. Thelin (ed.), *Verbal Aspect in Discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 213-235.
- Dai, J. 1991:** 戴耀晶. 现代汉语表示持续体的“着”的语义分析, 《语言教学与研究》第2期, 92-105.
- Dai, J. 1993:** 戴耀晶. 现代汉语短时体的语义分析, 《语文研究》第2期, 51-56.
- Dai, J. 1997:** 戴耀晶. 《现代汉语时体系统研究》, 杭州: 浙江教育出版社.
- Dal, O. 1985:** Dahl, Ö. *Tense and Aspect Systems*, Oxford: Basil Blackwell.
- Dauning, A.; Lok, P. 2006:** Downing, A.; Locke, P. *English Grammar (II. ed.)*, Routledge.
- Dauti, D. 1979:** Dowty, D. *Word Meaning and Montague Grammar*, Dordrecht-Boston-London: D. Reidel Publishing Company.
- Dauti, D. 1986:** Dowty, D. The effects of aspectual class on the temporal structure of discourse: Semantics or pragmatics? *Linguistics & Philosophy* 9, 37-62.
- Dauti, D. 1991:** Dowty, D. Thematic Proto-Roles and Argument Selection, *Language*, Vol. 67 (3), 547-619
- de Swart, H. 1998:** De Swart, H. Aspect Shift and Coercion, *Natural Language & Linguistic Theory*, Vol. 16 (2), 347-385.
- de Swart, H. 2007:** De Swart, H. A Cross-Linguistic Discourse Analysis of the Perfect. *Journal of Pragmatics* 39, 2273-2307.
- Deklerck, R. 1979:** Declerck, R. Aspect and the Bounded/Unbounded (Telic/Atelic) Distinction, *Linguistics* 17, 761-794.
- Deklerck, R. 2007:** Declerck, R. Distinguishing between the aspectual categories '(a)telic', '(im)perfective' and '(non)bounded, <https://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/1787>, [dosputno 21.02.2018]
- Deng, Š. 1985:** 邓守信. 汉语动词的时间结构. 《语言教学与研究》第4期, 7-17, 48.
- Deng, S. 2010:** 邓思颖. 《形式汉语句法学》. 上海: 上海教育出版社.

- Depreter, I. 1995:** Depraetere, I. On the Necessity of Distinguishing between (Un)Boundedness and (A)Telicity, *Linguistics and Philosophy*, Vol. 18, No. 1, 1-19.
- Ding, Š. i drugi 1961/1980:** 丁声树等.《现代汉语语法讲话》. 北京: 商务印书馆.
- Dikei, S. 2000:** Dickey, S. *Parameters of Slavic Aspect: A Cognitive Approach*. Stanford: CSLI.
- Draj, H. 1981:** Dry, H. Sentence Aspect and the Movement of Narrative Time. *Text* 1, pp. 233-240.
- Dijang, Š. 2006:** 蒋绍愚, 动态助词“着”的形成过程. 周口:《周口师范学院学报》第1期, 113-117.
- Đin, L. 2009:** 金立鑫. 解决汉语补语问题的一个可行性方案.《中国语文》第5期(总第332期), 387-398.
- Đin, S. 2013:** 金晓蕾.《汉语时相补语与塞尔维亚语完成体动词前缀的比较研究》. 硕士论文, 中国传媒大学.
- Đin, S. 2014a:** Jin, X. Kontrastivna analiza dopuna u kineskom i srpskom jeziku, *Almanah Instituta Konfucije u Beogradu IX-X*, Beograd: Filološki fakultet, 249-261.
- Đin, S. 2014b:** Jin, X. Pojmovi i terminologija u gramatičkim opisima glagolskog vida u kineskoj gramatičkoj tradiciji, *Anali Filološkog fakulteta* 26, Beograd: Filološkog fakulteta u Beogradu, XXVI, vol.2, 99-111.
- Đin, S.; Komisar, S. 2015:** Jin, X.; Komisar, S. Pregled kontrastivnih proučavanja kineskog jezika sa osvrtom na istraživanja u Srbiji. U: R. Pušić (ur.), *Biseri sa zrnima pirinča: Zbornik radova povodom 40 godina sinologije 1974-2014*. Beograd: Filološki fakultet u Beogradu, 103-140.
- Ding, Č. 1993:** 竟成. 关于动态助词“了”的语法意义问题,《语文研究》第1期, 52-57.
- Ding, Č. 2004:** 竟成. 汉语时间原理.《汉语时体系统国际研讨会论文集》(竟成主编). 上海: 百家出版社, 1-12.
- Džan, V. 2005:** 詹卫东.《以“计算”的眼光看汉语语法研究的“本位”问题》.《汉语学报》第1期, 64-73.
- Džang, Đ. 1979:** 张静. 论汉语的动词重叠形式,《郑州大学学报》第3期, 15-24.
- Džang, Đ. Ć. 1996:** 张济卿. 汉语并非没有时制语法范畴——谈时、体研究中的几个问题,《语文研究》第4期, 26-31.
- Džang, Đ. Ć. 1998a:** 张济卿. 论现代汉语的时制与体结构(上),《语文研究》第3期, 17-25.
- Džang, Đ. Ć. 1998b:** 张济卿. 论现代汉语的时制与体结构(下),《语文研究》第4期, 18-26.
- Džang, Đ. Ć. 1998c:** 张济卿. 对汉语时间系统三元结构的一点看法,《汉语学习》第5期, 20-23.

- Džang, Đ. H. 2003a:** 张家骅. 俄汉语动词语义类别对比述要. 《俄汉语对比研究》上卷 (张会森主编). 上海: 上海外语教育出版社, 157-176.
- Džang, Đ. H. 2003b:** 张家骅. 俄汉语动词完成体语法意义的对比. 《俄汉语对比研究》上卷 (张会森主编). 上海: 上海外语教育出版社, 177-209.
- Džang, Đ. H. 2004:** 张家骅. 《现代俄语体学》. 北京: 高等教育出版社.
- Džang, Dž. 2000:** 张志军. 俄汉语体貌、时貌及时序的范畴结构对比. 《外语学刊》第 1 期, 12-19.
- Džang, Dž. 2003:** 张志军. 俄语语行为方式及其表达手段. 《俄汉语对比研究》上卷 (张会森主编). 上海: 上海外语教育出版社, 227-248.
- Džang, H. 2003:** 张会森. 从俄汉对比中看汉语的特点. 《俄汉语对比研究》上卷 (张会森主编). 上海: 上海外语教育出版社, 35-57.
- Džang, J.; Lu, Ž.; Šen, L. 2000:** 张益民; 陆汝占; 沈李斌. 一种混合型的汉语篇章结构自动分析方法. 《软件学报》Vol 11 (11), 1527-1533.
- Džang, L. 1996:** 张黎. “着”的语义分布及其语法意义, 《语文研究》第 1 期, 6-12.
- Džang, L. 2000:** 张黎. 现代汉语“了”的语法意义的认知类型学解释. 《汉语学习》第 6 期, 12-21.
- Džang, S. 1957:** 张秀. 汉语动词的“体”和“时制”系统,《语法论集》第 I 集,中华书局, 154-174.
- Džang, Š. 1986:** 张寿康. 注意语段的教学与研究. 《句群与句群教学论文集》(田小琳编), 天津: 新蕾出版社, 342-351.
- Džang, Đ. 1979:** 张静. 论汉语的动词重叠形式. 《郑州大学学报》第 3 期, 15- 24.
- Džang, U. S. 1999:** 张旺熹. 《汉语特殊句法的语义研究》. 北京: 北京语言文化大学出版社.
- Džang, U. S. 2006:** 张旺熹. 《汉语句法的认知结构研究》. 北京: 北京大学出版社.
- Džang, U. V. 1986:** Chang, V. W. *The Particle Le in Chinese Narrative Discourse*. Ph. D. dissertation. University of Florida.
- Džao, J. Ž. 1955:** Chao, Y. R. Notes on Chinese Grammar and Logic, *Philosophy East and West*, Vol. 5 (1), 31-41.
- Džao, J. Ž. 1968/2011:** Chao, Y. R. *A Grammar of Spoken Chinese*. 北京: 商务印书馆.
- Džao, J. H. 2013:** 赵毅衡. 《广义叙述学》. 成都: 四川大学出版社.
- Dženg, Lj. 1988:** 郑良伟. 时体、动量和动词重叠.《世界汉语教学》第 2 期(总第 4 期), 73-80.
- Džu, D. 2010:** 祝东平. “再”、“还”重复义与动词性词语的“有界”、“无界”.《汉语学习》, 第 5 期, 55-61.
- Džu, D. S. 1999:** 朱德熙. 《朱德熙文集》第一卷: 语法讲义. 北京: 商务印书馆.

- Džu, D. S. 1985:** 朱德熙. 《语法答问》, 北京: 商务印书馆.
- Džu, D. S. 2010:** 朱德熙. 《语法分析讲稿》(袁毓林整理注释). 北京: 商务印书馆.
- Džu, Đ. 1998:** 朱景松. 动词重叠的语法意义. 《中国语文》第 5 期 (总 266 期), 378-386.
- Eliot, Dž. 2005:** Elliott, J. *Using Narrative in Social Research—Qualitative and Quantitative Approaches*. London-Thousand Oaks-New Delhi: SAGE Publications.
- Erlih, S. 1987:** Ehrlich, S. Aspect, Foregrounding and Point of View. *Text* 7, 363-376.
- Fang, J. 1992:** 房玉清. 动态助词“了”、“着”、“过”的语义特征及其用法比较. 《汉语学习》第 1 期, 14-20.
- Fang, M. 2000:** 方梅. 从“V 着”看汉语不完全体的功能特征. 《语法研究和探索》(九), 北京: 商务印书馆, 38-55.
- Fortujin, E.; Kamfujis, J. 2015:** Fortuin, E.; Kamphuis, J. The typology of Slavic aspect: a review of the East-West Theory of Slavic aspect, *Russ Linguist* 39, 163–208.
- Gao, M. 1948/2011:** 高名凯. 《汉语语法论》. 北京: 商务印书馆.
- Gao, Š. 2002:** 高顺全. 动词虚化与对外汉语教学, 《语言教学与研究》第 2 期, 19-23.
- Givon, T. 1987:** Givón, T. Beyond Foreground and background. In R. S. Tomlin (ed.), *Coherence and Grounding in Discourse*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 175-188.
- Goldberg, A. 1995:** Goldberg, A. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Gong, Ć. 1991:** 龚千炎. 谈现代汉语的时制表示和时态表达系统. 《中国语文》第 4 期, 251-261.
- Gong, Ć. 1995:** 龚千炎. 《汉语的时相、时制、时态》. 北京: 商务印书馆.
- Grickat, I. 1955/56:** Грицкат, И. Деминутивни глаголи у српскохрватском језику, *Јужнословенски филолог*, књ. XXI, 1-4, 45-96.
- Grickat, I. 1957/58:** Грицкат, И. О неким видским особеностима српскохрватског глагола, *Јужнословенски филолог*, књ. XXII, 1-4, Београд, 65-130.
- Grickat, I. 1966/67:** Грицкат, И. Префиксација као средство граматичке (чисте) перфектизације, *Јужнословенски филолог*, књ. XXVII, св. 1-2, 185-224.
- Grubor, Đ. 1953:** Грубор, Ђ. *Аспектна значења*. Загреб: Југославенска академија знаности и умјетности.
- Gu, J. 2007:** 顾阳. 时态、时制理论与汉语时间参照. 《语言科学》第 4 期, 22-38.
- Guo, Ž. 1993:** 郭锐. 汉语动词的过程结构, 《中国语文》第 6 期, 410—419 页.

- Halidej, M. A. K. 2004:** Halliday, M. A. K. *An Introduction to Functional Grammar* (third edition), London: Hodder Arnold.
- Halidej, M. A. K. 2001/2007:** Halliday, M. A. K. On the Grammatical Foundations of Discourse. In: J. J. Webster (ed.), *Studies in Chinese Language*. Beijing: Peking University Press; London-New York: Continuum, 346-363.
- Han, D. 2007:** 韩大伟. “路径”含义的词汇化模式. 《东北师大学报》(哲学社会科学版), 第3期 (总227期), 155-159.
- Hinriks, E. 1986:** Hinrichs, E. Temporal anaphora in discourses of English. *Linguistics & Philosophy* 9, 63-82.
- Hoper, P. 1979:** Hopper, P. Aspect and Foregrounding in Discourse. *Discourse and Syntax*, pp. 213-241.
- Hoper, P. 1982:** Hopper, P. Aspect between Discourse and Grammar: An Introductory Essay for the Volume." Paul J. Hopper (ed.), *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 3-18.
- Hoper, P.; Tompson, S. 1980:** Hopper, P.; Thompson, S. Transitivity in Grammar and Discourse. *Language* 56, pp. 251-299.
- Hu, J. Š. 1981/1985:** 胡裕树. 《现代汉语》. 上海: 上海教育出版社.
- Hu, J.; Čen, L. 2011:** 胡苑艳; 陈莉萍. 修辞结构理论与汉语篇章结构. 《长春大学学报》第1期, 39-43.
- Hu, M.; Din, S. 1989:** 胡明扬; 劲松. 流水句初探. 《语言教学与研究》第4期, 42-54.
- Huang, B.; Lijao, S. 2007:** 黄伯荣; 廖序东. 《现代汉语》上、下册(增订四版). 北京: 高等教育出版社.
- Huang, S.; Sje, S. Č. 2008:** Huang, S.; Hsieh, S. Ch., Grammaticalization of Directional Complements in Mandarin Chinese, *LANGUAGE AND LINGUISTICS* 9.1, 49-68.
- Ivanović, M. 2012:** Ивановић, М. Д. Изражавање акционалности у украјинском и српском језику, докторска дисертација, Универзитет у Београду Филолошки факултет.
- Ivić, M. 1982:** Ивић, М. О неким принципима глаголске префиксације у словенским језицима. Београд: *Јужнословенски филолог*, XXXVIII, 51-60.
- Ivić, M. 2008:** Ivić, M. О srpskohrvatskim gerundima. *Lingvistički ogledi — 3. dopunjeno izdanje*. Beograd: Biblioteka XX vek, Knjižara „Krug“, 209–229.
- Jahontov, S. E. 1958:** 雅洪托夫, 《汉语的动词范畴》(陈孔伦译), 北京: 中华书局。
- Jang, T.; Sju, D. 2007:** 杨同用; 徐德宽, 《汉语篇章中的时间表现形式研究》, 北京: 语文出版社.

- Jang, G. 2010:** 杨国文. 焦点进行时态“正在+V”/“正+(PP)+V”的功能辨析. 《语法研究和探索》(十五), 北京: 商务印书馆, 108-119.
- Jang, G. 2011:** 杨国文. “动词+结果补语”和“动词重叠式”的非时态性质. 《当代语言学》第13卷第3期, 217-225.
- Jang, S. 1995:** Yang, S. *The Aspectual System of Chinese*. Ph.D. dissertation. University of Victoria.
- Jang, S. 2000:** 杨素英, 当代动貌理论和汉语. 《语法研究和探索》(九). 北京: 商务印书馆, 81-105.
- Jang, S. 2011:** Yang, S. The parameter of temporal endpoint and the basic function of *-le*. *Journal of East Asian Linguistics* 20(4), 383-415.
- Jang, S.; Huang, J. 2013:** 杨素英; 黄月圆. 体标记在不同语体中的分布情况考察. 《当代语言学》第15卷,第3期, 268-283页.
- Jang, S.; Huang, J.; Vang, J. 2009:** 杨素英; 黄月圆; 王勇. 汉语情状分类及分类中的问题. 《语言学论丛》第39辑, 北京: 商务印书馆, 478-505.
- Jin, Dž. 1999:** 殷志平. 动词前成分“一”的探讨, 《中国语文》第2期(总269期), 116-121.
- Jin, F. 2011:** 尹付. 有界与无界: 二律背反命题界限域的认知诠释. 《中国海洋大学学报》第5期, 89-93.
- Ju, M. 1954:** 余敏. 汉语动词的形态. 《语文学习》四月号, 43-51.
- Juen, J. 2011:** 袁野. 试论汉语的体压制. 《世界汉语教学》第25卷第3期, 334-345.
- Kamp, H. 1979:** Kamp, H. Events, instants and temporal reference. In R. Baurle, U. Egli, and A. von Stechow (eds.), *Semantics from Different Points of View*. Berlin: Springer, 376-417.
- Kamp, H. 2013:** Kamp, H. *Meaning and the Dynamics of Interpretation: Selected Papers of Hans Kamp*. Klaus von Heusinger Alice ter Meulen (ed.), Leiden and Boston: Brill.
- Kamp, H.; Rajl, U. 1993:** Kamp, H.; Reyle, U: *From Discourse to Logic*. Dordrecht/boston/London: Kluwer Academic Publishers.
- Kamp, H.; Rorer, K. 1983:** Kamp, H.; Rohrer, C. Tense in texts. In R. Bäuerle, R. Schwarze, and A. von Stechow (eds.), *Meaning, Use and Interpretation of Language*. Berlin: de Gruyter. 250-269.
- Kanepel, M. 1995:** Caenepeel, M. Aspect and text structure. *Linguistics* 33, 213-253.
- Kapele, B.; Deklerk, R. 2005:** Cappelle, B.; Declerck, R. Spatial and temporal boundedness in English motion events. *Journal of Pragmatics*, Elsevier, Vol. 37 (6), 889-917.
- Kao, K. S. Y. 1985:** Kao, Karl S. Y. 1985. Aspects of Derivation in Chinese Narrative. *Chinese Literature: Essays, Articles, Reviews (CLEAR)*, Vol. 7, No. 1/2, 1-36.

- Karlson, L.; Marku, D. 2001:** Carlson, L.; Marcu, D. Discourse Tagging Reference Manual, ISI Tech Report ISI-TR-545. <http://www.isi.edu/~marcu/discourse>. [2017.04.05.]
- Kimura Hideki, 1983:** 木村英树. 关于补语性词尾“着/zhe/”和“了/le/”. 《语文研究》第2期 (总第7期), 22-30.
- Klajn, I. 2003:** Клајн, И. *Творба речи у савременом српском језику*. Други део. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства: Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска..
- Klikovac, D. 2006:** Klikovac, D. *Semantika predloga*. Beograd: Ćigoja.
- Komri, B. 1976:** Comrie, B. *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Komri, B. 1985:** Comrie, B. *Tense*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kong, Ć. 2008:** 孔庆蓓. 从修辞结构理论看叙述语篇和描写语篇的区别. 《南开语言学刊》第2期, 92-104.
- Korver, N. 2015:** Corver, N. (Un)boundedness across syntactic categories. *Theoretical Linguistics*. 41(3/4), 151–152.
- Kouper-Kulen, E. 1989:** Couper-Kuhlen, E. Foregrounding and Temporal Relations in Narrative Discourse. A. Schopf (ed.), *Essays on Tensing in English, Vol. II: Time, Text and Modality*. Tübingen: Max Niemeyer, 7-29.
- Krifka, M. 1989:** Krifka, M. Nominal Reference, Temporal Constitution, and Quantification in Event Semantics. In R. Bartsch, J. van Benthem, P. van Boas (eds.), *Semantics and Contextual Expression*. Dordrecht: Foris Publication. 75-115.
- Labov, V. 1972:** Labov, W. The transformation of experience in narrative syntax. Labov W (ed.), *Language in the Inner City*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 355-399.
- Langejker, R. 1987:** Langacker, R. Nouns and Verbs, *Language*, Vol. 63(1), 53-94.
- Le, M. 2007:** 乐明. 汉语财经评论的修辞结构标注研究. 《内容计算的研究与应用前沿—第九届全国计算语言学学术会议论文集》(孙茂松; 陈群秀主编). 北京: 清华大学出版社, 344-349.
- Lejkof, Dž. 1966:** Lakoff, G. Stative Adjectives and Verbs in English. *Report NSF-17, Harvard Computation Lab*.
<https://georgelakoff.files.wordpress.com/2014/06/stative-adjectives-and-verbs-in-english-lakoff-1965.pdf> [2017-01-30]
- Li, Jen 2012:** 李燕. 《现代汉语趋向补语范畴研究》. 天津: 南开大学出版社.
- Li, Đ. 1924/2007:** 黎锦熙. 《新著国语文法》. 长沙: 湖南教育出版社.

- Li, D. 2000:** 李大勤. “X 着(0)”的语法意义及“着”的状态化功能. 《世界汉语教学》第 4 期, 33-41.
- Li, J. M. 1998:** 李宇明. 动词重叠的若干句法问题. 《中国语文》第 2 期, 83-92.
- Li, Ji i drugi 2005:** 李毅; 亢世勇; 孙茂松; 孙道功. 基于奥运语料的语义成分标注规范. “第八届全国计算语言学联合学术会议”,
<http://www.cips-cl.org/static/anthology/CCL-2005/CCL-05-107.pdf> [2016-10-12]
- Li, L. 1990:** 李临定. 《现代汉语动词》. 北京: 中国社会科学出版社.
- Li, C. N. 1994:** 李讷. 已然体的话语理据: 汉语助词“了”. 《功能主义与汉语语法》(戴浩一、薛凤生编). 北京: 北京语言学院出版社, 117-138.
- Li, C. N.; Ši, J. 1997:** 李讷; 石毓智. 论汉语体标记诞生的机制. 《中国语文》第 2 期, 82-96.
- Li, C. N.; Tompson, S. A. 1981:** Li, C. N.; Tompson, S. A. *Mandarin Chinese: A Functional Reference Grammar*. Berkeley; University of California Press.
- Li, C. N.; Tompson, S. A.; Tompson, R. M. 1982:** Li, C. N.; Tompson, S. A.; Tompson, R. M. The discourse motivation for the perfect aspect: The Mandarin particle *LE*. P. J. Hopper (ed.) *Tense-aspect: Between Semantics & Pragmatics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 19-44.
- Li, S. 1998:** 李小凡. 苏州方言的体貌系统. 《方言》第 3 期, 198-210.
- Li, S. 2011:** 李思旭. 2011. “有界”“无界”与补语“完的有界化作用”, 《汉语学习》第五期, 73-82.
- Li, T. 1999:** 李铁根. “了、着、过”呈现相对时功能的几种用法. 《汉语学习》第 2 期, 15-17.
- Li, T. 2002:** 李铁根. “了”、“着”、“过”与汉语时制的表达. 《语言研究》第 3 期, 1-13.
- Lijao, Ć. 1992:** 廖秋忠. 《廖秋忠文集》. 北京: 北京语言学院出版社.
- Liju, D. 1994:** 刘丹青. “唯补词”初探. 《汉语学习》第 3 期, 23-27.
- Liju, Đ.; Cao, G.; Vu, F. 1995:** 刘坚; 曹广顺; 吴福祥. 论诱发汉语词汇语法化的若干因素. 《中国语文》第 3 期(总 246 期), 161-169.
- Liju, H. 2000:** 刘红曦. 语言符号任意性原则. 《重庆大学学报》(社会科学版)第 6 卷第 2 期, 76-78.
- Liju, J. 2007:** 刘焱. “V 掉”的语义类型与“掉”的虚化. 《中国语文》第 2 期 (总第 317 期), 133-143.
- Liju, J. H. 1998:** 刘月华. 《趋向补语通释》, 北京: 北京语言文化大学出版社.
- Liju, J. H. i drugi 1983/2001:** 刘月华; 潘文娉等. 《实用现代汉语语法》(增订本). 北京: 商务印书馆.
- Liju, S. 1988:** 刘勋宁. 现代汉语词尾“了”的语法意义, 《中国语文》第 5 期, 321-330.

- Lju, B. 2006:** 吕必松. 试论“二合的生成机制与组合汉语”.《数字化汉语教学的研究与应用》. <http://www.isclp.org/showinfo.asp?id=158> [2017-2-20]
- Lju, B. 2007:** 吕必松. 语言文字大论坛 — 谈谈汉语的系统特征.《汉字文化》第 6 期, 7-22.
- Lju, B. 2011:** 吕必松. 我为什么赞成“字本位”汉语观 — 兼论组合汉语教学法. http://blog.sina.com.cn/s/blog_5bbada9d0100x15r.html [2013-1-28]
- Lju, B. 2012:** 吕必松. 我们怎样教汉语——兼谈汉字教学在汉语教学中的地位和作用.《汉字文化》2012 年 第 1 期, 16-26.
- Lju, Š. 1942/2002:** 吕叔湘.《中国文法要略--吕叔湘全集第一卷》. 沈阳: 辽宁教育出版社.
- Lju, Š. 1979:** 吕叔湘.《汉语语法分析问题》. 北京: 商务印书馆.
- Lju, Š. 1980/2006:** 吕叔湘.《现代汉语八百词》. 北京: 商务印书馆.
- Lju, Š. 1986:** 吕叔湘. 汉语句法的灵活性.《中国语文》第 1 期, 1-9.
- Lju, V. 1992:** 吕文华. “了₂”的语用功能初探.《语法研究和探索》(六). 北京: 语文出版社, 239-248.
- Longejkr, R. 1983/1996:** Longacre, R. *The Grammar of Discourse* (2nd ed.). New York, London: Plenum Press.
- Lou, K. 2008:** 娄开阳.《现代汉语新闻语篇的结构研究》. 北京: 世界图书出版公司.
- Lu, Đ. 1999:** 陆俭明. “着”字补议. 北京:《中国语文》第 5 期(总第 272 期), 331-336.
- Lu, Đ.; Ma, Dž. 1999:** 陆俭明; 马真.《现代汉语虚词散论》. 北京: 语文出版社.
- Ma, Ć. 1981:** 马庆株. 时量宾语和动词的类.《中国语文》第 2 期, 86-90.
- Man, V. C. 2005:** Mann, W. C. *RST Web Site*. <http://www.sfu.ca/rst> [2017.12.01].
- Man, V. C.; Matiesen, K.; Tompson, S. A. 1992:** Mann, W. C.; Matthiessen, C.; Thompson, S. A. Rhetorical structure theory and text analysis. In W. C. Mann; S. A. Thompson (eds.), *Discourse Description: Diverse linguistic analyses of a fund-raising text*. Amsterdam: John Benjamin, 39-78.
- Man, V.; Tompson, S. A. 1988:** Mann, W.; Thompson, S. Rhetorical Structure Theory: Toward a Functional Theory of Text Organization. *Text & Talk* 8(3), 243-281.
- Maretić, T. 1931/1963:** Maretić, T. *Gramatika hrvatskog ili srpskog književnog jezika* (3. Izdanje), Zagreb: Matica hrvatska.
- Marku, D. 2003:** Marcu, D. Discourse structures : trees or graphs ? www.isi.edu/~marcu/discourse [30.04.2017]
- Meng, C. i drugi 1999:** 孟琮; 郑怀德; 孟庆海; 蔡文兰.《汉语动词用法词典》.北京:商务印书馆.

- Milošević, K. 1982:** Милошевић, К. Улога аспекатског значења у представљању хронолошке детерминације у сложеној реченици са темпоралном клаузом у српскохрватском језику. Сарајево: *Књижевни језик* 11/2, 49-62.
- Moens, M. 1987:** Moens, M. *Tense, aspect and Temporal Reference*, Dissertation, University of Edinburgh.
- Moskovljević, J. 2008:** Moskovljević, J. *Ogledi o glagolskoj potkategorizaciji*. Beograd: Čigoja štampa.
- Novakov, P. 2005:** Novakov, P. *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Oslén, M. 1994:** Oslén, M. *A Semantic and Pragmatic Model of Lexical and Grammatical Aspect*. Dissertations and Theses. Northwestern University.
- Parte, B. 1984:** Partee, B. Nominal and temporal anaphora. *Linguistics & Philosophy* 7, 243-286.
- Piper, P. 2001:** Piper, P. *Jezik i prostor*. Beograd: Čigoja štampa; Beograd: Knjižara Krug.
- Piper, P. 2005:** Пипер, П. Семантичке категорије у простој реченици: синтаксичка семантика. У: Пипер, П.; антонић, И.; Ружић, В.; Танасић, С.; Поповић, Љ.; Тошовић, Б. *Синтакса савременог српског језика: Проста реченица*. Ред. М. Ивић. Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска, 575-982.
- Piper, P. 2008:** Пипер, П. Граматика границе, *Јужнословенски филолог* LXIV, 307-322.
- Piper, P.; Klajn, I. 2013:** Пипер, П.; Клајн, И. *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Polovina, V. 1996:** Polovina, V. Iskazi za temporalno-aspekatska saznsnja u diskursu. U: V. Polovina, *Prilozi za kognitivnu lingvistiku*. Beograd: Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu, 119-159.
- Popović, Lj. 2009:** Поповић Љ. Посматрач и његова улога у концептуализацији просторних односа у језику. *Славистика* XIII, 399–410.
- Popović, Lj. 2012:** Поповић, Љ. *Контрастивна граматика српског и украјинског језика: таксис и евиденцијалност*. Београд: САНУ.
- Prčić, T. 2010:** Prčić, T. Mali englesko-srpski rečnik pragmatičkih termina. U: V. Vasić (ur.), *Diskurs i diskursi*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, 399-415
- Prins, Dž. 1982:** Prince, G. *Narratology: The Form and Functioning of Narrative*, Berlin/New York/Amslerdarn: Mouton Publishers.
- Rajnhart, T. 1984:** Reinhart, T. Principles of gestalt perception in the temporal organization of narrative texts. *Linguistics* 22, 779-809.

- Riker, P. 1993:** Ricoeur, P. *Vreme i priča* (prvi tom), (prevele S. Miletić; A. Moralić). Sremski karlovci - Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Ružić, V. 2005:** Ружић, В. Проста реченица као синтаксичка целина. У: Пипер, П.; антонић, И.; Ружић, В.; Танасић, С.; Поповић, Љ.; Тошовић, Б. *Синтакса савременог српског језика: Проста реченица*. Ред. М. Ивић. Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска, 477-574.
- Sarić, D. 2015:** Sarić, D. Teličnost u hrvatskom. *FILOLOGIJA* 65, Zagreb, 131-147.
- Savić, M. 1982:** Savić, M. D. Aspektualnost i temporalnost u iskazivanju prošlosti i pretprošlosti u slovenskim i neslovenskim jezima, *Linguistica*, Vol 22, No 1, 191-204.
- Sijao, R.; Mek Eneri, T. 2004:** Xiao, R.; McEnery, T. *Aspect in Mandarin Chinese : a corpus-based study*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Sing, F. 1996:** 邢福义. 《汉语语法学》. 长春: 东北师范大学出版社.
- Sju, Đ. Đ. 1996:** 徐赓赓. 篇章中的段落分析. 《中国语文》第2期, 81-91.
- Sju, Đ. Đ. 2010:** 徐赓赓. 《现代汉语篇章语言学》. 北京: 商务印书馆.
- Sju, Đ. N. 2009:** 徐晶凝. 时体研究的语篇、情态整合视角——以“在”、“着”为例, 《语言学论丛》(第40辑), 商务印书馆, 355-375.
- Sju, Đ. N. 2012:** 徐晶凝. 过去已然事件句对“了1”“了2”的选择, 《语言学论丛》第45辑, 商务印书馆, 404-427.
- Sju, T. 1994:** 徐通锵. “字”和汉语的句法结构, 《世界汉语教学》第2期, 1-9.
- Sju, T. 1997:** 徐通锵. 《语言论——语义型语言的结构原理和研究方法》. 长春: 东北师范大学出版社.
- Sjuen, J. 2010:** 玄玥. “见”不是虚化结果补语——谈词义演变与语法化的区别. 《世界汉语教学》第1期, 46-58.
- Smit, K. 1991/1997:** Smith, C. *The parameter of aspect*. Dordrecht: Kluwer.
- Smit, K. 1994:** Smith, C. Aspectual Viewpoint and Situation Type in Mandarin Chinese, *Journal of East Asian Linguistics* 3, 107—146.
- Smit, K. 2003:** Smith, C. *Modes of Discourse: the local structure of texts*. Cambridge: Cambridge university press.
- Smit, K.; Erbau, M. 2005:** Smith, C.; Erbaugh, M. Temporal interpretation in Mandarin Chinese. *Linguistics* 43, pp. 713-756.
- Stanojčić, Ž.; Popović, Lj. 2002:** Станојчић, Ж.; Поповић, Љ. *Граматика српског језика*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Stanojević, V. 2013:** Станојевић, В. Тампорална прогресија и њено изражавање у наративном дискурсу. Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане* 42/1, 93-104.

- Stevanović, M. 1969:** Стевановић, М. *Савремени српскохрватски језик II: синтакса*. Београд: Научна књига.
- Stevanović, M. 1970:** Стевановић, М. *Савремени српскохрватски језик I*, друго издање. Београд: Научна књига.
- Stevanović, M. 1972:** Stevanović, M. Uslovljenost i ograničenost alternativnosti jezičkih znaka. *Linguistica* XII, 259-267.
- Sun, J. 2006:** 孙英杰. 《现代汉语体系统研究》(学位论文), 北京语言大学.
- Sung, Ž. 2013:** 宋柔. 汉语篇章广义话题结构的流水模型, 《中国语文》2013(6), 483-494.
- Šafranĵ. J. 2008:** Шафрањ, Ј. *Реторичка структура у дискурсу енглеског пословног језика*. Дисертација. Универзитет у Београду.
- Šang, S. 2005:** 尚新. 体义相交理论:汉语体标记的时间指向功能. 《语言科学》第5期(总第18期), 71-77.
- Šang, S. 2009:** 尚新. 汉语体系统内部的概念空间化配置对立——以“在”和“着”为例. 《语言科学》第2期, 165-171.
- Šarić, Lj. 2011:** Šarić, Lj. Prefiksi kao sredstvo perfektivizacije: semantički prazne jedinice? *Fluminensia*, br. 2, 7-20.
- Šen, Đ. 1995:** 沈家煊. “有界”与“无界”. 《中国语文》第5期(总第428期), 367-380.
- Šen, Đ. 2004:** 沈家煊. 再谈“有界”与“无界”. 《语言学论丛》(第三十辑). 北京: 商务印书馆, 40-54.
- Šen, Đ. 2012:** 沈家煊. “零句”和“流水句”——为赵元任先生120年诞辰而作. 《中国语文》第5期, 403-415.
- Šen, S. 2013:** 申小龙. 中文句子视点流动的三个向度. 《杭州师范大学学报》(社会科学版)第6期, 88-94.
- Ši, J. 1992:** 石毓智. 论现代汉语的“体”范畴. 《中国社会科学》第6期, 183-201.
- Ši, J. 2003:** 石毓智. 汉语的“数”范畴与“有定”范畴之关系. 《语言研究》第2期, 40-50.
- Ši, J. 2006:** 石毓智. 论汉语的进行体范畴. 《汉语学习》第3期, 14-24.
- Ši, J.; Li, C. N. 2001:** 石毓智; 李讷. 《汉语语法化的历程——形态句法发展的动因和机制》. 北京: 北京大学出版社.
- Šui, Č. 2016:** 税昌锡. 《基于过程的汉语事态表达研究》. 北京: 中国社会科学出版社.
- Taboada, M.; Man, V. 2006a:** Taboada, M.; Mann, W. Applications of Rhetorical Structure Theory, *Discourse Studies*, Volume: 8 (4), 567-588.
- Taboada, M.; Man, V. 2006b:** Taboada, M.; Mann, W. Rhetorical Structure Theory: Looking Back and Moving Ahead. *Discourse Studies* 8(3), 423—459.

- Tai, H. Y. 1984:** Tai, H-Y. Verbs and times in Chinese: Vendler's four categories. David Testen, D.; Mishra, V.; Drogo, J. (ed.). *Papers from the parasession on lexical semantics*. Chicago, Illinois: Chicago Linguistic Society, 289-296.
- Tai, H. Y. 1985:** Tai, H-Y. Temporal Sequence and Chinese Word Order. In: J. Haiman (ed.), *Typological Studies in Language*. Vol. 6. Amsterdam/Philadelphia: Joh Benjamins Publishing Co., 49-73.
- Tai, H-Y. 2003:** Tai, H-Y. Cognitive Relativism: Resultative Construction in Chinese, *Language and Linguistics* 4.2, 301-316.
- Talmi, L. 2000:** Talmy, L. *Concept Structuring Systems (Toward a Cognitive Semantics), Vol. 1*, The MIT Press.
- Tan, D. 2014:** 谭君强. 时间与中外叙事作品中的时间表现, 池州: 《池州学院学报》第 2 期(总 28 期), 1-6.
- Tanasić, S. 2005:** Танасић, С. Синтакса глагола. У: Пипер, П.; антонић, И.; Ружић, В.; Танасић, С.; Поповић, Љ.; Тошовић, Б. *Синтакса савременога српског језика: Проста реченица*. Ред. М. Ивић. Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска, 345-476.
- Tang, T. 2002:** 汤廷池, 漢語複合動詞的『使動與起動交替』, *Language and Linguistics*, 3.3, 615-644.
- Tejlor, B. 1977:** Taylor, B. Tense and Continuity. *Linguistics & Philosophy* 1, 199-220.
- Telin, N. 1990:** Thelin, N. *Verbal Aspect in Discourse: Contributions to the semantics of time and temporal perspective in Slavic and non-Slavic languages*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Tompson, S. 1987:** Thompson, S. "Subordination" and Narrative Event Structure. In: R. S. Tomlin (ed.), *Coherence and Grounding in Discourse*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Co, 435-454.
- Trifunjagić, I. 2015:** Трифуњагић, И. *Реторичка структура дискурса новинске књижевне критике у српском језику*. Десертација. Универзитет у Новом Саду.
- Valans, S. 1982:** Wallace, S. Figure and Ground: The Interrelationships of Linguistic Categories. Paul J. Hopper (ed.), *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Co., 201-223.
- Vang, H. 1963:** 王还. 动词重叠. 《中国语文》第 1 期: 23-25.
- Vang, H. J. 1994:** 汪化云. 论时态副词“一”. 《上海师范大学学报》第 1 期, 58-61.
- Vang, H. Č. 1996:** 王红旗. 动结式述补结构的语义是什么, 《汉语学习》第 1 期, 24-27.

- Vang, H. Đ.; Li, Ž.; Le, J. 2009:** 王洪君; 李榕; 乐耀. “了2”与话主显身的主观近距交互式语体, 《语言学论丛》第40辑. 北京: 商务印书馆, 312-333.
- Vang, L. 1943/1985:** 王力. 《中国现代语法》. 北京: 商务印书馆.
- Vang, L. 1944/1984:** 王力. 《中国语法理论-王力文集》第一卷. 济南: 山东教育出版社.
- Vang, S. i drugi 2015:** 王荀; 李素建; 王宇昕. 内容标签和关系标签相结合的汉语篇章标注规范, 《中文信息学报》第3期, 65-70.
- Vendler, Z. 1967:** Vendler, Z. Verbs and Times. *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press, 97-121.
- Ferkel, H. 1972:** Verkuyl, H. *On the Compositional Nature of the Aspects*. Dordrecht: Reidel Publisher.
- Ferkel, H. 1993:** Verkuyl, H. *A Theory of Aspectuality: The Interaction between Temporal and Atemporal Structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vu, Č. 2001:** 吴春仙. “一·V”构成的不完全句. 《世界汉语教学》第3期(总第57期), 46-52.
- Vilić, I. 2011:** Vilić, I. Teličnost kod glagola kretanja u francuskom i srpskom jeziku. *Zbornik za jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*. Knjiga I, 181-192.
- Vu, Đ. 2003:** Wu, J. *Modeling Temporal Progression in Mandarin: Aspect Markers and Temporal Relations*. Dissertation. University of Texas at Austin.
- Vu, Đ. 2005:** Wu, J- S. The Semantics of the Perfective *le* and its Context-Dependency: an SDRT Approach, *Journal of East Asian Linguistics* 14, 299-336.
- Vu, Đ. 2009:** Wu, J- S. Aspectual Influence on Temporal Relations: a Case Study of the Experiential *GUO* in Mandarin. *Taiwan Journal of Linguistics*, Vol. 7.2, 1-24.
- Vu, Dž. 2000:** 吴振国. 汉语动词重叠的时间特征. 《汉语重叠问题》, 武汉: 华中师范大学语言与语言教育研究中心, 218-230.
- Vu, F. 1998:** 吴福祥. 重谈“动+了+宾”格式的来源和完成体助词“了”的产生. 《中国语文》第6期(总第267期), 452-462.
- Vu, F. 2005:** 吴福祥. 汉语体标记“着”“了”为什么不能强制性使用. 《当代语言学》第3期, 237-250.
- Vu, V.; Tijen, S. 2000:** 吴为章; 田小琳. 《汉语句群》. 北京: 商务印书馆.
- Žao, H. 2012:** 饶宏泉. 汉语篇章的时间推进系统及相关影响因素研究(学位论文), 华中师范大学.

Rečnici

RSJ: *Речник српскога језика* (израдили Милица Вујанић и др.; редиговао и уредио Мирослав Николић). Нови Сад: Матица српска, 2007.

XDHYCD: 《现代汉语词典》(第 5 版), 中国社会科学院语言研究所词典编辑室编. 北京: 商务印书馆, 2010.

HDYCD: 《汉语动词用法词典》, 孟琮; 郑怀德; 孟庆海; 蔡文兰编. 北京: 商务印书馆, 1999.

XHCD: 《新华词典》(第 11 版), 中国社会科学院语言研究所编, 北京: 商务印书馆, 2013.

Biografija

Mr Xiaolei Jin

Rođena je u Baodingu, provincija Hebei, NR Kina.

Diplomirala je 1987. godine na Odseku za biologiju Nandīnškog univerziteta. Diplomom je nostrifikovala na Biološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu decembra 2004. godine i stekla zvanje molekularnog biologa. Septembra 2011. godine je upisala dvogodišnje magistarske studije na Fakultetu za podučavanje kineskog jezika kao stranog, Univerziteta za medije i komunikacije NR Kine u Beidīngu – oblast kontrastivne lingvistike. Akademski stepen magistar stekla je juna 2013. godine, odbranivši tezu pod naslovom *Kontrastivna analiza između glagolskih dopuna za fazu u kineskom jeziku i glagolskih prefiksa kao perfektivizatora u srpskom jeziku*. Odlukom Univerziteta u Beogradu 28. februara 2014. godine stečena magistarska diploma joj je priznata kao diploma master akademskih studija sa stručnim nazivom master profesor jezika i književnosti (kineski jezik i književnost).

Bila je od septembra 2015. g. do februara 2016. g. na specijalizaciji na Fakultetu evropskih jezika i kultura, Univerzitet stranih jezika Pekinga.

Od 1999. godine radi kao saradnik na Filološkom fakultetu u Beogradu, na Grupi za kineski jezik i književnost, u svojstvu lektora za kineski jezik. Aprila 2009. godine je unapređena u zvanje višeg lektora za užu naučnu oblast Sinologija, predmet kineski jezik.

Od 1988. godine živi i radi u Beogradu. Od 1994. godine objavljuje prevode kineske i srpske književnosti. Od 1995. godine član je Udruženja književnih prevodilaca Srbije i Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca Srbije. Do sada je objavila više naučnih radova, kao i književnih i stručnih prevoda.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора Xiaolei Jin

Број индекса 13142Д

Изјављујем

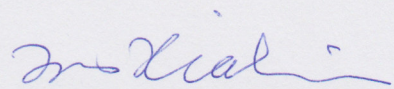
да је докторска дисертација под насловом

Аспект и темпорална прогресија у наративном дискурсу

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 24. септембра 2019. г.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора Xiaolei Jin

Број индекса 13142Д

Студијски програм Језик, књижевност, култура (модул: језик)

Наслов рада Аспект и темпорална прогресија у наративном дискурсу

Ментор проф. др. Весна Половина

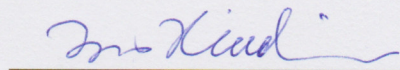
Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 24. септембра 2019. г.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Аспект и темпорална прогресија у наративном дискурсу

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.

Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, 24. септембра 2019. г.

